DE TRIBVS BONORVM
operum generibus,

ELEEMOSYNA,
IEIVNIO ET ORATIONE;
deque eorundem operum vi, vsu, & ratione, LIBRI TRES,

AVCTORE

THEODORO PELTANO Societatis IESV Theologo.

AD

ILLVSTRISSIMVM ET SERENISS. PRINCIPEM GVILIELMVM utriusque Bauariæ Ducem &c.

TOBIAE XII.

Bona est ORATIO cum IEIVNIO & ELEEMOSYNA, magis quàm thesauros auri recondere, &c.

CAPITVM totius operis synopsin, vnà cum copioso INDICE lector post præfationem inueniet.

Cum gratia & priuil. Cæs. Mai. & Superiorum facult.

INGOLSTADII
Apud DAVIDEM SARTORIVM.
Anno cIↄ. Iↄ. LXXX.

SERENISSIMO PRINCIPI AC DOMINO, D. GVILIELMO COMITI PALATINO RHENI, VTRIVSQVE Bauariæ Duci, Patrono benignisſ. THEODORVS PELTANVS de Societate IESV Theologus S. P. D.

VM Anno LXXVI. de CHRISTI ſeruatoris, noſtráq; Satisfactione libros tres publicaſſem, ad operis inſtituti perfectionē, GVILIELME Princeps, neceſſarium eſſe omnino videbatur, vt nonnulla item de potiſſimis Satisfactionis noſtræ partibus deinceps cōſcriberem. Sed quia in omnibus penè concionibus de Eleemoſyna, Ieiunio, & Oratione, aut ſeparatim, aut coniunctè diſſereretur, Theologiq; in Scholis, & ſacrorum Canonum interpretes, quæ quidem ſciri oporteret, ea omnia cumulatè ſtudioſeque docuiſſent, ego otium meum aliorſum conuertendum exiſtimaui. Poſtea verò à bonis doctisq; viris commonefactus,

multa à Scholæ Theologis hîc diſputata planiùs, & ad popularium captum accommodatiùs poſſe explicari: nonnulla ad hæc argumenti huius capita, quæ apud veteres habebantur certiſſima, ætate hac in cõtrouerſiam vocari, ad opus, de quo cogitationem curamq́ue omnem iampridem abieceram, regreſſus ſum. Cùm itaque diligenter euoluiſſem illorum maximè commẽtarios, quos de Satisfactionis noſtrę partibus, Oratione, Ieiunio, & Eleemoſyna meliùs ſcripſiſſe conſtabat, eorumq́; præſidiis meas copias auxiſſem & confirmaſſem, omnem tractationem tribus libris comprehendi, vt vnaquæq; materia cum ſuo libro abſolueretur.

Hos autem libros tibi, GVILIELME Sereniſs. dicare conſtitui: cuius conſilij mei factíque rationem probabunt, quicunque tuam, & in cæteris virtutibus Chriſtiano & Catholico principe dignam prorſus contentionem atque induſtriam, & in his tribus præſertim, acre inflammatumq́ue ſtudium probant. Probant autem, maioremq́ue in modum deuenerantur hæc vniuerſi. Neq; enim tui tan-

tùm

tùm Bauari, ſed Germani penè omnes nouerunt, quantopere, non dicam à luxus cœnarumq́ue ſumptuoſarum reprehenſione abſis (nam ea laus multorum Principum communis eſt) ſed quàm libenter, quàm rigidè, quàm crebrò à cibis abſtineas, aliosq́ue, vt idem, diebus maximè ab Eccleſia ſancitis, faciāt, horteris & imperio tuo compellas. Quis porrò neſciat, qua miſericordia ægrotorum ac pauperum calamitatibus opem ferre ſoleas? ad quos medicos mittere, quos ipſe in ſqualore illo miſeriiſq́ue iacentes viſitare, & cùm verbis leniſſimis conſolari, tum liberaliter erogata pecunia ſuſtentare pro honore habes; qui putas te accipere beneficia, quoties in quempiam beneficia contuliſti. Quocirca meritò te nō ciues modò integerrimum, moderatiſſimum, humaniſſimumq; Principem agnoſcunt & prædicant, verùm pupillorum quoque, egentium, infirmorumq́ue hominum turba defenſorem, curatorem atque parentem ſuum appellat. Quam quidem ego laudem ex omnib⁹ laudibus tuis diuiniſſimā duco, quando ſic totius naturæ Principem

 longè

longè benignissimum conaris imitari, qui pupillum & viduam suscipit; cui relictus est pauper, & qui orphanorũ est adiutor, vt Propheta canit: Delector etiam plurimùm quoties cogito, cogito autem sępissime, de eximia tua & commemorabili erga diuinum numẽ pietate. Cuius virtutis cùm sint variæ multęque actiones, nulla est propemodum, quam abs te non suscipi, in qua te non mirificè versari, et religiosissimè exerceri videamus. Templa quidem adeò frequens obis, votisque ac precibus faciendis adeò es deditus, vt hisce sanctissimis officiis nihil tibi videatur esse iucundius. Hæ causæ igitur primùm me impulerunt, vt meos tibi labores offerrem, virtutes inquam, tuæ, quarum excellẽs præstantia incredibili me admiratione perculsum, amore tui vehementer incendit. Accedit, quòd tam multis magnisque beneficiis Societatem nostrã, quam ab initio ætatis egregiè semper charam habuisti, quotidie obligas, vt hanc vnam abs te iniuriam videamur accipere, quia magnitudine meritorum tuorum nos & viuere & mori cogis quodam-

modo

modo ingratos, quemadmodum Furnius homo Romanus Augusto dixisse fertur, à quo beneficium nescio quod impetràrat. Non potui præterea, nec fas esse duxi, committere, quin tibi hęreditatem istam amplissimi principatus gratularer, & aliquo munusculo meã illustrissimæ domui vestræ deditissimam voluntatem ostenderẽ. Neque tamen meo duntaxat, sed omnium nostrũ nomine tibi hanc successionem gratulor, optoq́ue vt hoc patrimonium Deus Opt. Max. tibi bene fortunet. Cùm enim nostros omnes, etiam illos, qui extra fines ditionis tuæ viuunt, in tuis habeas, decet omnino, vt, quando tam præclara est data occasio, vicissim patrono communi studium nostrum officiumq́ue probemus. Accipies igitur hoc mun⁹, optime Princeps, quod ex tua nobilitate claritateq́ue spectatum perexiguum, at ex animo meo, non mediocre videri potest. Quanquam principibus gratiores debeant esse, qui talia dona offerunt, quàm qui id largiuntur, quo ipsi egẽt, Principes autem abundant, vt aurum cœlatum, gemmas, vestes preciosas. Nam hi mer-

caturam

caturam quandam facere videntur, nec tam apertè donare, quàm callidè vendere. Illi verò de suis opibus Principum nō arcas, sed animos verissimè ditant, cùm videlicet, quo pacto secundum virtutem viuere, Deoq; & hominibus chari euadere debeant, luculenter exponūt. Vale, & qua via ad solidam verámque gloriam eniti cœpisti, illi, quoad anima superabis, constantissimè insistere pergas. Iterum vale, diuque & feliciter impera. Augustæ Vindelicorum 8. Idus Augusti, 1580.

AD LE-

AD LECTOREM
PRÆFATIO.

CVR aliquid per otium interdum scribam, id alibi amice Lector, disertè exposui. Hoc porrò tritum & vulgare Argumentum quamobrem nunc demum scribendo sim persecutus, ex Epistola toti libro præfixa cognoscas licet. Paucis instituti mei rationem atque modum disce. Equidem non omnia, quæ de Eleemosyna, Ieiunio, & Oratione disputari potuissent, mihi hoc Opere explicanda censui: Quippè quæ adeò multa sint, vti quamuis molli brachio tractentur, nimis tamen longum futurum sit. Quæ potiora, eorumq́ officiorum maximè propria videbantur, ea, vt breuiter ac perspicuè literis mandarem, elaborasse me non inficior. Fortè quò tendebam non perueni, adeoq́ exspectationem tuam non prorsus expleui: Interim consumpti laboris nequaquam pœnitet.

Nam etsi hi libri præstantibus exercitatísque Theologis haud multum fortaßis, mediocribus tamen & iis, qui in sacrarum literarum disciplina nullos adhuc, aut certè perquàm tenues progressus habent, aliquid, vt planè confidimus, emolumenti sunt allaturi. Quando non omnibus in Philosophia, & reconditis illis Scholasticorum Theologorum quæstionibus ætatem licet conterere: iis præsertim, qui post breue tempus in liberalibus studiis collocatum, sacerdotium ineunt. De quo hominum genere bene qui meretur, is profectò Ecclesiæ, religioníque Catholicæ vtilißimam nauat operam. Siquidem illi, cùm Parochiis administrandis præpositi, non sint eo ingenio præditi, nec ea doctrina imbuti, vt aliquid sua persona suóque officio dignum poßint ad populum effari, quod quidem ex ipsorum pœnu depromptum sit, nec acutè conclusas rationes intelligentia facilè consequi valeãt, (Ex quo etiam fit, vt quippiam à scholæ Theologis mutuati, imprudentes interdum errent, dubia nimirum pro certis, & falsa pro veris in medium adferentes) quiuis iustus rerum æstimator videt, fructuosam valde Ecclesiæ operam illos

los sumere, qui ad tardiorum illorum pastorum captum sese dimittentes, ita doctiorum ingeniis obsequuntur, vt indoctiorum longè maiorem rationem ducant. Neque verò hæc eam in partem accipi velim, quæ dico, quasi acutos insignitérque eruditos Scriptores despiciam, aut quosdam hebetis ingenij ineptosq́ commendem; absit, sed vt intelligatur, illos quoq; Ecclesiæ studere, qui in medio consistere malunt, quàm ita scribere, (quod quidam nonnunquam faciunt) vt semetipsos, præ nimia subtilitate quandoque non satis capiant, nouísque argumentis pertractandis vulgi rumusculos aucupari videri queant potiùs, quàm operam dare, vt rebus notissimis paulò commodiùs explanatiusq́ edisserendis ad communem vtilitatem aliquid adiungant. Mediocritatem rectè auream, hoc est, rebus omnibus anteponendam & vbiq; consectandam, vocauit Flaccus, quam nemo sapiens vnquam sibi negligendam putabit.

Tandem cùm alij quinque, alij duo talenta acceperint, eáque rectè collocent, liceat mihi in iis numerari, qui vnicum illud suum, quod acceperunt, in terram minimè defodiunt. Illa

ſunt, quæ præfari volebam, mi Lector, ne ſcribendi tractandíque rationem, quam cùm hîc, tum alibi quoque vſurpamus & vſurpauimus, inconſideratiùs reprehenderes, quod reliquum eſt feliciter vale, & noſtrum in Eccleſiam ſtudium candidè interpretare.

CAPITVM OMNIVM ET SINGVLORVM LIBRI de eleemosyna synopsis.

CAPITIS PRIMI PERIOCHA.

De eleemosyna, ieiunio, & oratione generatim & secundùm se absolutè.

SECVNDI.

De iis, quæ ad intrinsecam eleemosynæ rationem, vulgatamq; eiusdem diuisionem pertinent.

TERTII.

De eleemosynarum vi, cùm in mali depulsione, tum in boni quoque procuratione.

QVARTI.

De eleemosynæ necessitate, siue de eo, quòd eleemosyna generatim accepta interdum cadat in præceptum.

QVINTI.

De extremæ egestatis casu, (hoc enim occurrente præceptum eleemosynarium obligare communiter dicitur) Discutitur hìc quoque, num hic casus absolutam donationem semper exigat, an verò locationem, aut mutuationem interdum quoque admittat.

SEXTI.

De periculoso illorum statu, qui personæ superflua in egenos etiam infra extremam egestatem constitutos, vel in alias pias causas non erogant.

SEPTIMI.

De iis, qui eleemosynam donare possunt, vel non possunt.

OCTAVI.

De rebus, quas in eleemosynam erogare licet, vel non licet.

NONI.

De iis, quibus eleemosynaria præsidia salubriter administrantur, vel non administrantur.

DECIMI.

De illorum argumentis & rationibus, qui voluntariam religiosorum hominum mendicitatem oppugnant.

VNDECIMI.

De præcipuis fructuosæ eleemosynæ conditionibus, déque delectu & ordine, qui in eleemosynarum distributione obseruandus videtur.

CAPITVM OMNIVM ET SINGVLORVM LIBRI DE Ieiunio synopsis.

CAPITIS PRIMI PERIOCHA.

Ieiunium cum abstinentia non rectè confundi; rectè autem in liberū & necessarium; & hoc rursum in naturale, Mosaicum, & Ecclesiasticum deduci.

SECVNDI.

Nullum alimenti genus ex se immundum, naturalive, aut Euangelica lege inhibitum esse.

TERTII.

Ciborum delectum DEI verbo non esse contrarium, nec heri natum; sed antiquissimum, diuinisq; scripturis per omnia consentaneum.

QVARTI.

Iam inde ab Apostolorum ætate vsque ad hoc præsens æuum aliquem semper ciborum delectum in CHRISTI Ecclesia extitisse.

QVINTI.

Quæ Aëriani, cæterique, qui cum illis faciunt, contra ciborum delectum obiiciunt, ea nihil verè & efficaciter probare.

SEXTI.

Ieiunium ab Ecclesia indictum, constare non posse, si sæpius quàm semel interdiu corpus reficiatur.

SEPTIMI.

Qui Ecclesiastico ritu ieiunant, vel non prandere, sed tantùm cœnare; vel solito tardiùs prandere.

OCTAVI.

Non vnam ieiuniorum omnium rationem, neque parem eorundem obligationem esse, sed quorundam maiorem, aliorum minorem.

NONI.

Inter communia ieiunia, quodcunque tandem spectare lubeat, principem locum obtinere ieiunium Quadragesimæ.

DECIMI.

Quatuor temporum, & quarundam præterea vigiliarum ieiunium heri non esse natum, sed vnà cum Ecclesia inchoatum.

VNDE-

VNDECIMI.

Ieiunia cùm in boni procuratione, tum in mali rursum depulsione insigni vi pollere, fructusq́; si pio castoq́; animo suscipiantur & perficiantur, admirabiles de se fundere.

DVODECIMI.

Non omne ieiunium esse liberum, tametsi per modum absoluti præcepti nihil in nouo Testamento de illius ratione cautum extet.

DECIMITERTII.

Ex Scripturis & Patribus euidens esse, non ea solùm legis vim obtinere, adeoq́; in foro conscientiæ obligare, quæ DEVS *per seipsum proximè decernit, aut præcipit: Verùm ea etiam, quæ per legitimos Ecclesiæ vel Reipub. Magistratus iniungit.*

DECIMIQVARTI.

Vanas eorum rationes & argumenta esse, qui omnem humanis legibus vim & auctoritatem abrogant.

DECIMIQVINTI.

Ecclesiasticorum ieiuniorum legem non solùm obligare ad pœnam, verùm etiam ad culpam, etsi non semper ad mortiferam.

DECIMISEXTI.

Argumenta & rationes, quibus ætatis huius sectarij ieiunij legem oppugnant, vel oppugnare certè possent, nihil euincere.

DECIMISEPTIMI.

Quo docetur non omnes, qui Ecclesiastica ieiunia soluunt, præuaricatæ legis reatu constringi, sed eos solùm, qui citra legitimam causam illud faciunt.

CAPITVM OMNIVM ET SINGVLORVM LIBRI DE Oratione synopsis.

CAPITIS PRIMI PERIOCHA.

De deuotione eiusdemq́; causis & effectis.

SECVNDI.

De oratione secundùm se, eiusdemq́; partibus.

TER-

DE ELEE-

QVÆ INTER BONA OPERA, PRIMARIASQVE SATISFACTIONIS NOSTRAE PARTES PRINCIPATVM OBTINET,

LIBER PRIMVS.

De Eleemosyna, Ieiunio, & Oratione generatim & secundùm se absolutè.

CAPVT PRIMVM.

E BONORVM OPERVM GENERIBVS, nostræque Satisfactionis partibus disputaturi, maioris ordinis lucisque causa, quid Satisfactionis nomine designetur, breuiter hoc loco repetere visum est. Satisfactio itaque generatim accepta, est integra rei debitæ solutio, vel iniuriæ alteri illatæ iusta compensatio. Presiùs sumpta est opus, quo DEO de admissa offensa fit satis. Quid nomine Satisfactionis designetur.

HANC in imperfectam, perfectam, & absolutè iustam distribuere licet. Primum Satisfactionis genus, (vt quod nulla, neque legis, neque operis quoque iustitia nitatur) peccatoribus cum iustis commune est. Secundum in homines iustos tantùm conuenit. Tertium soli CHRISTO est proprium: hic vnus enim pro omnibus mortalium omnium peccatis ea plenitudine & vbertate fecit satis, vt ex parte præstitæ Satisfactionis, iure nihil ampliùs exigi posit. Triplex Satisfactionis genus. Christi Satisfactio cumulata.

NOSTRA, quam veteres Canonicam appellabant, est opus, vel actio, qua pœnæ tempore definitæ reatus aboletur: Nam etsi culpa condonata, æternæ mortis supplicium apud inferos constitutum semper condonetur, temporaria tamen pœna non semper. Non omnis semper pœna cum noxa aboletur.

CVR non semper? quia Diuinæ iustitiæ ratio deposcebat, vt aliter in gratiam reciperentur, qui ante Baptismum per ignoran-

tiam deliquerant, aliter verò, qui ſemel à peccati,& dæmonis ſeruitio liberati, DEI templum denuo violare,& Spiritum ſanctum, quem gratis acceperant,iterum contriſtare veriti non fuerant.

Cauſæ plures cur nō tota ſem per pœna vnà cum culpa condonetur.

AT hæc DEI Opt. Max. clementiam, eiuſdemq; ſapientiam decebat,ne ea facilitate peccata nobis condonaret, vt occaſione hinc accepta, peccata leuiora arbitrati, in grauiora ſubinde prolaberemur. Conſtat namque pœnas ſatisfactorias magnopere à peccato reuocare, pœnitenteſq; veluti freno quodam intra recti limites continere. Tandem cùm peccatum citra iniuſtam oblectationem ferè non confletur,conſentaneum erat,vt citra iuſtam quoque pœnam non expiaretur.

Pœna, vt pœna tantùm eſt,non expiat.

INTERIM non ea vis ineſt pœnæ, vt pœna tantùm eſt; ſed vt CHRISTI ſanguine imbuta, ad qualemcunque peccati vindictã ſuſcepta eſt. Solius namque crucis & ſanguinis CHRISTI pondere, noſtræ perpeſsiones & actiones apud DEVM valent,quicquid tandē valent. Sine illo enim nulla prorſus æſtimatione dignæ haberentur; ex illo verò id conſequuntur, vt & verè ſint ſatisfactoriæ, & verè rurſum proprieque æternæ vitæ meritoriæ.

Omnis meriti & Satisfactionis baſis & fundamentū eſt crux Chriſti.

Tract. de noſtra Satisfact.

QVAE hactenus ſunt expoſita,vel breuiter potiùs ex alio opere repetita, duo inter cætera ad ſalutarem & efficacē Satisfactionem neceſſaria eſſe oſtendunt: Alterum horum eſt, vt is, qui ſatisfacit,ſit iuſtus, Chriſtoq; per gratiam adiunctus: Opera namque, quæ ſine fide & charitate fiunt, vt ex ſe meritoria non ſunt; ita de iuſtitia nec Satisfactoria quoq;: notum eſt enim illud Apoſtoli: *Si diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas; & tradidero corpus meum, ita vt ardeam,charitatem autem non habuero,nihil mihi prodeſt.*

Duo ad ſalutaremSatisfactionem ſunt neceſſaria.

1. Cor. 13.

ALTERVM eſt,vt opus eiuſmodi ſuſcipiatur,quod ſua natura ſit moleſtum,etſi Satisfactioni operam danti moleſtiam nullam adferat: Neque enim omnes,qui in moleſtis actionibus ſeſe exercent, doloris ſenſum ſtatim hauriunt. Sæpe namque, vel patiendi conſuetudo, vel incenſa in DEVM charitas efficit, vt quæ perpeſſu alioqui ſunt grauiſsima, ne ſentiantur quidem:Neque ob id tamen non ſunt Satisfactoria; ſiquidem ea doloris vacuitas non prouenit ex operis indole, ſed ex operantis qualitate.

Efficax Satisfactio præter gratiam, depoſcit opus ſua natura moleſtum.

MOLESTORVM autem operum, etſi varia ſunt nomina & genera, attamen pro bonorum ratione, quæ poſsidemus,hoſtiūq; numero, à quibus infeſtamur, & ad peccatum ſubinde prouocamur,

Omnia meritoria & Satisfactoria opera ad tria capita referri poſſunt.

mur, omnia ad tria capita referri ſolent, nempe ad Eleemoſynā, Ieiunium, & Orationem. Oratione placamus & promeremur DEVM; Eleemoſyna, bene meremur de proximo; Ieiunio ſanamus nos ipſos. Ieiunio rurſum pugnamus cōtra carnis concupiſcentiam; Eleemoſyna contra oculorum cupiditatem; Oratione contra vitæ ſuperbiam. Oratione tandem flagellamus diabolum; Ieiunio comprimimus laſciuientē carnis ſenſum; facultatum abdicatione calcamus mundi faſtum.

Oratio ieiuniū & Eleemoſyna trifariam accipiuntur.

VNVMQVODLIBET horum trifariam, propriè videlicet, communiter, & vulgatiſsimè accipi poteſt. Orat propriè, qui rem honeſtam à DEO efflagitat: Communiter, qui mente in DEVM aſcendit, vel rerum diuinarū meditationi incumbit: Communiſsimè, qui bene agit: dici enim ſolet, eum ſemper orare, qui nunquam ceſſat benefacere. Ad eundem modum is propriè ieiunat, qui ab omnibus, vel aliquibus eſcis, ſecundùm legis præſcriptum abſtinet. Communiter, qui opus quodcunque, quo carnis petulantiam comprimat, exercet. Communiſsimè, qui ab omni opere vitioſo ſe continet. Sic tandem propriè Eleemoſynam donat, qui panem, vel pecuniam, vel quamlibet rem aliam egenti gratis propter DEVM præbet. Communiter, qui quoduis ſpiritale, vel corporale beneficium alteri, propter DEVM, vel naturalem cōmiſerationem, exhibet. Vulgatiſsimè, qui opus quodcunque miſericordiæ ſibi vel alteri præſtat: quô Salomon ſpectans, *Miſerere*, inquiebat, *animæ tuæ placens Deo.*

Eccleſ. 30.

Ieiunium, oratio & Eleemoſyna communiter accepta latè patent.

IEIVNIVM itaque communiter ſumptum, complectitur vigilias, peregrinationes, ξηροφαγίας, χαμευνίας, cilicia, flagella, cæteraque omnia effrenatam carnis libidinem coërcere nata: Oratio omnis generis ſpiritalia munia; vt ſunt rerum cœleſtium meditatio, Diuini verbi prædicatio, ſacrorum voluminum explanatio, hæreſum oppugnatio, aliaque eiuſmodi non pauca: Eleemoſyna legata ad pias cauſas, ſtatas ἀγάπας, miſerorū tutelas, noſocomiorum, orphanotrophiorum, gerontocomiorum ædificationes, vel benignas eorundem fundationes; omnia denique charitatis officia egenti propter DEVM impenſa.

Ieiunium oratio & Eleemoſyna, vt noſtræ Satisfactionis partes conſtituuntur...

CAETERVM vt tria hæc Satisfactionis noſtræ partes conſtituuntur, non vſurpantur propriè: aliâs enim diuiſio illa multò, quàm par eſt, anguſtior foret. Conſtat namq; multò plura eſſe

 Satisfa-

untur, nō vſurpantur propriè aut communiſsimè, ſed communi quadam ratione.

Satisfactionis officia, quàm tria illa preſſè ſumpta. Neq; vſurpantur rurſum communiſsimè: nam aliâs membra illa ſe inuicem includerent. Siquidem oratio latiſsimè accepta comprehendit omne opus bonum; Ieiunium excludit omne opus malum; Eleemoſyna complectitur omne charitatis officium ſibi vel alteri propter DEVM exhibitum. Vſurpantur autem communi quadā ratione. At verò licet res ita habeat, nos tamen intra propriam cuiuſque notionem nos continebimus: eſſet enim laboris infiniti ea omnia hoc loco explicare, quæ generali quadam ratione ad Eleemoſynam, Ieiunium, & orationem referuntur.

GENTIVM Doctor Eleemoſynam iuſtitiæ, Ieiunium ſobrietatis, orationem pietatis vocabulo alicubi deſignat; ſcribit enim:

Ad Tit. 2.

Apparuit gratia Dei Saluatoris noſtri, erudiens nos, vt abnegantes impietatē, & ſecularia deſideria, ſobriè, piè, & iuſtè in hoc ſæculo viuamus. Sobrietatem debemus nobis, iuſtitiam proximo, pietatem DEO. Sobrietate rurſum cœleſtem vitam inchoamus, iuſtitia confirmamus, pietate conſummamus. Sobrietas tandē conciliat admirationem, iuſtitia beneuolentiam, pietas reuerentiam: Miramur namque, ſi boni ſumus, caſtos & ſobrios; exoſculamur beneficos; veneramur pios & religioſos.

Quid ſit piè, iuſtè & ſobriè viuere quidq; inter tria hæc intercedat.

Matth. 6.

CHRISTVS Seruator noſter omnia hæc, vno communi iuſtitiæ nomine complectitur: *Attendite*, ait, *ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab illis, alioqui mercedē non habebitis apud Patrem veſtrum, qui eſt in cœlis.* Et ne, de qua iuſtitia iſtud aſſereret, clā eſſet, ſtatim ſubiungit: *Cùm ergo facis Eleemoſynam, noli tuba canere ante te, ſicut hypocritæ faciunt in Synagogis, & vicis, vt honorificentur ab hominibus.* rurſum: *Cùm oratis, non eritis ſicut hypocritæ, qui amant in Synagogis & angulis platearum ſtantes orare, vt videantur ab hominibus.* tandem: *Cùm ieiunatis nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes: exterminant enim facies ſuas, vt appareant hominibus ieiunantes.* Hæc ille de tribus Chriſtianæ iuſtitiæ membris, noſtræque Satisfactionis partibus.

Chriſtus Dominus vno cōmuni iuſtitiæ vocabulo Ieiunium, Eleemoſynam, & orationē complectitur.

Serm. 43.

DE arcta porrò trium horum inter ſe neceſsitudine, mirificáque eorundem virtute Petrus Chryſologus Rauenatium Antiſtes alicubi ita ſcribit: Tria ſunt, fratres, per quæ ſtat fides, conſtat deuotio, manet virtus. Oratio, Ieiunium, & miſericordia. Quod oratio pulſat, impetrat Ieiunium, miſericordia accipit. Oratio, miſericordia, & Ieiunium, ſunt tria hæc vnum, dant hæc ſibi inui-

cem

cem vitã. Eſt namq; Orationis anima Ieiunium, ieiunij vita miſericordia eſt. Hæc nemo reſcindat, neſciunt ſeparari. Hæc Chryſologus de familiari orationis, ieiunij, & Eleemoſynæ ſocietate. De earundem autem vi, dum iuncto agmine incedunt, in eodem ſermone hæc ſubiicit.

Orationis anima ieiunium, ieiunij vita miſericordia.

SI volumus Moyſi gloriæ, Heliæ vitæ, Ioannis virtutibus omniumque Sanctorũ meritis applicari, inſiſtamus orationi, vacemus ieiunio, ſeruiamus miſericordiæ. Qui in his vixerit, qui per illa fuerit communitus, iacula peccati, diaboli tela, mundi machinas, vitiorum cuneos, mala carnis, voluptatũ laqueos, arma mortis Chriſtianus armiger non timebit. & infrà:

Admirabiles Eleemoſynæ, ieiunij & orationis vires dũ cõſociantur.

HAEC ſunt, fratres, quæ tenent cœli arcem, quæ ſecretum DEI iudicis pulſant, quæ ante CHRISTI tribunal cauſas humani generis exequuntur, quæ iniuſtorum petunt indulgentiam, reorum veniam promerentur. Hæc cui in cœleſtibus non aſsiſtunt, ipſe non ſubſiſtit in terris. Hæc cùm in cœleſtibus principatum obtineant, in terris rerum ſummam moderantur. Hæc regunt proſpera, hæc aduerſa propellunt, vitia extinguunt iſta, virtutes iſta ſuccendunt; hæc reddunt caſta corpora, corda pura; hæc pacem membris, mẽtibus dant quietem, humanos iſta ſenſus ſcholam faciunt diſciplinæ. Per hæc in templum DEI humana pectora conſurgunt. Hæc hominem præſtant Angelum, homini deitatis deferunt hæc honorem. Hucuſque Chryſologus.

SPECTAT huc quoque hæc Magni Leonis oratio: tria ſunt, quæ maximè ad religioſas pertinent actiones, Oratio videlicet, Ieiunium, & Eleemoſyna, quibus exercendis omne quidem tempus acceptum eſt; ſed illud eſt ſtudioſiùs obſeruandũ, quod Apoſtolicis accepimus traditionibus conſecratum. Oratione DEI propitiatio quæritur, ieiunio concupiſcentia carnis extinguitur, Eleemoſyna peccata redimuntur. Hæc triplex obſeruantia, dilectiſsimi omnium virtutum comprehendit effectus; Hæc ad imaginem & ſimilitudinem DEI peruenit, & à Spiritu ſancto inſeparabiles facit. Quia in oratione permanet fides recta; in ieiunio innocens vita, in Eleemoſyna mens benigna.

Serm. 1. de ieiũ menſe Sept.

ET hæc rurſum Bernardi: Tria ſunt, à quibus abſtinere debent, quicunque iuſtificari deſiderant. Primo vtique ab operibus prauis; ſecundo à carnalibus deſideriis; tertio à ſæculi curis. Item

In ſent. ſect. 11.

tria sunt, quibus debent insistere, quæ etiam continet sermo Domini in monte, Eleemosyna, ieiunium, & oratio. Sic enim adimpletur iustitia, dum ab interdictis vitiis abstinent, & bona, quæ præcepta sunt, exercent. Opponantur ergo prauis operibus, opera misericordiæ: contra carnalia desideria, adhibeantur ieiunia, & pro curis sæculi succedat amor DEI, & frequentia orationis.

Matth. 6.

De perfect. iustit. resp. 13.

Eleemosyna volat ad cœlũ per orationẽ & ieiunium.

ET hæc tandem Aurelij Augustini. Iustitia hominis in hac vita ieiunium, Eleemosyna, oratio. Vis Eleemosynam tuã volare ad DEVM, fac illi duas alas, ieiunium, & orationẽ. Similia de ieiunij, orationis, & Eleemosynæ vi, germanaq; eorundem societate, passim obuia sunt apud alios. Vix enim scriptorẽ veterem comperias, qui hæc veluti socia vniuscuiuspiam corporis membra non connectat, admirandasque efficiendi vires eisdem non tribuat.

Ieiunium, Eleemosyna, & oratio alia & alia ratione se inuicem excedunt.

AT verò licet tria hæc consociata, magna vi polleant; attamẽ à se inuicem diuulsa suum quoque robur obtinent. Ecquodnam ex illis maius inquis? Hoc vno verbo definiri non potest, nam vt singula aliam atque aliam considerationem admittunt; ita singula alia atque alia ratione se inuicem excedunt. Considerari enim possunt, vt vitæ æternæ sunt meritoria; vt præteritorum scelerum expiatoria; vt quædam prophylactica animi pharmaca; vt in hæc vel illa incidunt tempora; vt ab hoc tandem vel illo, hac vel illa suscipiuntur de causa. Hæc enim omnia illorum vires augere & diminuere nata sunt. Nulli enim dubium est, si spectentur, vt sunt quædam spiritales medicinæ peculiaribus animi morbis oppositæ, quin vnum vni morbi generi magis aduersetur, quàm alteri: Neque enim frustra à Domino dictum est: *Hoc genus dæmoniorum non eiicitur, nisi in oratione & ieiunio.* Sic quoque vt non idẽ semper ieiunantium, aut precantium, aut Eleemosynam erogantium est mentis status, nec eadem corporum constitutio, nec eadem externorum commodorum facultas; ita non idem quoque ab omnibus prouenit meritum: vni namque copiosius meritum obtingit ex ieiunio, alteri ex orationis studio, alteri ex erogato in egenos patrimonio.

Matth. 17. Marci. 9.

Eleemosyna propter adiuncta cæteris potentius expiat.

VERVMENIMVERÒ, quòd hæc, aliaque similia sint extra operum, de quibus hic sermo est, naturam; dici queat, vt rationis particeps, virtute in se complectitur sensu & vita præditum; ita Eleemosynam, quasi totum quoddam potentiale, vtriusque operis vim

vim in se continere, adeoque propter amplitudinem illam cæteris potentiùs expiare. Nam qui eo, quo par est, animo Eleemosynam erogant, non solùm CHRISTVM in suis membris recreant, sed certa quadam ratione oratione quoque litant, & ieiunãt. Nam, vt Philosopho placet, dona iis sunt affinia, quæ DEO consecrantur. Plurimum ad hæc, qui dandis Eleemosynis dediti sunt, quò commodiùs id, quod student, præstare valeant, parciùs sumptus faciunt; at hæc interim Eleemosyna ex adiunctis habet. Ethicor. 4.

QVOD si illam à ieiunio & oratione, tanquam membrum ab illis prorsus distinctũ disiungas, primas inter Satisfactionis officia partes ieiunio tribues: siquidem pari posita charitate cæterisque exæquatis, illud opus est magis Satisfactorium, quod maiorẽ molestiam, vel pœnam ex se adiunctã habet (Nam in Satisfactione, ex parte operis necessaria, & quasi intrinseca conditio est molestia vel pœna) ieiunatio autem suã natura magis cruciat, quàm oratio, vel Eleemosynæ distributio. Secundùm se itaque ieiunium est magis Satisfactorium, quàm Eleemosyna.

Ieiunium inter puras Satisfactionis partes primas obtinet.

NEC oppositum euincunt, qui Eleemosynæ inter bona opera primatum tribuunt: Nam etsi communi lege, omne opus meritorium, simul quoque sit Satisfactorium, non est tamen idem prorsus mereri, quod satisfacere: meritum namque, eiusdemque quantitas præcipuè spectatur ex operis bonitate: Quare quò vnumquodque opus secundùm se fuerit præstantius, eò magis est meritorium: At verò Satisfactio, quòd ad debitæ pœnæ expiationem deposcatur, exigit quidem opus bonum, potissimum tamẽ, quod in ea spectari solet, est molestia & crux: pœna namque per pœnam pensatur. Cùm ergo ieiunium magis affligat & cruciet, quàm oratio & Eleemosyna, expiabit & redimet his quoque efficaciùs; ex adiunctis tamen Eleemosyna cæteris expiat potentiùs.

Etsi omne opus meritoriũ simul etiã sit Satisfactorium, non idem tamẽ esse mereri, quod satisfacere.

ET hæc de ieiunio, Eleemosyna, & oratione, vt nostræ Satisfactionis partes sunt, generatim dicta sint, nunc de singulis seorsum est differendum, & primò quidem de Eleemosyna: Huic nãque CHRISTVS Dominus primum, inter Christianæ iustitiæ partes, locum assignat. Matth. 6.

De iis,

De iis, quæ ad intrinsecam Eleemosynæ rationem vulgatámque eiusdem diuisionem pertinent.

CAPVT SECVNDVM.

Virtutū prima & maxima charitas.

INTER omnes virtutes principatum obtinet Charitas. Huius internus effectus, & quasi germana soboles, est misericordia, externus autē Eleemosyna.

Lib. de beat. Quid misericordia secundùm Greg. Nyss. & August. Lib. 9. cap. 5. de ciuit.

MISERICORDIAM Gregorius Nyssenus, cùm voluntariam tristitiam ex alieno incommodo conflatam; tum piam rursus in eos, qui cum aduersa fortuna confli- ctātur, affectionem appellat. Augustinus cordis compassionem, qua, pro vt possumus, alienæ miseriæ subuenimus. Alij aliis verbis nobilem hanc virtutem delineant.

Quæ sint partes & munia misericordiæ.

PROPRIVM munus huius est, ex quadam animi commiseratione, in proximi malum ferri; non quò illud foueat, vel puniat, verùm quò secundùm rationis ordinem depellat. Nam vt misereri, non quò subleues, sed quò punias, etsi legitimo ordine id facias, non est opus misericordiæ, sed iustitiæ; ita contra legem, vel rationis ordinem misereri, non est virtutis, sed vitij.

Vt fides duo denotat, ita Eleemosyna quoq;.

NOMINE Eleemosynæ generatim acceptæ & id denotatur, quod ex pia quadam animi συμπαθείᾳ ad propulsandam alterius miseriam erogatur, quodcunque tandem istud fuerit; & illud rursum, quod ad erogandum impellit. Nam vt fides modò id, quo creditur, hoc est, fidei habitum; modò id, quod creditur, hoc est, fidei obiectum significat; ita eleemosynæ vocabulum vtrumque insinuat; nempe illud, quod inopi propter CHRISTVM, vel aliam honestam causam datur, & id rursum, quod ad dandum animum inclinat; siue illud sit charitas, siue misericordia, siue aliud quodcunque eiusmodi.

Quid Eleemosyna pressè sumpta.

ELEEMOSYNA pressè sumpta illud est & appellatur, quod inopi ex commiseratione, ad subleuandam illius inopiam, gratis propter, vel secundùm DEVM præstatur. Ex qua Eleemosynæ descriptione planū euadit, iusta principum vectigalia, tum legitima quoque ministrorum Ecclesiæ stipendia, inter propriæ rationis Eleemosynas iure censeri nòn posse: siquidem non conferuntur hęc illis gratis, vt alimentum egenti, sed vt iusta merces laboranti. Quare vtrique, omni quoque egestate seclusa, contra negantes,

Sacerdotum stipendia, & principū vectigalia nō sunt propriæ rationis Eleemosynæ.

vel

vel fraudem facientes iuridica actio conuenit;hæc autem pauperibus, etiamsi graui inopia premantur, ordinariè contra diuites eleemosynam negantes non conuenit.

Consequitur hinc rursum,quod de industria in diuites erogatur,vel ex iis,quæ priuatæ vitæ, aut familiæ sustentandę absolutè necessaria sunt,erogatur,vel in nullum egentium commodum erogatur, illud propriè eleemosynæ appellatione non venire. Non primum,nam quod ex proposito diuitibus donatur, illud neque ex commiseratione donatur, (ni qui forsan sint diuites,qui per fraudem egestatem mentiantur)neque ad tollendam illorum inopiam vel miseriam donatur. Non secundum, quia quod contra charitatis ordinem erogatur, non erogatur secundùm DEVM:nam vt DEVS author est charitatis,ita ordinis quoque, quem illa dictat. At contra charitatis ordinem erogatur, quod ex rebus vitæ absolutè necessariis erogatur. Non tertium, nam quod ad præsentem, vel proximè impendentem calamitatem profligandam calamitoso vsui esse non potest,hoc illi pro eo loco,tempore, rerumq; statu necessarium non est, (ecquid enim fame pereunti cum veste, aut frigore obtorpescenti cum pane?) atque ideo Eleemosynæ nomine aptè designari non potest. Sequitur hinc tandem,quod Pharisaico supercilio propter inanem gloriam,aut aliam turpem causam exponitur, id propriam eleemosynę rationem non assequi,tametsi vulgò in eleemosynis habeatur: quia non exponitur illud propter DEVM, vel alium finem honestum.

Quod diuiti de industria donatur non satis rectè eleemosynā vocari.

Quod cōtra charitatis ordinem donatur, nō donari secundùm DEVM.

Actvs Eleemosynarij principia sunt duo: alterum externum,alterum internum. Principium externum est proximi miseria, vel inopia: internum proximum, est misericordia: proximo vicinum est Charitas: siquidem proximi amor commiserationis,& opis hinc natæ,plurimùm est causa. Remotum autem eiusdem principium est liberalitas, remotius adhuc iustitia. Nam etsi hæc secundùm se absolutè non spectet proximi miseriam, nihil tamen vetat, quò minùs aliqua illius pars illam spectet.

Actus Eleemosynarij principia duo.

Thom.22.32.1. & 4.d.15.2.1.3.

Imo verò tot interna etiam proxima eleemosynæ principia constitui possunt, quot sunt fines, quos quisque eleemosynam elargiens sibi præfigit, vel quot causæ, quæ ad eleemosynarium opus allectant. Constat autem has plurimas esse posse,non

Idem effectus ex diuersis causis prodire potest.

solùm studiosas, verumetiam vitiosas. Potest namque idem ad numerum effectus ex diuersis causis prodire, & interdum quoque ab oppositis. Certum est enim, si duo vnà eundem vestiunt, alter propter DEVM, alter propter inanis gloriæ aucupium, vnum illum vestiendi actum, quòd in genere moris ex duobus oppositis principiis oriatur, virtuti simul & vitio affinem esse: hoc quidem, vt imperatur à popularis gloriæ cupiditate; illud verò, vt nascitur ex charitate. Colligitur hinc, vt ex præcedentibus quoque, eleemosynam imperatum virtutis actum rectiùs appellari, quàm virtutis habitum: quamuis hoc ipsum quoque appellari queat, & sæpe etiam appellari soleat.

Eleemosyna virtutis actum sonat veriùs quàm habitum.

DE ELEEMOSYNAE IN SVAS PARtes distributione.

AD eleemosynæ verò partitionẽ quod attinet, ea haud meliùs aliunde, quàm ab externo eiusdem principio peti potest. Nam vt vires dinoscuntur, & secernuntur per actus; ita actus per obiecta; sunt enim hæc inter se connexa. Quamobrem si externum operum misericordiæ principium, & quasi obiectum, circa quod, vel perpetuò, vel præcipuè occupatur, est hominis indigentia, tot vtique assignandæ erunt operum misericordiæ formæ, vel eleemosynarum species, quot generales mortalium habentur miseriæ, vel egestates: siquidem misericordia fertur in hominis miseriam, quò eam amoliatur. Atqui vt omnis omnino homo ex anima & corpore constituitur; ita omnes quoque humanæ miseriæ, aut in corpore, aut in anima, aut in vtroque simul grassatur.

Vt vires secernũtur per actus, ita actus per obiecta.

Tot eleemosynarum formæ, quot cõmunes mortalium miseriæ.

MALVM corporis rebus plerunque; morbi autem & ægritudines animæ plurimùm verbis profligantur: neutrum tamen horum altero præcisè: nam & rebus spiritus, & verbis rursum corporis incommodum interdum depellitur. Verba, quibus alterius ægritudini medemur, spiritalis: res autem, quibus idem præstamus, corporalis eleemosynæ voce exprimitur. Non quòd hæ necessariò corpus sint, aut res corporata; illa simpliciter spiritus; sed quòd hæ ad propulsandam humani corporis miseriam; illa ad subleuandam spiritalem hominis ægrimoniam adhibeantur.

Corporales eleemosynæ maiorem partem reb9, spiritales autem verbis plurimùm cõstant.

HOMO

Externi hominis triplex consideratio.

Homo quatenus corpore constat, vitáque & sensu pollet, ne in aliquod vitæ discrimen veniat, eget cibo & potu: tum tecto rursum & indumento. His quidem tanquam externis animalis vitę præsidiis; illis verò tanquam internis eiusdem vitę fomentis. Aegrè autem habens, aut propter vincula externa libertate carens, cum his ipsis, tum cura quoque, & ex vinculis liberatione. Vi tandem, aut morbo extinctus, sepulturam funerisque honorem deposcit. Iam qui his corporis incommodis ex charitate obuiam eunt, corporalia misericordię opera, aut corporales eleemosynas exhibere dicuntur.

Triplex itidem interni hominis status.

Vt verò homini interno, hoc est, hominis animo bene, vel certè minùs malè sit, ante omnia, ne in grauius aliquod peccatum prolabatur, curatum oportet. Mox ne huc prolapsus, diu multumque hic hæreat. Postremò ne patrato sceleri obstinatiùs adhęrescens, sensim immedicabilis euadat, adeóque in contracto peccato vitam tandem malè finiat. Prolapsionem in peccatum pręcediunt, cùm sanum in dubiis consilium, tum fida rursum & diligens in rebus, quarum notitia ad salutem vel statum est necessaria, instructio. Tum blanda denique in aduersis fortunæ fluctibus, vehementiorique animi ęgritudine, consolatio. Neque enim pauci perperam ob id agunt, vel etiam credunt, quòd quid facto, vel credito opus est, non satis intelligunt, vel quòd in rebus aduersis neminem, cuius opera in meliorem spem erigantur, præstò habeant.

Prolapsionē in peccatū tria impediunt.

Pertinacem in peccato moram tria itidem impediunt.

At pertinacem verò in peccato moram præpedire licebit, si iniuriam nobis irrogatam patienter dissimulabimus, veniamque poscentes amanter complectemur. Deo porrò, vel proximo illatam impunè abire non sinemus; verùm pro peccantis qualitate, modò leni, modò acri obiurgatione excipiemus, alióque commodo modo sanare studebimus. Multi namq; ob id deteriores euadunt, quòd veniam ab iis, quos fortè lęserant, impetrare non possunt, vel quòd eiusmodi æquo duriores experiātur, vel certè quòd à nemine commodè admoneantur, aut pro meritorum ratione castigentur.

Quomodo sanandi obstinatè improbi.

Obstinate tandem improbi, hoc est, ad cum mentis statum iam adducti, vt nullá ampliùs admonitionem ferant, aut nullum consilium admittant, Deo, qui ex lapidibus filios Abrahæ

Ad omnes animi morbos sanandos plurimùm valet oratio.

exuscitare potest, feruida oratione commendandi sunt. Imò verò ad omnes omnino animi morbos sanandos, plurimùm valet ardens ad DEVM deprecatio. Per orationem namque & stantes, ne in noxam ruant, fulciuntur, & lapsi, ne vsque in peccati sordibus hæreant, eriguntur; & obstinatè scelerati, ne inobstinati animi prauitate aliquando extinguantur, persæpe emolliuntur.

Qui corporales, qui item spiritales eleemosynas impendunt.

PAVCIS, qui esurientem pascunt; sitienti potum offerunt; nudum vestiunt; hospitio destitutum tecto recipiunt; in vincula coniectum redimunt; morbo pressum inuisunt; vitæ huius munere persunctum, sepeliunt, omnium rectè sentientium iudicio, corporalem eleemosynam impendunt. Spiritalem verò, qui sui muneris ignarum docēt, perplexo, quídue agere debeat dubio, consulunt; mœstum solantur; peccantem corrigunt; iniuriam acceptam condonant; prauis moribus onerosum patientia vincunt, nec non ad sanæ mentis consilium adducunt; pro peccatoribus tandem, præcipuè verò contumacibus preces fundunt.

De morib. Manich.

Qui hominem diligit, non animo tantùm, sed corpori quoque benignè facit.

Medicinæ vocabulum latè patet auctore Aug.

DE his Christianæ charitatis officiis, Augustinus alicubi scribit in hunc modum: Vt homo homini appareat, anima rationalis est, mortali atq; terreno corpore vtens. Partim ergo corpori, partim verò animæ hominis benefacit, qui hominem diligit. Ad corpus quod pertinet, medicina nominatur; ad animam autem disciplina. Sed medicinam nunc voco, quicquid omnino corporis, vel tuetur, vel instaurat salutem. Ad hanc itaque pertinent, non ea tantùm, quæ ars eorum exhibet, qui propriè medici nominantur; sed etiam cibus & potus, tegmen & tectum, defensio denique omnis & munitio, qua nostrum corpus aduersùs externos ictus actusque seruatur. Nam & fames, & sitis, & frigus, & æstus, & quicquid extrinsecùs grauiter infligitur, salutem, de qua nunc agitur, manere non sinunt; & paucis interiectis subdit: Quis non concedat, ab omni miseria liberum esse debere sapientem, cùm subuenit inopi, cùm esurienti cibum præbet, potumque sitienti? cùm vestit nudum, cùm peregrinum tecto suscipit, cùm oppressum liberat, denique humanitatem suam vsque ad sepulturam porrigit mortuorum? hæc ille de corporalibus misericordię operibus, de corporalibus porrò & spiritalibus mixtim in Enchiridio ad Laurentium hæc exponit.

NON

Non solùm, qui dat esurienti cibum, sitienti potum, nudo vestimentum, peregrinanti hospitium, fugienti latibulum, ægro vel incluso visitationem, captiuo redemptionem, debili subuentionem, cæco deductionem, tristi consolationem, non sano medicinam, erranti viam, deliberanti consilium, & quod cuique necessarium est indigenti, eleemosynam dat; verumetiam & qui veniam dat peccanti, & qui emendat verbere, in quem potestas datur, vel coërcet aliquem disciplina, & tamen peccatum eius, quo ab eo læsus est aut offensus, dimittit ex corde, vel orat, vt ei dimittatur, non solùm in eo, quod dimittit vel orat, verumetiam in eo quod corripit, & aliqua emendatoria pœna plectit, eleemosynam dat, quia misericordiam præstat. Similia multa comperies apud Gregorium, Ambrosium, Prosperum, Basilium, & alios veteres scriptores. Cap.72. Each. Eleemosynā dat, qui quocunque modo misericordiam præstat.

Qvin sacræ quoq; literæ præclaram horum omnium mentionem faciunt; etsi istud non vno modo, nec ea quoque, quam hîc asignauimus, serie. Siquidem nonnunquam suadent; quandoque mandant; interdum quid sancti homines fecerint, simpliciter narrant; quemadmodum istuc ex illo Tobiæ cognoscere licet. *Tobias autem quotidie pergebat, per omnem cognationem suam, & consolabatur eos; diuidebatque vnicuique, prout poterat, de facultatibus suis: esurientes alebat, nudisque vestimenta præbebat, & mortuis atque occisis sepulturam solicitus exhibebat.* Et ex illo rursum Gen. *Cumque Abraham eleuasset oculos, apparuerunt ei tres viri, stantes prope eum, quos cùm vidisset, cucurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi sui, & adorauit in terram, & dixit: Domine si inueni gratiam in oculis tuis, ne transeas seruum tuum, sed adferam pauxillum aquæ, vt lauentur pedes vestri, & requiescite sub arbore; ponamque buccellam panis, vt confortetur cor vestrum, postea transibitis.* Et infrà: *Venerunt duo Angeli Sodomam vespere, sedente Loth in foribus ciuitatis; qui cùm vidisset eos, surrexit & iuit obuiam eis, adorauitq́ pronus in terram, & dixit: Obsecro, Domini, diuertite in domum pueri vestri, & manete ibi; lauate pedes vestros, & manè proficiscimini viam vestram. Qui dixerunt minimè; sed in platea manebimus. Compulit illos oppidò, vt diuerterent ad eum; ingressisque domum illius fecit conuiuium, & coxit azyma, & comederunt.* & ex illo tandem Iob: Scripturæ opera misericordiæ nō solùm laudāt, & prædicant, sed etiam mandant, & iubent. Cap 2. Cap 18. Cap.19.

Si negaui, quod volebant, pauperibus, & oculos viduæ expectare feci: Si comedi buccellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea. Si despexi prætereuntem, Cap.31.

euntem, eò quòd non habuerit indumentum, & absque operimento pauperem. Si non benedixerunt mihi latera eius, & de velleribus ouium mearum calefactus est. Si leuaui super pupillum manum meam, etiam cùm viderem me in porta superiorem, humerus meus à iunctura sua cadat, & brachium meum cum oßibus confringatur. Foris non mansit peregrinus, ostium meum viatori patuit: oculus fui cæco, & pes claudo; pater eram pauperum, & mœrentium consolator. Hæc omnia simplici rei gestæ narratione constant.

ABSOLVTI porrò præcepti speciem, præ se fert illud Deu-
Cap. 15. teronomij: *Nō deerunt pauperes in terra habitationis tuæ, idcirco ego præcipio tibi, vt aperias manum fratri tuo egeno, qui tecum versatur in terra.* Con-
Cap 4. silij tandē, vel communis præcepti illud Tobiæ: *Ex substantia tua fac eleemosynam, & noli auertere faciem tuā ab vllo paupere. Quo modo potueris,*
Luc 6. *ita esto misericors.* & illa rursum CHRISTI: *Date, & dabitur vobis, mensuram bonam, & confertam, & coagitatam, & supereffluentem dabunt in sinum vestrum. Eadem quippe mensura, qua mensi fueritis, remetietur vobis.* Item:
Luc. 16. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cùm defeceritis, recipiant*
Hebr. 13. *vos in æterna tabernacula.* Et illud Apostoli: *Beneficentiæ nolite obliuisci;*
Rom. 12. *talibus enim hostiis promeretur* DEVS. & alio rursum loco: *Necessitatibus sanctorum communicantes, hospitalitatem sectantes.* & illud tandem
Prouer. 25. Salomonis: *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: Si sitit, potum da illi. Hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput eius.* Hæc omnia de corporali eleemosyna concionantur: Ad spiritalem autem spectat istud CHRISTI:

Math 5. *EGO dico vobis, diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt*
Matth. 6. *vos, vt sitis filij patris vestri, qui est in cœlis.* rursum: *Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater vester cœlestis delicta vestra: Si autem non dimiseritis hominibus, nec pater vester dimittet vobis peccata vestra.*
Matth. 18. & infrà: *Si peccauerit in te frater tuus, vade corripe eū inter te et ipsum solum.*
1. Timot. 5. & hæc rursum Pauli: *Peccantes coram omnibus argue, vt cæteri timorem habeāt. Prædica verbum opportunè, importunè; argue, obsecra, increpa in omni*
2. Timot. 4. *patientia, & doctrina.* item: *Rogamus vos fratres, corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes: debemus nos firmiores imbecillitatem infirmorum sustinere, & non nobis placere.* & in alia
1. Thess. 5. Epistola: *Si occupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spiritales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne & tu tenteris.*
Cap. 5. & hæc tandem Apostoli Iacobi: *Confitemini alterutrum peccata vestra, & orate pro inuicē, vt saluemini: multùm enim valet deprecatio iusti aßidua.*

& in-

& infrà: *Si quis ex vobis errauerit à veritate, & conuerterit quis eum, scire debet, quoniam qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam eius à morte, & operit multitudinem peccatorum.* Mittimus reliqua, ne in re non prorsus obscura, nimij simus: Solùm monuerim, non deesse graues theologos, qui isthæc maiorem partem præcepti vi pollere asserant. Eod. cap.

VTRAE autem eleemosynæ alteris præstent, hoc est, spiritalésne corporalibus, an e diuerso corporales spiritalibus; id prolixa disputatione nulla indiget: Nam qui ratione vtuntur, eam ferè proportionem inter has & illas intercedere intelligunt, quæ inter corpus & spiritum: At spiritum corpori præstare, apud homines non omnino indoctos compertissimum est. Verùm licet spiritales secundùm se absolutè corporalibus habeantur potiores, (nam & spiritali actu constant, & res secundùm se spiritales sunt, & ad finem spiritalem referuntur, & pestibus spiritalibus medentur) vsu tamen venire potest, & sæpe quoque venire solet, vt corporales sint magis necessariæ, adeóque DEO Opt. Max. magis gratæ, vt si ad has consilium tantum prouocet, ad illos autem præceptum, vel necessitas vrgeat.

Quamuis spiritales eleemosynæ corporalibus sint potiores, nō tamen semper id esse.

De eleemosynarum vi, cùm in mali depulsione, tum in boni quoque procuratione.

CAPVT TERTIVM.

QVID sit eleemosyna, quod illius munus, quod obiectum, quæ tandem eiusdem partes, vel species, breuiter explicatum est hactenus, proximum est, vt de illius viribus nonnulla quoque in medium adferamus: siquidem cuiusq; rei naturã consequitur sua vis, & operatio. Et quamuis ex iis, quæ paulò antè disputata sunt, vtcunque id colligi queat, euadet nihilosecius aliquantò planiùs, si pauca quædam seorsum, & quasi ex instituto ea de re disseruerimus.

VT autem ordine procedamus, ex antè disputatis vt certum hîc ponimus, eleemosynam opus, vel fructum, vel effectum misericordiæ esse; hanc verò germanam charitatis sobolem; charitatem autem inter omnes virtutes absolutè principatum obtinere. Iam si charitas arbor est vsque adeò nobilis, habitus vsque adeò efficax,

Eleemosyna est actus misericordiæ.

Qualis arbor, talis fructus.

efficax, qualitas vsq; adeò illustris, non poterunt profectò omnes illius fructus & effectus, cùm interni, tum externi; cùm propinqui, tum remoti quoque non nobilissimi & efficacissimi esse.

Inter internos charitatis effectus misericordia primatum obtinet.

INTER internos autem charitatis effectus præcipui habentur pax, gaudium, & misericordia, quæ gaudio & paci hactenus præstat, quatenus duo hæc eius, cui adsunt, limites non excedunt: Qui enim in Domino gaudet, solus gaudet; sic quoque, qui interna conscientiç pace fruitur, solus fruitur. Misericordia autem priuato bono non contenta, ad omnes sese defundit, deque omnibus benè mereri contendit; & id quidem eò largiùs & ardentiùs, quò ipsa secundùm se maior extiterit. Quamobrem cùm DEI benignitas nullis largitionibus exhauriatur, eiusdemque clementia, & misericordia nullis cancellis contineatur, fit, vt misereri & parcere illius proprium esse dicatur, paterque misericordiarum, ac DEVS totius consolationis in scripturis appelletur.

Cur misereri & parcere Deo proprium dicatur.

Aliter in DEO, aliter in homine est misericordia.

EST nihilominus alio modo & ratione misericordia in DEO, alia in nobis: In nobis enim est, non modò secundùm externum effectum vel vsum, cùm proximo benignè facimus, verumetiam secundùm internum animi affectum: Quandoquidem inspecta proximi miseria, nisi duri admodum simus, statim propter naturæ cognationem eidem compatimur, vicemque illius quasi propriam indolemus. Quare etiam misericordia per tristitiam definiri solet. In DEO autem ita est secundùm se, & externum quoque effectum, vt nullam tamen tristitiam ipsi adferat; adeóque virtutis tantùm, non etiam passionis rationem in DEO sortitur, in nobis autem vtriusque.

Misericordia in Deo nō sortitur rationem passionis vt in nobis, sed tantùm virtutis.

Misericordia & eleemosyna se habent vt causa & proprius eius effectus.

Eleemosyna nomine misericordiæ & charitatis sæpe exprimit.

INTER externos autem charitatis effectus potiores censentur beneficentia, & eleemosyna, quæ vtique aliud nihil est, quàm vsus, vel actus, vel opus misericordiæ: habent se namque duo hæc eo ferè modo, quo causa & proprius eius effectus. Et quia causæ frequenter sui effectus appellatione designantur, & vice versa, fit vt eleemosyna non raro misericordiæ, & interdum quoque charitatis, quæ misericordiæ parens est, nomine exprimatur. Imò verò antiqui distributiones, quç in egenos fiebant, tum epulas quoque, quæ publicè pietatis studio viduis, aliisque pauperibus exhibebantur, familiariùs ἀγάπας, hoc est, charitates, quam ἐλεημοσύνας appellabant. Sed neque dubium est quoq; Apostolum Iudam

ad

ad hanc ipſam etiam notionem ſpectaſſe, dū de improbis quibuſdam miniſtris, inter cætera ita ſcribit: ὄυτόι ἐισιν ἐν ταῖς ἀγάπαις ὑμῶν, hoc eſt, hi ſunt in epulis veſtris, quas nimirum recreandis refocillandiſque inopibus de more exhibetis, maculæ, inter ſe conuiuantes. Quid? quòd vox hæc adeò iam olim in eo ſenſu recepta fuerit, vt etiamnum multis in locis ſtipem emendicantes, dicere ſoleant: Fac charitatem, hoc eſt, da eleemoſynam.

Sectarū miniſtri in publicis cōuiuiis maculæ.

CVM itaque charitas inter omnes virtutes, quæ ordinem ad proximum dicunt, imò verò inter omnes ſimpliciter, primas obtineat; neque vllam in vniuerſa ſua ſobole miſericordia præſtantiorem, aut diuiniorem, aut fœcundiorem habeat, eaque, dum in opus prodit, eadem omnino ſit cum eleemoſyna, conſequens fit, omnes illas prærogatiuas omneſq; efficiendi vires, quæ charitati attribui ſolent, ſuo quoque modo miſericordiæ & eleemoſynæ aſcribi poſſe. Cùm illę itaque ſint minimè paucę, minimèq; vulgares, planū fit, ingentes eſſe ſpiritales opes, quas benigna & alacris eleemoſyna parit. Et hęc quidem ad perſuadendum miſericordię vſum eruditis ſat eſſe poterant. Verùm quòd pręſens doctrina magis in ſimplicium commodum, quàm in eruditorum vſum tradatur; quodq; generatim aſſerta cordis aures minùs ferire, audientiumq; animos lentiùs irritare conſueuerint, quàm quę ſpeciatim, vel ſigillatim explicantur, placet ad quoſdam peculiares eleemoſynę effectus orationem accommodare, pręſidio ad hoc, partim ex ſcripturis, partim quoq; ex veterum monumentis petito mutuatóque.

Quicquid charitati, hoc ſuo etiā modo eleemoſynæ & miſericordiæ tribui poteſt.

Ex Euangelio itaque manifeſtum eſt, totum id ampliſsima mercede penſari, ſemperq; penſatum eſſe, quod pio animi ſtudio in CHRISTVM confertur: Nam cùm vnus hic ſit benigniſsimus, ditiſsimus, & potentiſsimus, fieri omnino non poteſt, vt cumulatiſsimè illud non reponat, quod ingenuè & liberaliter ipſi impenſum fuerat: ſiue id cibus erat, ſiue potus, ſiue pecunia, ſiue aliud quodcunq; corporis præſidiū: (Siquidem de corporalibus eleemoſynis ex inſtituto hîc diſſerimus, & in poſterum diſſeremus; ſpiritales enim alium locū depoſcunt.) Atqui quicquid in CHRISTI membra confertur, hoc totum, ipſomet iudice & teſte, in ipſum confertur; ſicut vice quoq; verſa, quicquid egentibus eiuſdem membris iniuſtè denegatur, vel per vim aut fraudem ſubtrahitur

Ampliſsima mercede penſaē, quod in Chriſtū confertur.

Quod Chriſti membris impenditur, hoc Chriſto impenditur.

hitur hoc totum ipſi denegatur & ſubtrahitur; quid enim ait? *Amen amen dico vobis, quamdiu feciſtis vni de his fratribus meis minimis, mihi feciſtis.* rurſum: *Quamdiu non feciſtis vni de minoribus his, nec mihi feciſtis.* Hæc CHRISTVS, ex cuius verbis aliud in eleemoſynarum commendationem argumentum inferri poteſt.

Matth.25.

ETENIM quo noſtra infirmitas ſanatur, nuditas tegitur, libertas vindicatur, inopia ſubleuatur, omniſque, vt paucis dicam, miſeria noſtra propulſatur, illud inter præcipua commoda noſtra iure meritóque cenſeri valet; aſt quicquid egenti proximo, ſiue à nobis, ſiue ab aliis quibuſcunque impenditur, hoc totum certa quadam ratione nobis ipſis impenditur: Quandoquidem non minor eſt coniunctio membrorum inter ſe, quàm membrorum cum capite. Cùm ergo, quicquid vni membro impenditur, hoc capiti, vt teſtis, qui mentiri nequit, authoritate iam probatum eſt, impendatur: conſequens fit, totum illud, quod vni corporis membro impenditur, cæteris eiuſdem corporis membris hactenus impendi, quatenus vnius corporis membra ſunt. Cùm igitur vnius corporis membra, vnius ciuitatis ciues, vnius principis ſubditi, vnius patris filij, vnius Domini & patrisfamiliâs ſerui ſimus omnes, efficitur, vt id totum certo modo nobis impendatur, quod proximo noſtro impenditur.

Quicquid proximo egēti impenditur, certa quadam ratione nobis impenditur.

ET vt cæteri omnes nihil quicquam ad nos pertinerent, adhuc quiddam diuinum, planéque honorificum foret, alteri benignè facere, déque omnibus bene mereri. Si gloriam ex diuitiis quæris, ſcribit Ambroſius, cognoſce, quia melius eſt mille filiorum, quos per miſericordiam acquiris, patrem vocari, quàm mille aureorum Dominum dici. Quamuis ergo eleemoſynæ nobis nihil prodeſſent, vt nihil prodeſſe ſtatuunt, qui omnem meriti, omnemque ſatisfactionis rationem è medio tollunt: adhuc lucrum minimè vulgare haberi deberet, quòd noſtris συσσώμοις, hoc eſt, concorporalibus proſunt. Verùm tantum abeſt, vt erogantibus nihil proſint, vt illis vel maximè vtiles & ſalutares ſint; ſiue malum ſpecies, quod propulſare natę ſunt; ſiue bonum, quod conciliare ſolitæ ſunt; ſiue aliud quodcunque iſtiuſmodi.

Honorificum eſt de altero bene mereri.

Serm.81.

DE MALIS, QVAE PER OPERA miſericordiæ profligantur.

QVAE

QVAE de malorum profligatione, & bonorum conciliatione dixi, exponam clariùs. Certum eſt, inter mala, quæ in hominem cadunt, aut quouis quoque caſu cadere poſſunt, principem locum tenere peccatum, mortem, & infernum: At ab his omnibus liberat eleemoſyna; ſcriptum eſt namque: *Eleemoſyna ab omni peccato, & à morte liberat; & non patietur animam ire in tenebras.* rurſum: *Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemoſyna reſiſtit peccatis.* Ad hunc ſcripturæ locum Diuus Cyprianus alicubi ita ſcribit:

Inter mala arcē tenēt peccatum, mors, infernus.

Tob. 4.

Eccleſ. 3.

Serm. de ope. & ele.

OSTENDITVR hîc, quia ſicut lauacro aquæ ſalutaris, gehennæ ignis extinguitur, ita eleemoſynis atque operibus iuſtis delictorum flamma ſopitur. Et quia ſemel in Baptiſmo peccatorum remiſsio datur aſsidua: & ingis eleemoſynæ operatio, Baptiſmum imitata, Dei rurſum indulgentiam largitur. Eodem ſenſu exponit hunc Eccleſiaſtici locum B. Maximus quoque.

Eleemoſyna ſalutaris lauacri æmula.

SI ita, ait ille, eleemoſyna extinguit peccatum; ſicut aqua Baptiſmi gehennæ extinguit incendium: ergo eleemoſyna eſt quodam modo aliud animarum lauacrum, niſi, quod ſalua fide dixerim, indulgentior eſt eleemoſyna, quàm lauacrum. Lauacrum enim ſemel datur, & ſemel veniam pollicetur, eleemoſynam autem quoties feceris, toties veniam promereris. Et ſermone proximè ſequente: Mundiùs eleemoſyna, quàm puteus detergit maculas; quia putei aqua corporis tantùm cutem abluit, miſericordiæ autem bonitas interna animæ purificat.

Ser. de Elee.

Eleemoſyna indulgentior quodam modo Baptiſmo.

PERTINET huc quoque illud Auguſtini: Facilè curatur vulneribus peccatorum, qui neceſsitatem curauerit pauperum; & miſericordiam accipiet, qui proximo pietatis officia nō denegat. Et illud eiuſdem: In horreis noſtris habeamus abundantiam, quæ flammas noſtras oblatione vnius panis extinguat. Ante fores gehennæ ſtat miſericordia, & neminem permittit in carcerem mitti. Et quicunque miſertus fuerit, miſerebitur ei, da panem cùm potes, quia nemo eſurit in inferno; nec habebis poſt mortem frumentum; nec inuenies illic aliquando mendicum, quia non erit tempus miſerendi. & illud item: Fratres mei chariſsimi, nunquam recordor, me legiſſe, mala morte periiſſe illum, qui libenter opera pietatis & charitatis voluit exercere.

Ser. 76. de temp.

Li. 50. hom. 39.

Miſericordia obſtruit internum.

Ser. 46 ad fr. in ere.

Miſericordiæ operibus dediti mala morte nūquam pereunt.

Lib. de promiss. p.2. cap.7. Luc.11. Eleemosyna totum hominem mundat. Tob.4.

Et illud rursum B. Prosperi. Scribis & Pharisæis singulare sacrificium ostendit, dicens: *Veruntamen, quod superest, date eleemosynam & ecce omnia munda sunt vobis.* O quàm breue compendiosumq; sacrificium, quod intrinsecùs atque extrinsecùs totum hominem mundat. *Eleemosyna enim à morte liberat, & ipsa peccata purgat. Eleemosyna munus bonum est omnibus facientibus eam coram Domino.* Et illud itidem Isidori: In tantum eleemosynarum opera extinguunt peccata, atq; in tantum ad regnum futuri sæculi proficiunt, vt etiam Iudex cœlestis in futuro iudicio veniens, in dextera consistentibus dicat: *Venite benedicti patris mei percipite præparatum vobis regnum &c.* & illud tandem Chrysostomi:

Lib. 3. ca.64 de sum. bon. Matth.25.

Homil 33. ad Ant. hom.53. in Matth. Eleemosyna ars artiũ omnium quæstuosissima.

Eia charissimi ostendamus, qualiter eleemosyna est ars omnium artium quæstuosissima. Si enim artis est proprium, ad aliquam vtilitatem peruenire, eleemosyna verò nihil est vtilius, clarum est profectò, quòd & ars sit, & omnium artium optima. Non enim nobis conficit calceamenta, neq; vestimenta contexit, neq; has luteas domos ædificat; verùm æternam administrat vitam, & ex mortis manibus eripit, & in vtraq; vita charos exhibet, & mansiones ædificat in cœlis, & æterna parat tabernacula. Hæc lampades nostras non finit extingui, nec sordidis indutos vestibus in ipsis videri; sed lauat, & niue mundiores reddit. Si namq; fuerint peccata vestra vt coccinum, quasi nix dealbabuntur. Non finit eô decidere, vbi diues ille, nec audire verba tremenda; sed in Abrahæ sinus deducit. Hæc omnia claris, disertis, & illustribus verbis probant, eleemosynam liberare à peccato, morte, & inferno, quæ malorum omnium sunt maxima.

Luc.16.

Iam si eleemosyna liberat ab inferno, quacunque tandem ratione, aut modo istud faciat, multò magis liberabit à purgatorij ignis incendio: constat enim hoc illo multis partibus minus esse. Rursum si eadem liberat à peccato; (siue id faciat eleemosynarij erogantis animum ad fidem & iustificationem præparando; quod ex Apostolorum actis in Cornelio Centurione locum habuisse didicimus: siue eundem iustificationis gratia iam ornatum, à lapsu præseruando, iuxta illud Salomonis: *Non desis plorantibus in consolatione, & cum lugentibus ambula; non te pigeat visitare infirmum; ex his enim in dilectione firmaberis.* Firmatur autem hactenus charitas, quatenus per bonorum operum vsum aucta vegetatáque, vitiis,

Eleemosyna liberat à purgatorio. Act.10. Eccles.7. Quo sensu Eleemosyna liberare dicat à peccato.

vitiis, quibus oppugnatur, faciliùs obſiſtit: Siue eundem illum tempeſtiuè poſt lapſum, ne magis ſubinde ſordeſcat, erigendo: conſentaneum eſt enim, qui lapſo manum clementer porrigit, eum,ſi fortè ceciderit,porrecta manu viciſsim ſubleuari: ſiue alio quocunque modo) multò magis liberabit à quibuſcunque peccatorum reliquiis. Atque hoc neutiquam obſcurè indicat illud CHRISTI: *Quod ſupereſt*, ait, *date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis.* Luc.11.

DENIQVE ſi eleemoſyna liberat à ſpiritali morte, hoc eſt, à peccato & inferno,& interdum quoque ab impendente corporali nece; quemadmodum multis illud exemplis, ſi opus foret, oſtendi facilè poſſet, liberabit ab iis nonnunquam quoque, quæ viam ad illam muniunt; vt ſunt morbi, pericula, inſidiæ,aliáque id genus complura: neque hoc quoque ſacræ literæ diſsimulant; ſcriptum eſt enim: Eleemoſynæ liberat ab iis, quæ viam ad mortē muniunt.

BEATVS *vir, qui intelligit ſuper egenum, & pauperem, in die mala liberabit eum Dominus. Dominus conſeruabit eum, & viuificabit eum; & nō tradet eum in animam inimicorum eius. Dominus opem feret illi ſuper lectum doloris eius*:ita enim efferūtur hæc in Hebræo & Chaldęo cōtextu. Pſal.40.
Rurſum: *Conclude eleemoſynam in ſinu pauperis, & ipſa liberabit te ab omni afflictione.* Demum: *Frange eſurienti panem tuum, & egenos vagosq́ duc in domum tuam. Cùm videris nudum, operi eum: & erumpet quaſi manè lumen tuum, & ſanitas tua citiùs orietur*, hoc eſt, ab omni calamitate & peſte liber euades. Liquet hinc ergo, nullum ferè extare malum,à quo eleemoſyna non liberet,vel liberare nō queat. Quare etiam apud pios omnes receptum videmus, vt in omni propemodum periculo & calamitate, ab eleemoſyna pręſidium petant,etſi nō ab hac ſola. Eccles.29. Eſa.58.

DE BONIS, QVAE PER ELEEMOſynam conciliantur.

IAM licèt ex malorum multitudine & magnitudine, quæ per eleemoſynam præpediuntur, & è medio ſubmouentur, haud difficulter colligi queat,quantum roboris in cuiuſuis generis bonis conciliandis & procurandis habeat miſericordia;attamē euadet res hęc aliquantò illuſtrior,ſi de hiſce bonis & commodis ſeparatim nonnulla propoſuerimus.

Bonum generatim acceptũ est bipertitum.

Est autem bonum generatim acceptum bipertitum: vnum transnaturale, alterum naturale; & hoc rursum vel internum, vel externum. Ad primum bonorum genus pertinet gratia, & gloria, & cætera, quæ ad illa referuntur. Ad secundum omnia interna animæ & corporis bona. Ad tertium omnia fortunæ commoda. Ad horum autem omnium adeptionem, conseruationem, & augmentationem conferunt eleemosynæ pio candidóq; animo erogatæ.

Eleemosynæ cõferunt ad cuiuscunque generis boni adeptionẽ, conseruationem & augmentationẽ.

Eleemosyna gratiam cõciliat & auget.

Qvod autem eleemosyna gratiam præstet, diuinumq; fauorem, & amicitiam conciliet, id validè probant, quæ de peccatorum expiatione paulò antè allata sunt: siquidem omne illud, quod peccatum tollit, hoc gratiam asciscit, & vice versa. Quòd eadem rursum præsentem gratiam augeat & confirmet, id nulla probatione indiget. Quandoquidem omne omnino opus bonum, propter Devm susceptum, æternæ vitę est meritorium, adeóque gratiæ augendę idoneum; eleemosyna autem ex pia iustáque voluntate orta, est opus bonum, Deóque apprimè gratum.

Tobiæ 4.
Prouer. 19.
Eccles. 4.
Eccles. 7.
2. Cor. 9.

Ad hunc cœlestem eleemosynę effectum pertinet illud Tobię: *Fiducia magna erit coram* D E O *eleemosyna omnibus facientibus eam.* Et illud Salomonis: *Qui miseretur pauperis, fœneratur Domino: Qui pronus est ad misericordiam, benedicetur.* Et illud Ecclesiastici: *Animam esurientem ne despexeris. Maledicentis enim tibi in amaritudine animæ, exaudietur deprecatio illius.* Et illud eiusdẽ: *Exorare et facere eleemosynã ne despicias; pauperi porrige manum tuã, vt perficiatur propitiatio, et benedictio tua.* Et illud tandem Apostoli: *Qui parcè seminat, parcè & metet; & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet.* Certum est enim, quod de fiducia, spiritali fœnore, benedictione, filiatione, & propitiatione hîc dicitur, hoc totum ad gratiam, vel certè ad aliquid, quod viam ad gratiam aperit, pertinere.

Lib 1. offic.

Qui nudum vestit, seipsum induit.

Luc. 11.

Spectat huc illud Ambrosij quoque: Nihil ita commendat Christianum animum, quàm misericordia. Si nudum vestis, te ipsum induis; si suscipis egentem, ille tibi acquiret Sanctorum amicitias, & æterna tabernacula. Non mediocris est ista gratia; corporalia seminas, & recipis spiritalia; miraris iudicia Domini de sancto Iob, mirare virtutes eius, qui poterat dicere:

Oculus

Oculus eram cæcorum, & pes claudorum, & infirmorum pater. Velleribus agnorum meorum calefacti sunt humeri eorum. Foris non habitabat peregrinus, ostium meum omni venienti patebat. Beatus planè, de cuius domo nunquam vacuo sinu pauper exibat: neque enim quisquam magis beatus, quàm qui intelligit super pauperis necessitatem. & illud rursum Gregorij Nazianzeni: Iob 31. Psal. 40.

NVLLA res est, quæ DEI beneuolentiam perinde conciliet ac misericordia. Nec vlli alteri rei potiùs, quàm humanitati & commiserationi, commiseratio & humanitas ab eo rependi solet, qui summa æquitate vnumquemque remuneratur; atque in lance & mensura misericordiam constituit. Et illud tandem Magni Leonis: Nulla deuotione fidelium magis delectatur Dominus, quàm ista, quę pauperibus eius impenditur, & vbi curam misericordiæ inuenit, ibi imaginem suæ pietatis agnoscit. Orat. de pau. amo. Nihil æquè Deū conciliat, atque misericordia. Ser. 10. de ieiun. quadrag.

IAM cùm totum illud, quod confert ad gratiam, vitamque spiritalem, conferat quoque ad cœlestem gloriam (nec enim aliud est gratia, quàm quoddam gloriæ semen, virtute & energia illam in se continens:) conficitur, vt ea omnia, quæ de gratia, eiusdemque præsidiis dicta sunt, ad cœlestem gloriam transferre liceat. Verùm quò ad sanctum hoc, hominéque Christiano dignissimum opus, magis incendantur, qui isthæc fortè lecturi sunt, pauca quædam, quæ proximè de gloria concionantur, ex Scripturis & Patribus in hunc locum adferre lubet. Apud Matthæum igitur ita legimus: *Tunc dicet his, qui à dextris eius erunt: Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi; Esuriui enim; & dedistis mihi manducare; sitiui, & dedistis mihi bibere; hospes eram, & collegistis me; nudus, & cooperuistis me, &c.* Quicquid confert ad gratiam, simul quoq; cōfert ad gloriam. Cap. 25.

AD hunc locum, qui sanè nobilissimus, & ad permouendos animos bene affectos efficacissimus est, Beatus CYPRIANVS sermone de Opere & eleemosyna ita scribit: Quæ erit illa, fratres charissimi, operantium gloria? quàm grandis & summa lætitia, cùm populum suum DOMINVS cœperit recensere, & meritis atque operibus nostris præmia promissa contribuens, pro terrenis cœlestia, pro temporalibus sempiterna; pro modicis DEVS pro terrenis cœlestia, pro modicis magna, pro temporalibus sempiterna reddit.

modicis magna pręstate,& offerre nos patri &c. Huic planè consonum est illud Ambrosij:

Serm 81. CONSIDERA, quanta tibi tunc erit gloria, cùm te omnis ille populus, qui ex promptuariis tuis pastus est, pro tribunali magni illius iudicis caterua constipante circumdabit, pastorem se suum, ac tutorem pium, & misericordem patrem omni gratiarum voce testabitur. Mete ergo vberes pecunię tuę fructus, orationes dico pauperum, intercessionesque Sanctorum, qui pro te, officiorum tuorum memores, apud iustum iudicem DEVM dignis operum tuorum allegationibus postulent.

AD cœlestis gloriæ præmium per eleemosynas comparandum, facit hoc CHRISTI Seruatoris quoque: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Hic Gregorius Nazianzenus: Si quid mihi auscultandum putabitis serui, & cohęredes CHRISTI, CHRISTVM, quàm diu licet, inuisamus, CHRISTVM colligamus, CHRISTVM honoremus, non solùm mensa, vt quidam; nec vnguentis, vt MARIA; nec sepulchro duntaxat, vt Ioseph ab Arimathia; nec deniq; auro, thure, & myrrha, vt Magi: Sed quoniam omnium Dominus misericordiam mauult, quàm sacrificium, ac pinguium agnorum myriades commiseratio superat, hanc per pauperes, humiq; prostratos ipsi conferamus, vt cùm hinc excesserimus, in æterna tabernacula nos recipiant. Et illud rursum Greg. Magni: Regnum DEI tantum valet, quantum habes: valuit Zachæo dimidium substantiæ, valuit viduæ duobus minutis, valuit alteri calice aquæ frigidæ. Regnum itaque DEI tantum valet, quantum habes. Et illud tandem Ezechielis Prophetæ: *Vir si iustus fuerit, & fecerit iudicium, & iustitiam: Panem suum esurienti dederit, & nudum operuerit vestimento, vita viuet*, non vtique misera & fluxa hac, quæ diu consistere nequit, verùm beata illa & fortunata, quę finem nescit.

Luc. 16. — Orat. de amor. paup. — Luc. 7. Ioan. 12. Marc. 15. Matth. 2. Matth. 10. — Homil. 5. in Euangel. Luc. 19. Marc. 12. — Cap. 18.

Eleemosynę augent fortunæ bona.

TANDEM quòd eleemosynarum studium non tantùm cœlestia, internáque animæ & corporis bona promoueat, verumetiam externa, fortunæque casibus obiecta, illud non modò Scripturę disertis verbis affirmant, & Sancti passim prędicant; sed innumera quoque exempla confirmant. Notum est enim illud Salomonis: *Qui dat pauperi, non indigebit: Qui despicit deprecantem, sustinebit iniuriam.* Et illud eiusdem: *Alij rapiunt non sua, & semper in egestate sunt;*

Prouerb. 28. Prouer. 11.

fiunt; alij diuidunt propria, & ditiores fiunt. Et ante hunc locum: DEVM *honora de tua substantia; & de primitiis omnium frugum tuarum da pauperibus, & implebuntur horrea tua saturitate, & vino torcularia tua redundabunt.* Et illud Pauli: *Qui parcè seminat, parcè & metet.* Et illud CHRISTI: *Quicunq; potum dederit vni ex minimis istis, calicem aquæ frigidæ, tantùm in nomine discipuli, Amen dico vobis, non perdet mercedem suam.* Et illud Leonis primi: Non timeatur in iis expensis defectio facultatum; quoniam ipsa benignitas magna substãtia est. Nec potest largitatis deesse materies, vbi CHRISTVS, & pascit, & pascitur. Et illud Petri Chrysologi: Quod tu in misericordia fuderis, hoc tibi in horreo redundat. Ne ergo seruando perdas, collige erogando. Da tibi, quod tu alteri reliqueris, non habebis. Et illud denique Magni Basilij: Quemadmodum frumentum in terra lapsum, lucrum fit illi, qui proiicit: sic panis esurienti obiectus, multiplicem vtilitatem reddit. Quid igitur anxius es? quid affligis teipsum? luto & lateribus diuitias cõcludere contendens? HAEC Scripturæ & Patres illi de incremento, quod eleemosynæ externis bonis adferunt. QVOD si quis isthæc exemplis illustrare instituat, finẽ haud facilè inueniet: extant enim præter quotidiana, penè innumera vetusta, omni cauillatione euidentiora, è quibus vnum duntaxat hoc loco in medium adferre placet. Leontius igitur in historia, quam de Ioan. eleemosynarij vita edidit, inter alia refert, sanctissimum virum ex iis, qui præ cæteris in pauperes benigni videbantur, percunctari solitum, quanam ratione, vel occasione, ad illam commiserationis gratiam peruenissent; inter alios autem vnum oblatum, qui ita respondcrit:

Prouer. 3.
2. Cor. 9.
Matth. 10.
Sermo. 10. de Quadr.
Serm. 43.
Homil. 2. ad diui.
In vit. Ioan. eleemosyn.

ERAM, crede mihi Domine, priùs valdè immisericors, & crudelis: semel autem iacturam feci, & in paupertatem deueni. Cœpit autem cogitatio mea dicere mihi: Verè si esses misericors, non relinqueret te DEVS. Statui ergo apud me per singulos dies dare quinque æreos nummos pauperibus. Et cùm cœpissem dare, statim Satanas prohibebat me dicẽs: Verè quinq; nummi sufficiunt domui tuæ ad olera, vel ad balneum percipiendum; & statim quasi id ex natorum meorum faucibus eriperem, nihil dabam. Cùm verò animaduertissem, quòd à vitio superarer, dico puero meo: per singulos dies furâre, me nesciente, quinque nummos, & da eleemosynam. (sum enim ego Trapezita Domine) Ille

DEVS non deserit misericordes.

verò benefaciens cœpit furari denarios: Erat autem aliquando & siliqua. Cùm ergo vidisset, quia benedicebamur, & diuitiis abũdabamus, cœpit & tremisses furari, & dare. Semel itaq; admirans benedictiones Dei, dixi ei: Verè multùm profuerunt quinque isti nummi; volo ergo, vt des decem. Tunc mihi dixit puer subridendo: Vade, gratias age furtis meis: Nam verè hodie non haberemus, quod manducaremus; sed si est fur iustus, ego sum: Tunc ergo dixit, quo modo tremisses dabat & siliquas. Etiam ex fide illius assueui, Domine, ex animo dare. Aedificatus ergo Sanctus valdè, dixit ad eum: Crede mihi, multas conuersationes Patrum legi, tale aliquid non audiui.

Id solum ex bonis fluxis nos comitatur, quod erogam⁹ in pauperes.

Ser. 81.

Li. 50. Hom. 39.

Et vt maximè totum illud, quod in pauperes erogatur, simpliciter, citra vllam spem reditus, à forte decederet, adhuc insigne lucrum est, vnum hoc solùm ex iis omnibus, quæ in bonis externis habemus, hinc nos abeuntes comitari, quod in pauperes, aliosq; pios vsus expendimus: reliqua omnia, vel nos deserunt, vel nos illa, velimus nolimus, deserimus. De hoc eleemosynarũ fructu ita scribit Ambrosius: Facultates relinquẽtur hîc, etiamsi nolumus; bonorum autem operum conscientia, nobiscum pariter pergit ad Devm. Hæc Ambrosius, à cuius sententia non multùm recedit illud Augustini: Felix operarius cultor eleemosynarum, eò quòd ære suo comparauerit cœlum; & dans panem esurientibus, delictorum suorum pressit incendia. In tali causa operarius felix viuit, & securus moritur, cum quo ambulat patrimonium in immortale horreum; in quo debitorem fecit Dominum, dum pascit alterum dando.

Lib. 3. cap. 64. reium.

Facit ad idem quoq; illud Isidori: Grauiter in Devm delinquunt, qui diuitiis à Deo concessis nõ in rebus salutaribus; sed in vsibus prauis vtuntur. Nesciunt impertiri pauperibus, oppressis subuenire despiciunt; & inde magis augent delicta, vnde redimere debuerunt. Hoc tantùm habet boni possessio præsentium rerum, si vitam reficiat miserorum. Præter hoc tentatio est mundi lucrum, tantòq; maiora supplicia in futurum dabunt, quantò hęc ipsa maiora sunt. *Potentes enim potenter tormenta patientur.* Terrena omnia seruandò amittimus, largiendo seruamus. Et illud rursum Basilij Magni: Habes horrea, si voles, domus pauperum; reconde tibi ipsi thesaurum in cœlo: Quæ illic reponuntur, non depascuntur

Sap. 6.

Terrena seruando amittimus, largiẽdo seruamus.

tur tineæ, non corrodit caries, non prædantur fures. & illud tandem B. Chrysostomi: Quæ stultitia est, illic relinquere, vnde exiturus es, & illuc non præmittere, quô iturus es. Illic ergo substantiam tuã colloces, vbi patriam habes. Patet ex his ergo, admirabiles esse eleemosynarum vires, tam in bonis comparandis & stabiliendis, quàm in malis propulsandis, & auertendis.

Dicis: quomodo res merè corporea edere potest fructus vsque adeò diuinos & admirabiles? Respondetur, eleemosynam non parere eiusmodi fructus, vt res quædam naturalis est, famem vel sitim sedare idonea, aut aëris cœliue iniuriam arcere nata; sed vt est quiddam spiritale, è spiritali fonte ortum. Quò hæc responsio planior habeatur, aduerte quod in eleemosynam erogatur, trifariam considerari posse: Vno modo secundùm se, suumque proximum effectum; prout nimirum natura quædam est, humanæ infirmitati opem ferre apta: Alio modo ex causa, vel principio: vnde remotè, aut propinquè profluit; quod vtique, si legi consentaneum est, virtus est; sin autem dissentaneum, vitium. Postremò ex effectu remoto, seu ex beneficio, quod is reponit, vel reponere certè debuit, qui eleemosyna potitus est. Primo modo corporalem tantùm effectum sortitur. Secundo pro ratione principij, ex quo dimanat, quandoque bonum, quandoque malum, quandoque nullum, vel omnino exiguum. Tertio modo spiritalem effectum plerunque fundit: nam qui piorum eleemosyna pascuntur, morali æquitate ad spiritalem aliquam compensationem obligantur. Quòd si ingrati, eius rei causa nihil præstant, ipsémet eleemosynæ illorum negligentiam certo quodam modo sarciunt; scriptum est enim: *Conclude eleemosynam in sinu pauperis, & ipsa exorabit pro te.*

Quod in eleemosynã erogatur, trifariam considerari potest.

Ecclesi. 29.

Ex tribus hisce capitibus, puta ex rei, quæ donatur, quantitate, vel qualitate; ex causæ rursum, quæ impellit, conditione; & ex eius tandem, qui accipit, gratitudine, eleemosynæ magnitudo spectari habet. Ex primo; maior censenda est eleemosyna centum aureorum, quàm centum denariorum, vel duorum minutorum; cuiusmodi fuit eleemosyna viduæ illius Euangelicæ. Ex secundo; magna dici potest, quæ ex magna pietate, magnoq; animi ardore prodit: Quomodo eiusdẽ illius viduæ, cuius pximè

Eleemosynæ magnitudo ex tribus capitibus spectatur.

meminimus, eleemoſyna magna erat: Neq; enim omnem, quem habebat, victum in gazophylacium conieciſſet, niſi ingenti charitate & deuotione flagraſſet. Ex tertio demum magna dici valet, etſi iſtuc non admodum propriè, quæ gratos feruenteſque ſortitur precatores, vel quæ in hac, vel in altera vita liberaliter remuneratur.

CAETERVM magiſne ſpectanda ſit eleemoſynę quantitas ex animo, quàm ex dono; an verò è diuerſo, magis ex dono, quàm ex animo, id regula, quæ nuſquam fallat, tradi vix poteſt: Nam & dona plerunque ſunt diuerſa, & eorum, qui donant, animi & ſcopi plurimùm ſunt varij: Generatim tamen dici queat, ſi voluntatis propoſitum fuerit ſanctum, & quod in eleemoſynam exponitur, proprium, iuſtóq; titulo obtentũ, in ratione meriti, eam maiorem cenſendam, quæ naſcitur ex maiori fide & charitate: In ratione autem ſatisfactionis, quæ ſecundùm ſe maior eſt: ſiquidem meriti quãtitas, præcipuè ſpectatur ex operis bonitate; ſatisfactio autem ex operis difficultate, vel ex moleſtiæ, quæ operæ adiuncta eſt, magnitudine. Certum eſt autem eò vnumquodque opus ſanctius haberi, quò maiori charitate fuerit ornatum, eò autem difficilius, quò ſuapte natura fuerit maius. Patet itaque, vnde eleemoſynæ habeant, vt ſpiritalem effectum ex ſe producere valeant.

In ratione meriti maior eſt eleemoſyna, quæ ꝑdit ex maiori charitate, in ratione autem ſatisfactionis, quæ ſecũdùm ſe maior eſt.

De eleemoſynæ neceſſitate, ſiue de eo, quòd eleemoſyna generatim accepta interdum cadat in præceptum.

CAPVT QVARTVM.

DE rei eleemoſynariæ vtilitate actum eſt paulò antè, conſequens nunc eſt, vt nonnulla quoque de eiuſdem neceſsitate in medium adferamus. Quòd igitur pauperibus benignè facere, res ſit non ſemper libera; ita vt quouis tempore & loco, & cũ merito exerceri, & citra noxam rurſum omitti queat, id ex iis, quæ ſuprà, dũ de miſericordię & eleemoſynæ ortu & natura diſputabatur, perſpicuũ eſt. Siquidẽ inter externos charitatis actus, eleemoſynam principatum tenere oſtenſum eſt. Cùm ergo proximi dilectio inter Euangelicę legis pręcepta potiſsimum locum ſibi vendicet, fit, vt ea omnia præce-

præcepti vim obtineant, citra quę ea dilectio salua consistere non valet. At ea locum suum tueri nequaquam potest, nisi ita comparati simus, vt & bene illi velimus, & benignè rursum, si necessitas id postulet, & adminiculandi facultas suppetat, eidem faciamus. *Qui habuerit substantiam huius mundi*, scribit Ioannes, *& viderit fratrem suum necesse habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas* DEI *manet in eo?* quasi dicat: nullo modo.

Ea omnia cadūt in preceptum, citra quorum obseruationem proximi dilectio salua consistere nō potest.

1. Ioan. 3.

AD hæc certum est, nulli prorsus mortalium sempiterni ignis supplicium irrogari, nisi propter violatum aliquod præceptum: atqui supremo illo mundi die, plurimi ob neglectum eleemosynę studium æterni ignis cruciatibus addicentur; planum est enim illud CHRISTI: *Discedite à me maledicti in ignem æternum. Esuriui enim, & non dedistis mihi manducare: sitiui, & non dedistis mihi potum, hospes eram, & non collegistis me &c.*

Nemo damnatur, nisi propter violatum aliquod præceptum.

Matth. 25.

HVIC loco cognatum est, quod de diuite epulone apud Lucam legitur. Nam etsi luxus, quotidiana comessatio, cæteráque, quæ his adiungi plerunque solent, causam illius vehementer grauauerint, pręcipua tamen damnationis illius causa extitit, summa eius in summè miseros duritia, & inclementia.

Cap. 16.

Diuitem epulonem non tam luxus, quàm immisericordia dānauit.

SED neque multùm quoque ab hoc exemplo dissidet, quod de altero diuite apud eundem Euangelistam extat: *Quid faciam*, aiebat ille, *quia non habeo, quò congregam fructus meos. Et dixit, hoc faciam: destruam horrea mea, & maiora faciam, & illuc congregabo omnia, quæ nata sunt mihi, & bona mea. Et dicam animæ meæ: Anima habes multa bona posita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, epulare.* Hæc diues ille prorsus insanè & stolidè. Vnde Basilius cognomento magnus: Non fuit memor communis naturæ; non putabat, superfluum in egenos distribuendum esse, nullam pręcepti habuit rationem: *Ne abstineas benefacere inopi, & eleemosynæ & fides ne deserant te. Et frange esurienti panem tuum.* Et omnes Prophetæ, & omnes Doctores vociferantes non audiebantur; sed horrea quidem propter repositorum multitudinem angusta disrumpebantur, parcum verò cor non replebatur.

Luc. 12.

Orat. 1. ad diui.

Eccle. 4. 7.

Esai. 58.

DENIQVE lex noua non minorem perfectionem & charitatem exigit ab homine Christiano, quàm lex vetus quondam exigebat ab homine Iudæo, sed hactenus maiorē, quatenus noua veteri multis partibus præstat: Atque Iudæis non solùm primitię,

Lex noua, nō minorē exigit perfectionē, quàm lex vetus, sed certa quadā ratione maiorem.

communesque decimæ, & alia eiusmodi indicebantur; sed certæ quoque eleemosynæ; compertum est enim illud Deuteronomij: *Non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ; idcirco ego præcipio tibi, vt aperias manũ tuam fratri tuo egeno, qui tecum versatur in terra.* En grauissimum de egenorum sustentatione pręceptũ, quod ęquè strictè, vel strictiùs quoq; hac ætate obligat CHRISTI Sacramentis initiatos, atq; olim obligabat Iudęos. Constat namque, quod de pauperum cura hîc decernitur, non pertinere ad iudicia, vel cæremonias; sed ad legem morum, & placita naturæ. Quæ autem eiusmodi sunt, ea ad sui obseruationem obstringũt omnes; & eos certa quadam ratione ampliùs, qui maiorem fidei diuinæq; gratiæ lucẽ hauserunt.

TRIBVS his argumentis planè inuictis addo, non eos solùm violati pręcepti reos fieri, qui insontem, vel sontem quoq; priuata authoritate occidunt; sed eos etiam, qui, quos poterant, & debebant, à morte nõ defendunt: Tales autem, communi sanctorum patrum sententia sunt, qui fame morientes, cùm possent, non pascunt. Ambrosius: Pasce fame morientem, si non paueris, fame occidisti. Gregorius: Qui commune DEI munus sibi vendicant, tot quotidie perimũt, quot morientium pauperum subsidia, apud se abscondunt.

Cædis rei sunt, qui cædẽ, quam possunt, nõ impediunt.
Pasce.d 86.
P.3 cur.past. adm.22.

ADDO denuo, permultos passim tantis opibus affluere, vt in domesticum & necessarium vsum omnes absumere nequaquam valeant; at verò quod ad familiam alendã, statumq; honestè tuendũ absolutè est superuacaneum; alteri autẽ, vt viuat, vel statui suo conuenienter viuat, simpliciter necessariũ: hoc totum, si summis Theologis fides est, vt sanè magna est, nõ est occupantis, sed eius, cui ad naturæ, vel personę sustentationem simpliciter est necessarium, adeóque certa quadam ratione violenter detentum est. Ambrosius: Quod plus est, quàm sufficeret sumptui, violenter detentum est. Hieronymus: Aliena rapere conuincitur, qui vltra necessaria sibi retinere probatur. Verùm de duobus his argumentis paulò pòst ex instituto: Vt quæ rei eleemosynariæ summam quodammodo contineant.

Sicut hi.d. 47.
Hospitalem d. 42.

Matth 7.

ADDO tertiò & postremò graue præceptum (quippe quod legum, & præceptorum omnium basis & fundamentum existat) editum extare, quo id aliis præstare iubemur, quod nobis in pari periculo, casu, vel difficultate constitutis, ab aliis præstari meritò optare-

optaremus,vel iusto sanè titulo optare possemus. Cùm itaque accidere queat, vt in tale aliquod vitæ discrimen adducamur, vnde, nisi alterius ope erigamur, eluctari nullo modo valeamus, efficitur, vt nos quoq; (ni in naturæ legem committere fortè velimus) in simili vita, famę, aut fortunæ discrimine vel difficultate hærentibus, pro viribus opem ferre obligemur.

Id aliis præstare obligamur, quę iure nobis ab aliis præstari vellemus.

HIS rationibus maioris lucis roborisq; causa aliquot Patrum & Scripturarum sententias adiicere placet. Cyprianus igitur in oratione de opere & eleęmosyna, inter cętera, ita scribit: Nunquã, fratres, admonitio diuina cessauit, quò min⁹ in Scripturis sanctis, tam veterib⁹, quàm nouis semper & vbiq; ad misericordiæ opera, DEI populus prouocaretur. Et canente & exhortante Spiritu sancto: quisquis ad regni cœlestis spẽ instruitur, facere eleemosynam *iubetur*. & infrà: In Euangelio Dominus doctor vitæ nostrę, & magister salutis ęternę, viuificans credentium populum, & viuificatis consulens, *inter cætera sua mandata diuina & præcepta cœlestia nihil crebriùs mandat & præcipit*, quàm vt insistamus eleemosynis dandis. Facit huc quoque illud Hieronymi:

QVI clementiam non habet, nec indutus est viscera misericordiæ, & lachrymarum, quamuis spiritale sit, *nõ implet legem CHRISTI*. & illud Pelagij Pontificis Maximi: Qui negat, misericordiam faciendam necessitatem patientibus, ipsum CHRISTVM negat, qui est misericordia & veritas, *& omnibus necessitatem patientibus subuenire iubet*. & illud Ambrosij: Hęc & alia officiorũ pręcepta propria sunt singulorum, *misericordiæ communis est vsus; ideo commune præceptum est*. Omnibus ętatibus, omnibus officiis necessaria est, & ab omnibus deferenda. & illud Augustini:

Qui clement. d. 86.

Epist. 2.

In singulis d. 86.

CAETERVM dispendium est magnum, si DEVM de DEI dono promereri nolueris, aut cùm tibi Dominus ad hoc dederit, vt dispenses, eiusdem delegata non serues. Semper enim sua Dominus sibi dispensanda interim commendauit. *De re sua pauperibus dare præcipit, cur dantis iussum contemnis? cur Dominum iubentem dare non audis?* Facilè enim pecuniam acceptam poterit amittere, qui, quod accepit, in lucrum noluerit erogare. & illud Gregorij Magni:

Ser. 76. de temp.

DICVNT quidam: concessis vtimur, aliena non rapimus; etsi digna misericordiæ retributione non agimus, nulla tamen peruersa perpetramus. Quod idcirco sentiunt, *quia videlicet aurẽ cordis à cæ-*

P. 3. cur. past. admi. 22.

Luc. 16. *à cœlestibus verbis claudunt.* Neque enim diues ille, qui induebatur purpura & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendidè, aliena rapuiſſe; ſed propriis infructuosè vſus perhibetur, eumque poſt hanc vitam vltrix flamma ſuſcepit. & illud Gregorij Nazianzeni:

Ser. de pau. am. CAETERVM multò magis *mandato diuino moueri debemus.* Quodnam porrò hoc mandatum eſt? at videte, quæſo, quàm conſtans ſit, miniméque fucatum. Neque enim hominibus Spiritu ſancto afflatis ſatis fuit, ſemel atque iterum de pauperibus ſermonem habuiſſe; neque quidam duntaxat de his rebus verba fecerunt, reliqui minimè, aut alij copioſiùs, alij parciùs, veluti de re non ita magna, nec admodum neceſſaria; verùm & omnes in vniuerſum, & ſedulò quiſque, & primùm vel inprimis ad eam rem nos exhortãtur; nunc admonentes, aut comminantes; nunc exprobrantes; nonnunquam etiam eos, qui hanc virtutem aſſequuntur, laudibus efferentes, nimirum vt aſsidua commonitione, *nos ad præcepti huius expletionem inflamment.* & illud tandem Chryſoſtomi:

Hom. 34 ad Antio. *VIDEAMVS & huius mandati vim,* & quantam potentię ſuperabundantiam habeat liberalis eleemoſyna, vt lucrum ex ea conflatum agnoſcentes, eam promptè tranſigamus. Nam fortè tanta eſt eius facultas, vt non ſolùm peccatum detergat, verùm ipſam quoque mortem effuget. EN omnes iſti, pluresq; ex veteribus alij miſericordiam diuinitùs præceptam aſſerunt.

PORRÒ autem Scripturæ, quæ præcepti ſpeciem præ ſe ferunt, etſi non omnes abſolutè præcipiant, ſunt quàm plurimæ. Ex
Deut. 15. vtroque Teſtamento attingam nonnullas; ſcriptum eſt ergo: *Si vnus de fratribus tuis, qui moratur inter portas ciuitatis tuæ, ad paupertatem deuenerit, non obdurabis cor tuum, neque contrahes manum tuam; ſed aperies*
Tob. 4. *eam pauperi.* item: *Noli auertere faciem tuam ab vllo paupere. Si eſurierit*
Prou. 25. *inimicus tuus, ciba illum: ſi ſitiuerit, da illi aquam bibere.* item: *Frange eſu-*
Eſai 58. *rienti panem tuum, & egenos vagoſque induc in domum tuam: cùm videris*
Luc. 11. *nudum, operi eum.* item: *Quod ſupereſt, date eleemoſynam. Facite vobis ami-*
Luc. 16. *cos de mammona iniquitatis, date & dabitur vobis. Vendite, quæ poſſidetis, &*
Luc. 12. *date eleemoſynam. Facite vobis ſacculos, qui non veteraſcunt.*
Luc. 6. *Eſtote miſericordes, ſicut & pater veſter miſericors eſt.*
Luc. 3. item: *Qui habet duas tunicas, det*
1. Timo. 6. *non habenti: & qui habet eſcas, ſimiliter faciat.* item: *Diuitibus huius ſæculi præcipe, non ſublime ſapere: neque ſperare in incerto diuitiarum, ſed in DEO viuo. Bene agere, diuites fieri in bonis operibus, facilè tribuere, communicare,*

thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, vt apprehendant veram vitam. Mitto reliqua, ne in re non prorsus ignota, iusto operosior videar.

Cvm ergo Scripturæ & Patres eleemosynam dandam esse clament, pluresque graues rationes validè id confirment, nulla est causa, cur quispiam, eleemosynáne generatim accepta, sub præceptum cadat, in quæstionem vocet, aut quicquam omnino ea de re dubitet. Verùm quòd non eadem omnium præceptorum sit ratio, neque eadem rursum omnium obligatio, res monere videtur, vt paucis hoc loco explicemus, quando, & quos, & quatenus præceptum illud obliget.

De extremæ egestatis casu; hoc enim occurrente, præceptum eleemosynarium obligare communiter dicitur. Discutitur hîc quoque, num hic casus absolutam donationem semper exigat, an verò locationem, aut mutuationem interdum quoque admittat.

CAPVT QVINTVM.

VERVMENIMVERO licèt lex eleemosynam generatim indicet; attamen quòd hoc legis decretum, vnum ex eorum numero sit, quæ fieri aliquid iubet, adeóque non semper obligant; sed pro loci, temporis, & reliquarum circumstantiarum ratione tantùm: ob id doctrinæ methodus postulare videtur, vt hinc ordine exponamus, quando, & quos obliget. Pendet autem nodi huius solutio maiorem partem ex diuitum, & pauperum qualitate, eorundemque inter se discrimine. Constat namque, non omnes, qui diuitum nomine veniunt, æquè opulentos esse; neque omnes rursum, qui pauperum appellatione censentur, æquè miseros esse.

Præcepta, quæ iubent, obligant pro circumstantiarũ qualitate.

Nec omnes diuites æquè diuites, nec omnes pauperes æquè pauperes.

ASSIGNANT autem, qui hac de re disputant, tres diuitum ordines, & totidem pauperum classes. Sunt enim diuites (quos pauperes rectiùs dixeris) qui id vnum possident, quod naturæ sustentandæ absolutè est necessarium: Siue qui vnum hoc solùm in bonis habent, quo se suosque tenuiter alant. Sunt alij, quibus hæc ipsa, & ea præterea, quibus statum suum honestè tueantur, suppetunt:

Triplex diuitũ ordo & status.

tunt: Nam & hic quoq; citra causam negligi nō debet; quippe qui inter externa bona principatum facilè obtineat. Sunt alij tādem, qui plurima, neq; vitæ, neq; personæ quoq; necessaria occupant: è quorum grege erat Euāgelicus ille, qui anxius, vbi sua reponeret, ita aiebat: *Quid faciam, quia non habeo, quò congregem fructus meos?*

Luc 12.

Triplex pauperum status & ordo.

A D pauperes quod spectat, sunt qui extremè egent: Sunt rursum, qui communi quadam paupertate tenentur, qui eiusdē propemodum sunt notæ, cum primi ordinis diuitibus. Sunt denique, qui inter hosce quasi extremos, medium quodammodo tenēt, de quibus suo postea loco pleniùs: Siquidem hoc pauperum regnum patet latißimè. His paupertatis & opulentiæ gradibus diligenter notatis & obseruatis, non erit admodum operosum, diiudicare quando, & quos præceptum, de quo hîc sermo est, obliget.

Nemo tenetur ea in pauperes etiam extremè miseros erogare, quæ naturę sunt necessaria.

P R I M O namq; extra omnem controuersiam est, neminem vel in extremè egentes ea erogare vlla omnino lege obligari, quæ ad priuatum suæ suorumq; vitę vsum absolutè censentur necessaria. Iubemur sanè proximum diligere, totóq;, quod aiunt, affectu in ipsum ire; at non supra nos, sed æquè ac nos ipsos. Imò verò in ordinem charitatis committunt, qui plùs proximū, quàm seipsos diligunt. Secludimus hinc casum, quo vita extremè egentis Ecclesiæ, vel Reipub. magis vsui videretur futura, quàm nostra priuata: Nam cùm bonum eò censeri soleat diuinius, quò in alios sese diffundit vberiùs, licebit tum priuatam minùs vtilem, reíque publicæ minùs necessariam, pro aliena magis vtili, magisque necessaria impendere, aut certè morti exponere.

Quo casu proximi vitam propriæ liceat anteferre.

Statui necessaria nemo in vulgares pauperes insumere obligatur.

Æ Q V E certum est, nullum omnino mortalium (nisi quis forsan, abdicatis omnibus, vitæ statum mutare decreuisset) ea in vulgares, secundíue ordinis pauperes exponere, lege aliqua obstringi, quæ loco, vel personæ, quam in Repub. vel Ecclesia sustinet, tuendę, simpliciter sunt necessaria. Est profectò proximi commoditas magnifacienda semper, (nam & hoc ratio suadet, & charitatis lex suo quodam modo iure efflagitat) at non tanti, vt eius rei causa virum honestum famę, vel status iacturam facere oporteat: quippe cùm ingenuè nati & educati vitæ turpitudinem non minùs soleant detestari, quàm mortem ipsam. Quòd si personæ absolutè necessaria, communi paupertate obstrictis iure nō debentur, multò minùs debebuntur ea commentitiis pauperibus, de quibus postea.

CERTVM est tandem,& apud omnes rectè sentientes indubitatum, quod ad nostram, nostrorumq; vitam non est necessarium, id in extremè egentes eatenus erogandum esse, quatenus extrema illorum miseria,vel inopia id postulat. Nam si eleemosynarium preceptum vsquam vim,aut locum habet,vt sępenumero habet, hic citra vllam controuersiam, iustissimam habet. Si enim certo peccato sese obstringit, qui inimici iumentum sub onere prostratum,vel in foueam,vnde emergere per se non potest,prolapsum,non erigit,quid nobis de eo cogitandum est, qui fratrem fame morientem,cùm posit,non reficit?

Naturæ nostræ nō necessarium, extremè egentibus debetur.

IMO verò extrema illa egestate vrgente,non ea solū promptè & liberaliter communicanda sunt,quæ priuatæ vitæ vsibus, absolutè superuacanea sunt;verùm ea etiam,quę ad eum vsum non ita multum necessaria sunt. Nam cùm dilectio & dilectionis ordo ex ęquo ferè sint in pręcepto;neq; secùs ex charitate,diligēda sit vita proximi, quàm propria: fit, vt maioris nos eam facere oporteat, quàm externa corporis commoda, eidem corpori nō admodum necessaria:Quemadmodum pluris quoque ducere iubemur eiusdem proximi animam, spiritalémue eiusdem salutē, quàm vitam propriam;& pluris itidem illius honorem & famā,quàm nostrām pompam. Est enim proximi fama res,vulgaribus fortunæ commodis multis partibus præstantior.

Priuatæ vitæ nō admodū necessaria extremè egētibus impertienda sunt.

Vita proximi ex charitate diligēda.

Anima & salus proximi proprię vitæ anteponenda.

QVID? quòd non ij solùm in charitatis legē committunt,qui extremè egentibus pro viribus nō opitulantur; sed illi quoq;, qui benignā dexterā illis non porrigunt, qui ad extremam illam miseriam& egestatem, nisi adsint,qui sustent,pręcipites ruunt:Nam si rem recta ratione expendimus, non ille propriè extremè egere dicendus est,qui præ miseria,vel inedia animā iam agit,(eleemosyna enim datur,vt prosit,vrgentemq; miseriā soletur;qui autē in mortis vestibulo iam hæret,propter prostratas naturæ vires eleemosynæ pſidio ampliùs subleuari non valet)sed ille,qui in ea egestate,rerumq; difficultate versatur,vt probabile sit,breui omnino periturum,nisi alicunde subleuetur;neq; tamen offert se quispiā, à quo pſidium sperare queat,si ego,qui pſens sum,eiusdemq; miserię cōscius sum,deserā: Eiusmodi namq; iā in causa sua extremè eget.Quare pinde de eo iudicādū est,ac si iā actu extremè egeret. Imò verò ad idē charitatis officiū diuino naturalíq; iure obligari

Quis propriè extremè egere dicatur.

videmur, ſi certò compertum habemus, proximum noſtrum in tanta miſeria & egeſtate verſari, vt ęgrè admodum vitam ducturus ſit, ſi opem ipſi non feramus. vno aut altero exemplo id declaro.

TITIVS vicinus meus, vir quondam honeſtus, incidit in grauem inopiam; ſiue caſu id illi incommodum acciderit, ſiue culpa (hoc enim ad eleemoſynam impertinens eſt; tametſi illis lubentiùs opem ferre conſueuerimus, qui citra culpam in aliquam calamitatem inciderunt) mendicare erubeſcit, ne publica mendicitate notam aliquam contrahat. Video hominem palleſcere, magis magiſque ſubinde extenuari, internóque mœrore confici. Iudico eum pallorem, eam maciem, eam triſtitiam ex miſeria & inedia proficiſci: Iudico nihilominus, etſi miſerum ſpiritum trahat, ægrè tamen trahere, vel diu quoque trahere non poſſe. Animaduerto adhæc neminem, præter me, iſtud aduertere, vel quòd illi ſim vicinior, vel quòd domeſticum illius ſtatum meliùs exploratum habeam, vel certè alios animaduertentes non curare, vel quia pauperes, vel quia duri & auari ſunt, adeóque deſertum iri, ſi ego nō ſuccurro. Video tandem, me aliqua poſsidere, quæ, vt vitā ducā, nō admodum videntur neceſſaria: quæſtio eſt, an, omnibus illis iudiciis ſtantibus & impellentibus, citra Chriſtianę charitatis offenſionem, Titium in ea egeſtate conſtitutum, deſerere mihi liceat? Reſpondet Ioannes, imò verò CHRISTVS ipſe, id nequaquā licere. Quid ille? *Eſuriui, et non dediſtis mihi manducare: ite in ignem æternum.* Quid verò Ioannes? *Qui habuerit ſubſtantiam huius mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſe habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas DEI manet in eo?*

Non tantùm extremæ egeſtatis caſus eleemoſynam exigit, ſed etiam quaſi extremæ.

Matth. 25.
1. Ioan. 3.

ADIVNGO aliud huic cognatum: Eſt magna in patrio ſolo annonæ caritas, ita vt multi paſsim pauperes inedia pereant. Socrates vicinus meus vehemēter eget; petit à vicinis, ſed nemo dat, vel quòd vitæ ſuperflua nulla poſſideant, vel quòd præ innata duritia pauperes nihil curent. Venit ad me, cui ſuppetunt, quibus me meoſque vſq; ad proximam meſſem alam, & aliquid eò ampliùs, quod citra magnum incommodum illi impertiri queam, & hoc me poſſe iudico; Sed ſimul quoq; iudico Socratem, etiamſi nihil à me ſubſidij conſequatur, dum noua frumenta colligantur, vitam ꝑducere poſſe; ſed id interim cum ſumma miſeria & difficultate, magnáq; virium & valetudinis labefactione, eò quòd iā manifeſta cala-

calamitatis & inediæ ſigna in ore illius conſpiciam: quęritur iam, opem ne illi ferre lege aliqua aſtringar? Reſpondeo, quod ex dilecti diſcipuli ſententia reſpõſum eſt paulò antè: nempe eam me opem citra violatæ charitatis legem Socrati negare non poſſe.

ADDO ex naturæ ſuperuacaneo, non iis tantùm ſuccurrendum, qui ob præſentem & vehementem egeſtatem periclitantur de vita; verùm iis quoque, qui eadem de cauſa periclitantur de ſalute. Quamobrẽ ſi ſciam, Mæuium vicinum meum, virum alioqui honeſtum & ſtudioſum, mera egeſtate compulſum aliquid, quod cum virtute, & honeſtate pugnat, admiſſurum, & vnà cum hoc perſuaſum habeo, ſi ex illis, quæ meę, meorumque vitę neceſſaria nõ ſunt, illi ſubuenero, conſtanter in officio perſtiturum, illi ſubuenire omnino debeo: nam etſi nemo peccet inuitus; attamen quia difficultas, qua Mæuius tenetur, eſt ſumma, & penè inexpugnabilis, obligor homini in tanta tentatione, lapſuſq; diſcrimine conſtituto, manum porrigere, ne cadat & pereat. Extrema proinde, vel quaſi extrema neceſsitate vrgente, eleemoſyna ſimpliciter cadit in præceptum.

Ex noſtro ſuperfluo non iis tantùm ſuccurrendum, qui periclitãtur de vita, ſed iis quoque, qui de ſalute.

Nemo peccat inuitus.

QVOD EXTREMA NECESSITAS DEPOSCIT, interdum vendere, locare, mutuo vel commodato dare licere; interdum verò id non licere.

VERVM enimuerò licèt cum extremè egentibus res ita habeat; attamen nonnullam adhuc quęſtionem adfert, iis ne, qui extremè, vel quaſi extremè egent, id ſimpliciter, quo indigent, donandum ſit, an verò tantiſper, dum præſens periculum euaſerint, aut ad meliorem fortunam deuenerint, mutuandum, vel locandum. Ad hoc quæſitum, propter varios caſus, ſimplici verbo reſponderi commodè non poteſt: neque enim omnes, qui in extremam neceſsitatem deuenerunt, eiuſdem ſunt conditionis; neque res, quæ impenduntur, eiuſdem quantitatis; neque qui impendunt, earundem facultatum; neque earundem quoq; voluntatum. Vnum nihilominus in hac quęſtione ſatis compertum eſt: nempe totum illud, quod in ea neceſsitate per modum eleemoſynæ erogatum eſt, id reſtitutioni obnoxium non eſſe. Nam, vt antè explicatum eſt, eleemoſyna eſt munus, vel donum, quod indigenti

Quod per modum eleemoſynæ erogatũ eſt, id reſtitutioni obnoxium non eſt.

 digenti

digenti gratis impenditur: Quod autem venditur, vel locatur, id non datur gratis.

Cum extremè egẽtibus, de solutione vel restitutione nõ semper pacisci licet.

Æqve certum est, cum extremè egentibus, de solutione vel restitutione, non semper pacisci licere. Nam, vt antè prolixè probatum est, & apud omnes non prorsus rudes in aperto est, danda est aliquando eleemosyna; hæc autem obligatio, si vsquam stringit, extrema vrgente necessitate stringit. Ad hæc si extrema penuria laboranti ea, quibus opus habet, semper vendere, locare, vel commodare fas foret, non satis commodè afferentur, extrema necessitate premente, omnia communia esse; vel extremè egentem, ad propulsandam extremæ necessitatis iniuriam, vndecunq. vitę pręsidia venari posse; multáq; alia eiusmodi, quæ longũ esset hic referre. Deniq; si eleemosynæ præceptũ extra extremæ egestatis casum sæpenumero obligat, vt citra vllũ dubium obligat, quantò magis illo casu vrgente, & occurrente obstringet?

Licet interdum ea vendere, vel locare, vel mutuare, quę extrema necessitas efflagitat.

Porro aũt quòd ea interdum extremè egenti vendere, locare, vel mutuare liceat, quibus pro necessitatis ratione indiget, illud meo iudicio cõtrouersiam nullam habet: Etenim si cui vestẽ, quâ à frigore repente oborto sese defendat, aut equũ, vel currũ, cuius præsidio irruẽtium hostium impetum euadat, subministrẽm, dubium nullum est, quin eiusmodi vestem, equum, vel currum, vel aliud quodcunq; vitę præsidium, vbi primùm periculum euaserit, repetere mihi liceat. Pari modo, si cui centum, vel mille aureos nummos suppeditem, quibus ab eorum vi, qui præsentem illi necem intentant, se captũ redimat, non est necessarium, vt eam pecunię summam capto, si aliàs soluendo est, absolutè donem, nunquam ampliùs repetiturus; sed abunde sat est, si per viam mutui à præsenti vitæ discrimine illum eximam.

Qui dicunt extremè necessarium nũquam vẽdere licere, in multas & magnas difficultates se cõiiciunt.

Deniqve si sola necessitas eam vim haberet, vt id totum veluti proprium in alium trãsferretur, quo is pro tempore extremè indiget, consequens fieret, si dira fame grassante, apud vnum solùm panis, vel frumentum cõperiretur, nefas fore eiusmodi panem, vel frumentũ iusto pretio diuitibus vendere. Sed neq; medico quoq; ab ęgro in mortis periculo constituto, industriæ mercedem; neq; pharmacopæo pharmacorũ precium; neq; diuitibus ab egenis laborẽ ferre valentibus laborem, aut vllã operam pro victu exigere liceret: At hęc omnia sunt absurda, & à cõmuni mortaliũ

omnium

omnium praxi omnino aliena. Quamobrē non est necesse, vt quis ea gratis semper donet, quibus extremè indigentis necessitatem subleuet; etsi aliquando necessarium id existat.

An cum extremè egente de solutione, vel restitutione pacisci liceat, id ex tribus capitib9 spectari debet.

AT verò quando hoc vel illud conuentus genus vsurpare cōueniat, hoc partim ex illorū conditione spectari debet, qui necessaria vitę præsidia petunt; partim rursum ex eorum statu, qui eadē pręsidia impertiunt: partim tandem ex rerum natura & qualitate, quæ in extrema necessitate impēduntur. Etenim si illi, qui extremè necessaria ab aliis capiunt, adeò sunt miseri, adeóq; omnibus naturæ fortunæq; præsidiis destituti, vt nec habeant quicquā, nec habere queāt, vnde acceptum compensent; vel quòd artē nullam calleant; vel quòd viribus ad laborandū necessariis nullis polleāt; vel quòd modum nullū, industriam nullam rem faciendi teneāt, vt sunt cæci, claudi, senes, infirmi, & plurimi eius ordinis alij, absq; vlla cōpensationis spe, aut restitutionis pactione impēdi debent, quæcunq; extrema, vel quasi extrema illorū necessitas postulat.

Absolutè miseri, citra vllam restitutionis pactionem subleuandi sunt.

CONTRA verò si illi, qui in extremam necessitatem inciderunt, vndecunque tandem huc deciderint; ita sunt inopes, vt certa tamen spe, vel alibi quoq; reipsa sint diuites; vel quòd sano robustóq; & ad laborandum idoneo corpore sint præditi; vel quòd artem teneant eiusmodi, vnde percommodè, si velint, alere se queant; vel quòd alibi necessaria vitæ adminicula reposita habeant, tametsi vbi nunc degunt, aliorum ope maximè indigeant, non erit necessarium gratis absque vlla prorsus solutionis pactione ea illis impendere, quæ status nostri honestas deposcit. Siquidem eiusmodi homines non sunt absolutè pauperes; sed tantùm secundùm quid, & ex parte, hoc est, secundùm præsentem illorum statum.

Extremè necessaria iis vēdere, aut mutuare licet, qui secūdùm quid tantū sunt inopes.

SED neque huius quoque generis inopes ad absolutum solutionis, vel restitutionis pactum deberent adigi; sed tantùm ad conditionatum, nempe vt reddant quantum commodè queant. Nam si integrè id semper persoluendum foret, quod in extrema egestate consumptum erat, nonnulli citra vllam suam noxam à sanctioris vitæ instituto, voluntariæque paupertatis professione arcerentur, hoc autem Christianæ charitatis legi non satis consentaneum videtur. Mitto hîc, sæpe contingere posse, vt in necessitate insumptum sit magnum, domi autem, vel in indu-

Non est consultum, absolutum pactum de restitutione cum extremè egētibus inire.

industria repositum exiguum. Neque enim eadem omnium lucrandi est facultas, neque eadem rursum lucrandi occasio omnibus offertur semper. Et hæc de illis sint dicta, qui aliorum præsidio ab vrgente necessitate eximuntur.

De iis porrò, qui extremè, vel quasi extremè egentibus adminiculantur, ita statuimus: aut enim, qui eiusmodi vitæ adminicula suppeditant, necessaria tantùm possident, aut superuacua; Si superuacua, aut ea asseruant in pios vsus, aut tantùm in pompam, & vitæ luxum. Iam qui ea extremè egentibus, validis tamen & ad laborem natis, vel alibi quoque necessariis abundantibus impertiuntur, quę ad statum honestè tuendum sunt necessaria, illi iure suo vtẽtes, solutionem, vel restitutionem ab eiusmodi egentibus licitè exigunt. Nemo enim ea alteri gratis impertiri obligatur, quibus ipse indiget, nisi vltima necessitas aliud quandoque postulet; hęc autem non vrget hîc absolutè, sed tantùm secundùm quid. Eiusmodi tamen subsidium eleemosynæ nomen propriè nõ meretur, nisi forsan secundùm gratuitum vsum; nam etsi subministretur indigenti, non tamen gratis.

Quæ ad status vsum, vel ornamẽtum sunt necessaria, ea cum restitutionis pacto non absolutè miseris impẽdere licet.

Idem de illis quoque statuere licet, qui ea id genus miseris impertiuntur, quę in religiosos, vel reipub. necessarios vsus recondita seruabantur, præsertim si eiusmodi impensæ precij sunt minimè contemnendi. Neque obscura assertionis huius est ratio: nam qui earum rerum pręsidio ex vitę periculo eruuntur, quæ ad tuendam alterius dignitatem, vel ad promouendum Ecclesiæ, vel Reipub. commodum reposita fuerant, illi sanè, quatenus per vires & facultates licet, naturali quadam ęquitate ad illorum compensationem obligantur. Quòd si naturalis ęquitas debitam cõpensationem efflagitat, cur eam iurata cautione, vel simplici promissione, vel certè conditionali sponsione, puta si compensare queant, exigere non liceat?

Quiuis, quo ad eius fieri potest, rempub. indemnem seruare obligatur.

E diuerso verò si qui sunt, qui extremè miseris modica quædam impendunt, & ex iis impendunt, quæ neque vitę, neque personę necessaria sunt; neque ad vllum pium opus asseruata sunt, illi, nisi contra decorum agere fortè velint, totum, quod necessitas exigit, absq; vllo prorsus absoluta, vel conditionata pactione impendent. Nil tamen turpe istiusmodi designarent, si grandia absq; aliquo compensationis pacto non absolutè inopibus, tametsi extremè

Qui ex superuacuis modica egẽtibus impendũt, citra restitutionis pactum impendere debebent.

tremè egentibus, præstare nollent. Nam etsi personæ non necessaria possidentes, eleemosynā erogare teneantur, nō tamen tantùm huic prçcisè; sed huic, vel illi, vel alteri cuicunq;.

Ex prçdictis regulis colligi vtcunq; potest, quid de iis rebus statui debeat, quç extrema vrgente necessitate inscio Domino ablatç fuerant: Nam si illæ erant minimè paruæ, & per illos subductç, qui non absolutè inopes erant; sed tantùm secūdùm quid; & iis tandem ademptç, quibus ad statum honestè tuendum nihil supererat, dubium nullū est, quin restitutioni sint obnoxię. Quòd si verò, quæ sublata fuerant, modica erant, & ex iis, quæ statui necessaria erant, subducta non erant, & per verè absolutéq; miseros subducta erant, nulla opus erit restitutione. Idem de iis nonnulli sentiunt, quæ simul rapiuntur & absumuntur; siue priuato siue alieno nomine rapiantur; dummodò tamen propria, quibus alienæ miseriæ succurratur, nulla adsint. Qui enim rebus priuatę vitę non necessariis parceret, & alienas inuaderet, ab hoc vinculo immunis non esset.

Quid de earum rerū restitutione statuendum, quæ extrema vrgēte necessitate, inscio Domino ablatæ fuerant.

CONSTAT hinc quoq;, qui ea in extremè egētes erogant, quę ante eiusmodi extremam egestatem, per vim, vel fraudem occupauerāt, à restitutionis lege simpliciter non absolui, sed tantisper solùm, dum contracto debito soluendo pares euadant. Nam etsi restitutionis debitum, ex iniusta acceptione ortū, propter extremam egestatem consopiatur, non tamen simpliciter extinguitur: reuiuiscit enim, vbi primùm soluendi facultas nata fuerit. Quòd si eleemosyna in extremè miseros erogata, ab illorum restitutione non liberat, quę dolo, vel fraude antè intercepta fuerant, multò minùs liberabit à mutui, vel depositi restitutione.

Qui per vim vel fraudē occupata in extremè miseros insumunt, non liberantur à restitutione; multò minùs, q mutuū, vel depositum.

DENIQVE si raptores, depositarij, vel mutuatarij ab eorum restitutione non absoluuntur, quæ ex rapina, deposito, vel mutuo extremè indigentibus impertiti fuerant; neque ab eorum quoque solutione absoluentur, quæ ipsi in simili egestate constituti, ex eiusmodi rebus absumpserant. Neque enim vlla apparet ratio, cur ab aliis in extremę egestatis periculo constitutis insumpta, restitui debeant, à se autem in simili casu absumpta, restitui non debeant. Horum omnium vna hęc est ratio, quòd extremè laborantem ex alienis subleuare non licet, si adsint propria. ET hæc breuiter de eleemosyna, quam extrema necessitas vt debi-

Ex alienis extrema inopia pressum subleuare non licet, si adsint propria.

F tam

tam efflagitat. Proximum eſt, vt de illa nonnulla modò in medium afferamus, quæ extra extremæ neceſsitatis caſum frequenter obligat.

De periculoſo illorum ſtatu, qui perſonæ ſuperflua in egenos, etiam infra extremam egeſtatem conſtitutos, vel in alias pias cauſas non erogant.

CAPVT SEXTVM.

XTREMA vrgente miſeria omnes, qui opem ferre commodè poſſunt, eleemoſynaria lege teneri oſtēſum eſt hucuſq;: Verùm quòd hic extremæ egeſtatis caſus, non ita frequenter vſu venire ſoleat; neq; tamen deſint vnquam, qui ſecundùm ſtatus ſui rationem ſuperflua poſsideant; nunquam rurſum, qui hoc vel illo modo non indigeant, ſegmento hoc ſexto inueſtigare lubet, illi ne tantùm in eleemoſynarium præceptum committant, qui extremè laborantes non adiuuant, an illi quoque, qui quæ à ſtatu redundant, inter egenos vel alia pia opera non diſpenſant.

Vt nũquam deſunt opibus affluentes, ita nũquã quoq; pauperes deſunt.

HOSCE vel non peccare, vel leuiter tantùm peccare defendunt nonnulli. Præcipua illorum ratio, eſt vſitata pœnitentium & confeſſariorũ praxis: Conſtat enim, pleroſq; omnes, nulla opum, quas quis poſsidet, habita ratione, quoſuis promiſcuè, hoc eſt, diuites æquè ac pauperes abſoluere; cùm multi tamen inter eos comperiantur viri probi, & eruditi, & multi rurſum pœnitentes, qui vitam mallēt amittere, quàm obulum vnum cum DEI offenſione retinere.

Praxis confeſſariorum in abſoluendis diuitib9.

VERVM vt hæc ratio, à communi confeſſariorum praxi ſumpta, eſt parum firma; ita eorum ſentētia, qui ſolam extremam neceſsitatem ad eleemoſynam obligare contendunt, eſt admodum periculoſa: vtpotè non ſolùm à recepta doctorum hominum doctrina aliena; verùm ſacræ quoq; Scripturæ parum conſentanea. Scripturæ vox eſt; *Quod ſupereſt, date eleemoſynam.* Item: *Qui habet duas tunicas, det non habenti; & qui habet eſcas, ſimiliter faciat.* Item: *Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum: ſi ſitiuerit, da ei aquam bibere.* Item: *Ego præcipio tibi, vt aperias manum tuam fratri tuo egeno.* Iam quòd hæc, aliáq; ſimilia complura, quæ in diuinis literis paſsim occurrunt, ad eos præcisè referenda non ſint, qui extremè egent, patet ex communi legum &

Periculoſa eorũ ſentētia, qui extra extremã neceſsitatem eleemoſynam liberã definiunt.

Luc 11.
Luc. 3.
Prou. 25.
Deut. 15.

& præceptorum omnium ratione: nunquam enim, quæ simpliciter, & generaliter præcipiuntur, vel proponuntur, restringi debent ad certum aliquod membrum, nisi generalis & simplex acceptio aliquod incommodum contineat, aut aliquod absurdum secum trahat, quod hic locum non habet.

Quę generaliter proponũtur, aut præcipiũtur, nõ debent ad certũ aliquod membrum trahi.

AD hęc præcepta, & leges de illis ferri solent, quæ vel frequẽter, vel communiter accidunt; casus aũt extremæ inopiæ tam insolens est, vt paucos cõperias, qui vnquam in aliquem inciderũt, qui extremè laboraret. Deniq; in sacris literis extant nõ pauca de egenorum cura tradita, quę ad extremam illam necessitatem cõmodè referri non possunt. eius generis est illud Tobiæ: *Noli faciem tuã auertere ab vllo paupere.* Et illud rursum Ioannis: *Qui viderit fratrẽ suum necesse habere, et clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas* DEI *manet in eo?* Neq; enim is tantùm necesse habere dicendus est, qui præ frigore, vel fame animã agit; aut velis remisq; ad eum necessitatis articulum tendit; sed is quoq;, qui necessariis vitæ præsidiis destitutus viuit. Et illud tandẽ CHRISTI: *Discedite à me maledicti in ignem æternũ: Esuriui enim, & non dedistis mihi manducare: Sitiui & non dedistis mihi potum: Hospes eram, et nõ collegistis me: Nudus, et non operuistis me: Infirmus, & in carcere, et non visitastis me.*

Leges de iis ferũtur, quæ frequẽter accidunt.

Cap. 4.

1. Ioan. 3.

Matth. 25.

HAEC profectò ad extremam egestatem vniuersè detorqueri nullo iusto colore, aut titulo possunt. Primò enim nulla prorsus extremę inopię fit hìc mentio; id autem, citra vrgentem rationem, ad vnum aut alterum restringere, quod pertinet ad omnes, temeritatis videtur non paruæ. Deinde quædam hìc recensentur, quæ vltimum vitæ periculum communiter nõ adducunt. Postremò incredibile fit, tot extremè egentibus opera sua defuisse, quot extrema illa iudicis sententia percelluntur: nam extrema illa paupertas rarissimè est obuia, & pauci præterea cõperiuntur, qui illis opem suam denegãt, quos fame, vel frigore, vel alio eiusmodi incommodo pereuntes vident. Secundùm Scripturas igitur multò plures contra eleemosynarium præceptum peccant, quàm qui extremè laborantibus operam suam denegant.

Illud Christi, esuriui &c. multis de causis non posse referri ad solos extremè egentes.

SCRIPTVRARVM sententiæ magno consensu, & numero accedunt veteres Patres; & plurimi quoque recentiores diuinarum literarum interpretes. Inter alios D. Cyprianus ita scribit: Vitę nostrę dux CHRISTVS, *nihil crebriùs mandat & præcipit,* quàm

 vt dan-

Luc.12.18. vt dandis eleemosynis insistamus. *Vendite*, ait, *quæ possidetis, & date eleemosynam.* Sanè qui solis extremè laborantibus opem ferunt, illi eleemosynis dandis non insistunt: Siquidem verbum, insisto, quandam operis assiduitatem denotat; extremè autẽ egentes vix vnquam occurrunt.

Serm.81. AMBROSIVS: Ait aliquis, Quid iniustum est, si, cùm aliena non inuadam, propria diligentibus seruem? O impudens dictum, quid propria dicis, quæ, ex quibus recondis, in hunc modum intulisti? Proprium nemo dicat, quod est commune: Quod plus est, quàm sufficeret sumptui, violenter obtentum est. Et infrà: Non minus est criminis, habenti tollere, quàm cùm possis & abundas, indigentibus denegare. His nihil dici, aut scribi potest clarius.

Quod à sumptu redundat, violẽter detentum est.

Quid dicam 14. q 4. Ad Macedon. AVGVSTINVS: Nónne omnes, qui videntur sibi gaudere de conquisitis, eisq; vti nesciũt, aliena possidere conuincuntur? Hoc certè alienum non est, quod iure possidetur; hoc aũt iure possidetur, quod iustè; & hoc iustè, quod bene. Omne igitur, quod malè possidetur, alienum est. Malè autem possidet, qui malè vtitur: malè vtitur, qui, vt debet, non dispensat. Alienum apertè hîc vocat, quod in pauperes, cùm redundaret, non erogatur.

Malè possidetur, quod legitimè non dispensatur.

Hospitalẽ d.42. Ad illud Luc.3. Qui habet duas tunicas. HIERONYMVS: Aliena rapere conuincitur, qui vltra necessaria sibi retinere probatur. Et alio rursum loco: Si plus habes, quàm tibi ad victum, vestitumq; necessarium est, illud eroga, & in illo debitricem te esse noueris.

P. 3. adm. 22. past. GREGORIVS: Cùm quælibet necessaria indigentibus ministramus, sua illis reddimus, non nostra largimur: Iustitiæ potiùs debitum exoluimus, quàm misericordiæ opus implemus. Eadem repetit admonitione hanc proximè antecedente.

Sicut d.47. BASILIVS MAGNVS: Esurientium panis est, quem tu detines; nudorum indumentum est, quod tu recludis; miserorum redemptio & absolutio est pecunia, quam tu in terra defodis. Tantorum ergo te inuadere scias bona, quantis possis præstare, quod velis. Idem exponens illud Lucæ: *Qui habet duas tunicas, &c.* Hîc docemur, quòd ex omni eo, quod affluit supra proprij victus necessitatem, tenemur erogare illi, qui nõ habet, propter DEVM; qui quæcunq; possidemus, largitus est.

Quod ad quotidianum victum necessarium nõ est, id illi impertiendum est, qui necessariis vitæ præsidiis destitutus est.

CHRYSO-

CHRYSOSTOMVS: Tuarum es ô homo pecuniarum diſpenſator non minùs, quàm qui Eccleſiæ bona diſpenſant. Non enim ad hoc accepiſti, vt in deliciis abſumeres; ſed vt in eleemoſynam erogares. Nunquid tua poſsides? Res pauperum tibi ſunt creditæ; ſiue ex laborib. iuſtis, ſiue ex hæreditate paterna poſsideas. & paucis interiectis: Nunquid graue quippiam, aut onerofum à nobis requirit? Neceſsitatē excedentia, vult nos facere neceſſaria; & quę nequicquam, & inutiliter repoſita ſunt, hæc vult bene diſtribui, vt hinc occaſione ſumpta nos coronet. Neceſsitatem excedētia in neceſſariū pauperū vſum vertenda.

LEO Magnus: Non ſolùm ſpiritales opes, & dona cœleſtia DEO donante capiuntur; ſed etiam terrenæ & corporeæ facultates ex ipſius largitate proueniunt: vt meritò eorum rationem quæſiturus ſit, quæ non magis poſsidenda tradidit, quàm diſpenſanda commiſit. Ser. 5. de coll. Quæ redūdant, diſpenſare, non poſsidere iubemur.

ISIDORVS: Hoc tantùm bonum habet præſentium poſſeſſio, ſi reficiat vitam miſerorum: præter hoc tentatio eſt mundi lucrum; tantóque maiora ſupplicia in futurum dabunt, quantò & ipſa maiora ſunt. *Potentes enim potenter tormenta patientur*; & exemplo, quod dixerat, probans, ſubdit: Qui hîc miſericordiam non impertit, illic pietatis fructum non inueniet; exemplo ardentis diuitis, qui in inferno ad tenuiſsima petenda compulſus eſt, qui hîc tenuiſsima negare ſtuduit; guttas ardens petiit, qui micas negauit. Lib. 3. cap. 64. de ſum. 60. Sap. 6. Luc. 16.

THEOPHYLACTVS: Aliud eſt diues, aliud œconomus: nam diues eſt, qui ſibi diuitias reſeruat; œconomus verò, qui ad opus aliorum illas tenet. Porrò autem attende quòd diuitem quidem impoſsibile dicit ſaluari, poſsidentem verò difficile; quaſi dicat: diues, qui captus eſt diuitiis, & famulatur eis, non ſaluabitur. At quis capitur diuitiis, quis eiſdem famulatur, niſi is, qui in neceſſarium aliorum vſum eas non erogat; ſed veluti ſeruus quiſpiam illarum cuſtodiæ & curæ vacat, totumque cor & animum eiſdem conſecrat? Diues is propriè dicitur, qui diuitiis famulatur, adeóque ſumma cum difficultate eiuſmodi ſeruat.

BEDA ad illud Lucæ: *Quod ſupereſt &c.* Non ita eleemoſynam facere iuberis, vt te ipſum conſumas, ſed vt, tui corporis cura expleta, inopem, quantū vales, ſuſtentes. Duo obſeruatione digna hîc dicit: Alterum horum eſt, in CHRISTI verbis præceptum latere; ait enim, eleemoſynam facere iuberis: Alterum eſt præ- Luc. 11.

 ceptum

ceptū illud non cadere in totū illud, ꝙ homo poſsidet; ſed in illud tantū, quod vitę redūdat. ſubdit namq;: Iuberis nō te ipſum cōſumere; ſed corporis tui cura expleta, inopē, quantū vales, ſuſtētare.

MITTO hîc Canonū & Scripturarū interpretes, vetuſtioresq́; Scholæ Theologos, inter quos etiā iure meritóq; D. Thomā cenſeo; vtcunq; ſint, qui mentem illius nō ſatis aſſecuti, aliud ipſi imponant, qui oēs vnanimi ſenſu atq; conſenſu tradunt, id totum in
22.q.32.5. egenos erogandum eſſe, quod à ſtatu redūdat. Verba Thomæ de eleemoſynæ obligatione diſputātis, ita ſonant: Dare eleemoſynā de ſuperfluo, eſt in pcepto; & dare eleemoſynā ei, qui eſt in extrema neceſsitate; aliâs autem eleemoſynā dare, eſt in cōſilio. Eôdē
4.d.15.q.2.1. q.4. tendit hęc eiuſdē oratio: Cōmuniter dicitur, quòd dare eleemoſynā de ſuperfluo, cadit in pceptum; & ſimiliter dare eleemoſynā ei,
22.q 66.7. qui eſt in extrema neceſsitate; & hęc rurſum: Res, quas aliqui abūdanter habēt, ex naturali iure debentur pauperum ſuſtentationi.
22.q.78.1.ad 4. & infrà: Tertię decimę, quas cū pauperibus comedere debebāt, in noua lege augentur per hoc, quòd Dn̄s non ſolùm decimā partē; ſed omnia ſuperflua pauperibus iubet exhiberi, iuxta illud Lucæ:
Luc. 11. *Quod ſupereſt, date eleemoſynā, & omnia munda ſunt vobis.* Plura in eandē ſentētiam ex eodē auctore liceret allegare; verùm quia hæc clara ſunt, à plurium allegatione ſuperſedeo. Ex ſcripturis proinde, cōmuníq; cùm veterū, tùm recentiorum quoq; theologorum ſententia habemus, totū id, quod victui ſupereſt, eſſe in verè egentes erogandū, ſi adſint, etiamſi extremè non egeant. Poſſet autē eadē hæc veritas multis magnisq́; rationibus firmari, verùm ꝙ in patrū allegatione prolixiores fuerimus, vnā tantū, aut alteram adducā.

Omnis virtus inter extrema medium obtinet. PORRO hîc autem quaſi certū, omnem omnino veri nominis virtutē inter extrema mediū obtinere: & quamuis exceſſus charitatem, virtutū omnino principē, ſecūdùm ſe vel affectū corrumpere facilè nō ſoleat: (neq; enim pius in DEVM, vel proximū affectus poteſt eſſe nimius) poteſt tamen eā deprauare ſecundū vſum,
Charitas ſecundùm externum effectū & vſum poteſt eſſe nimia. vel externum effectū. Quamobrem niſi ea hîc adhibeatur cautio, quam in cuiuſuis virtutis opere adhibitam oportet, æquè illam in alterutrum extremorū exorbitare continget, ac quamlibet aliam moralem virtutem. Exceſſu charitatis harmonia diſſoluitur, cùm quis inordinato ſui alteriúſue amore flagrās, de externis vitæ huius commodis plus ſibi vel alteri adiungit, quàm neceſsitas poſtu lat,

lat, vel æquitatis ratio suadet. Defectu verò, cùm ex iisdem illis externis commodis, sciens volensq; minus sibi, vel alteri tribuit, quàm necessitas, vel vsus exigit.

Cvm hi ergo, qui magnis opibus affluunt, totum illud, quod post omnẽ domesticam necessitatem modis omnibus expletam, reliquũ est, & tanta interdum quantitate reliquum est, vt locũ, vbi recondant, vix inueniant, mordicùs apud se asseruant, pertinaciq; studio occupant, plus de externis humanę vitæ præsidiis sibi vẽdicet, quàm vsus deposcat, aut æquitatis ratio permittat, (nam aliàs nõ essent superflua, sed necessaria) planum fit, ordinatæ charitatis limites transilire, adeóq; cœleste numen per excessum offendere. Sicut illi quoq;, qui amicum vel hospitem sumptuosiùs, quàm par est, excipiunt, plus alteri, quàm boni mores ferant, deferunt.

Rvrsvm cùm iidem illi, de quibus hîc sermo est, nullum ex iis rebus, quę suę suorumúe personę prorsus superuacaneæ sunt, vitæ præsidiũ illis impertiunt, qui cũ graui admodum, licet non extrema egestate conflictantur, minùs ex communibus miseræ huius vitæ adminiculis distribuant alteri, q̃ Christianæ charitatis lex ferat, aut humanę quoq; societatis necessitudo sinat; (Quandoquidẽ iuxta naturalis æquitatis pręscriptũ, externa fortunę bona seruire debent primò quidẽ vitę naturęq; ꝓprię; mox verò cõiunctę; postremò autẽ cùm suę, tũ proximi quoq; personę, rebusq; piis, & Reip. vel Ecclesiæ vtilibus vel necessariis) fit vt per defectum in alterũ extremum impingant: Sicut illi quoque, qui vitæ personæue propriæ necessaria, quæ poterant & debebant, non administrant; adeóq; vtrobiq; à charitatis & æquitatis ἐυταξία exorbitant.

Ad haec cùm omnia illa, quę in familiarem vitę mortalium vsum quouis modo veniunt, iure naturali sint communia, aliáq;, quo ad œconomiam & vsum, ius gentium adiudicarit aliis; nihilq; ex illo gẽtium iure oriatur iniquũ, aut ἄτακτον: (Siquidẽ ius illud non vndicunque, sed ab æterna lege, naturáq; mente & ratione prædita originem ducit) fieri non potest, quæ huic vel illi homini solutè superãt, vt ea quò ad dominium & vsum ipsis sint verè propria. Vsus namque absolutè redundantium, & præposterus est, & naturali & Gentium quoque iuri planè dissentaneus est. Dicimus propria esse desinere possidentis quo ad vsum & dominium: nam quo ad curam, & dispensationem, donec reipsa in pauperes, vel

Iure naturali omnia sunt communia, iure Gẽtium nõ omnia sed superuacua tantùm.

vel alias pias causas exponantur, citra noxam penes occupantem manent. Iam si absolutè superuacaneum iure gentium penes possidentem non manet, secundùm dominium vel legitimum vsum; sed tantùm secundùm œconomiam & dispensationem, consequens fit, vt iure naturali, quo omnia sunt cõmunia, indigentium efficiatur proprium, distribuendum tamen pro eius, qui occupat, iudicio & voluntate: Nam procuratio & dispensatio ex eodem illo Gentium iure competit occupanti. Quo fit, vt apertè contra naturalem iuris æquitatem committant, quicunque ea, quæ personæ propriç nullo modo necessaria sunt, commoda oblata occasione, inter egenos non distribuunt.

Personę propriũ alterius fieri potest quoad vsũ.

SED neque personę quoq; ita vnquam aliquid est proprium, vt alterius, quo ad vsum, proprium effici interdum non queat. Etenim quod nunc non modò, quo ad œconomiam & administrationem; verumetiam quo ad vsum & dominium huius vel illius personæ omnino est proprium, hoc ipsum, vbi primùm extrema inedia alterum inuaserit, quo ad vsum desinit esse proprium, & secundùm eundem vsum eius incipit esse proprium, qui extrema egestate laborat. Quare etiam infirmorum offensione seclusa, si propria deessent, nec aliunde, quod opus est, haberi posset, liceret in dicta causa posidenti illud adimere; & in extremè egentem transferre. Hoc autem nullo modo fas foret, si in summa illa rerum egestate dominium integrè penes occupantem maneret. Causa explicata est iam antè: dictũ est enim, vitam proximi, æquè ex charitate diligendam esse, ac propriam, maiorisque hanc faciendam externis fortunæ commodis, inter quæ status præsidia & ornamenta censeri solent.

Plurima absurda ex illorũ doctrina sequũtur, qui pręceptum eleemosynarium in extrema tantùm necessitate obligare contendunt.

DENIQVE si extrema tantùm egestate sæuiente, eleemosynarium pręceptum locum obtineret, sequeretur, qui opulentissimos census posident, multáque auri talenta, quibus non vtuntur, defossa habent, & omnibus mundi huius commodis abundant, nullum peccatum admissuros, etiamsi tota vita ne vnum quidem obulum in egenos exponerent: quippe cùm extrema illa inopia rarissimè vsu venire soleat. Sequeretur rursum, qui facultates ad statum non necessarias in mimos, vel hystriones, aut venatores, aut alias eiusmodi mortalium fæces profunderent, nullum inde noxæ partem cõtracturos: Siquidẽ quod nulli omnino, neque

neque iustitiæ, neque charitatis lege est debitum, id vtcunq; insumatur, modò in peccati materiam non vertatur, crimine vacat.

SEQVERETVR nihilosecius charitatis & iustitiæ legem æquè latè patere: Quandoquidem extremè egentibus lege iustitiæ opem ferre obligamur: Sequeretur tandem DEVM non æquam de omnibus prouidentiam habere; vt qui innumeros pauperes necessariis vitæ præsidiis destitutos reliquerit: Sunt enim plurimi, qui citra eleemosynaria auxilia vitam tueri nequaquam possunt: Diuites verò tantis opibus donauerit, vt splendidè quoque viuendo omnes absumere non queant. Atqui omnia hæc sunt planè absurda; firmissimè proinde credendũ est, eleemosynam nõ tum solùm obligatoriam esse, cùm quis obtinet superflua naturæ, & occurrit quispiam extremè egens, eleemosynamque petens; verumetia cùm quis habet superflua personæ, & offert se quispiam, cui ea non suppetunt; quæ suæ personæ, vel vitæ omnino sunt necessaria; vel ægrè admodum, quæ ad vtrumque sunt necessaria, parare potest.

DILVVNTVR HIC EORVM RATIONES ET argumenta, qui præceptum eleemosynarium extrema tantùm egestate premente, obligare contendunt.

SED obiiciebas: Durum videtur, tot diuites cõdemnare, quot statui superuacua possident: Tot rursum confessarios, quot eiusmodi diuites in foro pœnitentiæ absoluunt. Negari sanè non potest, plerosque ętatis huius confessarios, nulla ferè, quid quisq; in bonis habeat, habita ratione, omnibus promiscuè absolutionis beneficium impendere: Verùm hinc non sequitur, rectè semper impendere, hoc est, inter absoluendum nihil quicquam vnquam erroris admittere: Formidandum est enim, plures passim compeririri, qui absoluendi potestatem exercent, quàm qui veram absoluendi rationem probè teneant.

Non omnes, qui in foro pœnitentiæ absoluũt, rectè semper absoluunt.

ADHAEC magno opus est iudicio, magnóque rerum politicarum & œconomicarũ vsu, vt hunc vel illum plura, quàm opus sit, possidere certò ac liquidò concludas. Nam qui certam hîc sententiam prolaturus est, multa cõsideret oportet: Puta statum, familiam, eius denique qualitatem, seruos, ancillas, alumnos, hospi-

Non est facile de personæ superuacuo sentẽtiam ferre.

hoſpites, donationes, extraordinarios ſumptus, futuros caſus, licet non omnes, ſed communes tantùm, & alia id genus complura; quibus omnibus diligenter conſideratis, & ad æquitatis bilancem reductis, fortè non tam multi exuperantia poſsidere inueniantur, quàm multi tenacitatis nomine paſsim inſimulantur. Preterea pœnitentes, quorum dictis, niſi de oppoſito apertè conſtet, fides habenda eſt, (Ponitur enim vnumquemque ſuæ ſalutis curam habere) de facultatum ſuarum ratione interrogati, rariſsimè plura ſe poſsidere profitentur, quàm quæ ſtatui ſuo conſeruando ſint neceſſaria.

Pœnitenti in ꝑpria cauſa fides habenda, niſi cō ſtet de oppoſito.

Accedit huc quoque, perſonæ ſtatuíque tuendo neceſſarium, non conſiſtere in puncto; ſed in quadam ciuili latitudine. Etenim quibuſdam ad tuendam ſtatus dignitatem centum aurei nummi ſat ſunt; aliis quingenti parum ſunt. Quidam multis millibus locum ſuum vix defendunt. Sed & illi ipſi quoque, qui centum aureorum cenſu vtcunq; honeſtè & commodè alere ſe poſſunt, ſi 120. aut aliquid eo amplius fortè poſsideant, non ſtatim vt ſuperuacanea iniuſtè occupantes, condemnandi ſunt. Nam præter quàm quòd rerum precia & tempora inter ſe ſint admodum diuerſa, poſſet etiam caſus quiſpiam accidere, qui magnam aliquam eleemoſynam, aut domeſticam impenſam exigeret. Deniqve licet ſententia, quam hîc defendimus, ſit tutiſsima, communiſsima, magniſque rationibus & fundamentis nixa, oppoſita tamen vt erronea ab Eccleſia nondum eſt præſcripta. Et hoc quidem ad id dici poſſe videtur, quod de communi confeſſariorum conſuetudine obiiciebatur.

Statui neceſſariū non conſiſtit in puncto, ſed in quadam ciuili latitudine.

Ad alterum argumentationis membrum, quod de periculoſa diuitum conditione proponebatur, reſponſionis loco illud
Matth.19. Christi Seruatoris allegari poteſt: *Amen amen dico vobis, quia*
Marc.10. *diues difficilè intrabit in regnum cœlorum.* & illud rurſum eiuſdem: *Filioli quàm difficilè, qui pecunias habent, in regnum Dei intrabunt? Facilius*
Luc.18. *eſt camelum per foramen acus introire, quàm diuitem intrare in regnum*
1.Timo.6. *cœlorum.* Cognatum eſt huic illud Pauli: *Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum Diaboli, & deſideria multa inutilia, & nociua, quæ mergunt homines in interitum, & perditionem.* Sed neque multùm quoque ab his Christi & Apoſtoli oraculis diſsidet
Iacob.5. illud Iacobi: *Agite nunc diuites, plorate vlulantes in miſeriis veſtris, quæ adue-*

aduenient vobis. Diuitiæ vestræ putrefactæ sunt; & vestimenta vestra à tineis comesta sunt; aurum & argentum vestrum æruginauit, & ærugo eorum in testimonium vobis erit, & manducabit carnes vestras, sicut ignis. Æquè grania diuitibus, & fæculi huius dynastis ominantur alij diuinorum oraculorum interpretes.

Periculosus diuitum status, sed non omnium.

AT certum interim est, terribiles illas Scripturarum comminationes, de omnibus diuitibus indiscriminatim accipi non posse: (Nam & Abraham, & Isaac, & Iacob, & Iob, & Dauid, & Zachæus, & Ioseph ab Arimathia, & alij complures magnis opibus valuerunt, qui omnes tamen prospero vento ad salutis portum appulerunt) sed de iis præcipuè, qui diuitiis in suam, aut aliorum perniciem, aut in CHRISTI iniuriam abutuntur, aut per imposturam, fraudem, vel rapinam illas colligũt; aut certè contra charitatem, quæ proximo debetur, easdem detinent. Contra quos ex instituto agere videntur, quæ paulò antè ex Apostolo Iacobo allata sunt.

Multi diuites salutem consecuti sunt.

ETENIM dum ita scribit: *Diuitiæ vestræ putrefactæ sunt; vestimenta vestra à tineis comesta sunt; aurum & argentum vestrum æruginauit*, perinde est, ac si scribat, vel dicat: Vina, frumenta, cæteráque humanæ vitæ præsidia, quæ, quòd vobis ad vsum redundarent, in egenos erogare debueratis, & non erogastis, in horreis vestris, in arcis vestris, in cellis vestris, præ multitudine computruerunt. Vestimenta, quibus frigore rigentes tegere, & ab aëris iniuria munire vos oportebat, in aceruum congesta, tineis & blattis escam fecistis. Aurum & argentum, quo captiuos redimere, nudos vestire, esurientes reficere iussi eratis, in terra defossum ærugine sitúque obduci passi estis: propterea *plorate vlulantes*, quia grauissima supplicia vobis imminent. Hęc autem comminatio & obiurgatio in illis locum non habuit, quorum iam meminimus: Erant enim illi hospitalitati, cæterisque pietatis & misericordiæ operibus deditissimi. Quamobrem non est quòd auari, inhumaníque diuites horum exemplo impunitatem sibi promittant; vtcunque sit, periculosus est diuitum status, hoc præsertim tempore, quo tantum auaritia inualuit, Christianáque charitas, & operum misericordiæ studium tantopere refrixit.

Iacob. 5.

Loc⁹ Iacobi auaros diuites grauiter perstringẽs.

Panormitanus D. Thomæ sententiam non assecutus.

OBIICIS denuo: Panormitanus, & alij quidam haud contemnendæ auctoritatis & eruditionis viri eleemosynarum largitionem, extra extremæ necessitatis articulum, liberam pronunciant. Pronunciant sanè, verùm id non ex sua, sed ex D. Thomæ, quam malè assecuti erant, sententia; hanc enim illi allegant. Quare non est mirum, si à communi sententia degenerarint. Sed hactenus quoque libera est, quatenus eiusmodi diuites, quod superest, non obligantur certæ alicui personæ tribuere, sed huic, vel illi, vel alteri, cuicunque visum fuerit. Neque hoc die rursum, mense, vel anno; Possunt enim ea, quæ personæ reliqua sunt, apud se asseruare, dum vel maior iuuandorum pauperum opportunitas, vel euidentior Ecclesiæ vel Reipub. vtilitas, vel vrgentior quoque erogandi necessitas occurrerit. Nam etsi in laude poni soleat, ea statim in pauperes erogare, quæ statui necessaria non sunt, non est hoc tamen semper consultum, nedum absolutè præceptum, aut simpliciter necessarium: Expedit enim interdum, expectare commodam erogandi occasionem. Denique vt ex illorum scriptis colligi potest, non accipiunt extremæ necessitatis articulum pressè; sed ea latitudine, vt grauem quoq; inopiam comprehendat; quo sensu tolerabilius est, quod opinantur.

Quo sensu eleemosyna extra extremæ necessitatis casum libera dicatur.

OBIICIS tertio: Si id totum, quod præsens vitæ status non deposcit, in pauperes infra extremæ egestatis metam constitutos dispertiri necessum est: Ergo nulli opulēto fas erit, splendidè ædificare, aut dignitatem aliquam coëmere, aut monasterium vel studiosorum hominum collegium extruere, aut ab alio extructum dotare; Nam quibus hæc afficerentur, quo ad vsum non sua, sed pauperum essent propria. Sed neque iis quoque, qui magnis opibus affluerent, mercaturam exercere, aut oblatam hæreditatem adire ius esset: Quandoquidem æquè vitio obnoxium videtur, superuacanea, siue per mercaturam, siue per aliam quamcunque artem, viam, vel professionem conquirere, atque iam antè conquisita, aut quouis iure vel titulo obtenta retinere. Rursum quicquid cū virtute, laude, & honestate licet quærere, hoc ipsum etiam cum virtute, laude, & honestate quæsitum licet possidere. Atque hæc omnia à communi mortalium sensu, diuitumq; huius sæculi vsu sunt admodum aliena.

NIMIS

NIMIS angustè propriam eleemosynarum rationem, statusq́; decentiam vsurpas argutator: Nam, vt alibi dictum est non semel, & prudentibus per se notum est satis, Ecclesias dotare vel exædificare, Bibliothecas publicas, vel studiosorum hominum collegia instituere, ὀρφανοτροφεῖα, γεροντοκομεῖα, νοσοκομεῖα, παρθενοσεμνεῖα, aliáque id genus pia & publica opera erigere, perpetuisque censibus locupletare, adeò cum verarum eleemosynarum, piarumq́; causarum ratione non pugnat, vt principem quoq; locum inter illas obtineant: Pari modo vxorem, liberos, reliquosq́; domesticos honestè decenterq; habere; & vnde honestè decenterque in posterum habeantur, per mercaturam vel aliam quamcunq; licitam viam vel artem conquirere; Filiæ dotem, vt honestiùs elocetur, augere; In filium vel nepotem studiorum causa maiusculos sumptus facere, hoc non est, statum, quem obtines, aut personæ, quam sustines, limites transcendere, aut statui nō necessaria possidere; sed spartam, quam nactus es, pro viribus ornare: Siquidem in his rebus status dignitas potißimùm versatur.

Eleemosynæ ratio & status decentia latè patent.

DE status mutatione idem fortaßis dici queat: Nam si dignitatem, vel magistratum non vulgarem vltrò oblatum (dummodo tamen ea suppetant præsidia, quibus cum dignitate, & publica vtilitate administrare valeás) inculpatè licet admittere, quo tamen admisso status qualitas plerunq; mutatur: (Aliud est enim priuatam vitam ducere, aliud in publico magistratu versari) cur non etiam per media honesta, & licita, ad eiusmodi magistratus eniti? Certè non videtur maius periculum in obeundis ciuilibus muneribus, vel maius peccatum in iisdem expetendis, quàm in Ecclesiasticis: Si ad hæc ergo per vias honestas contendere licet, cur non etiam ad illa? Ea propter si quis ea poßideat, quæ ad præsentem statum honestè tuendum abunde sat sint, ad supremum autem magistratum in ciuitate obtinendum sat non sint, nullam video causam cur istiuscemodi homini rei augendæ studio tantisper vacare non liceat, dum per opes capessendo magistratui idoneus euadat. Modò tamen propter eiusmodi animi institutum pauperum etiam vulgarium, ne dum extremè vel quasi extremè egentium causam non negligat; aut indiligentiùs quàm par est tractet; neq; quicquam omnino, quod cum iustitia vel honestate pugnet, ea de causa committat.

Per media licita, ad sublimiorem statum contendere, per se non est illicitum.

Sed neq; iis quoq;, qui & sorte & statu suo cōtenti viuunt,& omnibus vitæ personæq; necessariis abundant, negotiari aut oblatam hæreditatē adire vlla omnino lege, aut iure inhibitum est: Nam etsi negotiari non debeant, quò plura in nullum vsum recondāt(ponimus enim omnibus necessariis affluere,)possunt tamen negotiari,quò ad benignè faciendū egenis potentiores subinde euadant: Vt si antè decem tantùm pauperes ex vitæ residuis alebant,postea auctiores iam facti,alant 12.aut 15.aut 20.Lex itaq; eleemosynaria nulli negotiandi, aut rem faciendi viā præcludit, sed occasionem potiùs offert impigrè laborādi, sobrieq; & parcè viuendi; per vtrumq; enim augetur facultas bene de proximo egente merendi.Luxus enim & otium non muniunt viam ad eleemosynam;sed ad rapinam, & fraudem, & alias malas artes.

Quo sine opibus magnis affluentibus liceat negotiari, aut mercaturam exercere.

Obiicis quartò & postremò: Nulla apparet ratio,cur id alteri impertiri obligemur, quod ipse vel vltrò oblatum,vel antea tutò possessum liberè, si voluerit,repudiare potest: Atqui potest quispiam, vel sponte, vel voto iuramentóue obstrictus, in tanta paupertate,rerumq; omnium inopia ętatem agere,quantam humana imbecillitas ferre vix queat: Quemadmodum multos eximiæ sanctimoniæ viros in eiusmodi egestate olim vixisse, & etiānum quosdam viuere certum est: Si ergo proximo adest, vnde viuat,sicut semper adest,nisi extrema inopia laboret, (Nam qui extremè non indiget, non indiget absolutè, sed tantùm secundùm quid,quò nimirum commodiùs viuat)nihil se offert,quod personæ residuum, in eiusmodi pauperes transferre necessariò compellat.

Hoc argumentum plus coloris, quàm roboris habet: Nam vt illi,qui quodcunq; damnum alterius dolo,fraude,vel impostura accepit, nihil omnino præ eiusmodi damno repetere integrū est; imò verò compensationem vltrò oblatam liberè,si voluerit, repudiare potest;& tamen omne id, quod iniusto titulo, aut nomine possidetur, dum condonetur, vel persoluatur restitutioni obnoxium est;ita quamuis is, qui nō extremè inops est, inops tamen est,ob pietatis studium,aut aliam honestam causam,nullam eleemosynam petere,aut sponte oblatam recusare queat; ille tamen, qui absolutè superuacanea possidet, pro loci & tēporis opportunitate,tenetur ea,si non in illos,qui recusant, vel non efflagitant,

Quicquid iniusto titulo possidetur, dum cōdonetur, vel persoluatur,restitutioni obnoxium est.

gitant,certè in alios,qui indigent,& nō recusant,erogare. Quanquam,vt antè dictum est,nō tenetur huic vel illic præcisè; sed isti, vel illi,vel alteri,cui ipse voluerit,impertiri. Aliud proinde est,iuri suo sponte renunciare ; aliud, quod iustè non potes, iniustè retinere. PATET ergo,pręceptum eleemosynariū non eos solùm obligare,qui incidunt in extremè,vel quasi extremè egentes; verùm eos etiam,qui absolutè superflua possident:siue eiusmodi possessores manuum labore,ingeniiue industria vitam tolerent; siue ex ciuilibus aut Ecclesiasticis censibus victitent; Hoc enim ad rem, de qua hîc agitur, impertinens est.

De iis,qui eleemosynam donare possunt, vel non possunt.

CAPVT SEPTIMVM.

VNVMQVEMQVE ex iis rebus, quarum legitimum dominium, plenamque ac liberam administrationem habet, (nisi forsan peculiari aliqua lege patriçue statuto,aut consuetudine inhibeatur)munus vel eleemosynam donare posse,extra controuersiam est. Quòd si verò alterutrum horum defuerit,neutrū iure poterit. Perspicuum est enim,pueris sub tutoribus adhuc agentibus, mentéue captis, vel aliâs rationis vsura destitutis grandes eleemosynas, aut alias non leuis momenti abalienationes facere, potestatem non esse: Non quòd veri propriiq; eorum, quæ donant,vel alia ratione abalienant,Domini non sint;sed quòd ob rationis infirmitatem,legitimam eorum,quę in pauperes exponunt,vel alio modo distrahunt, administrationem non habeant.

Quiuis ex eo,cuius dominiū & administrationem habet, munus vel eleemosynam donare potest.

Pueri cæterique ratiōis vsura destituti abalienare non possunt.

ÆQVE certum est maiestatis reos, cæterosque, quorum bona propter delictum fisco addicta sunt,abalienandi ius non habere;non quòd eorum, quæ abalienant, vsq; ad iudicis sententiam, factíue declarationem, curam & administrationem nō habeant; habent enim; sed quòd propter admissum crimen, legitimo eorum,quæ donant vel administrant, dominio careant. Quare lata iam condemnationis sententia, quæcunque iam inde à conflato crimine abalienauerant, ad fiscum reuocantur. Fateor tamen, eam reuocationem legum externarū seueritate magis niti,quàm diuino aut naturali iure.

Cur maiestatis rei donare vel abalienare iure nequeant.

PORRO

PORRO autem, vt vnusquilibet ex absolutè propriis, hoc est, ex iis, quorum veram proprietatem, legitimamq; administrationem habet, eleemosynam vel munus quodcunq; erogare potest; ita quilibet quoque, si propriis destituatur, ex alienis iis opē ferre potest, quos extrema egestas exercet: siue ea iam tum primùm accipiat; siue antè iam accepta apud se retineat. Causæ, cur iure id fieri queat, expositæ sunt iam antè; Verùm qui tantum in bonis habet, quantum ad submouendam extremè egentis miseriam citra propriæ vitę incommodum sat est, is rem alienam, inscio Domino, contrectare nullo modo debet; sed neque citra peccatum quoque contrectare potest. Imò qui id faceret, bis quodammodo peccaret; semel alienum inuito Domino inuadendo; iterum inuasum et iam per vim vel fraudem occupatum, quasi proprium in alios distribuendo.

Qui ex propriis non potest, ex alienis extremè miseris opē ferre potest.

AT esto, inquis, non deceat, nec liceat quoque totum id alteri adimere, quo extremè egenti succurratur, si propria, quibus præsens necessitas depellatur, ad manum sint; licitum tamen videri queat, postea quā quotam, quæ me contingebat, ex proprio exolui, reliquum aliis adimere, qui æquè, vel magis quoque beneficium illud præstare tenebantur, ac ego. Casum hîc propositum tali exemplo illustro. Sit aliquis è fidelium cœtu à Paganis vel Mahometanis captus, qui, nisi redimatur, omnino sit perimendus, vel certè grauissima vexatione ad fidei desertionem tandem deducendus. Liberationis nomine à piratis exiguntur 80. ducati, quos captus ille, quòd nihil in re, parum aūt in spe habeat, numerare nequaquam potest. Adsunt quatuor opulenti mercatores, qui citra vllam status sui imminutionem, aut rei familiaris incommoditatem, infelicem illum à vitę salutisq; periculo liberare poterant, & meritò quoq; liberare debebant: Verùm quia tres ex illis magis amant nummum, quàm proximum, nolunt quicquam, neq; per modum doni, neq; per viam mutui ad illius liberationem conferre. Ego verò, qui vnus ex quatuor reliquus sum, ne extrema illa calamitas fratrem opprimat, totum precium solus soluo, cùm tamen pro mea portione 20. tantùm numerare debuissem: Siquidem tres reliqui æquè obligabantur, atq; ego, & fortè magis; quia magis abundabant. Cur ergo clanculum, vel alio modo id illis adimere, mihi non liceat, quod illorum nomine?

mine persolui? Ademi enim illud tantùm, quod illi iure tenebantur donare; cuiusq; proinde acceptionem, si non elicito, debito sanè actu probare debebant.

Non est istud licitum, neque rationi quoque satis consentaneum. Nam vt aliena rapere non licet, quò priuatam necessitatem expleas, modò propria in promptu sint, vnde id facias; ita si ex proprio peculio hunc vel illum extremè laborantem subleuare potes, aliena, quò eundem subleues, inuadere nequaquam debes. Quòd autem iure istud fieri non queat, aliud nihil in causa est quàm lex, quę, ne aliena Domino non absq; ratione inuito côtrectes, seuerissimè prohibet. Cùm is ergo, qui hìc aliena inuadit, habeat propria, quibus, si vellet, pauperi subuenire posset, meritò rei ablatæ Dominus censetur inuitus. Quarè falsò asserebatur, Dominum in eiusmodi ablationem consensisse actu debito, etsi non elicito. Haberet id locum, si is, qui abstulerat, non habuisset propria, quibus extremè miserum subleuaret: Verùm quia propria habuisse ponitur, sicut illi non licuit singulis adimere totum, sic nec partem quoque; par enim, quantum ad eam rem attinet, totius & partis est ratio. Paucis, si priuata autoritate id extorquere liceret, quod alius iure debebat; vel eam pœnam irrogare, quam iudex reo secundùm leges inferre debebat: liceret furem suspendere, quem prætor vel iudex pecunia corruptus, liberum dimisisset. Sic quoque liceret Socrati pecuniam subducere, subductamq; Platoni, cui Socrates debebat, neque facere tamen satis volebat, assignare, & alia multa eiusmodi tentare; quod nemo sapiens facilè concesserit. Orirentur hinc enim ingentes in Repub. & Ecclesia turbæ, plurimæque hominum cædes & iniustæ expoliationes.

Non licet alienū inuadere, si proprium adsit, quo extremam inopiam subleues.

Non licet priuata autoritate extorquere, quod alius iure debet, aut pœnam inferre, quam alius iustè promeritus est.

Qvid si dum vnus alterius officium præstolatur, nullus ex illis quatuor misero illi capto, vel alteri cuicunque in simili miseria côstituto, opem ferat, & ille interim in ea calamitate mortem oppetat, vel fidei iacturam faciat? Sanè si nullus ex illis succurrit, singuli fraternæ salutis apud Devm tenebūtur rei: Quandoquidem singuli citra vllum propriæ vitæ, aut personæ incommodum infelici illi subsidium adferre poterant, & iure adferre debebant; cùm istud autem non fecerint, conqueri non possunt, si fratris mortem Devs illis imputauerit. Commendauit is enim vnicui-

que proximi sui causam, seuereque exigit, vt id aliis præstemus, quod nobis iure præstari vellemus. Quamobrem si decem plurésue inedia, vel nuditate, vel alia miseria de vita periclitari animaduerto; neq; vlli tamen ex omnibus opem fero, cùm aliquibus tamen queam, tot iuris interpretatione occido, quot pecunia, vel opera mea in vita conseruare poteram, & non conseruo: Habetque id locum non solùm in siti, aut fame, aut nuditate; sed in alio quouis vitæ discrimine. Vnde si quos in hostium vel latronum manus incidisse video, ex quibus prece vel precio, vel ferro quoque aliquos eruere quiuero, etsi non omnes, si hîc cessauero, tot indirectè trucido, quot liberare poteram, & non libero.

Tot iuris interpretatione occido, quot in vita conseruare queo, & non conseruo.

QVAMVIS ergo, vt rem hanc paucis absoluam, omnes & singulos fame, vel frigore, vel alio incommodo pereuntibus, aut grauiter alioqui de vita periclitantibus, necessaria vitæ præsidia administrare oporteat; Qui quidem ex propriis possunt, ex propriis; qui verò hinc non possunt, vndecunque aliunde, pace semper, & publica ædificatione seruata; (præstat enim, pauperis sortem diuinæ prouidentiæ committere, quàm magnas illius causa turbas excitare; maximè cùm DEVS per eiusmodi cruces, electos suos quandoque soleat exercere,) attamen extra illum extremæ egestatis articulum, nulli fas est, pauperum causa, aliena contrectare. Nam, vt Apostolus rectè monet: *Non sunt facienda mala, vt eueniant bona.* Res autem iniusta & mala, magnísque periculis plena est, alterius bona per vim vel fraudem inuadere. Quomodo ea apertè inuadunt, qui citra extremam necessitatem inuadunt. Imò nec tunc quoque iustè inuaderent, si propria adessent, quibus eiusmodi necessitati obuiam ire possent.

Satius est pauperis causam DEO committere, quàm illius causa turbas ciere.

Roman 3.

QVAPROPTER nisi tacitus, vel expressus consensus adsit, non licet seruis, de dominorum; neque liberis, de parentum; neque vxoribus de maritorum; neque subditis de Principum suorum facultatibus eleemosynam facere. Sed neque monasticen quoque professo, Abbate inscio, stipem in pauperes erogare licet. Liceret id tamen, si negotiorum, aut studiorum causa, aut religionis ergô apud exteros ageret; neque enim verisimile fit, per monasticas functiones id ea in re interdictum esse monacho, vel alteri cuicunque religiosorum hominum familiæ adscripto,

Monacho peregrè agenti in re eleemosynaria

pto,

pro, quod aliis honestis viris, quibus cum vnà viuunt, cum virtute, & merito exercere licet. Præsertim cùm ex piorum hominum beneficio vitam tolerantes, peculiari quadam ratione ad eleemosynarum largitionem obligari videantur.

aliisque similibus licet, quod cæteris honestis viris.

CAETERVM quæ de famulis, ancillis, liberis, matribusfamiliâs, aliisque hisce cognatis hoc loco proponuntur, ea non ea religione accipienda sunt, quasi nihil ipsis ex heri, parentis, mariti, vel alterius coniuncti rebus eleemosynarum gratia attingere liceat: Semper enim licuit & licebit, nisi expressè inhibeatur, quod tamen fieri non deberet, micas, quæ de Dominorum mensa cadunt, hoc est, minuta quædam hinc inde corradere, collectáque pro ipsorum qualitate, vel quantitate, inter plures paucióresue distribuere. Quòd si qui sunt, qui Dominorum consensum ad tantillam rem necessarium ducunt, cogitent hi, consensum necessarium hìc non deesse: nam etsi desit fortè expressus, adest tamen tacitus, vel certè debitus, qui sat est ad factum eiusmodi ab omni iniquitate excusandum. Quis enim, nisi summè morosus, omnemque humanitatem exutus, ægrè ferat, id inter ostiatim vitæ præsidia mendicantes distribui, quod & nihil ferè erat, & fortè periturum erat? Si qui tamen animaduertunt, eiusmodi charitatis officium patri vel matrifamiliâs vehementiùs displicere, abstineant: plus enim DEO placet pax domestica, quàm eleemosyna ab inuitis extorta.

Ancillæ & famuli minuta quædam inconsultis dominis in eleemosynã erogare non prohibentur.

Magis placet DEO pax domestica, quàm eleemosyna ab inuitis extorta.

CONIVNXIMVS aũt hoc loco famulos, vxores, liberos, & alios quosdam, non quòd eadem, aut par omnium sit ratio; Certum est enim, permulta in hoc genere concedi vxoribus, quæ non liberis; & his rursum quædam, quæ non famulis, aut ancillis, cæterisque inferioris ordinis domesticis; sed quò generatim iudicaremus, nisi euidens necessitas aliud suadeat, aliena inuadere, & in pauperes distribuere nulli fas esse. Et quidem ad vxores quod attinet, certum est, illas ex iis rebus, quarum plenum dominium, legitimamq; administrationem obtinent, æquè eleemosynam donare posse, ac maritos ipsos.

Non eadem dãdæ eleemosynæ facultas est vxoribus, liberis, & famulis.

VT autem constet, quænam illę sint, adeóque quando, maritis inconsultis, pauperibus benignè facere inculpatè possint, & quando rursum legitimè id non possint, aduertendum est, bona

Bona vxoria quadripartita.

vxoria, hoc eſt, qualia vxores habere contingit, quadripartita eſſe. Habent enim, aut certè habere poſſunt dotalia; habent paraphernalia, ſeu doti acceſſoria; habent propria induſtria acquiſita; habēt tandem quædam cum maritis communia, cuiuſmodi ſunt ea, quæ conſtante matrimonio communi labore & ſtudio cōquiſiuerunt. Iam ex his ſpectandū & definiendum eſt, quid in re eleemoſynaria queat vxor, marito nō conſulto; quid item eodem inconſulto, non queat, quamuis ex his non præcisè.

Vxor nulla habet bona, quæ eleemoſynæ materia eſſe non queant.

Seclusa extrema neceſsitate, vxor nec dotem, nec dotis partē, nec dotis fructus in eleemoſynā conuertere poteſt.

ET primò quidem certum eſt, nullum eſſe bonorum vxoriorum genus, quod in eleemoſynarum materiam verti non valeat; quippe cùm contingere queat, vt extrema neceſsitas occurrat, neque vllum tamen ex iis omnibus vitæ naturæúe propriæ ſuſtentandæ neceſſarium exiſtat. Extrema autem neceſsitate ſecluſa vxor neque dotem, neque aliquam dotis partem, neq; dotis fructus, abſque mariti conſenſu in eleemoſynam erogare poteſt. Non dotem aut dotis partem; quia etſi vtriuſque ius maneat penes vxorem, cura tamen & adminiſtratio tranſit ad maritum. Neque fructus rurſum, quia hi propter onera matrimonij proprij ſunt mariti & quò ad dominium, & quò ad adminiſtrationem. Quod rurſum confirmat, vxorem, inconſulto marito, dotem, aut dotis partem abalienare non poſſe. Quandoquidem vt integri fructus pendēt ex integra dote; ita pars fructuum dependet ex dotis parte. Fructus autem pleno iure pertinent ad maritum.

Ex bonis paraphernalibus, vxor in eleemoſynas erogare poteſt, quantum et quando velit.

CONTRA verò quòd paraphernalia, hoc eſt, doti acceſſoria, & quò ad vſum, & quò ad dominium, & quò ad reliqua omnia vxoris ſint propria, poteſt illa, marito nō conſulto, ex illis quantum velit, & quando velit, & quoties velit, in pauperes, vel alias quaſcunque pias cauſas erogare; niſi forſan domeſtica paupertas aliud ſuadeat, vel aliud quoq; poſtulet. Nam ſi maritus, vel liberi, vel alij domeſtici egerent, contra charitatis ordinem cōmitteret, ſi in exteros illa erogaret. Notum eſt enim illud Apoſtoli: *Si quis ſuorum, & maximè domeſticorum curam non habet, fidem negauit, & eſt infideli deterior.* Et quod de paraphernalibus hoc loco aſſertum eſt, hoc ipſum de iis quoque, quæ propria induſtria conquiſiuit, accipi poteſt: Nam horum quoque plenum dominatum, liberamque diſpenſationem obtinet.

1. Timo. 5.

Quę propria induſtria acquiſiuit vxor, in pauperes inſumere nō prohibetur.

Ex

Ex communibus autem, quòd neque integrum illorum dominium, quod ad liberam dispensationem est necessarium; neque legitimam quoque eorundem administrationem habeat, pro suo arbitrio erogare non potest: Attamen quòd materfamiliâs existat, & ea ipsa bona suo quoque modo ad se pertineant, (siquidem matrimonio soluto sua etiam quota ex iis ad se redit.) potest viri consensu non quæsito, modicas & quasi communes eleemosynas, (quales sunt quotidianæ illæ, quæ ostiatim mendicantibus donari solent) ex bonis vtrisque communibus elargiri. Et quamuis sordidus maritus iubeat, ne id faciat, debet nihilominus apud se statuere, non simpliciter inhibere; sed tantùm, ne modum excedat, præscribere: Tum rursum id sibi in ea re licere, quod cæteris honestorum coniugum consortibus communiter hîc licet: Tum demum virum ita caput rerumque domesticarum administrum esse, vt ipsa tamen non sit illius serua aut ancilla; sed socia non solùm ad sobolis procreationem, verùm etiam ad rei familiaris curam & administrationem.

Vxor ex bonis communibus cõmunes eleemosynas donare potest.

Vxor viri socia, non solùm ad sobolis procreationem, verùm etiã ad rei domesticę curam & administrationem.

Imo verò si vxor animaduerteret, maritum suum, vsque adeò inhumanum, tenacem, & sordidum, adeóque salutis suæ oblitum, vt nullam miserorum rationem, nullam de æterna vita cogitationem habere videretur, quò cladem in hoc vel in altero sæculo illi impendentem arceat, exemplo Abigaelis vxoris Nabal, largiores quandoque eleemosynas ex bonis communibus erogare poterit. Nec enim aliud hîc agit, quàm quòd arte quadam mariti salutem procuret, pestemque, quę ceruici illius impendebat, eleemosynarum vi, pauperumque intercessione aliò transferat, aut nonnihil saltem mitiget. Patet hinc ergo, vxores nemine consulto, eleemosynam interdũ dare posse. Possunt hoc enim extrema vrgente necessitate, si mariti absunt, vel præsentes non succurrunt: Possunt rursum ex doti accessoriis, propriáque industria acquisitis; possunt tandem ex bonis communibus, si communem modum & consuetudinem non excedant.

Vxores maritorum tenacitatẽ, liberalitate in pauperes cõpensare possunt.

1.Reg.25.

Possvnt ne in his casibus tantùm? nequaquam. possunt idem quoque, si maritos habeant fatuos, vel ea mente præditos, vt neque sua, neq; aliena administrare queant. Nam furente marito, nisi per legitimum magistratum alius curator datus fuerit, totius domus cura & administratio deuoluitur ad vxorem. Potest

Vxores, quibus bonorum administratio quacũque de causa cõmissa est, possũt liberè eleemosynas donare.

idem rurſus mente & ratione valens vxor, ſi maritus agit peregrè, vel exulat, vel alia quacunque de cauſa abeſt; neque domus ſuæ curam alteri, quàm vxori, dum excederet, commiſit. Poteſt idem poſtremò, ſi maritus aliquò ſe conferens, certam pecuniæ ſummam, vnde in illius abſentia ſe alat, ipſi aſsignauit, ſi quid parcè frugaliterque viuens, geniumque ſuum defraudans, inde forſan comparſerit. Sunt aliæ cauſæ & caſus, quæ eandem facultatem vxori faciunt, ſed hi ſunt pręcipui. Denique potentum ac diuitum vxoribus (ad has enim ſpectat, quicquid de vxoribus, earundemque in re eleemoſynaria facultate hîc diſputatum eſt, pauperculæ enim nihil, aut parum habent, quod donent) non deſunt multæ honeſtæ, & iuſtæ commiſerationis cauſę; ſed, quod dolendum eſt, pleriſque magis deeſt voluntas & animus, quàm poteſtas. Comperias enim multas, ſuis maritis multis partibus tenaciores & ſordidiores.

Filiifamiliâs ex iis omnib⁹, quæ iuſto titulo ad ſe pertinent, pauperibus benignè facere poſſunt.

QVAE de vxoribus hoc loco aſſerta ſunt, ea certa quadam analogia ad liberos quoque trahi poſſunt: Nam ipſi quoque à parentum ſuorum bonis & facultatibus non ſunt prorſus alieni; tãetſi dum parentes ſuperſunt, illorum non ſunt Domini; alioqui enim refragantibus liberis, qui genuerunt, abalienare nõ poſſent; hoc autem falſum, & à recepta conſuetudine alienum eſt. Adhæc vt vxores, præter dotem, habent paraphernalia, manuum opera & induſtria parta; ex dimenſo ſuo comparſa, aliáque eiuſmodi, ex quibus egenis benignè facere poſſunt; ita filij vel habent, vel habere poſſunt caſtrenſia; cuiuſmodi ſunt, quæ haſta iuſtóq; Marte compararunt. Quaſi caſtrenſia, cuius generis ſunt ea, quæ lingua vel calamo, hoc eſt, docendo, aduocando, ſcribẽdo, aliáq; ſimilia tractando adepti ſunt. Honoraria, qualia ſunt, quæ ex parentũ, vel aliorum liberalitate obuenerunt. Studiis deniq; vel alimentis, vel peregrinationib⁹ &c. deputata, ex quibus omnibus, ſiquid reliquũ fuerit, in pauperes CHRISTI miſericordiam exercere poſſunt.

Filij parentibus ſuperſtitib⁹, bonorum illorum non ſunt Domini.

TANDEM vt vxores habent bona cum maritis communia, vnde communes eleemoſynas elargiri poſſunt, & magnas quoq;, ſi maritorum voluntas acceſſerit; ita illi habent ſua aduentitia & profectitia, quæ ipſa quoque, ſi parentum ſtudium non defuerit, in eleemoſynarum materiã vertere poſſunt. Quòd ſi nihil horum omnium ad manum fuerit, & tamen quibuſdam vehementer egenti-

egentibus benefacere cupiunt,caueant,ne ex paternis bonis plus in pauperes erogent, quàm præsens necessitas deposcit, & rei familiaris ratio commodè permittit, ne vel turbas domi excitent, vel pauperum causa modicum subducere assueti, propria causa furandi occasionem inde accipiant.

Periculosum est vel modicũ pauperum causa, parentibus, vel Dominis subducere.

QVOD ancillæ & famuli,cæteráq; seruitia ex herilibus bonis in pauperes erogare queāt,dictum est antè.Quid verò ex proprio peculio impensæúe operę mercede in eo genere valeant,disputationem nō habet. Certū est enim,de propriis insumere hîc posse, quantum libuerit.Nam quicunq; potest libere donare vel abalienare,is eleemosynā quoq; donare non prohibetur.Refert autem non parum, ex propriisne donēt, an ex herilibus: Etenim dum ex herilibus,heri voluntate accedente vel non reclamante,erogant, totius operis fructus manet penes herum: Attamē meritū,quod suæ bonæ voluntati debebatur,in alterū non transmigrat.At verò dum ex propriis donant, soli ipsi donati muneris fructu gaudent.

Multum interest, ꝓprium ne dones tanquam Dominus, an alterius tanquam minister.

QVOD si famulæ vel famuli,insciis vel reclamātibus Dominis, egenis ostiatim mendicantibus nihil dare possunt,nisi admodum parum, vt paulò antè expositū est, multò minùs iisdem Dominis insciis, aliis qui non egent, vel eo modo nō egent aliquid donare poterunt.Quare & suę & aliorum quoque conscientiæ malè consulunt,qui ancillas vel alios familię ministros inducunt,vt hoc vel illud clanculum è penu,vel alio loco subductum,sibi vel alteri impertiantur, etiamsi subducta precij sint non admodum magni. Committitur hîc enim quędā iniustitia,& sternitur via ad maiora furta,vt ꝓbat experiētia.Quòd si alicui è famulis domus cura demādata fuerit,vt Eleazaro,Damasco,Abrahamo,& Iosepho Phutipharis Ægyptij,poterit is cæteris liberiùs eleemosynas dare. Nā etsi eiusmodi curatores magis instituantur, vt rem augeant, q̃ vt multa erogent;poterunt ea tamen in pauperes erogare,quæ Dominus iure meritóq; debuisset,si adfuisset, aut rebus suis p̄fuisset.

Graue peccatū est,ministros inducere vt quacunque de causa Dominis furenē.

Genes. 15.
Genes. 39.

QVID de Monachis? nunquid illis etiam ex monasterij bonis pauperibus benefacere ius est? Quid illis ea in re liceat, dum studiorum causa in Academiis versantur, vel aliâs peregrè agunt, indicatum est paulò antè.At verò dum intra Monasterij septa degunt, nulliusque rei curam sortiti sunt, nihil citra præfectorum facultatem in pauperes erogare deberent,nisi magna admodum

necef-

Quæ oneribus monasteriorum sustentandis, necessaria nō sunt, per superiores in egenos exponi possunt.

Opulenta monasteria peculiari ratione obligantur ad opera misericordiæ.

necessitas vrgeret, cui Prælatus non succurreret. Verùm si Abbates, aut Monasteriorū præpositi sunt, aut vniuersalem totius Cœnobij moderationem & administrationem susceperunt, liberè ea, quæ oneribus monasterij sustentandis necessaria non sunt, in egenos & pauperes exponere possunt. Nam præterquam quòd communi lege ad hoc teneantur, primi quoque fundatores peculiari quadam ratione illos ad hoc obstrictos voluerunt; alioqui enim tam illustribus & opulentis censibus cœnobia non ditassent; Attamen quòd communitati difficiliùs, quàm priuatæ personæ prospiciatur: Nam & diutius viuit, & pluribus indiget, sicut multa quoque membra continet, & plura onera sustinet, & negligentiùs plerunque curari solet, prout quisq; in propriis, quàm in communibus curandis consueuit esse vigilantior, non est ita facile iudicare, quid cuique monasterio redundet. Hoc ipsum tamen, quod absolutè redundat, in pauperes erogatum oportet.

Episcopi, cæteriq; Ecclesię pręlati miserorum omnium patres esse debent.

QVAE de Abbatibus religiosorumque hominum præpositis hîc dicta sunt, ea ad Episcopos, Pastores, cęterosque clero adscriptos, suo etiam modo trahi possunt; siue illi cēsuum, quos ex suis sacerdotiis colligunt, statuantur Domini; siue secùs. Certum est enim; quod suę personæ, suisue necessariis sumptibus absolutè reliquum est, illud si non lege iustitiæ, lege sanè misericordiæ in pauperes, vel alias pias causas insumere debere. Nam si populares ad illud obligantur, vt suprà expositum est fusè, multò magis Ecclesiæ Pastores & Prælati, vt quos ratione personæ, quam in Ecclesia sustinent, omnium miserorum patres esse oporteat. Cùm enim à cura illa, quam matrimonij iugo presśi, vxoribus, liberis, cæterisque familiæ membris impendere solent, sint absoluti, pietatisque studiis ex destinato consecrati, status illorum postulat, vt orphanorum, viduarum, aliorumque desertorum ac miserorum hominum singulares patronos sese exhibeant, adeóque vt censuum suorum reliquias, non in equos, aut canes, aut histriones, &c. cum non parua fidelium offensione, suæque salutis pernicie profundant; sed piè religioséq; inter pauperes dispertiant.

DE iure porrò, quod Clericis in fructus, quos ex beneficiis percipiunt, competit, non est hîc disputandi locus. Est enim res hæc perplexa, & non modò inter Canonum interpretes, sed inter Scholę quoq; Theologos non parū controuersa: Solùm dixerim quic-

quicquid ſit de abſolutè reſiduo, hoc eſt, de eo, quod clerico pro ſtatus ſui ratione nullo modo eſt neceſſarium, ſi parcè ſobriéque viuendo aliquid ex iis reliquum fecerit, quæ ſecundùm bonorum & ſapientum virorum iudicium, perſonæ ſuæ honeſtè ſuſtentandæ omnino cenſebantur neceſſaria, perinde de illo reſiduo ſtatuere poſſe, ac de eo, quod hæreditario iure, aut alio iuſto titulo illi obuenerat. Quod hic aſſero, vno aut altero exemplo explano.

Sɪᴛ Epiſcopus, cui ex Eccleſia, cui legitimè præeſt, in ſingulos annos proueniant decem ducatorum millia; ad honeſtam autem ſui ſtatus ſuſtentationem, bonorũ virorum æſtimatione, ſat ſint ſeptem millia, & illa quoque, eorundem iudicio, omnino ſint neceſſaria, iam hîc redundãt tria millia: hæc, vt tutior & communior habet opinio, tametſi oppoſita ab Eccleſia nec dum ſit condemnata, erogare debet in pauperes, vel alias pias cauſas. Verùm ſi Præſul ille non quidem auarè & ſordidè viuẽdo, (hoc enim vitij eſſet potius, quàm virtutis: decet namque communes fidelium patres liberales eſſe;) ſed ſumptus non neceſſarios minuendo & moderando, parcéque & ſobriè, vt pium prudentemq́ue patremfamiliâs decet, victitando, ex ſeptem illis millibus menſæ ſuæ deputatis, reliquum fecerit aureos mille, hos in pauperes erogare non obligatur; ſed vel in illos, vel in alios inſumere poteſt, perinde ac ſi in deſerto loco inueniſſet, aut ex hæreditate accepiſſet; ſiquidem abſolutus huius reſidui Dominus eſt.

Clerici illius partis beneficij, quę ad honeſtam ſuſtentationem omnino eſt neceſſaria, ſunt Domini.

Eᴀᴅᴇᴍ analogia Decanus vel Præpoſitus, Archidiaconus, vel alia nobilis aut erudita perſona ſingulis annis ex ſacerdotio, quod adminiſtrat, percipiat mille, abũde autem ſat ſint illi octingenti; ducentis itaque in vſum pauperum à tota ſumma reſectis, ita rem familiarem inſtituit, vt ex illis octingentis, quos ſapientum iudicium menſæ vel ſtatui illius tribuerat, anno euoluto 50. aut centum, aut plures quoque reſiduos faciat, hos citra vllum peccatum, non ſolùm pauperibus cognatis donare poteſt, per modum eleemoſynæ; verumetiam diuitibus, per modum liberalis cuiuſdam donationis. Imò verò non modò ſecularibus Prælatis licitum hoc videtur; ſed religioſorum quoque præfectis, ſi quid certi ad ſuum ſtatum, vel menſam deputatum habent. Ex hoc quoque inferri poteſt, Sacerdotes, qui obtinent beneficia

Sacerdotes, qui obtinent bene-

ficia vsque adeò tenuia, vt inde se alere vix queant, de vitæ residuo testari possunt.

vsque adeò tenuia, vt miserè victitando vix inde se alere queant, quæ hinc comparcunt, & in vita, & in morte quoque, cuicunque voluerint, donare vel legare posse, perinde ac si essent mera patrimonialia: verùm de his non est hîc disputandi locus.

SOLVM hîc explicandum restat, an Capitulorum Præpositi, accedente quorundam, etsi non omnium, consensu, ex communibus Capituli bonis eleemosynam largiri iure possint. Ad quod breuiter respondemus, de bonis, quæ inter singulos, ex æquo, vel pro meritorum ratione diuidi debent, nisi singuli, quorum interest, approbent, legitimè id facere non posse. Nam quod ad omnes pertinet, ab omnibus approbari debet. Secludimus hinc semper oppositas consuetudines, sicubi obtinuerunt: Tum extremam rursum, vel quasi extremam pauperum egestatem; Tum non vulgarem denique Ecclesiæ vel Reipub. necessitatem. Nam vbi aliquid istiusmodi interuenerit, ibi Collegio, vel maiori illius parti, liberiùs de communi censu disponere potestas erit; præsertim si, qui, ne id fiat, obnituntur, nullius necessariæ rei indigent. Quandoquidem si ipsi æquè egerent, atque illi, quibus ex communibus bonis prospicitur, potiùs illorum quàm horum rationem habere oportebit.

Quod ad omnes ptinet, ab omnibus approbari debet.

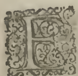
PORRO autem post factam inter singulos Canonicos, vel collegas diuisionem; si qua adhuc sunt reliqua, quæ non asseruantur in priuatam singulorum; sed ad aliquam communem vel publicam vtilitatem, ea Collegium vel maior illius pars in eleemosynam, vel aliud religiosum opus iure conuertere potest, etiamsi singuli collegæ vel socij non assentiantur; Siquidem in eiusmodi sat est, si maior Collegij portio sua voluntate accesserit. Quod hîc dictum est de Collegio Clericorum vel Canonicorũ, hoc ipsum de mercatorum vel aliorum quoque ex æquo aliqua in re participantium societate, vel communitate accipi potest: æquà enim in iis omnibus apparet ratio. ET hęc de iis breuiter, qui eleemosynam dare possunt; proximum est, vt de rebus vel bonis, quæ ordinariè vel extraordinariè in eleemosynarum materiam verti queant, paucis quoque differamus.

Quid collegiũ, vel maior illius pars possit in bonis collegio communibus.

De rebus, quas in eleemosynam erogare licet, vel non licet.

CAPVT OCTAVVM.

ETSI

TSI ex iis, quæ hactenus exposita sunt, colligi vtcunque queat, quid in eleemosynæ materiam verti posit, quid item non posit; attamen res hæc non parum certior illustriorque euadet, si seorsum nonnulla de eleemosynaria materia differetur. Primò itaque certum hic pono, neminem id in pauperes impendere debere, quod suæ suorumque vitæ absolutè est necessarium; etiamsi qui obuij sunt, quos extrema vel quasi extrema miseria tetet. Nam etsi proximo graniter laboranti subueniendum sit, ordinaria tamen lege nullus cum propriæ vitę periculo illi subuenire obligatur: Nisi forsan quispiam eiusmodi casus sese offerret, qui proximi vitam vitæ ꝑpriæ anteferre suaderet. Nemo ordinaria lege vitam ꝑ alterius vita impendere obligatur.

ÆQVE certum existimo, illa in vulgares pauperes erogare communiter non licere, citra quæ status honestas salua consistere non valet: Videtur namq; absurdum, & à recta ratione prorsus alienum, citra vllam causam, aut vrgētem necessitatem, se suosq; dedecori exponere. Liceret id autem & quidem cum laude, si insignis Ecclesiæ vel Reipub. vtilitas, vel magni cuiuspiam viri necessitas id postularet; vel si quispiā per monasticés professionem statum mutare decreuisset. Certum est tandē, si bene parta nulla ad manum sunt, iis qui extrema inopia premuntur, ex malè partis opem ferre nefas nō esse. Horum omnium ratio iamdudum antè reddita est, neque sunt isthæc nunc fusiùs pertractanda. Quæ status honestas deposcit, in vulgares pauperes exponi nō deberent.

VERVMENIMVERO licet extrema egestate laborantes ex quibuslibet malè partis, si bene parta nulla adsint, subleuare liceat, in communes tamen pauperes, quales inter cæteros sunt pannosi illi, qui stipem viritim corradunt, aut panem ostiatim quærunt, & alij præterea quàm plurimi, qui pro conditionis suæ ratione, maioribus præsidiis indigent, non quælibet malè parta exponere fas fuerit. Non quæuis malè parta in quosuis egenos erogare licet.

DICIMVS, non quæuis malè parta in communes pauperes exponere fas esse. Siquidem malè partorum non vna & simplex est ratio, sed multiplex admodum & varia. Etenim sunt quædam inter illa, quæ certos dominos agnoscunt; vt ea omnia, quæ per furtum, rapinam, fraudem, vim, vsuram, aliáque eiusmodi via exorta sunt. Sunt alia rursum tantæ iniquitatis, vt nec illi, qui expo- Malè partorum, non vna & simplex est ratio, sed multiplex.

 suerat

fuerat, reddi debeant; neque ab illo rursum, qui acceperat, iure retineri queant. Eius generis sunt, quæ ex sacrorum aut sacerdotiorum nundinatione, ex deprauato iudicio, ex falso testimonio, ex coëmpto innocentis sanguine vel cæde proueniunt; & ea præterea omnia, quæ in manifestam alterius iniuriam exponuntur. Sunt demum, quæ licet per fraudem, aut vim extorta non sunt, neque in tertij quoque præiudicium exposita sunt, data tamen vicissimque accepta sunt ob rem in se turpem, diuináque vel humana lege vetitam. Talia sunt ea ferè, quæ obueniunt ex ludo iure inhibito, ex contractibus ratione loci, temporis, aut personæ interdictis, (neque enim cum quibuslibet, nec quouis loco, neque quouis quoque tempore negotiari licet) ex proprij corporis vulgatione, aliisque similibus turpibus commerciis.

Triplex malè partorũ genus.

Per eleemosynã transfertur rei dominium.

RES primi generis, quòd simpliciter sint alienæ, citra extremam egestatem in eleemosynam verti non possunt: Siquidem per eleemosynam transferetur dominium, vt quæ in gratuita & libera rei cuiuspiam ad vitam vel personam necessariæ donatione posita sit; hoc autem in alterum is iure transferre non valet, qui illo caret. Secundi, quòd neque retineri, neq; illis, qui dederant, restitui debeant, in egenos, vel in eos sanè, in quorum iniuriam, vel perniciem expositæ fuerant, conferri debent. Tertij & retinere, & in eleemosynam, vel aliam honestam causam erogare licet; nisi forsan ob scandalum, aut publicum probrum peculiati aliqua lege aliud cautum extaret: Constat enim Mosaicam legem prostitutæ donum ad Corbonam non admisisse.

Grauiter passim erratur in materia restitutionis & eleemosynaria.

ET hæc de rebus, ex quibus eleemosynam donare licet, vel non licet, generatim exposita sat esse poterant; maximè quòd accurata huiusce rei tractatio alium locum deposcat. Verùm quòd partim à rudibus, partim quoque à sæculi huius prudentibus grauiter persæpe hic erretur: (Sunt enim, qui officio abunde satis se fecisse existimant, si decimam, vel minorem etiam illorum partem, quæ nullo iure iustóue titulo possident, inter pauperes distribuant: Alij, qui sat esse persuasum habent, si nulla facta restitutione, ab iniquis contractibus & artibus in posterum abstineant: Nonnulli, qui rem magnam se præstitisse arbitrantur, si id totum, quod fœnore vel fraude extorserant, in eleemosynas, vel alias pias causas dispensent: Alij demum, qui alia via & ratione, à veritate

veritate & æquitate aberrant)profuturum iudicaui,si pauca quædam seorsum de prędictis malè partorum generibus hoc loco attingerem.

IGITVR quòd nihil ex iis omnibus,quę per rapinam vel furtum ablata sunt, in pauperes intra extremæ egestatis terminos constitutos, vel alias pias causas exponere liceat, id apud eruditos non minùs certum est, quàm certum est, furtum peccatum esse, diuina, humana, naturaliq; lege seuerißimè inhibitum; hoc autē apud omnes est certißimum. Neq; est, quòd iniustæ acceptionis noxam per hoc apud ęquißimum iudicem purgaturos se sperent, quòd totum, vel partem accepti in egenos se erogasse allegant. Nam iniustè semel rapta abalienare, non est rapinæ flagitiū eluere aut eleuare;sed certa quadam ratione aggrauare. Cōstat enim, qui rapta abalienant, rei ablatæ dominum gemina quodammodo iniuria afficere: Vna, quia rem illius per vim vel fraudem inuadunt: Altera, quia eandem per vim iam occupatam, quasi propriam in alios distrahunt; adeóq; qui læso quandoq; satisfaciant, si non omnino impotentes, planè difficiles atq; inhabiles se reddunt. Quandoquidem si ea, quæ per vim vel furtum abstulerant, non reddebant, cùm citra suum detrimentum reddere poterant; (quod vtique poterant, cùm rem adhuc integram apud se detinebant)multò minus reddēt, cùm iam citra suum damnum reddere non valent.

Per furtū, vim, vel fraudem ablata in eleemosynam cōuerti nō possunt.

ACCEDIT huc quoque, quæ abalienantur, eiusmodi aliquādo esse, vt vix vllo precio instaurari valeant: Non quòd res ablatæ secundùm se maximi sint valoris, sed quòd Domino fuerant charißimæ. Nullo itaque modo diuinæ, aut humanæ, aut naturali legi faciunt satis, qui quod olim in proprium vsum cum proximi iniuria rapuerant, postea falsa quadam pœnitudine ducti, in pauperes erogant. Nisi ij forsan, quibus abstulerant, vel legitimi eorum hæredes amplius in rerum natura non existant, aut ita certè remotè positi sint, vt nullus ferè ad eos aditus pateat. Nam vbi hæc vsu venirent, aliud consilium inire liceret.

Accidit nonnūquā, vt per furtum ablata in pauperes exponere liceat.

SED nec illi quoque à furti crimine alieni censendi sunt, qui non eo animo diuitibus fraudem se facere asserunt, quò ipsi inde ditiores euadant, sed quò pauperum miseriam, quam diuites floccifacere causantur, hac ratione subleuent. Nam etsi tales iniusti-

Nullo modo ab iniustitia, excusari possunt, qui diuites quouis

modo expilant, aut defraudant, vt pauperes subleuent.

tiam suam apud rudes rerum æstimatores excusare vtcunq; fortassis queant, apud prudentes tamen, maximè verò apud iudicē illum, quem nemo fallere potest, æquè in raptorum aut furtū numero habebuntur ac illi, qui proprij compendij causa furtum, vel rapinam exercēt. Et quidem eò iustiùs istud haberi poterunt, quò clariùs constiterit, ipsis propria non defuisse, vel non deesse, quibus pauperum inopiam subleuare potuissent, & possent; si voluissent aut vellent; quóq; maiorem, hoc pietatis prætextu improbis ad furta & rapinas fenestram patefaciunt.

De hac ficta misericordia (neq; enim vera dici potest, quæ cū summa proximi iniuria cōiuncta est) Diuus Augustinus alicubi in hunc modū scribit: Fortè aliquis cogitat, & dicit: Multi sunt Christiani diuites, auari, cupidi, non habeo peccatum si suum illis abstulero, & pauperibus dedero: Vnde eñ illi nihil boni agunt, mercedem habere potero. Sed eiusmodi cogitatio ei, diaboli calliditate suggeritur: Nam si totum tribuat pauperibus, quod abstulerat, addit potiùs peccatum, quàm minuit. Cognatū huic est illud Gregorij: Qui hac intētione malè accipit, vt bene dispenset, grauatur potiùs, quàm iuuetur. Et illud Ambrosij: Non probatur largitas, si quis, quod alteri largitur, alteri extorqueat. Et illud Chrysostomi: Si propterea rapis, vt miserearis, nihil hac eleemosyna peius. Cùm enim ex rapina nascatur, eleemosyna nō est; sed quædam sæuitia & crudelitas, & in DEVM contumelia. Et illud tandem Isidori: De rapinis eleemosynam facere, non est officium miserationis, sed emolumentum magni sceleris. Similia plurima comperias apud alios veteres Theologos.

Forte 14.q.5.

Non est 1.q.1.

Li.3.c.9.offici.

Homil.36. ad Antioch.

Patrū sententiæ aduersùs eos, qui furātur vel fraudem faciunt, vt eleemosynā donent.

Qvi itaque salubriter vult misereri, Spiritus sancti consilium sequutus, de suis misereatur. Quid enim ait ille? *Frange esurienti panem tuum*, nō alienum. Item: *Egenos vagosq; induc in domum tuam*; non in alienam, vel per vim occupatam. Item: *Ex substantia tua fac eleemosynam*; non ex aliena. Suadet sanè Dominus, vt amicos nobis paremus de mammona iniquitatis; verùm illud cōsilium ad quiduis potiùs nos inuitat quàm ad rapinam, aut furtum, aut ad quamuis aliam fraudem; tametsi quidam, vt Author est Augustinus, in eo sensu acceperint. Tendit autem ad id, quod antè iam præmiserat, nempe ad pauperum curam, salutaremq; eorum, quæ vsibus nostris necessaria non sunt, in egenorum vsum distributionē. Vocat autem

Esai.58.

Tob.4.

Luc.16.

De ver. Domi. ser.35.

autem diuitias mammona iniquitatis, quia, vt placet Ambrosio, varijs illecebris nostros tentant affectus; vel quia ex prædecessoribus, quibus patrimonio succedis, aliquis reperitur, qui iniustè vsurpauit aliena, quamuis tu nescis: vel mammona iniquitatis dicitur, quia inæqualiter prouenit; vnus enim abundat, alius eget; & idem modò eget, modò abundat.

Lib. 7. in Luc.

Cur diuitiæ appellentur mammona iniquitatis.

PER furtum vel rapinam occupatis cognata sunt ea, quæ per fraudem comparantur: Siue ea fraus contigerit in rei substantia, siue in eiusdem qualitate, vel quantitate: vt si vendatur stannum pro argento; aut aurichalcum pro auro; aut corruptum pro integro; vel mixtum pro puro. Tum ea rursum, quæ extorquentur per iustum metum; cuiusmodi is esse definitur; qui constantem virum concutere natus est. Tum ea tandem, quæ capiuntur ex vsura vel Simonia.

INTERCEDIT tamen inter duo hæc postrema nonnullum discrimen. Nam cùm fœnora in vsurarij dominium non transeant, vel certè cum restitutionis onere transeant; neque in pauperes, neque in vllas alias pias causas conuertere illa licet; Sunt autem integrè illi renumeranda, qui numerârat, etiamsi is certò promiserat, se ea nunquam, neque per se, neque per alterum repetiturum. At verò, quæ ex Simonia aut quorumlibet sacrorum nundinatione proueniunt, si nundinatio consummata erat, ea non ipsi, qui exposuerat, restitui debent; sed Ecclesiæ, in qua, vel contra quam sacrilegium illud admissum fuerat. Possent hæc ipsa tamen, præsertim si loci ordinario, vel prudenti confessario ita videretur, in eleemosynam, vel in aliud pium & religiosum opus exponi.

Non eadem eorũ ratio, quæ p Simoniã & vsuram sunt accepta.

QVOD de Simoniaca pecunia hîc asseritur, hoc ipsum de ea quoq; assertum intelligatur, quã fica vel maleficium parit. Quarè quicunq; mercedem accipit, vt insontẽ vel sontem quoq; priuata auctoritate occidat, aut vulneret, aut quouis alio dãno, dedecore, vel iniuria afficiat, si spiritu DEI tactus quãdoq; resipiscat, neq; innoxij sanguinis precium retinere; neq; illi quoque, à quo acceperat, restituere debet; sed vel in pauperes erogare, vel in illos cõferre, in quorum perniciem acceperat.

Quod Simonia, qꝫ sica, quod sacrilegiũ, quod contumelia DEO vel diuis irrogata parit, hoc vel egenis, vel iis impertiendum est, in quorum iniuriam expositum fuerat.

IDEM non iniuria de ea mercede statuunt Theologi, quæ proximè in CHRISTI Redemptoris nostri contumeliam exponitur:

nitur: Vt si quis alterum precio inducat, vt abiurata fide Christiana in Iudęorum vel Paganorum, vel in aliquam hæreticorum Sectam transeat, vel familiaritatem cum Dæmone ineat, vel vt conuitium in DEVM, vel diuos euomat, aut venerandas illorum iconas, aut sacras eorundem reliquias prophanet. Qualia sacrilegia non pauca infelici hac nostra ætate in diuersis orbis partibus propter peccata nostra designata sunt, &, nisi DEVS ex alto nos respexerit, plura fortasis adhuc designabuntur.

Quid statuendū de pecuniis, quas iudices supra cōstitutum salarium ab alterutra litigantium parte nonnunquam accipiunt.

AD idem caput referri solent, quæ iudicibus supra constitutam mercedem nonnunquam dependuntur. Nec iniuria: nam quicunque Iudex, munus, præter constitutum stipendium ab alterutra litigantium parte exigit; vel exigit & accipit illud, vt iudicet, vel vt iustè iudicet, vel vt iniustè iudicet, vel vt non iudicet. Si vt iudicet, quòd aliàs fortè iudicare, hoc est, causam cognoscere, vel sententiam ferre nollet; non poterit acceptum iure retinere: Siquidem ex officio iudicare tenebatur; atq; ita ab eo, qui dederat, iustè repeti potest. Sin autem precium exigit & accipit, ne iudicet, vel vt malè iudicet; neq; danti reposcere, neq; illi, qui acceperat, retinere fas est: nam æquè turpiter datum & acceptū est. Erit autem tum, vel in pauperum, vel in eorum vsum expendendum, in quorum iniuriam erogatum fuerat. Quòd si verò donatur, vt iustè iudicet, adhuc turpiter accipitur: Siquidem iura iudicia iusta vendere non permittunt. Atque ita quicquid hac ratione acceptum fuerat, id vel illi asignandum erit, qui dederat; vel illi, in cuius prȩiudicium datum fuerat, vel certè omnium Domino in suis membris, hoc est, egenis.

Vt iudex id retinere non potest, quod accepit, vt non iudicet, vel malè iudicet, ita nec testis quoque id, quod accepit, vt nullum, vel falsum testimoniū ferat.

QVAE de iudicum supra iustum stipēdium exactionibus hoc loco dicūtur, ea omnia, certa quadam ratione, de testibus quoq; tradita accipiantur. Nam Iudex & testis ea in re æquiparantur, hoc solo excepto, quòd grauiùs plerunque hic peccet testis quàm Iudex: Siquidem iudicis iniquitati per accusationem, vel legitimam ad superiorem Iudicem appellationem obuiam iri potest; testis autem neutro modo commodè. Nam si is veritati testimonium perhibere, aut iustitię patrocinium prȩstare nolit, quid cum eo agas?

CVM extraordinariis, adeóque iniquis iudicum & testium extorsionibus, magnam affinitatem habent ea, quæ nōnulli auari medici,

medici, vel iniqui causarum patroni morbi grauitatem, vel causæ difficultatem supra modum exaggerantes, vltra debitum nonnũquam emungunt. Debitum autem voco, non quod causidici, vel medici iniquitas postulat; sed quod lex, vel loci consuetudo, vel prudẽtum iudicium pro causæ, vel morbi ratione æquum censet. Exemplo rem hanc declaro.

ACCERSITVR medicus vel chirurgus ad ęgrum, morbo nõ admodum periculoso affectum; ille verò ex alieno incommodo quæstum quærens, morbi malitiam & vim vsque adeò exaggerat, vt de ægri salute actum videri queat. Rogatur, si quid consilij vel auxilij supersit, ne misero desit; fore enim gratissimum, si ab impendenti vitæ discrimine, industria illius, eripiatur. Infert medicus, tametsi parum spei reliquum sit, se tamen facturum & tentaturum omnia, idque omnino gratis, si fortè conatus minùs feliciter successerit. Quòd si verò laborẽ in rem susceperit, ægrumq; pristinę sanitati restituerit, tum demum id se expectaturum, quod iure ab eo expectari possit, qui alterius ope & industria è mortis faucibus ereptus fuerat.

Medicorũ quorundam praxis & ars.

PARI modo clientulus quispiam contra antagonistã, quem versipellem fortè nactus est, fidum patronum quærit. Incidit in Titium, cui totum controuersiæ statum bona fide exponit. Ille Mæuij clientuli sui simplicitate abutens, omnia iuris & æquitatis principia & firmamenta, quibus Mæuij causa nitebatur, impugnat, quantáque vi potest, clientulum suum, quem erigere debuit, in desperationem adducit. Ille ne tantam iacturam faciat, animo consternatus rogat, auxilium implorat, montes aureos, si victoriam obtineat, spondet. Titius exoratus promittit operam suam, sed ea lege, vt si causam planè desperatam euincat, tantum, puta tertiam vel quartam summæ, de qua lis erat, partem ferat: Sin autem causa cadat, id quod omnino futurum ominatur, nisi summam diligentiam adhibeat, pro industria & opera impensa, nihil prorsus, mercedis loco accipiat. Iam quicquid eiusmodi artibus ab ægris vel clientulis vltra iustum laboris precium emungitur, in eleemosynam vel aliud pium opus impendi non debet; sed illis, quibus fraudulenter & quasi per vim ademptum fuerat, integrè restitui.

Causidicorum quorundam ars & praxis.

Quęcunq; à medicis vel causidicis, vel aliis quibuscũq; arte vel fraude supra debitũ extorquẽtur, ea in eleemosynam verti non possunt.

Inuẽta, quę nullius certidomini sunt, & in proprium & in pauperum quoque vsum conuerti possunt.

INVENTA, quæ nullius certi sunt Domini, neque antè fuerunt; vt sunt gemmæ vel vniones in littore maris cõperti; aurum vel argentum è terræ visceribus erutum, & alia eiusmodi vbilibet inuenta: Tum ea etiam, quæ olim quidem fuerant certi cuiuspiam Domini, nunc tamen pro derelictis habentur, & pro eiusmodi haberi certò dignoscuntur, quòd ipsa inuentione in inuentorum ius dominiumque concedant, cùm in eleemosynam, tum in proprium quoque vsum conuerti possunt. Nisi forsan peculiari aliqua lege aliud alicubi cautum extet; vel consuetudo aliud alicubi obtineat. Constat enim, quibusdam in locis thesauros casu repertos, vel aliquam certè illorum partem principum fisco addici.

Quæ certi alicuius Domini fuerunt, neque pro derelictis adhuc habẽtur, ea egenis donari iure non possunt.

CONTRA verò, quæ certi alicuius Domini sunt, vel proximè fuerunt, neque pro derelictis adhuc habentur, ea neque in proprium commodum, neque in pauperum alimentum transferre licet, nisi forsan omni, quã oportuit, adhibita diligentia, veri illorum Domini inueniri non queant, vel tantum distent, vt facilem accessum nõ admittant. Nam vbi horum alterutrum militaret, ibi inuenta in eleemosynarum materiam vertere citra noxam liceret. Denique, si qua sunt alia, vt sunt sanè multa, quæ non modò iniustè parantur; sed iniusto quoque titulo posſidentur, illa in eleemosynam exponi non possunt; sed iis reddenda sunt, quibus iniquè erepta fuerant. Verùm quæ ita inhonestè quæruntur, vt tamen cum proximi iniuria, aut DEI offensa non detineantur, illa, vt cætera honestè quæsita, si propriis vsibus necessaria non sunt, salubriter in eleemosynas, vel alias pias causas erogantur.

Quæ iniustè nõ posſidentur, etsi turpiter acquirantur, in eleemosynã insumi queunt.

QVARE licet prostibuli merces apud altare locum non habeat, (nisi forsan res fuerit occulta, & mulier antè peccatrix per veram vitæ mutationem ad DEVM iam conuersa) habet tamen locum, & quidem iustum & opportunum in eleemosynaria datione. Fallit hoc nihilominus, dum vulgatæ pudicitiæ fœmina ex eo quæstum concipit, qui abalienare non potest; siue quòd nihil proprij posſideat; siue quòd sui iuris, aut mentis compos non existat; siue quòd suis blandimentis plus æquo extorqueat. Quod de scorto vulgato hic dicitur, hoc de Mœcha, Lenone, totóq; illo turpium ac flagitiosorum hominum grege dictum accipiatur: Siquidem

Merces meretricia restitutioni interdũ est obnoxia, & tunc in eleemosynã verti nequit.

quidem hi omnes ita turpem quęstum faciunt,vt turpi tamen cõmercio quæsitum non prorsus iniustè posſideant:siue ea æquitas proueniat ex operarum locatione; siue ex libera donatione;siue ex vtroque simul,quod nobis fit verisimilius.

CVM Lenonum turpitudine haud obscurum symbolum gerunt Mimi, Histriones, Principum assentatores, pluresque eius farinæ alij. Quapropter licet tam ipsi quàm ipsorum quæstus publicè turpes infamesque habeantur; nec ipsi solùm, sed alij præterea omnes,qui cum ipsis faciunt,eorundemque familiaritatem & amicitiam colunt, attamen quòd restitutioni obnoxium non sit, quod ex infami illa arte corradunt,licebit illud integrè,vel ex parte in egenorum victum exponere. Idem de eo statuunt veteres,quod venatio parit. Illi enim non eam tantùm,quæ cum pauperum & insontium oppresſione coniuncta est; & alteram illam, quæ cum efferatis beluis non absque vitæ salutisque discrimine in circo vel arena exerceri solita est,apertè damnãt; sed eam etiã, quam vulgò saltuariam appellant, parum laudant.

Veteres Patres nullum venationis genus laudant.

FATENDVM est tamen,eiusmodi venationem secundùm se illicitam non esse. Qui enim aliam artem nullam callent,neque aliunde q̃ ex venatione alere se valent,non peccant,si ex instituto venationi vacant. Certum ęst quoque,viros principes, & alios quoque inferioris ordinis nobiles, quò corpus exerceant, honestéque sese recreent, in saltibus, & syluis,& aliis quibuslibet locis iurisdictioni suæ subiectis,licitè venationi operam dare:dummodo tamen sua venatione neminem grauent; & ea, quæ ad pietatem & officium suum faciunt, propter venationem non negligant; & nihil tandem venationis causa, quòd DEVM vel proximum offendat,committant. At quòd in multis & magnis venationibus nõ facilè hæc omnia euitentur vel obſeruentur,fit,vt rarò admodum sanctificentur,qui multùm venantur. Esau, scribit Hieronymus, venator erat, quoniam peccator erat. Et penitus nõ inuenimus in Scripturis sanctis sanctum aliquem venatorem; piscatores inuenimus sanctos.

In multis & magnis venationibus difficulter euitatur peccatum.

Esau d.86.

TVRPIBVS lucris,quæ ita tamen sunt affecta, vt in legitimã eleemosynarum materiam cõuerti queant, illud quoq; accenseri solet,quod alea,vel alius ludus iure inhibitus,vel non satis approbatus acquisiuit. Hoc tamen hæc lucra à cæteris, quorum paulò

Quod alea, vel alius eiusmodi ludus peperit, non semper in eleemosynæ opus cõuerti potest.

antè meminimus, discrepant, quòd restitutioni frequenter sint obnoxia; vt cùm ex eo obuenerunt, qui abalienare non poterat; vel quia nihil proprij, quod perderet, habebat; vel quia sui iuris, aut sanæ mentis, aut artis lusoriæ gnarus non erat; vel quòd dolo, aut fraude circumuentus, aut quòd vi metúue ad ludendum adactus fuerat.

De Ariolis tandem, Sortilegis, Chiromanticis, cæterisque diuinaroribus, eorundemq; lucris idem statuas, quod de reliquis turpibus lucris & lucrionibus. Nam etsi illorum professio sit fœda, seuerissiméque inhibita, nihilominus eleemosyna, quæ ex diuinatorio quæstu impenditur, non est mala, aut lege aliqua prohibita. Constat itaq; generali quadã ratione, ex quibus rebus eleemosynam donare liceat, & ex quibus rursum id non liceat. Accurata autem rei huius tractatio tota pendet ex controuersia de restitutione, quæ alium locum exigit.

De iis, quibus eleemosynaria præsidia salubriter administrantur, vel non administrantur.

CAPVT NONVM.

Expositvm est, qui eleemosynam largiri debeant, & iure queant; tum ex quibus rebus egenis benignè facere licet, & è quibus id rursum non licet; proximum est, vt explanemus, quibus paupibus eleemosynarum adminicula impendenda sint, & quibus eadem vel non impendenda, vel parciùs impendenda sunt. Hoc aũt perspicuè & commodè vt fiat, pauca quædã de pauperum discrimine hîc præmittere placet. Nam etsi iam antè, cùm nimirum de varia diuitum conditione disputabamus, nonnulla rei huius inciderit mentio, eget tamen explicatione aliquantò maiori.

Triplex pauperum genus.

Est itaque triplex pauperum genus: Vnum spontaneum, alterum coactitium & quasi inuitum, tertium medio modo affectum, hoc est, neque omnino spontaneum, neque tamen quoque prorsus inuitum. Spontaneorum autem, alij bona, alij mala voluntate sunt eiusmodi. Bona voluntate voluntariam paupertatem complectuntur, qui Christi consilium, Apostolorumque ac aliorum quamplurimorum Sanctorum exemplum æmulati,

Non omnium spontaneorum pauperum idem est scopus.

æmulati, omnibus, quæ habebant, vel quouis modo habere poterant, simul & semel abdicatis, & in pauperes, vel alias pias causas erogatis, nudi nudum CHRISTVM, quantum humana fert imbecillitas, sequuntur. De hoc voluntario pauperum genere, quòd difficultatem aliquam habeat, multisq; & magnis aduersariorum telis pateat, peculiare caput instituemus. Praua porrò voluntate paupertatem sectantur, qui sua mendicitate non CHRISTVM, non mundi contemptum, non sui ipsius, propter regnum cœlorum despectum, non aliud denique quicquam pio & Christiano homine dignum quærunt; sed suæ tantùm ignauiæ desidiæque fomentum.

SED neque inuiti, quoq; vel coactitij pauperes eiusdem conditionis & qualitatis sunt omnes: Comperiuntur inter eos enim, qui cùm egentissimis quibusdam commissi, diuites quodam modo haberi queant. Nam licet ægrè laborioséque sese sustentent, & quasi in diem viuant; at sustentant se tamen. Horum autem pauperum status, etsi non magnopere videatur exoptandus; vt qui ad alterum extremum magis inclinet, non est tamen prorsus contemnendus. Quandoquidem si huius generis pauperes sorte sua contenti, DEVM in sua tenuitate laudant, iustitiamque exercent, plurima vitæ salutisque pericula, quibus opibus affluentes communiter inuoluuntur, euadunt, & maiores quoque in virtutibus, artibusque homine dignis, progressus plerunque faciunt. Raró enim ad magna assurgunt, qui in deliciis ætatem transigunt; & à multis tandem morbis, curis, insidiis, casibus, quibus diuites infestantur, immunes viuunt.

Inuiti pauperes non eiusdem rationis omnes.

Diuites maioribus vitæ salutisq; periculis expositi, quàm pauperes.

SVNT alij ex hoc ordine extremè miseri; quales sunt, qui vnum hoc habent & possident, haberéque & possidere possunt, quod ab aliis accipiũt. Cuiusmodi pauper erat Lazarus ille Euangelicus: Nam nihil habebat, ne panis quidem micam, quo corpus miseria & inedia confectum, reficeret; neque per valetudinem & vlcera laborare; imò ne ostiatim quidem victũ quærere sat commodè poterat. Vnde non stetisse, aut vicatim stipem emendicando oberrasse, sed ad diuitis ianuam iacuisse scribitur. Huius generis egeni frequentiùs in priuatis ædibus comperiuntur, quàm in publicis plateis, nisi forsan grassante aliqua annonæ caritate rerúmue penuria. Inueniuntur enim in magnis præsertim & popu-

Luc 16.

Cuiusmodi dicendi sint extremè inopes.

Extremè inopes frequentiùs comperiuntur in priuatis ædibus, q̃ publicis vicis.

losis ciuitatibus sæpe non pauci, qui domi fame malunt tabescere, planéq; perire, quàm mendicare, aut aliis miseriam suam cum pudore patefacere, aut artem aliquam statui suo non satis consentaneam exercere.

Triplex pauperum inuitorum genus & triplex item necessitas.

MEDIVM inter hos obtinent, qui neque toti ex aliis, neque toti rursum ex se pendent; habent namq; aliquid, & aliquid etiam possunt, attamen nisi ex aliorum charitate, vel liberalitate aliquid accedat, vitam tueri nequeunt. Ex triplici hoc coactitiorum pauperum genere, triplex necessitas assignari potest. Vna communis, quam conditionatam rectiùs appellaueris: nam qui hac tenentur, aliorum præsidio non indigent, vt simpliciter viuant, sed tantùm, vt commodiùs viuant. Altera absoluta, hæc extremæ nomine familiariùs designatur; vt quæ priuatis opibus omnino sit destituta. Tertia mixta; desiderat hæc namque aliquid ad vitæ sustentationem omnino necessarium, non tamen totum: Nulla autem ex iis omnibus absolutè est indiuidua. Nam neque qui communi egestate laborant, neque qui extrema, neque qui mixta, ex æquo semper laborant. Certum est namque, maiori illum inopia premi, cui ne in vnum quidem diem alimenta suppetunt, quàm cui hæc in vnam tantùm hebdomadam, mensem, vel annum suppetunt; Sic miserabilior est, qui vxorem & liberos alere non potest, quàm qui hos potest, cæteros autem domesticos non potest. Eandem vel maiorem quoque latitudinem recipit necessitas personalis.

Paupertatis gradus nō consistūt in indiuiduo.

Cuiusmodi sint, qui inter inuitos & spōtaneos pauperes mediū obtinent.

INTER merè autem voluntarios & merè inuitos medios, eos collocare licet, qui inter opes, quas magnas sæpe obtinent, ita affecti sunt, vt CHRISTI nomine nihil possidere, vel omnia deserere parati sint. Sed & in magna quoque rerum copia, eam animi submissionem erga omnes ostendunt, vt nihil proprium habere videantur. Quare si vsu quandoque veniat, vt eorum, quæ possidere videbantur, iacturam faciant, non murmurant, non recalcitrant, non insaniunt, sed DEVM cum B. Iob ex animo laudant. Denique cuiusuis generis & ordinis pauperes, alij sunt indigenæ & quasi domestici; alij peregrini vel exteri, vulgóque ignoti. Iam ex hoc egenorum discrimine haud difficile de eo fuerit statuere, quod hoc capite præcipuè in disquisitionem vocatur, nempe quibusnam pauperibus eleemosynarum auxilia submini-

Pauperū & egenorum alij exteri & ignoti, alij indigenę & noti.

ministrare, quibus rursum eadem subtrahere, vel parciùs impendere conueniat. Quanquam, vt suis postea locis planum fiet, non ex hoc tantùm. At nunc ad singulas pauperum classes se vertat oratio.

NVLLI extremè, vel quasi extremè egenti; siue is probus sit, & Christianorum sacris initiatus; siue improbus & Paganismi erroribus adhuc irretitus, necessarium vitæ auxilium denegandum est: Siquidem humana natura, cui auxilium impenditur, & bona est, & à DEO est, & nobis omnibus commendata est. Vnicuique enim de proximo suo mandauit DEVS, non solùm amico & iusto, verumetiam inimico & iniusto: *Benefacite his, qui oderunt vos, ait* CHRISTVS, *Orate pro calumniantibus, & persequentibus vos*. Atqui inimicus vel persecutor, vt eiusmodi, non est bonus: nam si bonus esset, inimicus, vel persecutor non esset. Si ergo inimicis & persequentibus benignè facere iubemur, etiamsi extrema necessitas non vrgeat, quantò magis, si hæc vrgeat?

Nulli extremè egenti, etiamsi sceleratissimus sit, necessarium vitæ præsidium denegandum est.

Matth. 5.

IMO verò tanta est extremæ indigentiæ vis, tantáque vitæ humanæ præstantia, vt iis quoque alimenta subministrare liceat, (modò per publicos iustitiæ ministros, aut cum aliorum offensione, aut Reipublicæ pernicie id non fiat,) quos publica vindicta, vel iudicis sententia ob admissa scelera ad carceralis inediæ interitum condemnauit. Et quod de alimentis hoc loco dicitur, hoc de cæteris quoque vitæ præsidiis dictum accipiatur: nam si ad mortem condemnato, impedimentis, quibus detinebatur, submotis, fugam inire licet, cur eiusmodi licitam fugam promouere & adiuuare non liceret? Enimuerò si Mæuio licet emere, vel vendere, vel bellum gerere, cur Titio, quò faciliùs emat, vel vendat, aut bellum gerat, consilium vel auxilium non liceat dare?

Licet iis cibum, aliaque vitæ præsidia subministrare, quos iudex ad carceralis inediæ interitū condemnauit.

AD hoc extremè egentium membrum spectant illi etiam, quibus inter inuitè pauperes postremum locum assignauimus. Nam etsi illi, vt ibi dicebamus, nō egeant extremè ex omni parte, ea tamen parte extremè egent, qua toti ex aliis & nullo modo ex se pendent, adeóq; secundùm illam partem æquè iuuandi sunt ac illi, qui simpliciter extremè laborant, siue qui toti ex aliorum gratia dependent. exemplo id declaro. Sint duo, quibus in sumptum quoti-

Qua parte quis extremè laborat, secundùm eam æquè iuuandus est ac si simpliciter extremè laboraret.

quotidianum absolutè necessarij sint quinq; nummi: alter ex illis nullum ex se habeat, neque habere queat; alter verò vel habeat, vel diurno labore conficere valeat tres, nullo autem modo quinque, quos ad victum quotidianum ponimus absolutè necessarios; Iam quod attinet ad duos nummos, qui necessario victui desunt, planum est, hunc perinde extremè egere ac alterum, qui nihil ex se prorsus habet, nec habere valet; atque ideo secundam hanc quotam deficientem, æquè ab omnibus iuuari debere, ac illum, qui simpliciter extremè laborat.

Superuacua possidētes, extra extremam necessitatem nulli certo eleemosynam dare obligātur.

At verò secundùm eam partem, quam ipse labore vel industria comparare potest, nemo illi eleemosynam dare obligatur, sicut nec illis quoque, qui non pendent ex aliis secundùm vitam vel esse, sed tantùm secundùm commodum naturæ vel vitæ statum: cuiusmodi sunt, qui se sustentare possunt, quamuis non absque labore & molestia. Nam etsi illi, qui obtinent bona ad status sui decus honestè tuendum non necessaria, etiam extra extremæ necessitatis causam pauperibus benignè facere teneantur; non tamē obligantur, huic vel illi præcisè eleemosynam dare, sed huic vel illi, vel cuicunq; alteri indeterminatè. Retinent enim istiuscemodi liberam bonorum œconomiam & administrationem. Inter inuitè itaque pauperes solis secundæ & tertię classis egenis debetur eleemosyna: quamuis interim ea primi quoque ordinis pauperibus cum merito donari possit. De illis porrò, quos inter spontaneos & inuoluntarios pauperes medios constituimus, nihil est quod hic dicamus: Adest his enim, vnde se alant. Solùm monuerim, si quo casu in egestatem inciderent, propter egregiam pietatem, qua ornati sunt, præ cæteris eleemosynario præsidio fouendos esse. Verùm de extremè pauperibus, necessariisq; eorundem adminiculis satis.

Non omnis 5. q. 5.

Qui eleemosynis abutuntur, eleemosynis sub leuandi nō sunt. Cap. 12.

At verò extrema necessitate seclusa, nullo modo iis eleemosynarum præsidia impertienda sunt, quos in suam, vel aliorum perniciem eiusmodi pręsidiis abuti constat. Votum est enim illud Augustini: Vtiliùs esurienti panis tollitur, si de cibo securus iustitiam negligit, quàm esurienti panis frangitur, vt iustitiæ seductus acquiescat. Cognatum huic est illud Hieronymi: Da pauperibus, quò necessitas sustentetur, non quò vitia augeantur. & illud Ecclesiastici: *Da misericordi, & non suscipias peccatorem. Da bono, & non receperis*

receperis peccatorem. Benefac humili, & non dederis impio. Prohibe panes illi dare, ne ipsis potentior sit. Nam duplicia mala inuenies in omnibus bonis, quæcunque feceris illi. & illud tandem Ambrosij: Pulchrum est bene velle, & eo largiri consilio, vt prosis, non vt noceas. Nam si luxurioso ad luxuriæ effusionem, adultero ad mercedem adulterij largiendum putas, non est beneficentia ista, vbi nulla est beneuolentia; officere est enim illud, non prodesse alteri. Non sunt igitur illi eleemosynis fouendi, qui in luxuriam, vel superbiam, vel aliud quodcunque vitium istiusmodi fomentis abuti dignoscuntur. Li.1.c.30.offi.

SED neque illi quoque eleemosynario præsidio digni sunt, qui et si neminem conuentiant, aut publicè lædant, nulliusq; thorum violent, nihilominus laborem, quo alere se poterant, & iure quoq; se alere debebant, auersantes, ignauiæque & otij commoda de industria sectantes, mentiendo & mendicando orbem obambulant, variasque artes & imposturas, quò id, quod sibi præfixum habent, consequantur, excogitant. Etenim quò copiosiorem eleemosynam extorqueat, adeóque molliùs cutem curet, hic se à latronibus spoliatum confingit; ille naufragio vel incẽdio omnibus fortunæ bonis se exutum asserit; alius iniusto exilio se mulctatum comminiscitur; alius rursum hoc vel illo occulto morbo se grauari causatur; alius tandem aliud nugatur, prout vnusquisque mentiendi, fucumq; faciendi euasit doctior. Hos (quòd felicitatem in mendicitate ponant, ipsáq; mendicitate, certa quadam ratione diuites existant,) quidam nõ omnino ineptè πτωχοπλούτους vocant, iurium antistites, cùm vagabundos, tùm validos quoque mendicos appellant.

Eleemosyna indigni sunt, qui propter ignauiã laborare nolunt.

Variæ validorũ mendicorũ artes & imposturæ.

VERVM vtcunq; appelles, digniores plerunq; sunt, in quos magistratus publicè animaduertat, quàm in quos magnas eleemosynas conferat; vt qui non solùm sint ignaui, & ab omni honesto studio prorsus alieni; sed Reipub. quoq; sæpenumero exitiosi. Nam cùm istiusmodi homines sint otiosi & curiosi, & vẽtris causa quiduis pati & agere parati, prout vitiorum omnium mater & nutrix est otium; sua turpitudine non contenti, aliis quoque morum suorum scabiem affricant. Et vt cæteris suis sordibus nihil obessent, veris tamen pauperibus magnum præiudiciũ adferunt. Nam & eleemosynarum præsidia illis intercipiunt frequenter, & vulgo eosdem exosos reddunt, multisq; cõuitiis & probris exponunt.

Vagi & validi mẽdici Reipub. perniciosi.

Vitiorũ omniũ mater & nutrix otium.

nunt. Denique præter diuinas humanasque leges, quæ id hominum genus passim detestantur, multæ graues extant causæ, cur eiusmodi vagos validosque mendicos è ciuitatibus proscribi, & si minæ & admonitiones sat non sunt, mulctis quoque & pœnis à turpi illa vita coërceri conueniat.

Propter validos mendicos leges alicubi latę veris mendicis parum commodæ.

At verò ex æqua iustáque validorum vagabundorumque mendicorum proscriptione, fraudumque & imposturarum, quas comminisci solent, detestatione alicubi natæ sunt leges & constitutiones veris pauperibus parum commodæ, Christianæque charitati, & rationis quoque legi parum consentaneæ. Enimuerò comperiuntur Respublicæ, quæ nullum omnino exterum mendicum admittunt, etsi de illius miseria apertè constet: Aliæ quæ tales quidem ad aliquot dies admittunt, verùm id cum tanta cautione, tantáque de tota miserorum vita, statu, & conditione indagine & inquisitione, vt dubitare queas, satius ne sit, eleemosynarium aliquod subsidium ab eiusmodi loco expectare, an tam exactum non absque pœnæ periculo, sicubi lapsus aut à vero aberrasse deprehensus fueris, examen subire: Aliç tandem, quç alias, prout singulæ in suo sensu abundant, in peregrinorum egenorum receptione leges & cautiones adhibēt. Quç omnia etsi bono zelo fiant, aut fieri certè queant, aliquam tamen iniquitatis speciem, præ se ferunt. Ecqualemnam inquis?

EXPONVNTVR HIC BREVITER CAVSAE, ET rationes, quæ suadere videntur, exteris mendicis non esse interdicendum introitum ciuitatum.

Loca publica omnibus ex æquo patere debent, neque vllus citra culpam, aut grauem causam eo beneficio priuari potest.

Mendicare non est culpa, sed pœna.

PONO hîc autem tanquam certum, loca publica, vt sunt viæ regiæ, ciuitates, oppida, pagos etiam, si quidem ius Gentium spectemus, omnibus ex æquo patere debere, nullumque eo iuris beneficio citra culpam priuari posse. Cùm ergo exteri mendici, vt tales, noxa vacent, (Quandoquidem mendicare vel eius conditionis esse, vt nolis velis mendicare, cogare, non est culpa, sed pœna) exponant illi nobis qua æquitate, commune illud iuris beneficium, per sanctiones politicas exteris pauperibus adimatur?

ADHAEC,

ADHAEC, & eôdem ferè tendit, nunc ab hac, iterum ab illa, rursum ab alia ciuitate arceri, aliud nihil esse videtur, quàm quoddam partiale exilium, seu peculiaris quædam proscriptio: (Nam vt viæ, ita etiam ciuitates, omnibus indiscriminatim apertæ esse solent, & iure quoque apertæ esse debent; nisi forsan delictum, aut bellum, aut pestis, aut dira fames, aut aliquid aliud eiusmodi aliud quandoque exigat) at pœnam exilij nulli insonti irrogare licet; exteri autem mendici hoc solo nomine, quòd sunt mendici, culpa carent: Quandoquidem necessitate compellente mendicare nullum est peccatum; imò verò si humiliter & patienter id facias, magnum apud DEVM meritum habet.

Exilij pœnam insonti irrogare non licet.

FATEOR vndecunque ad natale solum ablegari, non esse veri nominis auxilium, attamen ita huc amandari, vt nusquam alibi admittaris, est quiddam vero exilio cognatum: Est nihilosecius manifesta communis iuris violatio; est, vt paucis dicam, magna quædam insontium vexatio. Nam dum miseri illi iam ex hoc, iterum ex illo, rursum ex alio loco vel oppido profligantur, fit, vt in perpetua quadam peregrinatione versantes, nusquam requiem inueniant, nusquam pedem figere audeant, aut valeant. Ex quo deinde consequitur, vt senes, debiles, morbo aliáue miseria confecti, in ipso interdum itinere omni interim humana ope, Sacramentorumque præsidio destituti miserum spiritum efflent; Validiores verò ex desperatione ad furta & rapinas sese conuertant, & laqueo tandem, quem forsan non admodum promeriti fuerant, ærumnosam vitam finiant.

Ad magnas molestias & miserias adigunt pauperes, qui à ciuitatibus illos arcent.

PRAETEREA apud omnes rectè sentientes in confesso est, nulli mortem inferre licere, qui crimen morte dignum nullum admiserit; at plurimi comperiuntur, qui in patrio solo nec habent, vnde viuant, nec habere possunt: eiusmodi ergo, pœnis vel minis, vel quibuscunque statutis intra patriæ limites coërcere, aliud nihil est prorsus, quàm innoxios contra omne ius & fas dira fame enecare. Qui ergo pauperes cogere volunt, vt intra patriæ fines sese contineant, simul quoque loci illius magistratus cogant oportet, vt suos pauperes domi alant: At hæc coactio vel non succedet, vel non absque difficultate succedet: Nam prçterquàm quòd eleemosyna, extrema necessitate seclusa,

Nemo pauperibus inhibere potest, ne extra patriã mendicent, nisi in patria de necessario alimẽto illis ꝓspiciat.

res sit quod ad hunc & illum attinet, libera, ad quam proinde iusta lege nemo compelli potest, multi quoq; magistratus aliis magistratibus non subsunt. Qui autem non subest, alterius lege premi nō potest. Qui igitur in natali solo, necessario victu destituuntur, ita vt illum isthic, vbi nati sunt, nec habeant, nec habere queant, nullis obstantibus legibus, libere ad exteras nationes & ciuitates conferre se possunt. Qui autem tales vexant, legumque suarum seueritatem in illos exercent, videant quid DEO, qui est Dominus omnium, summusque pauperum patronus, olim respondeant.

Vbiq; locorum comperiuntur, qui citra aliorū subsidium vitā tueri non possunt.

PLANIVS hanc rationem explico: Vt in eadem ciuitate comperiuntur diuites & pauperes, necessariis vitæ præsidiis planè destituti; ita in eadem quoque prouincia: Siue ea inopia proueniat ex soli sterilitate, siue ex alia quacunque causa. Iam vt ciuitatis Magistratus ciuitatis incolis, qui se alere nequeunt, nullo iure interdicere potest, ne domo exeant, diuitumque ædes eleemosynarum causa adeant, nisi necessaria vitæ alimenta domi manentibus subministrent; ita etiam prouinciarum rectores, locorum sterilium incolis, ne extra victum quærant, iustè inhibere nequaquam possunt, nisi intra natale solum constitutis, de sumptu necessario bona fide prospiciant. Cùm itaque communiter id non faciant, quo iure, ne extra victum quæritent, illis interdicitur?

Pauperes ab vrbibus & ciuitatib⁹ excludere, pugnat cum hospitalitate, vt quod maximè.

QVOD si nihil ex iis, quæ hactenus retulimus, legibus illis obstaret, adhuc graue magnáque consideratione dignum videtur, quòd vniuersalis illa egenorum omnium aliunde aduenientium exclusio cū hospitalitate, quæ tantopere apud omnes gentes & nationes prædicatur, & prędicata est semper, tantáque contentione cùm in sacris tùm in profanis quoque literis omnibus commendatur & inculcatur, pugnat vt quæ maximè. Nam, vt nemo nescit, occupatur hæc circa exteros & pegrinos præcipuè, & inter eos peculiari fauore illos cōplecti solita est, qui tecto cæterisq; necessariis destituuntur. In domesticos enim beneuoli & liberales sumus veriùs, quàm hospitales. Iam si vagos validosque mendicos excludimus, vt meritò, si de illorum vitio certò cōstat, eosdē excludimus; & verè egenos miserosq; nullos admittimus,

in

in quos tandem hospitales erimus? Forsan in diuites? Atqui si diuitibus peregrinis, qui necessariis omnibus abundant, aut facili negotio ea parare valent, hospitalitatis iura non negamus, cur ea negabimus pauperibus, quibus, omnium iudicio, debentur maximè?

DENIQVE Scripturæ, dum de pauperibus agunt, nihil inter aduenas & indigenas secernunt; verùm vt omnibus indiscriminatim, quibus possumus, benefaciamus præcipiunt. Imò verò vt Exod. 23. Leuit. 23. Deut. 10. & 14. & alibi passim videre licet, peculiarem exterorum pauperum curam haberi volût. Simus proinde liberales, & hospitales in omnes, & in eos præcipuè, qui ad sacra loca religionis ergô peregrinatum eunt. Nam quò Diabolus, propriáque eiusdem organa infestiùs hæc oderunt, cò maiori honore & beneuolentia digni sunt, qui pietatis studio eiusmodi laborem suscipiunt.

DILVVNTVR EORVM RATIONES, QVI SENtentiam huic oppositam magis probant.

AT quamuis hæc ita habeant, non desunt tamen, qui statutorum, de quorum ratione & æquitate hîc disputamus, patrocinium suscipiant, multáq; in illorum defensionem allegent, & inter alia: nullam Rempub. aut ciuitatem ad externorum pauperum curam, aut sustentationem obligari. Mox complures cùm corporis tum animæ quoque morbos per eiusmodi peregrinos in ciuitates importari. Postremò domesticis & indigenis satisfieri vix posse, nedum exteris & peregrinis, adeóque vnumquemlibet intra sui vici, pagi, oppidi, vel municipij fines consistere, indeque alimenta & cætera, quæ vitæ necessaria sunt, expectare debere.

SVNT sanè hæc apud eos, qui ex superficie de rerum naturis statuunt, aliqua; Verùm apud æquos cordatosque rerum æstimatores, non admodum ponderosa. Nam dato; hanc vel illam vel nullam quoque Rempub. vel ciuitatem alienos pauperes alere lege aliqua teneri, hoc tamen exteris mendicis facultatem non adimit, alienas ciuitates adeundi, ibidemque eleemosynatum præsidia petendi. Aliud est enim, stipem propter DEVM petere;

 aliud

Natura & recta ratio dictant, vt abundantes, necessitatem patientibus opem ferant.

aliud hanc vel illam ciuitatem, vt alat, vel rem petitam concedat, cogere. Hoc enim non licet, illud licet. Quamuis ex hoc ipso quoque, quòd DEVS Opt. Max. qui & iustus est, & mortaliū omnium apprimè amans est, vni maiorem rerum copiam & affluentiam largitur, quàm alteri: sequi videatur, vt hi, qui abundant, iis qui egent, opem ferre debeant.

Non minùs inficiunt ciuitates exteri diuites, q̄ pauperes.

QVOD de animi corporisq; morbis allegabatur, ęquè locum habet in peregrinis diuitibus, atq; in pauperibus, & fortè magis. Quamobrem si pauperes externi excludi debēt, ne ciuitatem inficiant, excludi quoq; debēt diuites, omnisq; generis mercatores & negotiatores, qui tamen nō excluduntur, sed studiosè fouētur, & alliciuntur. Friuolum est ergo, quod de ciuitatū infectione dicitur. Porrò domesticos, si cætera sunt exæquata, externis præferendos esse, id nemo negat: At quia sæpe contingit, vt cætera non sint paria, atque nonnulli magis afficiantur erga peregrinos omni ope destitutos, quàm erga indigenas & ciues proprios, non deberet vnquam externis petendi ostium præcludi, maximè cùm ea facultas competat illis ex iure naturali. Quilibet enim egens à quolibet habente & abalienare valente, vitæ subsidia petere potest.

Quiuis egens à quouis habente, vitæ præsidia petere potest.

TANDEM cùm vnumquemq; pagum, vicum, oppidum vel municipiū suos pauperes alere debere contendunt, haud magno iudicio se præditos ostendunt. Constat enim, tantam interdum esse populi miseriam, tantamque rerum omnium in patrio solo penuriam, vt paupercula plebecula seipsam alere vix queat, nedum numerosos egenorum greges: Siue inopia illa inde proueniat, quòd loca quædam obtineant horrida, sterilia, & aspera, quæ, vt maximè colantur, parū ex se fundunt: Siue quòd à Principibus, Satrapis, vel Nobilibus, quorum iurisdictioni subsunt, inusitatis oneribus & exactionibus ita exhauriantur, & quasi exenterentur, vt ditiores ægrè vitam tueantur, nedum tenuiores, quorum maior semper numerus esse solet: Siue quòd incendium, aut aquarum vis, aut rapax miles nihil reliquum fecerit: Hæc enim omnia publicam inopiam aut pariunt aut augent. Sed & quibusdam quoque locis diuites vsque adeó duri, & ab operibus misericordiæ alieni sunt, vt clauam Herculi extorqueas citiùs, quàm illis, ad vitæ sustentationem, teruncium.

Non omnes pagi & oppida suos pauperes alere possunt.

ET

Et vt nihil horum omnium obstaret, adhuc tamen peregrinis mendicis non semper est integrum, patriis commodis, eleemosynisue potiri. Nam præter Magistratus imperium, (multis enim propter debitum, vel patratum delictum exilium indicitur) dedecus publicum, quod viris honestis interdum quoq; accidere potest, aduersariorum potentiã, inimicorum odium, quibus impediti domi hærere non sinuntur; sunt aliæ penè innumeræ causę, cur quidam patria deserta, aliena petere compelluntur. Vbi tum quòd artem nullam teneant, vel præ virium imbecillitate laborem non ferant, vel quòd nulli operam illorum conducant, vel inuiti ad erogandam stipem coguntur. Iam talibus emendicandi alimẽti facultatem adimere, quid aliud est, quàm ter miseros ad restim adigere? adeóque ante fatale tempus dira fame è medio tollere? Non omnibus, vt maximè velint, in patria hærere licet.

Neqvaqvam, scribit Ambrosius, probandi sunt, qui peregrinos vrbe prohibẽt, expellere eo tẽpore, quo deberent iuuare; separare à cõmerciis cõmunis parentis; fusos omnibus partus negare; cum quibus fuerint cõmunia iura, cum his nolle in tempore necessitatis subsidia partiri. Ferę non expellunt feras, et homo excludit hominem? Feræ ac bestiæ communem putant omnibus victum, quem terra ministrat, illæ etiam cõsortem sui generis adiuuant; homo impugnat, qui nihil à se alienũ debet credere, quicquid humanũ est? Quantò ille rectiùs, qui cùm iam prouecta processisset ætate, & famem toleraret ciuitas, atq;, vt in talibus solet, peterent vulgò vt peregrini vrbe ꝓhiberentur, pręfecturę vrbanę curam cæteris maiorem sustinens, conuocauit honoratos & locupletiores viros, poposcit in medium consulerent, dicẽs: Quàm immane esset, peregrinos eiici? quàm hominem exueret, qui cibũ morientibus negaret? Canes ante mensam impastos esse non patimur, & homines extrudimus? Hæc ille contra eos, qui grassante fame peregrinos vrbe receptos, ex vrbe eiicere studebant. At eiusdem inhumanitatis est, receptos eiicere, & recipi cupientes non admittere. Patet itaq;, rationes, quæ contra peregrinos pauperes adferuntur, parum validas esse. Li.3.c.7.offici. Feris bestiis duriores, qui famis tempore pauperes extrudũt, vel non admittunt.

Neqve tamen ea de causa hæc dico, aut disputo hoc loco, quasi leges vel constitutiones, quæ contra exteros mendicos alicubi editę extant, condemnem: absit hoc; verùm vt moneam, eiusmodi

modi sanctiones ea seueritate vrgendas non esse, vt peregrinorum mendicorum curam, tanquam nihil ad nos pertinentem penitus abiecisse videamur. Sunt enim illi eodem, quo interni sanguine redempti, & ad maiorem fortè gloriā, quàm illi ipsi à DEO Opt. Max. electi. Neque enim miseri illi, si crucem suam leni patientíque animo ferant, cœlesti Patri non possunt non esse quàm maximè chari. Argumento nobis sint leges, quas in eorum fauo-
Cap. 23. rem iam olim tulit. Notum est illud Exodi: *Peregrino molestus non eris, scitis enim aduenarum animas, quia & ipsi peregrini fuistis in terra Ægy-*
Cap. 23. *pti.* Et illud Leuitici: *Non secabitis segetem terræ vestræ, vsque ad solum; neque remanentes spicas colligetis, sed peregrinis dimittetis eas; Ego sum Do-*
Cap. 10. *minus DEVS vester.* Et illud Deuteronomij: *Dominus personam non accipit, nec munera. Facit iudicium pupillo & viduæ, amat peregrinum, & dat ei victum, atque vestitum; & vos ergo amate peregrinos, quia & ipsi fui-*
Cap. 19. *stis aduenæ in terra Ægypti.* Et infrà: *Peregrino, qui intra portas tuas est, da vt comedat.* Alia eiusmodi occurrunt frequenter, quæ clarè ostēdunt, quàm chari sint DEO pauperes peregrini. Verùm de iis, qui peregrinos mendicos nullos admittunt, satis.

SVPERVACANEVM VETERVMQVE DOCTRINÆ aduersum eorum studium videri, qui in exteros mendicos nimis exactè, & accuratè inquirunt.

IIs porrò, qui mendicos aliunde accedentes ad dies aliquot admittunt, sed non absque magno accuratóque examine, iure
1. Cor. 11. dici queat: Laudo vos, in hoc autem non laudo. Nam quòd admittunt, in laude ponendum est: pertinet hoc enim ad Christianam charitatem. Quòd autem tanta anxietate & studio in illorum vitam & statum inquirunt, id maiorem curiositatis, quàm charitatis speciem præ se gerere videtur. Quamuis enim curandum sit, vt eleemosynæ conferantur in dignos, ne videlicet illarum occasione foueantur vitia; attamen non est hîc opus tanto molimine, aut indagine. Aliud est enim misericordem esse, aliud scelerum vindicem esse. Misericordiam DEVS exigit ab omnibus, vindictam verò non item.

Nō est nimis anxiè in peregrinorum vitā aut statum inquirendum.

QVAMOBREM nullum videtur operæpretium, vt peculiares ministri designentur, qui vnum hoc negotium habeant, munusque exerceant, vt in pauperes, ne quam fraudem, vel fucum faciant,

faciant, inquirant, eosdemq; si imposturam fecisse, hoc est, mendicitatem mentiti deprehẽdantur, certæ pœnæ vel mulctæ subiiciant. Sat fuerit, si iuste delati, vel casu deprehensi, illorum iudicio & foro sistantur, quibus aliàs in flagitia vel vitia inquirere vel animaduertere ex officio incumbit. Etenim si nulli instituuntur magistratus, qui in exteros mercatores & negotiatores inquirant, à quibus tamen multò plus periculi, multóque plus detrimenti formidare licet, quàm à quocunque ficto paupere, cur certi homines institui debent, qui in pauperum vitam vel statum inquirant? Quantula enim iactura est, si quis sumpta pauperis persona panis frustum, aut obulum à quopiam extorqueat. Verùm mercatorum fraudes, imposturæ, & artes multis sæpe millibus vix rediminuntur.

Plus damni inferunt ciuitatibus dolosi mercatores, quàm ficti pauperes.

SATIVS profectò foret, peculiares extraneorum pauperum patronos ac defensores instituere, quàm certos quosdam ministros designare, qui illorum vitam & statum discutiant. Nam cùm iuxta Esdræi vatis dictum, mendicus mendico soleat inuidere; neque desint vnquam, qui proprio quæstui studiosiùs, quàm veritati operam dantes, de opibus & viribus, quas non habent, falsò illos deferre studeant, & ipsi interim, partim timore, partim ruditate impediti causam suam apud prætorem, vel iudicem commodè proponere nequeant; neq; patronum vllum, qui illis asßistat, habeant, vt diuites solent; fit, vt bonam causam sæpe perdant, iudicati nimirum vel non egere, vel labore victum parare posse. Ex quo deinde consequitur, vt multi sæpe propter inediam & miseriam manifestum vitæ discrimen adire compellantur.

Satius esse instituere certos, qui exteros paupes ab emulis defendant, quàm qui in illorum vitã inquirant.

QVOD si qui inter exteros mendicos comperiũtur, qui mediocri prudentia & animo causam suã tueri valeant; nihilominus quòd examẽ illud duris plerunq; & vilibus hominib. cõmittatur, hoc est, talibus, qui multò ꝓpensiores sunt ad vexãdum & excludendũ, quàm ad miserandũ & admittendum, adhuc ius suum obtinere vix possunt. Quare aut nulli omnino ꝑter ordinarios magistratus huic muneri pręfici deberẽt, aut si qui deberent, nõ viles & inclemẽtes deberẽt; sed viri misericordes & pij, qui pauperes scirent erigere, eorũq; causam adiuuare; & nõnulla quoq; dißimulare. Siquidẽ si in altero peccandũ est, multò præstabilius est, decem indignos admittere, quàm vnum verè dignũ iniustè excludere.

Peregrinorum pauperum cẽsores, non viles, & inclementes, sed graues & misericordes esse deberent.

Vt quis mendicãdi ius habeat, nō est necessum, vt sit cæcus, vel claudus, sed sat est, si ita affectus est, vt citra aliorum opem commodè viuere nō queat.

PRAETEREA vt quis mendicandi ius habeat, nō est necessarium, vt sit cæcus, claudus, leprosus, vel alio eiusmodi morbo infectus: sed sat est, si ita affectus est, vt citra aliorū opem, victū necessarium parare non queat. Sed & illi ipsi quoq;, qui laborē ferunt, nō earum semp sunt virium, vt continuò laboris molestiam ferre valeant: & qui id possunt, nō semper, vbi laborent, inueniunt. Vt nihil interim de iis dicam, qui infortunio quopiā, cùm nobiles alioqui vel diuites essent, ad pauperiem redacti sunt: hi enim si mēdicitate vitam tolerare possunt, ad munia seruilia sese demittere nō obligantur. Denique totum illud examen huc tendit, vt ficti pauperes in ordinem redigantur, veri autem aliquantò lautiùs habeantur: & tamen neutrum obtinetur. Nam qui antè in ciuitate paucis contenti erant, postea veluti validi & eleemosyna indigni è ciuitate expulsi, vicinos pagos expilant, & ex validis mendicis validi nonnunquam fures efficiuntur; veri autem egeni nihil ferè ex commerciorum proscriptione ad suam quotam accedere asserunt.

AD hæc si ob damnum, quod Respub. aut veri pauperes propter admixtos quosdā fictitios interdum capiunt, peculiares ministri instituti deberent, qui falsos à veris egenis secernerēt, & minis pœnisq; ad frugem eosdem compellerent, iure meritóq; alij quoq; institui deberent, qui publicos Principum, Rerumpub. & aliorum dynastarum administros & curatores examinarent: Plus namq; vnus ex illis vno sæpe mense furatur, quàm centum fucati pauperes decē annis; Alij rursum, qui exteros mercatores & negotiatores, illicitosque eorundem contractus discuterent: plus enim detrimenti illi suis vsuris & imposturis nonnunquam adferunt Reipub. vno anno, quàm omnes vnius regni ficti pauperes integro lustro. Constat enim, qui imprudentes eleemosynā dant indignis, rati nimirum, illos dignos esse, qui sunt indigni, adeò nullam ea datione iacturam facere, vt magnum quoque lucrum apud DEVM faciant; Alij tandem, qui eos probarent, qui ad quęcunque publica munia admittuntur; siue ea politica fuerint, siue Ecclesiastica. Siquidem multò plus periculi est, si indignus admittatur ad consulatum, vel senatum, vel ad alium quemcunq; ciuilem vel Ecclesiasticum magistratum, quàm si non egens vel aliàs eleemosyna indignus admittatur ad mendicabulum; & tamen

Non perdit mercedem, qui dat eleemosynā indigno, si putabat esse dignū.

tales

tales communiter non instituuntur. Nulla ergo grauis se offert causa, cur in pauperum vexamen peculiares iudices vel magistratus institui debeant.

QVOD si in exterorum pauperum statum curiosè inquirere operæprecium non est, multò minùs operæprecium erit, anxiè in eorundem vitam inquirere. Est enim hoc illo multò grauius, saltē eo modo, quo à quibusdam fieri consueuit. Nam per viros ad hoc delectos quædam communia, & quasi publica ab illis exquirere, puta vnde veniant, quò vadant, cuius sint regionis vel religionis, aliáque eiusmodi, quæ ab ignotis hominibus exquiri solent, istud adeò nullum est peccatum, vt hoc tempore, quo tam multi impostores circumcursitant, omnino videatur necessarium; ne videlicet, dum de aliis bene mereri studemus, ciuitatem in aliquod periculum coniiciamus.

Grauius est in alterius vitā inquirere, quàm in alterius statum.

VERVM hoc examine, quod ante vel intra ciuitatum portas fieri solet, illi non contenti, quærunt multa, quæ iure quæri non possunt, ne in legitimo quidem iudicio, nedum extra omne forum. Et quod peius est, multi priuati publico illo examine necdum exatiati, antequam obulum vel panis frustum depromant, suum adhuc priuatum scrutinium adhibent, quæ res est vanissima, & à maiorum nostrorum doctrina & vsu longè alienissima: Quandoquidem eleemosynarum vsus non nititur eorum merito, pietate, aut sanctimonia, qui eleemosynarum præsidio potiuntur; sed eorum deuotione & charitate, qui easdem elargiuntur. Hi autem si pij sunt, non elargiuntur, quò alterius improbitatem foueant, sed quò humanæ miseriæ & imbecillitati propter CHRISTVM opem ferant, eandemque sustentent, & foueant.

Eleemosynarū fructus dātium pietate & sancti monia nititur, non accipientium.

MITTO hîc, accuratam illam vitæ meritorúmue discussionem, in rebus tantùm grauibus, & periculosis adhiberi solitam esse; exiguam autem eleemosynam ad naturæ, vel personæ sustentationem impertiri, res est leuis, omnisque periculi expers. Imò verò propter frustum panis, aut aliquid aliud eiusmodi, totam miseri hominis vitam discutere, & interdum pro stipe vel pane, quem mendicus petebat, probris ac contumeliis eundem onustum dimittere, res est Christiano homine prorsus indigna.

Graues res examen deposcunt, leues non item.

Demvm si tantus delectus, tantáque diligentia adhibetur, quò indigni ab eleemosynarum commodis excludantur, cùm humana ratio sit fallax, & in multis sæpe caliget, fieri vix poterit, vt digni interdum non excludantur. Sat proinde nobis sit, quibus vitæ præsidia subministramus, eos pro manifestè improbis, aut nequam hominibus publicè non haberi; esto hoc ipsum fortassis sint, maximè cùm sancti Patres istiusmodi egenorum scrutinia veluti absurda & periculosa, & à Christiana simplicitate planè aliena tantopere detestentur.

Humana ratio in multis sæpe caligat, & errat.

Chrysostomvs: Quiescamus ab hac absurda, & diabolica curiositate: si in Clerum electum se dicit, si sacerdotem se nominat, scrutari. Non enim hîc das, sed accipis: si verò pro nutrimento postulat, ne hîc examines; Si Abraham scrutator esset, refugientes ad se Angelos nunquam hospitio suscepisset. Et infrà: At simulat, inquis, tremorem, & infirmitatem. Non times, ne fulmen ab hoc verbo cœlitùs accensum in te feratur? Nec Christi times tribunal illud horrendum? nam etsi simulat, ex necessitate & egestate simulat, propter tuam sæuitiam & inhumanitatem. Quis enim tam miser & ærumnosus est, vt nulla premente necessitate, pro solo pane velit ita deturpari ac plangere, talemque personam sustinere? Igitur illius simulatio inhumanitatis tuæ præco fertur.

Quiescamus d.42.

Homil. 31. ad Antioch.

Diuitum duritia & inclementia cogit mendicos multas artes excogitare.

Idem exponens illud Apostoli: *Induite vos viscera misericordiæ*, ita scribit: Vide quomodo vult nos esse misericordes. non dixit Miseremini simpliciter, sed *induite vos*; vt quemadmodum vestimentum semper nobiscum est, sic & eleemosyna. Nec simpliciter dixit misericordiam, *sed viscera misericordiæ*, vt naturalem imitemur amorem. At nos contrarium facimus; et si quis vnum quidem petens obulum accedat, contumeliis, & conuitiis insectamur, & impostorem vocamus. Non horres, ô homo, nec erubescis, impostorem propter panem vocans? Si verò talis & imposturam facit, propterea cui misericordia tribuatur, dignus est, quòd ita fame premitur, vt talem habeat personam. Quin & hoc nostræ crudelitatis est redargutio: nam cùm facilè dare non sustinemus, innumeras coguntur artes excogitare, vt inhumanitatem nostram fallere possint, & emollire sæuitiam.

Coll. 3.

Et

ET homilia 21. in Epistolam ad Romanos: Ne tu, inquit, pauperes curiose inquiras; propter CHRISTVM enim illos suscipis. Quod si perpetuò curiosè scrutatus fueris pauperes, fiet, vt sæpenumero probatum coram DEO virum prætergrediare, mercedemque, quam ex eo habiturus eras, perdas. Ne scruteris igitur curiosè pauperum vitam atque negotia. Nam extremæ illud insolentiæ est, pro vno pane totam miseri hominis vitam curiosè inquirere. Hæc Chrysostomus grauissimè & verissimè, quibus alij Patres similia scribunt.

Eleemosynæ merces apud Deum debetur.

AVGVSTINVS: Discite Christiani sine discretione exhibere hospitalitatem; ne forte cùm domum clauseritis, ipse sit CHRISTVS, quem excluditis. Atqui multò periculosius est, hominem peregrinum & ignotum sub tectũ admittere, quàm cibum ostiatim mendicanti offerre: Si ergo hospitalitas delectũ morosamq; peruestigationem auersatur, multò magis auersabitur illam misericordia, quæ esurientibus vel algentibus impenditur. Huic Augustiniano cognatũ est illud Bernhardi: Ne scruteris, ne illũ fortè prætereas, quem DEVS elegit. & illud rursum Isidori: Quicunque egens poscit, etiamsi indigenté se simulat, ex toto corde illi commisereri oportet. Et licet ille falsam præ se indigentis speciem ferat; is tamen, qui simpliciter impertit, fructum misericordiæ non amittit. & illud tandem Gregorij Nazianzeni:

Lib. 5. de hæres.

Lib. 3. ca. 64 de sum 60.

Qui simpliciter impertit, fructũ misericordiæ nõ amittit.

Orat. in patr. obi.

MVLTO præstat, ob eos, qui opem merentur, immerentibus quoq; porrigere, quàm dũ metuimus, ne in indignos beneficium conferamus, dignis etiam misericordiæ officia denegare. Atque eò pertinere videtur, quod scriptura inquit, videlicet panem in aquam quoq; mittendum esse: vtpote nec defluxurum, nec periturum apud iustum harum rerum ponderatorem; sed eò peruenturum, vbi omnia nostra collocabuntur, & tempestiuè occurrent, vtcunque aliter existimemus.

GRAVES hæ patrum admonitiones per se solæ sat esse poterant, ad id persuadẽdum, quod hîc persuasum cupiebamus; nempe in pauperum vitam aut statum, propter exiguam eleemosynam non nimis operosè & anxiè inquirendum esse; verùm cœlestis patris exemplo, *qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & p'uit super iustos & iniustos*, omnibus & singulis, nisi forsan de cuiuspiam improbitate certò compertum foret, beniguè faciendum esse.

Si tamen in bonis est tantum, vnde omnium & singulorum necessitati fieri queat satis: Quòd si verò tantum non est, iis cæteri anteferantur, qui magis egent; siquidem eleemosyna tanquam in proprium obiectum, tendit in hominis indigentiam; magis autem citra omnem controuersiam egent, qui nihil habent, & nihil lucrari possunt, quàm qui, etsi nihil possident, aliquid tamen lucrari possunt; magis item, qui animo & corpore simul laborant, quàm qui corpore tantùm. Quamobrem si periculum sit, scelera-tum, aut paganum quempiam, nisi subleuetur, corpore simul & animo in omne æuum periturum, oportet hunc alteri, qui in eo salutis periculo non versatur, in re eleemosynaria anteferre. Nam etsi hic illo sit dignior, cætera tamen non sunt paria; periclitatur hic enim corpore tantùm, ille corpore & animo simul: obligamur autem maioris facere animam iniusti, quàm corpus iusti. Verùm de ordine in eleemosynarum distributione seruando postea ex instituto.

Magis egentes minùs egentibus, in eleemosynarū distributiõe sunt anteferendi.

QVAE hactenus exposuimus, ea maiorem partem ad exteros & peregrinos mendicos pertinent; de indigenis porrò nihil ferè, quod peculiarem difficultatem adferat, occurrit, nisi hoc forsan aliquam discussionem deposcat, quòd quibusdam in locis lege cautum extat, ne quis pauperum publicè vel ostiatim mendicet: Nam etsi extra omnem controuersiam sit, eiusmodi leges conscribi & edi posse, (modò tamen pauperibus oppidanis domi manentibus ita prospiciatur, vt nihil necessariorum illis desit) quæstionem tamen nonnullam habet: expediátne, eiusmodi leges edere.

Laudandæ ciuitates, quę egenis ciuibus liberam mendicandi potestatem faciũt.

MIHI sanè, vt paucis hanc controuersiam absoluam, illarum ciuitatum consilium magis probatur, quæ pauperibus ciuibus liberam mendicandi potestatem faciunt. Nam nisi ciuitas tantum æris in deposito habeat, quantum sat sit, vt omnibus ciuitatis pauperibus citra statam exactionem perpetuò satisfieri queat, ægrè admodum omnibus domi manentibus commodè & prouidè semper de necessariis prospicietur. Quandoquidem pauperum numerus plerunque est incertus; neque certò quoq; constare potest, quanta pecuniæ vi opus sit, vt cuiusque necessitati mediocriter consulatur: mutantur hæc enim in horas. At multò minùs

minùs de ditiorum ciuium liberalitate corradendæque eleemosynæ quantitate certò constare poterit: quippe cùm quilibet donet, quantum volet, & quando volet. Siquidem publico decreto taxare, quantum quisque conferre debeat, id cum eleemosynæ ratione non satis quadrat, sed nec commodè quoque ea taxatio fieri potest. Nam quod cuique ad suum statum honestè tuendum est necessarium, id extrema vel quasi extrema egestate seclusa, nulla lege in eleemosynam erogare obligatur; at quantæ molis, quantæq; difficultatis esset definire, quid cuiq; à suo statu redundaret? Cum ergo tota hæc res penderet ex incerto, non posset profectò domesticos pauperes grandis quandoque necessitas & miseria non opprimere.

Citra publicum ærarium, pauperibus domi manentibus prospici commodè nō potest.

Posito autem, quod poni potest, ciuitati commune ærarium, vnde pauperes ciues commodè alere queat, suppetere, adhuc res hæc non omni difficultate caret. Nam communiter ex publico datur frugaliter, & parcè, & singulis capitibus, quæ tamen inter se sunt admodum disparia, æqua ferè portione, & minus plerunque quàm obuenire solet ex mendicatione. Quæ omnia eiusmodi sunt, vt iustam domesticis pauperibus murmurandi materiam subministrare videantur: cùm enim vnum illud iis ferè suppeditari soleat, quod communi homini ad tenuem victum sat esse iudicatur: vix quicquam vnquam fit illis reliquum, quo se vestiant, aut lautiùs quandoque viuant, aut mendicitatis statum in alterum commodiorem mutent, aut vrgente aliqua necessitate sese defendant. Quandoquidem vt sportula, qua potiuntur, semper sui similis est, ita illi eodem semper modo, hoc est, miserrimè victitant, imò verò edaciores præ inedia vix victitant.

Plura incommoda experiuntur pauperes, qui publico sumptu domi aluntur.

At verò qui ostiatim mendicant, illis angustiis minimè continentur. Incidunt hi enim interdum in lautæ mensæ alicuius reliquias; incidunt in detritas familiæ exuuias; incidunt in clementes ac liberales nõnunquam patres vel matresfamiliàs; incidunt, vt verbo absoluam, in plurima alia commoda & emolumenta, quorum ne vmbra quidem ad eos pertingit, qui domi veluti capti perpetuò detinentur. Fateor, publicè mendicantibus non id semper, quod ambiebant, obuenire; attamen si vnus aut alter

Incidunt in magna sæpe cõmoda, qui publicè mendicant, in q̃ nõ illi, qui domi detinentur.

illo-

illorum necesſitati, aut voluntati non fecerit ſatis, accedunt tertium, & quartum, & quintum, & alios ſine vllo certo termino, donec tandem, quod expetebant, conſequantur:hoc autem nullo modo iis eſt integrum, quibus,ne publicè mendicent,interdictum eſt.

Leges, quæ eleemoſynarium ſtudium infirmant, neq, vtiles ſunt, neq; Reipub. ſalutares.

ADHAEC aut nullæ,aut eiuſmodi leges de re eleemoſynaria edi deberent,quæ eleemoſynarum cumulum natæ eſſent augere; quippe cùm homini diuiti nihil æquè ad ſalutem ſit neceſſarium atque eleemoſynarum ſtudium; At ſtatuta publicam mendicationem prohibentia, rem eleemoſynariam eleuant potiùs quàm augent. Nam qui oſtiatim mendicant, ſemel repulſam paſsi, iterum iterumque inſtant,vulnera& plagas oſtentant,calamitatem, in qua verſantur,tragicis verbis exaggerant,quæ omnia ad impetrandas, vel extorquendas eleemoſynas magnam vim habent. Horum autem nihil adhibent, ſicut nec adhibere quoq; poſſunt, qui pauperum loco viritim,vel oſtiatim ſtipem colligunt.Deinde nō modò pecuniæ in eleemoſynam veniunt, verùm etiam panis, vinum, menſarum reliquiæ,detritæ veſtes, aliáq; eiuſmodi quàm plurima,quæ omnia quodammodo ibi pereunt,vbi nulli ſunt,qui oſtiatim cibum quærunt. Neque enim vacat famulis, nec lubet quoque,aut ancillis,aut aliis domeſticis,ea colligere,&ad pauperum domicilia deportare.

Multa ibi pereunt, vbi nulli ſūt pauperes,qui cibū publicè quærunt.

Diuites menſarū reliquias dare malūt,quàm pecunias.

ADDE his diuites, præſertim tenaciores,& ad rem pecuniariam attentiores, multò libentiùs & liberaliùs donare eſcam aut abſoletam veſtem, quàm pecuniā. Præterea in commune pauperum ærarium ſoli ferè patresfamiliâs nummū coniiciunt; At verò pauperes oſtiatim victum quæritantes, ſi pater aut materfamiliâs nihil dederint, ſua importunitate ſæpe filios aut filias; imò etiam famulos vel ancillas ad miſericordiam prouocant.Tandem communi pauperum nomine eleemoſynam colligentes, ad ditiores tantùm ire ſoliti ſunt:pauperes autem ad omnes promiſcuè;neq; priùs diſcurrendi & quæritandi finem faciunt,quàm ſuę voluntati factum ſit ſatis.Patet ex his ergo,rei eleemoſynarię per eiuſmodi conſtitutiones non parum decedere.

MITTO hìc miſerabilium perſonarum conſpectum, hominem de ſua conditione commonefacere,multoſque, qui de eleemoſyna eroganda nullam cogitationem ceperant, ad miſericordiam

diam sæpenumero prouocare. Ad internam quidem eos, qui nihil, quod donent, habent: quę interior commiseratio apud DEVM, qui vbi facultas deest, voluntatem acceptat, suo merito non caret: Ad internam verò & externam simul illos, qui donare possunt. Et vt nihil horum omnium esset, adhuc magni momenti res est, ab ineunte ætate pietatis & misericordiæ operibus assuefieri: at si nullus vnquam egēs publicè sese obtulerit, cui benefacere liceat, quomodo Christiana iuuentus à primis annis, operibus misericordiæ incumbere discet? Nunquid strenuè & dexterè pugnabit, qui hostem nunquam vidit, aut arma attigit?

Conspectus miserorum prouocat ad misericordiam.

DENIQVE spectaculum est multò iucundissimum, Deóque & hominibus longè gratissimum, cernere numerosos pauperum greges ad magnatum, Principum, Prælatorum, aliorumque Potentum ianuas assistere, qui cibo sumpto DEVM laudant, suumq; benefactorem decantant: Atqui istiusmodi spectaculum haud facilè ibi spectes, vbi ostiatim mendicare per leges non licet. Propter has itaque aliasque eiusmodi rationes, earum ciuitatum institutum magis probandum existimo, quæ verè pauperibus publicè mendicandi facultatem faciunt; etsi interim aliarum, quæ eam potestatem egenis ciuibus suis non faciunt, iudicium condemnare non audeam: modò tamen domesticis pauperibus rectiùs prouideatur, quàm communiter prouideri consueuit. VERVM de inuoluntariis mēdicis, tam exteris, quàm indigenis satis. Restat vt nonnulla quoque de iis in medium adferamus, qui corporis robore pollentes, voluntariam paupertatem complexi sunt.

Iucundum spectaculum videre numerosos pauperū greges magnatū ianuis assistere, ciboque & potu recreatos inde decedere.

De illorum argumentis & rationibus, qui voluntariam religiosorum hominum mendicitatem oppugnant.

CAPVT DECIMVM.

QVOD verè egentium miseriam (modò piorum benignitate non abutantur) eleemosynis liceat subleuare, id dubitat nemo. At verò idémne beneficium iis quoque impertiri fas sit, qui manuum opera citra mendicitatem vitam tolerare possunt, id nonnullam difficultatem habet. Dictum est enim, ad legitimæ eleemosynæ rationem

duo inter cætera deposci, inopiam nimirum & copiam; hanc quidem ex parte dantis, illam verò ex parte accipientis: Qui autem integro vegetóque corpore prædîti, manuum labore alimenta parare possunt, illi non egent absolutè, sed tantùm secundũ quid. Quare si medio illo cõmuni & ordinario vti nolint, indigni videri queant, quibus ea impendantur, quæ veris pauperibus debentur.

TOTA penè controuersiæ huius cognitio & determinatio dependet ex trium capitum cognitione & determinatione. Horum primum est: omnibúsne & singulis ea ratione manuum labor indictus sit, vt certam noxam contrahant, qui opus aliquod manuarium non tractant, quodcunque tandem illud fuerit. Alterum est: hominíne valido, CHRISTI amore, vitæq; perfectionis desiderio omnium, quæ in bonis habet, integrè sese expoliare iure liceat. Tertium & postremum est, an perfecta illa expoliatione iam facta ille, qui plenè spontéque sese expoliauit, ex mendicimonio, hoc est, ex piorum eleemosynis viuere queat. Nam si homini valido, omnibus propriis iam exuto, licet victum emẽdicare, licebit alteri quoque, eiusmodi homini eleemosynam dare: Si autem id illi non licet, neque alteri quoque tali eleemosynam impertiri licebit.

Si nefas esset mẽdicare, nefasquoque foret eleemosynam dare.

PRIMVM ex his capitibus, propositæque quæstionis fundamentis, apud sapientes extra omnem dubitationis aleam positum est: omnes enim vnanimi sensu atque consensu scribunt & dicunt, opus manuarium non ita omnes & singulos obligare; siue illi seculares fuerint, siue regulares, vt certo peccato sese obstringant, si manibus non laborant. Neque communissimæ receptissimæque doctrinæ huius ratio obscura est: Constat namque, iudicium de vnaquaque re ex fine, ad quem ordinatur, peti debere: externus autem corporis labor, totus ferè huc spectat, vel vt otium vites, honestóque labore te occupes, & vires confirmes; aut vt carnis petulantiam laboris assiduitate comprimas, spiritu ique subiicias; aut certè vt victum quæras. At ob nullum istorum omnium externus labor per se absolutè singulis est necessarius. Non vt otium fallas; nam non illi solùm negotiosi censendi sunt, qui lentem serunt, aut agrum fodiunt, aut fiscellam iunco texunt, aut retia nectunt, aut aliquid aliud eiusmodi munus obeunt; sed illi quoque, qui Prophetas vel Apostolos legunt, aut populo ius dicunt,

Triplex externi laboris est vsus.

Externus labor non est necessarius, ad fallendũ otium.

dicunt, aut peccatorum exomologeses excipiunt, aut quid dubiis in rebus opus est facto, exponunt. Non vt carnem edomes: Siquidem caro non solùm edomatur externis laboribus, verùm etiam vigiliis, ieiuniis, vestium asperitate, chameuniis aliisque id genus compluribus. Non denique, vt vitæ necessaria pares; quandoquidem hæc necessitas multis aliis viis & rationibus expleri potest. Non est ergo externus labor ad corporis vel animæ salutē omnibus necessarius; multò verò minùs omnibus & singulis sub peccati reatu iniunctus.

VERVMENIMVERO licet res ita habeat, non defuēre tamen, & hoc ipso tempore non desunt, qui aliud sentiant, & aliud quoque doceant: Allegant hi inter cætera scriptum esse: *In sudore vultus tui vesceris pane tuo.* item: *Labores manuum tuarum manducabis, & beatus eris.* item: *Homo nascitur ad laborem, & auis ad volatum.* item: *Qui furabatur, iam non furetur, magis autem laboret, operando manibus suis, quod bonum est, vt habeat, vnde tribuat necessitatē patienti.* item: *Rogamus vos fratres, vt abundetis magis, & operam detis, vt quieti sitis, & vt negotium vestrum agatis, & operamini manibus vestris, sicut præcepimus vobis.* item: *Audiuimus inter vos quosdam ambulantes inquietè, nihil operantes, sed curiosè agentes: Iis autem, qui eiusmodi sunt, denunciamus & obsecramus in Domino IESV, vt cum silentio operantes, suum panem manducent.* Et paulo ante hunc locū: *Cùm essemus apud vos, hoc denunciabamus vobis: quoniam si quis non vult operari, non manducet.* Et ne aliter docuisse, aliter vixisse videri posit, alibi de se ipso ita scribit: *Argētum & aurum, aut vestem nullius concupiui. Quoniam ad ea, quæ mihi opus erant, & his qui mecum sunt, ministrauerunt manus istæ.* item: *Vsq; ad hanc horā esurimus, & sitimus, & laboramus manibus nostris.* item: *Memores estis fratres laboris nostri, & fatigationis: nocte & die operantes, ne quem vestrûm grauaremus, prædicauimus.* & infrà: *Neq; gratis panem manducauimus ab aliquo, sed in labore & in fatigatione nocte & die operantes, ne quem vestrûm grauaremus.*

Genes. 3.
Psal. 127.
Iob. 5.
Ephes. 4.
1. Thess. 4.
2. Thess. vlt.
Act. 20.
1. Cor. 4.
1. Thess. 2.
2. Thess. 3.

EX his aliisque similibus Apostoli locis planum est, inquiunt illi, externum laborem hactenus omnibus necessarium esse, quatenus qui ab illo abstinent, sua quiete & otio alios non grauent: Grauant autem non ij solùm, qui furantur, qui defraudant, qui callidè & cupidè alienis inhiant; sed ij quoque, qui sub pietatis schemate non sine importunitate grandes eleemosynas à popularibus extorquent. Ea sanè re non solùm ab Apostoli doctrina &

instituto; verùm à priscorum quoq; monachorum exemplo plurimùm degenerãtes. Constat enim, Antonij, Hilarionis, Pambonis, reliquorumque protomonachorum discipulos, non vicatim, aut oppidatim cogendę stipis causa discurrere consueuisse; verum quò se & alios peregrinos ad se ventitantes honestè reficerent, manuaria opera quæsiuisse: neque ob id tamen ab oratione, meditatione, aliisque pietatis studiis vacuos dies transegisse; sed eximiè in iis omnibus excelluisse. Adeò enim plerique ex illis orationis pietatisque studio dediti erant, vt inter laborandum quoque, eiusmodi rebus intenti esse non desisterent, nedum cùm ex instituto diuinis operam dabant.

ADDVNT; esto, in aliquo religiosorum hominum cœtu nonnulli comperiantur, qui ob grauiores occupationes, maiorisque momenti negotia externo labori vacare nõ valeant: (Quanquam rari, vel nulli veriùs sint, qui grauiora magisq; in eo genere seria obeant, quàm Apostolus Paulus, qui tamen, ne quẽ grauaret, noctu manibus laborabat) certè alij, qui ab eiusmodi negotiis vacui sunt, & perfectionis viam complexi videri volunt, pro se cæterisq; sui ordinis hominibus, qui ob infirmitatẽ, vel occupationem, vel aliam legitimam causam, laborare non possunt, aliquo honesto opificio victum quærere deberent: quippe cùm omnium rectè sentientium iudicio, multò maioris perfectionis sit, vacare spiritalibus muniis citra aliorum grauamen, quàm cum aliorum onere. Eius ferè generis & roboris sunt, quæ seculi huius filij odiosè magis, quàm religiosè contra mendicantium ordinum alumnos allegare solent. Quæ etsi tanti momenti non sunt, vt propterea mendicantium saccos (ea enim phrasi illi vtuntur) proscribere, aut delere oporteat, non sunt tamen indigna, quæ hîc proponantur & discutiantur.

Genes. 3. ILLVD ergo: *In sudore vultus tui vescêris pane tuo*, non maiorem legis aut præcepti vim continet, quàm alterum illud, quod eodem illo capite hunc locum proximè cõsequitur, puta: *In dolore paries, & sub viri potestate eris &c.* Continet autem vtrumque pœnam Adamo & Euæ, propter legis transgresionem inflictam: quæ perinde ac culpa ad vtriusque posteritatem suo quoque modo sese diffundit. Interim sudoris nomine non corporis tantùm labor denotatur; sed quæuis vitæ huius molestia: sensus enim est: In

Sudoris nomine quæuis corporis molestia designatur.

In summa calamitate & ærumna vitam duces, terræque fruges non citra laborem comedes. Etenim ante peccatum terra, vt fructum ederet, molesta cultura nulla egebat, vt quæ inarata vires suas exereret, semperque, si homo in originis iustitia perstitisset, exertura fuisset; at verò post mandatum præuaricatum longè aliter res habet. Verba itaque Domini pœnam denunciant, non legem figunt. Quare etiam præmittit: *Maledicta terra in opere tuo; in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ.*

Ante peccatum terra inarata fructum edebat.

SED & dato quoque, præceptum aliquod in prędicta sententia inclusum latere, illud adhuc (vt reliqua communia solent) nō omnes & singulos, sed aliquos tantùm ex toto mortalium genere ad sui obseruationem obstringeret: nisi quis forsan ita deliret, vt omnes omnino homines agriculturam exercere debere existimet. Etenim vt singula humani corporis membra, hoc ipsum quod sunt & possunt, non sibi soli sunt & possunt; sed toti homini, omnibusque & singulis eiusdem partibus; (Neque enim oculus sibi soli videt, aut auris audit, aut pes ambulat, sed toti homini) ita in repub. Christiana varia sunt ministeria, diuersáque munia, quæ ab vno obiri non possunt, (neque enim omnes agricolæ esse possunt, nec omnes nautæ, nec omnes Principes, vel Antistites; sed vnus hoc, alius illud) omnia tamen ad communem Reipub. vsum referuntur. Porrò autem cur hoc sit ille, iste aliud, id partim prouenit ex occulta DEI ordinatione; partim quoque ex naturali cuiusque propensione. Alij enim naturaliter feruntur ad hoc studium vel munus, alij ad illud; alij rursum ad aliud. Non magis itaque præceptum hoc, si quod tamen est, obligat singulos, quàm illud, quod eodem libro proditum extat: *Crescite & multiplicamini.*

Vt in vno corpore varia sunt membra, quæ sibi inuicem seruiunt, ita in vna republica diuersa sūt munia & officia, quæ toti cōmunitati seruiunt.

ILLVD Psalmistæ: *Laborem manuum tuarum manducabis*, nihil prorsus ad rem facit: nam, vt ex toto illo Psalmo perspicuè constat, solùm ibi indicatur, iustorum, Deumq; ex animo timentium conatum, prosperum fœlicemque in omnibus euentum sortiri solitum. Iob nullum laboris genus præfigit: obiter autem naturalem habilitatem, quam homo ad externum laborem nactus est, exprimit. Etenim cùm natura cæteris animantibus præsidia vitæ tuendæ necessaria, citra laborem & culturam subministret (habent namque illa alimentum passim obuium, arma ad hæc, & inPsal. 127.

Cap. 5.

tegumenta, quibus ab iniuria sese defendant, cõgenita) solus homo, modò politicam vitã ducere velit, labore & industria ea comparet, necessum est. Verùm quò faciliùs id posit, natura, vel ipse veriùs naturæ auctor, manibus & mente illum ornauit; hac quidem, quò salutaria vitæque vtilia discernere & affectare; illis verò, quò ea, quæ ratio discreuerit, & voluntas mandauerit, commodè exequi posit. Est enim manus commune quoddam organum, ad quiduis conficiendum idoneum. Quamuis interim amici Iob, (horum enim sunt, quæ ex Iob allegata sunt) non tam ad habilitatem illam naturalemque necesitatem alludant, quàm ad debitum, Adami peccato contractum.

Manus quoddã commune organum est.

Ex Apostolo allata non multò magis vrgent: nemo enim dubitat, quin saluti suæ rectiùs consulant, qui ex honesto labore viuunt, quàm qui aliena rapiunt, aut alienis incumbunt, aut fucorũ more aliena otiosi absumunt: ita aũt comparati erãt, quos ille tribus illis paulò antè citatis locis perstringit. Quartus nullam manuarij laboris mentionem facit, solùm monet, quod verissimum est, cibo indignos esse, qui nihil operis moliũtur. Nam cũ omnia, quę infra hominem posita cernuntur, operi, quod naturę dux pro suo cuiq; modulo & qualitate præfiniuit, impigrè indefesseq; incumbãt, turpe est, hominem, qui nobilissimas actiones edere debebat, quiq; ,vt paulò antè dicebatur, præ cæteris animantibus ad laborem natus est, in perpetuo otio ætatem traducere.

Cibo indigni, q nihil operis moliuntur.

MAGIS premũt, quę ex viuo Apostoli veterumq; monachorum exẽplo petita sunt. Sed nec illa quoq; causam obtinent: nam ad Apostolum quod attinet, pro fidelium, quibus cum ipsi negotiũm erat, diuersitate, fuit is ea in re varius. Quandoq; citra externum laborem solis piorum eleemosynis se sustentabat; Nonnunquam ne tenuiores, quales in primitiua Ecclesia complures erãt, grauaret; aut ne Pseudoapostolis & impostoribus expilandi pauperes occasionem offerret, suo se labore alebat. Quæ dicimus ex Epistolis illius, sunt apertissima. Nam quòd suo se labore quandoque sustentaret, id ea planum faciunt, quæ attulit aduersarius: Quòd autem aliorum pietate & opere ea in re interdum quoque vteretur, istud ex iis cognoscere licebit, quæ manifestandæ & cõfirmandæ veritatis causa hoc loco subiicimus.

Apostolus Paulus pro fideliũ, apud quos agebat, diuersitate, modò piorũ eleemosynis, modò manuum labore se sustentabat.

ALIAS,

ALIAS, ait, *Ecclesias expoliaui, accipiens stipendium ad ministerium vestrum. Et cùm essem apud vos, et egerem, nulli onerosus fui: Nam quod mihi deerat, suppleuerunt fratres, qui venerunt à Macedonia; & in omnibus sine onere me vobis seruaui, & seruabo.* Hæc ille ad Corinthiorum Ecclesiã de Macedonum liberalitate. His cognata sunt, quæ eadem de re ad Philippẽses scribit: *Nulla*, habet ibi, *Ecclesia mihi communicauit in ratione dati & accepti, nisi vos soli: Quia & Thessalonicã semel & bis in vsum mihi misistis: Non quia quæro datum, sed requiro fructum in rationem vestrã. Habeo autem omnia et abundo; repletus sum acceptis ab Epaphrodito, quæ misistis in odorem suauitatis, hostiam acceptam, DEO placentẽ.* Quin illa quoque, quæ de Onesiphori pietate alicubi commemorat, ab his non dissentiunt. Verba illius ita sonant: *Det misericordiam Dominus Onesiphori domui, quia sæpe me refrigerauit; & catenam meam non erubuit. Sed cùm Romam venisset, sollicitè me quæsiuit, & inuenit. Det illi Dominus inuenire misericordiam à DEO, in illa die. Et quanta Ephesi ministrauit mihi, tu melius nosti.* Hæc omnia, Apostolum Paulum nõ semper suis se manibus operáue manuali sustentasse; sed interdum quoque ex piorum eleemosyna vixisse, clarè ostendunt.

2.Cor.11.

Cap.4.

2.Timot.1.

QVOD aũt ex eleemosyna semp, si ita visum fuisset, viuere ipsi licuerit, id sequentia euidenter euincunt: *Nunquid*, ait, *non habemus potestatẽ manducandi, & bibendi? Quis militat suis stipendiis vnquam? Quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? Quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat?* Et infrà: *Si nos vobis spiritalia seminamus, magnum est, si nos carnalia vestra metamus. Si alij potestatis vestræ participes sunt, quare non potiùs nos? Sed non vsi sumus hac potestate, sed omnia sustinemus, ne quod offendiculum demus Euangelio CHRISTI. Nescitis quoniam, qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt? & qui altari deseruiũt, cum altari participant: Ita & Dominus ordinauit iis, qui Euangeliũ denunciant, de Euãgelio viuere.* Itẽ: *In labore et in fatigatione noctе et die operati sumus, ne quẽ vestrũ grauaremus: non quasi non habuerimus potestatẽ, sed vt nosmetipsos formã daremus vobis ad imitandum nos.* Hæc Paulus de facultate, quam habebat accipiendi vitæ necessaria ab iis, quibus Euangelium prędicabat, sacramque & alia spiritalis vitæ præsidia administrabat; quæ omnia planum faciunt, necesse non esse, vt ij, qui Ecclesię vel Euangelio seruiunt, suis se laboribus sustentent; tametsi piè, sanctè, & religiosè facerent, si vbi aliquod offensionis periculum timeretur, Apostoli exemplo, illud facerent.

1.Cor.9.

Diuino & naturali iure iis debentur alimẽta, q altari, vel Euãgelio deseruiũt.

2.Thess.3.

QVOD

Externus labor cum monasticæ vitę instituto nō pugnat.

QVOD de priscorum monachorum exercitiis allatum est, illud, si quid probat, solùm probat, externum laborem cum monasticæ vitæ instituto absolutè non pugnare, quod verum est; Non tamen probat, qui spiritalibus muniis obeundis ex professo vacant, communi aliqua lege ad corporalem laborem obligari, ita vt in charitatis legem committant, si manibus victum non quærant. Sed & magnum quoque inter veteres Monachos, & mendicantium ordinum religiosos discrimen intercedit: Siquidem prisci monachi, quòd maiorem partem idiotæ, & literarum rudes essent, & remotè ab hominum consuetudine positi in solitudinibus ætatem degerent; neque publicæ vtilitatis causa literis operam dabant, neque sacris operabantur, neq; vlla ferè sacra externis administrabant, neque Euangelij prædicationi vacabant, neque vllum denique publicum & sacrum munus in proximi gratiam obibant; sed sibi tantùm & DEO in deserta solitudine vacabant. Quia ergo ea, quæ mēdicantium ordinum institutum professi, in communem Christianorum vsum præstare solent, ipsi ex instituto nō præstabant, noluerunt quoq;, siue per modum eleemosynæ, siue per viam iusti stipendij ex vllius externi ope, vel liberalitate vitam tolerare. Et vt maximè mendicantium more ex eleemosynis viuere voluissent, attamen, quòd procul à ciuitatibus & hominum frequentia plerique habitarent, non poterant, aut certè absque ingenti difficultate id non poterant. Nullum est itaq; argumentum, quod ex priscorum Monachorum consuetudine contra mendicantium institutùm adfertur.

Multum intercedit inter veteres monachos, & mēdicantiū ordinum institutū professos.

SED vrgebas: licet simul laborare & Euangelizare; perfectius est autem, simul vtrumque præstare, quàm alterum tantùm: Monachus verò tenetur ad perfectionem. Hæc omnia etsi prima facie certa videantur, egent tamen iudicio & discussione. Et primò quidem lubenter fatemur, nefas non esse, simul Euangelizare & manibus operari; at aliud interim est, quippiam sua natura licitum esse, aliud præceptum, vel ad salutem necessarium esse: multa enim homini licent, quæ nulla tamen præcepti vi illum vrgent. Exempli causa, licet ipsi solo pane & aqua perpetuò victitare; diem cum nocte orando transfigere, cilicio indutum humi cubare; tota vita religionis ergô peregrinari: (Sunt enim hæc omnia vtilia & salutaria) attamen nulla communi lege, aut præcepto ad hæc

Non omnia licita siaque natura salutar a. & bona, sunt etiā pręcepta.

hæc obligatur. Aliud eſt ergo hoc vel illud bonum vel licitum eſſe, aliud præceptum eſſe.

FATEMVR nihiloſeciùs melius eſſe, ſimul Euangelizare & manibus operari, quàm alterum tantùm, quando vtrunq; citra alterius præiudicium & incommodum præſtari poteſt: Verùm quotieſcunq; externus labor impedit maioris momenti fructũ ſpiritalem; ita vt hic ſimul cum illo eo tempore vel loco conſtare non poſsit; longè ſatius & ſanctius eſt, à corporali labore omnino deſiſtere, & totum, quod tempus & vires permittunt, ſpiritali proximorũ ſaluti impendere, quàm vtrunq; ſimul cõiungere. Quis enim dubitat, parum cõſultè eos facturos, qui in infidelium regionibus, vbi meſsis eſt maxima, operarij aũt pauciſsimi, Euãgelio promulgando incumbunt, ſi partem temporis impenderent paganorum cõuerſioni, vel conuerſorum confirmationi; partẽ rurſum externo labori, colẽdo, verbi gratia victus quotidiani cauſa rus, vel exercendo aliud opificium; niſi forſan neceſsitas, vel conuerſorũ infirmitas aliud quandoq; exigeret. Et vt maximè ſemper & vbique melius eſſet, vtrumq; ſimul coniungere, adhuc non malè facerẽt, qui alteri tantùm vacarent: Non enim tenemur id ſemper facere, quod melius eſt, ſed ſat eſt, ſi id faciamus, quod bonum & licitum eſt; & illud non omittamus, quod præceptum eſt.

Externus labor poſthabendus, vbi ſpiritali magis vtili & neceſſario impedimẽtum adfert.

FATEMVR tandem, Monachos perfectionis ſtatum profiteri, ſed comparandæ non iam actu comparatæ; adeóque quotidie, quantum Dominus dederit, ad maiorem perfectionem eniti debere. Verùm hinc nõ ſequitur, monachum ad omne illud ſemper cõtendere & anhelare oportere, quod altero eſt perfectius; alioqui enim omnes monachi vnius eiuſdemq; ordinis eſſe deberẽt; illius nimirum, qui cæteris eſſet perfectior, vel auſterior, vel ſimpliciter ſanctior. Sed neq; in illo ipſo quoq; vllus vnquã abſolutè perfecti monachi nomen aſſequeretur: Siquidem data quantacunq; perfectione, ſemp exigi poſſet maior. Vt ergo monachus perfectionis ſtatum verè dicatur ſectari, in eoq; de die in diem progredi, ſatis eſt, ſi perfectionis media, quæ lex vel regula præſcribit, diligenter obſeruet. Et quia neque communis lex, neq; priuata quoque conſtitutio à monacho in piis proximóque vtilibus & ſalutaribus operibus intento, corporis laborem ſemper exigit, fit vt perfectus eſſe non deſinat, etiamſi externum laborem cum interno &

Quo ſẽſu monachi perfectionis ſtatum ſectari dicantur.

Vt monachus perfectus dicatur ſat eſt, ſi perfectionis media diligenter obſeruet.

no & ſpiritali non ſemper cōiungat. Laborabat ſanè manibus D. Paulus & prędicabat;ſed nō ſemper,vt dictum eſt; neq; quòd ſimpliciter id facere obligaretur;ſed quòd pro locorum,temporum, & perſonarum ratione, illa interdum fieri debere oſtendere, bonóque exemplo ſuis ſucceſſoribus prælucere vellet.

PORRO autem cùm monachos pietatis prætextu ingentes eleemoſynas extorquere dicitur, id dicitur, quod nulla ratione probatur,nec vlla quoq; veritate nititur. Quandoquidē ſi monachi id verè ſunt,quod audiunt,nemini eleemoſynarum cauſa vim inferunt, aut fraudem vel impoſturam faciunt; neque ingentes aut ſuperuacaneas eleemoſynas cogūt,ſed victui tantùm neceſſarias;neq; quæſtum ex pietate,ſed pietatem è quęſtu venantur:neque enim mendicant,vt diuites euadant,ſed quò inchoatum pietatis ſtudium perſequi valeant. Interim qui ex publicis eleemoſynis victitant,caueant,ne quid admittāt,quod cum vera humilitate,aut monaſtica paupertate, aut ſui quoq; ordinis inſtituto non ſatis conſentiat:Nam qui otij veriùs,quàm pietatis ſtudio mendicaret,aut importunè mendicaret, aut cum verorū pauperum detrimento mēdicaret,aut mendicando ea negligeret, quæ ratione officij vel inſtituti in p̄ceptis habet, is ſanè non bene mēdicaret.

Monachi inter mēdicandū cautionem & moderationem adhibere debent.

TANDEM cùm non ſeriò occupatos, pro illis laborare & victum quærere debere aſſerunt,qui ſeriò occupātur, nobiſcum faciunt: nam nos quoq; hoc ipſum fieri debere omnino exiſtimamus. Verùm quòd in cœnobiis quantumlibet numeroſis perpauci comperiantur, qui quæſtuoſo labori ex inſtituto vacare valeāt: (Nam quos diuini verbi prædicatio, literarum ſtudium, Sacramentorum adminiſtratio &c. occupatos non habet, illos maiori temporis parte chorus ſibi vendicat; Laici autem muniis domeſticis obeundis aliquando vix ſat ſunt) fit, vt perexiguum ſit lucrum, quod priuatis laboribus facere poſſunt. Hoc ipſum tamen, quod per ſe & ex ſe poſſunt commodè, hoc ab aliis emendicare non debent: tùm ne plus quàm neceſſum eſt, fideles grauent: tùm rurſum,ne cæteris pauperibus præiudicium aliquod adferant: neque enim eæ omnium ſunt facultates, vt omnibus largiri queant: tum maximè, ne tempus otioſè tranſigant. Eſt enim res non ſolùm fœda, ſed oppidò quoque pernitioſa, ſi monaſticen profeſſus otio vacet. Nihil ergo hactenus allatū eſt,quod primum

Exiguum eſt lucrum, quod ordinum mendicantium fratres priuatis laboribus conficere poſſunt.

primum disceptationis huius fundamentum conuellat,hoc est, quòd externum laborem in eiusmodi pręceptum cadere probet, quod omnes & singulos in foro conscientiæ obliget.

SED & alterum quoque difficultate caret:Nam cùm CHRISTVS Dominus rerum abdicationem veluti salutarem, disertis verbis cōsuluerit,Apostoliq; & innumeri post illos sancti viri verbo & exemplo validißimè eandem confirmarint, mente se egere ostendunt, qui rem hanc veluti incertam in quęstionem vocăt. Quis enim inter Christianos educatus quandoq; nō audiuit,aut legit illud CHRISTI: *Vendite,quæ poßidetis & date eleemosynam.* & illud eiusdem: *Vnum tibi deest, vende quæcunq; habes,& da pauperibus,& habebis thesaurum in cœlo; & veni sequere me.*

CHRISTVS rerū abdicationem suasit & suadet.

Luc.12.

Matth.10.

DE perfecta porrò Apostolorum abdicatione, concionantur ista: *Illi autem statim relictis retibus & patre,secuti sunt eum.* Item: *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te, quid ergo erit nobis?* Item: *Argentum & aurum non est mihi.* Apud primos Christianos omnis ferè exulabat rerum proprietas. *Omnes*, scribit Lucas,*qui credebant, erant pariter,& habebant omnia communia. Possesiones & substantias vendebant,& diuidebant illa omnibus,prout cuique opus erat.* & infrà: *Neque quisquam erat egens inter illos: Quotquot enim possessores agrorum, aut domorum erant, vendentes offerebant precia eorum, quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apostolorum.*

Matth 4.
Mar.1.
Luc.5.
Matth 19.
Luc.18.
Actor. 3.
Actor. 2.

Hoc primitiuæ Ecclesiæ studium, hic viuendi ritus,in plerisque regularium Collegiis, & religiosorum hominū monasteriis etiamnum obtinet. Neque enim aliud esse videtur monastica illa κοινωνία, quàm expressa quædam primitiuæ Ecclesiæ idea. Nam cùm nullius rei proprietatem habeant singuli, in communi tamen plerunque posident, quantum sat est, vt nullus inter ipsos sit egens. Quidam verò spontanea illa primitiuæ Ecclesiæ abdicatione non contenti,quo mundo magis sese mortuos ostendăt, Christóq; Domino,qui in summa paupertate vixit semper, magis sese conforment, communium quoq; bonorum iure se spoliant, eo solo contenti,quod in diem emendicant.

Monasteria ex communi censu viuentia, primitiuæ Ecclesiæ speciem præ se ferunt.

QVOD autem plena illa bonorum omnium abdicatio,pio studio facta,res sit secundùm se non solùm licita, Euangelicæque doctrinæ oppidò consentanea; sed salutaris quoque, magnique apud DEVM meriti,illud ex eadem illa CHRISTI & Apostolo-

Res magni apud DEVM meriti spõtanea rerum omnium abdicatio propter CHRISTVM facta.

rum doctrina, cõmuniq; sanctorum Patrum sententia, æquè certum & exploratum est, atq; alterum illud, de quo modò dicebamus. Neque enim frustra dictum est: *Amen dico vobis, quòd vos, qui secuti estis me, in regeneratione, cùm sederit Filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israël. Et omnis, qui reliquerit domum, vel fratres, vel sorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, cẽtuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.*

Res est homine Christiano apprimè digna CHRISTI vestigiis insistere.

Luc. 9.

QVOD si tantum prẽmium plenè propter DEVM se abdicãtibus, ꝓpositum nõ esset, adhuc res est apprimè gloriosa, Christianóque homine quã maximè digna, CHRISTI vestigiis, quo ad eius fieri potest, insistere: Atqui is spontaneam paupertatem in summo perfectionis gradu complexus est: *Vulpes*, ait, *foueas habent, & volucres cœli nidos; Filius autem hominis non habet, vbi reclinet caput suum.*

CHRISTVS paupertatem in summo pfectionis gradu complexus.

Enituit autem summa hæc CHRISTI Domini nostri paupertas non solùm in illius ortu & morte, (neque enim aliorum Regum & Principum more in deaurato palatio natus est; sed in vili abiectóque stabulo, eodemque non proprio; neque nudus rursum in cruce mortuus, in proprium, sed in alienum sepulchrum illatus est) verùm in omni omnino vitæ illius parte. Constat enim, cùm inter homines versaretur, vnum id solùm patrimonij loco obtinuisse, quod piorum liberalitas & misericordia ex tempore subministrabat. Quod interdum vsque adeò exiguum & tenue fuit, vt didrachma pro se suisque exsoluere non potuerit.

CHRISTVS Dominus ab omnibus exigit quandam abdicationem.

Luc. 19.

QVID? quòd CHRISTVS Dominus non modò expressam perfectæ abdicationis formam tota vita præ se tulerit, verùm etiam quòd ab iis omnibus, qui vnà olim cum illo regnare cupiunt, certam quandam abdicationis normam exigat? ait enim: *Omnis ex vobis, qui non renunciat omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* Et quamuis renunciatio, de qua hîc sermo est, aliquam rerum proprietatem admittat; alioqui enim ij tantùm salui fierent, qui Apostolicam paupertatem sectantur; attamen negari non potest, quin perfectiùs hoc præstent, qui diuinæ prouidentiæ sese committentes, ab omni rerum, quæ adsunt, vel quouis modo adesse possunt, iure dominióque & proprietate, propter cœleste regnum sese exuunt, quàm qui sola animi præparatione id faciunt. Cuiusmodi sunt, qui bonorum suorum

rum dominium & proprietatem retinēt; ita tamen comparati, vt omnia malint omittere, quàm CHRISTVM negare, aut quocūque lethali crimine offendere.

DENIQVE si perfecta illa rerum abdicatio, Apostolicáque paupertas, secundùm se absolutè licita, magnóque cum merito & spiritali fœnore coniuncta non esset, Hieronymus, Augustinus, Basilius, Gregorius, Bernhardus, aliíque quamplurimi doctißimi sanctißimíque viri, eam complexi non fuissent, aliisq́ue, vt eam complecterentur, auctores non extitissent. Planum fit hinc ergo, quid de altero disputationis huius membro, quod in disquisitionem vocabatur, statui debeat.

Apostolicā paupertatem secundùm se licitā & vtilē, ostendunt innumera illustrium Sanctorū exempla.

VERVM quòd vix quicquam adeò sit certum & constitutum, quod contentiosorum hominum calumniis non pateat, non deerunt fortaßis, qui hìc obiiciant, quoddam tentamenti vel delirij genus videri, omnibus simul & semel abiectis, diuinę prouidentię sese committere: quasi is vt olim Iudæos in deserto cœlesti pane nutrire nos debeat. Nonnulli, quòd nullum hîc medium seruari videatur, quodque eo modo, quo dictum est, omnibus humanæ vitæ præsidiis se denudantes, multis vitæ famæque periculis sese exponant, rem hanc inter vitia, & rationi dissentanea sacrificia fortè reponent: Saniores, quę seruare non lubet, sensim in pauperes expendenda esse clamabunt, non simul profundenda. Qui enim simul omnia donat, omnem in posterum donandi facultatem sibi adimit. Alij tandem alias contra perfectam illam absolutamque rerum ἀποταγὴν querelas adferent. Quò enim opus aliquod est sanctius, Deoq; acceptius, eò maioribus calumniis, grauioribusque hostium telis patere plerunque consueuit.

Quò quid sanctius, eò à Diabolo eiusque ministri impugnatur infestiùs.

AT hæc omnia earum ferè sunt virium, quarum erant, quæ contra primum controuersiæ huius fundamentum suprà adferebantur, hoc est, nullarum penè. Quare quæ de perfectæ abdicationis iure, merito, & vtilitate asserta sunt, nequaquam euertunt. Nam ad primum quod spectat, satis compertum est, CHRISTVM nulli omnino mortalium deliria, aut tentamenta suadere, aut vlla prorsus mercede isthæc pensare. Atqui is voluntariam bonorum abdicationem suadet, eandemque amplißima mercede olim se remuneraturum spondet. *Quicunque*, inquit, *domum, aut fratrem, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum reli-*

Christus nulli est auctor delirij, aut tentamenti.

Matth. 19.

 querit,

querit, centuplum accipiet, & vitam æternam poßidebit. Is autem, si DEVM verè nō tentat, certè ad iustam iram & indignationem illum prouocat, qui illius promisſis non fidit, aut malè de illis ſentit, qui ſacra eiuſdem conſilia vt vana vel impoſsibilia reſpuit, qui amicis vel opibus ſuis plus, quàm DEO tribuit.

SED & poſito quoque, nullam de voluntaria illa veréq; Apoſtolica fluxorum bonorum ἀποταγῆ promiſsionem extare, nullum conſilium, nullum Sanctorum exemplum: adhuc is DEVM tentare verè dici non poſſet, qui eam vſurparet; vt qui multas alias vias & rationes parandi victus reliquas adhuc ſibi faciat. Quàm multi comperiuntur, qui ne vnum quidem teruncium in bonis habent, qui commodè tamen viuunt. Mitto hîc, longè aliud eſſe, bonorū omnium temporalium proprietatem vel Dominium abdicare, aliud eorundem vſum reſpuere: hoc enim non licet, illud licet. Quòd ſi qui Patres ſunt; qui vltra vires dandum non eſſe aſſerunt, illi non de omnibus hoc aſſerunt; ſed de illis tantùm, qui mundo eiuſdemque commodis valefacere certò apud ſe nondum conſtituerunt.

Non tentant Deum, qui ſe abdicant.

CVM verò additur, nullum hîc ſeruari medium, reſpondere licet, qui amore ardenti DEVM complectuntur, eos in illum non tendere tanquam in medium aliquod à ratione definitum; ſed tota vi, totóque impetu animi, tanquam in id, quod in eo genere ſummum eſt. Norunt enim ſcriptum eſſe; *diliges Dominum* DEVM *tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex omnibus viribus tuis,* adeóque amorem, quem DEO Opt. Max. debemus, ſecundùm affectum præſertim, nimium eſſe non poſſe. Cùm ij ergo, qui ſe totos totumq;, quod habent & poſſunt, in perpetuum holocauſtum DEO offerunt & conſecrant, ardentiſsimè illum diligere probentur, tantum abeſt, vt ea oblatione & conſecratione in vitium aliquod degenerent, vt actum quoque maximè heroicum edant.

Matth. 22.

Se ſuaque omnia Deo conſecrare eſt act⁹ maximè heroicus.

SED inſtas: vt auaritiæ eſt, omnia retinere; ita prodigalitatis videtur, omnia ſimul profundere: Reſponſio eſt, nullam hîc, quod prodigalitatis proprium eſt, in homines inutiles, aut aliâs indignos profuſionem contingere; ſed prudentem, & ſalutarem earum rerum, quæ fidei noſtræ commiſſæ fuerant, inter patrisfamiliâs

miliâs domesticos & filios dispensationem. Sed & multum quoque inter eos intercedit, qui nulli quicquam donant, & eos, qui pauperibus omnia donant. Nam qui egenis vel aliis nihil impertiuntur, illi per cupiditatem, quæ malorum omnium radix est, à Christiano officio turpiter impediuntur: Qui verò pauperibus omnia dilargiuntur, per charitatem, quę bonorum omnium fons est, ad id, quod Christianæ professionis homine dignissimum est, salubriter permouentur.

Vt malorum omniũ mater cupiditas, ita bonorum omniũ mater charitas.

SVBDEBATVR in eadem argumentatione: Qui omnia simul donat, multis magnisque vitæ famæque periculis sese obiectat; sed hoc eadem vanitate, qua cætera; Constat namque, eiusmodi hominibus, præter DEI prouidentiam, quæ suos nunquam destituit, (Pauit is enim Eliam per coruum, & viduam Sareptanam, Danielem inter medios leones abiectum per Abacuc, & alios item per alios) multa alia præsidia, quibus vitam tueri possint, reliqua esse, puta laborem, industriam, piorum misericordiam, & id genus complura alia. Denique nunquam auditum est, ideo quempiam in calamitatem, aut miseriam, aut vitæ discrimen incidisse, quòd sua propter DEVM in pauperes erogasset.

3.Reg.17.

Dani.14.

Nemo ob id calamitatem incurrit, quòd sua liberaliter in egenos erogasset.

AD postremum respondetur, omnia simul donare, adeóque omni donandi potestate inposterum se priuare, secundùm se absolutè nec bonum esse, nec malum; esse autem bonum, si debito fine & modo fiat; malum autem, si malo animo aut fine aliquo præpostero, hoc est, legi vel rationi dissentaneo fiat. Bene simul omnia donat, qui propter CHRISTVM, vel mundi contemptum, vel vt DEO liberiùs seruiat, CHRISTIque vitam magis exprimat, vel ne curis secularibus impeditus, iustitiæ viam negligat, donat: quo modo eos omnes donare existimari potest, qui sæculo deserto, aliquod monasticæ vitæ institutum suscipiunt. Malè autem donant, qui ob inanem gloriam donant, vel vt à parandi quotidiani victus curis & solicitudinibus absoluti, in monasterio aliquo otiosam vitam exigant.

Omnia simul donare, secundùm se, nec bonũ nec malum.

PORRO autem satius ne sit, abiecto rerum dominio, omnia simul & semel in pauperes erogare, an verò dominio retento, quod superest, vel non admodum necessarium est, sensim in eosdem

dem exponere, id ex iis, quæ hactenus exposita sunt, meridiana luce clarius est, neque de ea re latiùs iam disputandum est. Solum monuerim; vt illi, qui vitæ statum mutare, hoc est, monasticum aliquod institutũ complecti certum deliberatumq; habent, priusquam solenni voto ad monasticen sese obstringant, omnia simul abdicare debẽt: (quippe cùm rerum proprietas cùm monastices professione omnino pugnet) ita illos, qui vxorem ducere, liberos procreare, familiam alere, certò apud se statuerunt, omnia simul in pauperes effundere non debere: sed id solùm, quod superest, aut non multùm necessarium est. Et de hoc hominum genere loquuntur, quicunque non vltra vires dandum esse, vel prudenter dandum esse, vel nostram abundantiam, aliorum inopiam supplere debere, & alia multa eiusmodi de donationis modo scribunt, & dicunt: Extant enim plures & Patrum & Scripturarum quoque sententiæ, quæ monent, moderatè pro virium & facultatum ratione donandum esse, & non totum, quod in bonis est, simul profundendum: quæ omnia, de iis, vt dixi, accipienda sunt, qui locum vel statum in sæculo obtinent, eundemque deserere, vel in tutiorem & meliorem permutare, vel non possunt, vel non volunt. Et hæc de secundo capite hactenus dicta sint.

Rerum proprietas cum monastico instituto pugnat.

Qui familiam alunt nõ omnia simul in pauperes exponere debent, sed ea tantùm, quæ superant.

TERTIVM apud eruditos quæstionem non habet: Attamen quòd plures passim comperiantur ignari & simplices quàm eruditi, quædam etiam in postremi membri huius explicationem in medium adferre placet. Pono autem vnum hìc apud doctos & indoctos omnes certum: puta mẽdicare, aut ex eleemosynis viuere secundùm se malum aut illicitum non esse: Nam quod secundùm se malum aut illicitum est, id nunquam rectè fieri potest; mendicare autem cum magno sæpe merito coniunctum est. Adhæc si eleemosynam petere, aut ex eleemosynis viuere absolutè malum vel illicitum foret, nulli citra noxam eleemosynam impertiri liceret: Nunquam enim ad alterius peccatum opem conferre fas est; eleemosynam autem dare non est peccatum, sed opus salutare æternæque vitæ meritorium; & interdum quoque ad salutem omnino necessarium. Deniq; omne culpæ malum aliqua lege est prohibitum: sed fame vel alia necessitate cogente eleemosynam petere, nulla lege est prohibitum.

Mendicare secũdùm se non est malum, aut illicitum.

Nulla lege prohibitum est eleemosynã petere.

IAM ſi eleemoſynam quærere ſua natura non eſt illicitum, ſed quiddam ſecundum ſe ἀδιάφορον, ergo pro circumſtantiarum qualitate & ratione, quibus hic actus veſtitur, quandoque bonum & ſalutare erit eleemoſynam petere, vel ex eleemoſyna vitam tolerare; quandoque malum; quandoque indifferens, hoc eſt, neque vitæ æternæ meritorium, neque peccato rurſum obnoxium. Malè & vitioſè mendicant, qui egeſtatem, qua non tenentur, ventris vel otij cauſa callidè ſimulant. Hæc autem mendicitas, cùm in omnibus ſit fœda, tum in iis, qui ſanctitatis ſpeciem præ ſe ferunt, eſt longè fœdiſsima. De hoc improbo ignauóque mendicorum genere Auguſtinus alicubi hunc in modum ſcribit: Callidiſsimus hoſtis tam multos hypocritas ſub habitu monachorum vſquequaque diſpergit, circumeuntes prouincias, nuſquam miſſos, nuſquam fixos, nuſquam ſtantes, nuſquam ſedentes. Alij membra martyrum, ſi tamen martyrum, venditant; Alij phylacteria ſua magnificant; Alij parentes vel conſanguineos ſuos in iſta vel in illa regione ſe audiuiſſe viuere, & ad eos ſe pergere mentiuntur. Et omnes petunt, & omnes exigunt, aut ſumptus lucroſæ egeſtatis, aut pretium ſimulatæ egeſtatis.

Mendicare quãdoque bonum, quandoque malum, quandoque indifferens.

Lib. de ope. mona.

BENE & licitè mendicant, qui ideo mendicant, vt CHRISTO per crucem, ſpontaneamque paupertatem ſeſe probent; vt mundo propter regnum cœlorum viles abiectoſque ſe oſtendant; vt carnis ſuperbiam eiuſdemque faſtum conterant; vt per veram humilitatem ad omnem virtutem viam ſibi muniant; vt à curis, ſolicitudinibus, & periculis, quæ ampliores præſertim diuitiæ adferre ſolent, expediti, DEO liberiùs ſeruiant; vt denique inopiæ & abiectionis CHRISTI æmulos ſeſe præſtent. Nam etſi certum non ſit, CHRISTVM aliquando mendicaſſe, certum eſt tamen, ſummum paupertatis gradum obtinuiſſe, & piorum eleemoſynis, eo præſertim tempore, quo Euangelium condebat & promulgabat, plerunque ſuſtentatum fuiſſe: nam cùm vtrumque ex Euangeliis & aliis Scripturæ locis ſit manifeſtum, veſaniæ eſſet apertæ, iſthuc negare, vel in dubium vocare.

Certum nõ eſſe CHRISTVM mendicaſſe.

CITRA peccatum & plurimùm citra meritum mendicant, quos neque affectata vel ſimulata paupertas, neque ſtudioſa rurſum vel pia voluntas ad mendicandum adigit, ſed ſola naturæ neceſsitas. Cuius generis mendicitas in eos præcipuè conuenit, qui

Quædam mendicitas inter bonam & malam media.

nihil, vnde se alant, ad manum habentes, neque propter imbecillitatem, vel imperitiam, vel aliam eiusmodi causam quicquam habere valentes, diuitum limina terunt; aliud nihil sua mendicitate spectantes aut venantes, quàm suæ tantùm egestatis solatium. Verùm licet hæc mendicitas secundùm se absolutè sumpta, neq; laude neque vituperatione quoq; digna sit, attamen ex adiuncto, mortis vel vitæ materia effici potest. Certũ est enim, qui eiusmodi mendicitatem æquo patientique animo complectuntur, eos non parum apud DEVM mereri. Æquè certum est, pauperes, qui quasi iniuriam passi insolenter contra DEVM insurgunt, & murmurant, suamque sortem stomachosè detestantur, æternæ miseriæ meritum ex sua mendicitate haurire. Constat ergo, mendicare, vel ex eleemosynis viuere, rem ita secundùm se indifferentem esse, vt tamen rectè, licitè, & meritoriè fieri queat.

CHRISTVS ea suasit & docuit, vnde mendicitas plerunq; sequitur, etsi nõ necessariò.

IMO verò qui propter CHRISTVM aliasque causas, quas obiter paulò antè attigi, mendicant, non solùm rem licitam, Deóque gratam tractant; sed CHRISTI doctrinæ eiusdemque vitæ oppidò se quoque conformant. Nam etsi is eleemosynam quærere, vel ex eleemosynis viuere absolutè nusquam iusserit, ea tamen iussit, aut certè suasit, vnde etsi non necessariò & semper, plurimùm tamen quippiam eiusmodi consequitur. Quæ sunt ista, inquis? quæ nisi illa, aliáque similia? *Nolite portare sacculum, neque peram, neque calceamenta. In quamcunque autem domum intraueritis, primùm dicite: Pax huic domui. In eadem autem domo manentes, edentes, & bibentes, quæ apud illos sunt: dignus est enim operarius mercede sua.* item: *Euntes prædicate dicentes: Quia appropinquauit regnum cœlorum. Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in Zonis vestris, non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam, dignus est enim operarius cibo suo.* item: *Et vocauit duodecim, & præcepit eis, ne quid tollerent in via, nisi virgam tantùm: Non peram, non panem, neque in Zona æs; sed calceatos sandaliis, & ne induerentur duabus tunicis.* Et hæc quidem ille ad eos, qui *euangelizant*: sequẽtia ad omnes pertinent: *Qui non renunciat omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* item: *Vendite, quæ habetis, & date eleemosynam.* item: *Si vis perfectus esse, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & veni sequere me &c.*

Luc. 10. Matth. 10. Matth. 10. Marc. 6. Luc. 14. Luc. 12. Matth. 19. Marc. 10.

IAM si Euangelium salubriter efficaciterque prædicaturos, ab omni sæculari cura, omniq; pecunia & pera vacuos esse oportet,

tet, quomodo, quæso, famis extremæ periculum euadent, si ipsis interdum mendicare, aut vltrò à fidelibus in alimoniam oblata accipere non liceat? Nam etsi cum D. Paulo, ne quem grauent, manibus laborare queant, attamen non semper laborandi facultas adest, neque omnes Concionatores quoque artem, qua se alere valeant, callent: & vt omnes callerent, adhuc artis instrumenta vnà cum Euangelij codice circumferre commodè nõ possent.

Non omnes verbi ministri artẽ callẽt, qua se alere queant.

RVRSVM si Euangelicæ perfectionis opus est, omnia simul & semel propter CHRISTVM deserere, omnibusque desertis & abdicatis, eundem CHRISTVM sequi; quomodo, qui omnia deseruerunt, periculi expertes viuent, si nunquam, quacunque etiam cogente necessitate, mendicandi ius habent? Nam vt ad vnum omnes externo labori vacent, (id quod citra maximam spiritalium rerum iacturam fieri vix potest,) adhuc sæpe vsu venit, vt tantum manibus parare non valeant, quantum opus foret ad mediocrem vitæ sustentationem. Denique non fit verisimile, B. Franciscum, Dominicum, Alexium, Ioannem Calybitem, aliosque innumeros sanctissimos perfectissimosque viros, aliquid fecisse, aut iussisse, aut instituisse, aut suasisse, quod esset illicitum, aut DEO, cui addictissimi erant, ingratum. At hos omnes mendicasse, suisque sectatoribus mendicimonium patrimonij loco reliquisse constat.

Plurimi Sanctorũ mendicarũt, suisque sectatoribꝰ mendicimonium patrimonij loco reliquerunt.

AT multò verò minùs credibile fit, Catholicam Ecclesiam, quæ de fide vel moribus cognoscens vel definiens non errat, calculo suo aliquid approbasse tanquam vtile & salutare, CHRISTIQVE Euangelio consentaneum, quod ex se esset malum, aut illicitum, aut Euangelio contrarium: Atqui hæc mendicantium ordinum institutum veluti sanctum, DEOQVE acceptum, & Ecclesiæ commodum, multis modis, viis, & rationibus iam olim approbauit; rectéque & sanctè approbauit; & secùs sapere, nihil est aliud, quàm totum penè monasticum statum in dubium vocare. Nam si CHRISTI pauperibus exiguam, vitæque tuendæ necessariam eleemosynam in sui sustentationem humiliter petere, vel vltrò à piis hominibus oblatam admittere non licet, multò minùs licebit ampla dominia, latissima prædia, ingentesque possessiones propter pias causas oblatas

Ecclesia definiendo non errat.

Totum monasticum statũ euertunt, qui mendicare illicitum dicunt.

recipere, adeóque quicquid Ecclesiæ, vel certè monasteria; (nam de Ecclesiis non æqua omnino ratio est) ex fidelium pietate, aut principum liberalitate in bonis habent, id totum iniusto titulo obtinebunt. quod assertu est longè absurdissimum.

DIC, quæso, nonne communi sensu destitutum se ostenderet, qui diceret, auri talentum petere, vel sponte oblatum accipere licere, panis autem frustum vel obulum petere, vel vltrò oblatum accipere non licere? Aut Monasterium aliquod Benedictinum integrum pagum, vel oppidũ, vel prædium, vel aliquid aliud eiusmodi ad sustẽtanda monasterij onera iure petere, vel sponte donatum admittere posse, pauperculum autem Franciscanum ad subleuandam præsentem fratrum suorum necessitatem, ab opulento aliquo saccum frumenti, aut cadum olei, vel aliquid aliud eiusmodi petere, aut gratis donatum recipere nõ posse? Vel pauperi literarum studioso ius esse, stipẽ, vnde se alat, corradere, quò scientia, quæ inflat, & parum sæpe ædificat, auctus honestè in sæculo viuere possit, pauperi autem religioso ius non esse, ea propter CHRISTI amorem petere, quibus adiutus in charitate, cæterisque virtutibus, quæ ad cœlestes illas diuitias viam muniunt, crescat? At quid aliud dicunt, aut faciunt, qui mendicantium Ordinum fratribus mendicandi, vel ex eleemosynis viuendi ius vniuersè adimunt? Citra vllam itaque controuersiam licet iis, qui Apostolicam illam paupertatem professi sunt, eleemosynam à fidelibus petere, vel, quod in idem redit, ex piorum eleemosyna vitam tolerare.

Scientia parum sæpe ædificat.

HINC iam haud magna cum difficultate colligi potest, quid ad quæstionem de validis monachis initio propositam, responderi debeat. Etenim si externus labor non cadit in absolutum aliquod pręceptum, quod obliget singulos: Rursum si omnibus, quę in bonis habebantur, abdicatis, CHRISTVM in paupertate sectari, vnicuiq; impedimentum nullum habenti, ius est; Si iis deniq;, qui omnia propter CHRISTVM, maiorisq; perfectionis desiderium deseruerunt, (modò opere manuario se alere, aut commodè alere non queant) eleemosynam petere inhibitum nõ est: manifestum euadit, pauperibus, de quibus hîc sermo est, eleemosynam imperiri licitum esse. Nam quicquid licitè, honestè, & meritoriè licet petere, hoc ipsum quoq; licitè, honestè, & meritoriè licet donare.

Quod licitè petitur, id licitè quoque conceditur.

At quæres hîc forsan: vt rectè faciunt, qui religiosis mendicantibus eleemosynarum præsidia impertiunt, ita ne perperam agant, qui eiusmodi vitæ adminicula quibusdam ex illis subtrahunt vel denegant, aliisque vt subtrahant vel denegent, auctores sunt? Respondeo quæsitum hoc ex opera, quam Ecclesiæ vel Reipublicæ in qua versantur, præstãt, definiendum esse potiùs, quàm ex Regula, quam profitentur, aut ex vita, quam sectantur. Etenim si eiusmodi spontanei pauperes Ecclesiæ vel Reipublicæ, in qua degunt, orando, euangelizando, docendo, sacris operando, Sacramenta administrando, ægros solando, moribundos, vt feliciùs hinc decedant, animando, discordes pacificando, aliisque id genus pietatis officiis incumbendo, impigrè synceréq; deseruiunt, non poterit profectò non æquissimum videri, necessaria vitæ alimenta illis suppeditare: Habet enim hîc locum illud CHRISTI: *Dignus est operarius mercede*, vel *cibo suo*. Et illud rursum Moysi, aut DEI veriùs per Moysen: *Non alligabis os bouis triturantis*. & illud tãdem Pauli: *Quis militat suis stipendiis vnquam? Quis plantat vineam, & de fructu eius non edit?* & infrà: *Si nos vobis spiritalia seminamus, magnum est, si nos vestra carnalia metamus.* Matth. 10. Deut 25. 1. Cor. 9.

Qvod si qui verò sunt, qui ea tantùm de causa mendicant, vt viuant, nihilque laude vel mercede dignum designant, & certò illud constat: licebit manum contrahere, eleemosynæque loco protritum illud iis occinere: *Qui non laborat, non manducet.* Quod de contractione manus hîc dicitur, de priuatis, non de toto aliquo religiosorum hominum cœtu accipiendum est; nisi forsan totus, quod fieri vix potest, ignauiæ & otio deditus esset. Nam si in magno monachorum numero conspicitur vnus aut alter, aut plures quoque, qui officium segniùs, vel etiam contra officium faciunt, cùm interim alij suo muneri non desint, non propterea toti cœtui vsitata præsidia subtrahenda sunt. Addo non sequi, iste vel ille ex hoc vel illo monasterio non docet, non concionatur, non excipit confessiones, non solatur ægrè habentes, deniq; nullum vnquam publicum ministerium obit: ergo nihil agit, vel Ecclesiæ non seruit: Sæpe enim, qui humiliter latitant, plus suis precibus Ecclesiam, vel Communitatem, à qua alimenta percipiunt, adiuuant, quàm magni alioqui Euangelij præcones.

Ob vnum aut alterum ignauum vel improbum non toti ordini bellum inuicendum est.

SVNT qui ex animo vel fine, quo iste vel ille motus hoc vel illud vitæ genus cõplectitur, rem hanc ęstimandam iudicant. Volunt hi, qui virtutis amore voluntariam paupertatem profitentur, eleemosyna, si copia adsit, subleuandos, cæteros verò, qui temporarium aliquod cõmodum ea professione quærunt veriùs, quàm CHRISTVM, aut regnum cœlorum, aut animarum fructum, aut aliud quodcunq; cũ vera virtute coniunctũ, vacuos dimitti posse. Verùm licet magnam eius rei rationem habere debeãt, qui eleemosynam quęrunt, finéq; vsq; adeò præpostero pauperum contubernio sese adiungant: qui tamen donant, habere non debent, neq; habere quoque possunt; vt qui de alterius animo nihil certi statuere, aut pronunciare valeant. Aut omnibus ergo promiscuè dandum est, quod petunt, modò tamen dandi facultas non desit, aut si quibus dandum nõ est, iis dari non debet, quos piorum benignitate abuti certò compertum est. Probatum est ergo, nõ modò cæcis, claudis, debilibus, cæterisque, qui victum parare non valent, eleemosynis subueniendum esse; sed quibusdam quoque validis. Superest vt nonnulla etiam de ordine, aliisque circumstantiis, quas in eleemosynarum distributione obseruare par est, in medium adferamus.

Quos piorũ benignitate abuti certò compertũ est, vacuos dimittere consultum est.

De præcipuis fructuosæ eleemosynæ conditionibus, deq; delectu & ordine, qui in eleemosynarum distributione obseruandus videtur.

CAPVT VNDECIMVM.

ELEEMOSYNAM suis ornamentis externisq; partibus destitutam, eleemosynæ appellationẽ vix mereri, probatione non magnopere indiget: nam, vt antè expositum est, eleemosyna non cuiusuis, sed eius virtutis actus est, quę inter cęteras principatum obtinet. Virtus autem, quam intrinsecæ & extrinsecæ, hoc est, essentiales & circumstãtes partes non cõmendant, vt nomen queat, verę tamẽ perfectæq; virtutis rationem obtinere non valet. Neq; tamen de singulis eleemosynarũ partibus & circumstãtiis seorsim hoc loco disserere est animus; sed de iis pcipuè, quarũ hactenus inter disputandum, vel non meminimus, vel obiter tantùm meminimus.

Virtus suis partibus & circumstantiis destituta, virtutis rationem assequi nequit.

IGITVR

IGITVR vt eleemosyna eiusmodi fructus fundat, cuiusmodi supra ex Scripturis, sanctorumq; Patrum monumentis eidem assignauimus, iusta, pia, prompta, humilis, pro facultatum ratione larga, discreta. hoc est, prudens, ordinata, cæterisq; circumstantiis ornata sit, oportet. Nam etsi iniusta, pietate, promptitudine, humilitate, prudentia, ordine, largitate &c. destituta, egenis prodesse queat, & prodesse quoque soleat, DEO tamen, qui non tam datum, quàm donantis animum spectat; (*Respexit enim ad Abel & munera eius*) eiusmodi eleemosyna non placet, aut certè multò minùs placet, quàm alioquin placuisset, si debitis circumstantiis vestita fuisset.

DEVS nō tam datum, quā donantis animum spectat.
Genes. 4.

ERIT autem iusta, si in pauperū subsidium id erogatur, quod iustè est acquisitum, vel saltem non iniustè possessum: Nam, vt nuper dicebamus, quædam iure possidentur, quæ tamen absq; peccato non comparantur. Meretrix, histrio, præstigiator, aliiq; eius farinæ homines complures, artibus non bonis quæstum faciunt; attamen quod malè, hoc est, non absq; noxa quæsiuerunt, hoc in suum vel aliorum vsum vertere non prohibentur. Quòd aūt eleemosynarū causa nihil committi debeat, quod cum iustitia aut honestate pugnet, hoc est, nullū furtū, nullus dolus, nulla rapina, aut impostura: illud fusè probatū est antè, & per se notū est satis: Neq; enim vlla vnquam facienda sunt mala, vt eueniant bona: Furari aūt, vi rapere, dolum vel fraudem facere, res sunt malę, fraternęq; charitati planè dissentaneę. Cōmendat sanè Dominus iniquitatis villicū, non quia aliena rapuerat; sed quia alienis bonis prudenter vsus fuerat. Voluit autem eo paradigmate nos admonere, vt villici huius exēplo illa inter pauperes distribuamus, q̄ nobis ad vsum necessaria non sunt; adeóq; nostra dici propriè non possunt; quò nimirum illi nos à villicatione nostra iam amotos, hoc est, mortali hac vita perfunctos, in æterna recipiant tabernacula.

Quædam m lè parantur, quæ tñ non iniustè possidentur.
Luc. 16.
Quid Dominus indicare voluerit per villici parabolam.

IVSTA rursum adeóque efficax & meritoria erit eleemosyna, si is, qui donat, DEO per charitatem fuerit adiunctus: perspicuum est enim, eleemosynam obstinato animo in scelere persistentis, eam vim nō habere, vt illum, qui donat, à peccato, morte, inferno, cæterisq; malis, à quibus eleemosyna liberare solet, eripiat. Quare Scriptura ita misericordiæ opera passim exaltat, vt à cæteris tamen studiosis actionibus nunquam ferè illa diuellat.

Opera misericordiæ, vt sint perfecta, & efficacia alias virtutes adiunctas habeant oportet.
Esai. 58.
Ezech. 18.

Commen-

Commendat DEVS per Esaiam pauperum causam Iudæis seriò, sed præmittit, vt opprimentes impietatis fasciculos deponant. Sic quoque Propheta Ezechiel iudicium & iustitiam misericordiæ adiungit: Sic, ne singula percurram, Abrahæ, Loth, Iob, Tobiæ, Cornelij Centurionis, Tabitæ, Zachæi, & aliorum non paucorum eleemosynæ pleno ore prædicantur, sed aliæ eorundem præclaræ virtutes non reticentur. Deniq; communis Sanctorum vox est, eleemosynas tum demum prodesse, cùm nuncio priscis vitiis misso, nouæ vitæ ratio initur. Cùm auditis, scribit alicubi Augustinus, omnia malefacta eleemosynis redimi, nolite sic intelligere, vt intelligunt quidam peruersi: eleemosynæ enim possunt tibi prodesse ad delenda peccata præterita, si mores mutaueris: Si autem in eisdem malis perseueraueris, eleemosynis tuis non corrumpes iudicium DEI. Similia comperias apud Gregorium, Hieronymum, Ambrosium, & alios Patres.

Homil. 19. lib. Homiliarum. Eleemosynę prosunt, si vitá mutaueris.

IVSTA tandem & pia simul erit, si ex proximi charitate orta, tendat in DEVM, vel alium finem honestum. Nam qui donat, vt ad peccatum vel errorem alliciat, vel vt vulgi plausum obtineat, quo animo Pharisæos donasse legimus, vel alia de causa non bona, nullo fructu donat: Sed nec illi quoque opus cœlesti mercede dignum præstant, qui sola naturali quadam commiseratione tacti miseris opitulantur. Nam & Pagani quoque, & Iudæi, & Hæresi cōtaminati, hoc sensu tacti benignè nonnunquam egenis faciunt; qui ob id tamen à peccato vel morte non absoluuntur, nisi forsan remota quadam dispositione. Qui itaque salubriter vult donare, donet propter DEVM, cuius sunt omnia, & quæ donamus, & quæ in vsus proprios asseruamus, curetque, vt CHRISTO per gratiam & charitatem sit adiunctus.

Qui præpostero fine eleemosynā donāt, nullo spirituali fructu donant.

PROMPTA erit eleemosyna, si opem nostram implorantibus non dicemus: hodie nequeo, cras vel alio opportuniori tempore ad me redito, & dabo: Siquidem verè benigni, veréque & ex animo misericordes non procrastinant, sed oblatam dandi occasionem gratanter acceptant: Imò verò mendicantis vocem sæpe non expectant; sed vbicunq; præsentem vel impendentem inopiam vident, ibi vltrò aduolant. Neque enim opus est semper, vt pauper lamentabilibus verbis miseriam suam prodat, opemq́; petat: petit ipsa oris macies, petit infirmitas, petit ipsa nōnunquam etiam

Quid deposcatur, vt eleemosyna sit, dicaturq́; prompta.

etiam personæ qualitas. Comperiuntur enim viri honesti casu vel infortunio quopiam ad inopiam redacti, qui inedia perire malũt, quàm cum familiæ dedecore vitæ pręsidia palàm emẽdicare. Horum autem vocem data opera expectare, aliud nihil esset, quàm afflicto afflictionem addere, extremeq́; egenti opem nolle ferre. Vt autẽ, qui tales studio negligunt, nõ leui peccato sese obstrigũt; ita e diuerso singulari laude digni sunt, qui peculiarẽ istiuscemodi verecundorum pauperũ curam gerunt. Hos Propheta regius designasse videtur, dum inter cætera, ita scribit: *Beatus qui intelligit super egenum et pauperem.* Insinuat enĩ, quosdam esse, qui vnũ hoc studium habẽt, vt paupes latentes inqrant, inuẽtisq́; benignè faciãt. Psal.40.

De hac in dando promptitudine D. Augustinus alicubi ita scribit: Perfecta, fratres, eleemosyna est, vt antea occurrat esurięti cibus, quàm roget mendicus. Non enĩ est perfecta misericordia, quæ precibus extorquetur. Si tacet mendicus, loquitur pallor in facie. Festina pietas succurrere, ne audias rogantem; ne quod debetur Domino, vendices tibi. Imitare Devm tuum, *qui Solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos:* Et ecce venit tibi pluuia antequam rogas: Descendit vbertas nocte, dum stertis; dum adhuc in lecto es, ex præcepto vigilat dies, excubant elementa, fructus te nesciente effunduntur. Lib.Hom.34. Non est perfecta eleemosyna, quę precibus extorquetur. Matth.5.

Hvic cognatũ est illud Ambrosij: Non satis est bene velle, nisi etiã studeas benefacere; nec satis est iterum benefacere, nisi id ex bono fonte, hoc est, ex bona volũtate proficiscatur. *Hilarẽ enim datorem diligit Devs:* nam si inuitus facis, quæ tibi merces est? Vnde Apostolus generaliter inquit: *Si volẽs hoc ago, mercedẽ habeo: Si inuitus, dispensatio mihi credita est.* Et illud rursum Gregorij Nazianzeni: Non satis d. 86. Sat non est bona voluntas, si adsit operis copia. 2.Cor.9. 1.Cor.9.

Benedictionem accipiamus, intelligentes vocemur, benignissimus; ne vox quidem misericordiæ officia interrumpat: ne dixeris, rediẽs redi, & crastina die dabo tibi; ne quid inter propositum tuum & beneficentiam intercedat. Vna est benefic[ẽ]tia, quæ moram non patitur. Frange esurienti panem tuum, & egenos tectóq; carentes induc in domum tuam, idq́; læto & alacri animo. Qui enim miseretur, inquit ille, cum hilaritate misereatur, ac beneficij gratia promptitudine & celeritate congeminetur: Nam quod mœsto animo defertur, aut necessitate extorquetur, ingratum est parumque gloriosum. Lætandum est autem, non lugendum, dum beneficium damus. Orat. de paupam. Prou.3. Esai.58. Rom.12. Lætandum non lugẽdum, dum beneficium damus.

Q Et

P 3 past.adm.2. Et illud tandem Gregorij Magni: Admonendi sunt, qui sua misericorditer tribuunt, ne tarditate petẽtes, nociuè crucient; ne recipiendæ hîc gratiæ intentio subrepat; ne oblatum munus cõiũcta tristitia absorbeat; ne in bene oblato munere animus plùs, quàm decet, hilarescat; ne sibi quicquam, cùm totum rectè impleuerint, tribuant, & simul omnia, posteaquam peregerint, perdant. Nam ne sibi virtutẽ suę liberalitatis deputent, audiant, quod
1.Pet.4. scriptum est: *Si quis administrat, tanquam ex virtute, quam administrat* DEVS. Ne in benefactis immoderatiùs gaudeant, audiant, quod
Luc.17. scriptum est: *Cùm feceritis hæc omnia, dicite: serui inutiles sumus, quæ debuimus facere, fecimus.* Ne largitatem tristitia corrumpat, audiant
2.Cor 9. quod scriptum est: *Hilarem datorem diligit* DEVS. Ne ex impenso munere transitoriam laudem quærant, audiant quod scriptum
Matth.9. est: *Cùm facis prandium aut cœnam, noli vocare amicos &c.* Ne, quæ pbenda sunt citiùs, serò pbeantur, audiãt quod scriptum est: *Ne dixeris*
Prouer.3. *amico tuo, vade, reuertere, & cras tibi dabo, cùm statim possis dare.* Ne sub obtentu largitatis ea, quæ possident, inutiliter spargant, audiant
Eccles12. quod scriptum est: *Sudet eleemosyna in manu tua.* Ne cùm multa necesse sint, pauca largiantur, audiant quod scriptum est: *Qui parcè se-*
2.Cor 9. *minat, parcè & metet.* Hæc Gregorius, & alia in eũdem sensum multa: vix enim vlla extat frugiferæ eleemosynæ conditio, quam ille loco indicato non attingat, vel ex instituto non tractet: dandum est itaque promptè.

Sed neq; promptè tantùm, quod necessitas postulat, dandũ est, sed magna quoq; cum animi alacritate. Nam qui aliâs inuiti humano quodam pudore huc impellũtur, ne videlicet vulgo habeantur auari vel sordidi, multò illi minorem apud DEVM gratiã ineunt, quàm si Apostoli consilium secuti, hilariter & liberaliter
2.Cor 9. id facerent. Quid enim scribit ille: *Necessarium existimaui rogare, fratres, vt præueniant ad vos, et præparent repromissam benedictionem*, hoc est, eleemosynam, *non tanquam auaritiam, sed tanquam benedictionem*; ita nimirum, vt publicè constet, vos liberaliter conferre, non ægrè, sicuti auari solent. Et causam, cur hilariter simul & liberaliter donandum sit, exponens subdit: *Hoc autem dico: Qui parcè seminat, parcè & metet: Qui autem seminat in benedictionibus*, hoc est, copiosè, & liberaliter, *de benedictionibus*, hoc est, cumulatè abundanterq; metet: latet namque Hebraismus, vel Scripturæ idiotismus in Apostoli verbis. Solet hæc enim liberaliores eleemosynas benedictionis

nomine designare. Addit rursum: *Vnusquisq; prout destinauit in corde suo, non ex tristitia, aut necessitate; hilarem enim datorem diligit* DEVS. Et ne qua de futura inopia trepidatio, sanctum hoc opus remorari posset, subiungit tandem: *Potens est autem* DEVS, *omnem gratiā abundare facere in vobis, vt in omnibus semper omnem sufficientiam habentes, abūdetis in omne opus bonum, sicut scriptum est: Dispersit dedit pauperibus, iustitia eius manet in sæculum sæculi.*

Scriptura benigniores eleemosynas benedictionis nomine designat.

HAEC omnia & alia pterea nonnulla, quæ hunc locū eodem illo capite cōsequuntur, huc tendunt, vt intelligamus, hilariter & expedite, quod necessitas exigit, & facultas permittit, præstandū esse; certo nobis psuasum habentes, nihil hac alacritate detrimēti priuatis nostris facultatibus accessurū, id quod plurimis sæpe argumentis probatum est. Si vereris, scribit Cyprianus, ne, si operari multum cœperis, patrimonio tuo larga operatione finito, ad penuriā forte redigaris, esto in hac parte intrepidus, esto securus, finiri non potest, vnde in vsus CHRISTI impenditur, vnde opus cœleste celebratur. Nec hoc tibi de meo spondeo, sed de sanctarum Scripturarum fide, & diuinæ pollicitationis auctoritate promitto; loquitur per Salomonem spiritus sanctus, & dicit: *Qui dat pauperibus, nunquam egebit; qui autem auertit oculum suum, in magna penuria erit;* Ostendens misericordes & operantes egere non posse, magis parcos & steriles ad inopiam postmodum deuenire. Similia superioribus capitibus audiuimus ex Leone primo, Prospero, Isidoro, Petro Chrysologo, Augustino, & aliis.

Ser. de op. & ele.

Finiri id nō potest, vnde in CHRISTI vsum impenditur.

Prouerb. 28.

HVMILIS erit eleemosyna, si qui illam dispensant, in munerum suorum multitudine vel magnitudine non nimiùm gloriabuntur. Non gloriabuntur aūt, si eorum, quæ in pauperes erogāt, non tam dominos quàm œconomos se esse cogitabunt. Humiles rursum eiusmodi hic erunt, si eleemosynam petētes, siue votis illorū faciāt satis, siue secùs, blandè amiceq; excipient, cōsolatosq;, quod in se est, abs se dimittent. Hanc aūt in pauperes benignitatem animiq; submissionem haud magna cum difficultate, accedente huc CHRISTI gratia, consequentur, si mētis aciem in eos, non vt in viles abiectosq; homines; sed vt in CHRISTI membra vel in CHRISTVM ipsum coniicient: Tùm si illos salutis suæ ministros & synergos esse, eandemq; sortē sibi quoq; aliquādo euenire posse animo pertractabunt; qua de re Augustinus alicubi in hunc modū scribit: Cui dare pręcipitur, gaudeat, quòd nō ea sorte

Ser.76.de temp. natus sit, vt indigeat: Sufficit ad gloriam dantis, quòd misericordia fœnerat DEVM, quòd pascat in paupere CHRISTVM, quòd per alterius inopiam, accipiat indulgentiam. Obiurgantis Domini vox est: *Si in alieno mammona fideles non fuistis, quod vestrum est, quis dabit vobis?* Talem enim quis se pauperi exhibere debet, qualem sibi alium exhibere vellet, si pauper ipse fuisset. Humiles hîc tandē erunt, si hypocritæ non erunt. Hypocritæ autem non erunt, si nesciat sinistra, quid faciat illorum dextera, quodcunque tandem per dexteram & sinistram accipere lubeat.

Luc. 16.

LARGA erit eleemosyna, vel, vt rectiùs dicam, largi liberalesq; eleemosynarij erimus, si Tobiæ consilium secuti, à nullo paupere faciem auerterimus: Nam, vt Scripturæ monent & Sancti passim confirmant, dandum est omni omnino petēti, modò adsit facultas, & vrgeat necessitas, & nihil, quò minus detur, impediat, vel obstet: Vel certè dandum est omni, quia non tantùm amicis, vel iustis, vel fidei domesticis; sed Paganis quoq; & peccatoribus: nā Pagani quoq; & peccatores DEO curæ sunt: *Pluit is enim super iustos & iniustos, & Solem suum oriri facit super bonos & malos*, & ad gratiā Catholicæq; fidei lucem venire quādoq; poterunt, & fortè eiusmodi charitatis officio allecti, faciliùs huc perducētur; Vel dandum est tandem omni, quia non totum dandum est vni. Nemo enim dubitat, inscitiæ esse minimè paruæ, id totum in vnum effundere, quod dispertiendum erat inter multos; sicut quoque ibi multa profundere, vbi opus est paucis; vel ibi pauca, vbi opus est multis; vel ibi minus, vbi desiderabatur maius; vel è diuerso ibi maius, vbi deposcebatur minus.

Quo sensu dandum sit omni petenti.

ET quemadmodum non omnia vni, quæ redundant, impertienda sunt, nisi forsan residuum esset admodū exiguum, & vnus ille, quò à præsenti inopia liberetur, multis indigeat; sed ea solùm, quæ ad subleuandam præsentem egestatem sat sint; siue ea necessitas communis sit, siue specialis; ita quoque pauperibus duris assuetis, nisi vis morbi, aut corporis debilitas aliud exigat, nō sunt donanda opipara, operoséque parata, sed vulgaria: Siquidem vtrunque, nempe plura vni exhibere, quàm necessarium est, & delicatiora rursum exhibere, quàm par est, cedit in non leue aliorū pauperum præiudicium. Nam vt ex vna preciosa tunica decē, vel etiam plures confici possunt crassæ; ita ex vna cœna sumptuosa, decem nonnunquam vulgares confici possunt.

Vt non omnia vni, sed necessaria tantùm: ita hominibus duris assuetis non sunt preciosiora offerenda, q̄ illorum postulat conditio.

DISCRE-

DISCRETA & prudens erit eleemoſyna, ſi hoc ipſum pręſtetur & obſeruetur, quod modò dictum eſt, hoc eſt, ſi curetur, vt quiſq; tantum eroget, quantū, domeſtica neceſsitate conſiderata, commodè erogare valet, & pauperū neceſsitas pro tempore poſtulat. Itaq; qui donare poteſt aurū, det aurum; qui argētum, argentum; qui panem, panem; qui parum, parum; qui multis, multis; qui paucis, paucis; qui tandem nihil, is bonam adferat voluntatem: nam & hæc quoque ſua mercede non caret. Regnum DEI, ſcribit Gregorius, tantum valet, quantum habes: Valuit Zachæo dimidium ſubſtantiæ, valuit viduæ duobus minutis, valuit alteri calice aquæ frigidę. Sed fortaſsis nec calix aquę frigidę ſuppetit, qui indigenti præbeatur? etiam hic ſecuritatem nobis promittit ſermo diuinus. Redemptore etenim nato cœli ciues oſtenſi ſunt, qui clamarent: *Gloria in excelſis DEO, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Hæc de iis Gregorius, qui præter bonam voluntatem, nihil eleemoſynarum in medium adferre poſſunt.

Quid depoſcat diſcreta eleemoſyna.

Ho 5 in Euang.

Luc. 19.
Marc. 12.
Matth. 10.

Luc. 2.

DISCRETI hîc rurſum & prudentes erimus, ſi caueamus, ne quædam iis, quibus nulla; ne nulla, quibus aliqua; ne multa, quib' pauca; ne pauca tandem impendamus, quibus multa impendi debebant. Tū rurſum ſi à capite, hoc eſt, ab iis, qui maximè egent, vel maiori neceſsitudine nobis coniuncti ſunt, exorſi, per certa quædam media contenderimus ad ima, hoc eſt, ad eos, qui eleemoſynarum præſidio minus egent, aut maiori interuallo à nobis diſtant, nihilque eorum omiſerimus, quæ ad prouidam riteque ordinatam eleemoſynam neceſſaria eſſe dignoſcuntur.

PRVDENS tandem & ordinata erit eleemoſyna, vel, quod in idem redit, prudenter ordinatéq; eleemoſynam largiemur, ſi fidem, cauſam, locum, tempus, generis propinquitatem, nobilitatem, vires, aliáque id genus non indiligenter obſeruauerimus. Et quidem ad fidem, & quę huic cognata eſt, iuſtitiam quod attinet, dubium nullum eſt, ſi cætera ſunt paria, maiorem in eleemoſynarum diſtributione habendam eſſe rationem fidelium & iuſtorum, quàm infidelium & iniuſtorum; notū eſt enim illud Apoſtoli: *Dum tempus habemus, bonum operemur ad omnes, maximè autem ad domeſticos fidei.* Tum illud rurſum eiuſdē: *Si quis ſuorum & maximè domeſticorum curam non habet, fidem negauit & infideli deterior eſt.* eôdem pertinet hęc Ambroſiana: Grandis culpa eſt, ſi te ſciente egeat fidelis; ſi ſcias eum ſine ſumptu eſſe, & famē tolerare, ærumnā perpeti, qui præſertim

Fideles & iuſti in eleemoſynarum diſtributione cæteris anteferendi.

Gal. 6.
1. Timoth 5.
Li 3 c 30 offici.
Non ſatis d. 86.

egere erubescit: nam etsi omnibus debetur misericordia, at iusto amplius. Hæc diligenter notent, qui Dei seruis eleemosynam petentibus petulanter quandoq; insultant, præsidióque, quod iure illis debebatur, vel iniustè defraudant, vel, vt defraudentur, operam nauant.

Causæ ad eleemosynam erogãdã impellentes, vt variæ sunt, ita non ex æquo impellunt.

Cavsae porrò ad eleemosynam huic vel illi impertiendam impellentes, vt variæ sunt, ita dispar quoq; debitum adferunt. In confesso est namq;, non ęquam eius iuuandi obligationẽ esse, qui extrema; & qui communi tãtùm inopia tenetur: Eius rursum, qui iniustè ad supplicium, mortem vel seruitutem rapitur; & eius qui iusta inedia aliáue promerita miseria torquetur: Eius item, qui educauit vel instituit; & eius, qui neutrum horum præstitit: Eius tandem, qui optimè meritus est; mereríue studuit; & eius qui pessimè, vel nihil, esto pari vel maiori quoq; egestate premátur, modò tamen infra extremam vel quasi extremam.

Multa sunt, quę egestatis incommoda augent.

Locvm, tempus, senium, morbum, aliáq; his cognata, egestatis incõmoda augere, nemo est, qui iure ambigere queat. Neq; enim parũ interest, in patriáne, apud amicos, familiares, vel affines inopem vitam ducas, an apud exteros & ignotos: Naturaliter enim impensiùs fauemus notis, quàm ignotis; sanguine vel alia necessitudine iunctis, quàm nihil ad nos ptinentibus. Rursum faméne, aut siti, aut nuditate, aut alia calamitate in arctissimũ ergastulum detrusus cruciere; an hæc ipsa sub libero cœlo perpetiare: nam qui liber est, ostiatim mendicando, vel operam suam alteri locando, miserię, qua tenetur, obuiam ire potest; qui autem in vinculis, vel in carcere detinetur, neutro modo calamitati suæ solatium adferre potest. Tandem reipsáne propter rerum familiarium inopiam vel acceptam cladem affictêre, an propter culpam, vel etiam citra culpam his incommodis paulatim affinis fias. Clarum est enim, multò grauius esse, cecidisse, quàm ad casum propendere: Atqui vbi maior vrget necessitas, ibi cæteris exæquatis, maior quoque commiserationis ratio vrget.

Vbi maior vrget necessitas, ibi maior cõmiserationis ratio militat.

Qvae de eorũ calamitate & statu exposita sunt, qui carceris squalore macerantur, vel ergastulis inclusi detinentur, hæc certa quadam proportione ad ægros quoq; senióq; confectos, vel aliàs inualidos transferri possunt: Quandoquidem ætate florẽtes, sano robustóq; corpore prædit, ac viribus integri, si sibi nõ defuerint, haud magna cum difficultate victum, cæteráque vitæ necessaria paraue-

In eleemosynarũ distributiõe, peculiaris ratio ha

parauerint. Non ita autem ægritudine preſsi, aut ſenio confecti, aut alia quacunq; de cauſa inualidi. Hi enim ſicut laborem tolerare nõ queunt, vt maximè cupiant; ita victus cauſa oſtiatim diſcurrere abſque grandi difficultate non poſſunt, imò quidam ex iis omnino non poſſunt.

béda eſt ſenum, debilium, & infirmorum.

QVOD autem peculiarem nobilitatis, tùm propinquitatis quoq; generiſq; ratione habere conueniat, modò cętera non ſint diſparia, id fatentur omnes, & ipſa quoque ratio hoc dictat. Nam quis, ſi rationis iudicium conſulat, non videat, viri nobilis furto, rapina, incendio, iniuſta proſcriptione, alióue immerito infortunio ad pauperiem redacti, miſerẽdum eſſe potiùs, quàm hominis plebei ad miſeriam nati? familiaris aut domeſtici, quàm nullo neceſsitudinis vinculo coniuncti? amantis vel parentis, quàm odientis vel occidentis? De his omnibus ita Ambroſius:

DEI, inquit, traditio eſt, vt priùs paſcas parentes: nam ſi iuxta diuinum oraculũ, contumelia parentis morte luitur, quantò magis fames, quæ multò grauior eſt. & alio rurſum loco: Probanda eſt & alia liberalitas, vt pximos ſeminis tui non deſpicias, ſi egere cognoſcas. Melius eſt enim, vt ipſe ſubuenias tuis, quibus pudor eſt, ab aliis ſumptũ depoſcere, aut alicui poſtulare ſubſidium neceſsitatis. Nõ tamẽ, vt illi ditiores fieri velint ex eo, quod tu conferre potes inopibus. Cauſam enim natura præſtat, non gratia. & infrà: Conſideranda eſt in largiendo ætas, atque debilitas, nonnunquam etiam verecundia, quæ ingenuos prodit natales; vt ſenibus plus largiaris, qui ſibi iam nequeunt victum quærere. Similiter & debilitas corporis promptiùs eſt adiuuanda. Tùm ſi quis ex diuitiis cecidit in egeſtatem, & maximè ſi ſine ſuo vitio: Sed aut latrociniis, aut proſcriptione, aut calumniis, quæ habebat amiſit. Hæc ille.

Cæterum d. 86. Ante omnes paſcendi ſunt parentes. Probanda d. 86. Conſiderã ſum. d. 86.

OMNES hæ & ſi quæ adhuc extant alię fructuoſę ordinatæq; eleemoſynæ cõditiones, ad debiti, honeſti, & neceſſarij rationem reduci poſſunt. Etenim vt extremè vel quaſi extremè laboranti opem feras, id poſtulat neceſsitas: Vt autem probis, eruditis, nobilibus, bene de Repub. vel Eccleſia meritis, pro facultatum modulo benignè facias, id quædam ciuilis exigit honeſtas; Vt verò parentibus, præceptoribus, benefactoribus, aliiſque conſimilibus inopia preſsis manum porrigas, id naturalis æquitas efflagitat.

Omnes fructuoſæ eleemoſynæ conditiones ad debitum, honeſtum, & neceſſarium referũtur.

INTER

Extremè egens cæteris omnibus extremè nō egētibus anteferendus.

INTER tria hæc primas obtinet necesſitas, hoc eſt, vltima vel quaſi vltima egeſtas. Quare ſi capitalem hoſtē de me meisq; meritum peſſimè, fame, ſiti, vel alio incōmodo, cui mederi queam, pereuntem animaduertam, parentem verò, vel præceptorem, vel alios quoſcunq; præclarè de me meritos, egere quidem mea ope intelligo, nō tamen extremè aut quaſi extremè, ſi vtriſq; opitulari non valeo, miſſo parente vel præceptore, hoſti extremè laboranti ſubuenire debeo, & niſi fecero, graui noxa me obſtringo. Cauſa huius eſt, quia eleemoſyna per ſe primò ac propriè ſpectat indigentiam; cætera autem omnia ſecundariò, & quaſi per accidens. Quare vbi maior vrget inopia, ibi præceptum eleemoſynariū obligat ſtrictiùs, & eleemoſynę ratio conſtat veriùs: Nam propter honeſtatem vel morale debitū donare, ad iuſtitiam & beneficentiam pertinet veriùs, quàm ad miſericordiam, vel charitatis legem.

Vltima necesſitate ſecluſa, neceſſarium, honeſtū & debitum alia & alia ratione ſe inuicē excedūt.

CAETERVM vltima egeſtate ſecluſa, tria hęc alia & alia ratione ſe mutuò excedunt: per ſe tamen neceſſarium magis vrget, quàm honeſtum vel debitum; debitum rurſum magis quàm honeſtum. Quapropter ſi plures æquè indigent, ſiue indigeant extremè, ſiue citra extremū, primùm quidem habēda erit ratio debiti, proximè honeſti, poſtremò magis minúſue debiti, vel honeſti: Siquidē non omnia debita æquè ſunt arcta aut magna; nec omnia honeſta eadem lege & ratione æquè ſunt honeſta. Nā vt nemo neſcit, magis obligor parentem iuuare, quàm ſobolem, pręſertim adultā, (nam infantium & puerorū, qui per ętatem ſeipſos iuuare non poſſunt, ſingularis ratio habenda eſt) & ſobolem rurſum magis quàm cæteros ſanguine iunctos; & domeſticos magis itidē quàm exteros; & inter hos tandem magis meritos, vel magis probos, minùs meritis vel minùs probis. Deniq; idem hîc ferè obſeruandus eſt ordo, qui in charitate. Similes gradus in honeſtatis ratione annotare & obſeruare quoque liceat.

ET hæc de ordine, cæteriſque, quæ in eleemoſynarum conſiderationem cadunt, hactenus. Faxit Dominus, vt pauperibus diuitibusque ex æquo proſint, his quidem ad æternæ vitæ meritum, illis verò ad qualecunq; miſeriarum, quas iuſto DEI iudicio ſuſtinent, ſolatium, AMEN.

LAVS DEO.

DE IEIVNIO, ET CIBORVM DELECTV LIBER SECVNDVS.

Ieiunium cum abstinentia non rectè confundi, rectè autem in liberum & necessarium; & hoc rursum in naturale, Mosaicum & Ecclesiasticum deduci.

CAPVT PRIMVM.

INTER causas ad peccatum prouocantes, primas facilè obtinet carnis concupiscentia. Allectat huc etiam auaritia, vitæque superbia; sed & multos quoque transuersos agit ignoratio: Verùm quò carnis sensus homini iam inde ab ineunte ætate est familiarior, (nam vnà cum ipso exortus ad vltimum vsque vitæ halitum perstat, materiamq; quo nutriatur, nusquam non obuiam habet) eò ad alliciendum, obtinendamque de antagonista victoriam est potentior. Quare sancti Patres secundùm diuinas literas ad nihil æquè frequenter hortantur fideles, ac ad carnis mortificationem, motuumq; eiusdem compresionem.

Inter causas ad peccatum prouocantes, primas tenet carnis concupiscentia.

PORRO autem inter ea, quæ ad refrenandum carnis sensum faciunt plurimùm, multi non absq; ratione ieiunio principatum deferunt. Nam etsi vigiliæ, asper vestitus, externus corporis labor, aliáque id genus complura carnis petulantiam coërceant: non eo tamen successu & vi, qua continuata ieiunia. Quocirca licet Paulus, Antonius, Hilarion, cæterique eremi cultores, quæ iam attigi, non negligerent: ieiunium tamen tanquam validissimum aduersùs omnem Diaboli carnisque insultum præsidium, in prima semper acie collocabant; nihilque perinde atque ieiunium ad Monachi professionem pertinere prædicabant, viuóque exemplo confirmabant: Imò verò qui assiduo ieiunio se non macerarent, eos Monachi appellatione vix dignos censebant.

Nihil carnis petulantiam æquè comprimit, atq; continuatum ieiunium.

In primitiua Ecclesia frequẽs ieiuniorum vsus.

QVIN in primitiua Ecclesia quoque non apud eos solùm, qui secundùm Ecclesiastici iudicis arbitrium priuata vel publica pœnitentia mulctabantur, solennis & frequens admodum erat ieiuniorum vsus, sed apud eos quoque, qui publica pœna nihil dignum admiserant. Temperantia, scribit Philo, tanquam fundamento in anima iacto, virtutes cæteræ superstruuntur. Nec cibum, nec potum quisquam sumit ante solis occasum. Nonnulli ex illis vix tertio quoque die famem sentiunt. Nec desunt, qui prælauto excepti epulo sapientiæ, perdurant duplum eius temporis, & vix sexto die degustant cibum necessarium, assueti, sicut cicadæ rore viuere, canticis solari inediam. Hæc ille de Christianis Alexandrinis Marci primi ciuitatis illius Episcopi discipulis: fitque verisimile, aliis locis & ciuitatibus idem præstitisse alios. Sed hac ipsa quoque ætate, qui rebellantem spiritui carnem seriò edomare cupiunt, ad ieiunium & abstinentiam veluti ad sacram anchoram sese recipiunt. Ieiunium itaque inter mortificationis instrumenta arcem tenet.

Lib. de vit. cont.

PORRO autem licet ieiunium & abstinentia circa eandem materiam versentur, & vnum alterius nomine sæpe designetur, non idem tamen prorsus est ieiunium, quod moralis abstinentia. Qua in re ætatis huius sectarij hallucinantur maximè: docent enim, idem omnino esse ieiunare, quod sobriè, naturæque conuenienter viuere; quod est vanissimum, & à Scripturæ sententia alienissimum. Constat namq;, abstinentiam æquè atq; temperantiam, nullum non hominem ad sui culturam & obseruationem perpetuò obstringere: Quandoquidẽ vt nulli vnquam fas est intemperanter viuere; ita nulli quicquam vnquam, quod cum vera abstinentia pugnet, admittere. Nunquam enim plus comedere aut bibere licet, quàm vel recta ratio dictat, aut naturæ necessitas postulat. At verò ieiunium neque omnes obligat, neque semper obligat, sed suo tempore & loco quosdam tantùm. Certum est æquè, CHRISTVM Dominum, sanctosque eiusdem Apostolos, nec non innumeros ante & post illos alios sobriè naturæque conuenienter vixisse semper, neque semper tamen ieiunasse. Nam si Apostoli semper ieiunassent, CHRISTVS nunquam dicturus erat: *Auferetur ab illis sponsus, & tunc ieiunabunt.*

Non sunt idem ieiunium & abstinentia.

Ieiunium non omnes, abstinentia omnes obligat.

Matth 9. Marc 2. Lucæ 5.

Est autem ieiunium, vt hîc de ieiunio loquimur, & deinceps locuturi sumus, proprius abstinentiæ actus, vel peculiaris quidam abstinentiæ modus. Paucis, ieiunium est eiusmodi abstinentia, qua quis ad præfinitum diem, vel ad certam diei horam ab aliquibus, vel ab omnibus abstinet. Tridnum integrum ab omnibus abstinuisse leguntur Niniuitæ amplissimæ ciuitatis, excidium ob Ionæ comminationem veriti. Ad vesperam vsque Israëlitæ, in Silo fratrum suorum cladem deplorantes, & quid facto opus in posterum, Dominum consulentes. A quibusdam Daniel: *In diebus illis*, ait, *ego Daniel lugebam* (hoc est, ieiunabam) *trium hebdomadarum diebus panem desiderabilem non comedi, caro & vinum non introierunt in os meum &c.*

Cuiusmodi abstinentia ieiunium.

Ionæ 3.

Iudi. 20.

Dani. 10.

At quia non vno animo, nec vna de causa ab aliquibus, vel ab omnibus abstinent omnes; sed alij alio: fit, vt non omne ieiunium meritum apud Devm habeat. Ieiunant, exempli gratia ægri, quod cibum fastidiant; Inopes, quòd alimenta, quibus se alant, nulla sæpe ad manum habeant; Auari, quò parciùs sumptus faciant; Læmargi ventríque & gulæ dediti, quò maiori postea auiditate & voluptate liguriant; Hypocritæ, quò sanctimoniæ, quam non habent, opinionem apud imperitam turbam sibi comparent. Ieiunant tandem pij homines, quò vel scelerum vestigia inducant, Deoqve & Ecclesiæ satisfaciant; aut quo insurgentes inordinatos carnis motus, ieiuniorum vi comprimant; aut vt diuino cultui obeundo aptiores sese reddant; aut certè quò legi de ieiunio latæ pareant. Et hi soli ritè, &, nisi peccatum grauius aliquod obstet, meritoriè ieiunant.

Variæ abstinẽdi causæ, diuersiq; abstinentium fines.

Hoc piorum hominum ieiunium, (reliqua enim ieiunij appellationem non merentur) missis pluribus diuisionibus, quæ à materia, vel ab auctore, vel à tempore, vel à loco, vel à persona ieiunante, vel à causa petitæ prolixè à quibusdam tractantur & explanantur, in necessitatis & supererogationis siue in deuotionis & institutionis ieiunium deduci potest. Supererogationis ieiunium illud hîc nunc breuiter vocamus, (postea enim accuratiùs ea de re disputabitur) quod sponte, nulla lege cogente, aut præcepto vrgente, suscipitur. Necessitatis verò,

Duplex ieiuniũ, necessitatis vnũ, supererogationis alterum.

quod secundùm legis præscriptum, aut superioris mandatum, aut patriæ consuetudinem exigitur præstaturúe. Neque enim solùm leges, sed laudabiles quoque consuetudines suam in vtroque foro vim obtinent.

IEIVNIVM supererogationis æquè latè patet atq; causę, quę ad hoc inuitant; hæ autem patent latissimè. Ieiunium necessitatis legum, ex quibus ortum & robur trahit, numerum imitatur. Lex autem generatim accepta in naturalem, Mosaicam, & Euangelicam secerni solet. Quare si quod extat vel extitit quandoque ieiunium non liberum, hoc ad aliquam trium istarum legum pertineat oportet. Mosaicæ legis nomine id totum hîc comprehendimus, quod veteri lege vim adhuc obtinente, apud Iudæos receptum erat: siue id proximè natū & promulgatum esset per Moysen; siue per quemcunque alium in Moysi Cathedra sedentem. Idem de Euangelica lege statuatur quoque. Neque enim id solùm Euangelicum dici consueuit, quod CHRISTVS per se docuit aut iussit, sed id etiam, quod per suos Apostolos, legitimósque eorundem successores Christiano orbi proposuit. Vniuersè ergo triplex est ieiunium, naturale legísue naturæ, Mosaicum, & Euangelicum, hoc est, Ecclesiasticum.

Triplex lex, legisque sanctio.

Triplex in vniuersum ieiuniū.

IEIVNIVM legis naturæ, quatenus maiorum traditione, vel aliqua patriæ cōnsuetudine apud illius ætatis homines statuti vel legis vim obtinebat, iam non obligat. Verùm si quod ieiunium naturæ lex absolutè accepta, vel recta ratio dictat, illud non minori obligandi vi nunc pollet, quàm mundi nascentis tempore. Certum est enim, si eiusmodi animi vel corporis morbo labores, qui citra ieiunium sanari non queat, æquè tibi abstinendum esse, atque si Ecclesia commune aliquod ieiunium indixisset; Nemini enim seipsum perdere licet. Perdit autem, qui ab interitu, à quo tueri se poterat, & tueri se quoque debebat, se non tuetur.

Ieiunium naturæ bifariam accipi potest.

Ieiunia, quæ natura vel recta ratio dictat, nunquam non obligant.

AT verò statáne aliqua apud priscos illos Patres ieiunia, ante Moysi principatum fuerint recepta, id certò non constat: Siquidem Scripturæ & veterum monumenta nihil, quod apertum sit satis, ea de re produnt. Fit nihilominus admodum verisimile, vt suos illi, qui legem antecesserunt, sacros habebant ritus, sua Sacramenta & sacrificia; ita suas quoque habuisse ieiunationes: Habe-

Habebant enim easdem ieiunandi causas, quas nos nūc habemus, & fortè maiores. Præterea cùm ea ætate multi essent magnæ perfectionis & sanctitatis viri, non sit credibile, tantæ perfectionis organum, quantum est ieiunium, aut ignorasse, aut neglexisse. De eo autem naturæ ieiunio, quod omnem cibi potusq; vsum excludit, alioq; nomine ieiunij ieiunium appellari cōsueuit, (sicut alterum illud ieiunium ieiunantis) nihil hic differimus: Quandoquidem nihil id ad nostrum institutum facit; quippe quod brutis animantibus cum hominibus sit commune.

Verisimile fit, Patres, qui legē antecesserunt, suas habuisse ieiunationes.

MOSAICAE legis ieiunia, vt cætera cæremonialia, iamdudum exoleuerunt: vnde nihil est quod de iis prolixè hoc loco disputemus. Solùm monuerim, non omnia veteris illius populi ieiunia fuisse libera; Quædam enim magna seueritate illi erant indicta. DEI vox est: *Decimo die mensis huius septimi dies expiationis erit celeberrimus, & vocabitur sanctus; & affligetis animas vestras in eo: et offeretis holocaustum Domino. Omnis anima, quæ afflicta nō fuerit die hac, peribit.* At siue interitus, quem lex interminatur, referatur ad corpus, siue ad animam, siue ad vtrunque simul, maximam, citra controuersiam, exprimebat pœnam. Quòd autem afflictionis nomine veniant ieiunia, id apud diuinorum oraculorum interpretes quæstionem non habet.

Non omnia Mosaicæ legis ieiunia erant libera. Leuit. 23.

Scripturarum phrasi, afflictionis nomine designantur ieiunia.

RESTANT ergo sola Christiana vel Ecclesiastica ieiunia; siue per Apostolos, (vt de nonnullis certò constat) ea ad nos defluxisse dicas; siue per quoscunque alios Ecclesiæ Catholicæ proceres. Nam ad rituum, vel cæremoniarum institutionem, legumq; Reipub. Christianę necessariarum lationem quod spectat, eadem nunc in Ecclesia DEI auctoritas est, eritque semper, quæ fuit Apostolorum ætate. Esset namque Ecclesiæ status miserrimus, si ipsa pro locorum & temporum qualitate, nullas leges, quæ bonum publicum promouerent, aut publica mala coërcerent, ferre posset.

Eadem nunc ferēdarum legum in Ecclesia auctoritas est, quę fuit Apostolorum ętate.

CAETERVM Christiano vel Ecclesiastico ritu, hoc est, secūdùm normam ab Ecclesia præscriptam, vel ab eadem approbatā ieiunaturus, præter ciborum delectum, qui propriæ rationis ieiunio adeò intrinsecus est, vt ab eo diuelli vix queat, duo obseruare debet. Horum alterum est, ne sæpius quàm semel interdiu cibum sumat: Alterum est, ne ante nonam vel vesperam, vel crassa

Ieiunium Ecclesiasticum tribus partibus cōstat.

quadam calculatione ante meridiem istud faciat. Quòd si quid ex tribus hisce prætermiserit, vt abstinuisse dici queat, legitimè ieiunasse dici non poterit.

CVM itaq; tria hæc eo ferè modo ad ieiunium sese habeant, quo fundamentum, parietes, & tectum ad domum, cæteræq; partes corpus aliquod absoluentes ad corpus totum; Methodi ratio postulare videtur, vt priùs de his differamus, quàm de cæteris, quę extra ieiunij rationem exiſtũt, vel minùs sanè propinquè ad illud affecta sunt. Ordiemur autem à ciborum delectu; non quòd hic solus ieiunium absoluat, sed quòd inter tria, quorum modò meminimus, primatum ferè obtineat, multoq; latiùs quàm duo reliqua pateat. Constat namque, multos à ieiunij lege absolui, qui tamen à ciborum delectu non absoluuntur: multos rursum intra anni curriculum dies à ieiunio vacare, qui tamen à ciborum delectu non vacant. Quin illi ipsi quoque, qui sectas fouent, multò infestiùs ciborum delectum insectantur, quàm ieiunium. Imò non desunt, qui publicè illud probent, tametsi neminem præcepto aliquo ad illud compellendum censeant.

Ciborum delectus latiùs patet, quàm reliquę ieiuniorum partes.

Nullum alimenti genus ex se immundum, naturaliue aut Euangelica lege inhibitum esse.

CAPVT SECVNDVM.

DE ciborum delectu, quatenus ad Christiani ieiunij rationem facit, verba facturus, contra manifestas quorundã calumnias, vt certũ & apud omnes sincerè Catholicos indubitatum hîc pono, nullum omnino alimenti genus tanquã natura sua immundũ, vllo omnino iure, aut lege proscriptum esse. Nam si qua esca ex se peccati virus inclusum haberet, nunq̃ ea vesci liceret: Siquidẽ quod sua natura tale est, semper est tale: At nulla est, qua interdum vti non liceat.

Nulla esca aliàs vsitata secũdùm se est immunda.

ADHAEC si quis cibus animam ex se contaminare natus esset, Apostolus nunquam scripturus erat: *Omnis creatura DEI bona est; & nihil reiiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur. Sanctificatur enim per verbum DEI & orationem.* Rursum: *Omnia munda mũdis; coinquinatis autem et infidelibus nihil est mundum, sed inquinatæ sunt eorũ mens et conscientia.* Item: *Omne quod in macellũ venit, manducate, nihil interrogantes*

1. Timo. 4.
Tit. 1.
1. Cor. 10.

tes propter conscientiam. Domini est terra & plenitudo eius. Si quis vocat vos infidelium ad cœnam, & vultis ire, omne, quod vobis apponitur, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam. Psal. 23.

NEC CHRISTVS Dñs Apostolis, & per hoc cæteris omnibus vnquam dicturus erat: *Audite & intelligite. Non quod intrat in os, coinquinat hominem; sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem.* Item: Matth. 15. *In quamcunq; ciuitatem intraueritis, & susceperint vos, manducate, quæ apponuntur vobis.* Rursum: *Quod DEVS purificauit, tu commune ne dixeris.* Luc. 16. Actor. 10. Neq; Dominus ad Noë: *Terror vester, ac tremor fit super cuncta animãtia terræ, & super omnes volucres cœli: cum vniuersis, quæ mouentur super terrã. Omnes pisces maris manui vestræ traditi sunt; & omne quod viuit & mouetur, erit vobis in cibum: quasi olera viuentia tradidi vobis omnia.* Gen. 9. Et ante hunc locum: *Dominamini piscibus maris, & volatilibus cœli, & vniuersis animantibus, quæ mouentur super terram.* Genes. 1. At dominium hoc in terræ animantes nullum, vel certè mancum admodum extitisset, si idoneas in cibum vertere non licuisset.

DENIQVE si quid ex iis omnibus, quæ in communem hominum vsum veniunt, secundùm se immundum, aut animã hominis ex se contaminare aptum foret, nunquam Ecclesia contra commentitiæ huius immunditiæ præcones & assertores, tot anathematismos edidisset, quot per Apostolos eorũdemq; successores iam olim edidit. Apostolicæ Synodi decretum cõtra id genus hominum ante mille quingentos annos conscriptum & promulgatum ita sonat: Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus non propter mentis exercitationem; sed propter abominationẽ, festis diebus vino & carnibus non vtitur, deponitur, tanquam qui cauterio notatam habeat conscientiam. Ecclesia eos oẽs tanquam hæreticos execratur, qui quascunque escas tanquã ex se immũdas execrantur. Cano. 51.

HVIC cognatum est illud Synodi Ancyritanæ: De his, qui in Clero sunt presbyteri, vel diaconi, & abstinẽt à carnibus, hoc placuit statui, vt nõ eas tanquam immundas contemnant, sed cõtingant. A quibus quidẽ qui se abstinere volunt, habeant potestatẽ: ita tamen, si quãdo cum oleribus coquuntur, eadem tãquam carnibus polluta non iudicent, sed ex his cibum assumant, quamuis à carnibus se abstineant. Quòd si in tantum eas immũdas & abominabiles iudicauerint, vt nec olera, quæ cum carnibus coquuntur, æstiment comedenda, tanquam non consentientes huic regulæ cessare eos oportet à ministerio & ordine suo. Cano. 14.

Cano. 2. ET illud rursum Synodi Gangrensis: Si quis carnem manducantem ex fide cum religione crediderit condemnandum, tanquam spem non habentem, quòd eas manducat, anathema sit. Et

In assert. fid. illud item Synodi Toletanæ primæ: Si quis dixerit, aut crediderit, carnes auium seu pecudum, quæ ad escam datæ sunt, non tantùm pro castigatione hominum abstinendas, sed execrandas esse, anathema sit. Et illud tandem Synodi Bracharensis primæ: Si quis

Cano. 14. immundos putat cibos carnium, quas DEVS in vsum hominum dedit, & non propter afflictionem sui corporis, sed quasi immunditiam putans, ita abstineat ab eis, vt nec olera cocta cum carnibus prægustet, sicut Manichæus & Priscillianus dixerunt, anathema sit.

OMNES hi Canones, & alij præterea complures, quos breuitatis studio missos facio (longum enim foret, si quis omnia, quę ea de re cauta extant, referre hîc instituat) disertè illos condemnant, qui ab escis, quas DEVS, vt cum gratiarum actione percipiantur, creauit, abstinent, tanquam à rebus sua natura immundis, internumque hominem secundùm se polluere natis. Interim eos, qui pietatis causa, vel semper, vel statis temporibus à quibusdam abstinent, adeò non condemnant, vt apertè quoque commendent. Si itaque Euangeliis, si Apostolis, si communi Ecclesiæ iudicio refragari nolumus, nullum alimenti genus secundùm se immundum, aut homini vniuersè interdictum statuemus.

Quod intrinsecè malũ est, id rationis luce deprehendi potest. SED nec aliud quoq; decernemus, si ius naturale, vel rationis lumen in consilium adsciscemus. Nam quod secundùm se illicitum, aut suapte natura pollutum est, id eiusmodi esse, rationis luce deprehendi potest. At nulla rationis vi cognosci potest, nec ab vllo vnquam sapiente traditum est, aliquam escam, quæ in hominum vsum veniat, spiritalibus sordibus infectam esse, aut in necessarium humanæ vitæ vsum verti non posse. Fuerunt sanè, qui non solùm ab animantibus, sed à quibusdam quoque fruticibus abstinendum putabant; verùm hi principio nitebantur in vera Philosophia planè absurdo. Quis enim, nisi aut admodum rudis, aut à dæmone dementatus humanas animas de corpore ad corpus subinde transmigrare credat? at hoc illi persuasum habebant, qui ab omnibus viuentibus se continebant.

PRAE-

PRAETEREA apud omnes, qui ducem rationem ſequuntur, quaſi dignitas quædam receptum eſt, inferiora minusq́; perfecta ad ſuperiorum magisq́; perfectorũ obſequium & vſum ſpectare: cùm ergo herbæ cæteráque ſenſu carentia brutis animantibus ſint imperfectiora, & illa hominibus: efficitur, vt humi naſcentia rectè vertuntur in vſum & alimentum animantium: ita animantia rectè conuerti in vſum & alimentum hominum. Deniq; docere carnes, vinum, oua, aliáque, quibus humana vita ſuſtentatur, immunda, aut ſecundùm ſe abſolutè lege aliqua proſcripta eſſe, aliud nihil eſt, quàm hominem in inexplicabiles difficultates conijcere. Nam ſi comedit, noxæ; ſi non comedit, vitæ periculo ſeſe exponit. In cauſa itaque maneat, nullum ciborum genus ſecundùm ſe immundum, aut per vllam omnino legem vniuerſè proſcriptum eſſe.

Minùs perfecta ad perfectiorũ obſequium & vſum ordinantur.

AT verò quando ex Euangelio, Apoſtolo, Eccleſię traditione, & humana tãdem ratione docetur, nihil infra hominem poſitum ex ſe immundum, aut peccati labe infectum eſſe, nemo hic inferat, quiduis, lege ſecluſa, citra noxam in humanam eſcam verti poſſe. Nam etſi *omnis* DEI *creatura bona eſt*, non omnis tamen, quæ homini in cibum cedat, idonea eſt. Sunt enim, quæ ſolo aſpectu naturæ bene inſtitutæ horrorem ingerunt: Alia, quæ tantùm guſtata mortem adferunt: Quædam, quæ abſque grauiſsima valetudinis offenſione manducari non poſſunt. Hæc autem iisq́; ſimilia non magis comedere licet, quàm ſeipſum occidere, aut grauiter lædere. Sed & illa ipſa quoque, quæ in communem humanæ vitæ vſum veniunt, non quouis modo licitè ſumuntur. Quis enim illum liberum à vitio pronunciet, qui citra vllam neceſsitatem crudas, ſanguinéque adhuc ſtillantes cuiuſcunque animantis carnes luporum more ingerat?

1. Tim 4. Etſi omnis DEI creatura bona eſt, non omnis tamen, quæ in cibum vertatur, idonea eſt.

INTER ea autem, quæ citra execrationem, grauiſsimiq́; ſceleris notam vorare non licet, meritò cenſentur carnes humanæ. Nam etſi illæ ſecundùm ſe immundæ non ſunt, attamen hominis non prorſus deprauati natura earum vſum planè exhorret; & ea, quæ menti noſtræ impreſſa eſt lex, eundem vt fœdum & homine omnino indignum abſolutè condemnat. Quamobrem Læſtrigones, Maſſagetæ, Cyclopes, & in vniuerſum omnes illi, inter quos immane illud ἀνθρωποφαγίας flagitium viget, aut viguit vnquam,

Nefas humanis carnibus veſci.

S peſsi-

pessimè apud omnes audiunt, audiueruntq; semper. Sed & inter præcipua quoque Lucij Catilinæ facinora censentur, quòd humani corporis cruorem vino permixtum circumferre, coniurationisq; consortibus propinare non horruerit. Addo his fœdum illud execrandumq; ἀνθρωποφαγίας vitium cum pietate & humanitate, quam humanis cadaueribus debemus, omnino pugnare, iuraque sepulturæ fœdissimè violare. Paucis, hominem deuorare hominem, portentum est longè portentosissimum.

Portẽtum portentosissimum hominem deuorare hominem.

At quæstionem tamen nonnullam habet, túmne eiusmodi carnibus vesci liceat, cùm extrema inedia cruciat? Probabile fit, ne tunc quidem istuc fas esse. Nam si id liceret, cùm aliud nihil ad manum esset, quo pereunti vitæ subueniretur, necessarium quoq; esset; siquidem nemini seipsum perimere, ius est: Is autem citra vllam dubitationem se perimit, qui extrema inedia laborans, cibo oblato, quo licitè vti potest, non vtitur. Certum est enim, si Carthusiano nihil omnino adsit, quo vitam tueatur, prẹter carnes, voto non obstante, carnibus vesci debere: Secùs si tale quid corporis ẹgritudo efflagitaret. Nam licet alimento, si haberi queat, semper vti teneamur, medicamento tamen nō semper. Atqui nemo, opinor, eum peccati condemnaret, qui extrema inedia laborans ab humanis carnibus abstineret.

Carthusianus aliud nihil habẽs, quo vescatur, q̃ carnes, carnibus vesci obligatur.

Svnt qui quandam hîc distinctionem adhibent; aiunt enim: quamuis alimẽtorum causa, nullum omnino occidere liceat, extrema tamen vrgente necessitate, eorum carnibus, qui in prælio occubuerunt, vesci nefas non esse. Sed neque istud quoque satis compertum est, siquidem omnes rationes, argumenta, & auctoritates, quæ ab humanarum carnium esu absterrent, in hoc quoq; casu locum habent. Certum est tamen, multò leuiùs peccare, qui extrema inedia adacti, eorum cadauera adoriuntur, qui aduerso Marte ceciderunt, quàm qui sontes vel alios quoscunque, ne ipsi fame pereant, occidunt.

Nõ satis cõpertũ est, eorúmne carnibus vesci liceat fame sæuiẽte, qui in prælio occubuerunt.

Et quemadmodum carnes humanas vorare, aut bestiis obiectare non licet; (nisi forsan vindicta publica in aliorum terrorem aliud interdum postulet) ita nullum quoque mortalium in sacrificium deuouere, aut malè deuotũ immolare fas est, aut fuit vnquam. Neq; causa huius obscura est; siquidẽ insontem ad aram mactare, immane est sacrilegium, sontem aũt, vel propter admissa scelera

Non licet humanis carnibus sacrificare.

scelera neci iam destinatum offerre, aliud nihil est, quàm immũda victima DEI templum profanare. Idem namq; hîc fit, ac si quis canem mortuum, aut pecus morbo extinctum offerat. Erat sanè Patriarcha Abraham Isaacum, quem vnicè diligebat, immolare paratus, sed hoc non ex proprio animi iudicio, aut priuato consilio, verum ex illius imperio & iussu, penes quem absolutum vitæ mortisq; omnium dominium existebat. Genes. 22.

SIC Iepte quoq; Israëlitici populi dux propriã filiam occidit & obtulit, verum is neq; vouendo, neq; votum explendo satis cõsultè egit. Nam hoc ipso, quòd cum se immolaturum vouebat, qui primus ex hoste debellato domum redeunti obuiam venisset, hominem offerre voluisse certò putãdus est. Haud enim aliud peregrè redeuntibus obuiã prodire solet, quàm vel homo, aut domesticus canis. Atqui canem immolare non licebat, & vt maximè licuisset, attamen pro tanta victoria, victima illa parui omnino momenti fuisset. Hominem itaq;, non canem, aut aliud quodcunq; pecus sacrificare voluisse putandus est. Iudic. 11. Iepte votum nõ satis consultum.

AT qualecunq; tandem factum illud secundùm se extiterit: (nam ad nostrum institutum nõ ita multùm id facit) certum est, Iepte ante mortẽ cum DEO in gratiam rediisse: siquidẽ Apostolus inter alios veteris Testamẽti Sanctos illum etiam recenset. Certũ est nihilosecius, humanas victimas, quæ ante orbem redemptum passim vsitatæ erant, DEO maiorem in modum semper displicuisse. Vnde inter cæteras Gentium abominationes vnã hanc vt maximè capitalem nominatim perstringit; ait enim: *Omnes abominationes, quas auersatur Dominus, fecerunt Diis suis, offerentes filios & filias, & comburentes eos igni.* Sed & primogenita, quæ iure ipsi debebantur, non mactari, sed redimi voluit. Certum est tandem, cuncta, quę DEVS creauit, ita secundùm se bona & munda esse, vt tamen, omni etiam externa lege seclusa, nõ omnia promiscuè citra peccatum comedere liceat; hoc autem est, quod nos paulò antè asserebamus, & hîc probatum volebamus. Heb. 11. Victimæ humanæ nefariæ, Deóque apprimè exosæ. Deut. 12.

Ciborum delectum DEI verbo non esse contrarium, nec heri natum; sed antiquissimum, diuinisq; Scripturis per omnia consentaneum.

CAPVT TERTIVM.

Omni ætate & tempore ab aliquibus semp abstentum est.

ERVMENIMVERO licet nullum alimenti genus iure naturali sit inhibitum, aut natura sua immundum;attamen iam inde à nascentis mundi exordio, vel patriç consuetudine,vel DEI maiorúmue instituto semper ab aliquibus abstentum est. Et quamuis ex sacris literis id vsq; adeò sit perspicuum, vt ne ipsi quidem Antagonistæ inficiari audeant,nihilominus veritas hęc non parum illustrior euadet, si,quid quauis ætate ea in re obseruatum fuerit, paucis hoc loco ob oculos ponam.

IGITVR cùm mundi Opifex DEVS omnia,quæ amplissimo paradisi ambitu continebantur, in primi parentis nostri vsum & alimentum benignè & liberaliter cōtulisset, cunctáque, quæ mouentur in terris, imperio illius subiecisset: ne absque vlla prorsus disciplinæ lege viueret; tùm ne idonea materia, qua suam erga munificentissimum parentem obedientiam & obseruantiam declararet,ipsi deesset, auctiusq; æternæ vitæ meritū ea ratione sibi pararet,nulla alia,quàm abstinentiæ lege illum probare,& ad pietatem exercere voluit. Verba legis sic habent: *Ex omni ligno Paradisi comede; de ligno autem scientiæ boni & mali ne comede: Quacunq; enim die comederis ex eo, morte morieris.* En ciborum delectum sub grauissima pœna primo generis nostri parenti ab omni peccato iam tum adhuc immuni indictum.

Prima legum omnium de ciborum delectu cauit.

Gene. 2.

QVOD autem DEVS Opt. Max. non tantùm periculi faciundi causa,à ligno scientiæ boni & mali Adamum abstinere iusserit,sed simul quoque exercitij, idq; seuerè omnino & seriò, hoc magno nostro incommodo & malo probauit rei euentus. Constat enim, protoplastos, quòd eam obseruantiæ legem temerè violassent, ex amœnissimo Paradisi loco, primæuæque iustitiæ dono miserabiliter excidisse, grauique seipsos scelere obstrinxisse;& quod omnium grauissimum est, vniuersam posteritatem suam iustitia & sanctitate, quam vnà cum ipsa natura singuli accepturi erant,orbatam, nec non originis labe fœdè contaminatam in mortem,aliasq; innumeras calamitates, quæ hanc vel antecedunt, vel eandem consequuntur,præcipitem egisse.

Lex de ciborum delectu in Paradiso lata,& violata seuerissimè vindicata.

AN verò cætera ne omnia, citra vllam prorsus exceptionem, primo homini, eiusdemq; posteris in cibum fuerint concessa, id

ea de

ea de causa à quibusdam in quæstionem vocatur, quia primis illis Geneseos capitibus, vbi ex instituto homini victus ratio præfinitur, nulla carnium, aut piscium, aut aliorum eiusmodi fit mentio, sed eorum tantùm, quæ tellus & arbores proximè ex se fundunt. Dixit enim DEVS: *Ecce dedi vobis omnem herbam adferentem semen super terram, & vniuersa ligna, quæ habent in semetipsis sementem generis sui, vt sint vobis in escam, & cunctis animantibus terræ.* & infrà: *Ex omni ligno paradisi comede; de ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas.* Hæc DEVS ante peccatum, in quibus, vt apparet, altum de carnibus, ouis, piscibus, lacte, caseo, aliisque similibus est silentium.

Nō satis certum omnino ne simpliciter primo homini in cibum & alimentū fuerint concessa, præter fructum arboris scientiæ boni & mali. Genes. 2.

SED & statim quoque post admissum peccatum norma illa viuendi, quæ in paradiso semel tradita & promulgata fuerat, denuo statuitur & confirmatur: Quandoquidem sub tertij capitis finem inter cætera ita legimus: *Quia audiuisti vocem vxoris tuæ, maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea, cunctis diebus vitæ tuæ. Spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ.* Ex his itaq; aliisq; similibus quidam nullum ante diluuium, carnium, aut piscium, aut aliorum eiusmodi vsum extitisse inferunt. Alij ex iisdem illis Scripturæ locis oppositum colligunt. Nonnulli inter vsum & publicum vel communem vsum, secernunt; aiunt enim, aliquem earum rerum vsum etiam ante cataclysmum obtinuisse; at non passim, nec apud omnes, sed apud quosdam tantùm, idque lege permittente aut dissimulante veriùs quàm suadente. & horum sententia videtur sanior.

Genes. 3.

Tres opiniones de vsu carnium, ante diluuium.

Verisimile, extitisse vsum carnium ante diluuium.

PRIMO namq; satis compertum est, earum rerum vsum per id tempus iure naturali non fuisse illicitum. Nam quod eo iure semel non licet, id nunquam licet; quippe quòd ea tantùm vetare soleat, quæ intrinsecè mala sunt. Atqui vesci carnibus, aut bibere vinum, ex se non est malum, sed si malum est, ideo malum est, quia prohibitum est, aut quia rei cuiuspiam natura mutata est: Non enim eadem conueniunt sano & ægro. Quòd si secundùm se malum esset, CHRISTVS eiusdemque discipuli à vino & carnibus perpetuò abstinuissent; at non semper abstinuerunt.

Vesci carnibus & bibere vinum secundùm se non est malum.

ÆQVE compertum est, nullum primis illis capitibus extare præceptum, quo primis parentibus eorundemue posteris carnium, aut piscium, aut vini, aut aliarum consimilium rerum vsus apertè prohibeatur. Nam etsi olera & arborū fœtus ipsis in escam

Primis Geneseos capitib⁹ nulla, vna duntaxat excepta, esca prohibetur.

Res sua natura indifferētes, quæ expreſsè non ꝓhibenꝰ, conceſſæ creduntur.

proponantur; carnes tamē & quæ illis cognata ſunt, expreſsè non interdicuntur. Iam inter res ſuapte natura indifferentes, ſi quæ expreſsè non prohibentur, eæ ſimpliciter conceſſæ iudicantur. Imò verò eo ipſo, quòd primæuus ille ſtatus naturalis legis nomine deſignatur, iudicium haudquaquam obſcurum ſit, vel nulla, vel certè paucíſsima externa præcepta per id tempus extitiſſe. Quare illi ipſi quoque, qui carnium eſum ante diluuium frequentem extitiſſe negāt, ante Moyſi legem promulgatam nullius animantis carnes abſolutè proſcriptas fuiſſe diſertè affirmant.

Carnes, & quæ cum his cognationem habent, aliquē vſum habuēre, ante diluuium.

Geneſ. 4.

CERTVM eſt tandem, carnes & quæ cum carne cognationem habent, vt ſunt oua, lac, butyrum, caſeus, aliáque id genus complura, ſi non apud omnes, certè apud aliquos aliquem ſaltem ante diluuium vſum habuiſſe. Extat enim Abelis commendatio propterea, quòd de gregis ſui primogenitis, eorundemq; adipibus liberaliter obtuliſſet. Atqui ſi nullus illa ætate lactis, aut caſei, aut carnium vſus erat, in idem planè redibat, pinguéne eſſet, quod offerebat, an tenue vel gracile. Nam quòd propter ſolam lanam, aut pelles ſæculi illius homines tam numeroſos greges pauerint, id neutiquam ſit veriſimile.

SED neque myſterio quoque vacat, quòd Noë ex animantibus immundis bina tantùm; ex mundis autem ſeptena ſecum in arcam aſſumere iubetur. Nam etſi iuſſum hoc ad ſacrificij rationem referri queat; alimenti tamen ratio hinc excludi non debet: Quandoquidem, ſi nullus illorum animantium domeſticus vſus extitiſſet, nullus quoque eiſdem in publicis ſacrificiis locus relictus eſſet; Sacrificium namque DEO gratum, non de quolibet, ſed de rebus vtilibus offerri debet. Quis enim ferat, aut ſacrificium appellet, ſi pullo aut vitulo, peſte vel alio morbo extincto DEO quiſpiam litet? Sed ad rationem ex ſeptenario illo mundorum numero petitam. Aut turtures, columbæ, gallinę earundémque pulli, & alia eius generis volatilia ante cataclyſmum cœleſti numini offerebantur, aut ſecùs. Si offerebantur, erant ergo vtilia. At nullum hæc vſum habere videntur, ſi vel ipſa vel illorum oua non comedantur. Si autem nihil ex iis omnibus DEO offerebatur, quorſum ſeptena ex illis ſunt aſſumpta, cùm ad ſobolis propagationem bina ſat eſſe potuerint?

Sacrificium Deo placiturum ex rebus vtilibus offerri debet.

SIMI-

SIMILIS ratio ex mundorum & immundorum distinctione institui queat. Nam quæ dicebantur immunda, aut ratione alimenti, aut ratione sacrificij, aut ratione vtriusque talia dicebantur. Si ratione alimenti, ergo cęteris omnibus, quę immunda non censebantur, licebat vesci. Rursum si qua habebantur munda ratione sacrificij, ergo illa erant vtilia; at pleraque mundorum nullum habent vsum extra mensam: ergo etiam ante diluuium aliquis animalium vsus erat in epulis. Id quod ex illorum sententia, qui carnium vsum ante Cataclysmum extitisse inficiantur, hactenus quoque confirmari queat, quatenus lactis, butyri, casei, aliorumque eiusmodi vsum ante id tempus receptum fuisse ingenuè profitentur: Siquidem primo, secundo, & tertio Geneseos capite, vnde illi argumentum contra carnes petunt, æquè excluduntur, vel vt rectiùs dicam, æquè reticentur oua, lac, butyrum, & caseus, ac carnes. Cur id ergo de vno negant, quod de aliis omnibus affirmant?

Distinctio inter munda & immũda arguit aliquẽ carnium vsum ante cataclysmũ extitisse.

Nõ satis sibi constát, qui carniũ vsum ante diluuiũ extitisse negant.

DENIQVE ex Euangelio, vt de aliis Scripturis nihil dicam, magna fit coniectura, si non apud omnes promiscuè, certè apud multos, magnum satis ante cataclysmũ luxum extitisse; scriptum est enim: *Sicut in diebus Noë ante diluuium erant comedentes et bibentes, nubentes & nuptui tradentes, vsque ad eum diem, quo intrauit Noë in arcam, & non cognouerunt, donec venit diluuium, & tulit omnes, ita erit aduentus filij hominis.* Atqui aqua, poma, olera, aliáque humi nascentia luxui fouendo haud multùm idonea censentur, etiamsi copiosiùs ingeras. Quamuis ergo sanctiores ante diluuium à carnibus aliisq; similibus fortè abstinuerint, deprauatiores tamẽ, quorum nimirũ animus toto impetu ad carnis illecebras ferebatur, non magis à carnibus abstinuisse putandi sunt, quàm à cęteris, quę voluptatis sensum ciere nata sunt. Sed istud interim nihil contra id, quod nos hîc instituimus: nobis enim sat est, aliquos saltem per id tempus compertos esse, qui non omnibus indiscriminatim vescerentur semper. Nam si omnes omnibus promiscuè vescębãtur, quorsum inter munda & immunda secernebatur?

Matth 25. Luc. 17.

Insignis luxus, qui diluuium antecessit, carniũ & vini vsum ea ætate extitisse haud obscurè ostendit.

AT verò post diluuium carnium esus humanæ naturæ imbecillitati ita est indultus, vt tamen non omnis eorum vsus citra delectum vllum fuerit concessus. Concessionis verba habent: *Omne, quod mouetur & viuit super terram, erit vobis in cibum, quasi olera* Genes. 9.

virentia

virentia tradidi vobis omnia, excepto quòd carnem cum sanguine, hoc est, in sanguine suo præfocatam, vel, vt quidam non prorsus imperitè exponunt, crudam sanguinéque & sanie adhuc stillantem, *non comedetis.*

Quid sit comedere carnem cũ sanguine.

HAEC autem de sanguine & suffocato prohibitio, non tantùm secunda illa mundi ætate robur obtinuit; sed inde exorsa vsque ad legem Mosaicam; & hinc rursum perpetua quadam serie vsque ad Euangelium, & eo etiam longiùs sese porrexit. Nam quò inter Christianos ex Iudæis & Gentibus ad CHRISTVM conuersos beneuolentia & firma pax coalesceret, cæteris legalibus abrogatis, Apostoli sanctionem de sanguine & suffocato nouo rursum decreto cõfirmarunt: *Visum*, inquiunt, *est Spiritui sancto & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris, quàm hæc necessaria, vt abstineatis vos ab immolatis simulachrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione, à quibus vos custodientes bene agetis.* Hæc de ciborum delectu in prima sua Synodo Apostoli.

Lex de sanguine & suffocato, omnibus penè mundi ætatibus obtinuit.
Act. 15.

ET quamuis eorum mens non esset, decretum aliquod promulgare, quod perpetuis temporibus obtineret; (Quare ipsis etiamnum superstitibus, lex illa de sanguine & suffocato non vbique obseruabatur; sed iis duntaxat locis, in quibus legis ratio adhuc perstabat) attamen Græci, Armeni, eorundemque vicini, siue maiorum suorum studio, siue Latinorum hominum odio, siue alio quocunque consilio moti, eam de sanguine & suffocato sanctionem nunquam hactenus seruare desierunt. Quin Latini quoque, vt apud Rabanum, Burchardum, Bedam, Iuonem, & alios, qui Canonum Rapsodias ediderunt, videre est, longo post Apostolorum decessum tempore à sanguine & suffocato se continuerunt.

Græci etiamnũ à sanguine & suffocato abstinẽt.

AT verò lex Mosaica, hac de abstinendo à sanguine & suffocato lege non contenta, etiam suum, leporum, & multorum præterea aliorum animantium carnes, veluti immundas proscribebat. *De his*, inquit Moyses, aut per Moysen Dominus, *quæ ruminant, & vngulam non findunt, hæc comedere non debetis, Camelum, Leporem, Chærogryllum, qui ruminant, & non diuidunt vngulam. Sus quoque, quoniam diuidit vngulam, & non ruminat, immunda erit. Carnibus eorum non vescemini, & cadauera non tangetis.* & paucis interiectis: *Immundas aues non comedetis, aquilam videlicet, gryphum, haliætum, ixon, vulturem, miluum, & omne*

Plurima in lege Mosaica tanquã immunda prohibita.
Leuit. 11.

omne coruini generis, struthionem, noctuam, larum, accipitrem, herodium, cygnum, ibin, mergulum &c. En quanta vis animantium, quibus Iudæis vesci non licebat. Similes prohibitiones comperias Exod. 12. 23. 21.22.29. Leuit.6.17.19.22.23. Num.6.18. Deut.12.14.& alibi non infrequenter, quæcunq; tandem tantæ huius prohibitionis ratio extiterit. De hoc enim variæ extant doctorum hominum sententiæ, variæ opiniones, variæ interpretationes.

VERVM fuerit illa mystica vel physica, vel ex vtraq; mixta, vel qualiscunque alia, certum est, pios homines tanta religione ab iis omnibus abstinuisse, quę lex repudiabat, vt quidam immania supplicia, adeóq; mortem ipsam maluerint subire, quàm contra legis præscriptum quicquã omnino ex iis, quæ lex immunda censebat, degustare. *Eleazarus*, tradit scriptura, *vnus de primoribus, vir ætate prouectus, & vultu decorus, aperto ore hians, compellebatur carnem porcinã manducare: at ille generosissimam mortem magis, quàm odibilem vitam complectẽs, voluntariè præibat ad supplicium.* & infrà: Comperti apud Iudæos, qui immanissimã mortẽ mallent subire, quàm quicq̃ contra ciborum delectum committere. Illustre Eleazari martyrium.

CONTIGIT *autem, septem fratres vnà cum matre sua apprehensos compelli à Rege edere contra fas carnes porcinas, flagris & taureis cruciatos. Vnus autẽ ex illis, qui erat primus, sic ait: Quid quæris, & quid vis discere à nobis? parati sumus mori magis, quàm patrias* DEI *leges præuaricari.* Subiungitur deinde, quã ad vnum omnes vnà cũ matre atrocissimis suppliciis è medio sublati fuerint, nullã aliam mortis causam habentes, quàm quòd cõtra legalem ciborũ delectum nollent peccare. 2.Mach 7. Heroica sanctorum Machabæorũ sententia crudeleq́. eorũdem supplicium.

HVC quoque pertinet, quod Propheta Hieremias prophetiæ suę c.35. de Rechabitis exponit. *Posui, ait, coram filiis domus Rechabitarum scyphos plenos vino & calices, & dixi ad eos: Bibite vinum; qui responderunt: Non bibemus vinum, quia Ionadab filius Rechab pater noster, præcepit nobis, dicens: Non bibetis vinum vos, & filij vestri vsq; in sempiternum; & domum non ædificabitis, & sementem non seretis, & vineas nõ plantabitis, nec habebitis; sed habitabitis in tabernaculis, cunctis diebus vestris, vt viuatis diebus multis super faciem terræ, in qua vos peregrinamini. Obediuimus ergo voci Ionadab filij Rechab patris nostri in omnibus, quæ præcepit nobis ita, vt non biberemus vinum cunctis diebus nostris, nos & mulieres nostræ, filij & filiæ nostræ, & non ædificaremus domus &c.* En graue iugum non à publico & legitimo magistratu; sed ab homine priuato posteritati Rechab impositum. En promptam expeditamque optimorum filiorum in re, secundùm se planè adiaphora, obedientiam. Hierem.35. Admirabilis Rechabitarum obedientia & continentia.

At nunquid obedientia isthæc tanquam res vana, aut superstitiosa DEO displicuit? minimè gentiū; sequitur enim: *Firmauerunt filij Ionadab filij Rechab præceptū patris sui, quod præcepit eis, populus autem iste non obediuit mihi. Idcirco hæc dicit Dominus exercituum DEVS Israël, Ecce ego adducam super Iudam, & super omnes habitatores Hierusalem vniuersam afflictionem, quam locutus sum aduersùs illos, eò quòd locutus sum ad illos, & non audiuerunt; vocaui illos, & non responderunt mihi. Domui autē Rechabitarum dixit Hieremias: Pro eo quòd obediuistis præcepto Ionadab patris vestri, & custodiuistis omnia mandata eius, & fecistis vniuersa, quæ præcepit vobis, propterea hæc dicit Dominus exercituum DEVS Israël. Non deficiet vir de stirpe Ionadab filij Rechab, stans in conspectu meo cunctis diebus.* En amplissimam præstitæ obedientiæ mercedem.

Eodem cap. 35.

Rechabitarum obedientia egregia mercede pensata.

EIVSDEM notæ est illud Leuitici: *Vinum & omne, quod inebriare potest, non bibetis, tu & filij tui quando intrabitis tabernaculum testimonij, quia præceptum sempiternum est in generationes vestras.* Et præcepti causam exponens, subiungit: *Vt habeatis scientiam discernendi inter sanctum & profanum, inter pollutum & mundum, doceatisque filios Israël omnia legitima mea, quæ locutus sum ad eos per manum Moysi.* & illud Numerorum: *Vir, siue mulier cùm fecerint votum, vt sanctificentur, & se voluerint Domino consecrare, à vino & omni, quod inebriare potest, abstinebunt.* & illud rursum Iudicum: *Sterilis es & absque liberis, sed concipies & paries filium: Caue ergo, ne bibas vinum aut siceram, nec immundum quicquam comedas, quia concipies & paries filium, cuius non tanget caput nouacula. Erit enim Nazaræus DEI ab infantia sua.* & infrà: *Ab omnibus, quæ ego locutus sum vxori tuæ, abstineat se, & quicquid ex vinea nascitur, non comedat. Vinum & siceram non bibat, nullo vescatur immundo, & quod ei præcepi, impleat atq; custodiat.* & illud tandem Ezechielis: *Caput suum non radent, neq; comam nutrient, sed tondentes attondent capita sua. Et vinum non bibet omnis sacerdos, quando ingressurus est atrium interius.*

Cap 10.

Nazaræis & tabernaculo deseruientibus vini potu interdictū erat.

Cap 6.

Hæc obseruēt, q altari hoc tēpore deseruiūt, & animarum curam gerunt.

Cap. 13.

Cap. 44.

SED & in præcipua quoque Danielis & sociorum eiusdem laude ponitur, quòd solis leguminibus & aqua maluerint victitare, quàm regio cibo animas suas contaminare. *Dentur*, aiunt, *nobis legumina ad vescendum, & aqua ad bibendum, & contemplare vultus nostros, & vultus puerorum, qui vescuntur cibo regio, & sicut videris, facies cum seruis tuis. Qui audito sermone eiusmodi, tentauit eos diebus decem: post dies autem decem apparuerunt vultus eorum meliores & corpulentiores præ omnibus*

Dani. 1.

Danielis & sociorum eiusdē abstinentia.

omnibus pueris, qui vescebantur cibo regio. Porrò Malassar tollebat cibaria, & vinum potus eorum, & dabat eis legumina.

HABVIT autem DEVS hoc pietatis & religionis studium vsqueadeò gratum, vt tantam illis scientiam & sapientiam infunderet, quanta humana industria & studio parari nullo modo potest. subditur enim: *Pueris autem his dedit DEVS scientiam & disciplinam in omni libro & Sapientia. Danieli autem intelligentiam omnium visionum & somniorum.* & infrà: *Cùmque eis locutus fuisset Rex, non sunt inuenti tales de vniuersis vt Daniel, Ananias, Misaël, & Azarias, & steterunt in conspectu regis, & omne verbum Sapientiæ & intellectus, quod sciscitatus est ab eis Rex, inuenit in eis decuplum super cunctos Ariolos & Magos, qui erant in vniuerso regno eius.*

Danieli eiusdémque sociis ob seruatum legalē ciborum delectum incomparabilis scientia & sapiētia collata.

FRVCTVM huic haud dissimilem sua religio & abstinentia peperit seniori Tobiæ quoque: *Etenim cùm per captiuitatem deuenisset cum vxore & filio in ciuitatem Niniuem cum omni tribu sua; & cùm omnes ederent ex cibis gentilium, iste custodiuit animam suam, & nunquam contaminatus est in escis eorum. Et quoniam memor fuit Domini in toto corde suo, dedit illi DEVS gratiam in conspectu Salmanasar Regis, & dedit illi potestatem quocunque vellet ire, habens libertatem quæcunque facere voluisset.* hæc Scriptura de Tobia, eiusdémque pietate & religione. Denique licet CHRISTVS Dominus supra legem esset; attamen quòd legem implere venisset, non etiam soluere, nusquam legitur aliquid manducasse, aut bibisse, quod cum legis decreto pugnaret.

Cap. 1.

Tobias ob seruatum ciborū delectum & pietatis cultum in libertatē restitutus.

Matth. 5.

Christus Dominus legis decretum circa ciborum delectum religiosè semper obseruauit.

MANDAT sanè discipulis, vt edant & bibant, quæ apponuntur; sed id citra vllum legis præiudicium: Siquidem Iudæi, quibus solis per id tempus prædicabant, (Nam ante missum Spiritum sanctum, neque ad Samaritanos, neque ad vllos omnino paganos diuertere fas illis erat) legalem ciborum delectum ad superstitionem vsque seruabant. Quare cùm Apostolus Petrus, qui vnus ex illis erat, per extasin admoneretur, vt mactaret, eáque, quæ secundùm legem vel tangere nefas erat, manducaret, non absque bonæ conscientiæ, quod ad eam rem attinet, fiducia respondit: *Absit Domine, quia nunquam manducaui omne commune & immundum.* Mitto hîc, præceptum illud CHRISTI veriùs ad noui quàm ad veteris Testamenti Doctores & Pastores pertinuisse.

Iudæi cæremoniarum suarum apprimè obseruantes.

Act. 10.

Ex scripturis itaque manifestum est, in omni ætate & lege, vel propter iram & conscientiā, vel certè ad euitandum scandalum &

infirmorum offensionem, semper ab aliquibus abstentum fuisse, Quanquam solius scandali euitatio idoneam per se abstinentiæ causam adferre queat. Sanè Apostol⁹ Paulus satius iudicauit, perpetuò à carnibus abstinere, quàm esu carniũ vel vnum offendere.

Iusta abstinendi ab aliquibus causa scandali euitatio.

1. Cor. 8. *Esca*, scribit, *nos non commendat* DEO: *Neque si manducabimus, abundabimus, neq; si non manducabimus, deficiemus. Videte autem, ne fortè hæc licentia vestra offendiculum fiat infirmis. Si enim quis viderit eũ, qui habet scientiam in idolo recumbentem, nonne conscientia eius, cùm sit infirma, ædificabitur ad manducandum idolothyta; & peribit infirmus in tua conscientia frater, propter quem* CHRISTVS *mortuus est? Sic autem peccantes in fratres, & percutientes conscientiam eorum infirmam, in* CHRISTVM *peccatis. Quapropter si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum scandalizem.* Hæc Apostolus in eos, qui rebus sua natura mediis cum nonnulla infirmorum offensione vtebantur: Siquidem in idolorum fano cibum sumere; vel ea, quę idolis consecrata fuerant, comedere, (modò id in idolorum honorem, aut cõtra conscientiam, aut maiorum sanctionem non fiat) res est secundùm se adiaphora. At quia malam præ se fert speciem, infirmosq; offendere nata est, ideo in infirmorum præsentia ab ea abstinẽdum est. Ast quid illum dicturum putamus, si quem contra expressam Ecclesiæ inhibitionem; imò verò in manifestum Ecclesiæ contemptum, eiusmodi quippiam facere conspexisset?

HIS cognata sunt, quę scribit idem Apostolus decimoquarto capite ad Romanos: *Quæ*, inquit, *pacis sunt, sectemur, & quæ ædificationis sunt, in inuicem custodiamus. Noli propter escam destruere opus* DEI. *Omnia quidem sunt munda; sed malum est homini, qui per offendiculum manducat. Bonum est, non manducare carnem, & non bibere vinum, neque in quo frater tuus offenditur, aut scandalizatur, aut infirmatur.* Sed & venerandum senem illum Eleazarum nihil æquè ad mortem adegit, ác ne falsa quadam simulatione iuniores in errorem præcipites ageret; ait enim: *Nõ dignum est nostra ætate, fingere, vt multi adolescentes arbitrantes Eleazarum nonaginta annorum transiisse ad vitam alienigenarum: & ipsi propter meam simulationem, & propter modicum corruptibilis vitæ tempus, decipiantur: & propter hoc maculam atque execrationem meæ senectuti conquiram.* Solùm itaque offensionis periculum, omni præcepto & lege sublata, sufficientem abstinentiæ causam adfert. SED iam ad nouæ legis, Christianæque politiæ abstinentiam se vertat oratio: nam

Rom. 14.

2. Mach. 6.

nam quæ hactenus allata sunt, ea maiorem partem ad eos spectāt, qui Euangelicæ legis promulgationem antecesserunt, adeóque apud Euangelicæ libertatis præcones ad ciborum delectū statuendum minùs valida sunt.

Iam inde ab Apostolorum ætate, vsq; ad hoc præsens æuum, aliquem semper ciborum delectum in CHRISTI *Ecclesia extitisse.*

CAPVT QVARTVM.

AB ipso mundi exordio vsq; ad Euangelium promulgatum, vel apud omnes, vel apud sanctiores aliquem perpetuò ciborum delectum obtinuisse, ostensum est hactenus: proximum est, vt nonnulla de ea abstinentia testimonia in medium adferamus, quæ post publicatam Euangelij legem vel intra, vel extra ieiunium obtinuit, & etiamnum, vbi Ecclesiastica disciplina viget, obtinet.

ET quidem de eo delectu, quem Apostolos iis omnibus indixisse suprà commemorauimus, qui ex Gentibus ad CHRISTI fidem conuertebantur, non est quòd pluribus agamus. Solùm monuerim, primos Christianos nòn solùm abstinuisse à sanguine & suffocato; sed multos quoque à carnibus, aliisque lautioribus escis. Quomodo, inquiebant, Galliæ martyres, humanis carnibus vescuntur, (id enim flagitium illis à Paganis imponebatur,) qui ne carnes quidem animalium degustare consueuerunt?

Actor. 15.

Lib. 5. c. 1. hist. Eccles.

Permulti in primitiua Ecclesia nō modò à sanguine & suffocato, verùmetiam à carnibus abstinebant.

QVIN Philo quoque Iudæus Christianos, qui sub Marci Euangelistæ disciplina Alexandriæ viuebant, non solùm à sanguine, suffocato, & carnibus sese cōtinuisse asserit; verùm à cæteris quoque omnibus, quæ è carne originem trahunt, vel cum carne cognationem habent. Potus, ait, erat illis sola aqua, obsonium autem panis cum sale & hyssopo. Abstinebant hi autem & cæteri omnes ab illis, non tanquam ab immundis, sed tanquam à certis vitiorum fomentis: Abstineo à carnibus, inquiebat Bernhardus, ne dum nimis nutriunt carnem, simul & carnis nutriant vitia. Hæreticus aliter, nēpe horret lac, & quicquid ex eo conficitur: postremò omne, quod ex coitu procreatur. Rectè & Christianè, si nō idcirco, quia ex coitu, sed ne ad coitum prouocent.

De vit. contēpl.

Ser. 66 sup cāt.

Quo sensu abstinendum à carnibus.

Carnes carnis vitia nutriunt, & ad coitum prouocant.

Epit.diu.decret.
Alio sensu & mente heresi imbuti, alio catholici à carnibus abstinent.
Catech. 4.

EODEM tendit illud Theodoreti: A vino & ab esu carnium, & ab aliis eiusmodi abstinentiam non similiter, vt hæretici, complectitur Ecclesia; illi enim ab his tanq̃ ab immundis abstinēdum esse censent, Ecclesia autē nihil horum decreuit. Et illud Cyrilli Hierosolymitani: Ieiunamus à vino & carnibus abstinentes, non quòd oderimus hæc tanq̃ abominationes aliquas, sed quòd mercedem expectamus; vt cùm ea, quæ sub sensum cadūt, neglexerimus, fruamur spiritali mēsa, quę sola potest mente cōprehendi, & vt nunc seminantes in lachrymis, in futuro sæculo cū exultatione metamus. Et illud Augustini: Christiani nōn hæretici edomandi corporis causa, propter animā ab irrationalibus motibus amplius humiliandam, non quòd illa immunda esse credant, non solum à carnibus, verumetiam à quibusdam terræ fructibus abstinent.

Abstinētia à carnibus præmia meretur.
Lib 3. c. 5. cont. Faust.

Lib.1.c 44.offi.

ET illud Isidori: Postquam CHRISTVS, qui est principium & finis, apparuit, hoc quod in principio suspēderat, etiam in temporum fine retraxit, loquens per Apostolum suum: *Bonum est, nō manducare carnem, & non bibere vinum.* Et iterum: *Qui infirmus est, olera manducet.* Non igitur quia carnes malæ sunt, ideo prohibentur; sed quia illarum epulæ carnis luxuriam gignunt; Fomes enim & nutrimentum omnium vitiorum sunt.

Rom. 14.
Omniū vitiorū fomes & nutrimētum carnes.

De consecr.d. 5. c. Carnem.
Monachis carnium vsus interdictus.
Ser 66 in cant.
Abstinentia satisfactio est pro peccatis.

ET illud Episcopi Fructuosi: Carnem cuiq; monacho nec gustandi, nec sumendi est concessa licentia, non q̃ creaturam DEI iudicemus indignam, sed quòd carnis abstinētia vtilis & apta monachis æstimetur: seruato tamen moderamine pietatis erga ægros. Et illud tandem Bernhardi: Abstinent hi, vt prædixit ille, à cibis, quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione: hinc quoq; hęreticos sese probantes, non sanè quia abstinent, sed quia hæreticè abstinent. Nam & ego quoq; interdum abstineo, sed abstinentia mea satisfactio est pro peccatis, non superstitio pro impietate. HAEC sat esse poterant ad id statuendum & persuadendum, quod in capitis huius titulo proponitur. At quia paulò antè indicatum est, ieiunium ecclesiasticum præter cætera, ciborum quoq; delectum deposcere, ex veterum monumentis quędam hic subdere placet, quę clarè ostendant, maiores nostros iam inde ab Apostolorum ætate nunquam, citra eiusmodi delectum, ieiunare consueuisse. Ordiemur autem à ieiunio solenniori, ad cætera minùs solennia progressum mox facturi.

Igitur

IGITVR Clemens Romanus illustris CHRISTI martyr, Petriq; in Pôtificatu successor de postrema quadragesimalis ieiunij hebdomade ita scribit: A vino & carnibus abstinete vos iis diebus: sunt enim dies luctuosi, & non festi; parasceuen autem & Sabbatû integrum ieiunent, qui quidē possunt nihil gustantes vsq; ad galli cantum. Quod si quis non potest duorum dierum ieiunium continuare, seruet saltem Sabbatum; ait enim quodam in loco de se Dominus: *Quando discedet ab iis sponsus, ieiunabunt in iis diebus.* Iis igitur diebus sublatus est à falsis Iudæis, & crucifixus, & cum impiis reputatus. Huc facit illud Thelesphori quoque:

Lib.5 Apostol. Const.

In Quadragesima abstinēdum à vino & carnibus.

Matth.9.
Mar.2.

STATVIMVS, vt septem hebdomadas plenas ante sanctû Pascha oēs Clerici à carne ieiunēt. Quia sicut discreta debet esse vita clericorû à laicorû côuersatione; ita & in ieiunio debet esse discretio. Has ergo septē hebdomadas oēs clerici à carne & deliciis ieiunēt, & hymnis, & vigiliis, & orationibus die noctuq; inhęrere studeát.

D.4. Statuimus, ep. ad omnes Episc.

Non modò à carnibus in Quadragesimali ieiunio abstinendum, verùmetiam à cæteris delicatioribus cibis.

ET illud Gregorij Magni: Par est, vt nos, qui his diebus à carnibus abstinemus, ab omnibus quoq;, quæ semētinam trahunt originem, ieiunemus à lacte videlicet & caseo. Piscium autē vsus ita Christiano relinquitur, vt hoc illi infirmitatis solatium, non luxuriæ pariat incendium. Deniq; qui à carne abstinent, nequaquam sumptuosiora marinarum beluarum côuiuia præparent. Vinum quoq; ita permittitur, vt ebrietatem omnino fugiamus.

D.4. Deniq; epi sto. ad August. Aug. Episc.

In Quadrag: ab omnibus abstinendum, quæ à carne originem trahunt.

ET illud Synodi sextæ: Accepimus in Armeniorû regione, & in aliis locis in sabbatis & Dominicis sanctę Quadragesimę, quosdam oua & caseû comedere. Visum est ergo, vt omnis DEI Ecclesia, quæ est in vniuerso terrarum orbe, vnum ordinē sequens ieiunium perficiat: & abstineat ab ouis & caseo, quę quidem sunt fructus & fœtus eorum, à quibus abstinemus. Si aût hoc non obseru. uerint, si sunt Clerici, deponantur; si laici, segregentur.

Can 56.

Caseus & oua fructus & fœtus carnium sunt.

ET illud Synodi Toletanæ octauæ: Quisquis sine euitabili necessitate atq; fragilitate, & euidēti languore seu etiam impossibilitate ætatis, diebus Quadragesimæ esum carnium præsumpserit attentare, non solùm reus erit resurrectionis Dominicæ, verumetiam alienus ab eiusdem diei sancta communione. Et hoc illi cumuletur ad pœnam, vt ipsius anni tempore ab omni esu carnium abstineat gulam, qui sacris diebus abstinentiæ oblitus est disciplinam.

Can.9.

Seuerum decretum contra eos, q vescuntur carnibus diebus Quadragesimæ.

ET

Cano. 50.

Quæ escæ conueniant abstinentiæ Quadragesimali.

Et illud Laodicensis Synodi: Non oportet in Quadragesimę quinta feria vltimæ hebdomadę ieiunium dissolui, & totam Quadragesimam inhonorari, sed per totos hos dies ieiunare, & escis abstinentiæ conuenientibus, hoc est, aridioribus vti.

Hom. 2. in Gen.

Et illud Chrysostomi: Nusquam hodie (est hîc sermo de primo Quadragesimæ die) tumultus, vel clamor, vel carnium concisiones, vel coquorum discursus, sed omnia illa abierunt; & imitatur hæc ciuitas honestam quādam, continentem, & sobriam matremfamiliâs.

Hæres. 75. cont. Aëri.

Cuiusmodi fuerint Aëriani.

Et illud Epiphanij: In diebus Paschatis, hoc est, in septimana sancta, quando apud nos fiunt humicubationes, castitates, afflictiones, siccorum esus, omnesq; animarum salutes, ipsi (Aëriani) à summo manè obsonantur, carneq; & vino explentes venas, cachinnantur; ridētes ac subsannantes eos, qui sanctum hūc cultum hebdomadis paschatis perficiunt. Ecquid aliud faciunt huius nostræ ętatis Aëriani?

Serm. 3. pasch.

Quadragesima est tempus agonis.

Daniel. 1.

Daniel cū sociis nō solùm abstinet, sed etiam ieiunat.

Et illud Theophili Alexandrini: Nequaquam diebus Quadragesimæ, sicut luxuriosi diuites solent, vini poculum suspiremus; neque in procinctu & prælio, vbi labor & sudor est necessarius, carnium edulio delectemur. Qui legum præcepta custodiunt, ignorant vinum in ieiuniis, carnium esum repudiant, & insatiabilem auaritiam Dei timore compescunt. Non decet ieiunantes tempore agonis vesci carnibus. Daniel & tres illi pueri docent, ieiuniorum tempore à vino & carnibus abstinendum: sumere de terra semina, & potandam aquam, quibus comitibus nititur pudicitia.

Ser. 64. de temp.

Nunquam licet peccare.

Et illud Augustini: Sed & illa in Quadragesimæ diebus grandis vtilitas, quòd dum etiam à licitis abstinemus, magis ac magis monemur illicita vitare. Quî enim abstinemus nos à carnibus, quibus aliis diebus vti licet? quî nos abstinemus à vino, quo moderatè vti licet? Qui ergo ista vitamus, quæ aliquando licent, in primis peccata fugiamus, quæ omnino nunquam licent. Hæc illi de Quadragesimalis ieiunij abstinentia.

Simil. oct.

Quomodo alicubi ieiunabatur Apostolorū ætate.

Ad omne ieiunium promiscuè pertinet illud Hermetis Apostolorum discipuli. Illo die, quo ieiunabis, nihil omnino gustabis nisi panem & aquam: & computata quantitate cibi, quem cæteris diebus comesturus eras, sumptum diei illius, quem facturus

eras,

eras, repones, & dabis viduæ, pupillo, aut inopi. Et illud Origenis: Quando ieiunamus, ô viri, abstinemus nos, vt non gustemus carnem, nec vinum, nec superfluas escas. Lib.3. in Ioh.

Et illud Basilij: Carnes non edis? sed comedis fratrem tuum. A vino abstines? sed ab iniuriis tibi nõ temperas. Et illud Athanasij: Inediæ & vigiliarum in tantum patiens erat, vt crudelitatem viribus vinceret, pernoctabat in oratione sæpissime, edebat semel in die post solis occasum: nonnunquam biduo aut triduo sic permanens, quarto demum die reficiebatur. Sumebat verò panem & sal potumq; aquæ perparum. De carnibus verò & vino melius tacere puto, quàm quicquam dicere, quoniã nec apud plurimos quidem monachos istiusmodi escæ in vsu habentur. Hom. 1. de ieiu. In vita Anto.

Et illud Hieronymi: Cibum & vestimentum ei palma præbebat. Quod ne cui impossibile videatur, IESVM testor & sanctos Angelos eius, in ea eremi parte, quæ iuxta Syriam Saracenis iungitur, vidisse me Monachos, de quibus vnus per 30. annos clausus hordeaceo pane, & lutulenta aqua vixit. Alter in cisterna veteri, quam gentili sermone Syri cubam vocant, quinq; caricis per singulos dies sustentabatur. In vit. pau. Erē. Incomparabilis abstinẽtia quorundam Monachorum.

Et illud item eiusdẽ: A vigesimo primo anno vsq; ad 27. tribus annis dimidiũ lentis sextarium madefactũ aqua frigida comedit, & aliis tribus panẽ aridum cum sale & aqua. A 27. vsq; ad 30. herbis agrestibus & virgultorum quorundam radicibus crudis sustẽtatus est. A 31. vsq; ad 35. sex vncias hordeacei panis & coctũ modicè olus absq; oleo in cibo habuit. Sentiens aũt caligare oculos suos, & totũ corpus impetigine & punicea quadã scabredine contrahi, ad superiorẽ victum adiecit oleum, & vsq; ad sexagesimũ vitæ suæ annum hoc continentiæ cucurrit gradu, nihil extrinsecùs, aut pomorum, aut leguminis, aut cuiuslibet rei gustans. In vit. Hilario. Incredibilis abstinentia Abbatis Hilarionis.

Et illud tandem Rabani: Leguntur aliqui Sanctorum per biduanas, siue per triduanas, siue etiã per totam hebdomadam ieiunium extendere. Plerique quòd nec vinum, nec siceram biberint, nec aliquid manducauerint, præter panem siccum & olera. Alij quòd ab omni carne abstinuerint. Alij quòd intantùm se abstinuerint, quòd nec pane, nec cibo vsi sint, sed paucis caricis corpus suum sustentauerint. Lib. 2. ca. 25. de Cler. institut.

De abstinentia porrò quarundam feriarum, intra quamlibet

ſeptimanā agit illud Damaſceni: Ieiunia feria quarta & ſexta ſeruari, & paſcha celebrari prohibet (Aërius) ſtata hæc omnia dānat. Carnibus & cibis omnis generis vſus eſt ſine religione. Quòd ſi quis ieiunium ſeruare velit, id ab eo certis diebus ſeruari negat oportere, ſed quando volet: Negat enim ſe lege teneri.

Lib. de Hæreſ.

Hæretici vlla ſe lege teneri negant.

E T illud rurſum Gregorij ſeptimi: Quia dies ſabbati apud ſanctos Patres noſtros in abſtinentia celebris habitus eſt, nos eorundem auctoritatem ſequentes, ſalubriter admonemus, vt quicunq; ſe Chriſtianę religionis participem eſſe deſiderat, ab eſu carnium eadem die, niſi maiori feſtiuitate interueniente, vel infirmitate impediente, abſtineat.

D 5 de conſ. Quadrag.

Sabbato maiorū inſtituto abſtinendum à carnibus.

E T illud item Leonis quarti Pont: Max: de eſu carnium apud nos vetuſtiſsima, & nō improbanda traditio ſemper eſt tenenda, vt à cœnæ termino, quæ fit in principio noctis quartæ, quæ luceſcit in quarta feria vſq; ad diluculū quintæ feriæ; Et ſimiliter à cœna noctis ſextæ feriæ, quæ luceſcit in ſexta feria non imperitè ieiunatio vſq; ad ſabbati lucem, quantum de diei parte aliquis ieiunare maluerit, vel debuerit, protendatur.

D. 3. de Conſ. Ca. de eſu.

Quondam die Mercurij ieiunabatur, & à carnibus abſtinebatur.

E T illud demum Ambroſij: Sunt quidā, qui quarta feria carnē non edendam ſtatuerunt; ſunt qui ſabbatis, ſunt item, qui à paſcha vſq; ad pentecoſten edāt; eſt qui nunq̄ edat. Eadem hęc diſparitas etiamnum in Eccleſia D E I obtinet. Siquidem quibuſdam in locis non modò ſabbato & proſabbato abſtinetur à carnibus, verumetiam feria quarta. Alibi, quòd piſces deſint, etiā ſabbato aliquis carnium vſus conceditur. Nonnulli tota vita non ſolùm à carnibus, verumetiam ab ouis ſe continent, nō quòd iſthæc immunda cenſeant, ſed quòd D E O, per abſtinentiam ſeſe commendare ſtudeant. Patet ex his ergo, non ſolùm veteres Iudæos, ſed veteres quoq; Chriſtianos aliquē ſemp ciborū delectū obſeruaſſe, adeoq; q̄ de abſtinentia à carnibus & aliis quibuſdā eſcis in Eccleſia traduntur, ea heri à Monachis non eſſe excogitata, ſed ab ipſis Apoſtolis profecta, fidaq; traditione inde ad nos vſq; propagata.

Ad ca. 10. Rom.

In eſu carnium, vel in abſtinentia potiùs à carnibus, ætate Ambroſij magna varietas.

Ciborum delectus vnà cum Eccleſia exortus.

E C Q V I D mirum eſt: ſi Chriſtiani, veteresq; Iudæi, vel obediētię, vel mortificationis cauſa à quibuſdā abſtineant, olimue abſtinuerint, cùm quędam etiā apud Gentium nationes veræ abſtinētiæ & ieiunationis vmbræ aliquando extiterint? Poſſem equidem plurima eius rei exempla in medium adducere, verùm nę quem pro-

Pagani quoque ſuas habuêre abſtinentias & ieiunationes.

prolixitate offendam, ea solùm adduxisse contentus ero, quæ Hieronymus contra improbam Iouiniani doctrinam & gulam adfert. Scribit is autem inter cætera in hunc modum:

Dicaearchvs in libris antiquitatū refert sub Saturno, id est, aureo sęculo, cùm omnia humus funderet, nullos comedisse carnes, sed vniuersos vixisse frugibus & pomis, quę spōte terra gignebat. & paucis interiectis subdit: Persarum Regis Cyri vitā Xenophon octo voluminibus explicat. Polēta, & cardamo, & sale, & pane cibario eos asserens victitare. Lacedęmoniorū mensæ frugalitatisq; & supradictus Xenophon, & Theophrastus, & omnes penè scriptores Græciæ testes sunt. Cheremon Stoicus, vir eloquentissimus narrat de vita antiquorū Aegypti Sacerdotum, quòd omnibus mundi negotiis, curisq; postpositis semp in templo fuerint, & rerum naturas, causasq; & rationes syderū contemplati sint, nunquam mulieribus se miscuerint, nunq̄ cognatos & propinquos, ne liberos quidē viderint ex eo tēpore, quo diuino cultui cœpissent inseruire, carnibus & vino se semper abstinuerint, propter tenuitatem sensus & vertiginē capitis, quem ex paruo cibo patiebātur; & maximè propter appetitus libidinis, qui ex his cibis & ex hac potione nascuntur. Pane raro vescebantur, ne onerarent stomachum, & si quādo comedebant, tusum pariter hyssopum sumebāt in cibo, vt escam grauiorem illius calore decoquerent. & infrà:

Hier. lib. 2. cont. Iouin.

Regnāte Saturno carniū vsus inusitatus.

Summa sacerdotum Ægypti cōtinētia & abstinentia.

Iosephvs in secūda Iudaicę captiuitatis historia tria describit dogmata Iudæorū: Pharisæos, Sadducęos, & Essæos, quorū nouissimos miris effert laudibus, quòd & vxoribus, & vino, & carnibus semp abstinuerint; & quotidianum ieiunium verterint in naturā. Cizycēnus & Asclepiades Cyprius ętate, qua Pygmalion in Oriēte regnabat, scribunt esum carnium non fuisse. Eubulus quoq;, qui historiā Mithrę multis voluminibus explicuit, narrat, apud Persas tria Magorum genera fuisse, quorū primos, qui sunt doctissimi & eloquētissimi, excepta farina & olere, nihil amplius in cibo sumere. Apud Eleusinā & volucribus & piscibus abstinere solemne est. Bardasenes vir Babylonius in duo dogmata Indos Gymnosophistas diuidit: quorum alterum appellat Brachmanes, alterū Samanæos, q tantę continentię sint, vt vel pomis arborū iuxta Gangem fluuiū, vel publico orizæ & farinæ vtantur cibo; & cùm Rex ad eos venerit, adorare eos solitus sit, pacemq; suę puincię in illorū precibus arbitrari sitam.

Tres apud Iudæos sectę, è quibus Essæi continentiores & abstinentiores.

Apud Persas tria Magorum genera.

Brachmanes & Samanæi Gymnosophistæ.

Sacerdotes Iouis in Creta à carnibus abstinent.

EVRIPIDES in Creta Iouis Prophetas non solùm carnibus, sed etiam coctis cibis abstinuisse refert. Xenocrates Philosophus de Triptolemi legibus apud Athenienses tria tantùm pręcepta in templo Eleusinæ residere scribit; Nimirum venerãdos Deos, venerandos parentes, carnibus non vescendũ. Orpheus in Carmine suo esum carnium detestatur. Pythagoræ, Socratis, Antistenis, & reliquorum frugalitatem referrem in confusionem nostram, nisi & longius esset, & proprij operis egeret. Hæc omnia Hieronymus contra Iouinianum, eiusdemque sectatores, quę clarè ostendunt, apud Paganos quoq; veræq; religionis ignaros abstinentiã, ciborumq; delectum suum etiã habuisse locum. Fatendum est tamen, & fatemur libenter, nõ omnes illos, quorum B. Hieronymus meminit, virtutis studio ductos abstinuisse; sed quosdã quoq; praua quadam superstitione occæcatos: Sed hæc interim superstitio piorum religionem non infirmat, sed confirmat. Superest vt ea paucis proponamus & diluamus, quæ moderni Aëriani & Iouinianistæ contra ciborum delectum obiectare solent.

Quæ Aëriani, cæteriq́, qui cum illis faciunt, contra ciborum delectum obiiciunt, ea nihil verè & efficaciter probare.

CAPVT QVINTVM.

PRIMVM AERIANORVM ARGVMENTVM.

VT cultus quispiam DEO sit gratus, ab ipso institutus, vel præceptus sit oportet: At ciborum delectum CHRISTVS Dominus, neq; instituit, neq; pręcepit, quin potiùs omnibus omnia promiscuè citra vllam exceptionem indulsit; ait enim: *In quamcunq; ciuitatem intraueritis, & susceperint vos, manducate, quæ apponũtur vobis. Non enim quod intrat in os, coinquinat hominem; sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem.* Hæc ille, quæ Apostolus ad verbum penè repetit. Scribit enim: *Si quis vocat vos infidelium ad cœnam, & vultis ire, omne, quod vobis apponitur, manducate.* Idem ad Timotheum scribens, infidelitatis notam iis impingere non dubitat, qui cibos, quos cum gratiarum actione percipere licet, olim prohibituri erant.

Luc. 10. Matth. 15. 1. Cor. 10. 1. Timot. 4.

SOLV-

SOLVTIO ARGVMENTI I.

SANE si DEVS Opt. Max. id solùm approbat, ratumque & gratum habet, quod per se ordinat vel mandat, cætera autem omnia veluti idololatrica vel superstitiosa (sic enim loquuntur Antagonistæ) condemnat: consequens fit, neque Abelis, neque Noë, neque Melchisedechi, neque Abrahæ, neque vllius alterius, qui Moysi legem antecesserunt, sacrificia; neque pia illorum studia, quos Apostolus afflictos, angustiatos, melotis & pellibus caprinis indutos, in montibus & solitudinibus oberrasse commemorat; neque Rechabitarum obedientiam, singularemque eorundem abstinentiam; neque duram illam Eliæ, Elisæi, aliorumque prophetarum viuendi rationem; neque Samuelis, Dauidis, Ester, Iudith, Machabæorum, Niniuitarum &c. ieiunia; neque innumera alia veteris pietatis officia vnquam illi grata extitisse: Siquidem nihil horum omnium ille vnquam per se, aut per alterum præcepisse, aut ordinasse legitur. At quis hoc, nisi improbus menteque omnino destitutus dicere audeat?

Hebr. 11.

Hier. 35.

Emotæ mentis hominis est dicere, Deum illa solùm ꝓbare, quæ ipse mandat vel ordinat.

SED quia hæc vetusta sunt, veniamus ad nostra. Vbi, quæso, DEVS Ioanni Baptistæ præcepit, vt prima statim ætate secederet in desertum? pilisque camelorum indutus, agresti tantùm melle & locusta vesceretur? Vbi virgini Matri, vt post salutationem Angelicam ad Elizabeth cognatam suam sese conferret? Vbi Annæ viduæ, vt ieiuniis & obsecrationibus die noctúque DEO in templo deseruiret? Vbi mulieri peccatrici, vt CHRISTI pedes lachrymis ablueret? ablutosque & propriis capillis extersos, vnguento perfunderet? Vbi primis Christiani nominis sectatoribus, vt diuenditis, quæ possidebant, communem inter se vitam ducerent? Vbi Apostolis, vt septem Diaconos instituerent? vbi Petro, vt Ananiam, & vxorem illius Sapphiram, propter fraudem factam morte mulctaret? Vbi Paulo, vt incestum Corinthium Sathanæ traderet? Vbi Matthæo, Marco, Lucæ, & Ioanni, vt Euãgelij historiam contexerent? Sed in re clara nimius fortassis videor, præsertim cùm suo ipsorum gladio aduersarios iugulare hîc valeam.

Luc. 1. Matth. 3. Marc. 1. Luc. 1. Luc. 2. Luc. 7.

Act. 2. Act. 6. Act. 5. 1. Cor. 5.

ETENIM si, vt ipsi dicunt, certumque doctrinæ suæ principium sumunt, id solùm recipiendum est, quod à DEO mandatum, ordinatum vel institutum est; quæro ab iis, vbi, quando, quibusúe præsentibus Luthero, cuius facta dictáque omnia oraculorum

Lutherus incestis nuptiis pollutus.

Lutherus innumera fecit et docuit, & scripsit & citra & cōtra manifestum Dei mandatum.

loco habent, à DEO iniunctum est, vt sacratissimo religionis vinculo nefario ausu perrupto proculcatóque, perpetuæ castimoniæ voto obstrictam incestis nuptiis pollueret? aliisque, vt idem sacrilegium admitterent, auctor esset? Vbi & quando, vt augustissimum altaris Sacrificium, omnesque Ecclesiasticos ritus & cæremonias abrogaret? sacrorumq; Canonum volumina publicè incenderet? Vbi, vt Principes, politicósq; magistratus ad monasteriorum euersionem inflammaret? Vbi, vt Catholicam Ecclesiam, summumque eiusdem antistitem tot maledictis, conuitiis, & calumniis appeteret, quot plaustrum vix portaret? Vbi tandem, vt tot doctrinæ portenta sectasque, quot post CHRISTVM natum simul extitère nunquam, in orbem inueheret? omnesque, qui in illa non iurarent, Sathanæ deuoueret? Neque enim dicere possunt, occulto diuini Spiritus instinctu id fecisse. Constat namque, DEVM non esse auctorem sacrilegiorum, dissidiorum, sectarum, hæresum, flagitiorum, aliorumque eiusmodi; verùm pacis, concordiæ, modestiæ, continentiæ, patientiæ, cæterorumque, quæ non ad mortem; sed ad vitam, veramque beatitudinem viam muniunt. Similis quæstio de omnibus sectariorum ritibus, legibus, & cæremoniis moueri posset. Certum est enim, quicquid contra Ecclesiam, eiusdemque morem, & fidem faciunt, dicunt, aut instituunt, hoc totum citra DEVM, omnéque eiusdem mandatum facere, dicere, ac instituere. Iam si Antagonistæ priuata Lutheri, aut Zuinglij, vel cuiuscunq; alterius sectici magistri placita vltrò complectuntur; omnesque, qui salute potiri volunt, amplecti debere vociferantur, quæ tamen adeò nullum DEI mandatum habent, vt cum DEI lege, publicáque honestate sæpenumero pugnent; cur Ecclesiæ sanctiones repudiant, easdemque veluti superstitiosas condemnãt, quæ magna sanctimonia pollent, suámq; à CHRISTO ipso auctoritatem habent?

Christus nullū alimenti genus inhibuit, sed neque inhibere quoq, debuit.

AT nullum, assumebant, CHRISTVS Redemptor noster alimēti genus inhibuit? Fatemur, nullum absolutè inhibuisse, sed nec vllum quoque absolutè inhibere debuit. Nam si quod absolutè inhibuisset, nullo tempore, nulla vrgente necessitate, illo vti licuisset, adeóque ipso auctore aliquod priscæ legis vestigium in noua lege adhuc reliquum fuisset; hoc autem nullo modo conueniebat: Quandoquidem cùm cibi in veteri lege prohibiti, maiorem

rem partem quoddam futurorum symbolum præ se ferrent, si quod ex ea inhibitione membrum remansisset, aliquid, quod per CHRISTVM nondum expletum esset, etiamnum superesse suspicari licuisset. Ea autem suspicio magnam, infirmis præsertim, errandi occasionem subministrasset.

SED & hactenus quoque ad ciborum delectum viam aperuit, quatenus ieiunium verbo & exemplo approbauit, sponsóque ablato, illud in Ecclesia DEI vsurpatum iri certò prædixit. Siquidem legitimum Ecclesiæ ieiunium citra ciborum delectum constare omnino nequit. Ad hæc licet CHRISTVS nullam escam absolutè prohibuerit; attamen ob speratam vtilitatem, vel occurrentem necessitatē à quibusdam abstinere vnicuiq; liberum reliquit. neq; hoc in quæstionem cedit. Iam si singulis Ecclesię membris, modò vtilitas id suadeat, vel necessitas aliqua id postulet, integrum est, à quibusdam abstinere; imò verò iuramento vel voto, quæ non minùs ligant, quàm publicę leges, ad quorundam abstinentiam perpetuò, vel ad tempus se obstringere: cur Ecclesię legitimóue eiusdem magistratui, ob causam toti Reipub. Christianæ vtilem vel necessariam, certam de abstinentia sanctionē, quæ fideles omnes obliget, edere non liceat? *Christus ad ciborū delectum viam muniuit.* *Ecclesia potest edere leges toti Reip: Christianæ vtiles vel necessarias.*

MIRVM profectò esset, politicum magistratum leges, quę fini, quem sibi præfixum habet, seruiant, ferre, subditósq; ad fidam earundem obseruationē sub graui pœna obligare posse, Ecclesiam autem decreta vel Canones, quæ in finem, in quem ipsa tendit, conferant, edere non posse. Nunquid ciuilis potestas maior, aut sanctior est Ecclesiastica? nequaquam. Etenim, vt de illa scriptum extat: *Qui potestati resistit, DEI ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi damnationem sibi acquirūt.* item: *Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter DEVM: siue Regi tanquā præcellenti; siue ducibus tanquam ab eo missis, ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum,* ita de hac: *Qui vos audit, me audit, qui vos spernit, me spernit.* item: *Si te non audiuerit, dic Ecclesiæ: si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam Ethnicus & Publicanus.* *Ineptum est dicere, Rempub. aliquam leges obligatorias condere posse, Ecclesiā non posse.* Rom. 13. 1. Petr. 2. Luc. 10. Matth. 18.

IMO verò quò Ecclesia illustriorem finem sibi præpositum habet quàm Respubl. (huius enim finis est ciuium pax, rerum ad humanæ vitæ conseruationem necessariarum copia, aliáque eiusmodi, illius verò, gratia & vita æterna) eò huius leges arctiori vinculo obligant, quàm illius. Nulla est itaque consecutio: CHRISTVS nullum alimenti genus inhibuit: ergo Ecclesia vel eius *Ecclesię leges certa quadam ratione arctiùs obligant quàm politicæ.*

Vica-

Vicarius nullum inhibere potuit, aut debuit. Sicut quoque non sequitur: hoc vel illud iure diuino, vel naturali non est inhibitum aut præceptum; ergo Princeps vel alius legitimus magistratus inhibere, vel mandare non potuit, aut non debuit: Alioqui enim politicæ & Ecclesiasticæ leges ad vnum omnes nullarum prorsus virium existerent; vt quæ omnes de rebus suapte natura indifferentibus caueant. Quamuis ergo CHRISTVS de ciborum delectu, de ieiunio, de festis, déque aliis id genus ritibus & cęremoniis peculiares leges non edidit, attamē Vicariis suis, vt pro locorum, temporum, ac personarum qualitate eiusmodi leges conderent, plenam auctoritatem reliquit.

Leges humanæ feruntur de reb⁹ sua natura indifferentibus.

SCRIPTVRAE porrò, quas ad assumpti confirmationem Antagonistę allegabant, illæ si quid probant, vnum id solùm probant, quod integro capite iamdudum antè probatum & constitutum est; nempe nullum cibum ex se immūdum, aut lege aliqua vt talem, inhibitum esse. Hoc vnū enim & aliud nihil probat illud CHRISTI: *Non quod intrat in os, coinquinat hominem.* & illud Apostoli: *Omnis* DEI *creatura bona est.* & illud item eiusdem: *Omnia munda mundis; coinquinatis autem & infidelibus nihil est mundum.* Quòd autem hæc vera germanáque harum Scripturarum sit sententia, id præter Ecclesiæ praxin, quæ optima rerum in fide & moribus controuersarum interpres est, ea, quæ loca hîc citata proximè antecedūt & consequuntur, clarè ostendunt, confirmantque illustres veterum Theologorum in eadem loca explanationes.

Matth 15. 1. Timo 4 Ad Tit. 1.

Ecclesia eiusque praxis optima rerum in fide vel moribus controuersarum interpres.

AVGVSTINVS: Cùm Apostolus ait: *Omnia munda mundis*, naturas ipsas intelligi voluit, quas DEVS creauit, secundùm illud, quod Moyses in Genesi scripsit: *Et fecit* DEVS *omnia, & ecce bona valde*: non significationes, secundùm quas DEVS per eundem Moysen ab immundis munda discreuit. Vnde quia multa, & multis locis iam diximus, nunc breuiter admonuisse suffecerit. Proinde illos, qui iam tempore reuelationis noui Testamenti adhuc illas vmbras futurorum ita custodiendas putarent, vt sine iis gentes salutem, quæ in CHRISTO est, percipere non posse contenderent, immundos dicit Apostolus, quòd carnaliter saperent: & infideles, quòd tempus gratiæ à legis tempore non secernerent. Quibus ideo dicit, nihil esse mundum; quia & iis, quę respuebant, & iis, quæ sumebant, nec sanctè, nec iustè vtebantur, sicut omnes quidem

Li. 31. c. 4 cont. Faust.

Genes. 1.

Omnia munda natura, sed non significatione.

quidem infideles, & vos præcipuè Manichæi, quibus omnino nihil est mundum. Et paucis interiectis hæc subiungit:

OMNIA ergo munda mundis secundùm naturam, in qua creata sunt, non tamen omnia secundùm significationem primo populo Iudæorum. Nec vobis omnia, vel propter salutem corporis, vel propter consuetudinem humanæ societatis apta sunt, sed cùm sua cuiq; redduntur, & naturalem ordinem seruant. Omnia munda mundis, immundis autem & infidelibus, quales vos præcipuè estis, nihil est mundum. Et exponens illud: In nouissimis temporibus &c. ita ait: Hos propriè designat, qui non propterea temperant à cibis talibus, vt aut concupiscentiam suam refrenent, aut infirmitati alterius parcant; sed quia ipsas carnes immundas putant, & earum creatorem DEVM esse negant. Hæc Augustinus, cui sectarij inter omnes Scripturarum interpretes primas deferunt, seséque in illius auctoritate esse vbique vociferantur.

Eod. cap. & lib.

1. Timoth. 4.

Cont. Adiman. c. 14.

SED nunquid solus Augustinus nobiscum hîc facit? minimè gentium. Facit etiam Hieronymus, Ambrosius, Chrysostomus, Theodoretus, & alij plerique veteres recentesque Theologi. Hieronymus: Reprobat Apostolus eos, qui iubebant à cibis abstinere, quos DEVS creauit ad vtendum cum gratiarum actione; sed Marcionem designat & Tacianum, & cæteros Hæreticos, qui abstinentiam inducunt perpetuam, ad destruenda, & contemnenda, & abominanda opera creatoris: Nos autem & creaturam omnem laudamus DEI, & maciem saginæ, abstinentiam luxuriæ, ieiunia præferimus saturitati. Ambrosius in eundem locum: Manichæi & CHRISTVM negant, & nuptias prohibent, & abstinendum à cibis tradunt. Chrysostomus ad idem caput: De Manichæis, Encratitis, & Marcionistis, & omni eorum officina loquitur. Horum expositionem ad vnguem sequuntur Theodoretus, Cyrillus Hierosolymitanus, Aquinas, Lyranus, Hugo, Dionysius Carthusianus, & alij recentiores. Nihil est ergo, quòd Hæretici vel hunc, vel alium quemcunque similem locum Catholicis obiiciant.

Li. 2. contr Ioui.

Ambros.

Chrys. hom. 12.

SED dicis, si cibus, qui in os ingeritur, hominem non coinquinat, vt CHRISTO, veritate ipsa attestante non coinquinat, quid est ergo, quod manducantem contaminat? Aliud nihil sanè, quàm

Cibus hominē nō contaminat, sed mala voluntas, vel cibi abusus.

quàm iniquus vel improbus illius animus, qui manducat: Siue ea iniquitas vel improbitas inde proueniat, quòd sciens volensque cibo suo proximum offendat; siue quòd contra legem vel conscientiam eundem ingerat; siue quòd alia quacunq; ratione contra legitimum cibi vsum committat. Perdidit Adamum vniuersamq; eiusdem posteritatem pomum, non quòd pomum illud ex se mortiferum esset; alioqui enim omne pomum mortem adferret; sed quia contra expressum DEI mandatum vsurpatum fuerat. Sic Esau quoque non ipsa per se esca criminis reum fecit, sed esca nimis auidè, hoc est, vsq; ad sacramenti contemptum petita. Sic tandem Hebræum populum non volucris, sed murmur contra DEVM, & mannę contemptus in grauissimum vitę salutisq; discrimen adduxit. Idem statuatur de reliquis, qui contra præceptum, vel contra decorum manducant, vel manducarunt aliquando. De hac coinquinationis ratione D. Augustinus alicubi ita scribit:

Genes. 3. | Genes. 25. | Num. 12. 21. | Psal. 77.

FASTIDIEBANT Israëlitæ, quod habebant, & quod non habebant, impudenter petebant; quasi non melius peterent, non vt cibus, qui deerat, indecenti desiderio prętaretur, sed vt ille, qui aderat, sanato fastidio, sumeretur. Quando enim nos delectant mala, & non delectant bona, rogare debemus potiùs DEVM, vt delectent bona, quàm vt concedãtur mala; Non quia malum est, carne vesci, cùm de hac re Apostolus loquens, dicat: *Omnis creatura DEI bona est, & nihil reiiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur:* sed quia, sicut idem ipse ait: *Malũ est homini, qui per offendiculum manducat.* Et si per hominis offensionem, quantò magis DEI? Cuius in Israëlitis non parua erat offensio, repudiare, quod dabat Sapientia, petere id, quo inhiabat concupiscentia: quamuis illi nec peterent, sed quia deerat, murmurabant. Sed vt sciremus, non DEI creaturam esse culpabilem, sed inobedientiam contumacem, & inordinatam cupiditatem, non propter porcum, sed propter pomum primus homo mortem inuenit. Et Esau primatus suos non propter gallinam, sed propter lenticulam perdidit. Et hæc ad ea, quæ contra ciborum delectum ex Apostolo adferebantur.

Tract. 73. in Ioan. | 1. Tim 4. | Rom. 14. | Genes. 3. | Genes. 25.

AD illud autem Lucæ: *Manducate, quæ apponuntur vobis*, respondetur primò, his CHRISTI verbis, si contextus, vnde hic locus petitus est, accuratè, vt par est, discutiatur, ciborum delectum in Catholica Ecclesia vsitatum nequaquam oppugnari, sed vagandi, déque

Luc. 10. | Lege Ambros. li. 6. ad cap. 9. Luc.

déq; domo in domum ventris causa transeundi, ansam Apostolis, eorundemque sectatoribus præscindi. Respondetur secundò, hæc iis dicta indultáque fuisse, qui eiusmodi populo Euangelium denunciaturi erant, qui ciborum delectum ad superstitionem vsque seruabat. Neque enim vllum omnino periculum erat, ne Iudæi, ad quos solos per id tempus Euangelizatum mittebantur, aliquid, quod per Moysi legem interdictum foret, apponerent. Sed neque dubitandum est quoque, si quid fortè eiusmodi apposuissent, frustra appositutos fuisse. Certũ est enim, Apostolos religiosè ab omni eo abstẽturos fuisse, quod lex profanum censuisset. Nisi enim ita comparati fuissent, Petrus post acceptum Spiritum sanctum, ad mactandum, & quiduis promiscuè manducandum inuitatus, nunquam dicturus erat: Absit Domine, quia nunquam manducaui omne commune & immundum.

Quis sensus huius Christi: Manducate quę apponuntur vobis.

Act. 10.

RESPONDERI tertiò potest, hoc CHRISTI dictum, multáque id genus similia, non absolutè aut pręceptiuè exponendum esse, sed commodè & permisiuè. Neque enim vult ille, multò verò minùs iubet, vt quæcunque tandem apponuntur, ea simpliciter manducent; facit autem iis facultatem, vt ex appositis ea accipiant, quæ accepta animum aut corpus non lædant. Vt ergo ab iis abstinendum est, quæ valetudinem offendunt, esto secundùm se mala, aut inhibita non sint, ita etiam ab iis, quæ conscientiã quouis modo vulnerant, aut contaminant. Qualia vtique sunt ea omnia, quæ pro temporis ratione lege aliqua prohibita sunt, aut sumpta proximum offendũt. Quod porrò eidem illi loco ex Paulo, quasi cognatum adiiciebatur, hoc iam antè solutum est, neque alia solutione, aut expositione indigens est. Solùm enim probat, nihil secundùm se immundum esse, ne illud quidem, quod idolis est immolatum, aut per Moysi legem veluti commune vel immũdum proscriptum; adeóq; scandalo, maiorumq; statuto semoto, quibuslibet hoc rerum statu vesci licere, quod verum est, & sæpe iam antè concessum est. At de primo Argumento satis.

Vt ab iis abstinẽdum est, quę corpus lædunt, esto mala nõ sint, ita etiam ab iis, quæ animã offendũt.

SECVNDVM ANTAGONISTARVM Argumentum.

NIHIL recipi debet, quod cum superstitionis, aut erroris, aut valetudinis periculo coniunctum sit; atqui ciborum delectus omnia hæc incommoda secum trahit: Nã & per se sapit quiddam

Iudaicum; & rudes, vt eſcas quaſdam ex ſe malas vel immundas eſſe credant, certa quadam ratione inducit; & eos tandem, qui ea, quorum in legitimis ieiuniis vſus eſſe ſolet, non ferunt, non parum offendit. Satius proinde videtur, omnia omnibus promiſcuè permittere, quàm aliquid eorum, quæ in humanæ vitæ vſum veniunt, cum tanto damno prohibere.

SOLVTIO II. ARGVMENTI.

ET hęc quoque ratio membrorum numero ad victoriam nititur magis, quàm rerum pōdere. Nam ad primum quod ſpectat, nihil nobis cum Iudæis, multò verò minus cum Manichæis, aut Tacianis, aut aliis quibuſcunque hæreticis commune eſt. Ecquid enim negotij eſt Christiano homini cū ſolidis aut multifidis animantium vngulis, aut cum auibus rapacibus, aut cum piſcibus ſquama non contectis, aut cum cæteris à Iudæorum menſa proſcriptis? Nihil quicquam; neque enim nos temporum, aut ciborum differentiis inſiſtimus, quò futurum aliquid deſignemus, aut in moribus erudiamur, aut valetudini conſulamus, quæ cauſæ abſtinendi Iudæis erant præpoſitæ; verùm omnia ad DEVM & Spiritum referimus: quippe qui in hoc abſtinendi, vel diſcernēdi genere aliud nihil ſpectemus, quàm vt laborum noſtrorū interualla diuinorum beneficiorum commemorationi conſecremus; noſq; per carnis abſtinentiam, ad eadem illa beneficia recolenda vigilantiores paratioresque reddamus; & eam tandem, quam par eſt, Eccleſiæ obedientiam, proximóque ædificationem præſtemus.

> Multùm intercedit inter Iudæorum & Chriſtianorum abſtinentiam.
>
> Triplici de cauſa Iudæi à quibuſdam abſtinebāt.
>
> Cur Chriſtiani ſtatis temporib. à quibuſdā eſcis abſtineant.

AT ſiue hac, inquis, ſiue illa, ſiue alia quacunque de cauſa à quibuſdam abſtineas, ea tamen abſtinentia non aliunde, quàm à Iudæis originem trahit? Iſtud iam negatum eſt, & rectè negatum eſt: Aliud enim nos noſtra abſtinentia ſpectamus, aliud olim Iudæi. Hebræi adhæc perpetuò à quibuſdam abſtinebant, nos ad tempus tantùm. Sed & dato quoque, à Iudęis ad nos fluxiſſe, nunquid ob id ſtatim eſt Iudaica, aut veluti Iudaica explodenda? minimè verò. Non ideo negligendum eſt, ſcribit Leo Magnus, quia de obſeruantia veteris legis aſſumptum eſt, tanquam hoc ex illis ſit, quæ inter diſcretiones ciborum, inter baptiſmatum differentias, & auium pecudumque hoſtias eſſe deſtiterunt. Illa enim, quæ rerum futurarum figuras gerebant, impletis, quę ſignificauerunt, finita ſunt: ieiuniorum verò vtilitatem noui Teſtamenti gratia

> Ser. 4. de ieiun. 4. menſ.

non

non remouit. & continentiam corpori & animæ semper profuturam, pia obseruatione suscepit. Quia sicut permanet apud intelligentiam Christianam: *Dominum* DEVM *tuum adorabis, & illi soli seruies*, &: *Diliges proximum tuum sicut teipsum*, & cætera talium mãdatorum; ita quod in iisdem literis de ieiuniorum sanctificatione & curatione præceptum est, nulla interpretatione vacuatur. Hæc Leo; quibus apertè indicat, cùm ieiunium, tùm ciborum delectum, vt quidem ad ius naturæ pertinent, etiamnum robur obtinere, vt verò ad veteris legis ritus & cæremonias, iam dudum exoleuisse.

Deut 6.
Matth 22.
Ieiunium & abstinentia in iure naturali fundata.

INFRA idem Pater & Pontifex clariùs ea de re disserit: Cùm vos, ait, dilectißimi, ad quædam, quæ etiam in veteri Testamento instituta sunt, adhortamur, non Iudaicæ vos obseruantiæ iugo subdimus, nec consuetudinem vobis carnalis populi indicimus. Excellit super illorum ieiunia continentia Christiana; & si quid illis & nobis commune est in temporibus, non concordat in moribus. Habeant illi sua nudipedalia, & in tristitia vultuum ostendant otiosa ieiunia; nos in nullo ad habitus nostri honestatem dißimiles, nec à iustis & necessariis operibus abstinentes, edendi licẽtiam simplici parcitate cohibemus, vt in vsu ciborum modus eligatur, non creatura damnetur. Nihil est ergo quòd Iudæorum superstitionem nobis hoc loco obiiciant aduersarij.

Ser. 7. mens. 7.

QVOD porrò de erroris periculo, vel præpostero rudium iudicio adiungunt, id tanti roboris est planè, quanti quod de Iudaica superstitione allegabatur, hoc est, nullius penitus. Etenim nemo mentis compos, quo omnes promiscuè, etsi non semper, vti vesciue cernit, id ex se malum, aut immundum facilè iudicauerit. Et vt maximè talis quispiam comperiretur, non ob id statim lex ad vtriusque hominis salutem tantopere vtilis & necessaria abroganda esset, sed simplicium ruditas erudienda. Extãt enim quàm plurimæ aliæ sanctiones & leges Reipublicæ Christianæ necessariæ, quarum tamen rationes idiotæ perspectas non habent, nec, vt perspectas habeant, vllum est operæprecium: sat illis est, si maiorum legibus & institutis parendum esse non ignorent. Et quod de falsa simplicium opinatione; vel de errandi occasione hîc dicitur, hoc de præuaricatorum multitudine dictum quoque accipiatur. Quandoquidem lex de ieiunio, vel ciborum delectu pro-

Non est necessarium, vt subditi legum rationẽ teneant; sed satis est, si iustis legibus parendum intelligant.

mulgata, ideo est abroganda, quia rudes illius vim non assequuntur, vel quia multi passim in eandem præuaricantur, nulla omnino humana lex aut constitutio tuta erit: Imò ne ipse quidem decalogus. Constat enim, quàm plurimos cõtra illum committere, intimamq; eiusdem rationem omnino non penetrare.

Abstinentia cõfert valetudini & vitæ diuturnitati.

VTROQVE ineptius est, quod de valetudinis offensione tertio loco adiiciebatur. Communis enim sapientum vox est, quam certæ quoq; experientiæ fides manifestè confirmat, abstinentiam bonæ valetudini vitæq; diuturnitati plurimùm conferre. Etenim ante diluuium, cùm nullus, vt quibusdam placet, vel infrequens admodum vini & carnium vsus erat, viuebatur ad octingentos & nongentos annos: Postea, rerum luxu paulatim gliscente, decreuerunt etiam vitæ anni, adeò vt hac ætate multò plures comperiantur, qui ante trigesimum, vel quadragesimum, vel quinquagesimum ętatis annum diem suum obeant, quàm qui septuagesimum, vel octuagesimum, vel nonagesimum attingãt. Sed & Eremitæ quoque, qui austerissimam viuendi rationem tenebant, in multos annos sani & incolumes vitam producebant. Quòd si qui eam vitæ diuturnitatem alteri causæ adscribendam existimẽt, cum iis non pugnamus. At scimus interim, præter quotidianam experientiam, complures graues Theologos & Medicos & Philosophos à nobis stare, & inter hos quoque D. Athanasium. scribit is autem in hunc modum:

Eò vita mortalium existit maior, quò vitæ luxus minor.

Lib. de Virg.

QVÒD si accedant aliqui & dicant tibi, ne frequenter ieiunes, ne imbecillior fias: ne illis credas, nec auscultes. Istos enim diabolus subornat. Reminiscere eius, quod scriptum est, quod cùm Daniel & tres pueri capti essent à Rege Babylonis Nabuchodonosore, & alij pueruli vnà cum iis, iussumque esset ab eo, vt de sua regia mensa comederent, & de suo vino biberent, Danielem & tres pueros noluisse saturari ex mensa regia, & ad Eunuchum dixisse: Da nobis de seminibus terræ, & vescemur, deditq; illis legumina ad cibum, & aquam ad potum. Et produxit eos ad Regem, & visæ sunt species eorum eximiæ super eos, qui ex mensa regia vescebantur. Vide igitur quid ieiunium faciat, morbos sanat, distillationes exsiccat, dæmones fugat, mentem nitidiorem, cor purgatius, corpus reddit salubrius. Hæc ille aliaque complura in eandem sententiã. Quare non est, vt valetudini suæ metuãt, qui moderatè abstinent.

Daniel. 1.

Admirabiles ieiuniorum & abstinentiæ vires.

SED

SED & posito quoque, abstinentiam valetudini aliquod detrimentum adferre, non ideo tamen hinc statim desistendum foret: Siquidem damnum illud per spiritalia emolumenta, quæ inde proueniunt, multis modis compensatur: licet autem modicum aliquod incommodum, propter maius commodum subire. Præterea si licitum est, lucri, honoris, alteriúsue externi boni causa peregrinari, rus colere, literarum studiis assiduò insistere, aliisque duris continuisque laboribus incumbere, quæ omnia sua natura humidum radicale viresque corporis exhauriunt, adeoque aliquot necessariò dies vitæ adimunt; cur pietatis causa nefas erit ieiunare, vel à cibo vitam producere nato abstinere? Certè si id peccatum esset, sancti tam duram vitæ rationem in solitudine nũquam iniissent; neque alios ad iugem carnis mortificationem tantopere animassent. Nam è terræ radicibus, crudisque oleribus victitare, noctes totas in oratione & sub dio transigere, flagris catenisq; carnem subinde concidere, aliaque eiusmodi edomandæ carnis causa præstare, qualia illi communiter præstabant, si rerum naturam, non DEI gratiam spectemus, non potest de vitæ spacio aliquantum non amputare.

Aliquid incommodi ꝓpter maius commodum tolerandum.

Non est peccatũ ea tractare, vel tolerare, quæ vitam sua natura abbreuiare nata sunt.

FATEOR tamen, ieiunium vel abstinentiam indiscreta esse non debere: hoc est tanta, vt morbum non leuem, vel vitæ periculum non vulgare adducant, vel sensuum vigorem, vel rationis aciem labefactent, vel aliquod aliud eiusmodi corpori vel animo malum vel periculum procreent. Non enim licet seipsum occidere, aut mutilare, aut grauiter lædere, aut ad munia, quæ ratione officij vel status, incumbunt, inutilem reddere. In idem autem redit, magnóne an paruo tempore te perimas, aut mutiles, aut ad omnia inutilem reddas. Et quod de ieiunio vel abstinentia sponte susceptа hic asseritur, hoc ipsum etiam de ieiunio vel abstinẽtia præcepta assertum accipiatur. Ecclesia enim vel monastica professio ieiunium vel abstinentiam indicens, non eo rigore illud indicit, sicut nec indicere quoque potest, vt homo eorum causa graue aliquod animi, vel corporis, vel status incommodum incurrat.

Abstinentia nõ debet esse immoderata, hoc est, tanta, vt animo vel corpori detrimẽtum adferat non vulgare.

TERTIVM

TERTIVM ADVERSARIORVM Argumentum.

INSTANT tertiò eiuſmodi argumentatione. Illicitus eſt o-mnis cultus, qui cum DEI verbo, aut cum libertate, quam ſua morte CHRISTVS nobis peperit, pugnat: at ciborum diſcretio cum vtroque pugnat; ſcriptum eſt enim: *Omne, quod in macello ve-nit, manducate.* Item: *Nemo vos iudicet in cibo & potu.* Item: *Qui man-ducat, nō manducantem non ſpernat: & qui non manducat, manducantem non iudicet.* Tandem: *Vos in libertatem vocati eſtis, fratres &c.*

1.Cor.10.
Coll. 2.
Rom. 14.
Gal. 5.

SOLVTIO III. ARGVMENTI.

QVO hæc Apoſtoli dicta pertineant, ex iis, quæ iam antè ex Auguſtino, & aliis Patribus in medium allata, & ex locis rurſum, vnde petita ſunt, abſque vlla difficultate colligi poteſt. Nullum eſt enim, quod integrè citatum, ſuam ſolutionem ſecum non ad-ferat. Primum nullam non eſcam ſuâ natura mundam eſſe docet: Addit nihilominus ab idolothytis abſtinẽdum, ne puſilli aliquod inde offendiculum capiant. Secundum neminem ea de cauſa in ius vocandum prædicat, quòd Iudæorum ſabbata, neomenias, feſta, ciborumque diſcrimina non ſeruet. Tertium temeraria iu-dicia, cæteraque, per quæ infirmi offendi facilè poterant, vetat. Quartum & poſtremum, ad qualem libertatem vocati ſint Chri-ſtiani, explanat. Neque enim Chriſtiana libertas, facultas eſt ni-hil agendi, aut perperam agendi: nam nihil agere, aut malè agere non eſt Chriſtianorum, ſed dæmoniorum & hominum otioſo-rum. Eſt autem quædam immunitas à ſeruitute peccati, à tyran-nide diaboli, ab onere & obſeruatione veteris mandati. Ab his enim omnibus per CHRISTVM liberati ſumus, non vt otioſè aut luxuriòſè ætatem tranſigamus; ſed quò in iuſtitia & ſanctita-te omnibus diebus vitæ noſtræ ipſi ſeruiamus. In ſumma Chri-ſtiana libertas non eſt libertas carnis, ſed ſpiritûs.

Cuiuſmodi ſit Chriſtiana libertas.

VNDE id habes? Ex illo ipſo loco, quem ex Apoſtolo citant. Scribit enim: *In libertatem vocati eſtis, fratres, tantùm ne libertatem in oc-caſionem detis carnis; ſed per charitatem ſpiritus ſeruite inuicem.* & paucis interiectis ſubdit: *Dico autem in CHRISTO; ſpiritu ambulate, & deſide-ria carnis non perficietis. Caro concupiſcit aduersùs ſpiritum, & ſpiritus ad-uersùs*

Galat. 5.

uersùs carnem. Et ne clam esset, cuiusmodi fructus hinc inde proueniant, quidue inter carnem & spiritum intercedat, rursum subiungit: *Opera carnis sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes, & his similia. Fructus autem spiritus est, Charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas &c.* Vt carnis & spiritus opa inter se sunt admodũ dissimilia, ita etiam carnis & spiritus libertas.

Si ergo Apostoli doctrinam sequimur, Christianam vel spiritus libertatem nequaquam constituemus in fornicatione, aut immunditia, aut impudicitia, aut luxuria, aut sectis, aut dissensionibus, aut ebrietatibus, aut comessationibus, aut id genus aliis, quæ maximè vigent apud noui Euangelij præcones, carnalisque libertatis assertores; (Fatentur enim, qui primatum inter illos obtinent, nusquam gentium plures scurras, adulteros, blasphemos, helluones, ebriosos, impostores &c. inueniri, quàm in illis ipsis locis & oppidis, vbi nouum illud Euangelium proseminatur) sed in modestia & castitate, in fide & charitate, in benignitate & mansuetudine, aliisque similibus virtutibus, virtutumque officiis, quæ res apud sectarios sunt admodum raræ. Non diffiteor, multa ex iis apud multos quoque Catholicos desiderari; verùm inter hos & illos hoc interest, quòd apud hos esse queant, & sæpe esse soleant; apud illos autem esse non possunt; quippe qui omnium verarum virtutum fundamento destituantur. Ieiunium itaque & abstinentia Christianam libertatem non infirmant, sed promouent; vt quæ vitia comprimant, mentem eleuent, virtutem largiantur & præmia. Maxima carnis licentia apud sectarios. Greg. in præf.

ARGVMENTVM QVARTVM
eiusdemq; solutio.

SCRIPTVRARVM præsidio destituti, ad priuatorum quorundam hominum facta & dicta confugiunt. Inter cætera autem allegant, Spiridionem virum alioqui pium & sanctũ hospiti, qui ieiuniorũ die ad ipsum fortè diuerterat, suillas carnes apposuisse; tùm Alcibiadem quoque ab Attalo illustri martyre, quòd à carnibus abstineret, reprehensum. Verùm vtrumque exemplum nequicquam & deprauatè quoque allegant. Sozomenus de Spiridione Li. 1. ca. 11.

ridione ita scribit: Cùm instaret Quadragesima, ex itinere quidam fortè ad eum venit illis ipsis diebus, in quibus vnà cum suis ieiunia peragere consueuerat, & ad statum diem cibum degustare, cùm interpositis diebus sine cibo omnino remansisset. Cumque Spiridion vidisset hospitem valde de via fessum, age, inquit, ô filia, primùm viri huius pedes laua, deinde ei cibum appone. Vbi verò respondit virgo, neque panem in ædibus esse, neque polentam, (Superuacanea namq; fuisset istarum rerum apparatio propter ieiuniũ) Spiridion cùm precibus DEVM inuocasset, veniamque petiisset, dedit mandatum filiæ, vt carnes suillas, quas fortè in ædibus habebat, sale conditas coqueret. Quibus coctis hospitem fecit secum accumbere, deque carnibus appositis comedere cœpit, hortatur hospitem, vt ipsum imitetur. Qui cùm illud facere recusaret, diceretque, se Christianum esse; hanc ob causam, inquit Spiridion, minus recusare deberes; nam omnia munda mundis sacræ literæ pronunciant.

Spiridion statis tantùm Quadragesimæ diebus cibum sumebat.

HAEC Sozomenus. quæ si rectè expendantur ciborum delectum magis confirmant, quàm infirmant: Constat hinc enim, Spiridionem non temerè suillas apposuisse, sed precibus munitum, euidentique necessitate compulsum. Nihil enim in ædibus aliud erat, quod peregrino fame exhausto, & oppidò lasso apponi posset. Qui tamen, ingenti fame & lassitudine non obstante, animosè allegat, se Christianũ esse; neq; tali tempore tali esca vesci posse. Expugnat tamen repugnantem & carnes comedere detrectãtem insignis Spiridionis charitas, euidensque, qua premebatur, necessitas. Nihil est igitur, quòd aduersarij Spiridionis factũ nobis obiectent. Nam quod Spiridion tunc fecit, hoc Ecclesia, simili vrgente causa, omnibus facere permittit, permisitq; semper. Addeynon totum id sanctum & imitabile esse semper, quod faciunt sancti perfectique viri: Nam Spiritus sanctus ita ipsos regit & agit, vt interdum quoque in aliqua errata labi permittat. Quarè etiam Spiridion quasi facti sui rationem non satis exploratam habens, oratione se præmunit, veniamque, si quid forsan erraret, humiliter petit. Nulla est itaque hæc consecutio: Spiridion vel alius quiuis hoc vel illud fecit, vel dixit: ergo rectè fecit vel dixit; tametsi Spiridionem rectè fecisse nihil ambigam.

Nõ est hominis Christiani citra necessitatem vesci carnibus in Quadragesima.

Nõ totum semper sanctum & imitabile, quod faciunt sancti.

AD Alcibiadem porrò quod attinet, fatemur, ab Attalo illustri

ſtri martyre reprehenſum fuiſſe; at negamus ob id hoc illi accidiſſe, quòd à carnibus abſtineret. Nam & Iohannes Baptiſta à carnibus & vino perpetuò abſtinuit, & multi ante, & poſt ipſum abſtinuerunt, nec ob id tamen peccauerunt, aut ab aliquo notati ſunt. Reprehenſus eſt autem, quòd cum aliorum offenſione, & cum nonnullo quoque errore & ſuperſtitione abſtinetet. Tenebatur enim eo errore, quo multi alioqui fideles per id tempus adhuc tenebantur; nempe cibos quoſdam eſſe, quibus veſci propter immunditiam vel Moſaicam prohibitionem nefas eſſet. Hic autem ſenſus falſus & reprehenſione dignus erat. Quod dicimus, ex hiſtoriæ ſerie clariſsimum eſt. Neutrum proinde exemplum, aut veritati, aut inſtituto noſtro quicquam omnino aduerſatur. Lib.5. ca. 3. Cur Alcibiades ab Attalo reprehenſus. Alcibiades per errorem à carnibus abſtinebat.

ARGVMENTVM QVINTVM & poſtremum.

AT nondum cauillandi finem faciunt homines inquieti; obiiciunt enim; ſi à carnibus eſt abſtinendum, quò caro ſpiritui ſubiugetur, Satanæq; regnũ in nobis debilitetur, itidem à vino, ouis, marinis beluis, multisq; aliis libidinis ardorem incendere natis, abſtinere oportebit: at ab illis non abſtinetur, ne apud eos quidem, qui cæteris ſanctiores haberi volunt.

SOLVTIO POSTREMI ARGVMENTI.

SANE in primitiua Eccleſia, & multos annos poſtea ieiunantes, Quadrageſimæ præſertim tempore, non ſolùm abſtinebant à carne, vino, ouis, lacte, caſeo, marinis beluis, grãdioribúſue piſcibus; ſed à quibuſdam quoq; terræ fructibus. Notum eſt enim illud Auguſtini: Catholici nõ hæretici edomandi corporis cauſa, propter animam ab irrationalibus motibus ampliùs humiliandam, non quòd illa eſſe immunda credant, non ſolùm à carnibus, verùm à quibuſdam etiam terræ fructibus abſtinent, vel ſemper, ſicut pauci, vel certis diebus atq; temporibus, ſicut per Quadrageſimam ferè omnes. Et illud rurſum eiuſdem: Chriſtiani quõdam non modò à carnibus, verum etiã à quibuſdã terræ fructibus in Quadrageſima abſtinebant. Lib 30 cap 5. contra Fauſt.

CESSENT lauacra, vina, & carnes, non quòd creaturam DEI iudicemus eſſe damnandam; ſed qui toto anno nobis viximus, ſaltem vel paucos dies viuamus Domino. Et illud item Gregorij: Cæterùm piſcium eſus ita Chriſtiano relinquitur, vt hoc ei infir- Ser.65.de temp. Deniq; d.4.

 mitatis

mitatis solatium, non luxuriæ pariat incendiũ. Deniq; qui à carne abstinent, nequaquã sumptuosiora marinarum beluarum cõuiuia præparent. Et illud tandem Hieronymi: Sit vilis & vespertinus cibus, olera & legumina, interdumq; pisciculos pro summis ducas deliciis. Verùm vt in aliis ieiunij partibus ob humanã imbecillitatem, aliasque causas magna temporis lapsu facta est remissio; ita etiam in victu ciborumq; delectu. Neq; hæc indulgentia vitio verti potest Ecclesiæ; duxit enĩ illa & rectè duxit, satius esse, nonnihil de legis rigore remittere, quàm legem apprimè vtilem & necessariam prorsus abrogare.

Epistola ad Paulinum.

In ieiunij rigore temporis lapsu magna est facta remissio.

Satius salutaris legis rigorẽ remittere, quàm totam legẽ abrogare.

CAETERVM cur in vini potu dispensatum sit potiùs, quàm in carnium esu, non vna à Theologis & Canonistis ratio assignatur; potissima est, quòd carnes vino magis nutriãt, maioremq; humorum copiã generent, adeoq; maiorem fomiti materiam suggerãt. Vinum enim tametsi plusculum sumptum inflammet, facili tamẽ negotio euaporat. Quarè illius vsus faciliùs quàm carnium indulgetur. Imò verò vini potus rarò vniuersè inhibitus legitur. Nam licet feruentiores Christiani ab vtroq; abstinebant olim, à vino tñ ex priuata deuotione abstinebant veriùs, quàm ex vllius præcepti necessitate. Carnes aũt ieiunantibus nunquã indultę comperiuntur: vnde pleriq; omnes monachum professi à carnibus abstinẽt, à vino autem non item. Sed & multò faciliùs quoq; impetraueris à quopiã ieiunaturo, vt abstineat à carne quàm à vino cęterisq;, quę cum eo cognationẽ habent; potus enim aquę vt palato, ita stomacho quoq; minùs est gratus. Deniq; primus homo non est lapsus per potum, vini, sed per pomum; neq; diabolus CHRISTVM tẽtauit per vinum, aut aliquid omnino hominem inebriare natum, sed tantùm per cibum; aiebat enim: *Dic vt lapides isti panes fiant.*

Carnes carnem magis saginant, quàm vini potus.

Vini vsus rarò vniuersè prohibetur, etiam ieiuniorum tẽpore.

Aquę potus plerisque parũ gratus.

Matth. 4.

VERVM hę postremę rationes eiusmodi sunt ferè, cuiusmodi est aduersarij argumentum, hoc est, ponderis non admodum magni. Qualis enim est hæc consecutio: Ecclesia non prohibet vinum, vel pingues pisces, quæ ipsa etiam inflammant, carnemq; saginant, ergo nec carnes quoque inhibere debuit? Nam vt iam dictum est, hæc non æquè saginant aut inflammant ac carnes: & vt maximè ex æquo saginarent & inflammarent, adhuc tamen ratio illa nulla esset: Quandoquidem quò plura inflammantia & saginantia consociantur, eò interior flamma maior efficitur: Facilius

Quò plura inflãmãtia coẽunt, eò flamma exurgit maior.

cilius est autem, paruam flammam superare quàm magnam. Ad hæc nemo dubitat, satius esse, aliquid ab infirmo, vel inuito obtinere, quàm omnino nihil, legisque rigorem nonnihil mitigare, quàm totam legem refigere, hoc autem hîc locum habet. Denique quæcunque Aëriani contra ciborum delectum obiiciunt, ea, dum rectè expenduntur, eiusmodi sunt, vt rem magis statuant, quàm euertant. ET de prima Christiani ieiunij parte hæc hactenus; duas reliquas, quòd minùs latè pateant, paucioresque difficultates habeant, expediemus paucis.

Satiꝰ est aliquid ab ægro impetrare, quàm omnino nihil.

Ieiunium ab Ecclesia indictum constare non posse, si sæpius quàm semel interdiu corpus reficiatur.

CAPVT SEXTVM.

TANTVM cœnandum vel prandendum esse, dum Ecclesiastico ritu ieiunatur, id ex perpetua, constantíque Ecclesię consuetudine veterumque traditione, necnon ex communi doctorum hominum sensu atque consensu manifestius est, quàm ex vlla synodali aut pontificia, quæ disertis verbis ea de re edita sit, lege aut constitutione.

DE veterum consuetudine nulla est quæstio. Nihil enim hoc scribi, aut dici potest planius: *De vespera ad vesperam affligetis animas vestras.* item: *Per diem affligetis animas vestras*: Atqui non fit probabile, Iudæos, à quibus ieiunationis modus maiorem partem in nos defluxit, præceptum illud eo sensu accepisse, vt interdiu quidem inediam tolerarent, nocte verò tota, Mahometanorum more, genio indulgerēt; siquidem eo ieiunationis ritu incensam DEI iram inflammassent veriùs, quàm placassent.

Leuit. 16.

Iudæi vsque ad vesperā ieiuniū producebāt, adeóque semel tantùm cibū sumebant.

IGITVR per diem ieiunabant, aliasque corporis molestias sponte subibant, luce verò exacta, exhaustas ieiunio vires cibo potúque instaurabant. Id quod primos quoque Alexandriæ Christianos ad Iudæorum exemplum præstitisse commemorat Philo gentis illius scriptor neutiquam ignobilis. Nullus, ait, ibi cibum, aut potum sumit ante solis occasum: nonnulli ex illis vix tertio quoque die famem sentiunt. nec desunt, qui prælauto sapientiæ epulo excepti, perdurent duplum eius temporis. Hæc ille & alia multa in eandem sententiam. Eundem ieiunandi ritum seruasse

Primi Christiani Alexandrini vsq. ad vesperam ieiunabant.

Lib. de vit. cont.

Primi monachi ante noctem ieiunia non laxabant, adeoque semel tantùm interdiu manducabant.

leguntur Paulus, Antonius, Hilarion, Pambo, cæterique, qui ea ætate florebant monachi; tum reliqui religiosiores Christiani; quemadmodum capite proximo fusiùs id declarabitur. Hic hactenus tantùm eius rei meminimus, quatenus certa coniectura hinc fiat, veteres, dum ieiunio vacabant, semel duntaxat cibum sumere consueuisse.

Dist.5.

Dominici dies solo refectionũ numero à cæteris quadragesimalibus secernũtur.

Ex iure Canonico hoc ipsum quoque vtcunque confirmari potest. Nam etsi ius illud nullum ea de re peculiare statutum ediderit, tulit tamen leges, ex quibus illud non omninò obscurè colligere licet. Nam de Consecratione cap. Quadragesima, seuerè cauetur vti quadragesimę ieiunium summa cum religione obseruetur, exceptis diebus dominicis. Iam cùm hi dies ciborum qualitate ab aliis non secernãtur, consequens fit, vt solo refectionum numero à cæteris secernendi veniant. Cùm itaque dominicis diebus corporis vires bis cibo refici soleant, (accedit enim communi prandio cœna) rectè Caietanus & alij ex eo Canone colligunt, diebus, qui ieiunio consecrati sunt, tantùm cœnare fas esse.

Can.13.

Ipsum cœnæ vocabulũ, quo Cõcilia & Patres vtuntur, semel tantùm ieiuniorum tempore accumbendum esse arguit.

HANC collectionem validè confirmat Synodus Turonensis secunda, ætate Pelagij primi in Gallia celebrata. De ieiuniis verò, habet illa, antiqua à monachis instituta seruẽtur, vt de pascha vsq; ad quinquagesimam, exceptis rogationibus, omni die fratribus prandium præparetur. Post quinquagesimam tota hebdomada exactè ieiunent. In Augusto, quia quotidie missę Sanctorum sunt, prandium habeant. Hactenus Concilium Turonense. Iam si ieiuniorum tempore non licet prandere, sed tantùm cœnare: Ergo semel duntaxat, dum ieiunio vacatur, cibum sumere fas erit: siquidem apud eos, qui sobriam ciuilemque vitam ducunt, moris non est cœnæ cœnam addere, aut post solis occasum sæpius comedere. Quamuis ergo ius Canonicum semel tantùm ieiuniorum die accumbendum esse disertis verbis non decernat, ea tamen decreuit, vnde istud minimè obscurè inferre licet.

Apostolicæ traditiones non minùs obligãt, quã Synodorum Canones.

d.11. Eccles. Iuo lib. 2.

ADDE non minùs ea obligare, quæ ex Apostolica traditione, aut recepta maiorum consuetudine ad nos deuenerunt, quàm quæ certis legibus cauta sunt. notum est enim illud Augustini: Ecclesiasticarum institutionum, quasdam in scriptis, quasdam verò Apostolica traditione per successores in ministerio confirmatas accepimus; quasdam verò cõsuetudine roboratas approbauit

vsus,

vlus, quibus par ritus & idem pietatis debetur affectus. Et illud eiusdem: In his rebus, de quibus nihil certi statuit diuina scriptura, mos populi DEI, & instituta maiorum pro lege seruanda sunt: & sicut præuaricatores diuinarum legum, ita contemptores Ecclesiasticarum consuetudinum arcēdi sunt. Et illud tandem eiusdem: Quicquid in Catholica Ecclesia tenetur, aut auctoritas est scripturarum, aut traditio vniuersalis, aut certè propria & particularis institutio. Auctoritate tota constringitur; vniuersali traditione maiorum nihilominus tota; priuatis verò constitutionibus & propriis informationibus, vnaquæque pro locorum varietate, prout cuique visum est, & subsistit, & regitur.

Eadem d. in his epist. 16. ad Casula.

d. 11. Catholica lib. de fide Chri.

Quicquid in Ecclesia obseruat, aut scripturarū authoritate, aut maiorum traditione, aut priuata quorūdam institutione nititur.

CAETERVM dum ieiuniorum diebus tantùm cœnandum esse statuitur, non est id ita scrupulosè accipiendum, quasi cuiusuis rei etiam minimæ ante vel post cœnam sumptio, ieiunij præceptum statim infringat; non ita enim res habet: Nam salua ieiunij lege cùm interdiu, tùm vesperi quoque modicum quid, ne potus stomacho officiat, aut quò somnum, quem absque modico illo inire non poteras, inire valeas, accipere licet. Neque refert panísne id fit, an pomū, quod sumitur, an nux, an aliud quippiam eiusmodi; dummodo & modicum sit, & in fraudem ieiunij sumptum non sit.

Salua ieiunij lege, & ante & post cœnam modicum quid degustare licet.

IN fraudem autem ieiunij sumi communiter dicitur, quod famis sedandę causa, hoc est, per modum alimenti sumitur veriùs, quàm per modum medicamenti: Quanquam & hoc modo sumptum à noxa excusari queat; nisi id forsan, quod sumitur, fuerit tantum, vt veri ieiunij rationem omnino soluat. Nulla enim consuetudine à violati ieiunij culpa purgare se possunt, qui circa meridiē pransi, noctu rursum piscibus, vel pultibus, vel aliis eiusmodi obsoniis sub nocturnæ collationis schemate vtuntur, etiamsi tanta quantitate iis rebus non vtantur, vt famem plenè expleant. Nam communi doctorum hominum sententia, ea solùm tragemata ante vel post cœnam conceduntur, quæ de se ad corporis curationem ordinata non sunt, etiamsi aliquam nutriendi vim habeant. Quòd si qua alia sumuntur, ea in tam parua quantitate sumi debent, vt ieiunij legem non labefactent; vel certè vt medicinæ veriùs, quàm escæ rationem subeant.

Quid sit in fraudem ieiunij bibere, vel manducare.

Qualia extra prādiū, vel cœnam saluo ieiunio, ieiuniorum tempore sumere liceat.

ET

Quod vesperi hoc tempore, secundùm Ecclesię indulgentiā conceditur, hoc prādio in cœnā reiecto, circa meridiem accipi potest.

Et quemadmodum vesperi, salua ieiunij lege, panis pauxillum cum vini haustu, aut pomum, aut aliud quodcunque eiusmodi (nisi forsan patriæ consuetudo alicubi reclamet) sumi potest; ita si negotiorum pondus, aut corporis constitutio, aut alia non leuis causa id postulet, eadem illa ieiunij lege integra, modicum quippiam circa prandium accipere licet, & noctu deinde cœnare. Nam hîc quoque refectionis vnitas non labefactatur, & inedia vltra consuetum tempus producitur. Quò autem ieiunium tardiùs soluitur, eò perfectiùs ieiunatur. Attamen quia istud non est admodum vsitatum, soletq́; nouitas omnis de vitio suspecta haberi, consultè religiosé que faciunt, qui absque pastoris, aut confessarij consilio, receptum ordinem non interuertunt.

Nouitas omnis de vitio suspecta.

Ast posito, ieiunium Ecclesiasticum plures accubationes, corporísue refectiones non admittere, vt reuera non admittit, quæstionem adhuc habet, totiésne ieiunij legi obstrictus peccet, quoties sumptam semel cœnam vel prādium instaurat? Aientem partem tuentur nonnulli. præcipua illorum ratio est, quòd præceptum ieiunij inter ea censeatur, quæ aliquid fieri prohibent. (Complectitur namque tres inhibitiones, puta non esse vescendum carnibus, non bis interdiu, non ante horam, ab Ecclesia pręfinitam) quæ autem eiusmodi sunt, ea obligant semper. Constat enim, non solùm peccare, qui primò furatur aut adulteratur; verùm etiam qui secundò, & tertiò, & sic deinceps. Addunt, tertiam & quartam accubationem non minùs contra ieiunij finem, & legislatoris voluntatem facere, quàm secundam. Æquè enim tertia alit vitium, & mentem, ne in Devm assurgat, deprimit, ac secunda.

Ieiunij lex complectitur tres inhibitiones.

Præcepta, quæ aliquid fieri vetant, toties noxā adducunt, quoties soluuntur.

Neqve rationis huius neruum euerteris, inquiunt illi, si eos aduersùs legislatoris mentem, indictíq; ieiunij finem æquè committere dixeris, qui multùm, vel opiparè comedunt, vel diu mensæ accumbunt, multúmue cœnam aut prandium producunt, vel pinguia libidinemq́ue inflammare solita obsonia mandunt, atq; eos, qui cœnam vel prandium repetunt. Nam etsi isthæc vitium non minùs alant, nec minùs quòque mentem prosternant, virtutumq́ue vsum & incrementum præpediant, quàm mensa repetita, adeóque in hisce vtcunque conspirent, in cæteris tamen non parum inter se discrepant. Etenim quoties, dum ieiunatur intra 24. ho-

24. horarum ſpacium corpus cibo reficere liceat, aut expediat, id commodè pręfiniri potuit; ciborum autem qualitas, & quantitas, cæteræque vnius refectionis circumſtantiæ non item; ſiquidem nec vna corporum omnium eſt conſtitutio, nec eadem omnium valetudo, nec idem omnium palatum. Vnde quod vni ſapit, id alteri deſipit, quod vni multũ eſt, id alteri parum eſt; quod vni prodeſt, id alteri obeſt; Deniq; difficillimum eſt, quantitatis medium punctim attingere. Atque ita non eſt mirum, ſi Eccleſia alterum definierit, alterum indefinitum reliquerit.

Quoties ieiuniorum diebus cibũ ſumere liceat, Eccleſia commodè definire potuit, cibi autem qualitatem & quantitatem cęteraque eiuſmodi non item.

SVNT ſanè hæ rationes non prorſus contemnendę; attamen oppoſita ſententia non modò eſt mitior, ſed rationi quoque conformior. Quandoquidem ieiunio altera accubatione iam ſublato violatóque, nihil illius fit reliquum, quod tertia, vel quarta, aut alia quacunque auferri, violaríue queat. Perinde enim res habet, ac ſi cui præceptum ſit, ne vas aliquod frangat, aut ne præfixam metam tranſiliat; nam vbi vas ſemel confregerit, aut metam præfinitam trãſilierit, in idem redit, in multáſne partes comminuat, an in paucas; rurſus multíſne paſsibus medium præteruolet, an paucis tantum. Ad hæc ieiuniorum lex pœnalis eſt, iíſque de rebus cauet, quæ ſua natura ſunt mediæ: ſiquidem bis vel ter interdiu cibum ſumere ſecundùm ſe ádiaphorum eſt. Eiuſmodi autem leges reſtringi ſolent: nõ ergo vis illius ad quãlibet cibi ſumptionem ſeſe diffundit. Denique ſi tertia, & quarta, & reliquæ omnes, quæ has conſequuntur, eſſent culpę obnoxię, notabiles earũdem partes cum peccato quoque forent coniunctæ: ſiquidem totius & partium, vnde totum conflatur, par videtur ratio; atque ita ieiunium vno die citra cauſam violatum permulta ſimul peccata adduceret, quod non fit veriſimile. Agimus hîc autem de ea ieiunij præuaricatione, quæ contingit citra contemptum; nam qui ſecundam, & tertiam, & quartam, &c. adiungerent primę, in Eccleſiæ contemptum, illi vtique qualibet nouo peccato ſeſe obſtringerent.

Ieiunio per repetitam paſtionẽ ſoluto, nihil illi⁹ reſtat, quod altera ſolui queat.

Ieiunij lex cauet de rebus ſua natura mediis.

Qui in Eccleſiæ contemptũ ieiunium ſoluũt, tot peccata cõflant, quot diſtinctos paſt⁹ eodem die inſtaurant.

AT qui ab altera ſententia ſtant, obiicient hîc fortè: Qui poſt perpetuæ continentiæ votum, matrimonium init, toties peccat, quoties coniugale debitum efflagitat. Sic quoque, qui certo die à vino, vel carne, vel alio quouis eſculenti vel poculenti genere ſe abſtenturum promiſit, æquè dum ſecunda & tertia vice vinum

contra votum bibit, aut carnē comedit, culpæ fit affinis, ac dum primæ. Pari modo sacerdos citra facultatem, aut iustam causam sæpius eodem die celebrans, tot noxas capiti suo accersit, quot missas post primam facit. Ad eundem itaq; modum, qui ieiunium indictum violant, nō solùm prima vice peccant, sed etiam secunda, & tertia, & sic deinceps.

Castitatis voto obstrictus omnē viam ad Veneris commerciū sibi præclusit.

AD hæc paucis responderi potest, inter exempla iam allata, & plures die ieiunabili accubitus, magnam disparitatem intercedere; Nam qui perpetuo continentiæ voto se obstrinxit, omnem viam ad Veneris commercium sibi præclusit. Quare non solùm graui peccato se obligat, dum matrimonium initum primò consummat; sed postea quoq;, dum cōiugale debitum exigit; tenetur enim, quod in se est, semper castè viuere: per ieiunium autem non proscribitur omnis manducatio; sed certus tantùm limes manducationi præfinitur; quem qui temerè transiliunt, peccant, quia contra legem committunt. At verò semel prætergressi, & citra contemptum vltrà progressi, nulla noua labe se polluunt, quia ea progressione contra nullam legem committunt: Siquidem non erat illis prohibitum, ne multis passibus limitem transilirent; sed tantùm, ne in limine vel infra limitem constituti, limitem ipsum transmitterent.

Qui vini potu vl troneo voto sibi interdixit, toties peccat, quoties vinum bibit.

DE abstinentia à vino par est ratio; nam qui certo die à vino se abstenturum promisit, is toto illo die & quauis illius diei parte ad omnem vini potum ostium sibi præclusit. Quare æquè committit, dum secundò, tertiò, vel quartò vinum bibit, ac dum primò. Quod tandem de repetita sacrificatione adferebatur, illud multò pl⁹ dissimilitudinis habet, quàm similitudinis. Magis enim aduersatur mysterio & venerationi, quæ tanto Sacramento debetur, tertia salutaris hostiæ immolatio, quàm secunda; & quarta magis quàm tertia &c. Quare nisi grauis necessitas vrgeat, & tūc quoq; superioris auctoritas accedat, nulli sacerdotum fas est, bis aut ter eodem die incruentum illud altaris sacrificium offerre. Excipimus hinc diem Seruatoris nostri natalitiis sacrum, eo enim ter sacris operari licet.

Citra facultatē & grauē necessitatem nulli bis vno die sacrifica re licet.

SVNT qui nodi huius solutionem ex legislatoris mente, non ex schola aut scholæ argumentis petendam putent. Verum hi (quod bona illorum venia dictum sit) principiū petunt. Siquidem de

de nulla alia re magis, quàm de legiflatoris mente hìc difquiritur. Certum eft enim, fi Ecclefia ieiunium indicens, ita illud indicit, vt omnes epulares accubitus, præter primum ex æquo velit effe interdictos, culpæúe obnoxios, omnes præter primum peccato fore affines. Contrà verò, fi folum fecundum abfolutè prohibet, folum fecundum cum peccato fore coniunctum. Vtrum autem horum voluerit aut velit, hoc hìc difputatur; fit autem probabile, imò verò certum eft, id voluiffe & velle, quod mitius quodque filiorum fuorum faluti vicinius eft, & à laqueis nihilominus & confcientiæ tricis remotius eft, cuiufmodi id eft, quod pofteriori fententia paulò antè adftructum eft.

Ecclefia ieiunium indicens, folùm fecundum accubitum fub peccato interdixit.

FACIO autem eam coniecturam non modò ex rationibus & argumentis, pro fecunda opinione fuprà adductis, fingularíq; illius erga filios fuos benignitate, verùm etiam ex perpetua conftantíque eiufdem praxi & confuetudine. Neque enim ea, dum pœnitens diei cuiufpiam ieiunium fe violaffe confitetur, per miniftros fuos interrogare folet, térne an quater, an bis tantùm illo die cibum fumpferit: Atqui hoc omnino perquirere deberet, fi fingulæ epulationes peccato fecundùm fe effent obnoxię; alioqui enim pœnitentis ftatum non fatis cognofceret; neque idoneam pœnam, aut fatisfactionem eidem præfinire poffet; fiquidem maior pœna debetur duobus aut tribus peccatis, quàm vni tantùm.

Ecclefia manifefta praxi oftēdit fe fecundam tantùm paftionem, ieiuniorum tempore φhibuiffe.

AT multò verò minus fcifcitari confueuit, neglectúmne ieiunium per alterū poftea compēfarit. Quod addo, propter quofdam, qui de propofita hìc controuerfia verba facientes, tertiam & quartam & reliquas deinceps à peccato abfoluunt, modò is, qui ieiunium fe foluiffe animaduertit, alio die, quo alioqui ieiunandum non erat, ieiunet, vel fe ieiunaturū ftatuat. Nam etfi vtile eft, quod vno die omiffum vel neglectum eft, altero compenfare, non eft tamen illud neceffarium. Nam fi iufta de caufa prætermiffum eft, omifsione peccatum non eft; fin autem iniufta vel non iufta, peccatum actu iam conflatum eft, foláque pœnitentia aboleri poteft.

Non eft neceffum, ieiunium vno die omifsū alio die redintegrare.

DICES forfan: fi ratio, quæ ab Ecclefiæ benignitate paulò antè ducebatur, eft firma, cōfequens fit, qui in Quadragefima vel alio die, quo per legem id non licet, ter aut quater aut etiam frequentius carnibus vefcitur, eum vnum duntaxat peccatum ad-

mittere. Quandoquidem carnibus vesci res est, secundùm se indifferens, credíq; potest, Ecclesiam perinde hîc atque in ieiunio in mitiorem partem inclinare; & tamen oppositum non solùm creditur, sed absolutè quoq; defenditur: puta toties vnumquemlibet fidelium peccare, quoties interdiu citra necessitatem carnibus vel aliis escis, pro temporis ratione inhibitis pascitur.

Tres inhibitiones, quæ in ieiunij legem cadūt, non eodem modo ad illud affectæ sunt.

Non est par vtrobiq; ratio; nam etsi Ecclesiasticum ieiunium tria prohibeat, videlicet ne die, quo ieiunium indictum est, carnem comedas; ne sæpius quàm semel interdiu cibum sumas; ne ante horam ab Ecclesia pręfinitam, ieiunium soluas; attamen tres istæ negationes non eodem modo ad ieiunium se habent: Siquidem duæ postremæ non veniunt sub præceptum absolutè; sed tantùm vt suntpartes, vel quasi partes, ieiunium constituentes, prima autem cadit sub præceptum absolutè. Vnde toto illo tempore, quo indictum ieiunium decurrit, vim obtinet, adeóque iuxta præceptorum aliquid vetantium naturam, toties hîc peccatur, quoties esca inhibita interdiu sumitur. Cautum erat enim, vt toto illo tempore à carne abstineret: Sicut cautum quoque extat, vt toto vitæ tempore à rei alienæ contrectatione, aliisque peccatis abstineamus. At verò semel tantùm, vel non bis comedere, vel ante istam vel illam horam nō comedere, istud non cadit sub pręceptum Ecclesiæ absolutè; sed tantùm, vt est quædam conditio ad ieiunij rationem necessaria. Quare sublato iam per alteram manducationem ieiunio, semel comedere, vel non bis comedere, vel ante meridiem comedere, desinit esse cōditio ieiunij, & per consequens tertiò, & quartò, mensam repetere, vel meridiem non expectare, non adducit nouum peccatum; quia non absolutè prohibitum, sed solùm vt ad seruandum ieiunium erat necessarium. Quapropter si rem rectè expendamus, non contingit hîc propriè à communi negatiuorū præceptorū regula exceptio, sed declaratur, quanam ratione eiusmodi negationes sub præceptum cadāt.

Toto tempore, quo indictū ieiunium decurrit, carnibus vesci nō licet.

Interdiu semel tantùm, aut non bis interdiu comedere, vel etiā ante meridiem nō comedere, id non cadit sub pręceptum Ecclesiæ absolutè, sed tantùm vt sunt conditiones, vel partes ieiunij. Ieiunio itaq; per alterum accubitū sublato, nō ampliùs obligant.

Hinc iam planum est, quid ad præcipuam oppositæ sententiæ rationem dici queat: Etenim posito, humani iuris præcepta, quibus aliquid vetatur, eodem rigore & latitudine obligare, qua iuris naturalis: (id quod generatim concedi non solet: Interest enim plurimùm inter ea, quę suapte natura sunt mala; qualia sunt, quæ iure naturali inhibentur, & ea, quæ secundùm se sunt adiaphora,

Non parū interest inter naturalis & humani iuris præcepta.

phora, sed mala tantùm, quia inhibita) ad propositum argumentum respondetur, nullam hîc à communi illa negatiuorum præceptorum lege exceptionem fieri; sed solùm exponi, quatenus ieiuniorum die sæpius comedere, sit contra præceptum vel præter præceptum. Cui hæc responsio, quæ vera & solida est, non placet, is responsum habeat, id nunquam facere licere, quod lege inhibitum est, verùm Ecclesiam non inhibuisse tertiam, aut quartam accubationem; sed eam tantùm, qua ieiunium soluitur, hoc est secundam.

Ecclesia non inhibuit tertium aut quartum accubitū ieiuniorum die, sed illā tātùm, quo soluitur ieiunium, hoc est, secundum.

Ad secundum eiusdem sententiæ argumentum maiori ex parte responsum est iam antè: dictum est namque, finem, propter quem legislator legem condit, non esse de ratione præcepti, sed illud tantùm, quod lege vel præcepto cauetur. Neque enim, si qui mentem ad DEVM non eleuant, aut carnis petulantiam non coercent, aut virtutum suppellectilem nō augent, ideo nō ieiunant, modò tamen omnia, quæ ieiunij lex præfinit, accuratè seruent; Nam tria hæc ita ad ieiunij finem pertinent, vt tamen extra ieiunij substantiam existant. Quòd si legislator æquè obligaret ad legis finem, atque ad legis materiam, hoc est, ad id, quod lege mandatur, aut vetatur, legi plenè satisfacere difficillimum foret. Quod de multo, opiparo, &c. eidem rationi addebatur, admitti potest. Fatendum est tamen, non idem esse prorsus, lautè vel multùm comedere, & sæpe comedere: hoc enim per se carnis fomitem auget, illud tantùm per accidens. Quæ autem eiusmodi sunt, ea ad certā regulam cogi non possunt. QVAE hactenus exposita sunt, semel tantùm ieiuniorum die cibum sumere licere, ostendunt: proximum est, vt paucis nunc exponamus, quánam dici hora eiusmodi cibum sumere fas sit.

Finis præcepti, aut legislationis scopus sub præceptum non cadit.

Difficile foret legi satisfacere, si legislatoris mēs sub præceptum caderet.

Qui Ecclesiastico ritu ieiunant, vel non prandere, sed tantùm cænare: vel solito tardiùs prandere.

CAPVT SEPTIMVM.

ERTA præfinitaq; soluendi ieiunij hora, Christiano ieiunio vsq; adeò intrinseca est, vt ab ea sola appellationem traxisse videatur; dicimur namq; vsq; ad sextam, vel nonam, vel noctem ieiunare, quasi tota vel

Ieiunij Ecclesiastici ratio deposcit præfinitam horam.

vel præcipua ieiunij vis in prorogatione inediæ vſque ad tardiorem horam ſit poſita: Sed & communi quoque piorum omnium ſententia eò rectiùs religioſiusque, ſi cætera ſint paria, vnuſquilibet ieiunat, quò tardiùs prandet; eò contrà minùs rectè minusq; religioſè, quò maturiùs ieiunium relaxat.

Eò rectiùs ieiunatur, quò cibus tardiùs ſumitur.

Ecqvam, inquis, horam lex, vel conſuetudo ſoluendo ieiunio præfinit? Sanè vt temporis lapſu in ciborum delectu, vnaque corporis refectione nonnulla accidit mutatio; ita non eadem apud omnes ſemper cœnandi hora obtinuit. Hebræi & primi Chriſtiani ad initium noctis ieiunia plerunque producebant. Notum eſt enim illud Scripturæ: *Omnes filij Iſraël venerunt in domum Dei, & ſedentes flebant coram Domino; ieiunaueruntq; die illo vſque ad veſperam, & obtulerunt holocauſta, & pacificas victimas.* Et illud eiuſdem: *Apprehendens autem Dauid veſtimenta ſua ſcidit, omnesq; viri, qui erant cum eo, & planxerunt & fleuerunt, & ieiunauerunt vſque ad veſperam ſuper Saul & ſuper Ionatham filium eius, & ſuper populum Domini.* Et infrà rurſum: *Cùm veniſſet vniuerſa multitudo cibum capere cum Dauid, claro adhuc die iurauit Dauid, dicens: Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, ſi ante ſolis occaſum guſtauero panem, vel aliud quicquam.* De primis Chriſtianis antea ſimilia ex Philone & aliis audiuimus.

Iudæi & primi Chriſtiani ieiunia ad noctē vſque producebant.
Iud. 20.
2. Reg. 1.
2. Reg. 3.

Evndem ieiunandi ritum ſeruabāt priſci monachi quoq; & multi prætereà alij pij religioſiq; Chriſtiani. Athanaſius: Pernoctabat in oratione ſæpiſsime, edebat ſemel in die poſt ſolis occaſum: quandoq; biduo ac triduo ſic permanens, quarto demum die reficiebatur. Hieronymus: Inter mare & paludem vaſta & terribili ſolitudine fruebatur, quindecim tantùm caricis poſt ſolis occaſum comedens. Idem: Sit vilis & veſpertinus cibus. Baſilius Magnus: A vino abſtines, ſed ab iniuriis tibi non temperas; expectas veſperam, vt cibum capias; ſed diem totum abſumis ad tribunalia. Hæc Baſilius non de monachis, ſed de vulgaris vitæ hominibus; ex quibus planum fit, trecētos annos poſt Christvm paſſum, ſi non paſsim ab omnibus, certè à pluribus vſque ad noctem ieiunatum fuiſſe.

In vit. Anton.
In vit. Hilar.
Epiſt. ad Paulin.
Hom. 1. de ieiu.
Trecentis annis poſt Chriſtum ieiunium à pleriſq; vſq; ad noctis initiū producebatur.

At verò poſt Baſilij ætatem, intepeſcente iam ſenſim primo illo feruore, cœptum eſt cœnæ tempus aliquot horas antè capi. Quarta & proſabbato, ſcribit Epiphanius, ſtatum eſt ieiunium vſque

Lib. de hæreſ.

que ad horam nonam. Concilium Cabilionense: Solent plures, qui se ieiunare putant in Quadragesima, mox vt signum audiuerint ad horam nonã manducare, qui nullatenus ieiunare credendi sunt, si ante manducauerint, quàm vespertinum celebretur officium. Concurrẽdum est enim ad missas, & auditis missarum solennibus, & vespertinis officiis, & largitis eleemosynis, ad cibum accedendum est; si quis verò constrictus fuerit, vt ad missam venire non valeat, æstimata vespertina hora, completa oratione sua, ieiunium soluat.

De consec. d. 1. Solent.

Quondam ieiunio adiungebãtur eleemosynæ, & preces aliaq; eiusmodi.

Haec porrò vsque ad horam nonam ieiunandi consuetudo inde exorsa, perpetua quadã serie vsq; ad Thomæ Aquinatis ætatem, qui trecentos plùs minùs annos memoriam nostram antecessit, sese porrexit: Siquidem vbi is de hora, qua ieiunium ab Ecclesia indictum soluere licet, disputat, inter cætera ita scribit: Ieiunium ordinatur ad deletionem & cohibitionem culpæ. Vnde oportet, vt aliquid addat supra communem consuetudinem; ita tamen vt per hoc non multùm natura grauetur. Est autem debita & communis consuetudo comedendi hominibus circa horam sextam: tùm quia iam videtur completa esse digestio nocturno tempore, naturali calore interiùs reuocato, propter frigus noctis circumstans, & diffusio humoris per membra, cooperante ad hoc calore diei, vsque ad summum solis ascensum; tùm etiam quia tunc præcipuè natura corporis humani indiget iuuari contra exteriorem aëris calorem, ne humores interiùs adurantur. Et ideo vt ieiunans aliquam afflictionem sentiat, pro culpæ satisfactione, conueniens comedendi hora taxatur ieiunantibus circa nonam. Conuenit etiã ista hora mysterio passionis CHRISTI, quæ completa fuit hora nona, quando inclinato capite tradidit spiritum. Ieiunantes enim, dum suam carnem affligunt, passioni CHRISTI conformantur, secundùm illud Apostoli ad Galatas: *Qui autẽ CHRISTI sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitiis, & concupiscentiis.* Hactenus Thomas, à cuius sententia Alexander, cæterique, qui eo tempore vixerunt & scripserunt, non dissentiunt, hoc solo dempto, quòd quidam ex illis horam nonã in tota sua latitudine accipiunt.

22. q. 147. 7.

Ieiunium ordinatur ad culpæ inhibitionẽ & expiationem.

Ieiunantes passioni Christi cõformantur.

COMPLECTITVR autem ea hora tres partes ex æquo diuisas, harum prima decurrit à duodecima vsque ad primam, media hinc

hinc vſque ad ſecundam, poſtrema inde vſque ad tertiam. Quamobrem ſi nonam in tota ſua latitudine acceperimus: & illi hora nona ieiunium ſoluere haud ineptè dicentur, qui audita duodecima prandium auſpicantur; & illi rurſum, qui poſt primam; & illi item, qui poſt ſecundam; & illi tandem, qui poſt tertiam. Neque pugnant cum hac aſſertione, quæ ex Aquinatis ſententia iam allata ſunt. Nam etſi D. Thomas ad poſtremam nonæ partem magis ſpectaſſe videatur, quàm ad primam, vel mediam, hoc ipſo tamen vtramq; admittit, quòd non aſſerit, veteres nona finita cœnare ſolitos, ſed circa nonam; conſtat enim ꝑ circa quandam latitudinem complecti. Nec obſtat quoque exemplum, quod de CHRISTI perpeſſione idem autor adducit. Quamuis enim crucis myſterium ad nonæ finem fuerit expletum, fuit tamen ad nonæ principium inchoatum; pependit enim CHRISTVS tres integras horas viuus in cruce, videlicet à duodecima vſque ad tertiam, ſiue, vt Euangeliſta loquitur, à ſexta vſque ad nonam.

Hora nona, qua olim ieiunium ſoluebatur, complectitur tres vel quatuor partes, puta initiũ primæ, ſecũdæ, & tertiæ, & finẽ tertiæ.

Crucis myſteriũ ad nonæ initium, hoc eſt, ad duodecimã, inchoatum, ſed ad finem eiuſdem horæ abſolutũ.

VERVM vtcunq; veteres nonam horam acceperint, aut ieiunium ſoluerint (poſt meridiem autem ſoluiſſe, ſatis compertum eſt) hoc ſanè tempore multò plures comperias, qui vndecima diei hora vertente, hoc eſt, ſub tertiæ horæ finem ieiunium ſoluant, quàm qui ſacro audito, precibuſque expletis, & eleemoſynis inter egenos diſtributis nonam aut veſperam expectant. Neque ideo tamen, ſi cætera bona fide præſtant, non ieiunant. Nam conſuetudo à maioribus ſcita & tacitè approbata, in pleriſque poſitiui iuris cõſtitutionibus idem ferè robur obtinet, quod lex ipſa. Quandoquidem vt eiuſmodi leges vtentium conſenſu firmantur & inducuntur, ita ſemel firmatæ & inductæ, contraria conſuetudine denuo infirmantur, & tandem omnino abolentur. Porrò ſacris intereſſe, preces fundere, eleemoſynas erogare, aliáque, quæ Cabilionenſe Concilium exigit, præſtare, ita eſt ſalutare & fructuoſum, vt tamen non ſit aliquod intrinſecum ieiunij mẽbrum. Quare licet iſthæc, ſi adſint, ieiunij meritum augeant, eiuſdem tamen rationem non infirmant, ſi abſint.

Conſuetudo à maioribus ſcita & ap̄pbata vel non improbata abſoluit eos à ieiunij ſolutione, qui hora vndecima vel aliquãtò etiam citiùs prandent.

QVAMVIS ergo tempore Epiphanij & Auguſtini; imò verò ab auorum & atauorum noſtrorum memoria, CHRISTI fideles vſque ad horam nonam ieiunium producerent, & nonnulli quoque vſque ad veſperam, hac tamen ętate, appetente vndecima vel duode-

duodecima, hoc est, crassa quadam æstimatione hora meridiana, vbi patriæ consuetudo non reclamat, ieiunium soluere licet; siue iam tum fames adsit, vt plerunq; solet; siue omnino nulla. Quandoquidem inedia aut corporis molestia non est conditio ad ieiunij ratione necessaria, multò verò minùs circumstantia ad quoduis præceptum requisita. Fideles autem non obligantur ad circumstantias in lege vel statuto non expressas, nisi illa sit communis, hoc est, talis, quæ ad nullam non legem deposcatur; non est ergo opus cœnam tantisper differre, dum insigniter fameas, aut capitis vertigine labores, aut tam parcè cœnare, vt continua inedia langueas.

Inedia vel fames non est conditio ad ieiunium necessaria. Quare nõ est opus cœnam tantisper differre, dum fames torquet.

IMO verò vitio quàm virtuti affinius esset, propter eiusmodi causas statutam, aut patria cõsuetudine receptam prandendi horam notabili spacio prorogare. Quum refectionis hora venerit, scribit Cassianus, refectio sumatur, etiamsi homo non esuriat. Siquidem hoc modo parcimonia meliùs seruãtur, quàm si refectio vsq; ad esuriem differatur; quia in magna esurie auidiùs & minùs temperatè sumitur refectio. Hæc ille & rectè quotidianæque experientiæ consentaneè. Addo his, si ieiunium famem aut corporis molestiam necessariò includeret, nullum certum tempus, quo illud soluere liceret, ab Ecclesia præfiniri posse. Sunt enim, qui citra incommodum vsque ad noctem inediam ferant: sunt alij, qui meridianum tempus vix expectant: sunt denique, qui hoc possunt, illud non possunt, prout non omnes vnius eiusdemque constitutionis sunt, sed vnus huius, alter illius, alius rursum alterius.

In patr. coll.

In magna fame cibus sumitur auidiùs & intemperantiùs.

Si inedia de ieiunij ratiõe foret, nulla certa hora, qua illud soluere liceret, cõstitui posset.

NEQVE obstat his, quòd sacræ literæ, ex quibus ieiuniorum origo fluxit, nõ alio quàm afflictionis nomine ieiuniũ designant, quasi tota vel potissima illius vis in cruce, animæue, vel corporis afflictione consistat. Nam cùm DEVS per Moysen afflictionem præcipit, dicens: *Mense septimo affligetis animas vestras, nullumq́ opus in eo facietis*. Rursum: *Affligetis animas vestras in eo religione perpetua; & offeretis holocaustum Domino*. Demum: *Omnis anima, quæ afflicta non fuerit die hac, peribit de populis suis*: non præcipit afflictionem secundùm se; Ea enim nec libera est, neq; ad ieiunij rationẽ necessaria est; sed pręcipit tantùm opera, quæ ex se nata sunt afflictionẽ adferre, tametsi nõ semper adferant. Cuiusmodi inter cętera sunt ieiuniũ, a & à de-

Leuit. 11. 16.

DEVS Iudaico populo afflictionem indicẽs, nõ ipsam per se afflictionem indicit, sed opera crucem ciere nata.

& à delicatioribus eſcis abſtinentia, veſtitus aſper, vigiliæ, chameuniæ, aliaq; id genus complura. Nam vt horum oppoſita ſenſum quadam ſuauitate & voluptate perfundunt; ita hæc ipſa eundem nonnihil plerunq; offendunt.

Iudæi afflictionis vocabulum præpoſterè, & craſsè interpretabantur.

At verò Iudæi afflictionis notionem craſsè, vt cætera ſolent, accipientes, nullum verum aut propitiatorium ieiunium citra verum cruciatum conſtare poſſe perſuaſum habebant. Quare ſi quando ex ipſa ieiunatione, nullum doloris ſenſum hauriebant, ne minùs religioſi haberentur, aut ieiunij fructum perderent, inediam vltra conſuetam indicti ieiunij metam prorogabant; aut quædam externa ſymbola, quæ de interno cruciatu ſpectatoribus fidem facerẽt, adhibebant: quo etiam nomine Christvs Dominus meritò illos notat: *Cùm*, ait, *ieiunatis, nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes; exterminant enim facies ſuas, vt videãtur ab hominibus*. Sed & Eſaias quoque eam ſuperſtitionem neutiquam obſcurè notat; ait enĩ: *Nunquid tale eſt ieiunium, quod elegi, per diem affligere hominem animam ſuam? nunquid contorquere quaſi circulum caput ſuum? & ſaccum et cinerẽ ſternere?* quaſi dicat, nequaquam. Fatemur nihilominus, non de omnibus Iudæis promiſcuè hæc accipienda eſſe; ſed de quibuſdam tantùm; habebat enim Iudæa ſuos quoq; Sanctos, tametſi non ita multos.

Matth. 6.

Cap. 58.

Ieiunia ad tria conferunt.

Fatemvr ęquè (nam hoc quoq;, qui pro Iudęorũ conſuetudine ſtant, obiicere ſolent) domeſticum hoſtem, ne inſurgat, per ieiunium comprimendum, Deoq; pro admiſsis faciendum ſatis, necnon vitioſis habitibus exturbatis, ſtudioſos inferendos eſſe. Verùm vt hæc conſequamur, non eſt opus formali aliquo corporis cruciatu, aut carnis afflictione; ſed abunde ſat eſt, ſi ea adhibeantur, quæ eiuſmodi effectum ex ſe progignere nata ſunt: Vel quæ ab Eccleſia in hunc finem præfinita ſunt. Fatemur tandem cum Gregorio & Bernhardo, quos ipſi etiam in cauſæ ſuæ patrocinium aduocant, ventris clamorem, eiuſdemque rugitum non ſemper audiendum, hoc eſt, non ſemper id illi deferendum eſſe, quod poſtulat, præſertim ſi ſuperuacanea poſtulet, vel ante tempus ius ſuum vrgeat; at hinc non conſequitur, ventris rugitum eiuſdemúe clamorem, hoc eſt, eſuriem aliamúe corporis afflictionem ad intrinſecam ieiunij rationem pertinere. Aliud eſt enim, ventrem intempeſtiuè clamantem audire, aliud tantiſper, dum

dum clamet, cœnam vel prandium differre. Licet ergo circa meridiem ieiunium soluere, siue fames tunc aliqua adsit, siue nulla omnino.

DVBITABIT hîc fortè quispiam, an, vt refectionis horã vsu receptam, vel lege definitam, ad quantumlibet spacium prorogare licet; (modò ex Iudaica, vel Mahometica superstitione ea prorogatio non contingat) ita quoq; eandem, salua ieiunij lege, quãtocunq; spacio anticipare liceat? Tum rursum, decuerit vel expedieritne, vt Ecclesia aliquod tempus, ante quod prandere vel cœnare non liceret, præfiniret? Tum demum horæne vsu vel legis statuto receptæ obseruatio, eo modo & ratione de Ecclesiastici ieiunij integritate existat, vt ea prorsus neglecta, veri nominis ieiunium nullum esse valeat. De his quidam disputant prolixè, nos singula expediemus paucis.

Tres de accubationis hora quæstiones non inutiles.

PRIMVM quæsitum difficultate caret. Nemo enim ambigit, eiusdem rationis non esse, anticipare & producere: siquidem hoc est supererogationis, quia maioris crucis; illud simpliciter transgressionis. Ecclesia enim nusquam præcepit, vt hora nona vel sexta ieiunium soluatur, sed ne ante illud tempus soluatur vetuit. Adhæc non indixit illa ieiunium, quò carnem foueamus, verùm quò illam maceremus, spirituiq; subiiciamus; at quò inedia differtur magis, eò illa affligitur intensiùs; sicut ediuersò quò esurienti stomacho occurritur maturiùs, eò carnis sensus cruciatur remisiùs. Tandem ieiunium ab Ecclesia institutum non solùm complectitur certum ciborum delectum, vnamq; corporis refectionem, vt antè iam dictum est, sed certam quoq; præfinitamq; cœnandi horam. At si cuiq; ita liberum foret anticipare, sicut liberum est prorogare, nullum prorsus certum refectionis tempus fieret reliquum. Non ea itaque libertate cœnæ tempus anteuertere, qua illud differre licet.

Ecclesia nõ præcipit, vt ieiuniũ hora sexta vel nona soluatur, sed vetat, ne ante illud tempus soluatur.

Non licet cœnæ tempus anteuertere, dum ieiunio operadatur, sicut li et illud prorogare.

AD alterum respondetur, omnino necessarium fuisse, vt Ecclesia ieiuniorum lege obstrictis præfiniret aliquod tempus, ante quod ordinariè cibum sumere non liceret. Nam si cuique integrum esset, cœnare vel prandere, quando vellet, non solùm magna inter ieiunantes confusio & dissimilitudo obtineret, verùm multi quoque, qui alioqui ieiunaturi erant, ieiunium violarent: ægrè namq; à cœna se cõtinerent, qui summo mane pransi essent;

Necessariũ fuit, vt Ecclesia tempus præfiniret, ante quod ieiuniũ soluere ordinariè non liceret.

a 2 quip-

quippe cùm illi quoque experientia teste vix sese contineant, qui circa meridiem ieiunium soluerant. Ad hæc cùm extra ieiuniorum tempora communi populi vsu & consuetudine, suæ sint prandiis & cœnis horæ constitutæ, quæ rarò quoque in ciuitatibus benè institutis prætermitti solent, cur ieiuniorum soluendorum tempora, quę DEO deuotioníque ex professo dedicata sunt, cuique libera relinquerentur? Deniq; cùm statæ preces statis horis ex Apostolorum traditione in DEI Ecclesia solitæ sint persolui, magnamq; cum eiusmodi precibus ieiunia connexionem habeant, (Est enim longo iam tempore in Ecclęsia vsitatū, vt vespertinæ preces in Quadragesima prandio, nonæ verò horæ aliis ieiuniorum feriis pręmittantur,) rationi omnino cōsentaneum erat, vt ieiunio soluendo certum tempus determinaretur.

Vt certæ preces certis horis, ita ieiunia certis tēporibus sunt accōmodata.

DICVNT quidam: non eadem omnium est natura corporúmue cōstitutio, neq; vna omnium occupatio, neq; eadem tandem temporum aut locorum ratio: nō idem ergo omnibus tēpus præfiniri debuit, puta sexta aut nona? Addunt alij; ieiunium est opus vel actus abstinentiæ, abstinentiæ autem non solùm temporis anticipatio aduersatur, verùm etiam ciborum quantitas & qualitas, nimiaq; edendi auiditas, & præparandi anxietas. Notum ęst enim illud Gregorij: Quinq; modis nos gulæ vitium tentat. Aliquando enim indigentiæ tempora præuenit: Aliquando non præuenit, sed cibos lautiores quærit: Aliquando quæ sumenda sunt, procurari accuratiùs expetit: Aliquando autęm & qualitas ciborum & tempus congruit, sed in ipsa quantitate sumendi, mensuram refectionis excedit. Nonnunquam & abiectius est, quod desiderat, & tamen in ipso esu immensi desiderij deteriùs peccat. Cùm ergo de quatuor posterioribus nihil cautum exstet, videri queat, nihil de primo quoque statui debuisse.

D 5. de cons. Quinque.

Quinque modis gulæ vitium tētat hominem.

NEGARI sanè non potest, non vnam omnium corporum esse constitutionem, nec eandem etiam locorum & temporum omnium rationem; verùm hinc non sequitur, nullam certam soluendo ieiunio horam fuisse præfiniendam. Primò nulla vnquam lata est lex, sed nec vlla quoque ferri potest, quæ omnibus æquè sit commoda. Deinde tempus illud tam commodè definitum est, vt nemo de illius mora iure conqueri queat. Etenim cùm plurimi passim propter occupationes, vel alias causas prandium vsque

Nulla omnino lex fertur, quę omnibus æquè sit commoda.

que ad vndecimam vel duodecimam ſponte differant, quid magni aut quod grauamen eſt, ſi Eccleſia caueat, ne quis ante vndecimam vel duodecimam ieiunium ſoluat? Poſtremò ſi quis eſt, qui tantiſper ieiunare commodè non poteſt, ille cum bona ſuperioris venia prandeat citiùs, & reliquas ieiunij partes ſeruet.

CAETERVM non eſt eadem ratio vnicæ accubationis, abſtinentiæ à carnibus, & ſtatæ horæ: Quandoquidem vna refectio, ieiunio generatim ſaltem accepto, eſt magis intrinſeca, quàm abſtinentia à carnibus, aut ciborum delectus. Quare Iudæorum vulgus ita ieiunium ad noctem vſque producebat, vt tamen poſt ſolis occaſum omnia, quæ lex permittebat, promiſcuè manducaret. Abſtinentia rurſum à carnibus magis eſt de eiuſdem ſubſtantia, quàm ſtata præfinitáque hora. Quamobrem ſi quis ea corporis conſtitutione eſt, vt ieiunare omnino non queat, niſi tempeſtiuè admodum prandeat, vel carnes comedat, faciliùs cum eo diſpenſabitur, vt tempeſtiuè prandeat aut cœnet, quàm vt carnes manducet. Imò verò non deſunt, qui eos à toto ieiunio liberos pronuncient, qui citra carnium vſum ieiunium ferre non valent. Porrò ſecundam corporis refectionem ieiunium Eccleſiaſticum nullo modo admittit; vnde cuicunque facultas facta eſt, vt bis interdiu cibum ſumat, is à ieiunij lege planè eſt abſolutus. Carne tamen eiuſmodi veſci non debet, ſi ſine carnibus viuere commodè poteſt. Latius enim patet lex de abſtinentia à carne lata, quàm ieiuniorum præceptum.

Vna accubatio inter ieiunij partes primas tenet, proximas ciborum delectus, poſtremas ſtata hora.

Ieiunium Eccleſiaſticum nullo modo fert alterā accubationem.

AD ſecundum dicitur, de ciborum qualitate & quantitate, de cœnationis modo & ratione, de eſculentorū præparatione aliiſq; hiſce cognatis non ita procliue fuiſſe certi aliquid ſtatuere, ac de refectionis tempore; Nam, vt alibi indicatum eſt, quod vni multum eſt, hoc alteri parum eſt, & vice verſa. Rurſum quod vni ſapit aut conuenit, hoc alteri neque ſapit neq; conuenit, prout quiſq; durè vel molliter eſt educatus. Non enim eiſdem veſcuntur viri principes & homines vulgares, plebei & nobiles, pauperes & diuites. Sic quoque cùm cibi auiditas, vel nimia quorundam edacitas oriatur ex interna corporis conſtitutione, prauáque conſuetudine ſubinde augeatur, nō potuit certa aliqua lege eiuſmodi vitium integrè compeſci. Qui enim inſigniter fament, vix, quin in [illegible] ſitas eſcas auidè inuolent, ſe continent: Sic tandé de pra[illegible]

Edacitas, quæ ex corporis conſti- [illegible] paulatim [illegible]

 dapi-

dapibus nullum ſtatutum edi potuit, quod æqualiter omnibus conueniret; vt enim homines hominumq́; conditiones & ſtatus ſunt varij; ita menſæ & cibi, quibus vtuntur, ſunt diuerſi. Diuerſi autem cibi diuerſum poſcunt præparandi ſtudium. Verùm etſi quatuor poſtremę gulæ filiæ non ſoluant ieiunium, vt ab Eccleſia eſt inſtitutum; quò ad meritum tamen vel fructũ, ſi non in totum ſoluunt ſemper, in totum tamen vel in partem ſoluere poſſunt.

Gulę filię ieiunij meritũ ſæpe ſoluunt, ipſum autẽ ieiunium non item.

AD tertium quęſitum maiorem partem iam antè reſponſum eſt; dictum eſt enim, omnes tres conditiones eſſe de intrinſeca Eccleſiaſtici ieiunij ratione; neque illud ſuis numeris & partibus cõſtare poſſe, ſi vel vna ex iis omnibus defuerit. Dictum eſt æquè, tria illa, quæ ad ieiunij integritatem depoſcuntur, certo quodam ordine ad illud ſeſe habere. Nam vt ex veterum Hebræorum conſuetudine probatum eſt, vna interdiu refectio magis eſt de intrinſeca illius ratione, quàm ciborum delectus, & hic rurſum magis, quàm ſtatuta accubationis hora; quamuis & ea quoque communi Chriſtianorum omnium ſenſu atque conſenſu de illius ratione exiſtat. Quicunque enim eo die, quo ex lege vel conſuetudine ieiunandum eſt, quempiam ſummo mane manducantem cernit, ſtatim eiuſmodi conceptum apud ſe format; ille non ieiunat; neq; peccat eiuſmodi iudicij efformatione; peccaret tamen, ſi talẽ peccati reum pronunciaret; quia forſan habuit iuſtam cauſam, cur tam tempeſtiuè cibum caperet.

Qui manè cibũ ſumit, communi mortalium iudicio non ieiunat.

Ex hoc autem, quòd omnes omnino homines vnanimi ſententia iudicant, eos non ieiunare, qui tot horas conſuetum prandendi tempus antecapiunt, euidenter colligitur, horam ieiunio ſoluendo, lege vel conſuetudine definitam, quæcunque tandem illa ſit (accidit namque maior in vna hac re, quàm in cæteris ieiunij partibus mutatio,) de ieiunij neceſsitate, eiuſdemq́ue integritate non minùs eſſe, quàm tectum vel paries de integritate domus. Nam ſi de eiuſdem neceſsitate nõ eſſet, communi omnium iudicio & voce non negaretur ieiunium eſſe, quod tam tempeſtiuè ſoluitur. Quilibet proinde conſuetam prandendi horam æquè ſeruare obligatur atque ipſum ieiunium; peccantq́ue non minùs, qui horam illam citra cauſam iuſtè excuſantem inſigniter anticipant, quàm qui aliam quamuis ieiunij conditionem non ſeruant.

Commune omniũ iudicium non facilè fallit.

EADEM

EADEM hac ratione euidenter quoq; probatur, bis ieiuniorum die cibum sumere, aliud esse, quàm Christianè ieiunare; nam quicunq; videt illum cœnātem, quem certò antè pransum nouit, statim dicit, & verum dicit; ille non ieiunat. Idem omnino de illo citra temeritatem pronūciare licet, qui ieiunalibus diebus carnibus vesci conspicitur: Quandoquidem si citra vllam necessitatem & dispensationē illis vescitur, Ecclesiastico ritu nequaquam ieiunat. Si autem tantæ debilitatis vel tam afflictæ valetudinis est, vt carnem comedere omnino necesse habeat, nulla lex ad ieiuniorum legem illum obligat. Atque ita siue necessitas excuset, siue temeritas incuset, qui carne vescitur, Christianè nō ieiunat. Quin etiam canone Solent, disertè pronunciatur, eos ieiunare censendos non esse, qui ante nonam, quę tum temporis vsitata erat, ieiunium soluunt. Et vt maximè nulla lege cautum extaret, ne quis ieiuniorum tempore ante sextam aut nonam cibum caperet, adhuc vniuersalis Ecclesiæ consuetudo, quæ hoc habet, æque ad eius temporis obseruationem adigeret, ac si certa ea de re lex promulgata foret.

Qui bis interdiu, aut carnem manducat, Ecclesiastico ritu non ieiunat.

De consec. d. 1.

Vniuersalis Ecclesiæ consuetudo legis vim obtinet.

NEQVE, est vt quis hîc cauilletur, per statæ horæ definitionem conscientiis laqueum iniici: Siquidem hora illa non consistit in puncto, sed in quadam ciuili latitudine. Vnde vt de ea constet, non est necessarium, vt quis adhibeat astrolabium, machinaléue aut solare horologium, sed sat est, si commune iudicium in medium adferat; siue iudicium illud sextæ vel nonæ punctum attingat, siue infra illud cōsistat. Nam excedere, nullum est peccatum; imò quò prandium tardiùs sumitur, eò rectiùs ieiunatur. Sed & minùs quoque in horæ anticipatione peccatur, & faciliùs dispensatur, quàm in reliquis ieiunij partibus. Vnde si iter est faciendum, vel opus aliquod statim à prandio inchoandum, si amici vel hospites adsunt, si calor est vehemens, si deniq; aliquid aliud est, quod consuetam prandij horam nonnihil anteuertere suadeat, citra noxam illam nonnihil anteuertere licebit. ATQVE hæc de tribus ieiuniorum partibus, siue eas substantiales, siue integrales appelles, hactenus: Proximum est, vt de eorundem inter se discrimine & partitione nonnulla quoq; in medium adferamus; hanc enim tractandi methodum ipsa rei natura deposcit.

Si adsit causa, licet prandij horā nonnihil anticipare ieiuniorum tempore.

Non

Non unam ieiuniorum omnium rationem, neque parem eorundem obligationem esse, sed quorundam maiorem, aliorum minorem.

CAPVT OCTAVVM.

Ieiuniorum alia libera, alia necessaria, & cuiusmodi sint vtraque.

IEIVNIORVM alia sunt necessaria, alia libera. Libera vocamus, quę ita cum laude & merito suscipiuntur, vt tamen citra noxam prætermitti queant. Necessaria dicimus, quæ præcepti vim obtinent, adeóque citra causam iustè excusantem inculpatè omitti non valent. Necessaria pleraque omnia certa tempora sibi vendicant; libera non omnia, sed aliqua ex iis tantùm.

Spontaneorum ieiuniorũ quędã communia, quędam priuata.

LIBERORVM, quæ spontanea dici possunt, quædam sunt communia, alia priuata. Priuata appellamus, quæ vnusquilibet, quandocunq; visum fuerit, priuatim vsurpat: Siue illa vsurpet, quò vitium aliquod debellet; siue vt beneficiũ aliquod à DEO Optimo Maximo impetret; siue vt cladem ceruici impendẽtem propellat. Communia vocamus, quæ certo definitóque tempore à religiosioribus Christianis celebrantur, etsi non ab omnibus; tũ ea quoque, quæ cum vniuerso fideliũ cœtu obseruant ij, qui nulla alioqui ieiunij lege tenentur; siue lex ab eiusmodi vinculo eos absoluat, propter ætatis vel corporis imbecillitatem; siue propter laborum magnitudinem aut negotiorum molem; siue propter aliã quamcunque causam iustè excusantem.

Quę ieiunia hoc tempore generatum libera.

INTER ieiunia (nisi votum, aut peculiare statutum, aut peculiaris loci cuiuspiam consuetudo obstet) hac ætate libera censemus ieiunium prosabbati, sabbati, & ferię quartę: ieiunium maiorum litaniarum & rogationum; ieiunium aduentus Domini; ieiunium quolibet mense recurrens; ieiunium D. Ioannis Baptistę natiuitatem dies aliquot antecedens, & alia præterea nonnulla, quorum in sacris Canonibus & quorundam quoq; Patrum scriptis fit mentio. Nam etsi nonnulla ex illis in nascentis Ecclesiæ exordio, & aliquot etiam secula postea, fuerint necessaria; vtpote magna seueritate indicta, communíque populi consensu & vsu recepta, nunc tamen multis retro annis, quod ad potiorem sui partem attinet, abierunt in dissuetudinem, adeóq; ex necessariis facta sunt libera.

Multa ieiunia nunc libera, quę olim fuerũt obligatoria.

QVOD

QVOD ea autem ieiunia, quæ obiter hîc nunc attigimus, aliquando non fuerint libera, sed absolutè pręcepta, id apud eos, qui in veterum monumentis mediocriter versati sunt, quæstionem non habet; attamen quòd hoc tempore non desint, qui de ieiuniorum multitudine conquerantur; alij, qui omnia ieiunia indiscriminatim Christiano homini libera relinqui volunt, placet hoc loco pauca quædam ex veteribus Canonibus & Scriptoribus repetere, quæ ieiunia illa, quæ paulò antè hac hominum memoria libera esse diximus, olim obligatoria, magnáque seueritate præcepta fuisse clarè ostendant. Nam si aliud nihil, minimùm discemus hinc, quantum à primo illo primorum Christianorum feruore, mortificationisque studio paulatim recessum sit.

Iniusta hoc tempore querela de ieiuniorũ multitudine.

DE ieiunio itaque prosabbati & feriæ quartæ octauus supra sexagesimum Apostolorũ Canon ita loquitur; Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut Lector, aut Cantor quartam feriam, aut parasceuen non ieiunauerit, deponitor; præterquàm si imbecillitate corporis impeditur: Si laicus sit, cõmunione priuator. En grauissima pœna Apostolorum ætate in eos cõstituta, qui prosabbati & feriæ quartæ ieiunium citra causam violassent. Neq; enim ob rem leuem, aut Clericus exauctorari, aut laicus communione priuari solet, sed ob peccatum longè grauissimum.

Ieiunium prosabbati & feriæ quartæ tempore Apostolorũ sub anathemate indictum.

HVC quoque pertinet illud Clementis principum Apostolorum discipuli: In quarta feria & parasceue nobis ieiunium indixit (Petrus); in illa ob proditionem, in hac ob passionem. Iussit & in ipso quoque sabbato ieiunare. Et illud Innocentij primi: si sexta feria propter Domini passionem ieiunamus, sabbatum prætermittere non debemus, quod inter tristitiam & lætitiam temporis illius videtur inclusum: Nam constat Apostolos biduo illo, & in mœrore fuisse, & propter metum Iudæorum se occuluisse. Vtique non dubium est, intantùm eos biduo memorato ieiunasse, vt traditio Ecclesiæ habeat, isto biduo Sacramenta non celebrari. Et illud Epiphanij:

Lib.5. cap. 16. Apost.const.

D. Petrus ieiunium sabbati, prosabbati & feriæ quartæ indixit.

Epist. 1. ad Dec. cap.4.

Cur Ecclesia sacro parasceues die & sabbato proximo, Sacramenta non celebret.

In doctrina compen. de fide Catho.

COMMVNIONES ordinatæ sunt fieri ab Apostolis quarta & prosabbato & dominico. Quarta verò & prosabbato ieiunium statutum est vsque ad horam nonam. Et paucis interpositis subdit: Apostoli statuerunt vt in his diebus ieiunia fierent, ita vt impleatur dictum hoc; *Cùm ablatus ab ipsis fuerit sponsus, tunc ieiunabunt in*

Matth.9. Marc.2. Luc.5.

Hõ. 10. in Leui. *illis diebus*. Et illud Origenis; Habemus Quadragesimæ dies consecratos ieiuniis. Habemus quartam & sextam septimæ dies, quibus solenniter ieiunamus. Et illud Damasceni: Aërius nulli Arrianorum secundus, adiecit quædam de suo; negat enim quicquam offerendum esse pro mortuis. Ieiunium feria quarta & sexta, & & quadraginta diebus seruari, & pascha celebrari prohibet; stata hæc dãnat omnia. Et illud Apolonij: Ieiunia legitima, id est, quarta & sexta feria non sunt soluenda, nisi grandis aliqua necessitas fuerit; quia feria quarta Iudas de traditione Domini cogitauit, & sexta feria crucifixus est Saluator. Videbitur ergo, qui in his diebus sine aliqua necessitate soluerit statuta ieiunia, vel cum tradente tradere Saluatorem, vel cum crucifigente crucifigere. En omnes isti idem statuunt de ieiunio sabbati, prosabbati, & feriæ quartæ, quod de ieiunio Quadragesimæ; hoc autem strictè obligauit semper.

Lib. de Hæres.

d 3. de consec. iunia.

Cur feria quarta & sexta ieiunandum.

Epist. ad Casulanum.

PERTINET huc quoque illud Augustini: Cur sexta & quarta maximè ieiunet Ecclesia, illa ratio reddi videtur, quòd considerato Euangelio ipsa quarta sabbati, consilium reperiuntur ad occidendum Dominum fecisse Iudæi. Intermisso autem vno die traditus est nocte, quæ iam ad sextam sabbati, qui dies passionis eius manifestus est, pertinebat. Et illud Isidori:

Lib. 6. cap. vlt. etym.

Quid statio propriè.

STATIO est obseruatio statutorum dierum vel temporum; Dierum, vt feriæ quartæ & sextæ ieiunium ex veteri lege præceptum, de qua statione in Euangelio dixit ille: *Ieiuno bis in sabbato*, hoc est, quarta & sexta sabbati. Et alio rursum loco idem: Præter hæc autem legitima ieiuniorum tempora omni sexta feria propter passionem Domini à quibusdam ieiunatur. Sed & sabbati dies à plerisque propter quòd in eo CHRISTVS iacuit in sepulchro, ieiunio consecratus habetur; ne scilicet Iudæis exultando præbeatur, quod CHRISTVS sustulit moriendo. Hæc ætiologia est planior: Neque enim ideo ieiunamus feria quarta & sexta, quòd Iudæi illos dies ieiunio consecratos haberent, sed quòd CHRISTVS altero venditus, altero cruci affixus, altero rursum sepultus esset. Eadẽ ad verbum repetit Rabanus. Et illud Theophylacti

Luc. 18.

Lib. offic. ca. 42.

De cle. inst. c. 23.

FERIA quarta conciliũ conuenit, propterea nos ieiunamus quartis feriis. Et illud tandem historiæ tripartitæ; Perdurabat Theodo-

Ad ca. 14 Marc.

Lib. 11. cap 17.

Theodosius in frigore & similiter in æstu, plerunque ieiunabat & maximè quarta & sexta feriis. En quanta de ieiuniis sabbati, pro sabbati, & diei Mercurij testimonia, quæ omnia, Ecclesiæ pastoribus conniuentibus, vitiisque & carnis illecebris paulatim crescentibus, iam olim vsque adeò sunt laxata & eneruata, vt ex tribus ieiunij partibus solam à carnibus abstinentiam reliquam habeamus; quamuis ne hanc quidem satis integrè. Paucæ enim prouinciæ reperiuntur, quæ die Mercurij à carnibus abstineant, imò non desunt, quæ sabbato quoque carnes manducent, etsi id ex sedis Apostolicæ gratia & condonatione magis, quàm ex lege. Theod. Imp. ieiunat feria quarta & sexta, perduratque in frigore & æstu.

Erat priscis temporibus feria secunda in ieiuniis quoque, verùm id non apud omnes promiscuè; sed apud monasticen professos, publicæque pœnitentiæ mancipatos præcipuè. Presbyter, habet Gangrensis Synodi decretum, si fornicationem fecerit, vsque ad expletionem septimi anni omni quidem tempore (exceptis paschalibus diebus) tres legitimas ferias in vnaquaq; hebdomada in pane & aqua ieiunet; expleto septimi anni curriculo, si fratres, apud quos pœnituerit, eius congruam pœnitentiam laudauerint, Episcopus in pristinum honorem, iuxta beati Calixti auctoritatem, eum reuocare poterit. Sanè sciendum est, quòd secundùm feriam, vnum psalterium canendo, aut vnum denarium pauperibus dando, si opus fuerit, redimere poterit. Simile ieiunium Ioannes, eius nominis octauus, iniūxit illis, qui excommunicati sacrum ministerium contingere ausi fuerant. Sanctio illius, citante Gratiano, ita habet: d. 82. Presbyter. Pœnitētia sacerdotis in fornicationem lapsi.

De illis presbyteris, qui tempore sanctissimi prædecessoris nostri Domini Papæ Nicolai excommunicati, sacrum ministerium contingere præsumpserunt, ipsi in se damnationis (sicut Canones statuerunt) sententiam intulerunt: tamen quia miseratio Apostolica veniam solet præstare correctis, ob multitudinem misericordiæ illius, hanc indulgentiam exhibemus, vt sancta communione saginati, studeant tribus annis continuis per hebdomadam omni tempore secunda & quarta & sexta feria à vino & carne penitùs ieiunare, & vltra lugenda nequaquam committere. Quòd autem veteres Monachi feriam secundam in ieiuniis habuerint, id ex Turonensi Synodo audiuimus antè, idem ex eadem paulò pòst denuo audituri. 11. q. 3. de illis. Veteres Monachi feria secunda plerunque ieiunabant.

De litaniarum ieiunio pauciora minusque solennia prodita extant, extant tamen & de illis nonnulla quoque synodalia decreta. Etenim Concilium Aurelianense primum tempore Hormisdæ in Gallia celebratum, non solum triduo illo ieiunium, sed vacationes quoque à seruilibus operibus indicit; cauet enim: Rogationes, hoc est, litanias ante ascensionem Domini placuit celebrari; ita vt præmissum triduanum ieiunium in Dominicæ ascensionis solennitate soluatur. Per quod triduum serui & ancillæ ab opere relaxentur, quò magis plebs vniuersa conueniat: Quo triduo omnes abstineant, & quadragesimalibus cibis vtantur.

Can. 29. Dies rogationũ quondã solenni ieiunio celebrati.

Concilium porrò Moguntiacum Carolo Magno adhuc imperante celebratum ieiunio, & precibus cinerem quoq; & cilicium adiungit. Sanctio illius ita sonat: Placuit nobis, vt litania maior obseruanda sit à cunctis Christianis diebus tribus, sicut legendo reperimus, & sicut sancti Patres nostri instituerunt, non equitando, non preciosis vestibus induti, sed discalciati, cinere & cilicio induti, nisi infirmitas impediuerit. Non fit hîc expressa ieiunij mentio, nihilominus ex adiunctis res est manifesta; siquidem cilicia, & cineres, & nudipedalia à ieiunio & abstinentia antiquitùs nunquam ferè seiungebantur. Accedit huc quoq; quòd Canon se referat ad maiorum statuta; atqui trecentos annos ante id tempus vulgò per illos dies ieiunia obtinebant.

Can. 33.

Quo ritu veteres Germani celebrarint maiores litanias, rogationumque dies.

Quod si veteres Germani rogationum dies tanta deuotione & pietate celebrabant, facile est, diuinare quo animi sensu, quantaque religione Quadragesimæ ieiunium obseruarint. Cæterùm ex hoc Rogationum ieiunio idem fere nobis relictum est, quod ex ieiunio sabbati, prosabbati, & diei Mercurij, abstinentia nimirum à carnibus; quanquam istud quoque non omnino plenè; siquidem quibusdam locis dies illi, quod ad ciborum delectum spectat, à cæteris nihil discrepant. Alicubi primò & vltimò abstinetur, interiecto autem, hoc est, die martis non abstinetur. Alibi solus vltimus inter ieiunales habetur. Denique quæuis regio suos hîc habet ritus & consuetudines, à quibus, si bonæ sunt, indigenis recedere non licet. Interim verum est, quod diximus, nempe rogationum ieiunium secundùm se absolutè hac ætate nó esse præcepti, sed tantùm consilij.

Magna hac ætate varietas in dierum rogationũ obseruatione.

AD

Ad Dominici aduentus ieiunium pertinet illud Innocentianum: Ieiunium apud nos in aduẽtu Domini agitur. Hoc ieiunium in solis ferè monasteriis hac tempestate obtinet, cùm æquè tamẽ ab Apostolis institutum credi queat, ac ieiunium Quadragesimę. Quod si qui extra monasteria ętatem agentes, illud seruant, nullo legis vinculo compulsi seruant, sed solo virtutis amore pietatisq; studio ducti. Deobserua. ieiunij consilium. Romæ in aduẽtu Domini quõdam ieiunatum.

De ieiunio menstruo Concilium Elibertinum ita cauet: Ieiunia vel abstinentias per singulos menses placuit celebrari, exceptis diebus duorum mensium Iulij & Augusti ob eorundem infirmitatẽ. Hæc Elibertinæ Synodi Canon vigesimustertius, qui subobscurus est: Siquidẽ ex hoc decreto certò colligi non potest quotoquolibet mensis die ieiunaretur, aut quot intra mensem diebus ieiunaretur; nam toto mense ieiunatum fuisse non sit verisimile; nisi quis forsan sanctionem illam non ad omnes, sed tantùm ad monachos pertinuisse existimet: Quandoquidem Synodus Turonensis secunda, toto anno excepto tempore paschali, & mense Augusto monachos ad stata quædam ieiunia obligat. verba Canonis sic habent: Cano. 23. Canon Con. Elibertini de ieiunio mẽstruo sub obscurus.

De ieiuniis antiqua statuta à monachis seruentur; vt de pascha vsque ad Quinquagesimam, exceptis Rogationibus, fratribus omni die prandium præparetur. Post Quinquagesimam tota hebdomada exactè ieiunenr. Postea vsque ad Calendas Augusti ter in septimana ieiunent, secunda, quarta, & sexta die, his exceptis, qui aliqua infirmitate constricti sunt. In Augusto quotidie prandium habeant. In Septembri toto & in Nouembri ter in septimana ieiunent. In Decembri vsque ad natalem Domini omni die ieiunent: inter natalem & Epiphaniam excepto triduo item prandebunt. Post Epiphaniam vsque ad Quadragesimam ter in septimana ieiunent: Hactenus Turonense Concilium de monachorum ieiuniis, quæ hac ætate non ita frequentem vsum habent. Nam etsi monachi frequenter ieiunent, non vbique tamen eum ieiunandi ritum obseruant. Cano. 18. Ieiuniorum ritus & mod⁹ monachis in Turonensi Synodo p̃finitus, maiorẽ partẽ in dissuetudinem hoc tẽpore abiit.

Qvatvordecim diernm ieiunium ante Ioannis Baptistæ natalem omnibus Christianis indicit Synodus Salegunstadiensis, ante quingentos annos in Oppido Selgenstad vulgò appellato celebrata. Synodi decretum ita sonat: Volumus, vt quatuor- Cano. 1.

Ieiuniũ quatuordecim dierũ ante D. Ioannis festum quondam indictum & celebratum.

decim dies omnes Christiani ante festiuitatem sancti Ioannis Baptistæ in abstinentia sint carnis & sanguinis, nisi infirmitate impediente, aut alicuius festi solennitate. Quòd autem non de sola à carne & sanguine abstinentia, sed de perfecto ieiunio agat, id, quæ in eodem illo Canone mox subiungũtur, planum faciunt; sequitur enim: & ante natiuitatẽ Domini similiter, & in vigilia Epiphanię, & in omnibus vigiliis Apostolorũ, & in vigilia assumptionis S. Mariæ, & in vigilia S. Laurentij, necnon etiam in vigilia omnium Sanctorum. Hæc sanè de sola abstinẽtia à carne & sanguine commodè exponi non possunt: Constat enim plerasq; vigilias hoc loco recensitas integrum ieiunium deposcere. Huius mense Iunio indicti ieiunii nullum, quod equidem sciam, hoc tempore extat vestigium: Vnde multò magis est liberũ, quàm cętera, quorum hactenus meminimus. Tantam in statuendis & abrogandis legibus vim habet consuetudo. At iam ad ieiunia necessaria reuertamur; de his enim ex instituto in hoc opere disserimus.

Magna vis consuetudinis in statuẽdis & abrogandis legibus.

IEIVNIORVM porrò necessariorum seu pręceptorum, quędam sunt communia, quædam propria. Propria appellamus, quæ non passim per Ecclesiam celebrantur, aut præcepti vim obtinẽt; sed in certis tantùm prouinciis, Diœcesibus, Collegiis, vel Ecclesiis. Cuiusmodi sunt ea ferè, quę ob peculiarem aliquam causam, peculiarium prouinciarum, Diœcesium, Ecclesiarum, vel Collegiorum Rectores, in locis, iurisdictioni suæ subiectis, instituũt, vel olim instituerunt. Nam vt vnusquilibet sui compos voto vel iuramento ad certum ieiunium seipsum obstringere potest; ita Metropolitani vel Diœcesani, populi consensu antecedente, ob illustre aliquod beneficium toti prouinciæ vel diœcesi diuinitùs collatum, in gratiarum actionem, vel ad propulsandam præsentem aliquam pestem, aut cladem impendentem, aliquod peculiare ieiunium vel festum instituere possunt.

Ieiuniorũ legitimè indictorum quædã sunt cõmunia, quædam loci alicuius ꝓpria.

Metropolitani & Diœcesani populi cõsensu accedente ieiunia & festa indicere possunt.

COMMVNIA è diuerso ea dicimus, quæ non in hoc vel illo priuato loco; sed passim per orbem Christianum obtinent. Nec hunc rursum vel illum populum seorsim ad sui obseruationẽ obligant; sed omnes, qui aliàs à ieiunij lege non absoluuntur, promiscuè. Nec ab hoc demum, vel illo priuato Episcopo vel Prælato indicta sunt; sed à supremo totius Ecclesiæ magistratu. Cuiusmodi est ieiunium Quadragesimæ, quatuor temporũ, & quarundam vigilia-

Communia & propria ieiunia in tribus discrepant.

vigiliarum: Atque tria hæc sunt potissima, in quibus communia & propria ieiunia inter se discrepant. In aliis autem maiorem partem conspirant.

ETENIM tria illa, quæ intrinsecam ieiunij rationẽ absoluunt, communibus & propriis ex æquo conueniunt, nisi quis forsan de hoc q̃stionem moueat, quòd ciborum delectus in Quadragesima aliquãtò est accuratior, quàm extra Quadragesimã. Nam in Quadragesima, nisi patriæ cõsuetudo vel pontificis indultũ aliud permittat, non solum à carnibus abstinendũ est, verùm etiam ab ouis & lacte & caseo, cæterisq́, quę ex carne originem trahunt. At verò in extraquadragesimalibus ieiuniis, nisi mos patriæ alicubi reclamet, lacticiniis vti licet. Consentiunt hoc rursum, quòd vtraq; inculpatè violantur, cùm iusta rationiq́; cõsentanea adest violandi causa; aut eiusmodi, quæ bona fide iusta censetur, esto reuera iusta non sit, aut dubia quoque, superioris tamen auctoritate approbata. Nam qui ratione vel superioris auctoritate nititur, siue agat, siue ab opere cesset, non facilè fallitur. Communia & propria ieiunia in tribus conueniunt.

CONSENTIVNT hoc tãdem, quòd neutra citra culpam temerè soluuntur. Neq; enim ij solùm peccãt, qui communia citra causam iustè excusantem, vel piam necessitatem violant, sed ij etiam, qui loci alicuius propria infirmant. Vnicuique, scribit Rabanus, vt lubet, ieiuniorum modum habere licet, seu inediam extendere: seruata præ omnibus constitutione legitimorum ieiuniorum, quæ suprà commemorauimus, quæ generaliter sancta & Apostolica seruat Ecclesia: Sed & illa quoque seruare oportet vnumquemque, quæ cõmuniter omnibus facere, siue pro tribulatione, siue pro gratiarum actione proprius Ecclesiæ mãdat Episcopus. Quia qui constituta & demandata ieiunia seruare neglexerit, peccat; qui autem expletis legitimis priuata superaddiderit, propriam mercedem habebit. Hæc Rabanus, quæ planum faciunt, non tantùm communia obligandi vim obtinere, violataq́; noxam adducere, sed loci quoq; cuiusque propria. Lib. 2. ca. 25. de Cler. instit. Peccant, qui cõstituta ieiunia negligunt, siue ea propria fuerint, siue communia.

VERVM enimuerò licet omne omnino ieiunium obligatorium absq; causa calcatum noxam adducat, non quoduis tamen semper parem: Quandoquidem ea maiorem adducere solent, quæ à maiori auctoritate sunt profecta, ea contrà minorem, quæ à minori potestate sunt indicta. Cùm ergo maior sit auctoritas Non omnia ieiunia paris sunt obligationis.

Aposto-

Apostolorum & totius Ecclesiæ, quàm cuiuscunq; Metropolitani; & huius rursum potior, quàm cuiusuis Diœcesani aut alterius cuiusque inferioris Prælati; fit, vt cæteris exæquatis, magis peccent, qui citra iustam causam frangunt vel contemnunt communia, quàm qui propria: Siquidem communia omnia ab Apostolis vel sede Apostolica, vel, quod in idem ferè redit, ab vniuersalis Ecclesiæ auctoritate sunt orta, & promulgata. Et inter eos, qui soluunt propria, magis offendunt, qui ea flocci faciunt, quæ religiosè obseruantur in tota prouincia, quàm qui ea, quæ in vno solo Episcopatu, vel in vna tantùm parochia, aut in vno solùm Collegio.

Communia ieiunia maiorem partem ab Apostolis orta.

SVNT qui inter commúnia & propria hoc quoque intercedere asserunt, quòd hæc illis plerunque sint minùs diuturna. Nam etsi propria perpetua esse queunt, sicut propria quoque festa; ferè tamen eiusmodi non sunt, siue id inde eueniat, quòd causas habeant plurimùm momentaneas; siue inde etiam, quòd priuatæ Ecclesiæ rector facili momento id soleat euertere vel antiquare, quod alius instituerat. Communia autem quòd maiori ex parte perpetuas vel graues certè causas habeant, non ea facilitate abrogantur, quamuis per contrariam consuetudinē abrogari queāt. Quemadmodum multa iam, quæ in primitiua Ecclesia piè & religiosè obseruabantur, nunc in dissuetudinē abierunt. Quare nulla simpliciter sunt perpetua, hoc est, ita firma, vt opposita consuetudine vel alio modo labefieri non queant.

Communia ieiunia p'erunq; magis diuturna, quàm propria, & quare?

Nullum ieiuniū ita firmū, quod cōtraria consuetudine abrogari non queat.

CAETERVM inter communia ieiunia hoc præter cætera intercedit, quòd præ feriarum pleraque omnia ab Ecclesiæ Hierarchis, post Apostolorum consummationem sunt instituta. Quadragesima autem ab ipsis Apostolis est nata. Idem affirmant quidam de ieiunio, tertio quoque mense recurrente. Alij aliud de illius origine statuunt. Vtcunque res habet, certum est æquè in veteri Testamento adumbratum esse atque ieiunium Quadragesimæ. Scriptum est enim: *Ieiunium quarti, & ieiunium quinti, & ieiunium septimi, & ieiunium decimi erit domui Iudæ in gaudium & lætitiam, & in solennitates præclaras.*

Quid intercedat inter cōmunia ieiunia.

Zachar. 8.

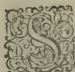
VT ergo Apostoli ad Moysi, Eliæ, & CHRISTI exemplum instituerunt ieiunium Quadragesimale; ita, vt quibusdam placet, ad similitudinem ieiunij, quod Iudæi quarto, quinto, septimo, & decimo

decimo mense celebrabant, quatuor temporum ieiunia instituerunt. Verum de hac re loco magis idoneo postea: hîc enim de Ecclesiasticorum ieiuniorum qualitate, eorundemq; inter se discrimine solum disputamus. Porrò de communium ieiuniorum generibus non est quòd aliquam peculiarem tractationem hîc instituamus: Siquidem ex iis, quæ hactenus dicta sunt, satis exploratum est, omnia communia ieiunia ad tria capita reduci, nempe ad ieiunium Quadragesimæ, ad ieiunium quatuor temporum, ad ieiunium præferiarum, seu vigiliarum. Quòd si quid adhuc supereſt, quod explicatione indiget, id, dum de singulis seorsim disseremus, palàm fiet.

Omnia communia Ecclesiæ ieiunia ad tria capita referuntur.

Inter communia ieiunia, quodcunq; tandem spectare lubeat, principem locum obtinere ieiunium Quadragesimæ.

CAPVT NONVM.

SACROSANCTVM Quadragesimæ ieiunium in tanta apud veteres veneratione fuit, vt quidã primi nominis Theologi non humanam institutionem, sed diuinam traditionem esse scribere nõ dubitauerint. Sed & illi ipsi quoq;, qui illius originem & institutionem ad Apostolos referunt, vt pleriq; omnes referunt, non absq; secreta DEI inspiratione ab iisdem institutum disertè asserunt.

Ieiunium Quadragesimale in magna apud veteres veneratione fuit.

CAETERVM Quadragesimæ nomine aliud nihil hoc loco accipimus, neq; deinceps accepturi sumus, quàm quadraginta dierũ ieiunium; siue illud ordinarium fuerit, humanæq; naturæ viribus aptum; siue extraordinarium, communesq; naturę vires excedẽs. Ordinarium fuit Niniuitarum; nam etsi primo triduo, cuius solius scripturæ meminerunt, fuerit quodãmodo extraordinarium, (abstinebãt enim homines & pecora ab omnibus) reliquis tamen 37. diebus (quadraginta enim totos dies ieiuniis, aliisq; pœnitẽtię muniis vacasse creduntur, non tres tantùm) fuit communi ieiunantium legi consentaneum. Prodigiosum & quasi extraordinarium fuit Moysi, Eliæ, & CHRISTI. Transegerunt hi enim 40. dierum interuallum absq; vllo omnino cibo & potu, id quod solis naturæ viribus instructi, præstare non poterant.

Quid accipiatur nomine quadragesimæ.

Ionæ 3.

Moysi, Eliæ, & Christi ieiuniũ prodigiosum.

QVIN post CHRISTVM quoque, Moysen, & Eliam comperti sunt, qui peculiari DEI spiritu adiuti corroboratiq; tantum dierum interuallum absq; vllo naturali alimento transmitterent.
In Philo.ca.26. Nam vt de aliis, quorum alij meminerunt, nihil dicam, Theodoretus peruetustus scriptor refert, Simeonem quendam insignem
Comperti post Christũ & Moysen, q totos 40. dies absque vllo cibo & potu trãsmitterent. DEI seruum, Moysi & Eliæ diuinorum virorum exemplo 40. dies sic ieiunasse, vt post eos sacram communionem, & postea lactucas, aliaque ægrè admitteret. Id ipsum ter præstitisse commemorat idem auctor Maranam & Cyram sanctas mulieres.
Cap 29. Admirabile ieiunium Simeonis Maranæ, & Cyræ. De ieiunio hebdomadario absque vllo cibo transacto extant plura exempla, quàm vt paucis referri queant. Quæ sanè ieiunia si prodigiosa extitisse negas, miraculi certè manifesti expers non erat, quòd tali ieiunio se affligentes æquè vegeti comperiebantur die vltimo, quo ieiunandi finem faciebant, ac primo, quo ieiunare cœperant.

DE numeri huius quadragenarij mysteriis & symbolis multi multa adferunt. Nos Ambrosium, Hieronymum, Augustinum, Gregorium, aliosq; veteres ea de re differentes audire malumus,
Adc. 4 Luc. quàm priuatam sententiam depromere. Ambrosius: Quadragin-
Gene.7. ta dies mysticum numerum agnoscis. Tot enim diebus aquas
Genef. 8. abyssi effusas esse meministi. Tot ieiunio dierum sanctificato re-
Exod. 34 24. fusam cœli serenioris esse clementiam. Tot dierum ieiunio Moyses perceptionem legis emeruit. Tot annos in eremo constituti Patres panem Angelorum & cœlestis alimoniæ gratiam consecuti sunt. Nec antequam mystici numeri tempus replerent, terram promissionis intrare meruerunt. Tot dierum ieiunio ad Do-
Matth. 4. mini Euangelium nobis patescit ingressus. Vnde si quis Euange-
Lucæ 4 lij gloriam fructumq; resurrectionis optat adipisci, mystici ieiunij præuaricator esse non debet.

HIS cognata sunt hæc Augustiniana: Salutaris & mysticus est quadragenarius numerus. Nam primùm cùm mundi faciem ini-
Ser.67. de temp. quitas hominum possideret, tot dierum curriculo DEVS effusis
Genes.7. de cœlo imbribus, vniuersam terrã diluuio superfudit. Vides ergo in illo tempore mysterium in figura depositum. Nam sicut tunc 40. diebus pluit ad purgandum mundum, ita & nunc 40. diebus
Lib. 1. c. 169. q. sup. Genes. misereatur ad hominem purificandum. Et alio rursum loco idem: Quadraginta dies sepulturæ, quos commemorat scriptura, fortè signi-

significant aliquid pœnitentiæ, qua peccata ſepeliuntur. Non eñ frustra 40. dies ieiuniorum ſunt cōſtituti, quibus Moyſes & Elias & ipſe Dominus ieiunauit. Et Eccleſia præcipua obſeruatione ieiuniorum Quadrageſimam vocat. Vnde & in Hebræo de Niniuitis apud Ionam Prophetam ſcriptum perhibent: Quadraginta dies, & Niniue ſubuertetur: Vt per tot dies pœnitētium humiliationi accommodatos, intelligatur in ieiuniis ſua defleuiſſe peccata, & impetraſſe miſericordiam DEI. Hæc ea diſertè confirmant, quæ paulò antè de Niniuitarum ieiunio ad quadraginta dies porrecto aſſerebantur. Gen 50. Exod. 24. 34. 3 Reg. 19. Ionæ 3. Niniuitę ad 40. dies ieiuniis, aliisq́ue pœnitentiæ operibus vacarunt.

SED & Hieronymus quoque locum iam citatum exponens, idem neutiquam obſcurè confirmat; ſcribit enim: Quadragenarius numerus conuenit peccatoribus, ieiunio, & orationi, & ſacco, & lachrymis, & perſeuerantiæ deprecandi. Ob quod & Moyſes quadraginta diebus ieiunauit in monte Syna, & Elias fugiens Iezabel 40. dies ieiunaſſe ſcribitur. Ipſe quoque Dominus verus Ionas miſſus ad prædicationem mundi, ieiunauit 40. dies; & hæreditatem nobis ieiunij relinquens, ad eſum corporis ſui ſub hoc numero animas noſtras præparat. Nam ſi Niniuitæ triduum tantùm ieiunaſſent, aliisq́ue pœnitentię officiis ſeſe occupaſſent, parum omnino ad rem facerent, quæ de quadragenario pœnitentialium dierum numero, de Moyſi, Eliæ, & CHRISTI veri Ionæ ieiunio hic adfert Ionæ interpres. Conſtat enim, hos omnes non tres tantùm, ſed 40. totos dies ieiunaſſe. Ad c. 3. Ionæ. Exodi 34. 3. Reg. 19. Matth. 4. Lucæ 4.

IDEM Hieronymus de numeri huius ſymbolis, eiuſdemq́ue myſteriis alio loco ita ſcribit: Numerus quadragenarius afflictionis & pœnitentiæ eſt; vnde & Moyſes, & Elias, & ipſe Saluator 40. diebus & noctibus ieiunarunt; & per 40. annos populus errat in ſolitudine, vt poſtea circumciſus in Galgalis, opprobrio & ignominia Aegypti liberaretur: in cuius numeri Sacramento & hic Propheta Ezechiel pro tribu Iuda 40. dies dormit in dextero latere; & quadringentis annis populus ſeruiturus in Aegypto indicatur, qui faciunt 40. decades, ſiue quatuor hecatondades. Pluuiæ quoque diluuij 40. diebus inferunt orbi naufragium. Iuſtum enim erat, qui per quatuor elementa, quibus omnia conſtare dicuntur, DEVM offenderat, in ipſo numero puniretur. Ad c. 29. Ezech. Exod. 24 34. 3. Reg. 19. Lucæ 4. Ioſue 5. Gen. 15. Gen. 7.

Hom. 16. in Euangel.

BEATVS Gregorius 40. dierum ieiunium, quasi anni decimas à nobis exigi alicubi tradit. A prima Dominica Quadragesimæ, scribit ille, vsq; ad pascha Dñi sex hebdomadæ computantur, quarum videlicet 42. dies sunt, ex quibus dum sex Dominici dies abstinentiæ subtrahuntur, nõ plus in abstinentia quàm 36. remanent. Verbi gratia, si per 365. dies annus voluitur, deinde per 36. affligimur, quasi anni decimas DEO damus; sed vt sacer numerus 40. dierum adimpleatur, quem Saluator noster sacro suo ieiunio consecrauit, quatuor dies prioris hebdomadæ ad supplementum 40. dierum, id est, quarta feria, quę est caput ieiunij, subnotatur, & quinta feria sequens, & sexta feria, & sabbatum. Nisi enim istos dies quatuor 36. superioribus adiunxeris, 40. dies in abstinentia non habemus. Iubemur autem ab Omnipotente omnium bonorum nostrorum decimas dare. Hactenus Gregorius.

Per Quadragesimæ ieiunium anni decimas DEO persoluimus.

EANDEM quadragenarij ieiunij rationem, post Gregorium, assignat etiam Isidorus. Cassianus cæteris mystici numeri huius symbolis addit etiam 40. mãsiones, quas populus Israëliticus habuit in deserto. Quatuor adiectitias dies, quæ quadragenarium numerum iuxta B. Gregorij expositionem explent, quidam ad eorum peccatorum punitionẽ referunt, quæ ex inordinato creaturarum, quæ ex quatuor elementis cõflantur, amore proficiscũtur. Alij ad eorum, quæ ex quatuor capitalibus animi affectionibus oriuntur. Nonnulli ad expletionem quatuor temporum, quę in Quadragesimam incidunt. Alij aliô, prout in eiusmodi symbolis quilibet in suo sensu abundare solet.

De quatuor diebus, qui sex quadragesimæ hebdomadib. ad 40. dierum numerũ explẽdum adiiciantur, variæ sententiæ.

IEIVNII porrò quadragesimalis ritus, siue ciborum delectum, siue dierum numerum, siue ieiunationis initium spectes, non idem fuit apud omnes semper, sed alius frequẽter apud alios populos & nationes: De vario ciborum delectu agunt hæc Socratis Scholastici Constantinopolitani: In ieiuniis ciborum abstinẽtiam non similem habent. Nam alij ab animatis omnino abstinent: Alij ex animantibus pisces solummodo comedunt: Quidam cum piscibus vescuntur etiam volatilibus, dicentes hæc secundùm Moysen ex aqua habere substantiam: Alij verò etiam à carnibus & ouis abstinent: Quidam sicco tantùm pane vescuntur: Alij ne hoc quidem. De diuerso autem dierum numero hæc D. Irenæi differunt.

Nõ eodem ritu, modo & tempore Quadragesima fuit celebrata apud oẽs.

Lib. 9. cap. 38.

In escis tempore Quadragesimali magna apud veteres varietas.

NON

Non de die paschali solùm, sed etiã de ieiunij ratione & modo est ista constituta controuersia. Quidam namque vnum diem se ieiunare existimant, alij duos, non pauci plures, multi 40., atq; diurnis nocturnisque horis omnibus numeratis diem suam metiuntur & statuunt. Atque eiusmodi eorum, qui hæc obseruabant ieiunia, varietas & discrepantia non nostra ętate cœpta est, verùm etiam longè antè apud maiores nostros, qui, vt conijcere licet, non accuratè consuetudinem illorum, qui vel simplicitate quadam, vel priuata auctoritate, aliquid in posterum tempus statuissent, obseruarunt. Hucusque Irenæus. Epistol. ad Vict. Pont. Max. Eus li. 5. c. 24. Ætate Irenæi & de Quadragesima & de paschatis ratione controuersia nõ parua.

Non multùm ab his discrepant hæc Hermiæ Sozomeni: Iam illam, quæ hinc processit, quæque appellatur Quadragesima, in qua populus ieiunat, alij in sex dierum septimanas computant, vt Illyrij & qui ad occidentem siti sunt, nec non & vniuersa Lybia & Ægyptus cum Palęstinis: Alij in septem, vt Constantinopolitani & nationes circumiacentes vsque ad Phœnices: Alij sparsim tres intra sex aut septem istas ieiunant:] Alij tres pascha immediatè præcedentes continuant: Alij duas, vt Montani Sectatores. Hæc Sozomenus. Lib. 7. c. 19.

De diuerso tandem exordiendi modo & hæc ipsa agunt. (certum est enim, qui septem hebdomadas ieiunãt, citiùs inchoare Quadragesimam, quàm qui sex tãtùm: & qui sex, citiùs rursum, quàm qui tres solũ; & qui tres septimanas, citiùs quàm qui vnam solùm aut duos dies ieiunant. Statuimus hìc enim, omnes ad solennitatem paschalem, ieiunium absoluere, illudque eodem vbiq; tempore celebrari.) Et ea rursum, quæ venerabilis Beda ea de re annotauit: Siquidem libro de offi. Ecclesiæ inter cætera docet, alios Quadragesimã à Septuagesima auspicari solitos, alios à Sexagesima, alios à Quinquagesima, alios à Quadragesima, alios tãdem à die cinerum, hoc est, à feria quarta ante Dominicam Quadragesimæ.

A Septuagesima ieiunandi initium faciunt nonnulla religiosorum hominum collegia. Auspicabantur inde quoque, si historię Polonicę fides est, veteres Sarmatę. A Sexagesima, tempore venerabilis Bedæ, plærique Græci. A Quinquagesima religiosi & clerici, qui Thelesphori sanctioni paruerunt; & multi etiam nunc Orientalis Ecclesiæ Christiani. A Quadragesima Mediolanenses Varius ritus exordiendi Quadragesimam.

& Hellas vniuersa, si vera sunt, quæ ea de re commemorat Socrates. A die cinerũ tandem quotquot ferè Romanæ Ecclesiæ ritum & fidem æmulantur, & iam inde ab initio æmulati sunt. Falluntur enim, qui dies illos quatuor, qui Dominicam Quadragesimę proximè antecedunt, Gregorium adiecisse nugantur. Extant namq; Augustini & aliorum vetustissimorum Patrũ sermones Quadragesimales in diem cinerum, & alios tres ordine consequentes habiti, in quorum vno Augustinus suos ita affatur:

Lib. 9. c. 38. hist. trip.

Falluntur qui B. Gregorium quatuor dies Quadragesimæ adiecisse opinantur.

Rogo vos, fratres charissimi, & admoneo, vt in isto legitimo & sacratissimo tempore, exceptis Dominicis diebus, nullus prandere præsumat, nisi forsan ille, quem infirmitas ieiunare non permittit. Quia aliis diebus ieiunare remedium est, aut præmium: In Quadragesima autem non ieiunare peccatum est. Alio tempore qui ieiunat, accipiet indulgentiam; in Quadragesima qui non ieiunat, sentiet pœnam: & tamen qui ieiunare non præualet, secretiùs sibi soli, aut si alius infirmus est, cum ipso in domo sua præparet, quod accipiat, & illos, qui ieiunare præualent, ad prandium non inuitet: Quia si hoc fecerit, non solùm DEVS sed etiam homines possunt intelligere, illum non pro infirmitate, sed pro gula ieiunare non velle.

Sermon. in sabb. ante Quadrag.

Qui in Quadragesima non ieiunat, pœnam sentiet.

AT magis fallitur Socrates, qui populum Romanum tres tantùm hebdomadas ante sacrum pascha ieiunare consueuisse commemorat. Nihil enim certius, quàm Romanos id studiosè & religiosè obseruasse, quod à D. Petro, eiusdemq; successoribus acceperant. Ab illis autem non vigesimam aut vix vigesimam (Adimit is enim cuilibet septimanæ duos dies, sabbatum nimirũ & Dominicam; sed eadem fide, qua alterũ illud: Cõstat namq;, Romanos nõ solùm intra Quadragesimam, sed extra Quadragesimã quoq; sabbatum in ieiuniis habuisse) sed acceperant Quadragesimam; compertum enim habebãt illud commune Apostolorum decretũ: Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus Quadragesimã nõ ieiunauerit, deponitor; si laicus sit, cõmunione priuator. Tum illud rursum Ignatij: Quadragesimam nolite pro nihilo habere, imitationẽ enim continet DEI conuersationis. Tum illud deniq; Clementis Romani, aut D. Petri veriùs per Clementem promulgatum: Seruandum est à nobis ieiunium Quadragesimæ, quod continet memoriam conuersationis & legislationis Domini.

Lib 9. c. 38.

Can. 68.

Lib. 5. c. 13.

QVOD

QVOD si quis Thelesphorum, qui sextus à Petro Romanam cathedram obtinuit, non quadraginta, sed quadraginta duos dies ieiunio consecrasse obiiciat: is paucis responsum habeat, prędictũ pontificem quadragenarium numerũ, quem ab Apostolis acceperat, non mutasse; sed clericos, quò ab aliis secernerentur, cõmune omnium ieiuniũ biduo anticipare voluisse. Quod dicimus, ex illi' constitutione manifestum est; ait enim: statuimus, vt septem hebdomadas plenas ante sanctum Pascha omnes clerici, id est, in sortem Domini vocati, à carne ieiunẽt. Quia sicut discreta debet esse vita clericorum à laicorum conuersatione; ita & in ieiunio debet esse discretio. Hęc sanè commune ieiunium, quod ante Telesphorum in Romana Ecclesia receptum erat, non mutant, sed clericis, quid cæteris amplius præstare debeant, insinuãt, & hoc ipsum adhuc per modum consilij veriùs, quàm absoluti præcepti; nam si absoluto præcepto id cauisset, non solùm Monachi & regulares clerici huic decreto paruissent, sed cæteri omnes, quotquot ordinis extitissent Ecclesiastici, quod tamen ordinariè non fit, neque antè quoq; factum fuit. Imò verò ne fieret, alicubi inhibitum videtur. certe Aurelianẽsis Synodus quiddam eiusmodi præ se fert; ait enim: Id sacerdotibus omnibus est decretum, vt ante paschæ solennitatem non Quinquagesima, sed Quadragesima teneatur. Can. 26.

d. 4. c. statuimus.

Thelesphori sanctio de Quadragesima anticipãda nõ obtinuit.

ALLEGANT alij, Orientales plerosq; septẽ vel octo hebdomadas ante pascha ieiuniũ ordiri, adeóq; quadraginta dierũ numerũ accuratè non obseruare. Sed neq; hi quoq;, q̃ de numero quadragenario dicta sunt, infirmant: Quandoquidẽ octo dominicis, totidemq; sabbatis, quibus ipsi ieiunare nõ solent, ab octo hebdomatibus sublatis, 40. tantùm dies ieiunio consecrati manent reliqui. Instas: ergo qui septẽ solùm septimanis ieiunant, tantùm 38. dies ieiunabiles reliquos habent. Respondet Damascenus duplex esse ieiuniũ, alterũ quod à vespera ad vesperã vsq; in παρτελῆ ἀσιτία producitur, quod plenum perfectúmue appellari potest; alterum quod in τινῶν βρωμάτων ἀποχῇ positũ, constituit quoddã semiplenũ, siue portionale ieiuniũ. hoc obtinebat, & etiam nunc obtinet apud Orientales die sabbati; illud in quinq; reliqs diebus. atq; ita habemus quadragenarium dierũ numerũ plenum, vel aliquid etiam eò amplius. Hac distinctione illorũ quoq; ieiunium, quod quidem ad dierũ numerũ attinet, Quadragesima appellari potest;

Duplex ieiuniũ, plenum & semiplenum.

qui

qui feria secunda post Dominicam primam Quadragesimæ ieiunare incipiunt. Nam & ipsi quoq; reliquis Dominicis τηνῶν βρωμάτων ἀπέχουσι, hoc est, à carnibus, ouis, cæterisque eiusmodi abstinent.

ἐν τοῖς ἑορτ. Ser. cont. ebrios. ἐν τῷ ὁδηγ. Lib. 5. c. 15. Li. de Ieiun.

Sive ergo Orientales Quadragesimam suam auspicentur à Quinquagesima, vt eam inde inchoari volunt Athanasius, Petrus Martyr Patriarcha Hierosolymitanus, Basilius Magnus, Anastasius Antiochenus, imò ipsæ quoque constitutiones Apostolicæ; siue à Sexagesima, vt eandem ex quorundam sententia exordiendam existimat sanctus Dorotheus; siue à Quadragesima; siue à die Cinerum; siue à quocunque alio certo præfinitóque die, ad vnum omnes ieiunium illud Quadragesimæ nomine designant, eiusq; vim & vsum amplissimis verbis deprædicant. Origenes: habemus Quadragesimæ dies ieiuniis consecratos. Theophilus Alexandrinus: Nequaquam diebus Quadragesimæ, sicut luxuriosi diuites solent, vini poculum suspitemus, neque in prælio, vbi labor & sudor est necessarius, carnium edulio delectemur. Cyrillus; Illi ieiunant, qui perdiderunt sponsum, nos ieiunare non possumus, habentes nobiscum sponsum. Neque hoc tamen dicimus, vt abstinentiæ Christianæ frena laxemus; habemus enim Quadragesimę dies ieiunio consecratos.

Serm. 3. Pasc. Lib. 10. in Leuit. Marc 2. Lucæ 5. Hom. 1. in Genes.

Chrysostomvs: Hodie ingenti alacritate surrexi, vnà vobiscum lætitiæ illius spiritalis particeps futurus, & volens aduentus sanctæ Quadragesimæ, remedij, inquam, animarum nostrarum vobis annũciator esse. Communis enim noster omnium Dominus, veluti pater filios indulgenter amans, cupiens ea, quæ vnquam peccauimus abluere, hanc nobis, quæ per ieiunium fit, curationem adinuenit. Augustinus. Adest nobis venerabile tempus Quadragesimæ, charissimi, per quod ieiunantes peccatorum nostrorum vulnera curare debemus. Quantum ergo sit bonum ieiunium, breui sermone, exemplis additis, differamus. Moyses primus 40. diebus & noctibus cùm ieiunasset, legem Domini accipere meruit, per quam populus imperaret. Impetrauerũt vnius hominis ieiunia, quod totius populi saturitas desperauerat.

Ieiuniis abluuntur peccata. Ser. 15. de temp. Ieiunio peccatorum vulnera sanantur. Exodi 24 34.

Sermon. 25. de Quadr.

Ambrosivs: Qui dicit, se in Christo manere, debet, sicut ille ambulanit, & ipse ambulare. Si vis ergo Christianus esse, debes, quod Christvs, & ipse facere. Ille, qui peccatum non habebat

habebat, Quadragesimam ieiunauit, tu non vis Quadragesimam ieiunare, qui peccas? Ille, inquam, peccatum non habebat, sed pro nostris ieiunauit peccatis. Qualis ergo apud conscientiam tuam Christianus es: cum CHRISTO pro te esuriente, non ieiunas? Non igitur, vt dixi, leue peccatum est, indictum violare ieiunium. Idem: Bonum est quidem, cunctis temporibus ieiunare, sed melius ieiunare Quadragesimam cum CHRISTO. Hanc enim nobis Quadragesimam Dominus suo ieiunio consecrauit. Et infrà: Superiori Dominica prædicauimus, quòd sanctam Quadragesimam abstinendo ipse Dominus consecrauit, quam in totum non obseruare, sacrilegium est, ex parte violare, peccatum est.

Serm. 34. Non leue peccatum est, indictũ ieiuniũ violare. Serm. 37.

BASILIVS Magnus: Nulla est insula, nulla terra continens, non ciuitas, non gens vlla, non extremus mundi angulus, vbi non sit auditum ieiunij edictum: Quin & exercitus, & viatores, & nautæ, & negotiatores omnes pariter audiunt edictum, & summo gaudio accipiunt. Ne quis igitur se excludat à numero ieiunantium, in quo omne hominum genus, omnis ætas, omnes dignitatum formę censentur: Angeli sunt, qui in singulis Ecclesiis describunt, ac recensent ieiunantium capita. Hæc Basilius de Quadragesimæ ieiunio; de eo enim ibi verba facit.

Hom. 2. de ieiu. Angeli obseruãt & describũt singulorũ ieiunantium capita.

BERNARDVS: Hodie sacrum Quadragesimę tempus ingredimur, tempus militiæ Christianæ. Non nobis singularis est hæc obseruatio, vna omnium est, quicunque in eandem fidei conueniunt vnitatem. Et infrà: Hactenus vsque ad nonam ieiunauimus soli, nunc vsque ad vesperam ieiunant nobiscum vniuersi reges & principes, clerus & populus, nobiles & ignobiles, simul in vnum diues & pauper. Hinc patet, non modò Basilij, sed D. Bernhardi quoq; tempore, qui secula aliquot Basilium consecutus est, paucissimos à ieiuniorum lege fuisse exemptos; Tum eadem illa ætate Quadragesimæ ieiunium, si non passim, certè in Galliis, ad noctem vsque produci solitum fuisse. Scribit enim: hactenus vsque ad nonam ieiunauimus soli, nunc vsq; ad vesperam ieiunant nobiscum vniuersi.

Ser. 1 de Quadr. Quadragesima tempus militiæ Christianæ.

GREGORIVS Nazianzenus: CHRISTVS paulò ante tentationem ieiunauit, nos ante pascha. Ieiunium vnum & idem est, at vtriusq; temporis non parua est differentia. Ille enim ieiunium aduersùs tentationum impetus obiecit; nobis autem hoc ieiunio

Hom. in S. Bapti. Alio Christus, alio tẽpore nos ieiunium celebramus.

 signifi-

significatur, cum CHRISTO emoriendum esse: Ille 40. totos dies à cibo abstinuit, vtpote DEVS, nos autem ad virium nostrarum modulum attemperamus.

Epist ad Marcel.

HIERONYMVS: Nos vnam Quadragesimam secundũ Apostolorum traditionem toto anno, tempore nobis congruo ieiunamus; illi tres in anno Quadragesimas faciunt, quasi tres passi sint Saluatores; non quòd per totum annum, excepta pentecoste, ieiunare non liceat; sed quòd aliud sit necessitate, aliud voluntate munus offerre.

Toto anno licet ieiunare.

Ser. 1. de Quadr.

Magna vis fructusque ieiunij quadragesimalis.

LEO Magnus: Scientes dæmones, nos agere sacratissimos dies Quadragesimę, in quorum obseruantia omnes præteritę desidiæ castigantur, omnes negligentiæ diluuntur, ad hoc totam suę malignitatis vim intendunt, vt celebraturi sanctũ Pascha Domini in aliquo inueniamur indigni; & vnde nobis obtinenda erat propitiatio, inde cõtrahatur offensio. Et infrà: Quando opportuniùs, dilectissimi, ad remedia diuina recurrimus, quàm cùm ipsa nobis Sacramenta redemptionis nostræ, temporum lege referũtur? quę vt digniùs celebremus, saluberrimè nos 40. dierum ieiunio præparemus.

Serm. 5.

Ep. ad omnes Ep. c. 10.

In Quadragesima ab amplexibus abstinẽdum vigilijsq; & orationibus vacandum.

LIBERIVS Pont. Max. Abstinendũ est his sacratissimis 40. diebus à coniugibus, & castè & piè viuendum est, vt sanctificato corde & corpore isti dies transigantur; donec perueniatur ad diẽ sanctum Paschæ; quia nihil penè valet ieiunium, quod coniugali opere polluitur, & quod orationes, vigiliæ, & eleemosynæ non commendant. Hæc diligenter obseruent tùm cæteri omnes, tùm ij maximè, qui non solùm totam Quadragesimam, sed totam penè vitam in publico concubinatus sacrilegio summóque luxu & obscœnitate transigunt,

Lib. 1. off Eccl.

ISIDORVS: Primum ieiunium Quadragesimæ est, quod à veteribus libris cœpit ex ieiunio Moysis & Eliæ, & ex Euangelio, quia totidem diebus Dominus ieiunauit, monstrans Euangelium nõ dissentire à lege & Prophetis. In persona quippe Moysis lex; in persona Eliæ Prophetæ accipiuntur; inter quos in monte CHRISTVS gloriosus apparuit, vt euidentiùs emineret, quod de illo dicit Apostolus: Testimonium habens ex lege & Prophetis.

Lib. 2 cap. 18. Instit. cle.

RABANVS: Statio est obseruatio statutorum dierum vel temporum: Dierum vt quartæ & sextæ feriæ ieiunium: Temporum vt obser-

obſernatio Quadrageſimę,quę in vniuerſo orbe inſtitutioneApoſtolica ſeruatur,circa confinia Dominicę paſsionis. En omnes hi patres ex inſtituto agunt de Quadrageſima, eiuſdemque vſu, inſtitutione,antiquitate,ſanctitate,generali obligatione &c. Agunt eadem de re quoque Concil. Nicenum, Conſtantinopolitanum, Martinianum, Agathenſe, Cæſarauguſtanum, Matiſconenſe, Toletanum quartum, Toletanum octauum, Laodicenum, &alia pręterea non pauca, quorum decreta, vbi de ieiuniorum vtilitate & obligatione ex propoſito differemus, quatenus neceſſarium vel opportunum videbitur, in medium adferemus.

Quadrageſima eſt inſtitutio Apoſtolica.

CAETERVM quid Apoſtolos mouerit, vt ieiunium hoc inſtituerent, id peculiari explicatione nõ indiget; ſiquidem ex iis, quæ hactenus expoſita ſunt, ſuoq; adhuc loco exponētur, ſatis clarè id patet: Vno verbo dici poteſt, hoc ipſum illos mouiſſe, quod illos mouit vt alias leges & ſanctiones ederent; nempe publicam vtilitatem certamque membrorum Eccleſiæ neceſsitatem. Nam vt paulò pòſt planum fiet, ieiunium eſt res ſaluberrima, vitæque ſpiritali ita neceſſaria, vt abſque ea diu ſalua conſiſtere vix queat. Quòd ſi vnicuique liberum relictum foret ieiunare, quando vellet, & quantum vellet, temporis lapſu vel nulli vel certè paucisſimi in ſancto illo ſalutarique opere ſeriò ſeſe exercuiſſent. In confeſſo enim eſt, ſpontanea ieiunia vſque adeò rara hac tempeſtate eſſe, vt pauci admodum comperiantur, qui ea accuratè ſeruent, quæ ſeuerisſimis legibus olim indicta ſunt. Quid ergo futurum erat, ſi nulla omnino fuiſſent præcepta?

Ieiunium res ſaluberrima.

Spontanea ieiunia mirè infrequentia.

CVR autem 40. & non plurium vel pauciorum dierum ieiunium inſtituerunt, explicatũ eſt iam antè: Addo nihilominus, quò carnis impetus magis miteſceret, pleniorque purgatio & ſatisfactio obueniret, opus fuiſſe plurium dierum abſtinentia. Neque enim vt inſitam illam carnis concupiſcentiam vtcunque edomes, vitioſoſque habitus expugnes, aut DEO pro peccatis ſatisfacias, adeóq; ad dignam ſacramenti Euchariſtiæ ſuſceptionem, (ad hanc enim ieiunium Quadrageſimale præcipuè ordinatur) idoneè te præpares, ſat eſt, ſi ſemel aut iterum abſtineas; ſed opus eſt diuturna quadam corporis exercitatione, vt, quod vno aut altero ieiunio obtentum non fuerat, id obtineatur tertio, aut quarto.

Ieiunium Quadrageſimale ad dignã ſacramenti Euchariſtiæ ſuſceptionẽ ordinatur.

Humanę naturę imbecillitas non fert perpetuum ieiunium.

NEQVE hinc tamen sequitur, perpetuò ieiunandum esse: siquidem humanæ naturæ imbecillitas perpetuū ieiunium vel non fert, vel ægrè admodum fert. Adhæc in omni re, maximè verò in spiritalibus exercitiis cauendum est, ne quod tædium obrepat; at perpetua eiusdem semper operis continuatio fastidium & nauseam generare, deuotionisque aciem retundere solet. Denique licet caro, ne temerè contra spiritum insurgat, continuò comprimi debeat; non est tamen necessarium, vt per continuatum ieiunium istuc fiat: Sunt enim alia multa, per quæ idem obtineri queat, etsi non æquè commodè, vt ostensum est.

Causæ, cur Quadragesima ineūte vere celebretur, plures.

Ex prædictis causa quoque peti potest, cur Quadragesimæ ieiunium, ineunte vere potiùs, quàm vllo alio anni tempore celebrari voluerint. Constat enim, peccatum, quod nos perdidit, totóque vitæ curriculo miserabiliter affligit, verno tempore conflatum fuisse; eodem quoque tempore CHRISTVS Redemptor noster cùm pro hoc ipso tum pro cæteris omnibus mortem pertulit. Constat nihilosecius, propter crescentem calorem, gliscentemque humoris copiam, carnis libidinem, quam ieiunio oppugnamus, circa id tempus maiorem in modum intendi. Constat denique, resurrectionis Dominicæ festum, quod ob Eucharistiæ sumptionem, peculiarem præparationem exigit, in vernam tempestatem perpetuò cadere. Quæ causa tanti momēti est, vt Chrysostomus alicubi tradiderit, Quadragesimale ieiunium ob vnam hanc potissimùm institutum esse.

Hom. de ieiun. pri. pasc.

MVLTI, scribit ibi, olim accedebant ad mysteria ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, hoc est, promiscuè ac sine vlla præparatione, eo præsertim tempore, quo CHRISTVS tradidit seipsum. Quare cùm patres (Apostolos designat) intelligerent, secumq; reputarent incommodum & detrimentum ex negligenti illo accessu, congregati ἐτύπωσαν sanxerunt; vel decreuerunt 40. dies ieiunij, precationum, auditionis verbi DEI, ac conuentus ad Ecclesiam, vt his diebus purgati omnes diligenter per preces, per eleemosynas, per ieiunium, per vigilias nocturnas, per lachrymas & compassionem & per cætera alia, sic pro viribus nostris cum pura conscientia accedamus. Hæc Chrysostomus de præparatione ad mysteriorum susceptionem per ieiunia aliáque pietatis officia ex Apostolica sanctione.

Preparatio ad dignā Eucharistiæ sumptionē plura requirit quā ieiunium.

SIVE

Sive ergo in ieiunio Quadragesimali dierum numerum spectes; siue tempus vel modum, quo illud celebrari solet, cõsideres; siue aliam quamcunque eiusdem circumstantiam examines, nihil prorsus in eo comperies, quod certam iustamq; causam non habeat, quodque iure reprehendi queat. Porrò autem de ieiunij huius vtilitate & obligatione, cæterisque similibus nihil hîc ex instituto tractandum existimaui, sicut neque de reliquorum ieiuniorum vinculo quoque; pertinent hæc enim ad locum, vbi de obligatoriorum ieiuniorum vi & ratione ex proposito disputabitur. Nunc quæ de quatuor temporum & vigiliarum ieiunio explananda adhuc restant, pari breuitate expediantur.

Nihil circa quadragesimale ieiunium obseruatur, quod iustã causam non habeat.

Quatuor temporum, & quarundam præterea vigiliarum ieiunium heri non esse natum, sed vnà cum Ecclesia inchoatum.

CAPVT DECIMVM.

De quatuor temporum ieiunio, primaq; eiusdem origine non idem omnium est iudicium: Quidam perinde ac Quadragesimæ ieiunium ab Apostolis profectum autumant: Alij post Apostolorum cõfirmationem ab Ecclesiæ proceribus institutum prædicant: Nonnulli Apostolorum ætatem antecessisse affirmant.

De quatuor tẽporum ieiunio, eiusdemque origine non idem omnium iudicium.

Vnum hîc certum est, nempe aliquam illius vmbram in veteri Testamento extitisse: Neque enim doctissimi sanctissimique viri nostrum hoc ad illud referrent, quod Iudæi mense quarto, quinto, septimo, & decimo celebrabant, si nullam prorsus cum illo communionem haberet: At plures ex illis eô referunt. Quod ex veteris prædicatione doctrinæ ad purificationem animarum corporumq; nostrorũ ieiunium septimi mẽsis assumimus, scribit Leo Magnus, non legalibus vos oneribus subiicimus; sed vtilitatẽ continentiæ, quæ Christi Euangelio seruit, amplectimur. Eadem ad verbum penè ser. quarto, de ieiunio sept. mensis repetit.

Ieiunij quatuor temporum vmbra in vet. Test. antecelsit.

Serm. 7. de ieiu. 7 mensis.

Qvin Isidorus Hispalensium Antistes, hoc ipso cum Leone facit, quòd ieiuniorum tempora secundùm scripturas sacras quatuor esse definit, in quibus per abstinentiam & lamentum pœnitentiæ, Domino supplicandum sit. Constat namque Scripturas

Lib. 1. ca. 36. & 37. cap off.

de eo ieiuniorum genere, quod nos quatuor anni temporibus celebramus nihil prorsus statuere, sed de eo tantùm verba facere, quod Iudæi quarto, quinto, septimo, & decimo mense solenni ritu peragebant.

Zachar. 8.

Plurimũ intercedit inter quatuor temporum ieiunia, quæ olim celebrabant Iudei, & quę modò Christiani.

At verò vt nostrum hoc ieiunium maximè ab illo fluxerit, non est tamen eadem vtriusque ratio. Nam neque ieiunia hæc iisdem anni temporibus; neq; eodem dierum numero; neq; eodem ritu aut modo; neq; iisdem quoq; de causis celebrantur. Neq; em̃ nos mẽse Iulio, Augusto, Octobri & Ianuario ieiunamus; sed quatuor anni temporibus ex æquo penè diuisis; Etsi non iisdẽ semper mensibus; neq; septem diebus ieiunamus, sed tribus tantùm; neque de vespera ad vesperam ieiunamus, sed vsque ad nonam vel meridiem solùm; neq; propter confractas legis tabulas, aut propter ruptos ab hoste sanctæ ciuitatis muros, aut propter obortam ex exploratorum narratione in populo seditionem, diuturnamq́; in deserto peregrinationem, aut propter euersum profanatumq́ue à Nabuchodonosore templum, aut propter dissipatas vnà cum duce suo Golodia tribus Iudæ reliquias, aut ob alias quascũq; eiusmodi causas acceptáue clades ieiunamus; sed propter solam pietatem: Nempe quò debita, quæ negligentia nostra conflauimus, exoluamus, Deoq́ue operum nostrorum primitias consecremus, ac Christi tandem cruci eiusdemq; perpessioni hac qualicunq; corporis afflictione nos conformemus.

Solennibus ordinationibus iã inde ab Apostolorũ ætate præmissa ieiunia.

Sed & certum est quoque, sacras solennesque ordinationes ante mille quingentos annos circa hæc tempora fieri consueuisse; neque vllum citra statum ieiunium ordinaria lege sacerdotio initiatum esse; nemo enim, qui Apostolorum acta vel obiter tantùm inspexit, nescit Paulum & Barnabam præmisso ieiunio in sacerdotum numerum cooptatos fuisse. Scriptũ est enim: λειτουργούντων δὲ αὐτῶν τῷ κυρίῳ καὶ νηστευόντων, hoc est, *ministrantibus*, vel sacrificantibus *illis Domino & ieiunantibus, dixit illis Spiritus sanctus: Segregate mihi Saulum & Barnabam, in opus, ad quod assumpsi eos. Tunc ieiunantes & orantes, imponentesq́ eis manus dimiserunt illos.* Ad hæc, vt ex capite proximè consequente manifestum est, Paulus & Barnabas sacris iam initiati, ita per singulas ciuitates Episcopos & Sacerdotes ordinant, vt tamen ieiunia non omittant. Denique cùm idem Apostolus ad Titum scribens, eundem hortatur, vt per ciuita-

Actor. 13.

ciuitates & loca presbyteros & Episcopos constituat, vtiq; eo ritu & modo id eum facere voluit, quo ipse initiatus fuerat, vtique in tali re consueuerat: ipse autem absque ieiunio ordinatus non fuerat, neq; citra ieiunium & orationem sacros ordines conferre solitus erat.

FACIT huc quoq; illud Leonis Magni: His, qui consecrandi sunt, ieiunis & ieiunantibus sacra benedictio conferatur. Nam præter auctoritatem cõsuetudinis, quam ex Apostolica nouimus venire doctrina, etiã sacra doctrina manifestat, quòd cũ Apostoli Paulum & Barnabam ex præcepto Spiritus sancti ad Euangelium gentibus mitterent prædicandum, ieiunantes & orantes imposuerunt eis manus; vt intelligamus, quãta & dantium & accipientium deuotione curandũ sit, ne tantę benedictionis Sacramẽtum negligenter videatur impletum. Hæc Leo, quæ satis clarè ostendunt, ieiunia, quæ statis solẽnibusq; ordinationibus de more pręmittuntur, ex Apostolica doctrina & traditione descendisse, eorundemq; ętate celebrem vsum obtinuisse. Tum illud æquè, quod in B. Lini Pont. Max. actis habetur. Legitur hic enim mensis Decembris ieiunio (quod vnum est ex illis quatuor, quibus ordines publicè administrantur) bis illum ordinationes fecisse, duoq; de viginti presbyteros, & quindecim Episcopos duabus illis ordinationibus consecrasse. Similia in aliorum veterum Pontificum rebus gestis passim occurrũt. Dubium proinde nullum est, brumale ieiunium ab Apostolis ortum traxisse.

Epist. ad Dios. Alex.

Actor. 13.

Sacra ordinatio Sacramentum.

Brumale ieiuniũ ab Apostolis ortum.

ET quia par omnium est ratio, idem cum Leone Magno de cæteris tribus statuere licebit. Certè de ieiunio, quod hoc tempore ppetuò cadit in Quadragesimã, & de eo rursum, quod post pentecostes festum celebratur, res est certa, quippe cùm in Apostolicis constitutionibus expressa illius fiat mentio. Verba constitutionis ita habent: Post festum pentecostes celebrate vnam hebdomadam, post quam ieiunate alteram hebdomadam; ęquum est enim, & lætari de DEI dono, & ieiunare post hilaritatem. Etenim Moyses & Elias ieiunarunt quadraginta dies, & Daniel hebdomadas dierum tres panem cupiditatum non comedit, nec caro, nec vinum in os eius intrauit. Hæc Clemens vel Apostoli ipsi. Neque enim is suam de ieiunio, quod post solennes pentecostes ferias peragitur, sanctionem refert, sed Apostolorum.

Ieiunium, quod post festum pẽtecostes celebratur, ab Apostolis institutum.

Lib. 5. cap. vlt.

Exodi 24. 34.

3 Reg. 19.

Daniel 10.

NEC

Nõ vno ſemper tempore ieiuniū tertio quoque menſe recurrēs celebratum eſt.

NEC quicquam præiudicat cauſæ, quòd ieiunium illud non intra pentecoſtes hebdomadam, vt noſtrum ſolet, Apoſtolorum tempore fuerit celebratum, ſed hebdomada, quæ pentecoſtes ſolennitatem proximè conſequebatur. Nam etſi quatuor temporum ieiunium iam inde ab Apoſtolorum ętate in Eccleſia DEI fuerit vſitatum; attamen vt ex iis cognoſcere licebit, quæ exempli maiorisq́ue lucis cauſa ſubiicere hîc placet, non vno ſemper modo & tempore vbique celebratum fuit.

D 76. Conſtituimus.

SYNODVS Moguntiaca, Imperante Carolo Magno celebrata: Conſtituimus, vt tempora anni ab omnibus cum ieiunio obſeruentur, id eſt, menſe Martio hebdomada prima. Et feria quarta & ſexta & ſabbato veniant omnes ad Eccleſiā hora nona cum Litaniis ad miſſarum ſolennia. Similiter in menſe Iunio hebdomada ſecunda, feria quarta & ſexta & ſabbato ieiunetur vſque ad horam nonam, & à carne ab omnibus abſtineatur. Similiter in menſe Septembrio hebdomada tertia, & in menſe Decembrio hebdomada, quæ fuerit plena ante vigiliam natalis Domini, ſicut eſt in Romana Eccleſia traditum.

D 76. Can. de ieiunio.

AB hac temporum ratione nonnihil degenerat. Concilium Salegunſtanum tempore Henrici ſecundi in eadem Moguntiaca diœceſi celebratum. Decretum illius ita ſonat: De incerto ieiunio quatuor temporum hanc certitudinem ſtatuimus; vt ſi Cal. Martij, in quarta feria, ſiue antea euenerint, eadem hebdomada ieiunium celebretur. Si autem Calend. Martij in quintam aut ſextam feriam, aut ſabbatum diſtendantur, in ſequentem hebdomadam ieiunium differatur. Simili quoque modo ſi Cal. Iunij in quartam feriam aut ante inciderint, in ſequenti hebdomada ieiunium celebretur. Et ſi in quintā feriam, aut ſextam, aut ſabbatum contigerint, ieiunium in tertiam hebdomadam reſeruetur. Et hoc ſciendum eſt, quòd ſi quando ieiunium menſis Iunij in vigilia pentecoſtes, ſecundùm prædictam regulam euenerit, nō ibi celebrandum erit, ſed in hebdomada ſolenni pentecoſtes. Eodem modo de Septembris ieiunio conſtitutum eſt, vt ſi Calen. in quarta feria euenerint, aut antea, ieiunium in tertia hebdomada celebretur, & ſi in quinta, aut ſexta feria, aut ſabbato contigerint, in quarta hebdomada ieiunandum erit. In Decembri illud obſeruandum erit, vt proximo ſabbato ante vigiliam natalis Domini

mini celebretur ieiunium;quia si vigilia in sabbato euenerit,simul vigiliam & ieiunium celebrare non conuenit.

Cvm neutro horum satis conuenit quoddam Gerondensis Synodi decretum, quod etiam de his ipsis temporibus cauet, etsi nô de omnibus,sed de æstiuo aut autumnali tãtùm.De ęstiuo hæc decernit: Expleta solennitate pentecostes,in sequenti septimana à quinta feria in sabbatum, per hoc triduum abstinentia celebretur. De autumnali verò hæc:Secunda Litania faciẽda est Calend. Nouembris,ea tamen conditione seruata,vt si iisdem diebus Dominica intercesserit, in alia hebdomada secundùm prioris abstinentiæ obseruantiam, à quinta feria incipiatur, & in sabbati vespere missa facta finiatur, quibus tamen diebus à carnibus & vino decreuimus abstinendum. Can.2.

Non defuere, qui æstiuum ante pentecosten celebrarent. Hoc ieiunium,scribit Isidorus,à plerisque ex auctoritate Euangelij post Ascensionem Domini completur,testimonium illud Domini historialiter accipientibus,vbi dicit: *Nunquid possunt filij sponsi lugere, quamdiu cum illis est sponsus? venient autem dies,quando auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt.* Dicunt etiam post resurrectionem Domini 40. illis diebus, quibus cum discipulis conuersatus est,non oportere ieiunare, nec lugere,quia in lætitia sumus. Postea verò cùm illud tempus expletur, quo Christvs auolans ad cœlos præsentia corporali recesit, tunc indicendum est ieiunium, vt per cordis humilitatem & carnis abstinentiam mereamur Spiritum sanctum suscipere. Hæc illi referente Isidoro, & post illum Alexandro Alensi. Parui itaq; roboris est,quod à temporum dissimilitudine contra Apostolicam cõstitutionem à quibusdam adfertur. Li.1.c.27.offi. Luc.5. Mat.2. 4.p.q.100.m.4.

Caetervm tantæ huic disparitati, quæ inde potissimùm nata videtur, quòd alij alio modo ieiuniorum, de quibus hîc sermo est, ortum & scopum acciperent, nec mentis aciem in id, quod Apostoli tradiderant, coniicerent, finem tandem imposuit Vrbanus Pont.Max. Eius sanctio ita sonat: Statuimus, vt ieiunia quatuor temporum hoc ordine celebrentur, primum in initio Quadragesimæ, secundum in hebdomada pentecostes, tertium verò in Septembri, quartum in Decembri more solito fiat. Hæc Vrbanus;cum quibus,quę apud Leonem Magnum eiusdem Apo- D.76. Statuimus.

ſtolicæ ſedis Epiſcopum ea de re leguntur,per omnia conſentiãt. ſcribit is autem in hunc modum:

D. 76. Huius. HVIVS obſeruantiæ vtilitas in Eccleſiaſticis præcipuè conſtituta eſt ieiuniis,quę ex doctrina Spiritus ſancti ita per totius anni curriculum diſtributa ſunt, vt lex abſtinentiæ omnibus adſcripta ſit temporibus: Siquidẽ ieiunium vernum in Quadrageſima, æſtiuum in pentecoſte, autumnale in menſe ſeptimo, hibernum autem in hoc, qui eſt decimus, celebramus, intelligentes, diuinis nihil vacuum eſſe præceptis, & verbo Dei ad eruditionẽ noſtram omnia elementa ſeruire, dum per ipſius mundi cardines, quaſi per quatuor Euangelia inceſſabili tuba diſcimus, quod & prædicamus & agimus.

NEC pugnat cum his pontificibus Calixtus, cùm ante ſe tria tantùm ieiunia tertio quoquo menſe recurrẽtia obtinuiſſe commemorat. Decretum illius ita habet: Ieiunium, quod ter in anno apud nos celebrari didiciſtis, conuenientiùs nunc per quatuor tempora fieri decernimus; vt ſicut annus per quatuor voluitur tempora, ſic & nos quaternum ſolenne agamus ieiunium per quatuor anni tempora. Nam quod de tribus ieiuniis intra anni ſpacium celebrari ſolitis hìc aſſerit, illud eo ſenſu accipiendum non eſt, quaſi quartum aliquando defuerit, nunquam enim abſolutè defuit; ſed quia vnum ex quatuor quadrageſimali ieiunio permixtum erat, ſicut eidem etiam nunc permixtum eſt; voluit is illud inde ſegregare, ſed ſanctio illius non obtinuit, vel certè vbiq; nõ obtinuit. Nam apud eos, qui vernũ ieiunium à Cal. Mart. aut à die Cal. Mart. viciniore auſpicabãtur, hactenus obtinere potuit, quatenus Calendę illæ commune Quadrageſimę ieiuniũ interdum anteuertebant. A Martiis aũt Cal. veteres Germanos vernum ieiunium auſpicari conſueuiſſe ex Conc. Moguntino & Salegunſtano oſtenſum eſt iam antè. Sed & Anglicanos quoque inde exordium feciſſe ex cano. quinto Concil. Oxonienſis coniicere licet; ait enim: In Martio prima hebdomada ieiunandum eſt feria quarta, ſexta, & ſabbato: In Iunio in ſecunda, quod dupliciter obſeruatur à pluribus: In prima hebdomada poſt Litanias, hoc eſt, hebdomada pentecoſten proximè antecedente; aut in hebdomada pentecoſtes: In Septembri per tres dies: In proxima ſeptimana integra ante natalem Domini.

D. 76. Ieiunium.

Quo ſenſu Calixtus Pontifex ante ſuam ætatẽ tria tantùm ieiunia extitiſſe aſſerat.

QVAE

Qvae hactenus in medium allata sunt, ea quatuor temporũ ieiunium antiquiſsimum eſſe oſtendunt, ſiue illud ex antiqua lege dimanârit, vt putant multi; ſiue ex Apoſtolica traditione proximè ortum ſit, vt defendunt alij; ſiue ex vtroq; ſimul, quod videtur ſatis veriſimile; ſiue vndecunq; aliunde: oſtendunt nihiloſeciùs, non in vno aliquo orbis angulo, vt ſolét quædam vigiliarum ieiunia; ſed paſsim per Chriſtianum orbem religiosè ſemper celebratum & obſeruatum eſſe. Oſtendunt tandem, in obſeruationis eiuſdem ritu & tempore, ita quibuſdam ætatibus & locis variatum eſſe, vt nullo tamen loco aut tempore à quatuor primariis anni ſoliſue mutationibus multùm vnquam receſſum fuerit. Etenim vbique locorum primum ſemper fuit celebratum circa æquinoctium vernum, proximum circa ſolſtitium æſtiuum, tertium circa æquinoctium autumnale, quartum & poſtremum circa ſolſtitium hibernum.

Ieiunium quatuor temporum antiquiſsimum & communiſsimum.

Ieiunia quatuor temporum vbique ſemper celebrata circa præcipuas ſolis verſiones.

Qvaeris, cur ea ieiunia circa præcipuas ſolis verſiones obſeruentur, & hucuſq; obſeruata ſint ſemper, & non menſe Iulio, Auguſto, Octobri, & Ianuario, quibus Iudæi ſuum quadripartitum ieiunium peragere ſoliti erant? Cur Iudæorum ritum hîc non æmulemur, expoſitum eſt iam antè; & qui latiorem eius rei explicationem quærit, is legat Hieronymi commentarium ad cap. octauum Zachariæ, vel Gratianum d. 76. ca. Ieiunium. Cur porrò Christi Sacramentis initiati, ea ieiunia non quouis anni tempore obſeruent, ſed circa præcipuas ſolis conuerſiones, plures cùm myſticæ tum naturales quoque rationes aſsignari ſolent, nobis vnam aut alteram aſsignaſſe ſat fuerit; harum autem prima & præcipua eſt eiuſmodi:

Certvm eſt, vitę noſtræ momenta per dies & annos decurrere: Solaris autem annus conſtituitur ex quatuor partibus, ex æquo ferè diuiſis, circa quas ob varium ſolis motum & poſitum in his inferioribus, (inter quæ etiam corpora noſtra continentur) variæ plerunque mutationes contingere ſolent. Igitur circa ſingularum maiorum iſtarum mutationum exordia, triduanum Deo Opt. Max. ieiunium offerimus, vel in gratiarum actioné, quòd præterito trimeſtri ſpacio nos noſtraque pro ſua clementia proſperè gubernare non eſt dedignatus; vel certè in propitiatorium ſacrificium, quò nimirum ineunte nouo iam anni tempore,

Cur circa æquinoctia & ſolſtitia ieiunetur.

nostras actiones nostraq; studia clementer promoueat, prosperè dirigat, ac fœliciter absoluat.

Dies ieiuniorũ quatuor temporum exprimũt 12. Iudæorum neomenias, totidémque minores Solis mutationes.

Cur ieiunium quatuor temporum porrigatur in triduum.

SORTITVR autem quodlibet ieiunium tres dies, qui ex æquo respondent tribus cuiusque partis mensibus, adeoque toto anno habemus duodecim dies ieiunio consecratos, qui vtcunq; exprimunt duodecim Iudæorum neomenias: Siquidem illi singulis Solis & Lunæ cõiunctionibus in gratiarum actionem, futurorumq; malorũ cautionem neomeniarum festum celebrabant. Respondent hi dies quoq; duodecim minoribus Solis mutationibus. Quandoquidem singulis mensibus Sol signum vnum percurrit, aliudq; communiter efficere consueuit, dum versatur sub vno, quàm dum sub alio. Producimus autem vnumquodq; ex his quatuor ad triduum: Siquidem ita omnes gubernamur ab vno, vt tamen tres sint, quibus laudem & honorẽ, & gratiarum actionem debemus. Quòd autem feria 4. 6. & sabbato ieiunamus potiùs quàm 2. 3. & 5. in causa est CHRISTI Redemptoris nostri passio, cui vel in partem nos conformare studemus. Constat namque, CHRISTVM Dominum die Mercurij fuisse venditum, die Veneris crucifixum, die Sabbati mortuum requieuisse in sepulchro. Et hæc est prima & præcipua ratio, cur quatuor temporum ieiunia illis diebus & temporibus obseruamus.

D. 76. Igitur.

OFFERIMVS nihilominus quatuor illa stata & triduana, intra anni curriculum, ieiunia DEO conditori nostro, in qualemcunq; peccatorum, quæ qualibet anni parte admittimus, expiationem & satisfactionẽ. Post sanctæ lætitiæ dies, scribit Leo, quos in honorem Domini à morte resurgentis, ac deinde ascendentis exegimus, postque acceptum Spiritus sancti donum, salubriter & necessariò consuetudo ordinata est ieiunij, vt si quid fortè inter ipsa festiuitatis gaudia negligens libertas, & licentia immoderata præsumpserit, hoc religiosæ abstinentiæ censura castiget. Hæc Leo de ieiunio æstiuo. De reliquis par est ratio; neque enim solùm peccamus in vere, vel æstate, verùm etiam in autumno & hyeme. Tum rursum, vt planum hinc fiat, toto anni tempore, piè, sobriè, iusteque viuendum esse: Siquidem partium anni principia ostendunt, cuiusmodi esse debeant eiusdem fines & media. Hanc causam insinuat idem Leo, inter cætera de his ieiuniis ita scribens:

Hvivs obseruantiæ vtilitas in Ecclesiasticis præcipuè constituta est ieiuniis, quæ ex doctrina sancti Spiritus ita per totius anni curriculum distributa sunt, vt lex abstinentiæ omnibus sit adscripta temporibus. Tum denique vt quemadmodum Deo Opt. Max. ex dierum nostrorum numero per ieiunium Quadragesimæ offerimus decimas; ita ex eodem illo numero per ieiunia quatuor temporum eidem offeramus primitias. Alij alias huius quaternarij ieiunij causas asignant, sed iam asignatæ magis ad rem faciunt. Hęc igitur de ieiunij quatuor temporum causis, eiusdemq; origine & institutione breuiter dicta sint: Superest, vt pauca quoque de vigiliarum seu præferiarum ieiunio in medium adferamus. D.76. Huius. Per ieiunia quatuor temporum offerimus DEO primitias, sicut per Quadragesimam decimas.

De solenniorum quorundam festorum vigiliis, quas inter cætera Ecclesiæ ieiunia suprà commemorauimus, non est quòd prolixè hìc agamus. Sunt enim ieiunia hæc Christiano populo plæraque omnia perspecta; nec alio ferè à cæteris distincta, quàm quòd hęc in vnum tantùm diem indicantur; illa in plures. Significantur autem hæc præferiarum ieiunia vigiliarum nomine, non quòd vigiliæ, aut preces, vel eleemosynæ, vel aliud quippiam eiusmodi de intrinseca horum, vel aliorum quorumlibet ratione sit, (Nam ad ieiunij Ecclesiastici substantiam tria illa tantùm, quorum suprà meminimus, exiguntur) sed quòd Apostolorũ ætate & longo etiam postea tempore vigiliæ, & preces & eleemosynæ ieiuniis adiungi fuerint solitæ. Cur præferiarũ ieiunia appellẽtur vigiliæ.

In omnibus, scribit Paulus, *exhibeamus nosmetipsos sicut* Dei *ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in laboribus, in vigiliis multis, in fame & siti, in ieiuniis multis.* Et alio rursum loco: *Igitur non dormiamus sicut & cæteri, sed vigilemus & sobrij simus.* Et ad Timotheum: *Tu*, ait, *vigila, in omnibus labora, opus fac Euangelistæ, ministerium tuum imple, sobrius esto.* Et Apostolorum coryphæus: *Sobrij estote & vigilate; quia aduersarius vester Diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret.* Sunt sanè hæc generalia; attamen à re præsenti non prorsus aliena. 2.Cor.6. 1.Thes.5. 2.Timoth.4. 1.Petri 5.

Propivs ad hunc locum spectant, quæ libro quinto constitutionum Apostolicarum de hoc ritu legũtur; quamuis ea ipsa quoque non de quauis, sed de vna duntaxat paschæ solennitate concionentur. A vespera quinti diei, habet constitutio, vsque ad Cap 20.

 galli-

gallicantum vigilantes, atque in Ecclesia conuenientes, vigilate orantes & rogantes DEVM, legentes in vestra pernoctatione legem, Prophetas, Psalmos, vsque ad gallicantum. Nullam hìc Apostoli ieiunij faciunt mentionem, nec id opus erat, iam antè enim cauerant, quomodo tota Pascħę hebdomada, hoc est vltima Quadragesimæ septimana ieiunio transigenda foret.

HVNC excubandi orandíque ritum in aliis itidem ieiuniis seruari solitum, non vno loco indicat Leo Magnus; qui mille propemodum supra ducétos annos ætatem nostram antecesit. Sermo. 2. de Pente. inter cætera ita scribit: Quarta feria & sexta ieiunemus, Sabbato autem apud D. Petrum Apostolum vigilias celebremus, patrocinante eodem spiritu orationibus nostris, vt in omnibus misericordiam DEI obtinere mereamur. Et alio rursum sermone: Hunc venerabilem diem sequitur saluberrimæ obseruantiæ consuetudo, quam vtilisimam semper omnes sancti experti sunt, & ad quam sedulò celebrandam pastorali vos sollicitudine exhortamur; vt si quid macularum proximis diebus, negligentia incauta contraxerit, id & ieiunij censura castiget, & deuotio pietatis mundet. Quarta igitur & sexta feria ieiunemus, sabbato autem in idipsum consueta deuotione vigilias celebremus. Hęc Leo; à quibus non multùm dissident, quę Eusebius Cęsariensis de Essæorum cæterorumque, qui sua ætate pietatem colebant, ieiuniis, nocturnisque vigiliis commemorat.

Ser. 1. de Pentec.

QVID, ait, commemorare attinet frequentes in vnum congressus, virorum in vno, mulierum autem in altero loco congregatarum exercitationes & seueram disciplinæ rationem, quæ de more adhuc obseruata est à nobis? Quanquam eam potissimùm in festo salutaris Domini passionis non ieiuniis solùm & vigiliis, sed attenta quoque sacrarum scripturarum auditione excolere & celebrare consueuimus. Sed & satis quoque cum iisdem consentiunt, quæ Oxoniensis Synodus ea de re tradit, nisi forsan vigiliarum nomen non pro nocturna statione, vel peruigilatione, sed pro ieiunio festi solennitatem proximè antecedente vsurpet: quo sensu hac tempestate plerunq; vsurpari assolet. Decretum Synodi ita habet:

Lib. 2. cap. 16. Hist. ecc.

Hebdomada sacra religiosissimè à veteribus, celebrata & obseruata.

Can. 4.

VOLVMVS, vt vigilia Natiuitatis, Paschæ, Pentecostes, litania maior, tres dies Rogationum, vigilia Ioannis Baptistæ, Apostolo-

ſtolorum Petri & Pauli, S. Laurentij, Aſſumptionis B. MARIAE, S. Bartholomæi, S. Matthæi, Apoſtolorum Simonis & Iudæ, omniũ Sanctorum, S. Andreæ, S. Thomæ, in obſequio & laude diuina deuotiſsimè celebrentur. Omnes hæ vigiliæ ſecundùm potioré ſui partem, vbi pietas & verus DEI timor ſtationem ſuam conſtanter adhuc tuentur, etiam nunc obtinent. Verùm nocturni ad Diuorum Baſilicas conuentus, propter flagitia, quæ eiuſmodi vigiliarum occaſione frequenter committebantur, magna iam ex parte in deſuetudinem abierunt.

CAETERVM quæ vigiliæ, hoc eſt, præferiarum ieiunationes ſint liberæ, quæ rurſum obligatoriæ, id ob varios prouinciarum & diœceſium ritus & conſuetudines regula, quæ nuſquam fallat, nulla definiri poteſt. Quod enim hîc religioſè ſeruatur & colitur, id alio loco remotè poſito, ſæpenumero ignoratur. Quàm multos Diuos colit Græcia, quos planè ignorat Eccleſia Romana, & vice verſa? Quamobrem qui eiuſmodi in rebus non vult errare, neque alios, quibuſcum verſatur, offendere, Ambroſiani illius memor, (cùm, inquit ille, Romæ ſum, die ſabbati ieiuno, cùm Mediolani ſum, non ieiuno. Et tu quoque, ad quamcunque Eccleſiam veneris, eius morem ſeruato, ſi pati ſcandalum non vis, aut facere) loci vel prouinciæ, in qua verſatur, conſuetudini ſeſe accommodet: Hoc tamen non de omnibus promiſcuè accipiendum eſt; ſed de indigenis, vel diutius in vno aliquo loco hærentibus. Nam vt iter facientes, vel obiter tranſeuntes, loci, per quem fortè tranſeunt, priuilegiis & immunitatibus nõ gaudent; ita neque eiuſdem quoque legibus & cæremoniis tenentur. Secludimus hinc ſemper ſcandala & alia externa, quæ aliud interdum poſtulant.

Non eadem vbique ratio vigiliarum & feſtorũ.

In ieiuniis, feſtis, aliisq; ſimilibus, quilibet ſeſe accommodare debet cõſuetudini loci, in quo verſatur.

VERVMENIMVERO ſi ieiuniorum numerum ex communi iure, vel conſuetudine definire velimus, vt velle omnino debemus, (agimus hîc enim non de priuatis ieiuniis, ſed de communibus) paucis dici poteſt, præter Quadrageſimam & quatuor anni tempora, de quibus iam antè diſputatum eſt, omnium Apoſtolorum præferias, (Philippi duntaxat, Iacobi, & Ioannis Euangeliſtæ exceptis) natiuitatis item Domini, & Pentecoſtes, & Ioannis Baptiſtę, & aſſumptę ad cœlos Virginis, & Laurẽtij Martyris, & omnium deniq; Sanctorum, ſolenni ieiunio cõſecratas eſſe.

Quam-

Quamuis ne horum quidem omnium meminerint antiqui ſcriptores, aut Romanæ Eccleſiæ Pontifices; at meminerunt tamen ferè omnium.

Serm. 25. ad fr. in ere.

AVGVSTINVS; ſi is tamen ſermonum ad fratres in eremo germanus auctor extitit: Scitote, fratres, quòd antiquitùs patres noſtri fideles ieiunare conſueuerunt in vigiliis magnarum ſolennitatum vſque ad noctem, quod laudandum erat & bonum. Aliquod tamen eſt ieiunium deuotionis, vt ieiunare vigiliam ſanctorum Cypriani compatriotæ noſtri, & Geruaſij & Protaſij & ſimilium. Aliud eſt ieiunium inſtitutionis, vt aſſumptionis B. MARIAE, Natiuitatis Ioannis Baptiſtæ, S. Apoſtolorum Petri & Pauli, Simonis & Iudæ, Matthæi & Andreæ, & Iacobi maioris. Iſtorum vigilias ieiunare ſemper debemus; vt ſicut ieiunando cum iis patimur, ita & in futurum cum eis pariter gloriemur. Hęc Auguſtinus de præcipuis præferiarum ieiuniis ſua ætate receptis, etſi fortò non de omnibus.

Aliud deuotionis, aliud inſtitutionis ieiunium.

SED neque Innocentius quoque, vbi ea de re agit, vigiliarum numerum ab Auguſtino aſsignatum multùm excedit; Siquidem ad dubium de quarundam vigiliarum ratione à Bracharenſis Eccleſiæ Epiſcopo propoſitum, ita reſcribit: Conſultationi tuæ reſpondemus, quòd omnium Apoſtolorum vigilię ſunt in obſeruatione ieiunij celebrandæ, præter vigilias Apoſtolorum Philippi & Iacobi, & B. Ioannis Euangeliſtæ, quoniam ipſorum ſolennitas intra ſolennitatem paſchalem, iſtius autem intra natalem Domini celebratur. Sanctorum quoque vigiliæ, quorum feſtiuitates oportet ſecunda feria celebrari, in præcedenti ſabbato ſunt ieiunandæ. De feſtiuitate verò B. Bartholomæi Apoſtoli, de cuius celebratione dubietas oritur apud quoſdam, reſpondemus, quòd in hoc tuæ conſuetudinem regionis obſerues. Hæc de vigiliarum numero Innocentius, ſed diminutè; niſi generali quadam ratione, quas non exprimit, per hoc complexum dicamus, quòd vigilias Diuorum, quorum feſta cadunt in diem Lunę, die ſabbato celebrandas definit.

De ieiunij obſeruatione conſiliũ.

Vigilię feſtorum ſecundæ feriæ p̃cedenti ſabbato ſunt celebrandę.

VERVM Concilium Oxonienſe, Salegunſtanum, & alia præterea cùm Diœceſana tum prouincialia non pauca, nullam prorſus ex iis, quas paulò antè aſsignauimus, omittũt. Et vt nihil quicquam in vllo omnino Concilio ea de re cautum extaret, adhuc

ſola

ſola Chriſtiani populi cõſuetudo, ad quamlibet vigiliam firmandam ſat eſſet. Nam vt D. Auguſtinus rectè monet, in iis rebus, in quibus certi nihil ſtatuit ſcriptura diuina, mos populi DEI, & inſtituta maiorũ pro lege tenenda ſunt. Quamuis ergo ius commune de vigilia Pentecoſtes, Ioannis Baptiſtæ, B. Laurentij, Aſſumptionis virginis matris, & omnium Sanctorum, nihil diſertè decreuerit; attamen quòd longo iam tempore ab vniuerſo populo Chriſtiano æquè religioſè obſeruentur, ac cæteræ, de quibus expreſsè in iure ſtatutum eſt, non minùs obligant quàm reliquæ certa lege iniunctæ. At de intrinſeca ieiuniorum ratione, communíque eorundẽ partitione ſatis, nunc ordinis ratio poſtulat, vt de illorum vi, vtilitate & vinculo nonnulla quoque in medium adferamus.

Epiſt. ad Caſulanum.

Ius cõmune plurium vigiliarum nõ meminit, quę tamen ob populi cõſuetudinem æquè obligãt, ac cæteræ.

Ieiunia cùm in boni procuratione, tum in mali rurſum depulſione inſigni vi pollere, fructuſq́; ſi pio caſtóque animo ſuſcipiantur & perficiantur, admirabiles de ſe fundere.

CAPVT VNDECIMVM.

DISPVTATVM eſt hactenus de internis externiſque Chriſtiani ieiunij partibus, proximum eſt, vt quædam quoque de propriis eiuſdem viribus & fructibus exponamus. Nam cùm ieiunium actus ſit abſtinentiæ, vel peculiaris quædam eiuſdem ſpecies, non poteſt ſuas quoque vires & vſus non ſortiri. Nouatores duo hæc inter ſe confundunt, ſed id abſq; omni ratione & auctoritate; imò verò contra omnem rationem & auctoritatem. Conſtat enim, alium ieiuniorum legem eſſe & finem, alium abſtinentiæ. Nam, vt alibi explicatum eſt, abſtinentiæ lex obligat ad vnum omnes, & ſemper, & vbique: (nunquam enim plus comedere aut bibere licet, quàm pro tuenda valetudine manducandum vel bibendum eſſe recta ratio dictat) ieiunium autem nec omnes obligat, nec ſemper obligat, neque vbique obligat, ſed loco & tempore tantùm. Lex rurſum & regula abſtinentiæ eſt ratio humana; hæc enim eſt, quę pro loci, temporis, perſonæ, reliquorumq́ue, quæ rem circumſtant, qualitate & conditione dictat, quid, quomodo, quoties, quantum &c. comedere conueniat. Lex autem & regula ieiuniorum eſt volun-

Nouatores citra rationem & auctoritatem ieiuniũ & abſtinentiã confundunt.

Lex abſtinentiæ obligat omnes, vbiq; & ſemper, ieiunium autem nec omnes nec ſemper.

Regula abſtinẽtiæ eſt ratio humana: lex autem ſeu regula ieiuniorũ eſt voluntas diuina per Eccleſiã patefacta.

voluntas diuina per Ecclesiam nobis patefacta. DEVS enim est, qui per Vicarios suos docet, quomodo, quãdo, quantũ &c. Christianum hominem ieiunare oporteat, vt hoc vel illud bonum impetret, aut hoc vel illud malum euadat. Finis tandem & scopus abstinentiæ est corporis sanitas, bonáque eiusdem constitutio: Finis autem & scopus ieiuniorum est mentis in DEVM eleuatio, vitiorum compresſio, virtutum adeptio, aliáque eiusmodi, de quibus hoc capite tractatur ex instituto.

Fines ieiunij & abstinentiæ diuersi.

Cap. 37. In multis escis non deest infirmitas. Cap. 37. Cap. 4. Ad Tit. 2. de quæst. Euang.

AD abstinentiam pertinet illud Ecclesiastici: *Noli auidus esse in omni epulatione; & non te effundas super omnem escam; in multis enim escis erit infirmitas, & auiditas appropinquabit vsq; ad choleram.* Et illud eiusdẽ: *Qui abstinens est, adiiciet sibi vitam.* Et illud Ezechielis: *Cibus tuus, quo vesceris, erit in pondere.* Et illud Pauli: *Iuuenes hortare, vt sint sobrij.* Et illud Augustini: Nõ interest, quid alimentorum, vel quantum quis accipiat; dummodo id faciat pro congruentia hominum, cum quibus viuit, & personæ suæ, & pro valetudinis suæ necesſitate. Et illud Chrysostomi: Nihil sic iocundum est, sicut cibus bene digestus, nihil sic salutem, nihil sic sensuum acumen operatur, nihil sic ægritudinem fugat, sicut moderata refectio.

d. 5. de consſ. Nihil. Mirabiles vires sobrietatis. Matth. 6.

AD ieiunium autẽ illud CHRISTI: *Tu autem cùm ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam laua, ne videaris hominibus ieiunans; & pater tuus, qui videt in absconso, reddet tibi.* Et illud eiusdem: *Venient dies cùm auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt in illis dieb⁹.* Et illud Apostoli: *In fame, in siti, in ieiuniis multis.* Et illud Actorum: *Ministrantibus & ieiunantibus illis, dixit Spiritus sanctus: Segregate mihi Saulum &c.* Et illud Prophetæ regij: *Humiliaui in ieiunio animam meam.* Item: *Genua mea infirmata sunt à ieiunio.* Et illud tandem Lucæ: *Et hæc vidua vsq; ad annos 84. quæ non discedebat de templo, ieiuniis, & obsecrationibus seruiens nocte & die.* Nam hæc aliáque similia, quæ pasſim in scripturis occurrunt, àd solam moralem abstinentiam rectè transferri non posse, id nemo dubitat, nisi Apostolos post ablatum sponsum intemperanter quandoq; vixisse persuasum habeat. Misſis proinde eorum nugis, qui semper ieiunandum esse vociferantur, cùm ipsi tamen nunquam verè ieiunent, ad id, quod capitis huius proprium est, stylum vertamus.

Marc. 2. 2. Cor. 11. Cap. 13. Psal. 34. Cap. 2.

Sectarij nunquã verè ieiunant, & tamẽ semper ieiunandum clamant.

PRIMVM igitur propriumque ieiuniorum opus est, carnem inordinatosq; eiusdem motus, ne vehementiùs contra spiritum insur-

Primum ieiuniorum opus carnẽ

insurgant, comprimere, peccatiq; regnũ in nobis euertere. Nam etsi Baptismi Sacramentum omnem noxam expiet, Christique meritum & satisfactionem liberaliter nobis communicet, carnis tamen stimulum non tollit; neq; ea quoq; vi illam constringit, vt ad illicita, diuinæque & rationis legi dissentanea interdum non allectet. Suppetunt sanè multa strenuis Christi militibus præsidia & arma, quibus domestico huic hosti, internóque Iebusæo obsistere, eiusdemq; impetum compescere valeãt, & compescere quoq; soleant; experientia tamen teste nullũ ex omnibus est præsentius, nullum efficacius, quàm frequens ieiuniũ: Siquidem moralis abstinentia, quam Philosophi professi sunt, quamque vnam, dum de ieiunio agitur, Sectarij admittunt, per se ad hunc tantum hostem debellandum non est satis. Imò quò quisq; temperantiùs, naturæque conuenientiùs viuit, eò efficitur vegetior & sanior, adeóq; ad generandum & quiduis aliud præstandum potentior.

eiusdemque motus cõprimere.

Moralis abstinẽtia non sat est ad debellãdam carnis concupiscentiam.

Qvare fomiti membrorúmue legi propriè non opponitur abstinentia Philosophica, sed parsimonia Christiana; quæ vtinam ita nota & vsitata foret, vt Christianæ vitæ est necessaria, primisque Christiani nominis hominibus domestica erat. Neque enim illi menstrua tantùm & hebdomadaria, eáque triplicia ieiunia habebant, verùm tot spontanea, vt tota illorum vita aliud nihil esse videretur, quàm statum quoddam ieiunium. Practicabatur per id tempus illud Hilarionis: Ego, asine, faciam, vt non calcitres; neque te hordeo alam, sed paleis; fame te conficiam & graui siti onerabo; traham te per æstus & frigora, vt cibum potiùs quàm lasciuiam cogites.

Primi Christiani ieiuniis, & carnis mortificatio ni deditissimi.

Hier. in vita Hilar.

Et quia ieiunia primis Christianis multò quàm huius ætatis hominibus erant familiariora (vix enim adoriebantur arduum aliquod negotium, cui ieiunia & orationes non præmitterent) fiebat, vt multò per id tempus pauciora in populo essent vitia, multóque rariora scandala in clero, quàm sunt hac infœlicissima ętate: Siquidem vbi caro commodè nutritur, molliterque tractatur, ibi carnis quoque vitia nutriuntur & propagantur. Contrà verò, vbi eadem edomatur, spirituíque, vt par est, subiicitur, ibi etiam flagitia & peccata, quæ hinc, veluti ex perpetua quadam scaturigine, promanare solent, comprimuntur & extinguuntur. Quapropter licet proximus ieiuniorum effectus sit carnis morti-

Proximus ieiuniorum effectus carnis mortificatio, principalis carnalium vitiorum eliminatio.

ficatio, principalis tamen est vitiorum, quæ ex carne oriuntur, restinctio. Quod etsi nemo sanæ mentis negare queat, conuincitur enim experientia, attamen quò veritas hæc illustrior euadat, carnisq; mancipia ad sui amorem potentiùs rapiat, quid veteres ea de re literis prodiderunt, paucis hoc loco repetere placet.

Serm. de Ieiun.

CYPRIANVS: Ieiuniis vitiorum sentina siccatur, petulantia marcet, concupiscentiæ languent, fugitiuæ abeunt voluntates, extinguitur ardentis Ætnæ incendiũ, & flammiuomi fornax Vulcani extincta intrinsecùs, montes conterminos non adurit. Ieiunium, si discretione regatur, omnem carnis rebellionem edomat, & tyrannidem gulæ spoliat & exarmat. Ieiunium extraordinarios motus in cippo claudit & arctat, & appetitus vagos distringit & ligat. Ieiunium, si humilitate ornetur, seruos DEI, mundi efficit contemptores. His nihil dici potest grauius, nihil ad id, quod de ieiunij energia in expugnandis carnis vitiis assertum est, accommodatius.

Insignis ieiuniorum virt⁹ in debellandis vitiis carnalibus.

Lib. contra Psychicos.

TERTVLLIANVS: Nos certò scimus, quòd qui in carne sunt, DEO placere non possunt, non in substantia, sed in cura, in affectione, in operatione, in voluntate. Macies non displicet DEO, nec datum est nobis corpus ad pondus, sed ad opus. Saginentur pugiles olympici, qui corporis curam habẽt, & porci, si vultis, Epicuri de grege, qui omnia cum corpore perire putant. Nobis vtinam carnis curam non facere contingeret; alia sunt Ecclesię robora & certamina, aduersùs scilicet carnem & sanguinem, sed spiritu & virtute pugnare oportet. Disce hinc pugnæ necessitatem, disce aduersarium, disce arma & robora, quibus pugnandum est. Ecquænam sunt arma ista, si non sunt ieiunia?

Corpus nobis datum ad opus, non ad pondus.

Saginare carnẽ pugilum & porcorum propriũ.

Ser. 65. de temp.

AVGVSTINVS: Princeps humani generis Adam, quamdiu ieiunauit, seruans mandatum, in paradiso, fuit; vbi verò comedit, eiectus est de paradiso. Et qui in paradiso DEI virgo fuerat, eiectus de paradiso, cognouit vxorem. Semper enim saturitati coniuncta est lasciuia; vicina sibi sunt venter & genitalia, & pro membrorum ordine, ordo vitiorum intelligitur. Alibi idem pater ita scribit: Semper caro nostra subdita sit animæ nostræ, sicut ancilla famulatur dominæ; non præbeamus vires illicitas corpori nostro, ne committat bellum crudum aduersùs spiritum nostrum, non incrassari permittamus ancillam, ne superbiat in dominam.

Saturitati coniuncta lasciuia.

Epistol. 111. ad Bonifac.

Dome-

Domemus ieiuniis vigiliis, orationibus, imponamus frenũ equo feroci; ſimus boni aurigæ, ne per præcipitia labamur, vt per viam rectam poſsimus incedere; temperemus ab eſcis, quæ non ſolùm animam, verùm corpus plerunque lædunt & deliciis mundi, quæ trahunt homines, vbi gutta aquæ deſideratur, nec datur. Et hæc quoq; ieiuniorum vim aduerſus carnem carnisq; vitia luculenter admodum explicant.

Eſcæ & corpus, & animam lædunt.

HIERONYMVS: Ventris ingluuies tàm animæ quàm corpori miniſtrat materiam, ideo medicinale ieiunium omnem auferat languorem, & omnem tribuat virtutem & gratiam. Quid verò virtutis contineat ſacrum ieiunium, à veſtro inueſtigemus ſponſo, qui quadragenario peracto ieiunio, Diaboli vicit tentationem. Viri Niniuitæ non ſileant, qui ieiuniis commune euaſerunt exilium. Sed ſit tale, ne dicatur à Domino: Non eſt hoc ieiunium quod elegi: Caſtigate membra, ſed nolite interficere: non cauſet ieiunium verecundiam, vt ſcandalum ſit cæteris. Non dolore capitis ſacræ omittantur lectiones, & alia ſancta exercitia. Sit ieiunium medicina; frangatur corpus, caſtigentur membra verberibus, multiplicentur abſtinentiæ. Et ſi adhuc adſit concupiſcentia illicita, adhibeantur grauiſsimæ diſciplinæ, quouſq; erigatur Domina & ſeruiat ſerua. Quòd ſi iterum erigitur, iterum fatigetur, ſed non vltra modum, nihil enim habere poteſt virtutis, quod indiſcretio facit, quod improuiſio docet.

Epiſt. ad Euſto.

Medicinale ieiunium omnem aufert languorẽ, & omnẽ tribuit virtutem.

Lucæ 4.
Ionæ 3.
Eſa. 58.

Membra caſtiganda nõ interficienda.

BASILIVS Magnus: Quemadmodum vermes, qui in puerorum inteſtinis generantur, pharmacis quibuſdam acerbis & amaris excutiuntur, ita peccatum in intimis ſeceſsibus habitans extinguit enecatque, ſimulatq; in animum ſuperuenerit, ieiunium; ob hoc ipſum ſuo dignum nomine, quòd inedia purget animæ viſcera. Quòd ſi ieiunium carnis vitia intimis infixa viſceribus poteſt expellere, multò magis ne in animam illabantur, poterit impedire. Facilius eſt enim hoſtem, ne ciuitatem occupet, arcere, quàm iam admiſſum expellere.

Ser. 1. de ieiun.

Ieiunium peccatum intimis viſceribus infixũ expellit.

CHRYSOSTOMVS: Abſtinentia à cibis propter hoc recepta eſt, vt vigorem carnis refrænet, & equum moderanti facilè parere faciat: adeſt ieiunium, de quo loquimur, quod vt cum fructu fiat apud DEVM, adiungendum eſt illi alterum ieiunium, puta à vitiis: oportet enim ieiunantem ante omnia iram refrænare,

Hom. 8. in Gen.

mansuetudinem & lenitatem addiscere, habere cor contritum, & quod absurdas cōcupiscentias repellat, ante oculos continuò proponere oculum ęterni iudicis; liberalē esse in dando eleemosynā, nullum malum aduersùs proximū in cor admittere. Et infrà: Propter hæc abstinentiam à cibis præcepit Dn̄s, vt refrę nantes carnis lasciuias eam obediētem faciamus, & ad mandata DEI implenda sequacē. Ieiunium corpus cōprimit, lasciuias inordinatas refrænat, animam clariorem efficit, & sublimem & leuem facit.

Vt ieiunium fructuosum existat, ieiunium à vitiis adiunctum habeat, oportet.

1. Cor. 9.

IDEM exponens illud Apostoli: *Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo*, ita scribit: Si ille, cui tanta contigit gratia, post tanta & talia opera opus habebat, vt castigaret & in seruitutem redigeret, & subiiceret potestati & dominio animæ corporis lasciuias: (castigat enim, quod insurgit, & in seruitutem redigit, cui frænum imponit) quid dicemus nos, qui omnibus virtutibus destituti, omnibus peccatis onerati sumus; & præterea magnā ignominiam præ nobis ferimus? nunquid inducias habet hoc bellum? num tempus aggrediēdi dilatum? omnes nos vigilare & sobrios esse oportet, & nunquam in securitate esse. En vt sanctus hic vir nemini, dum in hoc mortali corpore versatur, securitatē promittat? En vt oēs, vti semper in acie consistant, ieiunisq; & aliis piis operibus vacent, nec non assiduò cum carne & dæmone, qui nunquam non infestant, bellum gerant, studiosè admonet?

Dæmones & fomes nullas indulgent inducias.

Lib. 10. in Gen.

CYRILLVS: Est certè libertas Christiana per omne tempus ieiunandi, non obseruantiæ superstitione, sed virtute continentiæ suffulta subsidiis? Quomodo Scripturis operam dabunt? Quomodo sapientiæ & scientiæ studebunt? nónne per continentiam ventris & gulæ? Quomodo seipsum quis castrat propter regnum cœlorum, nisi cibariorum affluentiam resecet? nisi abstinentia vtatur ministra. Hæc Cyrillus, quæ paucis eò tendunt, vt intelligamus, neque victoriam contra carnem absque ieiunio obtineri, neq; aliud quicquam præclarum absque eiusmodi adminiculis præstari.

Ieiunium est instrumentum ad omne opus bonum, gula autē ad omne vitium & peccatum.

Serm. 6. de coll. fer. 8.

LEO Magnus: Oratione propitiatio DEI quæritur, ieiunio verò concupiscentia carnis extinguitur. Et infrà: Quamuis sine anima caro nihil desideret, & inde accipiat sensus, vnde sumit & motus; eiusdem tamen est animæ, quædam sibi subditæ substantiæ negare, & interiori iudicio ab inconuenientibus exteriora fræ-

Ieiunio cōcupiscētiæ carnis extinguuntur.

frænare; vt à corporis cupiditatibus libera in aula mentis posſit diuinæ vacare ſapientiæ: vbi omni ſtrepitu curarum ſilente, meditationibus ſanctis in deliciis lætetur æternis. Quod ſi in hac vita difficile eſt continuari, poteſt frequenter aſſumi, vt ſæpius ac diutius ſpiritualib. potiùs quàm carnalibus occupetur. Et paucis interiectis ſubdit; Huius obſeruantiæ vtilitas in Eccleſiaſticis eſt præcipuè conſtituta ieiuniis.

QVAE hucuſque ex Patribus allata ſunt, ea diſertè probant, ieiunium inter omnia, quæ inordinatos carnis motus comprimere carnaliaque vitia extinguere nata ſunt, primas facilè obtinere. Probāt nihilominus, ieiunia generatim accepta, omni quoq; lege ſecluſa, medicamentum eſſe Eccleſię membris vſq; adeò neceſſarium, vt abſq; illius præſidio ſalua conſiſtere, vel non queant, vel ægrè admodum queant. Nam etſi ſingulis neceſſaria non ſunt (comperiuntur enim multi infirmi; multi rurſum, qui præ miſeria alimento indigent magis quàm ieiunio; nonnulli etiam peculiari DEI gratia, longaque exercitatione id conſecuti ſunt, vt domeſtici hoſtis importunitatem non magni faciant,) in omni tamen hominum ſtatu, ætate, & genere, ſemper inueniuntur aliqui, qui iſthoc antidoto indigent, & ita quidem indigent, vt abſq; eo commodè ſanari non valeant.

Ieiunia Eccleſiæ membris neceſſaria, etſi non ſingulis.

SEQVITVR hinc quoque, qui generatim & indiſcriminatim eos omnes à ieiunij lege eximunt, qui infra vigeſimum primum ætatis annum conſtituti ſunt, iudicio egere, ne quid grauius dicam. Etenim Eccleſia, quæ humanæ ſalutis auidiſsima & ſtudioſiſsima eſt, nec vult, nec iuſtè velle poteſt, eos ab omni ieiunij lege abſolutè abſoluere, qui tali animi morbo tenentur, vt citra ieiunium ſanari, vel non poſsint, vel ægerrimè poſsint. Atqui adoleſcentes pleriq; omnes, vbi decimum quartum, vel quintum, vel ſextum ætatis annum exceſſerunt, nonnunquam tam acribus Veneris ſtimulis perurgentur, vt ſolo ieiunio à tam infeſto & pertinaci malo liberari poſſe videantur. Eos itaque à tam ſalutari, præſentaneo, & neceſſario præſidio arcere, aliud nihil eſt, quàm ſalutis eorum reum ſe conſtituere; arcent autem non obſcurè, qui ab omni ieiuniorum lege & obligatione ſimpliciter illos liberos pronunciant.

Ieiunia non ſolùm adultis, ſed ephebis quoque ſæpenumero ſunt neceſſaria.

ALLE-

ALLEGANT qui ab illis vel contra illos veriùs ſtant, ieiunia iuſto corporum robori & incremento nonnullum detrimentum adferre. Verùm hæc cauſa (dummodo illorum ieiunia modum non excedant) neque vera eſt, neque quæ admittatur ſatis idonea eſt. Conſtat enim, ętate Bernardi & Baſilij Magni, & multos quoque annos antè, homines eodem corporis robore polluiſſe, quo noſtro hoc tempore: & tamen, vt ſuprà audiuimus, nullus illorum ætate ſexus, nulla ætas, nulla hominum conditio à communibus Eccleſiæ ieiuniis eximebatur, nedum ab iis, quas dictat lex naturæ. Conſtat nihiloſecius, pleraſq; Eccleſias Orientales nullos ex illis (niſi morbus forſan vel aliud impedimentum aliud ſuadeat) à communi ieiuniorum lege abſoluere, qui corpori & ſanguini dominico communicarunt, vel decimum quartum ætatis annum expleuerunt; & tamen regionis illius hominibus, neq; iuſta corporis moles, neq; iuſtum quoq; corporis robur deeſt; quod ſi cui alterutrum deeſt, non deeſt propter ieiunium, ſed propter aliquam aliam cauſam. Conſtat tandem, ieiunia non ordinari ad robur vel ſalutem corporis; ſed ad ſalutem & robur animæ. Quare ſi hæc citra ieiunium ſalute potiri non poteſt, vel commodè non poteſt, (id quod ſæpe vſu venire ſolet) contemnendum eſt, quod de corporis incommodo allegatur; Maximè verò cùm eiuſmodi incommodum vel nullum ſit, vel tam exiguum ſit, vt nulla eius ratio habenda videatur.

Baſilii et Bernardi ætate nulla ætas à ieiunii lege generatim eximebatur.

MITTO hîc, illos ipſos, qui iuniores ab omni omnino ieiunii lege ſimpliciter abſoluunt, haud grauatim fateri, conſultè eos facere, qui adoleſcentes, imò etiam pueros inducunt, vt ſemel aut iterum quauis Quadrageſimæ hebdomada ieiunent. Iam ſi citra vllam naturæ offenſionem aut incrementi iacturam, (hanc vnicam enim illi vrgent, qui vigeſimo primo anno minores generatim ab omni ieiunio excuſant) bis aut ter ſingulis hebdomadis ieiunare poſſunt, poterunt vtiq; omnia extraquadrageſimalia ieiunia citra vllam valetudinis offenſionem obſeruare; vt quæ communiter ad vnum tantùm, aut alterum diem protendātur. Saluo proinde grauiſsimo Eccleſiæ iudicio, cenſerem adoleſcentes, vbi decimū quartum vel quintum annum expleuiſſent, non ad ea tantùm ieiunia minis & cohortationibus adigendos, quæ lex naturæ ab illis exigit, ſed ad quædam quoq; Eccleſiaſtica; nam

Iuniores ad quædam Eccleſiæ ieiunia inducendi & compellendi.

nam ad omnia strictè obseruanda illos compellere, fortè non expediret.

SEQVITVR ex prædictis rursum, nullũ omnino mortalium, quantacunq; tandem auctoritate polleat, aut præeminentia fulgeat, ieiunium absolutè acceptum vniuersè abrogare, vel ita cum omnibus & singulis super ieiuniorum lege dispẽsare posse, vt nullus ampliùs ad vllum prorsus ieiunium obligetur. Solus autem vniuersè dispensare hic potest, qui solus omnem ieiunandi causam, omnemque animi morbum præscindere per se potest, nempe DEVS Opt. Max. Cederet enim vniuersalis illa ieiunij abrogatio in apertum iuris diuini & naturalis præiudicium, & in manifestam quoque infirmarum animarum perniciem. Oboleretur namque ea ratione præsentaneum, & ordinarium, & ad spiritalis vitæ cõseruationem omnino necessarium alexipharmacum. Dixi, neminem ieiunium absolutè acceptum abrogare posse: Siquidem ieiunium, quod iam olim obseruatur in Ecclesia, si causa adesset, mutari, vel abrogari quoque posset.

Nullus mortalium ieiuniũ absolutè acceptum vniuersè abrogare potest.

CONSEQVITVR hinc tandem, nouos illos Physicos, qui totum penè Euangelium à vero legitimoq; sensu & scopo in carnalem quandam libertatem transferunt, prę nimia mentis cæcitate si non apertè pugnantia, certè admirabilia statuere ac scribere: Fatentur enim, magnisque vocibus deblaterant, post susceptum Baptismi Sacramentum vsque adeò atrocem incensamque carnis libidinem in regeneratis adhuc superesse, vt totus homo quasi caro, vel quædam carnalium vitiorum sentina effectus, aliud nihil cogitare, nihil dicere, nihil facere queat, nisi peccatum. Sed neque diffitentur quoque, fidelibus perpetuò cum hoc hoste dimicandum, & congrediendum esse; imò verò potissimam perfectionis Christiani hominis partem in eo obnixu & pugna consistere, palàm prædicant. At cùm vtrumque agnoscant, publiceque doceant; præcipuum tamen validissimumque telum, quo contra hunc hostem digladiandum erat, Sanctique & sapientes omnes digladiari solent, & digladiandum esse monent, puta ieiunium, Christiano populo è manibus eripere enixè contendunt.

Sectariorum doctrina sibi planè dissentanea.

ADMITTVNT sanè illi quoddam ieiunium, sed illud planè commentitium, multisq; nominibus mutilum & mancum. Tra-

Cuiusmodi ieiunium admittant & statuant sectarij.

dunt enim, eos demum verè & Christianè ieiunare, qui contra abstinentiæ legem nihil committunt. Addunt, nihil referre, semelne comedas, an bis, carnémue an piscem, vel aliud quodcunque vores, dummodo valetudini rectè consulas, & intra morales abstinentiæ limites te contineas; & tamen clarè iam antè ostensum est, & apud eos, qui cor & oculos habent, palpabile est, aliud esse ieiunare, vt CHRISTVS per Apostolos ieiunandum esse docuit, & totus fidelium cœtus iam inde ab Apostolorum tempore ieiunare semper consueuit, aliud abstinentiæ leges non excedere. Dicũt tandem, nullum ieiuniorum tempus vlli omnino præscribendum esse, sed vnicuique, quando ieiunare velit, & quantum velit, & quomodo velit, liberum relinquẽdum. Sed hoc æquè absurdè & dissentaneè ac primum: Nam si vnusquilibet debet & potest sibi certum tempus deligere, quando ieiunio operã dare velit; ergo non semper est ieiunãdum; quod prima illorum sententia disertè profitetur: Nam, vt ipsis placet, aliud nihil est ieiunare, quàm abstinẽtiæ leges accuratè obseruare; at illas semper seruare oportet.

Sectariorum sententia semper est ieiunandum.

AD hæc si omnino ieiunandum est, vt ieiunandum esse Antagonistæ non diffitentur, quæro ab iis, sempérne ieiunandum sit, an aliquo certo tempore. Si omni tempore ieiunandum est; ergo eo etiam tempore, quo ab Ecclesia ieiunium indictum est: Siquidem omne tempus nullam temporis partẽ excludit. Si aliquo certo tempore; ergo aliquo tempore intemperanter viuere fas erit: Idem enim apud illos est ieiunare, quod naturæ conuenienter viuere. Rursum si non omni, sed aliquo certo & definito tempore; ergo cùm, vt ipsi ponunt, non sit maior ratio de vno, quàm de altero, illud obseruandum erit, quod à lege vel consuetudine præscriptum est. Quandoquidem si quid secundùm se adiaphorum aut indefinitum ad certum tempus vel modum determinandum est, si rationem ducem sequamur, plus apud nos valere debebit maiorum statutum, vel communis populi cõsuetudo, quàm priuata cuiusque libido.

DICENT ad hæc forsan, omni tempore ieiunandum esse, adeoque illo etiam, quo Ecclesia ieiunium indicit, verùm non eo modo, quo iubet Ecclesia. At hæc exceptio nulla est; siquidem vt extet aliquod veri nominis ieiunium, modum à communi

muni abstinentia diuersum habeat oportet. Talem autem modum illi nullum assignant; sed neque vllum quoque, qui eo, quem designauit Ecclesia, sit moderatior, omniq́ue statui & ætati conuenientior assignare possunt. Excipient alij fortassis, & dicent: In modo, in tempore, aliisq́ue similibus ab alterius præscripto dependere, Christianæ libertati non satis consentaneum esse. Verùm hoc quoque nihil est: Sæpe enim iam dictum est, & per se satis quoque manifestum est, Euangelium non prædicare carnis licentiam, sed crucem, sed propriæ voluntatis abnegationem, sed obedientiam, sed omnem virtutis actionem. Notum est enim illud CHRISTI: *Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam.* Item: *Qui non tollit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus.* Rursum: *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata*; aliaq́ue multa eiusmodi. Ad hæc nullum potest esse ieiunium, quod omni modo & lege sit prorsus destitutum: Inepta sunt ergo, quæ de modi vel temporis libertate allegant Sectarij. Verùm de primo præcipuoq; ieiuniorum effectu satis.

Scripturæ inter abstinentiam & ieiunium manifestè secernunt.

Matth. 16.
Luc. 9.
Matth. 10.
Matth. 19.

CAETERVM ex carnis carnaliumq; desideriorum & vitiorum mortificatione, quam ieiunium per se primò efficit, naturali quadam συνεπείᾳ, sequitur alius eiusdẽ fructus æquè ferè illustris ac is, de quo hactenus egimus, nimirum mẽtis ad DEVM eleuatio. Nam cùm caro & spiritus veluti opposita perpetuò inter se colluctentur, consequens fit, vt eò spiritus magis assurgat & floreat, quò carnis sensus magis deprimitur, & conculcatur; è diuerso verò vt spiritus eò magis langueat, prostratusq́ue iaceat, quò caro commodè molliterq́ue habita, petulantiùs contra ipsum insurgit. Alter proinde ieiuniorum effectus est mentis ad DEVM ascensus, cæteraque omnia, quæ cum hac mentis eleuatione naturalem connexionem habent, vt sunt cœlestium rerum gustus, orationis feruor, petitorum impetratio, diuinorum secretorum præceptio, pluraque id genus alia, quæ Scripturæ & Patres ea de re produnt. Constat enim, Danielem non priùs ea, quæ genti suæ olim euentura erant, & alia præterea multa, quæ ad CHRISTI regnum pertinebant, diuino spiritu mentem illius collustrante, & subuehente hausisse, mundoq́ue patefecisse, quàm trium hebdomadarum ieiunio se macerasset. Neque ELIAM rursum priùs ad DEI visionem,

Ex carnis compressione naturaliter consequitur mẽtis seu spiritus in DEVM eleuatio.

Dan. 10.

Ieiunium subleuat mentem ad DEVM, rerumq́ue cœlestiũ notitiam & gustũ conciliat.

 quanta

quanta homini in hac mortali vita obtingere potest, admissum esse, quàm 40. dierum ieiunio ad eiusmodi spectaculum se præparasset. Neque Moysen tandem antè legis tabulas, quibus secreta DEI voluntas continebatur & exponebatur, in monte Syna accepisse, quàm 40. dies non absque miraculo ab omni cibo &
Exod. 24 34. potu abstinuisset. Verùm præstat, ea de re veteres Patres disserentes audire.

Serm. de Ieiun. CYPRIANVS: Ieiunium carnes azymas mundat & solidat, & putredines, quæ ex adipe prodeunt, consumit & siccat. Ieiunium scripturarum deliciis pascitur, contemplatione reficitur,
Dan 2.3. gratia stabilitur, cœlesti pane nutritur. Danieli interpretatio somniorum reuelatur ieiunio, & tres pueri de Babylonio egrediũtur incendio. Moyses in monte 40. diebus cum Domino perseuerans, & DEI familiare colloquium, & legis ministerium ieiunio
Exod. 24.34. promeretur. Elias quoque eodem dierum numero abstinens in
3. Reg. 19. eremo conuersatur. Vtilitas ieiuniorum, temporibus Christianis clariùs patuit, & à multis frequentata in plurimos se effudit. Quoties viri virtutum aliquid à DEO obtinere conati sunt, ieiuniis incubuere & lachrymis; & pernoctantes in orationibus ciliciis carni adhærentibus supplices beneficia postularunt: nec defuit prouentus. Hæc Cyprianus de ieiuniorum vi, dum aliis pietatis officiis non destituuntur.

Apol. cont. Genes. 40. TERTVLLIANVS: Nos ieiuniis aridi, & omni continentia aspersi, in sacco & cinere volutãtes, DEVM tangimus, & cùm misericordiã extorserimus, honoramus. ATHANAS: Quisquis immũdo spiritu vexatur, certum habere debet, spiritus malos ieiunio
Lib. de virg. afflictos abscedere, vim ieiunij metuentes; valde enim Dæmones oblectantur crapula & otio corporis. Magna vis ieiunij, magna & præclara fiunt per illud. Alioqui quomodo fieri posset, vt homines tam mirifica præstent, vt Dominus per eos vel signa faciat, vel sanitatem laborantibus donet, nisi planè ob deuotas meditationes, & humilitatem animi, & conuersationem bonam? Ieiunium enim est cibus Angelorum, & qui eo vtitur, ordinis Angelici censendus est. Atqui Angeli perpetuò in diuinorum mysteriorum contemplatione versantur, mentemque iugiter in DEVM erectam habent.

Dæmones oblectantur crapula & corporis otio: ieiunium autem vehemẽter metuunt.

BASI-

BASILIVS: Ieiunium restrinxit vim ignis, obturauit ora leonum; ieiunium preces nostras subuehit in cœlum, dum illis alatumvice fit,quo sursum ferantur. Ieiunium familiarum est incrementum, iuuentutis pædagogus, ornamentum senibus, bonus comes viatori,tutus conuictor coniugatis.Ieiunium Prophetas generat, potentibus robur addit. Ieiunium legumlatoribus sapientiam subministrat.Ieiunium est bona animæ custodia,corporis tutus conuictor, armatura fortiter belligerantium, sobrietatis architectus.In bellis addit fortitudinem,in pace docet quietem; atq; vt semel omnia dicam, reperies quotquot fuere Sancti, omnes per ieiunium ad vitam DEO dignam fuisse institutos.

Serm. 1. de ieiuna. dam. 2. 6.

Ieiunium Prophetas generat, & sapientiã administrat.

AMBROSIVS: Magna virtus est ieiunij, tam speciosa militia est, vt ieiunare delectaret & CHRISTVM; tam valida, vt ad cœlum homines eleuaret. Et vt humanis magis,quàm diuinis exemplis vtar, Heliæ ieiuni ore vox emissa cœlum clausit sacrilego populo Iudæorum. Quid reliqua eius contexam? Ieiunus filium viduæ ab inferis resuscitauit; ieiunus pluuias ore deposuit; ieiunus ignes de cœlo deduxit; ieiunus curru raptus est ad cœlum, & 40. dierum ieiunio diuinam præsentiam acquisiuit, tunc deniq; plus, quando plus ieiunauit. Et infrà: Quid est ieiunium nisi substantia & imago cœlestis? Ieiunium est refectio animæ, cibus mentis. Ieiunium vita est Angelorum. Ieiunium est culpæ mors, excidium delictorum,remedium salutis, radix gratiæ, fundamentum castitatis;hoc ad DEVM gradu citiùs peruenitur.

Lib. de eti. & ieiun c. 2.

3 Reg. 17.

Iacob. 5.

4 Reg 1.

4 Reg 2.

Cap 3.

Ieiunium est radix gratiæ, castitatis fundamentum.

AVGVSTINVS: Aduertamus, quanta sit inter ieiunium & saturitatem distantia, inter ventrem vacuum & pulmones epulis æstuantes. Moyses quia ieiunauit, vidit Dominum; populus quia manducauit & bibit,idola fabricatus est. Eiusdem ferè sententię sunt hæc Hieronymi: Sed neque secunda conscriptio tabularum, absque ieiunio potuit impetrari:quod ebrietas perdiderat,inedia reperit; ex quo ostenditur posse nos per ieiunium redire ad paradisum,vnde per saturitatem fueramus eiecti.

Ser. 65. de temp.

Li 2 con. Iouin.

Per ieiunium patet reditus ad paradisum.

LEO Magnus: In omni agone certaminis Christiani, vtilitas continentiæ plurimùm valet; ita vt quidam sæuissimorum spiritus Dæmonum, qui ab obsessis corporibus nullis exorcizantium imperiis fugantur, sola ieiuniorum & orationum virtute pellantur,dicente Domino: *Hoc genus dæmoniorum non eiicitur,nisi in ieiunio*

Serm 2. de ieiun. 7. mens.

Matth 17.

Ieiunátis oratio DEO grata dæmonibus terribilis.

& oratione. Grata est ergo DEO, & terribilis dæmonibus ieiunantis oratio. Nec latet, quantum acquirit suæ saluti, quæ tantum præstat alienæ.

Qui sanctè ieiunat, à mũdo alienatur & spiritalis efficitur.

ISIDORVS: Quis parsimoniam non laudet? ieiunium non prædicet? ieiunium res sancta est, opus cœleste, ianua regni, forma futuri, quod qui sanctè agit, DEO coniungitur, alienatur à mundo, spiritualis efficitur. Per hoc enim prosternuntur vitia, humiliatur caro, Diaboli tentamenta vincuntur. BERNARDVS: Non est magnum, si compatitur membrum capiti, cum quo & glorificandum est. Et infrà: Ieiunium corporis est vnctio capitis, & carnis inedia, est refectio cordis. Quid ni dixerim vnctionem, quæ & medetur vulneribus, & exasperatas conscientias lenit?

Serm. 1. de ieiu. Quadr.

Serm. 43.

PETRVS Chrysologus: Mala tempora facit nobis contemptus temporum, cursus non facit. Quod ergo contemptu perdidimus, ieiuniis consequamur, animas nostras ieiuniis immolemus, quia nihil est, quod DEO præstantius offerre possimus, Propheta probante, cùm dicit; *Sacrificium DEO spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum DEVS non spernit.* Homo offer DEO animam tuam, & offer oblationem ieiunij, vt sit pura hostia, sacrificium sanctum, viuens victima, quæ & tibi maneat, & DEO sit data. CHRYSOSTOMVS: Ieiunium est animarum nostrarum tranquillitas, senum decor, adolescentium schola, continentium magister, qui omnem ætatem & sexum quasi diademate quodam ornat.

Psal. 50.

Hom. 1. in Gen.

Ieiunium omnẽ ætatem & sexũ, quasi diademate coronat.

EN omnes hi patres alio alióque orationis genere; alia rursum aliáque via & ratione illustribus sententiis & verbis probant, quod hîc probatum volebamus; nempe ieiunij opus esse, mentem ad DEVM eleuare, rerumq; cœlestium amore eandẽ inflammare, Dæmonibus imperare, ad diuinorum arcanorum cognitionem viam munire, ieiunantiũ preces cœlesti numini gratas acceptasq; reddere, aliáq; id genus non vulgaria virtutum ornamenta à DEO Opt. Max. impetrare. Ecquidni virtutes impetret ieiuniũ, vel easdem augeat, cui vnum hoc munus incumbit maximè, vt carnis vitia ex animæ regno profliget, eandemque spiritui subiuget? Constat enim, eiusdem esse vitia ꝓfligare, & virtutes inducere: quippe cùm in hoc rerum statu anima alterutrius, prorsus expers esse nó queat.

Eiusdem est vitia profligare & virtutes inducere.

SED

SED & ipsum quoque ieiunium, vt pium & iustum, nulláque vitiosa circumstantia deformatum est, præstantis cuiusdam virtutis actus est; neque enim bonos viros facere posset, si aut virtus, aut præcellentis alicuius virtutis actus non esset: efficit autem optimos. Quotquot viros virtutis vidimus, scribit Cyprianus, sine ieiunio non legimus ascendisse, nec aliquid magni moliti sunt, nisi abstinentia præcessisset. His consentiunt hęc Basiliana; Comperies, quotquot fuere Sancti, omnes per ieiunium ad vitam DEO dignam fuisse institutos. Ad hæc suprà ostensum est, ieiunium vel opus esse abstinentiæ, vel peculiarem abstinentiæ speciem; abstinétia autem inter virtutes temperantiæ annexas primatum tenet. Actus rursum & habitus ad idem virtutis genus pertinent. Denique quiuis actus humanus ex eo studiosus dici solet, quòd per rationem ad finem honestum ordinatur, ieiunium autem Christianum per fidei aut rationis lucem refertur ad carnis mortificationem, ad cœlestium rerum contemplationem, ad vitiorum expiationem, aliáque eiusmodi, quæ omnia constat esse honestissima, rectæq; rationi quàm maximè consentanea. Ieiunium itaque non modò virtutum causa, sed præclaræ quoque virtutis actus est.

Serm. de ieiun. Ieiunium bonos & sanctos viros efficit.

Ser. 1. de ieiun.

Ieiuniũ est actus abstinentiæ, hæc autẽ species temperantiæ.

IAM cùm omne omnino iusti veréque studiosi hominis opus vitæ æternæ sit meritorium, sequitur, ieiunia non modò vitiorum expiatoria, multorumq; illustrium donorũ conciliatoria esse, sed cœlestis quoq; glorię meritoria. Neque hoc CHRISTVS Dominus, vbi legitimum ieiunandi modum præfinit, quicquam dissimulat; ait enim: *Tu autem cùm ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam laua, ne videaris hominibus ieiunans, & pater tuus, qui videt in absconso,* ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ, hoc est, reddet vel retribuet tibi in aperto. Atqui omnis iusta redditio ponit debitum, hoc aũt meritum. Ea namq; reddimus, quæ iusto titulo aliis debemus. Pertinet huc quoque, quod Hieremiæ 35. legitur de Rechabitis, Ionæ tertio, de Niniuitis, Iudith 4. & Ester 3. & 4. de Iudæis morti destinatis, Matth. 17. de Dæmonibus soli ieiunio & orationis vi cedentibus, & alibi alia de aliis.

Ieiunium æternæ vitæ est meritorium.

Matth. 6.

Debita merces ponit meritum.

DE veterum Theologorum & Patrum super hac re sententia nulla est quęstio. Nihil enim ęquè apud illos vsitatum est, ac ea adscribere ieiuniis, q̃ inter vera rationis merita vel primas obtinent.

Constat

Constat enim, peccata expiare, delictorum veniam impetrare, infernum claudere, cœleste regnum patefacere, filios DEI ex filiis iræ efficere, mentem cœlesti cibo pascere, animam purificare, hominem ex morte redimere, aliáque id genus complura, quę prisci Theologi ieiunio passim tribuunt, res esse tales, quæ citra illustre meritum ordinariè nō obueniunt. Porrò autem quo sensu, quáue ratione ieiuniis tanta hæc verè tribui queant, id alibi iam explicatum est, & suo fortassis loco denuo explicabitur, hic solùm ostendere lubuit, Patres hæc aliáque eiusmodi ieiuniis familiariter tribuere.

Sermo. de ieiun. de ieiun. & eli.

CYPRIANVS: Ieiuniis ardentis Ætnæ incendium extinguitur, vitiorum sentina siccatur. AMBROSIVS: Ieiunium est mors culpæ, excidium delictorum, remedium salutis, radix gratiæ, refectio animæ, cibus mentis, purificatio animæ, charitatis illecebra, alimentum salutis, reconciliationis sacrificium, incrementum virtutis. Isidorus: Ieiunium est res sancta, opus cœleste, ianua regni: per ieiunium prosternuntur vitia, diaboli tentamenta vincuntur.

Ser. 4 de ieiun.

BERNARDVS: Bonum & salutare ieiunium, quo redimuntur æterna supplicia, dum redimuntur hoc modo peccata. Non solùm autem est abolitio peccatorum, sed extirpatio quoque vitiorum. Non solùm obtinet veniam, sed & promeretur gratiam: non solùm delet peccata præterita quæ commisimus, sed & repellit futura quæ committere poteramus.

Lib. de virg.

ATHANASIVS: Magnum munimentum est ieiunium: Oratio item & eleemosyna, cùm ex morte hominem liberēt. Vt enim ob escam & inobedientiam deturbatus est Adam ex paradiso; ita rursum per ieiunium & obedientiam in paradisum, qui volet, redibit. Basilius: Ieiunium peccatum in intimis secessibus habitans extinguit enecatque, ieiunium tentationes depellit, ieiunium ad pietatem vngit, & vim ignis extinguit. Hæc patres illi de ieiuniorum vi & robore, quibus nihil dici potest clarius, aut ad reuincendum aduersarium potentius.

Hom. 1. de ieiu.

Ieiuniū est satisfactoriū, promeritarumque pœnarum expiatorium.

PORRO autem cùm communi doctorum hominum sententia omnis omnino actus meritorius, simul quoq; soleat esse satisfactorius: ieiunium verò pio animi studio susceptum perfectumq; vitæ æternæ sit meritorium; consequens fit, vt idem quoque promeritarum pœnarum sit expiatoriū: Siue illud ab Ecclesia fuerit indi-

indictum; siue à Confessario iniunctum; siue sponte quoque susceptum. Nam etsi ieiunia à Confessario iniuncta cæteris expient efficaciùs (sortiuntur enim hæc non solùm ex se internáque ieiunantium qualitate vim & energiam, verùm etiam ex clauibus Ecclesiæ): cætera tamen sua satisfaciendi efficacitate non carent. Quandoquidem vt opus aliquod verè propriéque sit satisfactorium, sat est, si ex charitate sit ortũ, carníq; sua natura molestiam adferre natum, etiamsi propter aliquam causam molestiam actu non adferat. Eiusmodi autem sunt tam ea, quæ vltrò suscipiuntur, vel maiorum auctoritate indicuntur, quàm ea, quæ sacerdotis arbitrio pœnitenti pręfiniuntur. Ad hæc satisfacere idẽ est quandoque, quod peccatorum radices exscindere, eorundemque suggestionibus aditum non præbere; eam autem vim non illa tantùm ieiunia habent, quæ à confessario iniunguntur, verùm ea etiam, quæ ab Ecclesia indicuntur, vel sponte à pœnitente suscipiuntur. Deniq; quando Theologi de satisfactionis officiis disputant, propriumque inter illa locum ieiuniis assignant, nihil secernunt inter indicta & non indicta; sed absolutè omnia ieiunia pio castóq; animi proposito suscepta satisfactoria esse pronunciant, & rectè pronunciant; singula enim eiusmodi vi pollent.

Ieiunia à confess. ario iniũcta prę cæteris satisfactoria.

Gregor.

Omnia ieiunia, nisi in ieiunante hæreat impedimentum, sunt satisfactoria.

ENIMVERO quòd ieiunium à Confessario indictum, sit satisfactorium, id nemo negat, nisi qui errore deceptus, vel malitia occœcatus tertiam sacramenti pœnitẽtiæ partem in dubium vocat. Nam si vllum omnino opus verè est satisfactorium, vt citra omnem controuersiam est, certè ieiunium à sacerdote absoluente indictum, maximè est eiusmodi. Quãdoquidem ieiunium illud est opus genere suo bonum & voluntarium, est nihilosecius externo homini sua natura molestum, & charitate, vt hîc ponimus, informatum; (Nam de iustorum ieiuniis præcipuè hoc loco agimus) est tandem ab eo, qui auctoritatem habebat, iniunctum & præfinitum. cur ergo nõ esset satisfactorium? Mitto hîc, pœnitentes miserrimè delusum iri, idque ab Ecclesia, quæ columna & firmamentum est veritatis, si illiusmodi ieiunia non essent verè satisfactoria. Constat enim, per ministros suos ieiunia satisfactionis loco peccata confitẽtibus iniungere. Constat æquè, seriò pœnitentes ieiunationis molestiam, quò à peccatorum reliquiis absoluantur, promptè, alacriterque subire. Si ergo ad finem hunc

Ieiunia pœnitẽti iniuncta, multis modis pœnarũ sunt expiatoria.

Si ieiunia pœnitentibus iniũcta non essent verè satisfactoria, Ecclesia filios suos manifestè deciperet.

 obti-

obtinendum ieiunationes nihil prodessent, in re summi momenti deciperentur grauissimè. Sed absit, vt Ecclesia filiis suis in re vsque adeò graui tam grauiter imponat.

QVOD rursum ieiunium ab Ecclesia indictum eiusmodi vim habeat, id ex causis iam adductis perspicuè patet. Quandoquidem in id genus ieiuniis comperiuntur ea etiam omnia, quæ de intrinseca satisfactionis ratione existunt: puta operis molestia, moralisque & naturalis eiusdem bonitas, ieiunantis voluntas & charitas, indicentis vel præcipientis auctoritas. Liquet idem quoque ex Ecclesiæ precibus, quibus publicè disertis verbis istuc asseritur. Ecclesiæ vox est: Concede misericors DEVS, vt hoc solenne ieiunium, quod animabus corporibusque curandis salubriter institutum est, deuoto seruitio celebremus: Atqui anima non solùm curatur à noxa, verùm etiam à pœna, in hac vel altera vita dependenda. Similes precationes intra Quadragesimale tempus occurrunt plures, quæ omnes citra vllam dubitationem ab omni falsitate immunes sunt; nisi enim tales essent, Ecclesia in publicis & solennibus sacrificiis nullo modo eas adhiberet. Colligitur illud ipsum tandem ex cognatis satisfactionis partibus; fatentur enim, quotquot orthodoxè scribunt & sentiunt, eleemosynas & preces, quas Ecclesia ob causam aliquam indicit, satisfactorias esse. Idem de flagellis quoque, quæ vel DEVS immittit, vel naturalis rerum cursus adducit, statui consueuit. Cur ergo ieiunia, quæ non minùs sunt molesta, quàm illa, satisfactoria non habeantur? An non familiariter dici solitum est, ieiunia ad hoc præcipuè ab Ecclesia instituta esse, vt illa diluantur & expientur, quæ inordinato carnis amore contra DEVM vel proximum commissa sunt?

Ieiunium animabus corporibúsque curandis salubriter institutum est.

Flagella vndecúnq; illata, sunt satisfactoria.

DENIQVE quòd ieiunia sponte suscepta eadem illa vi præstent, id euidenter ostendunt, quæ iam exposita sunt: Siquidem voluntarium operis vires non eleuat, sed sępe auget; cæteris namque exęquatis eò vnumquodque opus magis videtur meritorium & satisfactorium, quò ex meliori alacriorique voluntate proficiscitur; atqui non minùs id voluntarium est, quod nemine iubente vel vrgente suscipitur, quàm quod secundùm alterius præscriptum obitur. Communi huic rationi addo, ieiunium spōte susceptum, debitóque modo expletum, omnium rectè sentientium iudicio

Ieiunia sponte suscepta, sunt satisfactoria.

iudicio, vitæ æternę meritorium esse; sed multò maioris momenti res est, promereri vitam æternam, quàm redimere quamcunq; pœnam temporariam. Sunt sanè Ecclesiæ claues efficaces, viresq; satisfactoriorum operum non parum augent; attamen ad satisfactionem non sunt absolutè necessariæ, alioqui ante conditum Euangelium nullę extitissent verę satisfactiones; quod est falsum.

Maioris momenti est promereri vitam æternam, quàm redimere pœnã temporariam.

TANDEM non est maioris operę maiorísue difficultatis, cladem vel mortem propter peccata à DEO in hac vita intentatam propulsare, quàm peccatorum reliquias exhaurire, aut pro temporariis pœnis satisfacere; at illud per ieiunia aliáque opera seria pœnitentia digna fieri posse, ostendunt complura illustria Scripturarum exempla. Constat enim, Niniuitas, Bethuliatas, Iudæos sub Assueri imperio degentes, Machabæos eorundemque socios, Regem Achab, Manassen, & alios præterea quàm plurimos per ieiunia & alia pietatis officia ab impendenti vitæ periculo se liberasse, calamitatemque, quæ ceruicibus illorum impendebat, euasisse. Niniuitæ, scribit Clemens, cùm per tres dies & noctes ieiunassent, iræ DEI periculum effugerunt; Ester quoque & Mardochæus & Iudith impiorum insultationem, id est, Holophernis & Aman ieiunio declinauerunt. Et Dauid dicit: *Genua mea infirmata sunt à ieiunio & caro mea immutata est propter oleum.* Vos quoque supplicationes vestras per ieiunium DEO offerte.

Non est maioris operę, mortẽ vel etiam cladẽ per ieiunia redimere, quàm Deo pro peccatorum reliquiis satisfacere.

Lib. 5. cap. 21. Apost. const.

Psal. 108.

HVC quoque pertinet illud Hieronymi: Niniue imminentem iram Domini, ieiuniorum miseratione detorsit, quam & Sodoma quoque placasset & Gomorrha, si voluissent agere pœnitentiam, lachrymis patrocinante ieiunio. Achab rex impiissimus, vt sententiam DEI subterfugeret, & euersio domus eius differretur in posteros, ieiunio impetrauit & sacco. Et illud nihilominus Chrysostomi: Ieiunium sententiam reuocat: dixit enim DEVS, subuertetur Niniue, & non est subuersa; Adhibuerunt enim ieiunium & effugerunt. Et illud tandem Petri Chrysologi, quod paulò antè attigi: Mala tempora, scribit ille, facit nobis contemptus DEI, non temporum cursus. Quod ergo contemptu perdidimus, ieiuniis conquiramus, animas nostras ieiuniis immolemus, quia nihil est, quod DEO præstantius offerre possimus. Patet itaq; ieiunium vtcunque acceptum, satisfactorium esse.

Lib. 2. con. Ioui.

Ion. 3.

3. Reg. 21.

Serm. 1. de ieiu.

Serm. 43.

De aliis peculiaribus ieiuniorum effectis & viribus seorsim agere non attinet; quippe cùm nullæ sint omnino, quæ ad capita nunc exposita citra incommodum referri non queant. Vt ergo, quæ sparsim hucusque dicta sunt, in vnum colligamus, ieiunium carnem edomat, ieiunium mentem ad Devm eleuat, ieiunium meritum parat, ieiunium peccatorum reliquias expiat, ieiunium Dæmones profligat, ieiunium miracula patrat, ieiunium iratum Devm placat, ieiunium diuina mysteria reuelat, ieiunium hominibus apud homines gratiam & auctoritatem conciliat, ieiunium animas ex purgatorij cruciatibus liberat. Denique tantæ sunt ieiuniorum vires, tantíque ac tam mirifici eorundem fructus, vt omni quoque diuina humanáq; lege sublata, aduerso casu vrgente, aut grauiori quocunque carnis cum spiritu conflictu infestante, ab omnibus Christi fidelibus studiosissimè adhiberi iure meritóque semper debeant.

Summa eorum, quæ ieiunia præstant.

At obiiciet hîc fortè quispiam; si ieiunium tantarum virium esset, Monachi cæteríque omnes, qui crebris ieiuniis vacant, magnæ perfectionis & sanctimonię viri forent, & tamen ea perfectio & sanctimonia in illis non apparet? Ad hoc breuiter respondetur, quæ de ieiuniis eorundemque viribus hucusque asserta sunt, ea non de quouis ieiunio promiscuè accipienda esse, sed de iustorum cæterorumque, qui pia, sancta, & studiosa voluntate ieiuniis dant operã. Nam vt non omnes, qui orant, vel eleemosynam erogant, rectè & meritoriè orant, aut eleemosynas erogant; ita non omnes quoque, qui ieiunant, rectè & meritoriè ieiunant. Comperiuntur enim, qui Pharisaicè ieiunant, alij qui gulosè, alij qui dolosè, alij qui immoderatè vel inordinatè, alij qui superstitiosè vel hæreticè, alij qui sathanicè, alij tandem, qui alio modo inter ieiunandum errant; hi autem omnes, aut nullo omnino aut certè perquam exiguo fructu ieiunant.

Non omnes, qui ieiunant, ritè & meritoriè ieiunant.

Pharisaice ieiunant, qui non ob id ieiunant, quò Deo placeant, aut pro contractis debitis eidem satisfaciant, aut carnem contra spiritum insurgentem comprimant, aut ad diuina capessenda & pertractanda aptiores se reddant, aut debitam Ecclesiæ eiusdémue magistratui obedientiam præstent: Sed quò pij religiosíque hominis titulum vulgò obtineant, sanctimoniæque opinionem apud populares sibi comparent. De hoc hominum genere

Cuiusmodi sint, qui pharisaicè ieiunant.

genere CHRISTVS Dominus ita loquitur: *Cùm ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes: exterminant enim facies suas, vt appareant hominibus ieiunantes. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.* Quòd si eiusmodi mercedem iam receperunt; non est ergo, vt vllam ampliùs à DEO in hac vel in altera vita expectent. Matth. 6.

GVLOSE ieiunant, qui debitæ temperantiæ leges inter ieiunandum non seruant: Cuiusmodi sunt, qui pro status conditione vel corporis sui constitutione nimis opipara, vel nimis curiosa, vel nimis quoque pretiosa quæritant. Tum ij rursum, qui ieiunium soluturi nimis auidè vorant, aut in appositas escas nimis præcipitanter inuolant; vel tempora ieiunio soluendo præfinita non expectant; vel plus certè quàm par est anticipant. Tum ij denique, qui pransuri vel cœnaturi tantum simul ingerunt, quãtum biduo digerere vix queunt, quos intemperantiæ Hieronymi sententia meritò condemnat: Qualis, scribit is, est illa refectio post ieiunium, cùm pridianis epulis distendimur, & guttur nostrum mediatorium efficitur latrinarum. Dumque volumus prolixiori inedia famam quærere, tantum voramus, quantum vix alterius diei nox digerat. Hæc ille in eos, qui diutius quàm necessum erat, ieiunia protendentes, postea immodicis escis sese ingurgitabant.

Quid sit, gulosè ieiunare, & quibus modis gulosè ieiunetur.

Lib. 2. contra Iouin.

DOLOSE ieiunant, qui vino vel alio quouis potu ebrietatem ciere nato, ante vel post prandium ea copia studiosè vtuntur, vt esuriem fallant. Tum illi quoque, qui in vespertino aut matutino sacratissimo, Ecclesiæ indulgentia scientes volentesque abutuntur. Nam etsi illa per modum medicinæ, ne potus obsit, ante vel post cibum sumptum, exiguarum quarundam rerum vsum permittat, nullo tamen modo permittit luxuriosas cœnas, aut superuacaneas escarum ex quibuscunque rebus confectarum libationes. Falluntur enim grauiter, qui terræ vel arborum fructibus, aut dulciariis libis, aut aliis quibuscunque eiusmodi tragematis ieiunium solui posse negant. Verùm multò crassiùs hic errant, qui, si nihil calidum vel coctum vesperi accipiant, probè se ieiunare existimant, quodcunque demum ex aliis, vel quantumcunque sumant. Tum ij denique, qui quodcunq; alimenti genus in fraudem ieiunij vsurpant.

Quid sit dolosè ieiunare, vel ieiunio fraudem facere.

Multis modis inter ieiunandũ fraus committitur.

IMMODERATE & inordinatè simul ieiunant, qui ieiunio operam dantes, Christianæ prudentiæ & charitatis ordinem non seruant:

Qui cẽsendi sint inordinatè ieiunare.

ſeruant: quales ſunt, qui ita ieiuniis ſe macerant, vt ad munia debita rite obeunda inutiles ineptosq́ue ſe reddant; maximè verò ſi ſtudio id faciant, ſecùs ſi ob ingentem ſpiritus feruorem exceſſum non animaduerterent. Spectant huc illi quoque, qui, vt indicta vel vltrò ſuſcepta ieiunia expleant, maioris pietatis vel neceſsitatis opera neglectui ducunt. Tum illi omnes, qui tam in ſeruando quàm in ſoluēdo ieiunio, rationis medium tranſiliunt. Cuiuſmodi inter cęteros ſunt, qui poſt productum ad biduum vel triduum ieiunium ita cibo potuq́; ſeſe ingurgitant, vt molem geſtare vix valeant. Contra totum hoc ieiunantium genus Hieronymus ita ſcribit: Non mediocriter errant, qui bono magno præferunt mediocre bonum. Nonne rationabiliter homo dignitatem amittit, qui ieiunium charitati, vel vigilias præfert ſenſus integritati? Et infrà: De rapina holocauſtum offert, qui ciborum nimia egeſtate, vel ſomni penuria corpus ſuum immoderatè affligit. Et eadem diſtinctione rurſum: Sint tibi quotidiana ieiunia, & refectio ſaturitatem fugiens; nihil enim prodeſt biduo vel triduo tranſmiſſo vacuum portarę ventrem, ſi pòſt pariter obſtruatur.

D.5. de conſ. nō mediocr.

Quid ſit ſuperſtitioſè ieiunare.

SVPERSTITIOSE ieiunant, qui prauo aliquo errore imbuti, modum ieiunandi ab Eccleſia præfinitum non ſeruant, aut quippiam tanquam neceſſarium ieiunio admiſcent, quod ad ieiunij rationem non ſpectat. Ad hunc locum pertinent, qui inter ieiunādum Iudæorum, vel Sarracenorum, vel Mahometanorum ritibus magis, quàm Chriſtianorum moribus ſeſe accommodant; rati nimirum, ſe non ieiunare, ſi ante nocturnorum ſiderum exortum, ieiunium ſoluant. Tum illi rurſum, qui eſculenta ex iis vaſis deguſtare non audent, in quibus carnes quandoque coctæ fuerant, vel piſciculis tantùm exanguibus veſcendum putant. Aſt multò maximè ſuperſtitioſos vel malitioſos veriùs hîc ſe probant, qui violatæ legis peccatum eiuſmodi oratione nonnunquam excuſant: Leporum, ceruorum, auium, cæterorumq́ue delicatorum animantium eſcas reprobamus, ſolis autem vulgaribus carnibus abſque ſale coctis veſcimur. Quaſi verò Eccleſia ſolas ferinas vel ſale conditas carnes prohibuerit, & non reliquas omnes indiſcriminatim? Demum illi quoque inter ſuperſtitioſos cenſeri poſſunt, qui diebus lege vel conſuetudine ab omni ieiunio

iunio exemptis non ex pietate vel alia iusta causa,sed ex errore vel contemptu ieiunant.

HAERETICE ieiunãt & illi ipsi in partem,de quibus iam egimus, & alij præterea omnes, qui Nouatianorum, vel Manichæorum, vel aliorum quorumlibet hæreticorum ritu vel mente ieiunant,vel tempora, quæ ipsi ex certo errore ieiuniis consecrarunt, anxiè obseruant. Notum est illud Conc. Carthaginensis quarti: Qui die Dominico studiosè ieiunat, non habeatur Christianus. Et illud Conc.Gangrensis:Si quis propter continentiam,quę putatur, aut contumaciam in die Dominico ieiunat, Anathema sit. Et illud Melchiadis Papæ: Ieiunium Dominici diei & quintæ feriæ nemo celebrare debet, vt inter ieiunium Christianorum & Gentilium; veraciter credentium & hæreticorum vera & non falsa discretio habeatur. Et illud tandem Ignatij Martyris: Quicunque Dominicam aut Sabbatum ieiunauerit, ipse est CHRISTI interfector. Hæc illi contra hæreticorum sui temporis ieiunia, quæ nunc,quod ad feriam quintam & sabbatum attinet, vt ipsæ quoque hæreses, propter quas eiusmodi leges editæ fuerant, iam olim in dissuetudinem abiuerunt. Hæreticè quoque hac tempestate ieiunant, si tamen ieiunium hoc dici potest, qui inter ieiunandum nullum ciborum delectum, nullum dierum aut temporum discrimen, nullum denique cœnarum vel prandiorum numerum aut modum obseruant. Etenim diebus ieiunio consecratis comedunt,quoties volunt, & quantum volunt,& quod volũt, nullam aliam suæ præuaricationis causam adferentes, quàm homini Christiano libera esse omnia.

Quales sint, qui hæreticè ieiunant.

Cano. 46.

Cano. 18.

Epist. ad Episc. Hispa.

Epist. ad Philip.

Qui hac ætate hæreticè ieiunent.

SATANICE tandem ieiunant,qui ieiuniorum legi ita parent, vt tamen nullum peccandi finem faciant;hoc autem Dæmonum esse proprium,nemo sapiẽs ignorat. Constat enim,nihil illis cum cibo vel potu commercij esse, neque tamen à praua peccandi voluntate vllo vnquam tempore desistere. Quòd autem ieiunium eorum, qui in vitiorum sordibus persistunt, omniq́ue virtutum præsidio destituuntur,nullius apud DEVM sit momenti, roborísque planè perexigui, id apud eruditos & veteres Theologos dubitationem nullam habet omnino.

Qui Satanicè ieiunare dicendi sint.

BERNARDVS:Si sola gula peccauit,sola quoq; ieiunet,& sufficit: Si verò peccauerunt & membra cætera, cur non ieiunent & ipsa?

Ser. 3. de Quadr.

Vt ieiun[illegible] Deo sit gratum non modò gula, sed cætera omnia membra à vitiis ieiunare debent.

ipsa, ieiunet ergo oculus à curiosis aspectibus, qui deprædatus est animam, ieiunet auris; ieiunet lingua; ieiunet manus; ieiunet anima ipsa. Ieiunet oculus à curiosis aspectibus, & omni petulantia. Ieiunet auris nequiter pruriens à fabulis & rumoribus. Ieiunet lingua à detractione & murmuratione. Ieiunet manus ab otiosis signis & operibus omnibus, quæ non sunt imperata. Sed & multò magis anima ipsa ieiunet à vitiis, & propria voluntate sua. Etenim sine ieiunio hoc, cætera à Domino reprobantur.

Esa 58.

Sicut scriptum est: *Quia in diebus ieiuniorum voluntates vestræ inueniuntur.*

D.5.de con. Nihil.

FACIT huc quoque illud Pij Pont. Max: Nihil prodest homini ieiunare & orare, & alia religionis opera agere, nisi mens ab iniquitate, & ab obtrectationibus lingua cohibeatur. Et illud Eusebij Emyseni: Ieiunare & vigilare, & mores non corrigere, sic est, quomodo si aliquis extra vineam, aut circa vineam exstirpet & colat, vineam autem ipsam desertam atque incultam relinquat, vt spinas & tribulos germinet. Et illud Augustini: Qui ista vitamus, quæ aliquando licent, inprimis peccata fugiamus, quæ nunquam licent. Itaque si volumus bene ieiunare à cibis, ante omnia ieiunemus à vitiis.

Hom. 2.

Hom. 1. de ieiu.

ET illud Basilij Magni: Verum ieiunium est, à vitiis omnibus alienum esse. Solue omne vinculum iniquitatis, condona proximo; si quid dolet animo remitte illi debita. Nolite ad contentiones & lites ieiunare. Væ his, qui ebrij sunt non à vino. Ira mentis est temulentia, eamque à sobrietate excutit haud aliter, quàm vinum. Et illud Athanasij: Qui ieiunio vtitur, ordinis Angelici censendus est. Sed ne, mea dilecta, simplex quoddam ac promiscuum ieiunium putes. Non enim, qui à cibis abstinet solummodò, probè se gerit, sed qui abstinet ab omni opere malo.

Ira mentis est temulentia.

Lib. de virg.

Hom . de ieiu.

ET illud B. Maximi: Quid aliud est sanctificare ieiunium, nisi ieiunij causa sancta velle, iusta facere, iniqua vitare? Et ideo, fratres charissimi, si volumus DEO placita exhibere ieiunia, simus in fide fortes, in iudiciis iusti, in amicitia fideles, in iniuriis patientes, in contentionibus moderati, refugientes turpiloquia, aduersus iniqua constantes, in conuiuiis sobrij, in voluptatibus continentes, in charitate simplices, inter subdolos cauti. Si huiusmodi virtutibus nostra voluerimus sanctificare ieiunia, tribuente Domino

Quid sit sanctificare ieiunium.

mino ad gaudia cœlestium promissionum indubitata fiducia & conscientia lætiore veniemus.

Et illud tandem Gregorij: (Superuacaneum enim censeo reliquos, qui sunt plurimi, huc adducere) Per Ioëlem dicitur sanctificate ieiunium. Ieiunium quippe sanctificare est adiunctis bonis aliis dignam Deo abstinentiam carnis ostẽdere. Cesset ira, sopiantur iurgia. Incassum enim caro atteritur, si à prauis suis voluptatibus animus non refrænatur. Hæc Patres de ieiunio aliarum virtutum ornatu destituto, & vitiorum sordibus contaminato. Multa eiusmodi in sacris literis passim occurrunt. Iudicabant quandoq; Iudæi non satis iustè secum agi, quòd nimirum ieiunarent, seque affligerent, neque votorum tamen compotes euaderent. Verùm de repulsa deque ieiunij illorum inefficacitate eiusmodi responsum tulerunt:

Ioël. 2.

Incassum caro teritur, si à prauis voluptatibus animus non refrænatur.

Ecce in die ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra, & omnes debitores vestros repetitis; ecce ad lites & cõtentiones ieiunatis & percutitis pugno impiè. Nolite ieiunare sicut vsq; ad hanc diem, vt in excelso audiatur clamor vester. Nunquid tale est ieiunium, quod elegi? per diem affligere hominẽ animam suam? nunquid contorquere, quasi circulum, caput suum? & saccum & cinerem sternere? Nunquid hoc vocabis ieiunium & acceptabilem diem Domino? Nonne hoc est magis ieiunium, quod elegi? dissolue colligationes impietatis, solue fasciculos deprimentes, dimitte eos, qui confracti sunt liberos, et omne onus disrumpe. Frange esurienti panem tuum; cùm videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne despexeris &c. Patet hinc ergo, non omnia ieiunia esse fructuosa; & ratio rursum, cur non omnia sint talia, siue cur non omnes ieiunantes iis gratiis & beneficiis potiantur, quæ ieiuniis passim tribuuntur.

Esa. 58.

Qvi ergo ieiuniorum suorum fructu frustrari non vult, non ieiunet is Pharisaicè, aut superstitiosè, aut dolosè, aut inordinatè, aut hæreticè, aut satanicè, aut alio quocunque modo vitiosè, sed piè, sanctè, religiosè, rationi denique & legi per omnia consentaneè. Nam quæcunque in Scripturis vel sanctorum Patrum monumentis de admirabilibus ieiuniorum viribus passim leguntur, ea omnia de ieiuniis castis & Christianis accipienda sunt, non de iis, quæ modò reiecimus. Verùm de ieiuniorum viribus & fructibus satis.

Non omne ieiunium esse liberum, tametsi per modum absoluti præcepti nihil in nouo Testamento de illius ratione cautum extet.

CAPVT DVODECIMVM.

EIVNIVM quatenus ad sanandos vel auertendos prauos animi vel corporis morbos absolutè est necessarium, sub naturalis iuris præceptum cadit. Non quòd cibum quouis tempore sumere, dummodò sobriè sumatur, secundùm se sit malum; aut quòd crebriùs interdiu comedere per se sit peccatum; aut quòd vllum omnino alimēti genus iure naturali simpliciter sit prohibitum; sed quòd res per se alioqui bona & salutaris, tum demum incipiat esse mala & noxia, cùm ex illius vsu certum aliquod animę vel corpori exitium procreatur: Siquidē naturali ęquitate, omni quoq; humana lege submota, ab iis omnibus abstinere obligamur, quę corporis vel animæ saluti aduersari certò dignoscuntur.

Iure naturali ab iis omnibus abstinere obligamur, quæ animę vel corporis saluti aduersari dignoscuntur.

AT verò licet ius naturale peculiarem abstinentiam quandoque exigit; nullam tamen certam peculiaris huius abstinentiæ siue ieiunij rationem aut modum præfinit: præfinit autē próque locorum ac temporum qualitate determinat isthæc ius humanum. Intercedit autem inter iura hæc eorundemque præcepta non parum. Etenim ius naturale ea tantùm vetat, quæ secundùm se simpliciter, aut certè ex aliqua loci aut temporis circumstantia sunt mala, animæue vel corpori noxia. Ea rursus solùm idē ius iubet, quę natura sua sunt honesta, nec nō ad tuendam vel cōseruandam animæ corporísue salutē vtilia vel necessaria. Ius autē humanū non est contentum ea solùm vetare, quę apertè sunt mala, vel ea tantùm mandare, quæ absolutè sunt bona vel necessaria; sed porrò progressum ea interdum quoq; iubet, quæ viam ad ea muniunt, quæ per se bona & honesta censentur; & ea rursum nōnunq̃ vetat, quæ ansam ad ea perpetranda subministrant, quæ per se mala vel inhonesta putantur; exempli causa: Ius naturale cauet, ne quis insontem lædat aut occidat; Ius autem humanum, vbi id necessarium iudicat, ne quis arma, quibus alterum occultè vel manifestò offendere posit, deportet, seuerè inhibet.

Quid inter humanum & naturale ius intercedat.

Ius naturæ secūdùm se absolutè bona vel mala, iubet vel vetat tantùm; ius humanū ea etiā iubet vel vetat, quæ viā ad eiusmodi bona vel mala aperiunt.

Ivs naturale rursum quædam tantùm communia dictat & docet, Ius autem positiuum generalia illa communiaque naturalis iuris decreta ad vitæ humanæ praxim, particularesque viuendi rationes & canones deducit. Exemplo rem declaro. Ius naturale fures, adulteros, sicarios, cæterosque eiusmodi, quòd sint homines improbi, Christianæque Reipub. perniciosi, pœna coërcendos dictat. Verùm quòd fur sit fustigandus, aut ad metalla damnandus, vel in crucem agendus, quòd adulter vel sicarius capite mulctandus, vel alio eiusmodi supplicio afficiendus, id ius naturæ non docet, neque determinat, determinat autem id prudentia vel lex humana; Verumtamen determinationis huius modus dependet ex communi illo iuris naturàlis principio; mali sunt puniendi. Nunquam enim furem suspendere, aut fustigare liceret, si ius naturæ improbos in improbitate deprehensos impunè dimittendos doceret. Idem statuatur de reliquis omnibus humanis legibus; tota enim illarum vis pendet ex iure naturàli. Quòd si qua est, quæ æquitati naturali aduersatur, ea non est lex, sed legis corruptio. Ius denique humanum, quòd circa particularia resque sua natura indifferentes & mutabiles plurimùm occupetur, est mutabile: Ius autem naturæ, propter causas paulò antè assignatas est immutabile.

Ius naturæ generalia tantùm dictat & docet, ius autem humanū generalia iuris naturalis præcepta vel dictamina ad particulares canones & leges deducit.

Fundamentum & praxis iuris humani est ius naturæ.

Ius humanum mutabile, naturale autē est immutabile.

Ad rem propositam; cùm animæ vel corporis salus id deposcit, ieiunio vel abstinentiæ vacandum esse, istud dictat ius naturæ in genere; At verò quo modo, quáue ratione, aut quo tempore fieri id debeat, illud determinandum relinquitur prudentiæ humanæ. Igitur vt ieiunia sunt quædam alexipharmaca ad hominis salutem simpliciter necessaria, ius naturæ illa à nobis exigit; vt autem per humanam prudentiam ad hunc vel illum abstinentiæ modum sunt determinata, non absoluta rei necessitas, aut naturalis iuris æquitas ea à nobis efflagitat, sed tantùm maiorum auctoritas, quacunque tandem de causa illa efflagitet; nam istud ad legis vinculum est quodammodo impertinens. Nam etsi scopus, quem legislator sibi proponit, præcepti sit ratio, legisque quadantenus anima, non tamen cadit in præceptum, sed tantùm opus, quod ad eiusmodi finem vel scopum ordinatur.

Ieiunia vt ad hominis salutem sunt necessaria, exigit ius naturæ; vt verò ad hunc vel illum abstinentiæ modum sunt determinata, non naturæ necessitas, sed maiorū auctoritas exigit illa à nobis.

Quomodo & quando iure naturali abſtinere à quibuſdã, vel ieiunare obligemur.

PORRO autem quòd omni humana lege & conſtitutione è medio ſublata, ſola naturalis iuris vi interdũ obligemur ieiunare, hoc eſt, à quibuſdam per ſe alioqui licitis abſtinere, vel parciùs, quàm communis abſtinentiæ ratio poſtulat, cibum ſumere, illud probare non admodum fuerit difficile. Conſtat enim, dum pleuritide laboro, aut ardenti febri æſtuo, eodem illo iure & vinculo me à potenti vino, cæteriſque omnibus inſigniter inflammantibus, ſecundùm periti medici præſcriptum, vel rectæ rationis iudicium abſtinere obſtringi, quo obſtringor vitã tueri, vel me ipſum non occidere. Ad vtrumque autem iure naturali obſtringor. Quare iure illo ſaluo, oppoſitum velle, aut facere neutiquam valeo.

Iure naturali ab iis omnibus abſtinere obligamur, que obſunt animæ: & quidẽ multò magis q̃ ab iis, quæ officiunt corpori.

IAM ſi iure naturali à noxiis eſcis abſtinere teneor, vt corpus valeat, aut ne graue aliquod detrimentum accipiat, quantò magis eodem illo naturalis iuris vinculo adactus, ab eiuſmodi eſcis abſtinere obligabor, ſi ea fortè ſpiritali febri incenſus ardeam, vel ea interna animi peſte laborem, aut eo Dæmone obſeſſus tenear, quem abſque ieiuniorum, vel abſtinentiæ præſidio extinguere, aut ex animæ regno exturbare nullo modo queam? At poteſt nonnunquam id nobis vſu venire, cùm quandoque non minùs ægrè habeamus, neque minùs quoque periculosè laboremus, quàm Euangelicus ille, qui CHRISTO atteſtante, citra ieiuniorum medicinam curari non poterat. Sunt ergo ea omnia, quæ in vitæ humanæ vſum veniunt, iure naturali permiſſa; at illud non ſemper, neque ſimpliciter, ſed hactenus tantùm, quatenus corporis vel animæ ſaluti non officiunt: Vbi autem alterutri parti inſigniter obeſſe incipiunt, mox adiaphora eſſe deſinunt.

Matth. 17.

Omnia quæ in vitæ humanæ vſum veniunt, iure naturali tantiſper ſunt permiſſa, dum corpori vel animo non officiunt.

DICES forſan, quod ſecundùm ſe liberum vel indifferens eſt, id ſemper eiuſmodi eſt, adeoq; iure naturali præceptum non eſt; ſed ieiunia ſecundùm ſe ſunt libera, aliâs omnes promiſcuè obligarent. Ad hoc dici poteſt, naturali iure quippiam bifariam liberum eſſe, vel, quod in idem redit, duplex naturæ adiaphorũ in rerum natura extare: Vnum, quod neq; ſecundùm ſe, neq; ſecũdùm operis modũ ad hominis ſalutẽ eſt neceſſarium. Quomodo perpetua virginitas, volũtaria paupertas, profeſsio monaſtica, & alia quædam eiuſmodi ſunt libera. Ius enim naturale ſecundùm ſe,

Duplex naturæ adiaphorum.

nulli indicit cœlibatum, nulli spontaneam facultatum ἀποταγὴν, nulli propriæ voluntatis ad alterius arbitrium abdicationem. Alterum, quod secundùm se quidem facit ad hominis salutem, non tamen semper, neque secundùm operis modum, vel qualitatem; & hoc modo ieiunium, quatenus ad animæ vel corporis salutem est necessarium, non est simpliciter liberum; sed cadit in præceptum; veruntamē quò ad modum secundùm hoc ius manet semper liberum. Ius enim naturale non præfinit aliquem certum ieiunandi, vel abstinendi modum; sed ipsum tantùm secundùm se ieiunium, vel abstinentiam.

Ieiuniū iure naturali secundùm se nō semper est liberum, secundùm modum autem eo iure semper est liberum.

QVAMOBREM cùm Niniuitæ certam ex Ionæ prædictione pestem, nisi tempestiuè resipiscerent, sibi imminere intellexissent, rationis ministerio ducti, omnibus cùm hominibus, tum iumentis quoque ieiunium indixerunt, saccóque induti & cinere conspersi totos se ad pœnitentiam composuerunt. Quamuis hæc omnia non absque peculiari quadam diuini spiritus synergia. Natura enim per se solam non docet, aut certè disertè non docet, offensum numen operibus nostris placari. Idem alios gentium & nationum populos fecisse comperimus, quotiescunque impendentem aliquam cladem propulsare, aut singulare aliquod beneficium à DEO impetrare voluissent; & id quidem eò feruentiùs, quò maiorem fidei lucem DEIque cognitionem hauserant. Quare qui prope Iudæam agebant, religiosiùs in eiusmodi pietatis officiis se exercebant, quàm qui procul à Palæstina positi.

Gentes natura duce sæpe à multis abstinebant, quæ secundùm se libera erant.

AT verò nationes & populi illi, qui πολυθεΐας seu idololatriæ errore occæcati, veram DEI iustitiam ignorabant, singularemq; eiusdem de rebus omnibus curam & prouidentiam non satis perspectam habebant, vel omnino etiam negabant, vt reliqua virtutum studia pro nihilo ducebant; ita ieiunia quoq; cæteráque, quæ ad gulam & carnis voluptatem minùs faciebant, veluti ingratam stomacho escam, aut amara catapotia palàm auersabantur; tantumque aberat, vt libidinis ardorem carnis afflictione extinguere satagerent, vt vltrò quoque ad omne libidinum & obscœnitatum genus sese dimitterent. Decantabant sanè illorum vates Stygias paludes, Sysiphi labores, Tantali sitim, aliáque id genus inferorum tormenta; sed hæc omnia, qui sapientes apud illos habebantur, vt mera figmenta publicè deridebant: rudes verò, quòd fabu-

Vt cætera virtutū studia apud paganos locum nō habebant, ita voluntaria quoq; ieiunia apud illos iacebant.

larum inuolucris tecta proponerentur, quorsum attinerent, non intelligebant; aut si qui inter illos erant, qui de alterius vitæ suppliciis aliquid compertum habebant; nesciebant tamen, per voluntaria ieiunia, aliosque corporis cruciatus sponte in hac vita susceptos redimi posse. Quare plerique omnes absque vlla pœnitentia in conceptis semel erroribus perpetratisque flagitiis, ad finem vsque vitæ persistebant.

Probabile fit patres, qui legē antecesserunt, suas habuisse ferias & ieiunationes.

AD Patriarchas autem cæterosque sanctos, qui Moysi legem antecesserunt, quod spectat, quòd iustitia, pietate, sobrietate, omniq; alio virtutum genere excellerent, dubium nullum est, quin omnia illa ieiunia, quæ lex naturalis ab illis exigebat, magna cum religione & diligentia explerent. Imò verò valde credibile fit, vt suas illi habebant statas preces & sacrificationes, ita suas quoque habuisse ordinarias ferias & ieiunationes. Nam etsi sacræ literæ nusquam illud disertè affirmant, nusquam tamen quoque disertè negant. Imò aliquid eiusmodi isthic extitisse alicubi insinuant: Quandoquidem Moyses, qui primus apud Iudæos legem scripto promulgauit, de ieiunio votiuo perinde ac de re iam tum nota, vulgóque vsurpata scribit & loquitur; ait enim: *Si qua mulier vouerit, & iuramento se constrinxerit, vt per ieiunium, aut cæterarum rerum abstinentiam affligat animam suā, in arbitrio viri erit, siue faciat, siue non faciat.* Spectant ad futurum hæc sanè, nihilominus sanctionis huius occasio ex antecedentium temporum vsu & consuetudine petita est; sensus enim est, si qua mulier inposterum vouerit.

Numer. 30.

Apud Iudæos duplex ieiuniorum gen⁹ obtinebat: vnū diuino præcepto, alterum maiorum traditione constans.

APVD Iudæos porrò post legem iam latam & promulgatam duplex ieiuniorum genus obtinebat: alterum diuinitùs præceptum, quod erat omnibus ieiunare valentibus commune: alterum per traditiones à maioribus acceptum: quod Scribis & Pharisæis, cæterisque religiosioribus erat proprium. De priori verbum DEI ita cauebat: *Decimo die mensis septimi affligetis animas vestras, & offeretis holocaustum Domino. Omnis anima, quæ afflicta non fuerit die illa, peribit de populis suis.* De posteriori apud Matthæum hæc tradita extant: *Quare nos & Pharisæi ieiunamus frequenter, discipuli autem tui non ieiunant?* Hoc de expiationis ieiunio accipi nequaquam potest; erat enim capitale, si quis illud violasset. Accipiendum est ergo de ieiunio traditionario, quod homo plebeius citra noxam prætermittere poterat.

Leuit 16.23.

Matth 9. Marci 2.

IEIVNIO

IEIVNIO expiatorio, si legis vim spectes, cognatum erat ieiunium mensis quarti, quinti, septimi, & decimi: tum cætera omnia, quæ veteri illi populo propter necessitatem vel vrgentem aliquam causam ex tempore iniungebatur. Nam & Saul vniuerso exercitui sub mortis interminatione diuinum ieiunium indixit, & Ester Regina Iudæis, qui in ciuitate Susan versabantur, triduanam ab omni cibo & potu abstinentiam per Mardochæum demandauit, & Eliachim Sacerdos omnes tantisper ieiunare voluit, dum auxilium ex alto veniret, & alij item alios. Erant autem omnia illa ieiunia maiori ex parte temporaria, & certa quadam ratione priuata, quæ proinde hoc tempore neminem omnino ad sui obseruationem obligant.

Zachar.8. 1.Reg.14. Ester.4. Iudith 4.

AT verò licet veterum Iudæorum & recentium Christianorum ieiunia, quoad vinculum & modum & numerum & tempus, & alia quædam eiusmodi non consentiunt, in aliis tamen plerisque inter se conspirant. Nam vt Catholicæ Ecclesiæ filij ieiunant, quò cœleste numen ob peccata nostra offensum placent, eidemque in partem satisfaciant; aut vt spiritale vel temporale aliquod beneficium ab illo impetrent, ita vetus quoque Iudæorum populus. Neque enim aliô spectabat acris illa Ioëlis Prophetæ exhortatio: *Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, & fletu, & planctu*, quàm ad pœnitentiam. Nec alia rursum de causa ieiunabat Achab, Dauid, Ester, Iudæi, qui in Bethulia & Susan ciuitate agebant, quàm vt iratum DEVM sibi propitium redderent. Nec aliô tandem expiationis ieiunia, quæ decimo mensis septimi die magna totius populi religione celebrabãtur, tendebant, quàm ad peccatorum expiationem, mentisque cum DEO coniunctionem.

In quibus Iudæorum & Christianorum ieiunia conueniant, in quibus item à se inuicem discrepent. Ioel.2. 3 Reg 21. Ester 4. Iudi.4. Leuit.23.

RVRSVM vt familiare erat Iudæis defunctorum gratia ieiunio se affligere; ita iis quoque id legitimum est, qui CHRISTO nomina dederunt. Animæ defunctorum, scribit GREGORIVS, quatuor modis soluuntur; aut oblationibus sacerdotum, aut precibus sanctorum, aut charorum eleemosynis, aut ieiunio cognatorum. Similia comperies apud alios veteres Theologos.

1.Reg.vlt. 2.Reg.1.3. Iudæi defunctorum causa ieiunio se affligebãt. Cap. animæ 13. q.2.

DENIQVE vt Iudæi dies illos, quibus insignes calamitates aut clades populo acciderant, anniuersario luctu & ieiunio recolebāt;(Huc enim,vt suprà ex B.Hieronymi & veterum Iudæorum sententia expositum est, pertinebat ieiunium quarti, quinti, septimi & decimi mensis) ita pij quoq; Christiani indignam Creatoris & Saluatoris sui necem, anniuersario ieiunio & luctu celebrare assolent. Nam etsi sacra illa paschalis hebdomada quadragesimalis ieiunij pars sit,attamē quò dolorem, quem de Redemptoris CHRISTI cruciatibus capiunt,testatiorem faciant,omnia pietatis officia & afflictionum genera per id tempus augere student. Quæ hucusque allata sunt, ea dilucidè ostendunt,& ante & post latam quoque Moysi legem non omnia ieiunia fuisse libera, id quod ea quoque validè confirmant, quæ suprà de ciborum delectu disputata sunt. Constat enim,eiusmodi delectum aliud ferè nihil esse,quàm quoddam partiale ieiunium.

Christiani dominicæ passionis memoriam ieiunio & luctu celebrant.

Ciborum delectus quoddā partiale ieiunium.

AD Euangelium autem & nouum Testamentum quod attinet, etsi illud ieiunium in genere commendet, modumque nonnullum salubriter ieiunaturis præfiniat, & religiosè ieiunantibus præmia promittat,& vsum ieiunij post sublatū sponsum futurum denunciet, & CHRISTI tandem ieiunantis exemplum ob oculos nobis proponat; attamen de ritu ieiunandi, déq; tribus partibus illis, quæ ieiunium in Ecclesia receptum & iam inde ab Apostolorum ætate in eadem vsitatum intrinsecè absoluunt, nihil per modum præcepti, aut legalis statuti cauet.Nusquam enim præcipit, vt ab hoc vel ab illo ciborum genere,isto vel illo tempore abstineas, nusquam vt semel tantum hoc vel illo die cibum sumas, nusquam ne ante nonam vel vesperam comedas; atqui, vt antè explicatum est,tota ieiunij nobis noti & hactenus in Ecclesia vsurpati vis & ratio in his est posita;de ieiuniorum numero & tempore par est ratio.Nusquam enim,in Euangelio præceptum extat,vt quadraginta dierum ieiunia continues, nusquam, vt tertio quoquo mense sabbato & prosabbato & feria quarta ieiunes,nusquā, vt solennibus natalium CHRISTI,Ioannis Baptistę,assumptæ ad cœlos Virginis matris, omnium Sanctorū, &c. feriis ieiunia præmittas.

Euangelium de partibus, quæ ieiuniū absoluunt, nihil præfinit.

QVOD dicimus,ex Testamento,quod appellatur nouum,liquidò patet.Etenim quæ de ieiunio hîc traduntur,eiusmodi sunt

ferè: *Cùm ieiunasset* IESVS *40. diebus & 40. noctibus, postea esuriit.* Item: *Cùm ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes &c.* Item: *Hoc genus dæmoniorum non eiicitur nisi in ieiunio & oratione.* Item: *Quare nos & Pharisæi ieiunamus frequenter, tui autem discipuli non ieiunant.* Item: *Auferetur ab illis sponsus, & tunc ieiunabunt.* Item: *Anna non recedebat de templo ieiuniis & obsecrationibus seruiens nocte & die.* Item: *Ministrantibus illis Domino, & ieiunantibus dixit illis Spiritus sanctus; Segregate mihi Saulum & Barnabam.* Item: *Exhibeamus nosmetipsos in vigiliis multis, in fame, in siti in ieiuniis &c.* Hæc sunt præcipua, quæ noui Testamenti Scripturæ de ieiunio produnt, quorum alia ieiuniorum vim & fructum; alia CHRISTI Domini nostri & aliorum quorundam factum; alia salubre Apostoli Pauli consilium; alia tandem Pharisæorum & sectatorum Ioannis contra CHRISTVM eiusdemque discipulos murmur exponunt. Nihil autem ex iis omnibus absoluti alicuius præcepti speciem præ se fert.

Matth. 4. Matth. 6. Matth. 17. Matth. 9. Marc 2. Lucæ 2. Actor. 13. 2. Cor. 11.

SED & dato quoque, CHRISTVM Dominum quadragesimale ieiunium (de eo namq; præcipua est controuersia) non verbo, sed facto vel exemplo instituisse & consecrasse, adhuc qui illud iuris diuini esse volunt, causam non obtinerent. Quandoquidem non omne, quod CHRISTVS in se consecrauit vel instituit, legis vim obtinet, aut omnes statim ad sui obseruationem ligat. Nam & ordinis & matrimonij Sacramentum instituit, & tamen nemo absolutè tenetur maritus fieri, vel sacerdotio initiari. Sic idem quoque perpetuam castitatem, voluntariamque paupertatem in se consecrauit, & vtramque verbo simul & exemplo consuluit, & tamen nullus ob hoc exemplum vel consilium, omnibus abdicatis in voluntaria paupertate, aut in perpetua castitate vitam traducere obstringitur.

Non omnia, quæ Christus fecit, aut instituit, obligant omnes.

ADDE, si solum & nudum CHRISTI exemplum illam vim haberet, necessarium fore, vt post susceptum Baptismum ad desertum aliquem locum secederemus, ibidemque totum quadraginta dierum spacium vel omnino nullo, vel certè perquamexiguo cibo vitam toleraremus. At nemo compertus est, qui Christianum hominem ad hoc obligatum doceret. Denique si Quadragesimæ vel aliud quodcunque ieiunium in Catholica Ecclesia vsitatum esset iuris diuini strictè & propriè (cuiusmodi vtique foret, si à CHRISTO absolutè esset præceptum), nulla in ipsum

caderet dispensatio, nulla in iis, quæ ad substantiam illius pertinent, mutatio. Ecclesia enim in præceptis simpliciter diuinis non dispensat, nec dispensare potest. Atqui nihil omnino extat intrinsecam Ecclesiastici ieiunij rationem absoluens, quod iam dudum antè aliquatenus non sit mutatum & antiquatum, vel certè quod summi Hierarchæ auctoritate, si publica vtilitas, aut magna aliqua causa id postularet, mutari vel antiquari non posset.

Ecclesia in præceptis, quæ sunt iuris diuini, strictè & propriè non dispensat, neque iure dispensare potest.

AT fateor interim nonnullos ex Patribus asserere, Quadragesimam continere diuinam institutionem: Alios ieiunium in nouo Testamento extare præceptum; verùm illi CHRISTI exemplum per catachresin præceptum appellant. Dici enim solet, omnem CHRISTI actionem nostram esse instructionem. Addo aliud esse, hoc vel illud vero proprióque præcepto indictum esse, aliud improprio, hoc est, monitorio vel consultorio; Aliud rursum hoc per hunc vel illum immediatè iussum vel institutum esse, aliud, mediatè; Aliud item ieiunium absolutè sumptum diuinitùs præceptum esse; aliud hoc vel illud ieiunium diuinitùs præceptum esse; Aliud tandem concionatorem agere, aliud definitorem. Ad rem propositam licet CHRISTVS ieiunium quadragesimale per se proximè non instituit, neque præcepit, instituit tamen & præcepit mediatè; Scriptum est enim: *Qui vos audit, me audit, qui vos spernit, me spernit.* Rursum: *Qui Ecclesiam non audit, sit tibi tanquam Ethnicus & Publicanus.*

Ratio præcepti latè patet.

Quo sensu Christus ieiunium dicatur instituisse, vel præcepisse. Lucæ 10. Matth. 18.

SIC quoque licet idem ieiunium absoluto præcepto non indixit, nec eo etiam modo consuluit, quo voluntariam paupertatem, aut perpetuam castitatem; (sunt enim hæc opera secundùm se magnæ perfectionis, illustrisque charitatis) hactenus tamen instituisse vel præcepisse dici potest, quatenus rite ieiunantibus certam mercedem promittendo, eiusdemque vim & energiam in profligandis dæmonibus prædicando, & aliquam nihilominus ieiunandi rationem & modum verbo & exemplo præfiniendo, & vsum tandem illius post suam consummationem prædicendo iustam Ecclesiæ occasionem obtulit, vt illa iis omnibus per modum absoluti præcepti illud indiceret, qui legitimum impedimentum nullum haberent. Quamuis ergo CHRI-

STVS

STVS Dominus nullum per ſe peculiare ieiunium ſimpliciter prȩcepit, aut indixit, indicendum tamen familiariterque vſurpandum prædixit,& vt indiceretur,legitimam occaſionem Apoſtolis eorundemque ſucceſſoribus præbuit.

Chriſtus nullũ ieiunium indixit aut prȩcepit, dedit tamen occaſionem & authoritatem, vt indiceretur & p̄cipèretur.

SED neque decebat quoque, neque ſaluti noſtræ conueniebat, vt ipſe per ſe ieiunium Quadrageſimæ, vel aliud quodcunque indiceret, aut per modum abſoluti præcepti proponeret. Nam præterquam quòd is generalia tantùm & ad ſalutem omnino neceſſaria indicturus & præcepturus in mundum venerat, maiorem quoque in modum præcepto hoc hominum conſcientias, imò verò Eccleſiam ipſam intricaſſet. Quandoquidem cùm abſoluta CHRISTI præcepta ſint communia, omneſque promiſcuè obligent, neque omnes tamen citra apertam valetudinis offenſionem ieiunare queant, Eccleſia eos, qui ex imbecillitate vel aliqua alia cauſa ieiunium omiſiſſent, neque à noxa liberos, neque legis rurſum reos pronunciare auſa fuiſſet.

Nullo modo cõueniebat, neq; ſaluti noſtrȩ expediebat, vt Chriſtus quodcunq; ieiuniũ per modũ præcepti induceret.

NEQVE omnis ſtatim difficultas ſublata fuiſſet, ſi non omnibus abſolutè, ſed omnibus, qui commodè poſſent, ieiunium indixiſſet. Nam & noua fuiſſet hæc forma, neque parum præterea arduum, quid commodè quiſque valeret, vna communi lege vel regula definire; relinquere autem rem totam vniuſcuiuſque conſcientiæ, aliud nihil erat, quàm multis & magnis erratis & peccatis magnam feneſtram patefacere: Sunt enim, qui conſcientias habent nimis anguſtas; alij contra, qui nimis laxas, præſertim in iis, quæ gulæ & ventri ſuauia ſunt; alij qui perplexas vel dubias; alij qui alio modo affectas. Quare nullo modo conueniebat, vt CHRISTVS per ſe aliqua peculiaria, hoc eſt, ſuis legibus & circũſtantiis definita ieiunia abſolutè indiceret; Abunde autem ſat erat, ſi Eccleſiæ iuſtam indicendi cauſam ſubminiſtraret. Patet ergo, quid iis reſponderi debeat, qui diuinum præceptum, vel diuinam inſtitutionem ex Ambroſ. vel Auguſt. vel alio quocunque vrgere ſolent.

Quòd variæ ſint conſcientiæ, tutum nõ eſſe rem aliquam arduã vniuſcuiuſq; cõſcientiæ relinquere.

AT opponent hîc fortè ſcrupuloſi nonnulli & dicent, doctrina hac tametſi vera, gulæ ventríque deditis, tum cæteris

quoque, qui erga Ecclesiam eiusdemque sanctiones minùs bene affecti sunt, ostiũ patefieri ansamq; offerri, vt recepta ieiunia faciliùs negligant, vel licentiosiùs contemnant. Verùm hi paucis responsum habeant, oppositum omnino hîc sequi. Quandoquidem dicere quadragesimale, vel aliud quodcunque ieiunium in Euangelio absolutè præceptum extare, vel omnem, qua pollet, vim ex iure diuino mutuare, aliud nihil est, quàm omne robur ipsi adimere. Probatum est enim, nullam ex tribus illis partibus, quæ Ecclesiasticum ieiunium absoluunt, in toto nouo Testamento ostendi posse, quæ per modum absoluti præcepti fidelibus demandata sit. Imò verò qui Quadragesimam iuris diuini esse contendunt, trifariam peccant. Primò enim id probandum suscipiunt, quod validè probare nullo modo possunt; atque ita & seipsos & religionis nostræ sacramenta aduersariis deridenda proponunt. Deinde hoc ipso, quòd quadragesimale vel aliud quodius ieiunium in Ecclesia DEI vsitatum iuris diuini, vel absoluto præcepto à CHRISTO indictum esse defendere nituntur, haud obscurè innuunt, si iuris diuini non esset, in interno DEI foro obligatorium non fore; quod, vt proximis capitibus ex instituto ostendetur, est falsum, & à vera orthodoxáque Ecclesiæ doctrina prorsus alienum. Postremò suo hoc priuato iudicio, grauissimo Ecclesiæ iudicio sese opponunt: Constat enim, Catholicos omnes ieiunium Quadragesimæ, cæteráque omnia ieiunia apud Christianos obseruari solita, non inter diuina, sed inter Ecclesiæ præcepta censere. Vanus proinde omnisque fundamenti expers illorum est timor, qui per hãc doctrinam, quæ planissima & apud eruditos receptissima est, ventris mancipiis, aut aliis quibuscunq; Ecclesiæ hostibus præuaricandæ Ecclesiasticæ legis ansam subministrari queritantur.

Qui dicunt ieiunium omnẽ vim, qua pollet, ex iure diuino habere, omne robur illi adimunt.

Trifariam peccãt, qui Quadragesimã iuris diuini esse contendunt.

Ex Scripturis & Patribus euidens esse, non ea solùm legis vim obtinere, adeóque in foro conscientiæ obligare, quæ DEVS per seipsum proximè decernit, aut præcipit: Verùm ea etiam, quæ per legitimos Ecclesiæ, vel Reipub. Magistratus iniungit.

CAPVT

CAPVT DECIMVMTERTIVM.

VERVM enimuero licet CHRISTVS Dominus Quadragesimæ ieiunium per se non indixerit, neq; aliud vllum in Ecclesia vsitatum per se absolutè præceperit; sed quicquid legitimorum ieiuniorũ extat, hoc totum ab Apostolis eorundemque successoribus ad nos defluxerit: non ideo tamen ieiunare vel non ieiunare Christiano populo liberum reliquit. Quandoquidem is non solùm diuinæ legis decreta ad sui obseruationem obligare vult, semperque voluit, sed iusta quoque maiorum præcepta.

Noui Testamẽti ieiunia omnia ab Apostolis, vel illorum successoribus ad nos defluxerunt.

ET quamuis hoc apud sapientes, sensuque & mente Catholica præditos dubitationem grauem nullam habeat: attamẽ quòd plerique omnes, qui hac ætate ab Ecclesiæ castris, ad Satanæ regnum desciuerunt, impudenter id negent, & inter orthodoxos quoque comperti sint nonnulli quandoq;, qui ea de re non satis orthodoxè sentirent, & ea tandem, quæ de ieiuniorũ Ecclesiasticorũ vinculo paulò pòst dicturi sumus, hoc fundamẽto destituta, infirmis admodum radicibus nixa subsisterent: (Nam si communia Ecclesiæ ieiunia secundùm omnem partem sunt iuris humani, & ius illud, desit modò contemptus, citra noxam violetur, necessariò consequitur, qui Ecclesiæ ieiunia, vel alia quæcunque eiusdem præcepta citra contemptum præuaricãtur, eos nulli culpæ affines fieri) Cogimur certa quadam ratione de legum humanarum vinculo perinde differere ac de re non satis comperta. Non diffiteor seorsim de hac controuersia disputationem instituti potuisse; attamen quia iusta hîc se offert occasio, quę alibi fortassis deerit, & quotquot ferè de ieiunio ex instituto disceptant, in vtramque partem quæstionem hanc versare solent, nolui illam in alium locum reiicere, aut omnino intactam relinquere; sed neque velle quoque debui, vt æqui censores facilè intelligunt. Vtar nihilominus compendio, ne ab instituta disputatione procul recedam.

Variè erratur circa humanarum legum vinculũ.

Qua occasione de legũ humanarum vinculo disputetur.

QVOD si igitur, qui humanas leges, siue illæ politicæ fuerint, siue Ecclesiasticę, temerè violant, tanquam qui DEVM ipsum in suis ministris & vicariis cõtemnant, culpę obnoxij fiant, id sacræ literæ sacrique eorundem interpretes verbis vsque adeò planis & discer-

Peccato affines fieri, qui humanas leges temerè præuaricantur, Scripturę & Patres passim affirmant.

disertis passim asseuerant, vt mirum videri queat, vllos vnquam in Scripturis vel Patrum monumentis aliquatenus versatos cõpertos esse, qui istud inficiari, aut in dubium vocare auderent. Scripturæ, quæ ea de re definiunt, sunt multæ, nos ex multis paucas tantùm in hunc locum adferemus. Scriptum extat ergo:

Deut. 17. *Qui superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore administrat Domino* DEO *tuo, ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferes malum de Israël.* Rursum:

Deut. 21. *Si genuerit homo filium contumacem & proteruum, qui non audierit patris aut matris imperium, & coërcitus obedire contempserit, apprehendent eum, & ducent ad seniores ciuitatis illius, & ad portam iudicis, dicentq; ad eos: Filius iste noster rebellis & contumax est, monita nostra audire contemnit, comessationibus vacat atq; luxuriæ, lapidibus eum obruet populus ciuitatis, & morietur, vt auferatis malum de medio vestri, & vniuersus Israël audiens pertimescat.*

Capitale apud Iudæos sacerdotibus, parentib⁹, cæterisq; maioribus non obedire.

Item:

Iosue 1. *SICVT obediuimus in cunctis Moysi, ita obediemus & tibi. qui contradixerit ori tuo, & non obedierit cunctis sermonibus, quos præceperis ei, moriatur.* Hîc iam Antagonistas interrogo, æquéne studiosè CHRISTI religionem professi summo Pontifici, cæterisque Ecclesiæ Prælatis, vel Reipublicæ magistratibus obedire teneantur, ac Israël Iosue, aut filius parenti, aut Hebræorum populus legali sacerdoti? Planissimè; constat enim quò lex gratiæ perfectior est Moysi lege, eò exactiorem obedientiam maioremque in omni virtutum genere perfectionem deposcere. Quæro rursum pœnáne illa, quæ contumaci populo, vel filio apud veteres irrogabatur, iusta fuerit an iniusta? non iniusta, quia à DEO definita: quicquid enim DEVS decernit, hoc iustum & sanctum est. Si autem iusta & sancta erat, vt reuera erat, ergo contumaces illi grauissimum facinus designauerant: Quandoquidem ob leuem noxam nullus capitali supplicio iustè affici potest; multò verò minùs omnis noxæ expers. Sed ad alia sacrarum literarum testimonia.

Lex noua maiorẽ deposcit obedientiam & perfectionem, quã lex vetus.

Ob leuem noxã nulli mortẽ inferre licet.

Matth. 18. *SI te non audierit*, inquit vitæ nostræ dux, *dic Ecclesiæ: si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam Ethnicus & Publicanus.* Et quibusdam interiectis:

Matth. 10. *Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi; omnia, quæcunque dixerint vobis, facite: secundùm opera autem illorum nolite*

lite facere. Item: *Quicunque non receperit vos, neque audierit sermones vestros, exeuntes foras de domo vel ciuitate, excutite puluerem de pedibus vestris. Amen dico vobis, tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorum in die iudicij, quàm ciuitati illi.* Rursum: *Qui vos audit, me audit; & qui vos spernit, me spernit: Qui autem me spernit, spernit eum, qui misit me.* Luc. 10. Huic cognatum est illud primi Regum octauo: *Audi vocem populi huius in omnibus, quæ loquuntur tibi. Non enim te abiecerunt, sed me, ne regnem super eos, iuxta omnia opera sua, quæ fecerunt à die, qua eduxi eos de Ægypto, vsque ad hanc diem: Sicut dereliquerunt me, & seruierunt Diis alienis: sic faciunt etiam tibi.* 1. Reg. 8. Et illud rursum Moysi: *Audiui murmur vestrum contra Dominum, nos verò quid sumus, quia mussitatis contra nos? Dabit vobis Dominus vesperi carnes edere, & manè panes in saturitate, eò quòd audiuerit murmurationes vestras, quibus murmurastis contra eum. Nos verò quid sumus, nec contra nos est murmur vestrum, sed contra Dominum.* Exod. 16.

Qui contra superiores murmurat, vel eos spernit, cõtra Deum murmurat eundemque spernit.

HIC denuò ab aduersario peto; paganine & publicani, Sodomitæ rursum & Gomorrhæi inter primæ notæ peccatores habendi sunt? Non negabit, certò scio; atqui Dominus eos, qui Ecclesiæ vocem non audiunt, paganorum & publicanorum loco haberi vult: Sodomitarum verò illos, qui Apostolos vel eorundem sermones non recipiunt. Constat autem, quicquid Ecclesia vel eiusdem proceres mandant vel ordinant, hoc totum ad humanum ius pertinere. Nam si quid ex Euangelio vel euidenti & necessaria consecutione ex Euangelij lege deductum proponunt, hoc ipsi non mandant, sed à CHRISTO mandatum, tantùm promulgant. Pari ratione quæri ab Antagonistis potest, grauéne periculum sit CHRISTVM vel patrem eius spernere, DEVM Opt. Max. abiicere, vel spontè deserere, vel superbè contra eundem murmurare? concedent omnino; At qui contra Aaronem aut Moysen murmurant, aut Samuelem repudiant, aut Apostolos aspernantur, DEVM vel CHRISTVM ipsum spernere vel abiicere, vel contra eundem murmurare locis iam citatis perhibentur. Ecclesia autem habet semperque habitura est suos Moyses & Aarones, hoc est, suos legislatores & sacerdotes, suosque Apostolos & Samueles.

Sodomitæ & Gomorrhæi inter primæ notæ peccatores.

Quicquid Ecclesia mãdat vel ordinat, totũ hoc ad ius humanũ spectat.

Ecclesia semper habet suos Moyses, suosque Aarones, hoc est, suos legislatores & sacerdotes.

PRAECLA-

PRAECLARVM veritati huic testimonium præbet illud Pauli: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: Non enim est potestas nisi à DEO, quæ autẽ sunt, à DEO ordinata sunt. Itaq. qui potestati resistit, DEI ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. Nam principes non sunt timori boni operis, sed mali*, hoc est, non bene agentibus, sed malè. Et illud rursum eiusdem: *Obedite præpositis vestris, & subiacete eis; ipsi enim peruigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri.* Et illud tandem Apostoli Petri: *Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter DEVM: Siue Regi, quasi præcellenti; siue ducibus, tanquam ab eo missis, ad vindictam malefactorum; laudem verò bonorum: Quia sic est voluntas DEI &c.* His nihil scribi potest clarius. Disertè namque pronunciatur, certam damnationem eos sibi asciscere, qui humanę potestati resistunt. Illos autem potestati huic resistere, qui iustis eiusdem decretis & legibus parere recusant, id nemo dubitat. Quòd verò damnatio peccatum, illudque minimè vulgare ponat, apud sapientes ancipitem sententiam non habet. Mittimus alia, quò vni quoque aut alteri ex vetustioribus Patribus in veritatis huius assertione & confirmatione locus suus constet.

Ad Rom. 13. Hebr. 13. 1. Cap. 2.

Qui humanæ potestati resistit, damnationem sibi adsciscunt.

Damnatio mortale peccatum ponit.

IGNATIVS: Dignum est & vos obedire Episcopo vestro & in nullo ei contradicere: Terribile est enim contradicere: Non enim istum visibilem quis spernit, sed illum inuisibilem in eo contemnit, qui non potest à quoquam contemni. Hic enim non ab homine, sed à DEO habet promotionem. Dicit enim DEVS Samueli de contemptoribus eius: Non te spreuerunt, sed me. Nam & Moyses populo aduersum se murmuranti ait: Non enim aduersus me murmuratis, sed aduersus Dominum Deum. Nemo enim inultus mansit, qui se contra potentiores extulit. Hæc sanctissimus Martyr & Scriptor vetustissimus Ignatius, quæ obseruatione apprimè digna sunt. Afferit enim terribile esse, Episcopo contradicere, quòd qui contradicit vel spernit (spernit autem, qui iusta præcipienti morem gerere contemnit) non illum spernat, qui sub aspectum cadit, sed eum, qui oculorũ nostrorum obtutum subterfugit, hoc est, Deum ipsum. Quòd si priuatum cuiusque Ecclesiæ Episcopum spernere terribile est, quanto cum discrimine coniunctum erit, Episcopum Episcoporum, hoc est, Iesu Christi in terris Vicarium maledictis incessere, atrocibus conuitiis

Ep. ad Magnes. Terribile est Episcopo contradicere. 1. Reg. 8. Exodi 18.

Spernit superiorem, qui iusta illius mandata cõtemnit vel negligit.

Papa Episcoporum Episcopus, & Iesu Christi in terris Vicarius.

tiis publicè insectari, innumerisque apud seditiosam plebem impudentissimis mendaciis onerare?

PROBAT autem Ignatius sententiam suam illis ipsis Scripturæ testimoniis, quibus nos paulò antè vsi sumus, & aliis præterea nonnullis ad rem æquè facientibus; subdit enim: In lege, Dathan & Abiron Moysi resistentes viui ad inferos depositi sunt: Sed & Chore & qui conspirauerant cum eo contra Aaron, ducenti & quinquaginta igne consumpti sunt. Absalon etiam parricida existēs, diuino iudicio arbori apprehensus est; sed & cor eius, quòd mala cogitauerat, sagittis trāsfixum est. Propter similem causam plexus est Aman. Ozias leprosus factus est, qui contra sacerdotes sacerdotium ausus est arrogare. Saul etiam sacrificare præsumens regali dignitate dehonoratus est, non expectans principem sacerdotum Samuelem. Oportet & vos quoque reuereri potiores; & dignum est, nos non solùm vocari Christianos, sed etiam esse; non enim dicere, sed esse facit beatum. Hæc omnia illustris ille Martyr in eos, qui legitimis pastoribus non parent, vel Ecclesiastico ordine contempto, sacerdotium temerè vsurpant. Concludit autem, Christiano nomine indignos censendos, qui vel in hāc, vel in illam partem peccant.

Num. 16.
Terribilia exempla in eos constituta, qui legitimos magistratus contempserunt.
2. Reg. 18.
Ester 7.
2. Para. 26.
1. Reg. 13.
Princeps sacerdotum Samuel.
Christiano nomine indigni, q sacerdotes spernunt, vel in illorum munus sese ingerunt.

CVM his Ignatianis satis conspirant hæc Cecilij Cypriani. Cùm scriptum sit: *Neque maledici regnum Dei consequentur.* Et iterum in Euangelio dicit Dominus: *Qui dixerit fratri suo, fatue, reus erit gehennæ*; quomodo possunt censuram Domini vlteriùs euadere, qui talia ingerunt non solùm fratribus, sed etiam sacerdotibus? quibus honor tantus dignatione Dei conceditur, vt quisquis sacerdoti eius & ad tempus hîc iudicanti non obtemperaret, statim necaretur. In Deuteronomio enim Dominus per Moysen loquitur, dicens: *Et homo quicunq; fecerit in superbia, vt non exaudiat sacerdotem, aut iudicem, quicunq; fuerit in diebus illis, morietur homo ille.* Item ad Samuelem cùm à Iudæis sperneretur; & Dominus quoque in Euangelio: *Qui audit*, inquit, *vos, me audit, & eum, qui misit me.* Et cùm leprosum mundasset: *Vade*, inquit, *& demonstra te sacerdoti.* Et cùm tēpore passionis alapam accepisset à seruo sacerdotis, aduersùs Pōtificem nihil contumeliosè dixit, sed innocentiam suam ostendens: *Si malè*, inquit, *locutus sum, exprobra de malo; si autem bene, cur me cædis?* Et in actibus Apostolorum cùm dictum esset Paulo: *Sic insi-*

Lib. 1. ep. 3 ad Corn. Ep.
Gal. 5.
Matth. 5.
Deut. 17.
1. Reg. 8.
Luc. 10.
Matth. 8.
Ioan. 18.
Cap. 23.

Sacerdotes Iudæorũ post Christum passum solum inane sacerdotij nomen retinebant.

Exod. 22.

Hæc notent, qui tanto furore in sacerdotes nõ omnino probos insurgunt.

mulas in sacerdotem maledicendo? Quamuis Domino iam crucifixo sacrilegi & impij & cruenti illi esse cœpissent; nec iam quicquam de sacerdotali honore & auctoritate retinerent, tamẽ ipsum quamuis inane nomen & vmbram quandam sacerdotis cogitans, Paulus: *Nesciebam fratres*, inquit, *quia Pontifex est. Scriptum est enim: Principi populi tui non maledices.* Et sermonem absoluens subdit:

Vnde hæreses & schismata nata, secundùm Cyprianum.

Vnus in terris Christi Vicari⁹, & summus Iudex.

Tria illustria documenta de sacerdotum honore, ex Cypriano.

CVM igitur hæc tanta & talia exempla præcedant, quibus sacerdotalis auctoritas & potestas diuina dignatione firmatur, quales putas esse eos, qui sacerdotum hostes, & contra Ecclesiam rebelles, nec præmonentis Domini comminatione, nec tanti iudicis vltione terrentur? Nec enim aliunde hæreses obortæ sunt, aut nata sunt schismata, nisi inde, quòd sacerdoti DEI non obtemperatur; nec vnus in Ecclesia ad tempus sacerdos, & ad tempus iudex vice CHRISTI cogitatur. Hæc Cyprianus, quæ & assertam veritatem egregiè confirmant, & cùm sectariorum ætatis huius doctrina & moribus ex diametro pugnant. Primò grauissima pœna eos dignos pronunciat, qui DEI sacerdotibus, quouis prætextu aut nomine insultant. Mox iusta morte illos mulctatos astruit, qui sacerdotis imperium superbè quondam detrectârant. Hinc CHRISTI & Pauli exemplo, iis quoque sacerdotibus debitum honoris & reuerentiæ cultum deferendum monet, quos improba vita magis condemnât, quàm proba commendat. Tandem omnes errores & hæreses ex eo nasci affirmat, quòd CHRISTI in terris Vicario non obtemperatur, vnusque pro tempore sacerdos, à quo cæteri omnes dependeant, non agnoscitur.

Hom 20 ad ca. 2. Luc.

Episcopi patres nostri eorundemque loco habendi.

Deut. 21.

ORIGENES: Discamus, filij, subiecti esse parentibus; Maior minori subiicitur. Nam quia maiorem videbat Ioseph ætate, propterea eum parentis honore coluit. Omnibus filiis exemplum præbens, vt subiiciantur parentibus. Quod si patres iis non fuerint, subiiciantur illis, qui patrum ætatem habent. Quid loquor de parentibus & filiis, si IESVS filius DEI subiicitur Ioseph & MARIAE, ego non subiiciar Episcopo, qui mihi à DEO ordinatus est pater? Non subiiciar presbytero, qui mihi Domini dignatione præpositus est? En Origenes eodem loco habet eos, qui suis Episcopis & Pastoribus parêre nolunt, quo illos, qui iusta parentum

rentum imperia detrectant, hos auté veluti quarti præcepti reos, lex vetus lapidibus obrui mandat.

CVM his faciunt hæc D.Bernhardi quoque: Disce, ait, homo obedire, disce terra subdi, disce puluis obtemperare, erubesce superbe cinis: DEVS se humiliat, & tu te extollis? DEVS hominibus se subdit, & tu dominari gestiens tuo te proponis auctori? Et friuolam eorum causationem refellens, qui inobedientiam suam improba prælatorum vita excusabant, alibi ita scribit: Qui Ecclesiam non agnoscunt, non est mirum, si Ecclesiæ ordinibus detrahunt, si instituta non recipiunt, si Sacramenta contemnunt, si mandatis non obediunt.

Ad eund. Euãg. loc.

Ser. 66. sup. cãt.

AT peccatores, inquiunt, sunt Apostolici, Archiepiscopi, Episcopi, Presbyteri, ac per hoc nec dandis, nec accipiendis Sacramentis idonei: nunquam duo ista conueniunt; peccatorem esse; & Episcopum esse. Falsum est. Episcopus erat Caiphas, & quantus peccator, qui in Dominum mortis dictabat sententiam? Apostolus erat Iudas, licet auarus & sceleratus. An tu de illius Apostolatu dubitas, quem Dominus elegit? *Nonne*, inquit, *Ego duodecim vos elegi, & vnus ex vobis diabolus est? Super Cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi*, & qui non obedierunt eis tanquam Episcopis, inobedientiæ rei fuerunt, etiam in ipsum Dominum præcipientem & dicentem; *Quæ dicunt, facite*. Patet quamuis Scribæ, quamuis Pharisæi, quamuis maximi peccatores, propter cathedram tamen Moysi ad eos quoque nihilominus pertinere, quod idem dixit: *Qui vos audit, me audit; qui vos spernit, me spernit.*

Ioan. 11.

Peccata non tollunt Episcopatus, aut alium Ecclesiasticum ordinem.

Ioan. 6.

Matth. 23.

Luc. 10.

HAEC in huius ætatis sectarios apposite congruunt. Constat enim eiusmodi argumentationes tritissimas apud illos esse: Episcopi, Pastores, cæterique Romanæ Ecclesiæ ministri peccatis contaminati sunt; ergo veri pastores vel Episcopi non sunt, ergo lupi sunt, ergo fugiendi sunt, ergo rectæ fidei doctrina destituti sunt, ergo audiendi nó sunt. Et tamen omnes hę collectiones sunt omnino insulsæ, & si quid virium habent, iusto titulo in illorum capita retorqueri possunt. Eæ enim vulgi prædicantum sunt sordes, vt mundus ferre vix queat. Verùm, vt Bernardus rectè docet, ad Episcopale vel pastorale munus abrogandum, vel ad obedientiæ vinculum, quam subditi legitimo magistratui debent,

Cuiusmodi hæreticorum argumentationes cõtra Ecclesiæ Catholicæ sacerdotes.

Inexhaustæ vulgi prædicãtum sordes.

Quæ depoſcantur ad verum paſtorem.

diſcindendum, ſunt hæc omnia infirma & inefficacia. Qui enim orthodoxus eſt, ſacriſque rite initiatus eſt, & legitima, nullaq; Eccleſiæ cenſura impedita iuriſdictione præditus eſt, verus Epiſcopus & Paſtor eſt. Quem proinde, vtcunque tandem priuatim vixerit, æquè ac Chriſtum ipſum audire neceſſum eſt. Alios Patres, ne inſtituti compendij metas tranſiliam, miſſos facio. Solùm monuerim, non eos modò grauiter hîc impingere, qui omnem obligandi vim humanis legibus adimunt, ſed eos etiam, qui eiuſmodi leges tantùm ad pœnam obligare contendunt: Quandoquidem Deum contemnere, aut ordinationi eiuſdem reſiſtere, non eſt puniri, vt quiuis iudicio valens facilè intelligit, ſed pœna digna committere.

Grauiter errãt, & cum Scripturis manifeſtis pugnant, qui leges humanas tantũ ad pœnam obligare aſſerunt, nõ etiam ad culpã.

PRAETEREA ſi humanæ leges nullo modo obſtringerent ad culpam, ſed tantùm ad pœnam, principibus cæteriſque politicis magiſtratibus nequaquam fas foret, legum pręuaricatores capitali ſupplicio afficere, aut exilio mulctare, aut ad perpetuos carceres damnare, aut bonis omnibus exuere, aut alia eiuſmodi pœna plectere. Sed neque Eccleſiaſticis iudicibus quoque ius eſſet Eccleſiaſticarum ſanctionum tranſgreſſores excommunicationis, aut exauctorationis, aut ſuſpenſionis, aut alteri ſimili pœnæ vel cenſuræ ſubiicere. Nam cùm tota conſentiente ſchola hæ pœnæ ſint maximæ, nulli inſonti iuſto iure inferri poſſunt. At cõtumacibus eiuſmodi pœnę iuſtè inferuntur: obligãt proinde humanę leges non ſolùm ad pœnam, verumetiam ad culpam; imò verò mediante culpa obligant ad pœnam.

Si humanę leges non obligarent ad culpam, nullo modo fas foret eiuſmodi legũ præuaricatores capitali ſupplicio afficere, aut anathemati ſubiicere, aut alia quacunque graui pœna afficere.

QVOD ſi ob violatas humanas tantùm leges id genus pœnas iuſtè irrogari poſſe negas, non modò piiſsimos Impp. ſanctiſsimosque Pontifices, & Martyres quàm plurimos iniuſtitię condemnas; ſed vniuerſam quoque Rempub. Chriſtianam, κακοκρισίας inſimulas. Neque enim ſoli Imperatores & Pontifices pœnas, quas paulò antè recenſuimus, vt iuſtas decernunt, decretaſque infligunt, ſed complures quoq; œcumenicę, prouinciales, & diœceſanæ Synodi. Mitto hîc, nõ ſolùm vnanimem Patrum omnium conſenſum, totiusq; Eccleſię vſum iſtiuſmodi pœnarum & cenſurarum æquitatem dilucidè probare; ſed pœnales quoque veteris Teſtamenti leges eandem validè cõfirmare. Siquidem lex Moſaica morte illos mulctabat, qui ſacerdotis, vel iudicis, vel parẽtis impe-

imperium fortè detrectassent. At non minor nunc est Principum vel Episcoporum Ecclesiæ auctoritas, aut in ferendis legibus potestas, quàm olim erat principum vel sacerdotum Synagogę.

DENIQVE res hæc apud prudentes, synceréque orthodoxos est certa & indubitata; Nam vt in sacris literis veterumq; monumentis nihil quicquam, vnde ea veritas constitui posset, traditum extaret; attamen ex opposita doctrina tam multa paradoxa consequuntur, vt iure inepti haberi queant, qui vt contrarium euincant, enixè laborant. An non meritò ab omnibus exsibilaretur, qui eos à peccato immunes pronunciaret, qui nulla legitima causa præpediti, præmissa peccatorum exomologesi, singulis annis minimùm semel corpori CHRISTI communicare nollet? Qui sacris initiati, vel sacerdotium aliquod Ecclesiasticum consecuti, precum horariarum pensum data opera omitterent? Qui pastoribus decimas, vel principibus statuta vectigalia non soluerent? (nam etsi iure naturali vtrisque alimenta debeantur, eo tamen iure non debentur certa): Qui sacro Veneris die citra vllam necessitatem carnibus vescerentur? Qui tertio vel quarto consanguinitatis vel affinitatis gradu inter se cõiuncti matrimonium inirent? Qui contra interdictũ sacris operarentur? &c. & tamen hæc omnia & sexcenta id genus alia, ex humano iure integrè dependent. Simpliciter proinde statuendum est, leges humanas nõ solùm obligare ad pœnam, verùm etiam ad noxam.

In multa absurda sese coniiciunt, qui humanas leges ad culpam obligare inficiantur.

DICES forsan: Si non solùm diuinæ, sed humanæ quoque leges obligant ad culpam, ergo inter has & illas nihil intercedet quandoquidem tota vel certè præcipua legis vis in eo posita est, vt obligare queat ad culpam? Non sequitur; nam etsi in hac re vtcunque conueniunt, in aliis tamen non parum inter se dissentiunt. Etenim vt lex diuina sit iusta, absolutéque obligatoria, sat est, si sola legislatoris voluntas adsit; vt quæ certa primaq; omniũ humanarum actionum sit regula; vt autem lex humana vim legis obtineat, non satis est, adesse legislatoris voluntatem, aut iustam legis ferendæ causam, sed præter hæc necessum est, vt diuinę naturalique legi sit consentanea. Si enim alterutri fuerit dissentanea, non erit lex, sed legis corruptio; tum vt sit honesta, Reipubl. vtilis, secundum naturam & patriæ consuetudinem lata, loco iti-

Multùm intercedit inter diuinas & humanas leges, etsi in quibusdam conueniant.

Lex humana diuinæ vel naturali legi dissentanea, non lex, sed legis corruptio est.

Lex humana vt obligãdi vim habeat, multas requirit conditiones.

dem & tempori conueniens, nullo tandem priuato commodo conscripta. Quod si quid horum defuerit, roboris expers erit.

Lex diuina lege humana diuturnior.

Ad hæc licet lex humana diuturna esse queat, & perpetuam esse eidem non repugnet, plurimùm tamen lex diuina multò illa est diuturnior & constantior: Quandoquidem vt hæc à solo Deo fertur, ita ab ipso solo quoq; tollitur: legem aūt humanam multis modis mutari & abrogari contingit. Quin vinculum quoq; vtrobiq; non est prorsus idem; lex enim diuina nō modò latiùs patet, pluresque obligat, sed strictiùs quoque obligat. Nam lex humana multò plures conditiones deposcit, vt obliget, quàm diuina. Tandem lex diuina, per quemcunq; tandem promulgetur, vel proponatur, totum robur, quo pollet, à Deo accipit. lex autem humana vt vim, ita originem quoq; ab homine trahit. Nam vt lex quępiam diuina habeatur, non sat est si generali quadam Dei facultate lata vel promulgata sit: (Quandoquidem si vnum hoc sat esset, omnes omnino leges diuinæ essent, scriptum est namque: *Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt; per me principes imperant, & potentes decernunt iustitiam.* Sed & omnes quoq; municipales leges hac eadem ratione regiæ & imperatoriæ forent. Constat enim quicquid inferiores legislatores vel iudices legum vel iudiciorum ferunt, hoc totum supremi iudicis vel legislatoris auctoritate ferre) sed necessarium est, vt proximè ab ipsomet Deo sit lata, vel ea certè ratione ab illo profecta, vt totam, qua pollet, vim & energiam non aliunde, quàm ab ipso mutuetur. Hæc igitur præcipua sunt capita, in quibus diuina & humana lex inter se discrepant.

Lex diuina latiꝰ patet, hoc est, multò plures obligat quàm humana, & strictiꝰ quoque ligat.

Quid deposcatur, vt lex quæpiam diuina censeatur & sit.

Prouerb. 8.

In quo diuina & humana lex conueniant.

Tam diuina quā humana lex id sæpè facit necessarium, quod sua natura est liberum.

Conveniunt autem in eo, quod iam dictum est. Tum in eo rursum, quòd vtraque id sæpe efficiat debitum & necessarium, quod antè erat medium planéq; liberum. Etenim vt à pisce squama non tecto, ab animante vngulam non findente, vel cibum ingestum non ruminante abstinere (modò valetudini non obsint) secundùm se est adiaphorum; rursum vt sacerdoti peccatorum exomologesin facere, aquis sacris lustrari, sacrato oleo inungi &c. sua natura est medium, adeóq; liberum, sed vel malum, quia diuinitùs inhibitum, vel bonum vel necessarium, quia diuinitùs præceptum; ita aurum vel frumentum extra prouinciam non efferre, serica veste nulla vti, armis non accingi, certo die carnibus non vesci, aliáque id genus quàm plurima, quæ humanæ leges vetant vel

vel mandant, ſecundùm ſe ſunt indifferentia; attamen quia vetita vel iuſſa ſunt, liberè fieri, vel inculpatè omitti non poſſunt. Tum in eo demum quòd ambæ ita obligent ad pœnam & culpam, vt tamen non ſemper ad parem, ſed quandoque ad maiorem, nonnunquam ad minorem, pro materiæ nimirum qualitate, aut præuaricationis ratione, aut præuaricatoris affectione.

Diuinarũ æquè ac humanarum legum præuaricatio nõ eſt eiuſdem ſemper grauitatis.

QVOD humanæ leges ſtudio violatæ noxam veniali maiorem quandoque adducant, id ex ſcripturis patrumq́ue ſententiis, & pœnis nihilominus quibus iſtiuſcemodi legum tranſgreſſiones puniri ſolent, iam antè probatum eſt, & apud eos, qui aliquo rationis diſcurſu vtuntur, minimè obſcurum eſt. (Quis enim ita obtuſus ſit, vt ab omni æquitatis ratione alienum eſſe non videat, eos corporali morte, aut perpetuo carcere, aut membrorum mutilatione, aut exauctoratione aut ſuſpenſione, aut anathemate multare, qui aut nullo, aut veniali tantùm peccato ſeſe contaminarunt) & Meldenſis Synodi decretò propter importunos quoſdam denuò cõfirmatur: Nemo, habet illud, Epiſcoporum quemlibet, ſine certa & manifeſta peccati cauſa, communione priuet. Sub anathemate autem ſine conſcientia Archiepiſcopi, aut Coëpiſcoporum nullum præſumat ponere; niſi vnde canonica docet auctoritas. Quia anathema eſt æternæ mortis damnatio, & non niſi pro mortali debet imponi crimine, & iis qui aliter non potuerunt corrigi. At omnes enumeratæ iam pœnæ propter humanarũ legum pręuaricationem imponi conſueuerunt, & iam olim ſæpiſſimè impoſitæ fuerunt. Nihil hîc iam dico de DEI contemptu.

11. q. 3. nemo. Nemini ob peccatũ, lethali minus, anathema debet imponi, nec iure quoque imponi poteſt; nulli rurſum niſi cõtumaci.

PORRO autem quòd eiuſmodi tranſgreſsio non ſemper ſit mortifera, id prolixa probatione non indiget. Nam & materia, circa quam peccatur, ſæpe eſt leuis; & actus, quo contra præceptũ itur, non plenè ſemper eſt deliberatus; & legiſlatoris voluntas nonnunquam eſt eiuſmodi, vt legis ſuæ tranſgreſſores ad mortale omnino nolit obligari. Et quamuis tota peccati quantitas hinc abſolutè non pendeat, pendet hinc tamen aliqua ex parte. Certum eſt enim eundem eſſe legiſlatorem, qui prohibuit homicidium & adulterium, paruum & magnum furtum, otioſum & perniciosum verbum, facetum & exitioſum mendacium, &c. & tamen non prohibuit hæc omnia ſub eadem noxa & pœna. Sic quoque non idem peccatum ſibi conſciſcunt, qui ad euitandum

Humanarum legum tranſgreſſio, non ſemper eſt lethalis, ſed neq; diuinarum quoque.

maius

maius malum, vel obtinendum maius bonum, ab humanæ legis obſeruatione deſiſtunt, & qui neutrius habita ratione contra legem agunt: Siquidem legiſlatoris ſcopus non eſt, ſua lege maius aliquod bonum impedire, ſed bonum promouere.

CAETERVM quando humanæ leges violatæ adducunt peccatum mortale, quando rurſum veniale, vel nullum prorſus, id regula, quæ nuſquam fallat, tradi vix poteſt; ſiquidem rei huius cognitio dependet ex multis capitibus & cauſis. Quare qui hîc certi aliquid pronunciare voluerit, multa conſideret oportet, puta legis formam; legiſlatoris vel legis ſcopum; materię, contra quam peccatur, qualitatem; perſonæ præuaricantis conditionem; pœnæ, quę in legis præuaricatorem decernitur, quantitatem; loci, vbi lex lata eſt, vſum & conſuetudinem, aliaque ſimilia nonnulla. Satis enim compertum eſt, non idem peccatum committi, dum id agitur, quod abſolutè vetatur; vel id omittitur, quod ſimpliciter pręcipitur: ac dum id deſignatur, vel prętermittitur, quod ſuadetur vel diſſuadetur veriùs quàm abſolutè mandetur, vel inhibeatur. Nec idem rurſum, dum in re graui peccatur, ac dum in re ponderis non admodum magni. Aut dum contra id committitur, quod ſub exauctorationis, aut anathematis, aut mortis, aut carceris pœna vetatur; ac dum contra id, quod abſque vllius pœnæ comminatione per modum ſtatuti vel legis proponitur. Nec idem tandem, cùm contra illud ſtatutum peccatur, quod religioſè ab omnibus obſeruatur, atque dum contra illud, quod à paucis, vel penè à nullis obſeruatur: Nam vt leges non obligant, niſi vtentium moribus confirmentur, ita olim latæ vſuque receptæ, oppoſitis vtentium moribus denuo infirmantur, ac tandē omnino abolentur. Ediſſeram id clariùs:

Qui de humanę legis præuaricatione, eiusq; grauitate pronunciare vult, plura cōſideret oportet.

CERTVM eſt, in iis, quæ ſecundùm ſe ſunt media, vel indifferentia, (cuiuſmodi ſunt ea ferè omnia, de quibus humanæ leges ſtatuunt) legem præcipuam ſuam vim ex legiſlatoris auctoritate & voluntate trahere. Quare vt nulla lex obligat, niſi legiſlator eā obligare velit, ita iam lata vſuque recepta, ſi ipſe obligandi vim illi ademerit, obligare deſinet. Atqui nullum euidentius mutati animi argumentum extare poteſt, quàm conſuetudinem legi contrariam impunè abſque vlla contradictione, aut admonitione, aut coërcione admittere; præſertim ſi legiſlator earum ſit virium, vt tranſ-

Lex vſu non recepta, aut confirmata, vim obligandi nō habet, ſicut nec illa quoque, quam contrarius vſus abrogauit.

transgressores percommodè, si velit, pœnis vel admonitionibus, ne legem violent, coërcere posit. Nam si id non posset, aut propter præuaricatorum potentiam non auderet, & legis nihilominus ratio adhuc obtineret, præuaricatores contraria consuetudine à præuaricationis peccato excusationem non haberent. Quòd si qui sunt, qui legem iustam Reipublicæ vtilem per contrariam consuetudinem abrogari posse negant, illi de ea consuetudine id affirmant, quæ legislatore nesciente, vel resistere non valente, contra receptam legem inducitur, vel certè contra legem ea, quæ suapte natura honesta sunt, mandantem, vel ea, quæ intrinsecè mala sunt, vetantem.

Cõsuetudo legi contraria cõtra legislatoris voluntatẽ inducta, legem non infirmat.

AT quia de eiusmodi consuetudinibus vulgò non semper constat, aut si constet, de rei tamen iustæ vel inhibitæ ratione non item, multò verò minùs de legislatoris voluntate, nisi ipse, quod rarò solet, eam in lege disertè exprimat, qui de præuaricationis qualitate, vel quantitate aliquid certius pronunciare voluerit, consultiùs fecerit, si in materiam, in quam peccatum cadit, in legis rursum formam, eiusdemque æquitatem, vtilitatem, necessitatem, aliáque eiusmodi mentis aciem coniecerit; quàm si in huius vel illius loci consuetudinem, aut legislatoris voluntatem anxiè inquisiuerit.

Ex legis forma, materia, vsu, aliisque eiusmodi faciliùs transgressionis grauitas deprehenditur, quàm ex legislatoris voluntate aut loci consuetudine.

IGITVR vt in diuina & naturali lege communi quadam ratione id capitale censetur, quod contra Dei honorem, vel proximi dilectionem committitur; veniale verò, quod citra illa committitur; ita in humanis legibus id capitale censeri potest, quod contra publicum Ecclesiæ vel Reipublicę bonum studio designatur. Quale est omne illud, quod contra eiusmodi legem temere perpetratur, ex cuius obseruatione dependet salus, pax, tranquillitas, aut quædam insignis Ecclesiæ vel Reipublicæ vtilitas. Veniale verò quod præter hæc, vel contra eam legem committitur, quæ tanti momenti non est, vel cuius obseruatio ad Ecclesiæ vel Reipublicæ pacem & tranquillitatem non admodum necessaria est. Quin hac ipsa quoque lege posita, magna adhuc opus est cautione, ne id videlicet veniale æstimemus, quod veniali fortè grauius est.

Generatim id capitale censeri potest, quod contra publ. Ecclesię vel Reipubl. bonum committitur; veniale quod citra illud.

QVOD si qui sunt, qui legislatoris voluntatem hîc etiam spectandam & consulendam contendant, ij responsum habeant,

iure existimari posse legislatorem id voluisse, quod qualitas materiæ, circa quam tulit, iure meritóque cum velle postulabat. Neque enim putandum est, legislatorem rem maximi momenti; cuiusmodi ea est, cui totius Reipublicæ vel Ecclesiæ salus innititur, sub nulla aut sub minima noxa vetuisse, aut præcepisse: contrà verò rem, nullius ferè pōderis, sub lethali crimine subditis indixisse, aut vetuisse. Fuisset enim eiusmodi voluntas primæ regulæ & rectæ rationi planè dissentanea. Nam etsi idem ille, qui dixit: non occides, dixerit quoque, furtum non facies, nihilominus eò grauius illos peccare censemus, qui occidunt, quàm qui furtum faciunt, quò vita hominis præstantior est pecunia; vel quò grauiùs læditur, qui è medio tollitur, quàm qui externis tantùm bonis spoliatur.

Iure existimari potest, legislatorem id voluisse, quod materiæ, circa quam ferebat, qualitas deposcebat.

VERVM si id spectemus, quod communiter accidere solet, princeps vel magistratus, dum legem aliquam Reipublicæ vtilem vel necessariam promulgat, nullam plerunque de veniali vel mortali peccato cogitationem suscipit, sed totus in hoc incumbit, vt lex quam tulit, accuratè obseruetur. Quò autem istuc consequatur, non est contentus simpliciter iubere vel vetare, sed minas quoque & mulctas iussioni vel inhibitioni interdum addit, quas etiã in aliorum terrorem à præuaricatoribus ordinariè exigere consueuit. At vero ex eo quòd id non fit, quod ille vult fieri, quodque iure fieri debebat, consequitur noxa. Nam contra legem humanam iustam, debitisque circumstantiis ornatam agens, agit contra rectam rationem, adeóque contra legem naturalem, & ex consequenti agit etiam contra legem diuinam. Iubet hæc enim seuerèque iniungit, vt iustis superiorum legibus morem geramus; contra rationem autem vel DEI legem agere, cum peccato coniunctum est, quodcunque tandem legislator voluerit. Non enim positum est in illius voluntate, velle simpliciter & cum ratione hoc vel illud à suo subdito fieri, & ipsum nihilominus, si, quod visum fuerat, studio neglexerit, à noxa immunem conseruare.

Quicquid legem ferens de transgressionis nota statuerit, si id nõ fit, quod absolutè vult fieri & cũ ratione voluit, peccatum conflatur.

QVAMOBREM non videtur operosè inquirendum princépsne vel magistratus legis suæ præuaricatorem ad mortale peccatum obligare voluerit, an tantum ad veniale, vel etiam ad nullum

nullum omnino. Est autem studiosè inuestigandum an id, quod lege cautum extat, absolutè præceptum sit, an solùm consultum, vel suasum, vel insinuatum. Inuestigandum est hic, inquam, an id, quod lex mandat vel vetat, mandet vel vetet per modum absoluti præcepti, an tantùm per modum consilij. Nam si per modum absoluti præcepti, legis præuaricator peccat, siue legislator transgressorem peccato qualicunque inuoluere intendebat, siue nulli omnino. Si autem per modum salubris consilij tantùm, legem infringens aut non peccat, aut certè lethabiliter non peccat, etiamsi legislator eum ad peccatum obligare instituebat. Siquidem consilia, modò desit contemptus, communiter non obligant ad peccatum.

Videndum studiosè an id quod lege cautum est, absolutè præceptum, an tantùm consultum fit.

QVÆRIS vnde colligam præceptíne vim lex obtineat, an tantùm consilij? si legislatoris mentem omnino compertam non habes, neque habere potes, eò quòd vel absit, vel commodus ad illum aditus haberi non possit: expende statuti materiam. Nam si est grauis, ad Reipublicæ salutem, vel ad boni communis conseruationem multùm necessaria, vel magnum aliquod malum impedire nata, vel præcepto alioqui digna, legislatorem præcepisse magis quàm consuluisse existimes; si autem ponderis est exigui, neque multùm quoque ad Ecclesiæ vel Reipublicæ incolumitatem necessaria, arbitrari licebit magis voluisse suadere, vel ordinare, vel admonere, quàm absolutè mandare.

Num statutum obtineat vim præcepti, an verò consilij, ex materiæ qualitate spectandum est.

QVOD si legis obiectum fuerit subdubium, ad legis formam, hoc est, ad verba, quibus lex proponitur, considerationem tuam transferas. Nam qui hac vel alia simili forma legem proponit: Districtè iubemus, inhibemus, mandamus: Vel, in virtute sanctæ obedientiæ, sub anathemate, sub æternæ indignationis maledictione, sub seuerissimo DEI iudicio, &c. hoc vel illud præcipimus, vel interdicimus, absolutum, citra controuersiam, præceptum edit: Contrà verò si communibus tantùm verbis vtitur; vt si ita dixerit, statuimus, decernimus, volumus, ordinamus, monemus, hortamur &c. nisi quid adiunctum fuerit, vnde oppositum inferre conueniat, legem suasoriam magis quàm

Ex legis forma aliquáne simpliciter sit præceptum an verò statutum, vel ordinatum, colligi potest.

prǫceptoriam promulgare voluisse existimari poterit. Quod si his omnibus adhibitis adhuc hæres, eruditos consulas, eorumque consiliis acquiescas.

At esto, inquis, statutum aliquod humanum iusti præcepti vim obtineat, non ideo tamen, qui illud violat, lethaliter statim peccat? Omnino; modò tamen deliberato animi proposito id faciat: secùs si ex aliqua ignoratione, vel ex quadam animi præcipitatione, aut ex aliqua alia causa factum in totum vel in partem excusante eiusmodi legem solueret. Nam qui iusta causa motus legem violat, non peccat. Siquidem causa iusta legis rationem quassat; legis autem ratione quassata, lex obligare cessat; generatim quidem si vniuersè quassata est; speciatim verò, si in peculiari aliquo casu labefactata est. At non est tamen cuiusuis de legis ratione iudicare, alioqui pauci comperirentur, qui legem religiosè obseruarent; sed eius præcipuè, qui legem tulit, si tamen aditus ad ipsum vel ad ipsius successorem haberi posit. Quòd si is haberi non quiuerit, ij in consilium adhibendi sunt, qui & iudicio valeant, & DEVM timeant. Qui secus faciunt, violatæ legis periculo haud dubiè sese exponunt.

Qui iusta de causa legem violat, non peccat.

Nō est cuiusuis, de legis ratione iudicare, sed legislatoris præcipuè.

Obiicis rursum; vnius aut alterius præuaricatio non potest magnum aliquod Ecclesiæ vel Reipublicæ detrimentum adferre; ergo licet materia, in quam peccatur, sit ponderosa, non ob id tamen capitalem aliquam noxam adducet? Ad hoc respondetur, non esse hìc spectandum quantum Ecclesia vel Respublica detrimentum capiat, si vnus aut alter id faciat, quod per legem facere non licet; sed quantum si reliqui omnes idem faciant. Nam etsi forsan non magnum regno vel Reipublicæ damnum adferatur, si vnus aut alter solùm contra edictum regium aurum aut frumentum è regno exportet, vel iusta vectigalia defraudet, vel aliam eiusmodi legem ad communem populi salutem latam non seruet: magnum tamen adferetur, si iste & ille & reliqui deinceps secùs ac cautum est facerent. Vnde omnes generatim loquendo grauiter peccant: sicut omnes quoque, qui decimas defraudant, aut publica æraria expilant, tametsi vna eiusmodi direptio vel expilatio, non ita magnum detrimentum Ecclesiæ vel Reipubl. adferat.

In legum præuaricatione nō est spectandū, quantum vnius præuaricatio detrimenti adferre queat, sed quantum plurium.

ADDIS-

ADDIS: Si peccati quantitas ex materiæ qualitate ſpectanda eſt, vt non ſemel iam dictum eſt, ergo lex non facit culpam, ſed res ſecundùm ſe: Siquidem per legem rei natura non mutatur. Quare quod poſt legem latam eſt vtile vel neceſſarium, id priùs quoque quàm lex ferretur, erat eiuſmodi? Ad hoc dici poteſt, multa ſecundùm ſe Reipub. eſſe commodá, vtilia, & ſalutaria, quæ tamen non fiunt, quia ſunt libera; vt autem fiât, accedit lex, quæ ea, quæ antè erant vtilia, non tamen neceſſaria, facit neceſſaria. Sic quoque ad mala vel incommoda quod attinet, contingit nonnunquam vt quippiam ante legem latam vni tantùm aut alteri malum ſit, nō tamen omnibus: attamen quò omnium commodo ex æquo conſulatur, abſolutè interdicitur omnibus. Exempli gratia: Serico vel auro veſtiri, non eſt malum aut incommodum viro nobili opibus affluenti; eſt tamen incommodum nobili pauperi; quia eiuſmodi veſtitus ſortis ſuæ conditionem excedit; veruntamen quia vnus id facit & item alter, & rurſum alter, & ſic de reliquis, quò inter nobiles quædam æqualitas ſeruetur, & pauperum nihilominus nobilium honori conſulatur, interdicitur omnibus, ne ſe ſerico vel auro ornent? Atque ita patet quî lex humana rerum naturas aliquatenus mutet: nam antè bona & vtilia, libera tamen, facit neceſſaria; antè mala non tamen vniuersè, vniuersè efficit mala.

Lex ea, quæ antè erant vtilia, & ſalubria, libera tamen, facit neceſſaria.

Lex rerum naturas aliquatenus mutat.

INSTAS tertiò & poſtremò: non minor eſt auctoritas Papæ, vel Concilij, vel Imperatoris, vel Principis viri, vel aliorū quoque inferiorum magiſtratuum, quàm Antiſtitum religioſarum familiarum; Aſt illi leges edere poſſunt, & ſubinde quoque edunt, quæ tantùm ad pœnam obligant. Ergo hoc ipſum quoque ſuperiores magiſtratus facere potuerunt: ergo falsò paulò antè aſſertum eſt, in legiſlatoris poteſtate ſitum non eſſe, legis tranſgreſſorem immunem à culpa ſeruare, propterea quòd vt vmbra corpus; ita voluntariam legis præuaricationem naturaliter & neceſſariò conſequatur noxa.

NEGARI ſanè non poteſt, leges & ſanctiones monaſticas, patrum rurſum & matrum familiâs, dominorum tandem & præceptorum eiuſmodi ferè eſſe, quæ magis obligent ad pœnam aliquam vel mulctam, quàm ad noxam, adeóque maiores quoque poteſtates eiuſmodi leges & ſanctiones condere poſſe, & reipſa

Cuiuſmodi ſint ſtatuta & leges monaſticæ, parentum item & præceptorum.

quoque interdum condere; verùm eiusmodi constitutiones, sanctiones, vel ordinationes non sunt absoluta & κατ' ἐξοχὴν præcepta vel leges: siquidem legislator vel constitutionum eiuscemodi auctor vel exactor, siue is secularis fuerit, siue Ecclesiasticus, non præcipit hîc, absolutè; neque exigit absolutam in hisce à suis subditis obedientiam: sed ordinat tantum & insinuat quid fieri cupiat, vel quid fieri quoque expediat. Quare potiùs docere vel dirigere dicendus est, quàm absolutè præcipere, vel districtè inhibere. Quòd si religiosorum præfecti, patresfamiliâs, vel parentes absolutè præciperent, vel districtè inhiberent, profectò eorum præcepta non secus obligarent, quàm leges ciuiles vel Ecclesiæ Canones. Tenentur enim monasticen professi suis obedire præpositis, liberi parentibus, vxores maritis, serui dominis. Quamobrem dicere; Regula huius vel illius loci vel ordinis obligat ad peccatum, huius contrà vel illius ad peccatum non obligat, idem est dictu, quod primus ordinis vel loci huius vel illius institutor ea, quæ Regula sua complexus est, absolutè præcepit: Alter contrà, quæ in Regulam redegit, absolutè non præcepit aut vetuit, sed tantùm ordinauit, consuluit, insinuauit, &c.

Quo sensu dicatur Regulā huius vel illius ordinis obligare ad peccatū, vel ad illud non obligare.

QVAE hactenus exposita sunt, ea planum faciunt, non solùm leges diuinas obligare ad culpam, verùm etiam humanas, modò tamen sint iustæ, nullaque mala circumstantia vitiatæ, & iis nihilominus propositæ, qui legislatoris imperio, vel iurisdictioni sunt subiecti. Qui enim legislatoris potestati non subditur, neque eiusdem quoque statutis, aut legibus obnoxius tenetur. Proximum est, vt ea nunc paucis proponamus & diluamus, quæ Antagonistę contra humanarum legum vim obiiciunt. Nam etsi illa nō ita multum vrgeant, ex eorum tamen discussione Catholica veritas illustrior euadet.

Lex legislatoris subditos tātùm obligat.

Vanas eorum rationes & argumenta esse, qui omnem humanis legibus vim & auctoritatem abrogant.

CAPVT DECIMVMQVARTVM.

PRIMVM

PRIMVM SECTARIORVM ARGVMENTVM.

ANIORI Euangelij doctrina instituti, nihil ex iis admittunt, quæ Christianæ libertati, aut Euangelico spiritui repugnant: Politicæ autem & Ecclesiasticæ leges vtrique repugnant non parum; scriptum est enim; *Vbi Spiritus, ibi libertas. Si Spiritu ducimini, non estis sub lege.* Rursum: *Iusto lex non est posita, sed impiis & periuris.* Item: *Spiritalis homo iudicat omnia, ipse verò à nemine iudicatur.* Denique lex Euangelica non cuiusuis, sed perfectæ libertatis lex appellatur; perfecta autem libertas excludit omnem seruitutem, legumque molestiam. 2.Cor. 3. Galat. 5. 1.Cor. 2. Iacob. 1.

SOLVTIO I. ARGVMENTI.

Hoc argumentum vsque adeò vulgatum & tritum est, totiesque iam antè inculcatum & refutatum, vt nauseam penè moueat. Quoties iam repetitum est, Christianam libertatem non esse positam in nihil agendo, aut malè agendo, aut in quacunque carnis libertate; verùm in immunitate ab ea seruitute, à qua Christus nos liberauit: Hic autem non liberauit nos à maiorum legibus, aut à bonorum operum studiis, aut à vitæ huius miseriis; sed à peccati & dæmonis vinculis, à ritibus & cæremoniis Iudaicis, ab inferorum suppliciis, aliisque similibus, quæ vel peccatum sunt, vel ex peccato originem ducunt. Quare dum Antagonistæ ex Apostolo allegant, *vbi spiritus, ibi libertas*, id allegant, quod nulli Catholicorum negant, tametsi Apostolus aliò spectet. Nam vbi Spiritus regnat, ibi mors, ibi peccatum, ibi caro, ibi infernus, ibi diabolus regnum obtinere non valet: Regnat autem ibi charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas, &c: Vbi autem hæc principatum tenent, ibi lex pœnam adferens, vel inuitos & refractarios ad officium compellens, locum non habet: Iusti enim vltrò, quod legis est, faciunt. Habet tamen & apud hos quoque locum, vt dirigit, vt instruit. &c.

Christiana libertas in quibus posita.

A quibus incõmodis Christus nos liberârit, vel non liberârit.

Galat. 5.

Quomodo lex iusto non est posita.

NEQVE sunt hæc nostra cõmenta, aut monachorum somnia, vt carnalis libertatis præcones nugari solẽt; sed certa Spiritus sancti oracula. Quandoquidem enumeratis Spiritus sancti fructibus,

Apostolus statim subiungit: *Aduersus eiusmodi non est lex*: quod idem est cum eo, *Si spiritu ducimini, nõ estis sub lege*; & cum altero illo, *Iusto lex non est posita*. Neque enim ea ratione ipsi posita vel imposita est, vt premat vel inuitum compellat, vel pœnæ formidine ad officium adigat; verùm vt moneat, quidque opus est facto edoceat; vel certè propter ipsum non est posita: nam si omnes forent iusti & æquitatis studiosi, nullis pœnalibus statutis opus esset: vel non eo fine aut ratione iustis est posita, quo impiis & iniustis.

Galat 5.

Quomodo iusti non sunt sub lege.

CVM aũt Apostolus scribit, spiritalẽ omnia iudicare, ipsum autem à nemine iudicari, quiduis potiùs indicare vult, quàm spiritalem hominem nullum superiorem, aut iudicem habere, nulla lege teneri, nulli mortalium obnoxium esse; in omnibus autẽ & per omnia sui iuris ac liberum esse, ita vt quicquid facere lubeat, inculpatè facere queat: Significat autem cuiusmodi sit, id à nemine certò discerni posse. Quandoquidem externa sanctimoniæ indicia sunt ambigua, malisq; cum bonis communia, adeóque ex iis ne ab altero quidem spiritali certum iudicium fieri potest, nedum ab homine carnali. Carnales enim carnalia tantùm sapiunt & loquuntur: Ipse autem per internum Spiritus sancti magisterium rectè iudicat omnia; tam ea, quæ vitæ salutique sunt consentanea; quàm ea rursum, quæ eisdem sunt dissentanea. Nihil est ergo, quod de spiritali omnia iudicante, aut de Christiana libertate adferunt.

2.Cor.2.

Quo sensu spiritalis iudicet omnia, & à nemine iudicetur.

Externa sanctimoniæ iudicia incerta.

Carnales carnalia sapiunt.

SED neque magni quoque momenti est, quod de perfecta libertate ex D. Iacobi Canonica depromunt. Primò enim S. Iacobus Euangelium non appellat legem perfectæ libertatis, sed legem perfectam libertatis. Ait enim: ὁ παρακύψας εἰς νόμον τέλειον τὸν τῆς ἐλευθερίας; *Qui perspexerit in legem perfectam libertatis*, vel, quæ est lex libertatis. Eodem omnino sensu locum hunc legunt Syri quoque. At multum interest inter legem perfectam libertatis, & legem perfectæ libertatis. Multæ enim extant leges, quæ & perfectæ sunt, & libertatis sunt, & tamen perfectæ libertatis leges non sunt. Deinde verò, vt perfectæ libertatis lex sit, perfectæque libertatis lex appelletur, adhuc nullum huic veritati præiudicium procreatur. Constat namque, libertatem eò censendam esse maiorem, quò seruitus, ex qua liberat, erat grauior: At tenebamur serui-

Iacob. 1.

Non omnis lex perfecta libertatis, est etiam lex perfectæ libertatis.

seruitute omnium teterrima & improbißima; nisi quis forsan ita sobriè sapiens sit, vt leue existimet, obnoxium esse Diabolo & peccato, pressum esse Mosaicæ legis iugo, deuotum esse inferno, mancipatum esse morti, innumerisque huius vitæ miseriis, à quibus omnibus liberati sumus per CHRISTVM. Denique Apostolus nusquam docet sat esse ad salutem perfectæ libertatis legem cognoscere; monet autem serioque inculcàt, qui salute potiri cupiunt, eos studiosè illa omnino pręstare debere, quæ lex illa mandat: *Qui*, inquit, *perspexerit in legem perfectæ libertatis, & manserit in ea, non auditor obliuiosus factus, sed factor operis, hic beatus in facto suo erit.* Atqui inter cætera legis huius decreta continetur ea quoq; obedientia, quæ maioribus debetur.

Durißima erat seruitus, à qua per Christum liberati sumus.

Non satis est legẽ cognoscere, sed oportet eã, q salui fieri volunt, implere.

QVAMVIS ergo lex Euangelica libertatis lex sit, lex tamen est, onus est, iugum est; & illud quidem, secundùm se absolutè cõsideratum, minimè leue. Nam nõ irasci, inimicis bene facere, pro persequentibus orare, non modò manum, sed oculum quoque & animum ab illicitis coërcere, crucem tollere, seipsum abnegare, aliaq; eiusmodi præstare, res profectò est secundùm se admodum ardua, hominiq; carnali difficilima; dicitur nihilominus lex Euangelica onus leue, & iugum suaue, quia est lex charitatis, quæ facit omnia suauia & leuia; sed vna quoq; hæc eiusmodi est, quæ præ cæteris omnibus impigrè laborãtibus maxima subministrat præsidia, quæque summa pro exiguo labore præmia dependit, & quæ denique cum Mosaica collata, simpliciter, id est, quod ait Dominus, onus nimirum leue & iugum suaue.

Lex Euangelica secundùm se absolutè cõsiderata, non parum grauis est.

Quo sensu lex Euãgelica dicatur onus leue.

ARGVMENTVM SECVNDVM.

SINT sanè, inquiunt, humanæ leges vtiles & salutares, ast ad obtinendam Christi gratiam, sempiternæq; vitę hęreditatem minimè videntur necessarię: Nam vt salute potiâre, sat est, si mandata serues. Constat enim adolescentem, quid facto opus esset, vt vitam æternam consequeretur, sciscitantem, tale responsum à Christo tulisse: *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Quod si quid eo ampliùs opus est, hoc totum plenè in Euangelio explanatum est. Sed & Dominus quoq; Apostolis non suas constitutiones prædicare iussit, sed Euangelium: *Euntes*, ait, *prædicate Euangeliũ omni creaturæ.* Quod ipsi quoq; ea religione obseruârunt, vt iis anathema

Matth. 19.

Matth. vlt.

n denun-

Galat. 1. denunciare non dubitârint, qui secus facerent; *Si quis Euangelizauerit vobis præter id, quod accepistis*, scribit Paulus; *anathema sit*. Acceperant autem ipsi Euangelium CHRISTI. Præterea lex Euangelij non est minoris perfectionis, aut πληροφορίας, aut autoritatis, quàm lex Mosaica; sed huic legi nihil adiicere, aut adimere licebat: Quod si quid per Pharisæos, aut legis doctores ad illam adiectum fuerat, illud in conscientiæ foro obligatorium nō erat. Deniq; sub lege naturæ bonę leges non minùs erāt necessariæ, quàm hac ætate. Sed Adam, Noë, Abraham, cæteriq; Patriarchæ nullas leges aut constitutiones, quæ vllam omnino vim conscientiis adferrent, edidisse leguntur.

SOLVTIO II. ARGVMENTI.

PRIMVM argumenti huius membrum solutione non indiget. Fatentur enim, qui cum Luthero & Caluino faciūt, solā Decalogi obseruationem ad salutē sat nō esse. Sed neq; Decalogi quoq; lex vnà cum Euāgelio eā ad rem sat est. Et dato sat esse, adhuc aduersarius causam aduersùs humanas leges nō obtineret. Nam vt fusè suprà expositū est, Euangelium seuerè mandat, vt maiorū statutis & legibus per omnia obediamus. Mandant idem quoq; Apostoli Euangelicæ doctrinę interpretes longè fidissimi. Euāgelij vox est:

Luc. 10. *Qui vos audit, me audit, qui vos spernit, me spernit. Qui Ecclesiā non audierit,*

Matt. 18. 23. *sit tibi tanquā ethnicus & publicanus. Super cathedram Moysi sederunt Scribæ et Pharisæi, omnia quæcunq; dixerint vobis, facite.* Apostolorū voces sunt:

Rom. 13. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Qui potestati resistit, Dei*

Ephes. 5. Ephes. 6. *ordinationi resistit: qui aūt resistunt, damnationē sibi acquirunt. Mulieres viris suis subditæ sint, sicut Domino. Filij obedite parētibus vestris in Domino. Honora patrem tuum et matrē tuam; quod est mandatum primum in promissione,*

Ephes. 5. *vt bene sit tibi, & longæuus sis super terram. Serui obedite dominis carnalibus*

1. Pet. 2. *cum timore & tremore in simplicitate cordis vestri, sicut Christo.* Item: *Serui subditi estote in omni timore dominis, non tantū bonis et modestis, sed et discolis.*

Rom. 13. IAM si, iuxta Euangelicam & Apostolicā doctrinam, obediendum est potestatibus sublimioribus, si Scribis & Pharisæis, si parē-

Matth. 23. tibus, si dominis etiam discolis, cur non etiam summis pontifici-

1. Pet. 2. bus, cæterisq; Ecclesiarum pastoribus & rectoribus? An non ipsi quoq; patres & sublimiores potestates sunt? quibus proinde æquè ac Christo ipsi honorem, reuerentiam, & obedientiam de-

Deuter. 17. ferre obligamur? An non in lege veteri, quæ vmbram tantùm futuro-

turorum gerebat,capitale erat, si quis sacerdoti,qui pro tempore populo præerat,non paruisset? An non Apostolorum discipulus, idemq; illustris martyr Ignatius,perinde Episcopo obtemperandum docet,atque ipsi CHRISTO? An ob id forsan Episcopi, cæteriq; Ecclesiæ ministri audiendi non sunt, quia vt Petrus & Paulus sancti non sunt? At quid hac excusatione adferri potest ineptius,aut quod cum CHRISTI,Apostolorum, Sanctorumque omnium doctrina,imò verò cum ipsa ratione pugnet magis? Nam si probis tantùm obediẽdum est,cùm de nullius probitate & sanctimonia certò constet; vel nulla erit obedientia in terris, vel omnino exigua. Quid enim, si fortè parêre nolis, facilius fuerit quàm superioris tui vitam in ius vocare? Est itaq; legitimis superioribus,qualescunque tandem fuerint,obediendum, & alacriter obediendũ,& in omnibus,quæ illorum potestatem nõ excedunt, neq; vllam mali speciem præ se ferunt,obediendum.

Episto. ad Magnes.

Matth. 23.
1. Pet. 2.

Inquib9,et quomodo superioribus parendũ.

SED Apostoli,inquiunt,non proprias constitutiones,aut qualescunq; humanas leges prædicare iussi sunt,& re ipsa prędicârũt; sed ipsum purum putumq; Euangelion tantùm?Apostolis Euangelium prædicare iussum nemo inficiatur; Interim non id solùm Euangelizare iussi sunt,quod quatuor Euangeliorũ voluminibus comprehensum est;sed totum illud,quod Euangelicę legi cõsentaneum,hominumq; saluti promouendę idoneũ videretur.Quãobrem quicquid Apostoli,per Spiritum sanctum edocti,verbo vel scripto orbi tradiderũt, hoc totum Christi Euangelium appellari potest;quia totum doctrinæ Euãgelicæ in omnibus & per omnia consonum est.Ea propter cùm Paulus ad Galatas scribens,ita ait; *Si quis Euangelizauerit vobis præter id,quod accepistis,anathema sit*, nequaquam eos anathemate ferit, qui ædificationis, aut explanationis causa aliqua in medium adferebant,quæ in Euangelio,vel in toto quoq; veteri, aut nouo Testamento prodita nõ extabant; sed eos solùm,qui Euangelio cõtraria, vel ab Euangelica doctrina aliena recèns ad fidem conuersis instillabant. Cuiusmodi ætate Pauli erant quidam Pseudoapostoli, qui inter alia Euangelio contraria docebant,nemini salutem obtingere posse, qui legem Mosaicam vnà cum Euangelio non obseruaret.

Apostoli non id solum prædicare iussi sunt, qđ quatuor Euãgeliorum voluminibus comprehensum est, sed totũ illud quod Euangelio consentaneum est.

Galat. 1.

QVOD aũt Apostoli non id tantùm prædicârint,mandârint,& ordinârint, quod Euangelicus contextus disertè offert; sed alia

præterea multa, quæ expreſsè in Euangelio non continentur, id apud eos, qui iudicio & ratione vtuntur, eorundemq; ſcripta legerunt, extra omnem cõtrouerſiam eſt; & ſi quis neget, facillimo negotio probari poteſt. Nam vt de eorum canonibus & conſtitutionibus, quæ iam olim orthodoxorum manibus teruntur, nihil dicatur, quàm multa in illorum ſcriptis extant ſtatuta, præcepta, & ordinata, quorum nullum prorſus in toto Euangelio cõperitur veſtigium. Vbi, quæſo, hîc proditum eſt, hæreticum hominẽ poſt vnam aut alteram admonitionem vitãdum? Vbi ne Aue quidem eidem impertiendum? vbi, iuniores viduas nubere, ſeniores domus gubernationi incumbere, vtraſq; aũt à curioſitate & garrulitate ſe continere debere? vbi, mulieri publicè docere, aut detecto capite orare, viro autem comam nutrire fas nõ eſſe? vbi, digamũ, vinolentum, percuſſorem, inhoſpitalem, &c. ad ſacerdotium vel Epiſcopatum promouendum non eſſe? vbi, Euchariſtiam profanis eſcis miſcere non licere? vbi à ſanguine & ſuffocato & idolothytis abſtentum oportere? vbi, ſexcenta id genus alia, quæ Apoſtolorum monumenta ſubminiſtrant paſsim.

Plurima mãdata decreta & ordinata ſunt ab Apoſtolis, quæ in Euãgelio nõ continentur.

Ad Tit. 3. 2. Ioan. vlt. 10. 1. Tim. 5. 1. Tim. 3. 1. Cor. 11. Ad Tit. 1. 1. Cor. 11. Actor. 15.

CVM itaq; Dominus Apoſtolos ad prædicandũ Euangelium in terrarum orbẽ amandauit, neq; iuſsit, neq; voluit, neq; conuenienter iubere aut velle potuit, vt ea tantùm prędicarent, quę Euangelij litera prima fronte offert: (Siquidem per id tempus, & aliquot etiam annos poſtea nullum adhuc Euangelium exaratum extabat) voluit autem vt illa mundo annunciarent, quæ pertinẽt ad Euangelij ſtatum, nullos illis prędicandi limites, aut modos præſcribens. Quare etiam dubium nullum eſt, plurima illos docuiſſe, viuaque voce tradidiſſe, quæ neque in Euangeliis, neque in illorum Epiſtolis comperiuntur: Imò verò maior illorum pars nihil ſcripſit, & tamen omnes plurimos annos in Euangelij prædicatione inſumpſerunt.

Quænam Dñs Apoſtolos voluerit docere, cùm eos ad Euangelizandum amandauit.

QVOD de noua legis perfectione ſuper Moyſi legem allegabatur, id gratis cõceditur; at nihil hęc conceſsio ad eneruandum humanarũ legum vinculũ. Nam etſi Iudęis nefas fuerit legi, quam per Deum à Moyſe acceperant, aliquid addere, vel certò aliquid eiuſmodi addere, quod ſubſtantiam illius mutaret, ſemper tamen licuit abſtruſos legis ſenſus interpretari, verbiſq; & exẽplis, quæ in lege difficilia videbantur, explanare & illuſtrare. Habebat enim Iudæo-

Quæ Iudęorum doctoribus legi licuit addere, quæ item non licuit.

Iudæorum populus æquè suos rectores & νομοδιδασκάλους, ac Christianorum cætus suos Episcopos & Pastores. Quin quædam quoq; peculiaris ratio vrgebat apud Iudæos, quæ non apud Christianos. Quandoquidem lex Mosaica maiori ex parte cęremonialis erat: cùm autem cæremoniæ illæ ita haberentur inter sacrificia legalesque cultus, vt simul quoque futurorum essent symbola, solus Deus præfinire potuit; vt qui solus futurorum ex libera causa dependentium sit præscius; sed & solus quoque definire debuit. Nam cùm vetus ille populus, ex ingenita quadã leuitate, pronus esset ad omnem idolomaniam; si liberum illi fuisset quibuslibet ritibus ac cęremoniis vti, facilimo negotio in gentium ritus & superstitiones degenerasset. Fuerunt proinde eiusmodi ritus cultusque ipsi præstituendi, à quibus ne latum quidem culmen recedere fas foret. Veruntamen præter leges cęremoniales & iudiciales statas, Iudæi habebant constitutiones quasdam politicas & œconomicas non statas; sed pro locorum temporumque ratione mutabiles, quibus æquè morem gerebant, ac statis illis & quasi perennibus.

Solus Deus Iudæorũ cæremonias præfinire potuit & debuit.

Iudæi habebant suas quoq; leges & sanctiones politicas, publici magistratus auctoritate editas.

SIMILE quiddam de Adamo, Noë, Abrahamo, cæterisque, qui legem antecesserunt, coniicere licet: Nam cum illi vitam ducerent non modò politicam, rationiq; per omnia consentaneam, sed admodum quoque piam & religiosam, haud dubiè non viuebant sine ciuilibus legibus, sacrisque cæremoniis & institutis: Siquidem vita sine legibus, sine ritibus, sine cæremoniis & sacrificiis non hominum, sed beluarum vita est. Sed neque dubitare quoq; licet protoplastum, quæ de suo statu ante & post peccatum, déq; vero DEI cultu, nec non de peccatorum remissione ac mediatore venturo comperta habebat, ea viua voce liberis suis prodidisse: & hoc rursum aliis & aliis, donec tandem proposita & promulgata est lex scripta. Nec dissimulat id scriptura, tametsi pauca admodum de primo illo mortaliũ statu commemoret: inter alia namq; filios Adami sacrificasse, ciuitatesque & familias instituisse explanat; At nihil horum sine legibus & cæremoniis fieri potuit. Leges autem frustra figuntur, si nemo illis parêre obligatur. Pertinent huc quoque, quæ de Abrahamo eodem illo libro referuntur. *Num,* inquit DEVS, *celare potero Abraham, quæ gesturus sum? Scio enim quòd præcepturus sit filiis suis, & domui suæ post se, vt custodiant viam Domini,*

Patres ante legẽ Mosaicã non viuebant sine legibus ciuilibus & Ecclesiasticis.

Adamus multa tradidit posteris suis credenda, facienda, & obseruanda, quorum scriptura nõ meminit.

Genes. 4.

Frustra leges figuntur si nemo illis parêre obligatur.

Genes. 18.

mini, & faciant iudicium & iustitiam; & adducat Dominus propter Abraham omnia, quæ locutus est ad eum. Hæc ſanè apertè agunt de legibus & cæremoniis, quæ in Abrahæ familia & generatione obtinebant; Atque ita nihil allatum eſt ſecundo argumento, quod aſſertam veritatem vlla ex parte infirmet.

TERTIVM ARGVMENTVM.

INSTANT tertiò eiuſmodi cauilatione Antagoniſtæ: Si humanæ leges & conſtitutiones in foro conſcientiæ ad peccatum obligant, ergo, qui citra iuſtam cauſam, eas præuaricantur, vt plurimi ſolent; nam & multorum charitas hoc tempore refrixit, & leges ipſæ ob multitudinem obſeruatu ſunt difficiles; inobedientiæ crimen incurrunt, illudque minimè leue: ſiquidem legitimo magiſtratui nolle obedire, peccatum eſt admodum graue. Scriptum eſt enim: *Quaſi ariolandi peccatum eſt, repugnare: & quaſi ſcelus idololatriæ nolle acquieſcere*, adeóq; infirmioribus conſcientiis magnus per eiuſmodi leges laqueus iniicitur.

1. Reg. 15.

SOLVTIO III. ARGVMENTI.

SI hoc argumentum validè aliquid probat, probat omnem omnino legem è medio tollendam. Quotus enim quiſque ſeruat præcepta Decalogi, aut legem CHRISTI? Quod de humana fragilitate, legumq; humanarum multitudine dicitur, friuolum eſt planè: Conſtat enim, populum Iudæorum eadem illa, vel maiori quoq; imbecillitate laboraſſe, qua plebs Chriſtianorum, neq; ob id tamen DEVM Opt. Max. ab ingenti illa legum & obſeruationum multitudine populum illum liberaſſe. Porrò autem obedire nolle peccatum eſſe, illudq; neutiquam vulgare, id nemo negat: ſiquidem obedire nolle, aliud nihil eſt quàm legem vel eiuſdem auctorem contemnere. Qui autem legitimam poteſtatem ſpernit ſtudióue eidem reſiſtit, DEVM ſpernit: hic autem contemptus peccatum eſt longè grauiſsimum. Interim non omnes, qui in humanas leges præuaricantur, ex contemptu vel faſtu in illas præuaricantur: Imò verò minima præuaricantium portio hoc ſenſu præuaricatur. Quotquot enim de præuaricationis cauſa examinantur, omnes ſtatim allegant, aut carnis infirmitatem, aut inſcitiam, aut neceſsitatem, aut aliquid aliud eiuſmodi.

Populus Iudæorũ magno diuerſarum legum & obſeruationum onere premebatur & exercebatur.

Quid ſit nolle ſuperiori parere, & quantum peccatum hoc ſit.

Non omnes, qui contra legẽ peccant, ex contemptu peccant.

SED

SED & illi ipſi quoque, qui obedire nolunt, non eodem ſpiritu ducuntur omnes. Sunt enim qui ideo imperium detrectant, quò legitimum magiſtratum ad iram prouocent, eiuſdemq; præceptum vel legem flocci ſe facere palàm oſtendant; & hi, quòd legitimæ poteſtati ſtudio repugnent, Chriſtumq; in ſuis vicariis apertè contemnant, grauiſsimè peccant; qualiſcunque is demum fuerit, cuius mandatum tanta petulãtia proculcant. Sunt alij, qui manifeſto errore occæcati, non obediunt, nec obedire volunt: quales ſunt illi, qui ſoli DEO obediendum tradunt; vel illud ſolùm obſeruandum credunt, quod is per ſe proximè & ſpecificè mandauit vel ordinauit. Hoc errore laboraſſe traduntur Iudas Galilæus & Theodas, quorum in Apoſtolorum actis fit mentio; laborant eodem quoque non pauci ætatis huius ſectarij. Comperiuntur inter hos tamen, qui non omne hominum imperium reſpuunt, ſed Eccleſiaſtici Magiſtratus tantùm. Nã cùm omnem, quam ſe habere putant, nullam enim ſpiritalem reipſa habent, à ciuili magiſtratu accipiant, non audent apertè profiteri nullam condendarum legum facultatem penes principes, aut politicos magiſtratus eſſe; legum, inquam, quę ad peccatum obligent. Et hi quoq; non ſecus ac illi, qui ex contemptu imperium detrectant, grauiſsimè errant.

Non omnes, qui imperium detrectant, eodem ſpiritu & ſenſu ducuntur.

Imperium apertè detrectãtium alij ex contẽptu, alij ex errore illud detrectãt, & vtriq; grauiter peccant.

Actor. 5.

Sectarij plus deferunt magiſtratui politico quã Eccleſiaſtico.

SVNT denique, qui ſuperiorum mandatum manifeſtè non aſpernantur, neq; honeſtis & licitis maiorum decretis obediendum eſſe diffitentur; attamen quòd ſuæ libidini, quàm ſuperioris voluntati, obtemperare malint; vel quod laborem vel moleſtiam, quam pręceptum offert, auerſentur; vel certè quòd oblatam peccandi occaſionem haud negligendam exiſtiment, legitimi magiſtratus præceptum ſcientes volenteſq; infringunt: & hi quoq; inobedientiæ peccatum non euadunt. Nam etſi non ita apertè repugnent, vt primi; nec ita quoq; pnitioſè, vt ſecundi, at repugnant tamen, & aliquatenus quoq; contemnunt; Nã qui poteſt obedire, & ſcit ſe obedientiam debere, & tamen non obedit, videtur abſolutè nõ velle: quod idem eſt ferè quod cõtemnere, vel repugnare: Adeoq; eiuſmodi inobediens peccato ſeſe contaminat, etſi non ſemper capitali; ſed quandoq; capitali, quãdoq; veniali, pro ratione materiæ, præcepti, contemptus, voluntatis præcipientis, affectus præuaricantis &c, ſiquidem non omnia, quæ iubentur vnius

Omnis omnino verè inobediens ex parte contemnit.

ſunt

ſunt ponderis, aut neceſsitatis; neque cauſæ ad peccandum inuitantes æquè omnes ſunt efficaces; neq; omnium præcipientium voluntas æquè eſt ſeria. Quare licet res leuis videri queat in qua Adam peccauit; (tantùm enim quò vxori gratificaretur pomum comedit) attamen quia DEVS, ſub mortis interminatione, ne id faceret, vetuerat, pomum comedendo grauiſsimo ſcelere ſeſe obſtrinxit. Atque ita patet; nulli planè, niſi ſtudio improbus eſſe velit, vllum omnino per humanas leges ſcrupum aut laqueum iniici, aut peccandi anſam offerri; atque ita totum, quod tertio argumento vrgebatur, nullius eſſe ponderis.

QVARTVM ANTAGONISTARVM Argumentum.

AST nondum conquieſcunt maleferiati homines. Qui, inquiunt, humanam aliquam conſtitutionem edunt, populoq; obſeruandam proponunt, aut tranſgreſſores illius ad culpã aliquam obligare inſtituunt, aut tantùm ad pœnam, ſi ad culpam, præſertim mortiferã; rem à Chriſtiana charitate alienam deſignãt: Nam & viam, quæ ducit ad vitam coarctant, & multorum conſcientias intrincãt, & infirmis parumq; cautis mortis poculum propinant, adeóque tyrannos veriùs quàm clementes principes ſeſe declarant. Si autem leges, quas figunt, cum tanto onere nõ imponunt, & tamen leges ipſæ violatæ eiuſmodi peſtem adducunt, aliquam ſanè pietatis & charitatis ſpeciem præ ſe ferunt, reipſa tamen ab vtraq; alieni videri poſſunt, vt qui iuriſdictioni ſuę ſubiectos, citra vrgentem cauſam, non leui peccandi periculo exponant.

SOLVTIO IIII. ARGVMENTI.

ARGVMENTVM hoc fundamenti loco ſumit quædam, vt certa, quæ omnino falſa ſunt. Conſtat enim nullum legiſlatorem legis ſuæ præuaricationem, aut præuaricatoris pœnam, aut eiuſdem culpam, aut aliquid aliud eiuſmodi intendere. Nam ſi quid horum per ſe vellet, quiduis potiùs quàm cordatum legiſlatorem ſe oſtenderet. Intendit autem boni publici promotionem; aut pacis publicæque tranquillitatis conſeruationem, aut fidei, ſpei, charitatis, reliquarumque virtutum cuſtodiam & augmentationem, aut aliud hiſce affine. Quare falsò infertur humanas leges (modò

Quid ſibi proponant probi legiſlatores, dum legem aliquã promulgant.

(modò sint tales, quales esse debent) viam, quæ ducit ad vitam, coarctare, aut subditos grauare, peccandíue discrimini obiicere; neque enim salutis viam coarctant; sed dilatant. Neque, vt pharisaicæ constitutiones solent, grauant aut intricant, sed benè affectos mirificè recreant & subleuant. Sed neque Dominus quoque ob id Pharisæos notabat, quòd leges ferrent, constitutionésue ederent; sed quòd multas inutiles, miniméque necessarias ederent; editas magna cum seueritate ab aliis exigerent, cùm ipsi interim eas ne digito quidem attingerent. Et cùm eiusmodi essent adhuc tamen obseruari voluit. *Omnia*, inquit, *quæcunque dixerint vobis, facite.*

Cur Pharisæorũ leges & constitutiones à Deo reprehensæ.

Matth. 23.

VERVMENIMVERO quamuis legislator prȩuaricatoris culpam, aut eiusdem pœnam per se non intendit; sed bonum tantùm Ecclesiæ vel Reipublicæ, vtrumq; tamen permittit: Vel, vt rectius dicam, neutrum impedit. Mallet sanè legislator publicam vtilitatem per legem, quam tulit, promoueri & conseruari; sed quia id quandoque obtinere non potest, non impedit, neque impeditum quoque vult, quò minùs rei fiant culpæ & pœnæ, qui per legis prȩuaricationem bono publico temerè aduersantur. Et hæc voluntas iusta, diuinæq; legi per omnia consentanea est. Nam & DEVS quoque, cùm legem aliquam fert, primò & per se non intendit aliquam culpam vel pœnam; absit; sed priuatum vel publicum eorum bonum, quibus fert legem; secundariò tamen vult legis suæ præuaricatores pœnis subiicere; quod æquum suæque iustitiæ & misericordiæ oppidò consentaneũ est. Si enim peccata impunita permitteret, plurimi peccarent, qui nunc à peccato se continent. Notum est illud Poëtæ.

Etsi legislator prȩuaricatoris culpam, vel pœnam nõ intendit, permittit tamẽ, vel non impedit.

Oderunt peccare mali formidine pœnæ.

DICES: habita humanæ fragilitatis ratione, legislator culpam saltem mortiferam impedire velle deberet. Non potest id efficaciter velle: nam hoc ipso quòd legi obnoxius legem iustam citra iustam causam, præuaricatur; necessariò peccat: lethaliter quidem, si res, in quam peccatum cadit, est magnĩ momenti; vel si actus, quo lex violata est, prodiit ex non vulgari contemptu; Venialiter verò, si peccatum in rem paruam lapsum est, vel citra plenam deliberationem certè cõflatum. Iam si peccatum admissum est, non potest legislator, nisi æquitati diuinæq; voluntati aduer-

Legem iustam citra iustam causam præuaricãs, necessariò peccat.

O sarij

ſari velit, illud puniri non velle. Poteſt ſanè ſuperior conſtitutionem, aut ſanctionem aliquam edere, quæ non obliget ad culpam, ſed tantùm ad pœnam; verùm talis conſtitutio non habet vim abſoluti præcepti, vel legis propriè dictæ, ſed ſolùm ſtatuti, vel admonitionis, vel exhortationis. Quod ſi qua eiuſmodi lex, vel præceptum eſt, non eſt illud abſolutè, ſed certa cum conditione, obligans nimirum ad opus præceptum, vel ad pœnam; vel mulctam præuaricatoribus conſtitutam. Exemplo id declaro; cùm lex ita cauet; Quicunque arma geſtare, pecuniam, vinum, aut frumentum, aut aliud quodcunque eiuſmodi extra prouinciam portare deprehenſus fuerit, exportatum amittat; non ſimpliciter, ne quis arma portet, aut annonam exportet, inhibet, ſed multam dependere paratis, vel iacturæ periculum facere volentibus, deportandi vel exportandi facultatem quodammodo indulget, adeóque deportans vel exportans non peccat. Secludimus hinc caſum, quo iſtiuſmodi deportatio vel exportatio cum publico detrimento coniuncta foret. Conſtat hinc ergo iuſtas Reipubl. vel Eccleſiæ neceſſarias leges nihil prorſus continere, quod vllam ſapiat tyrannidem, aut crudelitatem, vel quod cum vera pietate, aut Chriſtiana charitate vllatenus pugnet.

Conſtitutio tantum ad pœnam obligans, non propriè rationis lex, aut præceptum eſt.

QVINTVM ARGVMENTVM.

NEMO fallaci regula actiones ſuas confirmare obligatur: at omnis lex humana ſuapte natura fallax & inconſtans eſt, quemadmodum ipſa quoque ratio, vnde proximè profluit. Sola autem diuina voluntas ſemper recta & conſtans, ſemperque ſui ſimilis eſt. Quòd ſi qua creata voluntas recta, aut in bono conſtans eſt, eam conſtantiam & rectitudinem ex ſe non habet, ſed ex peculiari DEI dono, quod paucis hoc tempore, quo tam rari per oſtium intrant in ouile, eáque ratione vitam inſtituunt, vt diuini Spiritus illuſtratione digni habeantur, obtingere ſolet.

SOLVTIO V. ARGVMENTI.

EST ſanè ſola DEI voluntas ex ſe ſemper iuſta & recta, at hinc tamen nō ſequitur; omnem omnino humanam ſemper iniuſtam vel obliquam eſſe. Eſt enim quædam omnino iuſta, & recta, & ſancta; etſi iſthuc ex ſe nōn ſit, neque ex ſe habeat, ſed ex eo, vt in argu-

argumento rectè assertum est, ex quo fluit omnis sanctimonia & recti ratio: nempe à DEO optimo maximo. Interim vt recta est, vndecunque tandem eam rectitudinem hauserit, rectam operandi legem vel regulam præscribere potest. Sed neque verum est quoque, quæcunque ex nobis oriuntur, ea errori & falsitati obnoxia esse, vel esse posse. Insita namque habemus prima principia theorica, practica, quæ sunt certa & euidenter vera: Nec ipsa solùm sunt certa & euidentia, sed etiam conclusiones, quæ euidenter inde deducuntur. Nec potest hominum malitia in hac vita tantùm crescere, vt illa extinguantur; Tametsi multiplicatis in immensum sceleribus multum tenebrarum ipsis offundi posſit.

Omnis voluntas recta fluit à Deo.

Non omne id, quod ab homine oritur errori aut falsitati obnoxium.

AT verò præter hanc internam veritatis regulam, quæ inflecti non potest, habemus aliam externam diuinitus nobis propositam, quæ ipsa quoque velut illustre quoddam sidus non solùm quid facto vitatóque sit opus, & alia præterea multa, quæ rationis lux assequi nequit, ostendit; verùm etiam quales leges sint edendæ; tum quales sint eæ, quæ ab aliis sunt propositæ, planum facit. Quamobrem ineptum est ex eo, quod humanus intellectus errare, humanáque voluntas deprauari nonnunquam potest, inferre, homini Christiano liberum esse humanis legibus obtemperare, vel non obtemperare. Multum enim interest inter esse & posse, inter voluntatem obliquam & obliquabilem; inter intellectum falsum & falli idoneum; inter legem prauam & noxiam, & legem quæ eiusmodi esse potuit. At multò verò ineptius asseritur, bonis legibus, propter malam rectorum vel legislatorum vitam, nullam obedientiam deberi. Nam si improba vita ab obedientiæ vinculo absolueret, vix vlla prompta & plena, vt nuperrimè dicebamus, obedientia reliqua fieret.

Homo duplicẽ actionum suarũ regulam habet; vnam internam; alteram externam.

SEXTVM ARGVMENTVM.

SVNT qui leges humanas eiusmodi argumento impetant. Homo capitale crimen pro merito punire nequit, ergo neque legem ferre potest, cuius præuaricatio eiusmodi pœnam promereatur. Ergo humanarum legum transgresſio nunquam est lethalis, nisi qua forsan ex illis diuinam, aut naturalem includat, aut earundem interpres existat.

SOLVTIO VI. ARGVMENTI.

Legislator legis præuaricatorē, neque pœnę, neque culpę inuoluit, sed ipsemet præuaricator seipsum vtrique inuoluit.

AD hoc argumentum paucis responderi potest, legislatorem legis suę transgressorem mortiferæ noxę, aut æterni supplicij reatui non inuoluere. Sed ipsummet transgressorē hoc ipso se ipsum vtrique inuoluere: quòd DEO in homine, iuxta expressum illius mandatum, obedire animum non inducit, vel obstinato animo eidem resistit. Sed neque verum est quoque, ideo hominem ad inferni pœnam hominem obligare non posse, quòd eiusmodi pœnam per se inferre non valeat: abundè enim sat est, si per illum inferat, cuius personam in ferendis & exsequendis legibus sustinet. (Sunt enim omnes principes & legitimi iudices DEI ministri, & certi quidam eiusdem τοποτηρηταί.) Hoc autem hîc locum habet. Nam vt DEVS ad humanum ministerium confert gratiam & vitam æternam, & tamen ipse primarius vtriusque auctor existit; ita idem quoque illorum decreta per nefas violata, æternæ mortis sententia plectit.

Vt Deus ad hominum ministerium confert vitam, ita ad eorūdem ministeriū infert mortem.

CVM verò inferunt, humanum preceptum nunquam ad mortiferum peccatum obstringere, nisi diuinum aut naturale includat, parum oculatos sese ostendunt. Constat namque, semel tantùm interdiu cibū sumere; statis diebus à carnibus vel ouis abstinere; serica seu lintea veste indui; armis accinctum, vel inermem in publicum prodire; aliáque id genus innumera, quæ per leges humanas seuerè inhibentur, res esse, quod quidem ad naturale & diuinum ius attinet, planè indifferentes; adeóque humanis legibus seclusis, vnumquemque in iis omnibus contrariè & contradictoriè, citra vllam noxam, habere sese posse. Negari tamen non potest, quin in quouis præcepto humano extrinsecè admisceatur quiddam, ad diuinum vel naturale, vel vtrumque simul pertinens. Quandoquidem recta ratio dictat, & lex diuina grauiter quoque mandat, vt legitimis magistratibus, iustísque eorundem legibus & constitutionibus ex animo, tanquam DEI ministris, pareamus.

In quouis præcepto humano extrinsecè admiscetur quiddam ad naturale nec diuinum ius pertinens.

Fallūtur qui humanas leges aliud nihil, quàm quasdam tātum diuinæ vel naturæ legis interpretes vel iudices esse dicunt.

AT hinc tamen non sequitur, humanas leges ex se, vel secundùm se nullam obligationem adducere, sed diuinæ tantùm vel naturalis legis iudices, & quasi interpretes esse, adeóque quod per humanas leges iubetur vel vetatur, iam antè per diuinum vel

natu-

naturale ius iussum vel vetitum fuisse. Est enim istud omnino falsum,& à ratione planè alienum; nemo enim ambigit, capitalem noxam eos incurrere, qui die Veneris, vel alio, quo per Ecclesiæ statutum id non licet, temerè citra vllam legitimam causam, carnibus vescuntur; vel die, quo ieiunium indictum est, bis cibum sumunt; & tamen iure diuino, aut naturali neutrum horum est inhibitum.

OBLIGANT itaque humanæ leges ad culpam & pœnam, etiamsi diuinæ vel naturalis legis dictamen intrinsecè non includant; & ad culpam quidem lethalem & pœnam æternam, si id, quod absolutè præceptum est, res est ponderis minimè parui, infligendam tamen non per hominem, sed per eum, cuius vice & auctoritate homo fungitur, hoc est, per DEVM; qui in omni humanæ legis præuaricatione non minùs contemnitur & offenditur, quàm homo, imò multò magis. Impossibile est em̃, vt à quopiam peccetur, neq; ipse tamen offendatur vel cõtemnatur. Iam si ipse quouis peccato contemnitur, quid mirum est, si iniustè offendenti, vel contemnenti iustam inferat pœnam, adimendo illi gratiam, vel irrogando inferni pœnam?

In omni peccato contra proximũ commisso, Deus magis offenditur, quàm homo.

SEPTIMVM ET POSTREMVM ADVERSARIORVM ARGUMENTUM.

NON desunt tandem, qui contra humanarum legum vim ita argumententur; omnis omnino sublimior potestas ad hoc à DEO ordinata & instituta videtur, quò populum legum seueritate contineat in officio; ne videlicet ex inscitia vel malitia quippiam contra diuinam, aut naturalem legem committat; adeoq; magistratus, aut nullas, aut pœnales tantum leges edere debebat; quo ij nimirum, qui virtutis amore ad honesti studium non ducuntur, saltem pœnarum formidine huc adigantur. Tendit huc quoque Apostolus, dum publicos iustitiæ ministros in terrorem malorũ, laudem verò bonorum gladium portare, Et alibi, legem non iustis, sed impiis & sceleratis positam esse, prædicat.

Rom. 13.

1. Tim. 1.

SOLVTIO POSTREMI ARGVMENTI.

HAEC Antagonistarum ratio maiorem partem iam antè soluta est. Dictum est enim, in legislatoris potestate positum non

esse, eum à noxa immunem seruare, qui legem ad Ecclesiæ vel reipub. salutem vel tranquillitatem necessariam, temerè prçuaricatur. Additum est æquè, humanas constitutiones non esse meras diuini vel naturalis iuris determinationes, vt quidã non satis propriè loquuntur; sed veri propriiq; nominis leges, quæ proinde verarum legum munus exercent; à quocunq; tandem calcẽtur. Sed neque satis quoq; prospectum esset Reipub. si magistratus in eos tantùm pœnas decernere posset, qui ius naturę vel diuinum violassent: Oportet enim adesse leges, quarum ductu boni probique viri erudiantur, & ad perfectioris vitæ rationem promoueantur, & tuti nihilominus aduersùs improborum insultus & machinationes reddantur: & per quas improbi tandem ab improbitate ad vitæ honestatem transferantur, vel certè vt minus sæuiant & insolescant, coërceantur.

Non satis prospectũ esset Reipub. si illi tãtùm punirentur, qui diuinum vel naturale ius violassent.

SANE si omnes homines essent perfecti & in gratia cõfirmati, paucißimis legibus opus esset, verùm quia primã illam innocentiam amisimus, & in multis hallucinamur & cæcutimus omnes, nostrapteque natura ad malum proni sumus; & quia multi comperiuntur simplices rerumq; rudes, omnino necessarium fuit, vt ederentur quædam leges & constitutiones, quibus in hoc corrupto vitæ statu ad vitam & societatem politicam informaremur; nec non ad pacem & tranquillitatem retinendam iuuaremur. Quamobrẽ cùm Christus Dominus, & post illum Apostolus Paulus, de obedientia maioribus & sublimioribus potestatibus præstanda præcipiunt, nihil secernũt inter leges, sed simpliciter pronunciant: *Qui vos audit, me audit: Qui vos spernit, me spernit, Qui potestati resistit, DEI ordinationi resistit &c.*

Paucis humanis legibus opus foret, si omnes essent sancti.

Lucæ 10.
Ad Rom. 13.

QVAE hactenus exposita sunt, ea satis indicant, nõ solùm ius diuinum & naturale, si fortè violentur, pœnã & culpam adducere, verùm etiam leges & constitutiones humanas. Cùm ergo inter alias humanas cõstitutiones & leges extet ieiuniorum lex quoq;, prætermittere omnino non potuimus, quin de cõstitutionis huius ratione nonnulla in medium adferremus: nam præterquàm quòd disputationis series hoc deposcebat, proderũt hæc iis quoque nonnihil, qui leui de causa indicti ieiunij legem præuaricantur, rati fortaßis hoc vel illo die ieiunare vel non ieiunare rem esse parui momenti.

Ecclesia-

Ecclesiasticorum ieiuniorum legem non solùm obligare ad pœnam, verùm etiam ad culpam, etsi non semper ad mortiferam.

CAPVT DECIMVMQVINTVM.

ORRO autem licèt Ecclesia, vbi de ieiuniorum ratione agit, verbis, quę expressam præcepti formam præ se ferant, vti ferè non soleat, vtitur tamen tum verbis tum sententiis quoque, quæ præcepti vim insinuant. Neque enim aliud est facere, quod non licet; aut omittere, quod fieri oportet, quàm peccare. At verò quicunque peccat, necessariò præceptum aliquod infirmat: Siquidem Augustino definitore, peccatum est dictum, vel factum, vel concupitum aliquod contra legem. Sacri autem Canones disertè pronunciāt ieiunium soluere non licere. Quicūq; peccat præceptum aliquod infirmat.

QVADRAGESIMA, scribit Greg. summa obseruatione est obseruanda, vt ieiunium in ea, nisi quem infirmitas impediuerit, nullatenus soluatur. At idē sonat Nullatenus soluatur, quod Nullatenus soluere licet. Idem rursum est Summa obseruatione obseruāda est, quod summa obseruatione obseruetur necessum est. Et Canone rursum proximo: Ieiunia in Ecclesia à sacerdotibus instituta, sine necessitate rationabili non soluantur. De cōs. d. 5. can. Quadragesima. Homil 16. in Euang. Can. ieiunia.

DENIQVE in Clementinis, Can: Exiui, inter alia, quę ibidem de præceptis ad peccatum mortale obligantibus disputantur, habetur D. Francisci institutum professos, per ordinis ieiunia à ieiuniis Ecclesiæ, quæ cæteri Christiani seruare obligantur, non absolui. Atqui omnis obligatio nascitur ex lege, vel pręcepto, vel voto, vel pacto, vel aliquo alio eiusmodi; Ieiunia autem in Ecclesia vsitata non habent vim ex voto, vel pacto, vel alio simili, ergo ex præcepto; nō autem ex præcepto diuino aut naturali, saltem proximè & integrè, ergo ex præcepto Ecclesiæ. De verb. signif. Omnis obligatio nascitur ex lege, vel præcepto, vel voto.

ET vt ex locis iam citatis aliisq; similibus absolutum ieiunij pręceptum non colligi donetur, iusto tamen titulo negari nō potest laudabiles, pias, sanctas, longoq; iam vsu apud omnes receptas consuetudines in foro conscientiæ æquè ferè ligare, ac maiorum statuta. Notum est illud Augustini; In his rebus, in quibus Ep. ad Casul.

nihil

nihil certi ſtatuit diuina Scriptura, mos populi DEI, & maiorum ſtatuta pro lege tenenda ſunt. Et ſicut præuaricatores diuinarum legum, ita contemptores Eccleſiaſticarum conſuetudinũ, coërcendi ſunt. Atqui ieiunia non modò maiorum inſtitutiones, vt iam antè oſtenſum eſt, ſed longiſsimo quoque, totius Chriſtiani populi vſu & conſuetudine nituntur.

Ieiunia non tantùm maiorũ inſtitutione, ſed ppetuo quoq; vſu nituntur.

AD hæc nemo dubitat, quin ęquè vel grauiùs quoq; peccent, qui totum aliquod præceptum infirmant, ac qui vnam aliquam partem conuellunt; ex iis autem, quæ ſuprà diſputata ſunt, manifeſtum eſt, ciborum delectum Eccleſiaſtici ieiunij rationem ingredi tanquam ſubſtantialem vel integralem eiuſdem partem. Cùm ergo apud orthodoxos & eruditos criminis rei habeantur, qui die Veneris vel in Quadrageſima, citra neceſsitatē & diſpenſationem, carnibus veſcuntur, non poterunt profectò à noxa immunes haberi, qui nullam ieiunij partem obſeruant. At quicunq; peccant aliquam legem infringant, oportet: ieiunium itaque Eccleſiæ præcepti vim habet.

Ieiunij partes cadunt ſub præceptum.

DENIQVE ſuprà expoſitum eſt, cùm de legiſlatoris mente, aut de materiæ, circa quam lex verſatur, ratione non ſatis conſtat, peccati præuaricatæ legis quantitatem ex grauitate pœnarum, quæ legis præuaricatoribus decretæ ſunt, ſpectandam eſſe. At verò pœnæ, quas Eccleſia iam olim in eos decreuit, qui indicta ieiunia temerè violant, ſunt tantæ, vt maiores ipſa irrogare non queat. Apoſtolorum decretum in eos, qui citra cauſam ieiunia ſoluunt, editum ita ſonat: Si quis Epiſcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, vel Lector, vel Cantor ſanctam Paſchæ Quadrageſimam non ieiunat; præterquam ſi propter imbecillitatem corporalem impediatur, deponatur; Si ſit autem laicus ſegregetur. En hic laico anathema, Clerico exauctoratio, ſi fortè Quadrageſimam non ſeruauerint, ab Apoſtolis decernitur. His autem telis nulli, niſi vel obſtinati, vel grauibus peccatis obſtricti, feriri ſolent.

Pœnæ, quæ ieiuniũ temerè ſoluētibus irrogātur, illud ſub p̄ceptum cadere manifeſtè oſtendunt.

Cano. 68.

Anathema ab Apoſtolis iis decretum, qui citra cauſam ieiunium ſoluunt.

COGNATVM huic eſt illud Conc. Moguntini ſub Carolo Magno ante octingentos annos celebrati: Si quis indictum ieiunium ſuperbiendo contempſerit, & obſeruare cum cæteris Chriſtianis noluerit, vt in Gangrenſi Synodo præcipitur, Anathema ſit, niſi ſe emendare ſtatuerit. Hæc autem non de ſolis ieiuniorum con-

Cano. 35.

contemptoribus accipienda esse; sed de omnibus promiscuè, qui citra legitimam causam ea soluunt, patet ex gemino ieiunãtium ordine, quẽ hîc Moguntiacę Synodi Patres asſignãt, & ex canone rursum Concilij Gangrẽsis, ad quem iidem illi se referunt; habet is autem in hunc modum: Si quis eorum, qui exercentur absque corporali necessitate, se insolenter gerat, & tradita ieiunia, quæ communiter seruantur ab Ecclesia, dissoluat, perfecta in eo residente ratione, anathema sit. Et hic quoq; Canõ anathema iis denunciat, qui communia Ecclesiæ ieiunia violant. Cano. 19.

Sed neq; multum quoq; ab his recedunt, quę Conc. Toletanum quartum de ea re commemorat. Quicunq;, cauet illud, in die passionis Dñi, præter paruulos, senes, & languidos, ante peractas indulgentiæ preces, ieiunium soluerit, à paschali gaudio depellatur; nec in eo Sacramentum corporis & sanguinis Dñi percipiat, qui diem passionis eius per abstinentiã non honorauit. Constat enim neminem à pascali gaudio, aut à Dominici corporis & sanguinis communione iustè arceri, qui graue aliquod peccatum non perpetrârit. Mittimus hîc Conc. Cartag. quartum, quod Clericum, propter violatum ieiunium, è superiori gradu in inferiorẽ deiicit; Concilium Laodicenum, Concilium Triburiense, & alia, quæ omnia magna cum seueritate Quadragesimale ieiuniũ indicunt, pœnasq; haudquaquam leues transgressoribus decernũt. Cano. 7. Cano. 63. Cano. 50. Cano. 35.

His Synodorum decretis magno consensu astipulantur veterum Theologorum sentẽtiæ: Vix enim vnus ex omnibus comperitur, qui eos à delicto immunes pronunciet; imò verò qui grauiter illos peccare nõ doceat, qui Quadragesimale, vel aliud quodcunq; ieiunium, ab Ecclesia indictũ, citra iustam causam violant.

Ambrosivs: Quisquis Christianus consecratam ieiunando non impleuerit Quadragesimam, præuaricationis & contumaciæ reus tenebitur, quòd legem diuinitus pro sua salute datam prandendo ipse rescindit. En hic Quadragesimale ieiunium lege indictum, & non ieiunantes præuaricationis reos asserit, & vtrumque in idem recidit: Siquidem omnis omnino præuaricator in aliquam semper legem præuaricatur; & omnis rursum lex vinculum aliquod legi subiectis iniicit. Quomodo autẽ lex hæc diuinitus sit data, vel qua ratione diuina appelletur, id idem explanat his verbis: Serm. 34. Omnis præuaricator in aliquã semper legẽ præuaricatur.

P Rescin-

Veteres Christi exemplū vel factum, statutum vel præceptum familiariter appellant.

RESCINDIS enim legem, qui exemplum ieiunij Dominici non custodis. Nam, vt alibi dictum est, Patribus familiare est, CHRISTI exemplum vel factum, legem, vel præceptū appellare. Subiungit autem; Qualis Christianus es, cum, Domino ieiunante, tu prandes? Qualis Christianus es, cùm CHRISTO esuriente, tu reficeris? ille pro salute tua famem sustinet, tu pro peccatis tuis ieiunare formidas? Dicite mihi, interrogo vos, qui in Quadragesima prandetis, si non in conscientiis vestris rei estis, quòd abstinente toto populo, vos soli contra præceptum Domini deuoratis? Quod antè appellauerat legem diuinitus datam, hîc Domini præceptum vocat, eosque, qui Quadragesimam non ieiunant, in conscientia sua reos pronunciat.

1.Reg. 14.

Ieiunium à Saul indictum, & per errorem à Ionatha violatum, grauissimè vindicatum.

AT verò quantum sit peccatum ieiunia Ecclesiæ, quæ ille præceptum Domini appellat, temerè violare, id exemplo ieiunij à rege Saulo vniuerso populo indicti, & à Ionatha per errorē violati, eiusmodi verbis declarat: Cùm Saul abstinentiam diei suis omnibus indixisset, & Ionathas filius eius præcepti nescius, inter medias hostium acies victor incedens fauum mellis, intincta sceptri summitate, gustasset, tanta indignatio repente commota est, vt & differretur victoria, & diuinitas læderetur. Denique nec bello finis imponitur, nec Regi propheticum responsum datur. Vnde intelligimus, quòd Saul non tam virtute militum, quàm militum abstinentia superabat. Denique vnius culpa cunctis cōfertur ignauia, & vnius delicto omnibus generatur infirmitas: deficit enim virtus in exercitu, vbi deficit in obseruatione ieiunium. Quod peccatum vt Saul ex ipsa diuinitatis offensione cognouit, statim Ionathæ dixit non esse parcendum, sed peccatum admissum effusione eius sanguinis expiandū. Videte quanta apud Regem Saul fuerit religionis obseruantia, qui offensum DEVM optauit etiā parricidio mitigare? En quanta sit resoluti culpa ieiunij, quæ nō nisi sanguinis effusione punitur? Et si ignorans Ionathas indictū à patre ieiunium, qui resoluerat, morti addicitur, qui sciens indictum à Christo ieiunium resoluerit, quid meretur?

Lib. 2.
Cap. 14.

IMPETIT eodem hoc Ionathæ exemplo D. Hieronymus Iouinianum quoque. Verba illius ita habent: Saul, (sicut in Regum lib. 1. legitur) *Maledictus, inquit, qui ederit panem vsq; ad vesperam, donec vlciscar de inimicis meis. Et non gustauit omnis populus eius, & tota terra prande-*

prandebat. Tantaq; fuit auctoritas stationis semel Domino destinatæ, vt Ionathas, qui causa victoriæ extiterat, deprehēderetur sorte, & ignorantiæ crimen declinare non posset, patrisq; in se concitaret manum, & vix populi precibus saluaretur. Hęc Patres illi de ieiunio à Saulo indicto & à Ionatha imprudenter violato: & vterq; ad rem præsentem admodum opportunè. Quæ enim erat authoritas Sauli, à DEO iam tum reprobati, si cum Ecclesiæ Catholicæ authoritate comparetur? Quale rursum peccatū Ionathæ, qui inuincibili ignorantia laborans, paternū decretum violauerat, cum eorum scelere collatum, qui ex manifesto contemptu & fastu indicta ab Ecclesia ieiunia pręuaricātur? Constat enim Ionathæ delictum vel nullum extitisse, aut omnino exiguum. Mulctauit illud tamen DEVS grauissimè, non quòd Ionathæ obedientiā mulctare vellet, Ea enim re ipsa nulla extiterat, sed quò mūdo patefaceret, quātum ipsi displiceant, qui legitimorū superiorum statuta temerè conuellunt. Quantum deniq; interest inter Ionatham, etiamsi id studio fecisset, quod imprudens fecerat, qui virgæ extremitate modicum mellis degustauit, spiritu præ lassitudine iam penè deficiente, & eos, qui ieiuniorum tempore, nulla necessitate cōpulsi; verùm insana quadam arrogantia, præfractaque contumacia moti, publicè carnes vorant? Sed quosdam adhuc alios ex eadem hac Patrum schola audiamus.

Cur Deus ieiunium, à Ionatha imprudenter violatum tā grauiter punierit.

MAXIMVS: Sacrarum literarum exempla protulimus, quibus approbamus, hunc quadragenarium numerum non esse ab hominibus constitutum; sed diuinitus cōsecratum; neq; terrena cogitatione initiatum, sed cœlesti maiestate præceptum. Et paucis interiectis rursum: Hæc non tam sacerdotum sunt præcepta, quàm DEI, atque ita qui ea spernit, non sacerdotem spernit, sed CHRISTVM, qui loquitur in suo sacerdote. Et hic quoq; auctor duplicem rationem assignat, cur Quadragesimale ieiunium diuinitus institutum, aut cœlesti maiestate præceptum dicatur. Altera est, quia Quadragenario Moysi & Elię ieiunio fuit adumbratū, CHRISTI verò exemplo initiatum. Altera est, quia CHRISTI authoritate per sacerdotes est indictum. Allegat autem ad hoc illud Lucæ; *Qui vos audit, me audit, qui vos spernit, me spernit.*

Serm. 36.

Duplex ratio cur Quadragesimale ieiunium diuinitus institutum dici queat & soleat.

AVGVSTIN: Ego in Euāgelicis & Apostolis literis, totoq; instrumēto, quod appellatur nouū, animo reuoluens præceptū inuenio

Ep. ad Casula.

esse ieiunium. Quibus autem diebus nō oporteat ieiunare, & quibus oporteat, præcepto Domini, vel Apostolorum non inuenio definitum. Et alio rursum loco de ieiunio ita scribit: Aliis diebus ieiunare remedium est, aut pręmium; in Quadragesima non ieiunare, peccatum est. Alio tempore qui ieiunat, accipiet indulgentiam; in Quadragesima qui nō ieiunat, sentiet pœnā. Et hîc quoq; clarè asseritur, qui Quadragesimæ ieiunium non obseruant, peccare, pœnæq; meritum incurrere. Quo aūt sensu ieiunium Euangelicum præceptum appellet, expositum est iam dudum antè.

In Quadragesima non ieiunare peccatum est.

Ser. 1. ieiun. 7. mens.

LEO primus Pontifex Maximus: Veruntamen huic studio adiicienda est nostræ admonitionis adhortatio; vt si qui sunt in hoc exercitio tardiores, in his saltem diebus communi abstinentiæ se adiungant, in quibus nos oportet sacratissimam consuetudinem attentiùs celebrare; vt per humilitatem ieiunii, contra omnes hostes nostros, diuinum mereamur auxilium. Res est enim præcipui operis, quam ex auctoritate indicimus, & ex charitate suademus; vt paululum edendi libertate compressa, castigationi corporum, & pauperum studeamus eleemosynæ. Hæc Leo de ieiunio septimi mensis, quod, vt hîc audimus, & ex charitate suadet, & ex auctoritate indicit: non quod iam dudum antè non esset indictum; sed quò indictum seruaretur religiosius, placuit præceptum renouare.

Ser. 1. de Quadr.

BERNARDVS: Hodie, dilectissimi, sacrum Quadragesimæ tempus ingredimur, tempus militię Christianæ. Nō nobis singularis est hæc obseruatio; Vna omnium est, quicunq; in eandem fidei conueniunt veritatem. Quidni commune sit CHRISTI ieiunium omnibus Christianis? Quidni caput suum membra sequantur? An respuere tristia volumus, & communicare iucundis? si ita est indignos nos capitis huius participatione probamus. Omne, quod patitur ille, pro nobis patitur. Et infra: Qualis ille est non dicam Monachus, sed Christianus, qui minus deuotè suscipit ieiunium, quod tradidit ipse CHRISTVS? Hæc ieiunium præceptū esse disertè non affirmant, attamen hoc ipso quod CHRISTI traditionem, Christoq; indignos prædicant, qui cum CHRISTO nō ieiunant, satis indicant quantam ieiunia vim habeant.

Qui cum Christo non ieiunat, indignus qui cū illo triumphet.

Hom. 1. de ieiu.

BASILIVS Magnus: Nulla est insula, nulla terra continens, vbi non sit auditum ieiunij edictum. Quin & exercitus, & viatores,

Ieiunij edictum vbiq; terrarum notum.

res, & nautæ, & negotiatores omnes pariter audiunt ieiunij edictum, & ſummo gaudio excipiunt. Ne quis igitur ſemet excludat à ieiunantium numero, in quo omne hominum genus, omnis ætas, omnes dignitatum formæ cenſentur. Angeli ſunt qui in ſingulis Eccleſiis deſcribunt, atque recenſent ieiunantium capita. Duo aſſerit hoc loco Baſilius; alterum horum eſt Quadrageſimæ ieiunium eſſe indictum; alterum eſt, edictum hoc omnem ætatem, omnem hominum ſtatum atque conditionem complecti.

Angelĩ deſcribũt & obſeruãt ieiunantes.

EPIPHANIVS: A quo non aſſenſum eſt in omnibus orbis terrarum regionibus, quòd quarta feria & proſabbato ieiunium in Eccleſia decretum eſt? ſi verò etiam oportet conſtitutionem Apoſtolorum proferre, quomodo illic ἐτύπωσαν, decreuerunt, quarta & proſabbato ieiunium per omnia, excepta Pentecoſte. Et de ſex diebus paſcatis quomodo præcipiunt nihil omnino accipere quàm panem, ſalem, & aquam, qualemque diem agere, & quomodo dimittere in illuceſcentẽ dominicam, manifeſtum eſt. Quis autem magis de his nouit hicne ſeductus homo, qui etiam nunc ſupereſt, & hucuſque in mundo verſatur, an qui ante nos teſtes fuerunt? Hæc Epiphanius de feriæ quartæ, ſabbati, proſabbati, & hebdomadæ ſanctæ ieiunio.

Hæreſ.75.

Lib.5. cap.19. Hebdomada ſancta ſecundũ Apoſtolorũ ſanctionẽ pane & aqua tantum vtendũ.

PORRO quòd de ſex dierum ieiunio ante paſcha hîc aſſeritur, id non ita accipiendum eſt, quaſi Apoſtoli Quadragenarium in ſex dierum ieiunium redegerint: Iam antè enim audiuimus ſub exauctorationis & anathematis pœna 40. dierum ieiunium indixiſſe. Eſt autem referendum ad peculiare poſtremæ hebdomadæ ieiunium. Aliis diebus quotidie cœnabatur, ſed poſtremis, niſi infirmitas aliud poſtulaſſet, inedia ad biduum vel triduum producebatur. Aliis rurſum communes ieiunantium cibi admittebantur, ſex vltimis panis tantùm, & ſalis, & aquæ vſus concedebatur. Aliis tandem vſitatis ſtratis & lectis vtebãtur, ſex poſtremis vel humi cubabant, vel in oratione pernoctabant.

Multùm olim intererat inter poſtremã Quadrageſimæ hebdomadã & alias quinque præcedentes.

FACIT huc quoq; illud Theophili Alexandrini. Qui legum præcepta cuſtodiunt, ignorant vinum in ieiuniis. Qui deſidia & citò peritura voluptate ſtudium virtutis infamant, nõ erubeſcunt clam vinum bibere, & auidis faucibus mulſum in cubiculis potare, vt inediam & ieiunia, quæ vltro appetere debebant, ieiuniorum tempore cum luxuria commutent. Et illud rurſum Chryſo-

Lib.3 Paſch.

Serm. 1. de ieiu. stomi: Ne putetis paruum quoddam lucrum esse ieiunium; ab vno ligno si abstinuisset Adam, si ab vno ieiunasset, mortua fuisset mors: imò non fuisset mortua, quæ non erat. Et paucis interiectis subdit: Quare occisi sunt filij Aaron sacerdotes? nonne quia in ministerio vinum gustauerũt? Quę lex erat Nazaręorũ? nonne abstinere à vino & omnibus, quæ inebriant? Quæ dicit huc tendunt: Vt Adam & Aaronis filij propter violatam abstinentiæ legem morte mulctati sunt; ita Christiani, qui ieiunia à maioribus indicta temerè violant, iustas pœnas euasuri non sunt. Et illud tandem Apollonij: Ieiunia legitima non sunt soluenda, nisi grandis aliqua necessitas fuerit. Atqui si ieiunia essent libera, non opus foret grãdem aliquam necessitatem expectare; sed quæuis etiam leuissima ad soluendum ieiunium sat esse posset.

Filij Aaronis ob violatam abstinentiæ legẽ morte mulctati.

d. 3 consCleiun.

QVAE hactenus ex Ecclesiæ decretis, veterumque scriptorum monumentis attulimus, ea planum faciunt, Ecclesiastica ieiunia non esse libera; sed præcepti necessitate ad salutem necessaria, adeóque noxa minimè leui illos sese obstringere, qui citra vllam causam illa soluunt. Verùm quòd iuxta Apostoli doctrinam, non ij solùm morte digni sunt, qui malè faciunt; sed ij quoque, qui malefacientibus consentiunt, fit vt non illi tantùm in hanc Ecclesiæ legem committant, qui ieiunium temerè per se soluunt, sed illi quoque, qui aliis, vt illud soluant vel contemnant, auctores vel impulsores sunt; vel ansam aut materiam, vt soluatur vel contemnetur, vltrò obtrudunt.

Rom. 1.

Qui ad soluendum ieiunium alios efficaciter inducunt, grauiter peccant.

IMO verò magis interdum peccat, qui eum ad soluendum indictum ieiunium efficaciter inducit, qui alioqui ieiunaturus erat, quàm qui, citra iustam causam, aut piam necessitatem, per se illud violat. Est enim illi non solùm vera & efficax causa, vt peccatum committat, sed occasionem quoque offert, vt de ieiunij lege erroneam opinionem concipiat. Ast secus de iis censendum est, qui quadam vrbanitate, vel humanitate, vel hospitalitate moti inuitant quempiam, rati quòd salutis suæ memor non accumbet, vel quòd facultatem vel iustam soluendi ieiunij occasionem obtineat, vel certè quòd alibi ieiunium soluere certum deliberatumque habeat. Quandoquidem tales non subministrant causam, vt ieiunium soluatur simpliciter, sed tantùm vt soluatur in tali loco; vel vt is illud soluat, qui citra noxam soluere poterat; vel

Magis interdũ peccant, qui ad peccatum inducunt, quàm qui peccatum committunt.

vel qui se inuitari intelligebat, non vt solueret; sed quò hospitis sui promptitudinem & humanitatem inde disceret. Tutius est tamen ne tales quidem inuitare, & maximè eos, qui alibi cænare statuerunt.

Patresfamiliâs ieiuniorum tempore ea familiæ administrantes, per quæ ieiuniũ soluitur, soluti ieiunij rei sunt.

ET quemadmodum ij, qui studio ad infringendum ieiunij præceptum inuitant, peccatum incurrunt; ita etiam patres & rectores familiarum cæteríque omnes, qui ea illis, quorum curam gerunt, proponunt, per quæ ieiunium vel ciborum delectum, ad quæ alioqui obligantur, certò soluturi sunt. Nam etsi eiusmodi primum fortaßis peccati fomitem non suggerunt, suggerunt tamen eius continuandi & explendi ansam; vtrumque autem est illicitum, & Christianæ charitati dissentaneũ. Interuenit hìc enim tacitus quidam in alterius peccatum consensus..

Qui caupones ieiuniorum feriis cibum administrantes grauiter peccent; qui item à peccato excusentur.

HAVD multò leuius peccatum committunt hìc Caupones, & lixæ, qui ieiuniorum tempore non modò omnium votis vltro sese offerunt, fusque déque ferentes, peccentne hospites an secus, dummodò ipsi sperato quæstu non frustrentur: verùm eos quoque, qui abstinere volunt, ad cænam quadantenus compellunt. At verò si eiusmodi caupones, vel alij quicunque mensarum rectores idoneam causam extare animaduertunt, cur id, quo ieiunium soluetur, administrare conueniat, (vt si cernant eum, qui petit, senem, ex itinere lassum, infirmum, laboribus exhaustum &c.) non peccant, si cænam eiusmodi administrant; sicut nec illi quoque, qui secretò illis carnes parant, quos bona fide iustas causas habere credunt, cur petant; esto isti causæ æquitatem non deprehendant.

Qui citra necessitatem ea onera familiæ imponunt, q̃ ieiunium non ferunt, à peccato violati ieiunij immunes nõ sunt.

INTER eos tandem, qui ad ieiuniorum præuaricationem concurrunt, illi quoque censeri solent, qui domesticis vel subditis suis, nulla neceßitate compulsi, ea ieiuniorum tempore onera imponunt, quæ ieiunium non ferunt, vel tam parcè cibum administrant, vt simul ieiunare & consueta munia obire non queant. nec iniuria: nam etsi propter ieiunium familiæ otium indulgere non teneantur, deberent tamen vel laborem diminuere vel annonam augere, vel vtrumque simul facere, ne Ecclesiæ præceptum contemnere, aut parui ducere viderentur. Constat hinc ergo, nõ eos solùm peccatum admittere, & illud quidem genere suo mortale, qui

qui ieiunia ab Ecclesia indicta temerè soluunt; sed eos quoque, qui aliis, vt soluant, causam adferunt. proximum est illorum rationes & argumenta proponamus & diluamus, qui ieiunij præceptum oppugnant.

Argumenta & rationes, quibus ætatis huius sectarij ieiunij legem oppugnant, vel oppugnare certè possent, nihil euincere.

CAPVT DECIMVMSEXTVM.

PRIMVM ANTAGONISTARVM Argumentum.

AST esto, inquiunt, Ecclesia præcepta vel leges, quæ temerè violatæ noxam adducunt, ferre queat, de ieiunio tamen eiusdemq; partibus eiusmodi sanctionem edere non debuit, nec iustè quoque potuit. Nam vt lex quæpiam absoluti præcepti robur obtineat, esse debet absolutè honesta, iusta, posibilis, secundùm naturam, & patriæ consuetudinem lata, loco temporique conueniens, vtilis, necessaria, manifesta, nullo priuato commodo, sed pro communi vtilitate conscripta; eiusmodi autem conditiones in ieiunio maiori ex parte desiderantur. Nam ad primam conditionem quod spectat, quòd ieiunium per se non sit aliquid de genere honestorum, hoc est, virtus vel virtutis cuiuspiam actus patet; quia neque propter se expetitur, neque in rationis medio positum est, neque bonis proprium, sed malis cum bonis commune est.

Bonæ legis conditiones variæ.

SOLVTIO I. ARGVMENTI.

CONCEDI potest ieiunium absolutè sumptum, non esse virtutem, aut virtutis cuiuscunq; actum, vt quod multis modis malè præpostereque suscipi perficique queat. Concedi quoque potest eiusmodi virtutis actu non constare, qui absolutè propter se expeti debeat. Quis enim mente valens ieiunet, vt ieiunet? At hinc tamen inferri non potest, secundùm se turpe vel à virtute alienum esse. Nam vt malo & improbo, ita pio & sancto quoque animi instituto suscipi perficique potest: Rursum vt ad inhonestum, ita ad hone-

honestum quoque finem referri potest. Neque virtutis rationem illi adimit, quod alio refertur; constat namque pœnitentiam, perpetuam castitatem, voluntariam paupertatem, & quædam eius generis alia, alio referri, hoc est, propter se absolutè non expeti, neq; ob id tamen è virtutum choro excludi. Quamuis ergo ieiunium non suscipiatur propter se, sed propter aliud; nempe vt caro spiritui subiugetur, mens ad DEVM eleuetur, vitium expietur vel præcaueatur, DEO tandem vel Ecclesiæ debita obedientia præstetur, non ideo tamen non est honestum, aut cum virtute coniunctum.

Actus quispiam non ideo non est studiosus, quòd alio refertur, adeóq; propter se non exercetur.

QVOD de neglecto rationis vel virtutis medio in argumento additur, nihil est omnino: Siquidem virtutis medium non est sumendùm secundum quantitatem, sed secundùm rectæ rationis dictamen. Hæc autem suadet vti ob animi vel corporis morbum sanandum vel prepediendum, aut ob vtriusque commodum promouendum, minus interdum alimẽtorum sumamus, quàm communis alioqui abstinentiæ lex sumere permittebat. Nulla tamen ratio suadet, aut lex permittit, vt tantum ex iis rebus tibi adimas, quæ corpori sustentando sunt necessariæ, vt valetudinem lædas, aut vt ad obeundum debitas functiones inutilem te reddas, aut vt vitæ periodum insigniter accidas. Quod si qui sunt, qui aliquod ex iis incommodis immoderato ieiunio sibi asciscunt, illi neque quantitatis, neque rationis quoque medium seruant, atq; ideo inter ieiunandum peccant; nisi forsan excessus sit modicus, aut propter incensum CHRISTI amorem non animaduersus.

Virtutis mediū non est sumendum secundùm quantitatem sed secundùm rectæ rationis dictamen.

AT ieiunium, inquiebant, malis cum bonis commune est? Est sanè, si externum ieiunationis actum tantùm spectes, secus, si ieiunantium animum consideres: Alio enim fine & animo ieiunant boni, alio mali. Quare licet idem vtrorumque ieiunium sit in genere naturæ, non est tamen idem in genere moris, etsi interdum idem esse queat. Nam licet impij & scelerati communiter non ieiunent, vt Ecclesiæ morem gerant, aut vt illicitos carnis motus comprimant, aut vt DEVM offensum placent, eidémue satisfaciant, vt boni solent, sed ob fines à virtute planè alienos; at possent tamen, si vellent, ob eiusmodi fines ieiunare. Materialiter proinde ieiunium vtrisque commune est, formaliter non item.

Quid inter bonorum & malorum ieiunium communiter intercedat.

ARGVMENTVM SECVNDVM.

QVOD autem ieiunium ſub peccati reatu indicere res ſit iniqua, id facilè animaduertemus, ſi pœnam & culpam inter ſe committemus. Nam qualem, obſecro, æquitàtis rationem præ ſe fert, propter vilem eſcam, quam DEVS creauit, vt cum gratiarum actione percipiatur, hominem CHRISTI ſanguine redemptum, æternis ſuppliciis mancipare? Ad hæc hominem Chriſtianum citra cauſam ſuo iure ſpoliare, res videtur non parum iniuſta; at hac ieiuniorum lege libertate, per CHRISTVM, & propter CHRISTVM nobis debita citra vllam iuſtam cauſam ſpoliamur. Mitto hîc legem de ſtatis ieiuniis latam redemptionis beneficium vehementer obſcurare. Hoc ipſo enim quòd vltroneis vel neceſſariis ieiuniis nos maceramus, CHRISTVM gratis mortuum & paſſum eſſe palàm indicamus. lex itaque ieiuniorum ſecunda bonæ legis conditione eſt deſtituta.

SOLVTIO II. ARGVMENTI.

SAEPE iam antè dictum, multiſq; modis & rationibus oſtenſum eſt, Chriſtiani hominis libertatem non eſſe eiuſmodi facultatem, qua vnicuique quodcunque lubitum fuerit, facere ius ſit: Siquidem poteſtas faciendi quodcunque væſana libido ſuaſerit, non eſt libertas ſpiritus; ſed licentia carnis, quæ Chriſtianæ libertati aduerſatur vt quę maximè. Neque talem rurſum, qua homini, abſque omni prorſus difficultate & impedimento, ſobriè, piè, ac iuſtè in hoc ſeculo viuere integrum ſit: Quandoquidem ea ab omni impedimento immunitas vel miſeriarum vacuitas, non eſt huius miſeræ & corruptæ vitæ; ſed gloriæ, vel ſtatus innocentiæ. Innumera ſunt enim, quæ in hac mortali ac mutabili vita pios homines à pietatis ſtudio præpediunt. Sed neque eiuſmodi quoque facultas eſt, qua homo, quæ naturæ ſuæ vires non excedunt, ſecluſis impedimentis, poteſt velle & non velle, vel oppoſitum quoque velle; facere & non facere, & contrarium facere. Neque etiam poteſtas faciendi, quod ius vel vis facere non prohibet: Nam vtraque hæc libertas promiſcuè comperitur in bonis & malis, libertas autem Chriſtiana non inuenitur in malis, ſed tantùm in iuſtis Chriſtóque per gratiam adiunctis.

In hac vita non eſt plena libertas à tentatione & miſeria.

Libertas Chriſtiana non reperitur in malis & improbis ſed tãtum in bonis.

DENIQVE libertas illa Christiana, non est immunitas à seruitute corporali, quam ius gentium, vel lex ciuilis induxit; aut eiusmodi, quæ hominem Christianum à maiorum suorum lege vel imperio eximat; aut à vinculo dependendi iustum tributum, aut constitutum vectigal principibus publicisque magistratibus, absoluat. Nam eiusmodi vincula per Christianum nomen aut fidem non tolluntur, sed firmantur: *Serui*, inquit Petrus, *subditi estote in omni timore Dominis, non solùm bonis & modestis, sed etiam dyscolis*. Pertinet huc quoque illud Pauli: *Serui obedite dominis carnalibus cum timore & tremore, & simplicitate cordis, sicut CHRISTO; non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes.* Et illud rursum eiusdem: *Admone illos principibus & potestatibus subditos esse, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos esse*. Et illud tandem eiusdem Apostoli: *Vis non timere potestatem? bonum fac, & habebis laudem ex illa. DEI enim minister est tibi in bonum: si autem malum feceris, time; non enim sine causa gladium portat, DEI enim minister est, vindex in iram ei, qui malè agit. Ideoque necessitati subditi estote, nõ solùm propter iram*, hoc est, vindictam, *sed etiam propter conscientiam*, hoc est, propter peccatum ex inobedientia natum, quod conscientiam vulnerat. subdit. *Reddite ergo omnibus debita, cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal; cui honorem, honorem.* hactenus Apostolus.

Libertas Christiani hominis non est immunitas à seruitute corporali, aut legum humanarũ onere, aut debito pecuniario.

1. Pet 2.

Ephes. 6.

1. Tim. 6.

Rom. 13.

AT multò verò minùs libertas Christiana eiusmodi priuilegium, aut prærogatiua est, qua homo Christianus absoluatur à voto, vel iuramento, vel à quocunque alio ciuili vel naturali debito. Certum est namque hominem Christianum, Christiana libertate per omnia salua, multis se vinculis & obligationibus obstringere posse. Potest enim ducta vxore matrimonij iugo colla submittere; potest alteri suam operam locare; potest in spontaneam seruitutem sese tradere; potest aliis quàm plurimis modis, quam habet, libertatem imminuere. Est autem libertas Christiana quædam vacuitas vel immunitas ab ea seruitute & captiuitate, in quam primus generis nostri parens se totamque posteritatem suam imprudens coniecerat. Coniecerat se autem cæterosque omnes, qui olim originem ex eo tracturi erant, in peccatum & iniustitiam, in mortem & sæuam Dæmonis tyrannidem, in crassam rerum cœlestium ignorantiam, & in alias quàm plurimas animæ corporisque miserias & pestes; quæ omnia nos

Quid propriè libertas Christiana.

nostra ignauia & malitia plurimum auximus, subindéque magis magisque augemus.

ITAQVE Christiana libertate liberum esse, aliud nihil est, quàm per CHRISTI gratiam & misericordiam à peccato, æternęque mortis reatu liberatum esse; ita vt ea libertate donatus non amplius seruiat peccato & Diabolo in iniustitia & immunditia, sed DEO summo totius creaturæ bono in iustitia & sanctimonia. Veruntamen licet homo per CHRISTI gratiam liberetur à peccato & Diabolo, adeóque à sempiternæ mortis debito, non ea tamen perfectione à peccati reliquiis in hac mortali vita liberatur, vt ab omni statim miseria & pœna, omníque dæmonis insultu, & carnis concupiscentia immunis euadat, sed hactenus tantum, quatenus hæc ipsa, aliáque his cognata nullum amplius regnum in illo obtineant.

Nulla plena Spiritus libertas in hac vita.

VNDE licet CHRISTVS Dominus multò plus commodi generi nostro attulerit sua obedientia, quàm Adamus incommodi sua inobedientia, Adamus tamen ante peccatum multò maiori libertate potiebatur in paradiso, quàm iusti in hoc seculo. Manent enim iustificati adhuc obnoxij vitæ huius miseriis, morti item & mortis prodromis; carnis, dæmonis, & mundi tentamentis; ignorantiis, benéque agendi difficultatibus, humanis legibus & constitutionibus, & aliis quàm plurimis miseriis & pestibus, à quibus omnibus Adamus felici illo seculo immunis erat. Quare etiam non egebat tanta cautione, neque tot supernaturalibus præsidiis, vt in accepta semel iustitia perseueraret, quot temporis huius iusti, vt iustè semper sanctéque viuant & agant.

Adamus maiori libertate potiebatur in paradiso, quàm iusti simus quisque in hoc sæculo.

QVIA verò Christianæ libertatis fundamentum & quasi basis est CHRISTI gratia, vitæque sanctimonia, fit vt hoc libertatis genere eò quisque censendus sit liberior, quò fuerit sanctior, & ab iis omnibus, quæ Christianam charitatem veramque sanctitatem præpediunt, vel ab illorum vsu & exercitatione abstrahunt, expeditior. Eo rursum seruilior & à vera illa libertate alienior, quò vitiis aut vitiorum fomentis extiterit plenior. Quamobrem exuere se à perituris opibus, abdicare se à curis & seculi vanitatibus, nuncium mittere nuptiis, vitam traducere sub seueræ disciplinæ legibus &c. Id Christianam libertatem adeò non infirmat, vt eandem plurimum quoq; confirmet promoueatque.

Christianæ libertatis fundamentum & basis Christi gratia.

Christiana libertate eo quisque liberior quo melior, & à peccatis eorundemq; occasionibus expeditior.

Sicut

Sicut è diuerso pressum esse iugo coniugali, affluere mundi huius delitiis vel diuitiis, publicis muniis obeundis occupatum esse &c. Eandem libertatem maiorem in modum obturbat & eleuat: *Qui sine uxore est*, inquiebat Apostolus, *sollicitus est, quæ sunt Domini, quomodo placeat* DEO. *Qui autem cum uxore est sollicitus est, quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori, & diuisus est. Et mulier innupta & virgo cogitat, quæ Domini sunt, vt sit sancta & corpore & spiritu. Quæ autem nupta est cogitat, quæ sunt mundi, quomodo placeat viro suo.* Constat hinc ergo, carnem ieiunio; siue illud indictum, siue vltro susceptum sit, macerare spirituiq; subiicere, libertatem per CHRISTVM nobis partam nequaquam labefactare, sed eandem maiorem in modum augere & exornare.

1.Cor.7.

Ieiunia cæteræque carnis mortificatiões Christianam libertatem augent.

ÆQVE insulsè & vanè argumento attexitur, ieiunia; cæterasque carnis mortificandæ causa susceptas exercitationes Christi passi meritum vel gratiam obscurare; Tantum enim abest vt ieiunia vel alia quæcunque Christianę pietatis officia Christi gratiam, vel redemptionis nostræ beneficium aliquam partem obscurent, vt vtrumque insigniter quoque illustrent. Nam quicunq; Christiano pectore ieiunant, vel orant, vel eleemosynas erogant, ad vnum omnes profitentur & prædicant, nihil horum omnium rectè & pro dignitate præstare se posse, si Christi gratia careant; sed neque ignorant quoq;, totum, quod hîc pręstant, nullius aut roboris aut meriti apud DEVM fore, si CHRISTI meritum hinc excludant. Huius enim solius donum & beneficium est, quod nostra ieiunia, nostræ preces, nostræ eleemosynæ, & reliqua opera nostra DEO placent. Omne meritum, omnis vis & energia, quæ illis tribuitur, ex CHRISTI morte & merito fluit. Quod proinde si è medio sustuleris, omnem actionum nostrarum valorem extinxeris: Sicut e diuerso quoq; sublato omni adulti hominis opere, Christi meritum otiosum & inefficax in illo erit. Sed & fatendum est quoque, & fatemur libenter, singularis cuiusdam gratię & misericordię esse, illud ipsum opus tametsi ex gratia ortũ, tanta mercede in altera vita pensari.

Pietatis cuiuscunque generis officia, Christi meritũ & gratiá illustrant.

AT quid opus est verbis? si ieiunia Christi meritum obscurant cur ipse ea suadet? cur vtilem & fructuosum ieiunationis modum præfinit? Cur Apostolos sponso sublato ieiunaturos certò prædicit? Cur Apostoli ipsi ieiunia carnisque mortificationem

Quodcunque opus Christus suadet, hoc illius meritum non obscurat.

verbo & exemplo tantopere commendant? Cur sancti Patres CHRISTI legem edocti eiusdémque spiritu pleni, eam pietatis partem tam studiosè exercuerūt semper? Constat enim, quò quisque eorum extiterat sanctior, eò ieiunia excoluisse impensiùs. Cur denique ieiunia piè exculta tam admirabiles fructus, non solùm in hac, sed in altera quoque vita, progenerant? Mitto hîc vesaniæ quàm sanæ doctrinæ similius videri, asserere, quod indomitos carnis motus reprimit, quod vitiorum fomitem restinguit, quod virtutem animo inserit, quod mentem ad DEVM subrigit, quod peccatorum reliquias exhaurit, quod DEVM denique pacatum placatumque nobis reddit, id CHRISTI meritum obscurare. At ieiunium probè excultum hæc omnia efficere probatum est iam olim prolixè.

AD principale membri huius argumentum responsum est iam dudum antè; dictum est enim, legislatorem, dum legem Ecclesiæ vel Reipublicæ vtilem vel necessariam fert, nullius pœnam aut culpam per se intendere: Sed tantùm boni communis promotionē, aut eiusdem cōseruationem, aut aliquid aliud eiusmodi; sed neque nouum est quoq;, cibo vel potu interdicere alicui sub graui aliqua pœna. Constat enim, Adamo, sub mortis comminatione, vt ab arbore scientiæ boni & mali abstineret, interdictum fuisse. Sub pari pœna filiis Aaron indictum est, vt, dum sacris operarentur, vel aliâs in tabernaculo occuparentur, à vino & omni potu inebriante sese continerent. Sed & homini DEI vita adempta est, eò quòd fallacibus Pseudoprophetæ sermonibus circumuentus, cibum, contra DEI mandatum, in Bethel sumpsisset. Ionathas tandem, quòd contra præceptum paternum modicum mellis imprudens degustasset, mortem vix euasit. Non est ergo nouum aut ab humanitate alienum, pœnam alicui decernere & irrogare, propter cibum vel potum contra legem vsurpatum. Nam etsi res parui momenti sit bibere vel manducare, si hæc secundùm se absolutè spectes, non est tamen res leuis, contra expressum mandatum bibere vel manducare: Quandoquidem contra expressum mandatum bibere vel manducare, nō est tam manducare vel bibere, quàm ipsum legislatorem vel legem contemnere.

Non est nouum cibum aliquem sub mortis pœna interdicere.

Genes. 2.

Leuit. 10.

3.Reg.13.

1.Reg.14.

Secundùm se nō est malū comedere vel bibere, est tamen malū & graue quoq; peccatum cōtra expressum mādatum illud facere.

DICIS:

DICIS: De cibo & potu eiuſmodi leges ferri deberent, quæ violatæ nullam pœnam vel culpam adducerent. Iam antè dictum eſt, leges, quæ calcatæ nullam adducunt pœnam aut culpam, non eſſe veri nominis leges, ſed quaſdam tantùm admonitiones vel exhortationes. Tum in legislatoris poteſtate poſitum non eſſe, temerarios veræ & iuſtæ legis præuaricatores à noxa immunes ſeruare: Siquidem temeraria legis præuaricatio intrinſecè noxam incluſam habet. Addo, eiuſmodi leges conuenienter fortaſsis ferri potuiſſe aut poſſe, ſi omnes, quibus feruntur, eſſent ſancti, vitaque & moribus integri; ſed quia plerique eorum ſunt nequam & refractarij, talesque qui neque DEVM metuunt, neque hominem curant, omnino opus erat aliquo pœnarum antidoto. Quandoquidem grauium pœnarum interminatione non obſtante, multi adhuc comperiuntur, qui contra legis præceptum agere pro nihilo ducunt. Quid ergo futurum putamus, ſi in legis præuaricatorem nulla pœna decreta fuiſſet? Nihil eſt ergo hactenus allatum, quod ieiuniorum legem iniuſtam eſſe probet.

Leges quæ temerè violatæ noxam nullam adducunt, nõ ſunt veri nominis leges.

ARGVMENTVM TERTIVM.

CONTRA legis poſsibilitatem eiuſmodi rationem inſtituunt; eſto, nõnulli inter fideles inueniantur, qui pręceptum hoc vtcunque explere valeant, maxima tamen mortalium pars citra incommodum explere nequit. Quandoquidem inter Chriſtianos, ad quos ſolos lex hæc pertinet, plurimi comperiuntur pueri, iuuenes, elanguidi ſenes, ex morbo vel corporis conſtitutione debiles, rerum neceſſariarum inopes, duris neceſſariiſque laboribus aſsiduò intenti, lactantes, vterum geſtantes, aliiq; id genus complures; quos ſi ad ieiuniorum legem compellis, ſi non perimis, grauiter certè lædis; ſi autem omnes illos veluti impotentes à lege abſoluis, vix paucos quos ieiuniorum lex obſtringat reliquos facis. At quorſum attinet legem ferre, quam nulli, aut certè paucisſimi obſeruare valent?

SOLVTIO III. ARGVMENTI.

HOC argumentum ſeipſum conficit: Nam ſi illi omnes à ieiunij lege abſoluuntur, qui commodè ieiunare non poſſunt, vt

abſolui

absolui hinc solent, ergo lex hæc non est admodum difficilis nedum impossibilis. Neque hinc tamen sequitur legem hanc esse superuacaneam; Quamuis enim multi sunt, qui ieiunium ferre commodè non possunt, reliqui tamen sunt innumeri, qui & possunt, & quibus spiritale hoc præsidium oppidò est necessarium. Addo veteres Theologos & Patres multò pauciores à ieiuniorū lege exemisse, quàm hoc tempore passim inde eximuntur. Nemo, clamabat olim Basilius Magnus, ieiunantium numero se subducat, in quo generationes cunctæ, sexus omnis, ætas & ordo omnis includitur. Similia legas apud Bernardum, qui sexcentos ferè annos post Basilium in Ecclesia DEI floruit.

Olim multò pauciores à ieiunij lege eximebātur quàm hac ætate.

Serm. 66. super cant.

NON debuit autem lex hæc inter eos secernere, qui possunt commodè, & qui commodè non possunt, sed aliarum legum more, quæ simpliciter citra vllam limitationem aut exemptionem proponi solent, omnes qui commodè possunt, indiscriminatim obligare. Qui autem possunt commodè vel non possunt, id humanæ prudentiæ, quæ circa singularia occpatur, definiendum relinqui debuit, præcipuè vero eorum iudicio id permissum oportuit, quos DEVS Ecclesiæ suæ pastores & rectores instituit. Horum enim munus est legum Ecclesiasticarum vinculum, si fortè perplexum fuerit, explicare; vel si necessitas id postulauerit, in totum vel in partem tollere.

Quorum est Ecclesiasticarum legum difficultates enodare et explicare.

ARGVMENTVM QVARTVM.

LEGIS ieiuniorum inutilitatem quidam ex aduersariis ita oppugnant: Quod non leuem peccandi ansam subministrat, illud iusto titulo inter vtilia censeri non valet; ieiuniorum autem lex est eiusmodi. Constat enim perpaucos esse, qui indicta ieiunia seruent; multò verò pauciores, qui rectè seruent; At tam isti quàm illi, hoc est, tam ij, qui non seruant, quàm ij qui malè seruant, peccant. Peccatum autem magnum animæ detrimentum adfert. Sed & dato quoque, comperiri nonnullos, qui rectè ieiunent; attamen quod ieiunia habeātur inter cultus externos, corporalesq; exercitationes, per modicum ad pietatem conferunt. Notum est enim illud Apostoli: *Corporalis exercitatio ad modicum vtilis est.* Quod si qui sunt, qui ieiunium commendant, animoque & corpori salutare prædicant, illi non commendant illud corporale

1. Tim. 4.

rale & externum, quod certo ciborum delectu, vnaque corporis refectione constat; sed internum & mysticum, quod vitiis bellum indicit verius quàm gulę aut ventri; Vel si externum quoque probant, non probant tamen superstitiosum illud, & penè Iudaicum, quod hactenus in Papatu viget, sed purum & Euangelicum; quale est, quod non est positum in dierum vel ciborum discrimine, verùm in quadam spiritus libertate, mentisque & corporis sobrietate.

SOLVTIO IIII. ARGVMENTI.

EXIMIAM esse ieiuniorum vim & vtilitatem ex Scripturis & Patribus ostensum est iam antè; probatum est enim ieiunia pio animi studio suscepta, peccata, ne commitantur, impedire; commissa expiare, ad paradisum, vnde propter inuiolatum ieiunium expulsi fueramus, reditum præstare, mentem ad DEVM eleuare, promerita supplicia redimere, impendentes clades arcere, magna DEI beneficia impetrare, sanitati denium vtriusq; hominis plurimùm conferre. Qui ergo ieiuniorum legem plus incommodi quàm commodi adferre deblaterant, non modò ab omni pietate alienos sese ostendunt, verùm etiam Ecclesiam & Apostolos, qui ieiuniorum leges ediderunt, aperta iniuria afficiunt.

Ingētia sunt cōmoda, quę ieiunia adferunt.

Apostolos & Ecclesiam iniuria afficiunt, qui ieiunia plus incōmodi quàm cōmodi adferre dicunt.

CAETERVM peccata, quæ non ieiunantes vel malè ieiunantes committunt, ea ex ieiuniorum lege non proueniunt, sed ex peruersa nō ieiunantium vel malè ieiunantium voluntate. Quòd si ieiunij legem ob id è medio tollere oportet, quòd nonnulli, vel multi quoque cum salutis suæ detrimento ea non seruant vel malè seruant, è medio tollere oportebit omnes diuinas humanasque leges; Paucissimos enim comperias, qui integrè religioseque eas seruent. Quod si qui sunt porrò, qui malè, hoc est, præposterè ieiunant, quales sunt, qui ieiunio errorem vel vitium aliquod admiscent, illi, vt in aliis fieri solet, de errore vel vitio admoneantur; nihil enim tam bonum aut sanctum est, in quod abusus quispiam irrepere non valeat.

Peccata malè ieiunantium, vel nō ieiunātium, non oriuntur ex ieiuniorū lege, sed ex praua hominum voluntate.

DICIS: Comperiuntur, qui maioris interdum faciunt ieiunia, & alia quædam Ecclesiæ statuta, quàm DEI aut legis naturæ decreta: Ecclesia autem eiusmodi errorem adeò non emendat, vt facto quoque eundem confirmet; Constat enim acriùs

eos plerunq; punire, qui sanctiones, quas ipsa edidit, præuaricantur, quàm eos, qui diuinum vel naturale ius violasse deprehensi sunt. Sit ita, tametsi negari queat; at non ideo errat, aut facto suo vllum omnino errorem confirmat. Nam quòd sua quàm DEI præcepta studiosiùs quandoque vindicet, non ea de causa hoc facit, quòd sua grauiora, aut salubriora, aut magis necessaria censeat, absit, sed quòd quorundam errori obuiam itum, rudiumque saluti consultum cupiat. Nam qui, citra vllam prorsus necessitatem, die Veneris, vel alio tempore, quo id non licet, carnes vorant, vel cum excommunicatis liberè communicant, vel festa ab Ecclesia indicta temerè violant, vel aliquid aliud contra Ecclesiæ decreta designant, indicium haudquaquam obscurum faciunt, secus se de Ecclesiæ potestate & auctoritate sentire, quàm Catholicos decet. At si quid est vsquam, quod hæresin sapit, hoc Ecclesia nequaquam dissimulare aut impunitum relinquere debet; multò verò minus manifestos errores. Facit hoc ipsum quoque ad salutarem aliorum terrorem: Quandoquidem si eiusmodi temeritatem relinqueret impunem, tota illius auctoritas paulatim vilesceret, & in apertum contemptum abiret, quod vtiq; cederet in magnum Christianæ religionis detrimentum. Hoc autem periculum in pręceptis diuinis, vel iuris naturalis locum non habet. Omnes enim intelligunt & profitentur DEO & legi naturæ obtemperandum esse.

Cur Ecclesia suarũ legum & statutorũ transgressionem grauiùs nõnunquã puniat, quàm diuinorum pręceptorum præuaricationem.

CVM verò inter cætera allegatur, externum cultum corporisque exercitationem externam spiritali vitæ parùm per se conducere, id allegatur, quod certa quadam ratione concedere licet. Certum est enim, cultum externum interno cultu destitutum parum prodesse: Quemadmodum parum quoque potest corporis exercitatio, si desit feruor spiritus. Verùm vbi externum & internum, corporale rursum & spiritale, simul cõiunguntur, ibi mirabilia operantur. Christiani autem dum ieiunant, si tamen Christianè, hoc est, rectè ieiunant, ita corpus exercent, vt tamen spiritum non negligant. Nam etsi proximus ieiuniorum finis est corporis extenuatio, motuumque carnalium compressio, primarius tamen ieiunantis scopus est vitiorum mortificatio, mentisque & spiritus ad DEVM eleuatio, cæteraq;, quorum suprà iam meminimus.

Sola per se corporis exercitatio parum confert ad salutem.

PORRO

PORRO autem dum Apostolus Timotheum instituens, corporis exercitationem ad modicum vtilem prædicat, nequaquam carnis mortificationem, quam alibi seriò commendat, ipseque familiarissimam habebat, damnat, aut dissuadet: Verùm charissimo discipulo, qui hac in parte nonnihil excedebat, frænum iniicere studet. Nam cùm is debilis & valetudinarius esset, neque secus tamen ieiunio & abstinentia ac sanus quispiam sese maceraret, fiebat vt alia, quæ ad pastorale munus pertinebant maiorisque momenti erant, minùs promptè alacriterque obire posset. Suadet proinde Apostolus, posteaquam vtrumque per valetudinem commodè præstare non potest, vt hoc potiùs quàm illud remissiùs vsurpet; præsertim cùm ex priuato vnius ieiunio exiguum commodum in alterum redundet: ex prædicatione autem & oratione plurimum. Atque istuc omnino sonat oratio, qua Apostolus vtitur: Non enim dicit corporalem exercitationem ἀνωφέλιμον, hoc est, inutilem esse, sed πρὸς ὀλίγον ὠφέλιμον, hoc est, ad modicum vtilem: Vult autem per hæc significare, vtilitatem illius minus latè patere quàm aliarum virtutum; & earum præcipuè, quæ ordinem ad alterum sortiuntur. Huc quoque tendunt, qui ieiunia inter minora bona censenda asserunt.

1. Tim. 4

Quo sensu & occasione Apostolus corporis exercitationem ad modicum vtilē esse scribat.

QVANDO verò Patres internum tantùm & mysticum ieiunium commendare asserunt, insigni vanitate sese imbutos ostendunt: Constat enim quotquot de ieiunio ex instituto scripserunt, aut docuerunt, ad vnum omnes de externo scripsisse & docuisse, Etsi non de hoc solo: Norant enim externum vel corporale interno & spiritali destitutum parui momenti esse. Externum autem interno destitutum dicitur, cùm non solùm cæteris virtutibus homine Christiano dignis orbatur; sed scelere quoque vitæque turpitudine contaminatur. Cuiusmodi ieiunium DEO, qui sacrificantis animum spectat potiùs, quàm ipsum sacrificium, gratum esse non potest. Neque est hoc ieiunio peculiare, sed ipsi cum omni honesto officio, quatenus in exteriori actione versatur, commune. Nullum enim opus, quantumlibet heroicum, DEO placet, si quocunque notabili vitio pollutum est.

Quomodo ieiunium externum seu corporale, interno destitutum dicatur.

TANDEM cùm illos, qui corporale ieiunium commendant, purum tantùm & Euangelicum commendare asseuerant, illud asseuerant, quod nulli negant. Certum est enim, nullum vnquam Theologum, Iudaicum aut aliud quodcunque superstitiosum ieiunium commendasse. Interim Antagonistæ τò purum & Euangelicum purè & Euangelicè non exponunt, sed impurè & hæreticè. Non enim ob id Christianorum ieiunium Euangelicum appellatur, quòd vnicuique liberum sit ieiunare, quando velit, & quantum velit, & quomodo velit, quomodo ipsi τò Euangelicum exponunt: Verùm ob id hoc nominis sortitur, quia in Euangelio insinuatum, & à CHRISTO Euangelij conditore commendatum, & vsurpatum est, & quia ab Apostolis legitimisque eorundem successoribus ad normam Euangelicæ legi conuenientem institutum, grauique sub pœna omnibus, qui possunt, ab eisdem iniunctum est; & quia constanti eorum vsu, qui vnquam Euangelio paruerunt, validissimè confirmatum, & familiarissimè vsurpatum est; & quia tandem ad finem Euangelio proprium, qui est charitas, omne Christianorum ieiunium referendum est. Nulla sunt ergo, quibus ieiuniorum vtilitatem oppugnant, aut eorundem inutilitatem persuadere laborant.

Aliter sectarij, aliter orthodoxi vsurpant τò Euangelicum.

ARGVMENTVM QVINTVM.

IEIVNIORVM necessitatem eiusmodi telo impetunt. Quicquid fieri potest per ieiunium, hoc ipsum per vestium asperitatē, per crebras vigilias & lucubrationes, per assiduas preces, frequentesque peregrinationes, per improbos labores, aliasq; eiusmodi corporis vel spiritus exercitationes fieri potest. Sed & multi quoque comperiuntur, qui carnis mortificatione, aut corporis extenuatione non admodum indigent, vt illi omnes, qui nullam aut perquàm exiguam carnis aduersùs spiritum luctam sentiunt, nullúmue debitum, pro quo DEO satisfaciant, aut vitium, quod per ieiunia exhauriant, contraxerunt; vt ergo ieiunia, his positis, non sunt necessaria, ita lex de ieiuniis lata videri possit superuacanea.

SOLVTIO ARGVMENTI V.

NVLLVS vnquam mortalium ad eam vitæ sanctimoniā in hac vita euasit, aut euasurus est quandoque, vt ieiunando vel orando vel

vel aliud eiusmodi opus præstando proficere non queat: Nam vt eos quispiam progressus in spiritali vita fecerit, vt nullos vnquam carnis stimulos, nullam amplius eiusdem rebellionem sentiat, (id quod citra peculiare priuilegium contingere non solet: Quandoquidem vsque ad cineres fomes & mala libido carni nostræ cohęrent: Quare etiam Ecclesia anathematis eos condemnat, qui hominem ad tantam perfectionem in hac vita deuenire posse contendunt, vt amplius proficere non valeat) adhuc ieiunia suum locum obtinerent, & illum quidem iustum.

Nullus mortalium in hac vita peruenit vnquã ad summũ, hoc est, tantum profecit, quin plus proficere potuerit.

Ad nostram; de hær. in Clem.

QVOMODO? dicam paucis. suprà prolixè ostensum est, ieiunia non solùm valere ad carnalium desideriorum mitigationem, mentisque ad DEVM sublationem; verùm etiam ad alia complura æquè atque hæc ipsa ad vitam salutemque vtilia vel necessaria; puta ad gratię augmentationem, ad impetrandam plenam à DEO peccatorum remissionem: *Siquidem in multis offendimus omnes, & si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est*; peccata autem & offensæ citra pœnam non expiantur. Tum rursum ad depellendam communem vel priuatam aliquam cladem; ad præstandam debitam Ecclesiæ obedientiam. Nulla enim perfectio est tanta, quæ hominem Christianum à maiorum obedientia eximat. Imò verò quò quisque fuerit perfectior, eò CHRISTI exemplo in omnibus obsequentiorem præstare se debet. Tum denique ad aliorum exemplum publicamque ædificationem. Esset enim res pessimi exempli, Ecclesia tota ieiunante nolle se aliorum moribus accommodare.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 1.

Nulla perfectio est tanta, quę hominem liberet à maiorum obedientia.

SED neque indicitur quoque ieiunium eiusmodi remedio indigentibus, (tametsi omnes aliquatenus eo indigeant, vel vt lapsi plenè resurgant, vel certè ne in peccatum aliquod proruant) sed omnibus promiscuè, qui ieiuniorum legem citra graue incommodum obseruare valent. Frustra proinde vitæ perfectio ieiuniorum necessitati opponitur. Sed aiebant; per aliud totum id fieri potest, quod fit per ieiunium. Primò negari istud potest: Sunt enim morbi, qui solo ieiunio sanantur. Deinde vt fieri id possit, non æquè tamen commodè potest, vt fatentur omnes. Postremò de aliis illis, aut lex aliqua ferri debuit, aut nulla omnino; si de aliis ferri debuit, cur non etiam de ieiunio? si autem non debuit, quis sponte vsurpabit? An non seuerè iniuncta vulgò præ-

Ieiuniũ non indicitur tali medicamento egẽtibus, sed omnibus ieiunare valentibus.

ſtantur negligentiſsimè ? quid ergo fieret ſi nihil extaret præceptum?

ARGVMENTVM SEXTVM.

QVOD autem ieiunia præſertim diuturna, non ſint ſecundùm hominis naturam, id eiuſmodi argumentatione probant. Conſtat naturam noſtram poſt peccatum effectā eſſe infirmam & debilem, multisque miſeriis & morbis obnoxiam. Conſtat certa nihilominus experientia multos ſępe propter ieiunia in graues ægritudines incidiſſe. Conſtat tandem Eccleſiam, animaduerſa humanæ naturæ imbecillitate, multa temporis lapſu de ieiuniorum rigore remiſiſſe, multosque ab ea lege abſoluiſſe, qui olim religiosè illam obſeruabāt. Hæc autem clarè oſtendunt ieiunium non eſſe ſecundùm ieiunantium naturam.

SOLVTIO VI. ARGVMENTI.

ETSI aduerſario concedi queat, ieiunium non eſſe ſecundùm hominis naturam, vt animal tantùm vita ſenſúq; præditum eſt: ſiquidem per ieiunium adimitur aliquid corpori, quod ſalua temperantiæ lege concedi eidem poterat. Eſt tamen ſecundùm hominis naturam vt animal mente & ratione ornatum eſt. Quandoquidē vt animo & corpore valeas, vel rectiùs valeas, ratio ſuadet vt ab iis omnibus abſtineas, quæ citra vtriuſque offenſionem ſumere non potes. Nam & beſtiæ naturæ ductu, quò meliùs habeant, abſtinent vno tempore à quibuſdam, à quibus alio non abſtinent. Sed & verè quoque defendi poteſt, moderatum ieiunium ad vtriuſque partis ſanitatem & integritatem multum ſæpe conferre. Experientia namque compertum eſt non ſemel, qui frequenter abſtinent agiliores vegetioresque euadere, & diutius nonnunquam viuere, quàm ij, quorum omne ſtudium in vnū hoc intendit, vt gulæ ventrique omnem curam cultumque deferant.

Ieiunium rationali hominis vitæ cōſentaneum eſt, animali non ſemper.

Beſtiæ & pecudes naturæ ductu ab ſtinent quandoque à quibuſdā, à quibus aliàs nō abſtinent.

Mediocris abſtinentia producit vitam & conſeruat valetudinē.

ILLVSTRE huius rei exemplum ſuppeditant, qui diluuium anteceſſerunt. Nam cùm hi carnium & vini vſum maiorem partem ignorarent, plerique tamen tot annorum hecatontadas viuebant, quot huius ætatis homines decades. Tum patres illi, qui ſeculo deſerto vitam in ſolitudine tranſigebant: Quamuis enim ij duriſsimam vitę rationem tenerent, in multos tamen annos ætatem producebant. Tum Hebræorum demum populus per deſertum

Diuturnæ vitæ cauſæ ante diluuium.

tum oberrans. Siquidē tantisper sanus & incolumis viuebat, dum cœlesti manna & aqua contentus erat: vbi primùm verò manna fastidito ad carnes & cæpas Ægyptias anhelare cœpit, cœpit cum variis quoque miseriis & infortuniis conflictari, ita vt ex tanta populi multitudine, quæ ex Ægypto egressa fuerat, duo tantùm ad promissam terram peruenerint.

SED quorsum antiquis cōmemorandis immoror? An non in omnium oculis est, qui gulę ventriq; dediti, in comessationibus & ebrietatibus ætatem conterunt, eos variis subinde morbis, doloribus, & miseriis inuolui? & post longam molestamq; cùm morbis conflictationem miserè tandem miserum spiritum abiicere? Nam vnde dirus ille articulorum cruciatus, membrorum cōuulsio, capitis vertigo, oris grauiolentia, oculorum lippitudo? Vnde lepræ, mortesq; repentinę, & alia sexcenta id genus incommoda, nisi ex crapula & gula? An non dici solet: Plures interire crapula & ebrietate quàm gladio? an nō sanitatis matrem sobrietatem appellant antiqui? Ieiunium, scribit Basilius Magnus, est mētis pædagogus, ornamentum senibus, comes viatori, tutus conuictor, mater sanitatis. Nullus ab aqua grauatus est crapula, nullius caput doluit aqua grauatum: nullus alienis pedibus opus habuit in aquæ potu vitam degens, nullius pedes ligati sunt, nullius manus inutiles factæ sunt irrigatæ aqua.

Luxus innumeros parit morbos.

Homil. 1. de Ieiu.

Sanitatis mater ieiunium.

Aquæ potu vitā tolerans, alienis pedibus, aut manib[9] nō indiget. Hoc notent podagrici.

NON multum ab his abscedit illud Hieronymianum; legimus quosdā morbo articulari & podagrę humoribus laborantes, proscriptione bonorum ad simplicē mensam & pauperes cibos redactos, cōualuisse. Caruerant enim solicitudine dispensandę domus & epularum largitate, quæ & corpus frangunt & animū. Et paulò ante hunc locum: Multi morbi ex nimia saturitate concitantur, multíque impatientiam gulæ vomitu medentur, & quod turpiter ingesserunt, turpiùs egerunt. Hippocrates in Aphorismis docet crassa & obesa corpora, quæ crescendi mensurā impleuerunt, nisi citò ablatione sanguinis minuantur, in paralysin & pessima morborū genera erūpere, & idcirco necessariā illis esse demptionem.

Podagra inedia & mensæ frugalitate sanatur.

FACIT huc illud Chrysostomi quoque: Nihil sic iucundum est sicut cibus bene digestus; nihil sic salutem, nihil sic sensuum acumen operatur, nihil sic ægritudinem fugat, sicut moderata refectio: Sufficientia quippe cum nutrimento & sospitatem simul pro-

Homil. 29. ad Hebr.

procreat & voluptatem, abundantia verò morbum facit. Hæc illi de ieiunio & sobrietate sanitatis matre. Quòd igitur Ecclesia indulgentiùs hoc tempore cum ieiunantibus agit quàm olim, hoc ea de causa non facit, quòd ieiunium valetudini obsit: sed quòd modicum quid à filiis suis obtinere malit, quàm omnino nihil. Nam si nunc tam pauci religiosè ieiunant, cùm tanta facta est remißio, quid fieret si Ecclesia antiquum rigorem vrgeret?

Cur Ecclesia indulgentiùs nunc agat cũ ieiunantibus, quã olim.

ARGVMENTVM SEPTIMVM.

PORRO autem quòd hæc lex ad patriæ consuetudinem non ita multùm faciat, ad oculum penè patet. Quãdoquidem id consuetudinarium vel secundùm regionis consuetudinem receptum dicitur, quod vel ab omnibus indiscriminatim, vel certè à potiori patte seruatur: atqui ieiunia Ecclesiastica, neque ab omnibus, neque à potiori Christiani populi portione seruantur; sed à paucis, idque tacentibus populique errorem & præuaricationem exemplo suo confirmantibus iis, à quibus ieiunia ortum traxerunt, vt sunt Episcopi, Monachi &c.

SOLVTIO VII. ARGVMENTI.

Nulla omnino consuetudo, quę per se bona sunt, mala efficere potest, neque quæ natura sua mala sunt, bona.

MAGNVM esse consuetudinis robur fatentur omnes: At non est illud tantum, vt ea efficiat bona & licita, quæ secundùm se sunt mala & illicita; vel vice versa, vt ea reddat mala, turpia, vel nefaria, quæ secundùm se sunt honesta, hominéque Christiano digna. Quamuis ergo ieiunium generatim acceptum res sit quædam media; attamẽ vt ad animæ vel corporis salutem est necessarium, sua natura bonum & vtile est, & eius oppositum intrinsecè malum & noxium est, adeóque nulla contraria consuetudine vis eius aboleri potest. Eiusdem rationis est quamdiu absoluti præcepti rationem tenet; etiamsi huic vel illi secundùm se absolutè necessarium non sit; Nam vt maiorum præcepta contemnere vel petulanter iisdem obsistere semper est malum, ita eo loco & tempore, & modo illis parère, quo iis parère obligaris, semper est bonum. Tamdiu autem præcepta vim obtinent, adeóq; in foro conscientiæ obligant, quàm diu superior vel legislator absolutè & cum ratione vult ea obtinere. Eiusdẽm enim est figere & fixum ex causa reuellere. Volũtatem porrò suam legislatores manifestiùs ostendere

Legis vinculum tãdiu durat, quã diu legislator illud cum ratione durare iubet.

dere non possunt, quàm si legum suarum transgressores publicè puniant, aut veluti præuaricatores publicè obiurgent.

CVM igitur Catholicæ Ecclesiæ Pastores populum fidei suæ commissum, hoc vel illo die ex Ecclesiæ præcepto ieiunandum esse monere soleant; eosque qui indicta ieiunia non seruant non DEI sacerdotem, sed DEVM ipsum, qui per sacerdotem loquitur, contemnere publicè prædicent, & eos tandem, qui indictum ieiunium temerè violarunt, si non publicè, saltem in interno DEI foro puniant, satis planum fit ieiuniorum legem per quorundam malè ieiunantium consuetudinem necdum abrogatam esse. Quòd autem eiusmodi transgressores non publica semper pœna mulctentur, plures sunt causæ. Primò de eiusmodi transgresione non semper constat. Deinde vt maximè de ea compertum sit, non certo tamen semper constat, neque certò quoque constare potest de transgresionis causa. Tandem propter præuaricantium multitudinem nimis onerosum foret, cõtra omnes iuridicè procedere. In foro tamen interno nemo impunè præceptum hoc violat.

Cur Ecclesia ieiuniorum legem nõ seruantes publicè nõ semper puniat.

TAMDEM si eos, qui indicta ieiunia religiosè obseruant, cum eis conferas, qui non ieiunant vel malè ieiunant, concedi potest non ita multos esse, qui rectè legique conuenienter ieiunent. Veruntamen si ritè ieiunantes secundum se absolutè consideres, multa adhuc hominum millia comperies, qui ieiuniorum legem probè seruant, sed & illi ipsi quoque, qui non plenè obseruant (nam syncerè Catholici aliquam semper illorum partem tuentur) intelligunt perperam & contra legem se agere, optarentque nullum ieiunium indictum esse: quæ omnia arguunt, prauam non ieiunantium vel malè ieiunantium consuetudinem ieiunij legem non sustulisse. Quod si qui inter Ecclesiæ proceres, aut monachos inueniuntur, qui non ieiunant vel malè ieiunant, illi nullam nobis helluandi vel non ieiunandi potestatem faciunt; nouimus enim scriptum esse: *Omnia, quæcunque dixerint vobis, facite: secundùm opera autem illorum nolite facere.* Tametsi falsò quoq; assertum sit, Episcopos vel Monachos communia Ecclesiæ ieiunia instituisse; non enim illi ea instituerunt, sed Apostoli, proximíque eorundem successores.

Multa mortalium millia ieiunia ab Ecclesia indicta probè adhuc obseruant.

Matth. 23.

s *ARGV-*

ARGVMENTVM OCTAVVM.

QVOD autem ieiuniorum lex tempori & loco vniuersè non conueniat, id ex iis, quæ proximè contra hanc legem attulerunt, colligi posse contendunt; aiunt enim: Quod cum natura pugnat, & à communi mortalium consuetudine dissidet, quomodo illud cum tempore, aut loco consentiet? Rursum (& eôdem ferè spectat) si luxus & gula vbique hoc tempore principatum obtinent, vbi, quæso, ieiunium & abstinentia sedem inueniet? Denique negari non potest, quin multis locis ea desint, quibus Quadragesimæ onus tolerari queat; aut certè tã carè hoc tempore ea passim æstimari, vt mediocris fortunæ homines parare non valeant, nedum pauperes.

SOLVTIO ARGVMENTI VIII.

IAM antè ostensum est dilucidè, ieiuniorum legem cum hominum natura bene instituta, aut cum piorum consuetudine non pugnare. Pugnat autem cum Epicuræorum vsu & refractariorum more; verùm illiusmodi hominum consuetudo nequaquam earum est virium, vt legem aliquam firmare, aut infirmare valeat. Quòd si nihil hactenus de ieiunio cautum extaret, nullæq; leges aut consuetudines abstinentiã à nobis exigerent, profectò nostra hęc tempora & loca, in quibus perpetua bacchanalia obtinẽt, nouas ieiuniorum & abstinentiarum leges efflagitarent; nõ tantùm ob animarum salutem, quæ assidua illa helluatione & perpotatione vehementer offenditur; verùm etiam propter corporum sanitatem, quæ maxima incommoda hinc hauriunt.

Si ante hæc nulla ieiunia fuissent indicta ob animarũ & corporum salutẽ, hoc tempore indici deberent.

CAETERVM quando in eiusdem argumenti patrocinium allegatur, multis locis deesse oleum, pisces, cæteraq; ad obseruandum ieiunium necessaria, nihil, quod alicuius momenti sit, allegatur. Nam passim vel hæc ipsa, vel alia his cognata comperiuntur, quæ etsi specie vel toto quoque genere ab illis dissident, Ecclesia tamen in aliorum locum clementer indulget. Sed & nusquam quoque desunt olera, legumina aliáque id genus complura, quibus solis ferè ieiuniorum tempore vtebatur primitiua Ecclesia, & in hodiernum vsque diem vti feruntur ij omnes, qui ieiuniis dant operam in Armenia & Gręcia. Quòd si pauperes manuum labore vitam

Vsus leguminũ frequens, in primitiua Ecclesia & Græcia ieiuniorũ tempore.

vitam tolerantes, vel alij quicunq; ad ieiunium necessaria parare non possunt, faciant quod possunt: Nō enim tenentur ad oppidò difficilia, nedum ad impossibilia: si qui, inquam, sunt, qui ieiunare & artem simul, quam ad alendam familiam tractare debent, tractare nequeunt, causa superiori indicata, ne ieiunēt; sed vel orent, vel aliud pium opus obeant. Verùm vsu interdum venire solet, his pręsertim locis, vt desint, quę ad ieiunium sunt necessaria, nec desint tamen, quæ ad luxum & vanitatē fouendam sunt opportuna.

ARGVMENTVM NONVM CVM eiusdem solutione.

IEIVNIORVM legem nō esse manifestam ex vario ieiunantium & ieiuniorum ritu inferunt. Si enim, inquiunt, lex hæc esset plana, idem seruaretur vbiq; & semper. Verùm hæc collectio non est necessaria, neque ad infringendam ieiuniorum legem valida. Nam etsi in diuersis regnis vel prouinciis diuersus existere queat ieiunandi ritus, in eadem tamen diœcesi, vel certè in eadem ciuitate non existit diuersus sed vnus toti populo communis. Quilibet autem, nisi DEVM, eosque, quibus cum versatur, offendere velit, eum ieiunandi modum seruare debet, quem obseruant viri sanctiores loci, in quo ætatem agit, etiamsi hic modus cum primo ieiuniorum instituto, vel cum communi Ecclesiæ consuetudine per omnia non conueniat.

In ieiuniorum obseruatione q. libet se accōmodare debet laudatæ consuetudini loci, in quo versatur.

ARGVMENTVM DECIMVM & postremum.

IEIVNIORVM porrò legem ob priuatum commodum primò conscriptam apertè dicere nō audent, tametsi qui impudentiores apud illos sunt, hoc quoq; interdum effutiant, interim legis huius exactores, hoc est, modernos Pontifices & Episcopos in ius vocāt; asserunt enim vna hac lege auctoritatē suā arroganter venditare, commodáq; non vulgaria ex legis huius relaxatione aucupari.

SOLVTIO DECIMI ET POstremi Argumenti.

PIAM, sanctam, & rectam eorum fuisse mentem & voluntatem, qui primò ieiunia indixerunt, nec aliud quicquam spectasse,

quàm DEI gloriam & animarum salutem apud eos, qui de Ecclesia Catholica rectè sentiunt, extra controuersiam est. Nam si hi Apostoli vniuersè non fuêre (nam præcipuorum auctores extitisse ex illorum Canonibus & Constitutionibus ostensum est iam antè) fuerunt certè proximi eorundem successores. Hos autem omnes nòn solùm illustris sanctimonia commendat, sed immortalis quoq; martyrij palma condecorat. Quare piaculum est non leue ea de sanctissimis viris euomere, quæ ne de vulgari quidem homine citra temeritatem suspicari liceret; puta lucri aut auctoritatis ostentandæ gratia hanc vel aliam quamcunque legem tulisse. Quomodo credi queat eos sæculi huius gratiam quæsiuisse, aut pecuniæ lucra consectatos esse, qui vt CHRISTVM lucri facerent, omnia quisquiliarum & stercorum loco habebant? vnumq; hoc grande lucrum ducebant, si quid pro CHRISTI nomine perferendum se obtulisset?

Quales fuerint, & quis eorũ scopus extiterit, qui primo ieiunia indixerunt.

QVOD si qui Ecclesiarum rectores, qui hos postea consecuti sunt, quosdam quos iustam causam habere iudicabant, ab hac lege absoluerunt, vel etiam nunc absoluunt, & ieiunij loco aliquam pecuniarũ eleemosynam iniungunt, aut aliquando iniunxerunt, non ob id statim veluti qui sua potestate abutantur, condemnandi sunt. Est enim in Ecclesia receptissimum iis, qui ieiuniorum onus ferre non possunt, ieiuniorum vice eleemosynam, aut preces, aut aliquod aliud pium & religiosum opus indicere. Verùm si qui essent, qui eiusmodi dispensationibus, non DEI gloriam, aut animarum salutem, sed proprium quæstum & gloriam quærerent, illos vtique nemo bonus probaret, nec vllo quoque iusto titulo probare posset, quin omnes potiùs inter dissipatores bonarumque legum euersores eiusmodi homines censerent.

QVAE hactenus explicata sunt, ea perspicuè ostendunt, legẽ de ieiunio latam, iustam, honestam, vtilem, cæterisque omnibus bonæ legis conditionibus ornatam esse, atque ideò præuaricantium multitudine non obstante, robur suum inconcussum etiamnum obtinere; Omnesque adeò, qui citra iustam causam illam præuaricantur, certam noxam pœnæque reatum sibi asciscere. Superest vt nonnulla de iis in disputationem proponamus, qui ex hac ieiuniorum lege eximuntur.

Quo

CAPVT DECIMVMSEPTIMVM.

Quo docetur non omnes, qui Ecclesiastica ieiunia soluunt, præuaricatæ legis reatu constringi, sed eos solùm, qui citra legitimam causam illud faciunt.

EIVNIVM ab Ecclesia indictum, citra iustam causam violare peccatum esse, ostensum est hactenus. Qua autem ratione violetur istuc ex iis, quæ de ieiuniorum partibus suprà disputata sunt, negotio nō admodum magno colligi quiuerit. Conflatur enim totum ex suis partibus, neque potest vllum omnino totum perfectum existere, quod ex suis partibus simul sumptis integrè constitutum non sit; verùm quò ea de re cōstet planius, antequam, quod capitis huius proprium est, exponam, pauca de dissolutionis huius viis & modis præmittam.

Totum conflatur ex suis partibus simul sumptis.

IGITVR indictum ieiunium trifariam solui contingit; vno modo, sola voluntate, altero modo, solo opere, tertio & postremo, opere & voluntate simul. Sola voluntate soluunt ieiunium, qui ea omnia, quæ ad intrinsecam ieiunij rationem faciunt, accuratè seruant, nihil eorum omnium seruaturi, si secus facere possent. Hoc modo ieiunant qui & sæpiùs & citiùs & lautiùs quoque comederent, si ad manum haberent; sed quia quod animus malè appetit, facultas non suggerit, vel inuiti ieiunant.

Contingit ieiunium trifariam solui, opere videlicet & volūtate, & vtroque simul.

CONTRA verò solo opere non etiam voluntate illud infringunt, qui vel crebriùs interdiu, vel maturiùs, quàm ieiuniorum fert ratio, manducant, vel ab escis interdictis nō abstinent, nihil horum facturi si ieiunium indictum esse animaduerterent. Quorum proinde noxa pro ignorationis ratione, vel nulla est vel non admodum magna est. Opere tandem & volūtate simul illud violant, qui scientes volentesque vel omnia, vel aliqua ex iis non seruant, quæ Ecclesiasticum ieiunium intrinsecè absoluunt. Cuiusmodi sunt, qui vel sæpiùs, vel maturiùs, quàm par est, cibum sumunt, vel escas pro temporis ratione inhibitas citra necessitatem & facultatem vorant.

Cuiusmodi sint qui ieiunium opere & voluntate simul violāt.

 PORRO

PORRO autem vt illi, qui nulla aut mala voluntate, hoc est, non propter DEVM, sed propter auaritiam vel inanem gloriam, aut inappetentiam, aut aliam eiusmodi causam, quæ ieiunio intrinseca sunt, integrè seruantes, aut temperantię legem inter cœnandum vel prandendum excedentes Ecclesiæ ieiunium propriè non soluunt; (Quandoquidem cibi quantitas, & legis scopus sub Ecclesiæ præceptum non cadunt) ita illi quoque in legem hanc non committũt, qui siti compulsi ante vel post cœnam vel prandium vini aut ceruisiæ haustum bibunt. Nec illi rursum, qui manè aut vesperi, vel intra prandium & cœnam aliquid per modum medicamenti accipiunt. Nec illi item, qui pro muneris ratione dominorum esculenta, aut poculenta prægustãt; aut prandium inchoatum, neque tamen propter ministerium aliquod, aut aliquod legitimum impedimentum absolutum mensa repetita absoluũt. Nec illi tandem, qui seriis negotiis præpediti, prandio in noctem reiecto, modicum quid ante vel circa meridiem, quò diem durare valeant, sumunt: Siquidem nulli ex his omnibus vnam formalem corporis refectionem excedunt, atque ita ieiunij legem non infringunt.

Legis finis sub præceptum nõ cadit.

Modicum quid quocunq; tempore sumptum nõ infringit ieiunium.

SED nec illi quoque ieiunium soluere putandi sunt, qui pro loci consuetudine modicum quid vesperi accipiunt; siue id crudi vel cocti fructus sint, siue frustum panis, siue aliud quodcunque eiusmodi. Nam si in aliis Ecclesiæ præceptis patriæ consuetudini conformare se licet, cur non etiam in ieiuniorum obseruatione? Modò tamen loci consuetudo eiusmodi non sit, quæ cum legis vel præcepti ratione apertè pugnet. Quandoquidem ad hunc locum quod spectat, nulla consuetudine à violatæ legis reatu excusare se possunt, qui Ecclesiæ indulgentiam in ieiunij fraudem trahunt: Cuiusmodi sunt, qui extra cœnam vel prandium concessis ea frequentia vel quantitate vtuntur, vt ligurire rectiùs eos dixeris, quàm religiosè ieiunare. Satis enim compertum est, non solùm carnibus, piscibus, ouis, &c. corpus refici, esuriemque sedari posse, verùm atro quoque pane, terræque fructibus, & aliis id genus escis, si copiosè ingeras.

Patriæ consuetudini conformare se licet, modò eiusmodi consuetudo legi non sit contraria.

ET quemadmodum ieiunij meritum perdunt, & legem eiusdem soluunt, qui ea quæ ante vel post cœnam vel prandium per modum

modum medicamenti humanæ infirmitati indulgentur, in ieiunij fraudem transferunt; ita illi quoque vtrumque incommodum incurrunt, qui ſtatam refectionis horam citra cauſam inſigniter anteuertunt: Secus ſi cauſa non leui impulſi hoc faciunt. Nam ne iter facturus comitum commoditate careas; aut nequam rerum, ſi tardiùs prandeas, iacturam facias, aut ne officium, quod tibi obeundũ incumbit, negligas; aut ne aliud quodcunque incommodum feras, prandium antecapere licet. Quandoquidem ſi ob hæc aliaque his ſimilia ieiunium interdum ſoluere licet, quantò magis cœnæ vel prandij tempus anteuertere? Interim non eorum par eſt ratio, qui in ſeram noctem inediam prorogant, & eorum, qui horam ieiunio ſoluendo præfinitam inſigniter antecapiunt. Nam ne citra cauſam multùm anticipes, id, vt ſuprà obiter monuimus, lex iubet, ne autem prandium in noctem differas, id non vetat. Imò verò quò diutius cœna differtur, eò meliùs ieiunatur: modò tamen iſtud non fiat ex aliqua Iudaica, vel Mahumetica ſuperſtitione, ſed mortificationis & pietatis ſtudio.

Licet tẽpus cœnæ vel prandij anteuertere, ſi iuſta cauſa id exigit.

QVI imprudentes ieiuniorum tempore manè comedunt, non ob id ſtatim ab illius diei ieiunio liberi pronunciandi ſunt; nam anticipatione illa non obſtante, obligantur reliquam diei partem, quantum per vires & occupationes licet, ieiunando producere, Eccleſiæque præcepto ſatisfacere. Quare ſi poſtea quaſi violato iam ieiunio denuo prandent vel cœnant, peccant. Verùm ſi anticipatio illa ſcientibus vel craſsè ignorantibus acciderat, non erit aliquod operæprecium vel illo ipſo, vel alio die ieiunare: Siquidem peccatum eſt iam plenè conſummatum, nec fieri poteſt, vt iam perfectum non ſit. Quemadmodum ille quoque qui vnam vel plures ex horis Canonicis recitare omiſit, non tenetur illas poſtera luce repetere: Nam vel ſtudio omiſit, & citra cauſam: & ſic iam tum omiſsionis peccatum incurrit: Vel ex inculpata obliuione, aut graui aliqua occupatione, atque ita multò minùs redintegrare obligatur: Quandoquidem non tenebatur abſolutè orare: vel ieiunare (par enim vtriuſque eſt ratio) ſed ea tantùm lege, ſi recordaretur, vel commodè poſſet.

Qui prudentes manè comedũt, ſiue poſtea totã diẽ ieiunio producant, ſiue denuò cœnent, vel prandeant, ieiunium ſimpliciter ſoluunt.

Ieiunium vno die omiſſum, altero die vt compen'etur, nullũ eſt operæpretium.

DE cibo-

De ciborum delectu nihil est quod hoc loco addam. Nam quæ ad eam partem attinent, ea copiosè iam antè exposita sunt: solum monuerim non idem esse prorsus, solutum esse à ieiuniorum lege & à ciborum discrimine. Quamuis enim communiter à ieiunij lege absoluti haberi soleant, quibus ob causam carnium vsus vel gemina corporis refectio indulgetur, non contra tamen quibus ob causam ieiunium relaxatur, iisdem quoque carnium vel lacticiniorum vsus permittitur. Neque rursum quibus lacticiniorum vsus indulgetur, iisdem quoque ieiuniorum vinculum relaxatur: siquidem indultum illud ieiuniorum difficultatem, si qua ea est, non auget, sed eleuat.

A ieiunio absoluti, non semper absoluitur à ciborum delectu & vice versa.

Caeterum causæ ieiuniorum vinculum in totum vel in partem relaxantes sunt permultæ, prout ea quæ per accidens impediunt vel obsunt, nullo ferè certo numero contineri solent. Compendio tamen omnes ad tria vel quatuor capita reduci possunt, nimirum ad impotētiam, necessitatem, pietatem, & iustam legis relaxationem, cui adiungere quoque licet legitimam legis interpretationem. Habent autem duo hæc postrema nō semper locum, sed tùm demum cum de tribus, vel de aliqua ex tribus primariis causis dubium aliquod occurrit. Nam cùm de impotentia, vel necessitate, vel pietate euidenter constat, nulla opus est dispensatione, aut interpretatione.

Causæ ieiunium in totum vel in partem relaxantes ad tria primaria capita referuntur.

Impotentia à ieiuniorum lege absoluit pueros & adolescentes ad iustum corporis robur & incrementum nondum perductos, quales generatim haberi solent, qui infra vigesimum primum ætatis annum etiamnum degunt. At verò licet Ecclesia ante id tempus ad ordinaria ieiunia absolutè non compellat, lex tamen naturæ rectæque rationis magisterium, non omnes infra vigesimum primum annum cōstitutos, ab omni ieiuniorum onere eximit: Siquidem multi ea ætate minores ob succi sanguinisq; copiam, internique caloris efferuescentiam, multis sæpe vitiis & flagitiis, pro quibus flendum & satisfaciendum est, inuoluuntur, talique interdum dæmonio occupati tenentur, quod absque ieiunij & orationis flagello non pellitur. Et vt nihil horum vrgeret, vrget tamen interdum tanta Ecclesiæ vel Reipublicæ necessitas, vt operæprecium videatur non modò robustiores ephebos, ve-

Impotentia à ieiunio excusat pueros & iuuenes infra vigesimum primum annum constitutos, sed non simpliciter.

rùm teneros quoque pueros, imò ipsa etiam iumenta & pecudes ad ieiunium compellere. Nam & iumentorũ quoq; & infantium ieiunia ad diuinam iram placandam vtiliter nonnunquam adhibita leguntur. Ionæ 3.

QVAMOBREM licet fortè necessarium non sit, eos, qui primum supra vigesimum ætatis annum nondum absoluerũt, compellere, vt omnia Ecclesiæ ieiunia obseruent strictè, attamen quò durioribus Christianæ religionis legibus paulatim assuefiãt: Tum quò præcipites illos ad libidinem & carnis illecebras impetus fręno hoc instructi faciliùs coërceant, & Deo nihilominus pro contractis debitis satisfaciant, & contra grauiores tandem lapsus sese cõmuniant, expedit omnino, illos, qui decimumquartũ, vel quintum, vel sextum annũ excesserunt, inducere, vt ieiunia extra Quadragesimam occurrentia cum cæteris fidelibus communia habeant, ipsam verò Quadragesimam in partem obseruẽt, semel nimirum aut iterum vel alternis diebus singulis septimanis, per totam Quadragesimam ieiunio operam dantes. Deberent hi autem eò ad plura & grauiora semper ieiunia aliaq; onera subeunda induci, quò ad iustum incrementum accederent propiùs. Nec est vt hinc magnum aliquod roboris detrimentũ metuant: Nam si post absolutũ decimumquartum annum permulti spõte & inoffensa valetudine vacãt negotiis & rebus, quæ corporis vires multò magis exhauriunt, quàm quæcunq; ieiunia; poterunt profectò citra vllum corporis incõmodum, aut virium præiudicium semel atq; iterum intra hebdomadam ventri bellum indicere.

Qualia ieiunia sint præfinienda pueris cæterisq; ad iustum corporis incremẽtum nondũ adductis.

EADEM ætatis imbecillitas excusat etiam senes, licet non omnes, sed eos solùm, qui citra virium detrimentum ampliùs ieiunare non possunt. Cæterùm quænam ætas veluti iam emerita à ieiunij vinculo absoluat, id certò definiri commodè vix potest. Nam pro varia corporum constitutione, exhaustorumque laborum quantitate, & morborum in primæua ætate exantlatorum grauitate, alij trigesimo ætatis anno senescunt, hoc est, viribus destitui incipiunt: Alij quadragesimo, alij quinquagesimo, sexagesimo plerique omnes. Quare sexagenarij, nisi compertum sit eius esse roboris, vt citra valetudinis offensionem ieiunium ferre valeant, ieiunare non tenentur. Nam cùm de grandi ætate certò

Senes excusantur à ieiunio, sed non omnes.

Sexagenarij plerïq; omnes à ieiunij lege absolui possunt.

t constet,

constet,& de corporis robore res ambigua existat,non est hîc exspectandus ampliorum virium accessus(præsertim cùm in ea ætate virium detrimenta egerrimè instaurari soleant) sed præsens corporis imbecillitas salubri frequentiq́ue alimento est fouenda & confirmanda. Si qui tamen sexagenarij sunt, qui se communi lege teneri putant, aut quid commodè præstare hîc queant,dubitant, illi peritos consulant, illorumq́ue consilio acquiescant.

Mulieres vterũ gestantes vel infantes lactantes generatim à ieiunio liberæ sunt, & quare.

Hoc ipso quoque titulo à ieiunij lege eximi solent,mulieres vterum gestãtes,aut fœtum adhuc tenerum lactantes. Nam cùm eiusmodi fœminæ præter se ipsas infantem quoque, quem gremio vel vtero gestant, nutrire habeant, vnaq́ue vice tantum alimenti sumere sumptumq; commodè digerere nõ valeant,quantum vtriq; sat sit, non debent ad strictam ieiuniorum rationem adigi,si qua tamẽ tanti roboris esset, vt citra incõmodum vtrumque pręstare posset,illa à communi ieiunantium lege absolui non deberet. Siquidem immunitas illa à ieiunio non omnibus est cõcessa,sed tantùm impotentibus. At quia rarissimæ sunt,quę commodè id possunt,generali quadam ratione omnes inter eos censentur,qui ieiũnium ferre non possunt.

Pauperes cæterosq́ue oẽs, quos debilitas grãdior tenet à ieiunio excusat impotentia.

Haec eadem demum impotentia excusat etiam pauperes, necessariis alimentis destitutos: siue illi ostiatim panem vel stipem emendicent, siue domi lateant. Tum eos rursum, qui propter ἀνορεξίαν, aut caloris depressionem, vel aliam quamcunque corporis infirmitatem,tantum simul cibi sumere non possunt,vel non audent, quantum natura vt in diem integrum incolumis sustentetur meritò efflagitat. Tum eos deniq; omnes,qui citra aliquod valetudinis detrimentum ieiunium non ferunt. Cuiusmodi inter alios quàm plurimos sunt, qui ob capitis vertiginem, aut stomachi debilitatem, nisi subinde reficiantur, in deliquium vel alios casus facilè incidunt, quíue vacuo stomacho somnum capere, aut noctis frigora superare non possunt: aut vnius diei inediam in plures dies sentiunt. Hos itaque omnes impotentia pro ipsius impotentię ratione à toto,vel à parte ieiunij absoluit.

Ad necessitatem porrò quod attinet,ea illos omnes ab indictis ieiuniis liberat,qui arduis & necessariis laboribus assiduò distinen-

tinentur. Arduos labores hoc loco vocamus, qui vnà cum ieiunio constare non possunt. Necessarios autem, sine quibus paterfamiliâs, aut alius quicunq; honestè se alere, aut statum tueri, aut filiam dotare, aut filio sumptus ad studia sufficere, aut debitum soluere commodè non potest, siue debitum illud reale fuerit, siue personale, siue etiam coniugale. Siquidem Ecclesia ieiunium instituens publicéue illud indicēs, illius causa nequaquam vult creditorem defraudatum, familiámue aut statum neglectum, aut aliud quodcunque incommodum conflatum.

Quid dicendi sint labores ardui & necessarij.

Ecclesia propter ieiunium creditorem non vult defraudatum, aut statum neglectum.

QVAMOBREM si paterfamiliâs, aut Reipub. obsequiis mancipatus, aut publicus Theologiæ, aut iurisprudentiæ, aut medicinæ, aut philosophiæ, aut alterius cuiuscunque disciplinæ professor, aut concionator, aut confessarius, aut pastor, aut viator, aut agricola, aut cementarius, aut quicunque opifex alius, non potest simul id facere, quod ratione officij, status, vel ordinis facere obligatur, & ieiuniū integrè obseruare, inculpatè eam ieiunij partem posthabere potest, quam munere suo saluo præstare non valet. Nam, vt modò dicebamus, ieiunia ea seueritate ab Ecclesia non sunt indicta, vt horum causa opera necessaria, iustoque titulo debita, aut omnino prætermitti, aut æquo negligētiùs tractari debeant.

Multi à ieiunij lege eximuntur propter arduos & necessarios labores.

VERVM qui laboribus vacant non admodum grauibus, vt tabelliones, pictores, sartores, &c. vel non admodum necessariis, vt mercatores, q solius quæstus gratia, nulla rei familiaris necessitate compulsi terra mariue iter faciunt, aut alteri cuicunq; operi incumbunt: Tum cæteri omnes, qui rebus omnibus ad vitam & statum tuendum necessariis affluunt, non ea facilitate à ieiuniis absoluendi sunt, qua ij, quorum proximè meminimus. Nam etsi vtrobique par difficultas vrgeret, quæ tamen, vt exempla allata ostendunt, non vrget, vel non semper vrget, attamen non æqua vtrobique necessitas vrget. Nihilominus si qui ex horum grege non vulgaris lucri iacturam facturi crederentur, si post habito ieiunio iter non capesserent, aut operi cuipiam arduo impigrè non incumberent, à communi hac lege absolui possent. Quamuis enim istiusmodi lucra necessarium vsum non semper habeant, habere tamē possunt: possunt enim in necessarium aliorum vsum conuerti.

Laboribus parū grauibus & necessariis intenti à ieiunij lege nō absoluūtur, etiā si quandoq; absolui queant.

SED neq; probabile fit quoq;,Ecclesiam tanta seueritate indicta ieiunia vrgere, vt quenquam illorum causa graue aliquod damnum accipere velit, vel lucrum non contemnendum amittere. Coniecturam huius rei ex insigni illius clementia & sapientia, aliisque eiusdem legibus & sanctionibus facere licet. Constat enim, Christianum hominem non minùs obligari ad obseruationem festorum quàm ieiuniorum, sed certa quadam ratione magis: Siquidem multi ob priuatam vtilitatem vel publicam necessitatem excusantur ab obseruatione ieiuniorum, qui simili necessitate vrgente non absoluerentur à festorum obseruatione. Atqui festi religione non obstante, ne quis graue rerum detrimentum accipiat, aut insigne aliquod lucrum deperdat, festo die laborandi copiam facit; cur ergo, si quid eiusmodi vsu venerit, ieiunium soluere non permittat?

Faciliùs Ecclesia dispensat in pręcepto ieiunij, quàm festi.

QVOD si spes lucri diuites à ieiunij obseruatione nonnunquã excusat, multò sanè magis eos ab hac lege excusabit, qui simul ieiunare & ea præstare non possunt, quæ ad tuendam famam, vel familiæ incolumitatẽ sunt necessaria. Sunt eñi hæc illis multis partibus præstãtiora, & quæ defendãtur multò digniora. Porrò quod de nullius rei necessarię egentibus negotiatoribus paulò antè dictum & exceptum est, hoc ad similis sortis, hoc est, pro cõditionis suæ ratione diuites mercenarios trahi quoq; potest. Quare si cui operã suam locare visum fuerit, debent laborem ita moderari, vt opus diurnũ vnà cum ieiunio tolerare valeant, hoc est, debent minùs laborare & minùs rursũ diurnę mercedis loco exigere. Minùs aũt rectè facerent, qui citra causam, aut vrgentem necessitatem eiuscemodi conducere nollent, nisi ieiunium soluerent, opusque diurnum, quod extra ieiuniorum tempora præstare soliti erant, integrè explerent. Si tamen necessitas operis festinationem exigeret, neq; alios ad manũ haberent, possent conductores suo iure vti. Sed neq; mercenarios quoq; grauioris noxæ damnare auderem, si quod de laboris & mercedis ieiuniorũ tempore diminutione dicebatur, nõ accuratè semper obseruarent. Consultiùs tamen faciunt, qui Ecclesiæ statuto morem gerunt.

Cuiusmodi mercenarij à ieiunio eximantur, vel non eximantur.

PIETAS eos oẽs à ieiunio excusatos habet, qui simul ieiunare, & munus illud obire, vel opus pręstare nõ possunt, quod ex se maioris momenti, maiorisue necessitatis vel vtilitatis est, quàm ipsum ieiu-

Quos pietas à ieiunio absoluat.

ieiunium. Quapropter si fidei mysteria rudibus tradere; grauiter afflictos in sua afflictione solari; lecto affixis necessaria administrare; mortuos sepelire, vel, vt sepeliantur, curare; carceri mancipatos redimere; fame, siti, frigore, vel alio incommodo pereuntibus vel periclitantibus opem ferre, peccatorum confessiones excipere, sacramenta administrare, cæteráque necessaria misericordiæ opera, vel charitatis officia exhibere, & ieiunia ab Ecclesia indicta vnà cum his seruare non valeo, teneor hæc illis posthabere; vt quæ tantum præstent ieiuniis, quantum charitas morali abstinentiæ.

VIDETVR hîc tamen inter eos secernendum, qui ex officio vel pacta mercede hæc opera præstant; & eos, qui solo charitatis igne inflammati absque vlla caducæ mercedis spe aut pactione in eiusmodi pietatis muniis sese occupant. Inter eos rursum, qui vrgente necessitate hæc obeunt, eò videlicet quòd nemo adsit, qui obeat, vel egentibus opem ferat; & eos, qui citra vllam necessitatem vltrò in isthæc sese ingerunt. Inter eos demum, qui hac occasione à ieiunij molestia callidè eximere sese satagunt; & eos qui vtrumque libenter præstarent, sed quia per vires id non possunt, alterum, quod secundùm se excellentius iudicant, Deóque acceptius fore sperant, citra fraudem suscipiunt. Nam vt de aliis nihil dicam, non fit probabile, iustum iudicem eos ab ordinariis ieiuniis liberos censere, qui citra vllam necessitatem in istiusmodi munera sese ingerunt; aut nihil aliud, quàm caducam mercedem, cùm alioqui non indigeant, aut molestiarum, quæ ieiunia adferunt, excusionem quærunt. Secus de iis censendum, qui ex instituto solius DEI honorem proximíque vtilitatem præ oculis habentes hæc præstāt, esto secundariò & quasi per accidens aliquod etiam emolumentum inde ad se redeat.

Inter eos, qui pietatis opera obeunt, plurimum intercedit; quare pietatis titulus non omnes à ieiunio eximit.

Ex hac pietatis munia obeuntium distinctione planum fit quoque, nòn omnes promiscuè, qui religionis ergò peregrinantur, à ieiunij lege absolui, sed eos præcipuè, quos vera pietas, vel vrgens Ecclesiæ aut Reipub. necessitas ad hoc impellit. Inter hos autem primus locus iis meritò tribuitur, qui pro communi patriæ, Ecclesiæ, vel Reipub. salute, pace, vel tranquillitate id faciunt, præsertim si per alium id commodè fieri non queat, vel certè non

Triplex peregrinationis ratio, & peregrinantium gens, qui omnes à ieiunio absolui possunt, si simul ieiunare & iter facere non queunt.

æquè commodè. Neq; enim parum refert cùm ad impetrandum id,quod petitur, tum ad communem quoque populi pietatem & deuotionem excitandam, hícne an ille, hoc est, illustrísne publicáue persona legatione ad diui cuiuspiam monumentum fungatur, an vilis & abiecta. Proximus illis assignari potest, qui tanto animi feruore ad loca sacra visenda feruntur, vt probabilissimum sit, longè maiora spiritus præsidia ex eiusmodi peregrinatione hausturos,quàm ex ieiunij obseruatione: Siquidem non est mentis Ecclesiæ maius bonum,siue id publicum fuerit,siue priuatum, per minus bonum impedire. Postremus illis,qui peregrinationis voto obstricti, extrinseca quadam necessitate tempore, quo ex lege ieiunatur, ad peregrinandum vrgentur; siue necessitas illa inde proueniat,quòd tempus, quo votum exoluere oportet, iam instat;siue ex eo,quòd commodus itineris comes sese offerat;siue ex eo,quòd alia quæcunque commoditas ad hoc inuitet. Qui tamen vtrumque simul præstare possunt,quacunq; tandem ratione possint, pietatis titulo à ieiunio nō excusantur;multò verò minùs illi,qui vana quadam curiositate eum laborem suscipiunt.

Quæ causæ vxores ieiunare alioqui valentes à ieiunio absoluant.

Hoc pietatis titulo excusare licet vxores, quas duri mariti ieiunare non sinunt. Nam etsi magnum bonum sit ieiunium piè obseruatum,maius tamen est pax domestica,animorumque consensio,& mutua coniugū inter se beneuolentia. Quare si vtrumq; obtineri non potest, hoc illi anteferatur; maximè verò cùm non desint causæ & modi,quibus violati ieiunij damnum sarciatur. Et quod de ieiunio hoc loco dicitur, hoc, iis præsertim in locis, vbi hæreses & schismata publicè obtinent,ad ciborū delectum transferri posse videtur; modò tamen vis aliqua adsit, & omnis prorsus legis contemptus desit. Nam si improbus & in hæresi obstinatus maritus in Catholicæ religionis contemptum orthodoxam vxorem, filium, vel filiam ad carnium esum adigere vellet,fortissimo constantissimóque animo sacrilegis eius conatibus obsistendum foret.Meminisse enim hîc oporteret illud CHRISTI: *Qui me negauerit coram hominibus,negabo & ego illum coram patre meo.* Item: *Qui plus amat patrem,aut matrem,aut filium &c. quàm me,non est me dignus.* Denique non illi solùm à ieiunio excusantur, qui causam prætermittendi ieiunij verè piam vel iustam habent, sed illi etiam qui bona

Matth. 10.

fide

fide piam vel iustam habere se putãt; esto fortasſis fallantur. Nam qui ita affecti sunt, illi per se contra præceptum non agunt: sed tantùm per accidens.

PORRO autem ad huius relaxationem legis vel interpretationem quod spectat, si de impotentia, vel necesſitate, vel pietatis ratione certò constat, nulla, vt nuperrimè dicebamus, opus erit, aut superiorum gratia, aut eruditorum interpretatione: Quod si verò de vna aliqua ex tribus dubium occurrat, illos in consilium adhibere conueniet, qui rei, de qua quæstio est, sint gnari; & morum innocentia vitęq; probitate commendati. Quòd si eiusmodi non habentur, vel habiti propositum dubium nõ resoluunt, conueniatur superior, si aditus ad illum patet, illiusque sententiæ stetur; siue absolutè super lege dispenset, siue opus per legem imperatum in aliud permutet. Quod si superioris sententia exquiri nõ potest, neque eruditi super dubio consulti absolutè respondent, illud sequare, in quod illi magis propendere, vel quod rationis lumen magis suadere videtur.

Quando opus dispensatione, aut legis interpretatione & quando non.

VIRI autem, quos infra ordinarium super hac controuersia consulere licet, sunt proprij parochi muneris sui non ignari; Medici eruditi religiosóque pectore præditi; Theologi Theologorum appellatione non indigni, & alij deniq; omnes, in eiusmodi rebus probè exercitati. Neque enim opus est in casibus vsq; adeò frequenter occurrentibus ordinariũ semper adire, etiamsi citra magnam difficultatem adiri & consuli queat. In grauibus tamẽ & illum ipsum & summum quoq; Ecclesiæ Hierarcham conuenire oporteret. Verùm siue Papam, siue Episcopum diœcesanum, siue alium quemcunq; publica autoritate præditũ gratiæ impetrandæ causa adeas, iustam dispensandi causam adferas necessarium est.

Qui sint consulendi, occurrente dubio de lege ieiunij.

Iusta legis relaxatio iustam causam depoſcit.

FATENDVM est tamen, si Pont. Max. citra causam cum aliquo super hac vel alia lege, quam ipse cum causa in totum vel in partem abrogare potest, dispensaret, dispensationem suo robore non carituram. Nihilominus propter scandalum, quod eiusmodi dispẽsatione infirmis fortè pareret; tum propter aliqualem quoq; iniuriam, quam temerè dispensando Apostolicis cõstitutionibus irrogaret, minùs prudenter faceret, si id faceret. Ea propter licet summi pontifices in Apostolorum decretis, vniuersalíumque

Pontifices in legum relaxatione sobrios & cautos esse oportet.

Syno-

Synodorum sanctionibus, quæ ad fidem vel Sacramentorum integritatem, vel ad vniuersales Ecclesiæ traditiones, generalésue eiusdem ritus & consuetudines non pertinent, pro potestatis suæ plenitudine dispensare valeant; attamen absque vrgentibus caussis in his dispensare communiter non solent.

POST pontificem maximum in ieiunio dispensare possunt locorum ordinarij, generales ordinum vicarij; imò singuli ferè Ecclesiarum, Collegiorum, vel monasteriorum rectores. Nam, vt proximè dicebamus, casus eiusmodi occurrūt frequentiùs, quàm vt omnes ad Papam vel Episcopum deferri queant. Cùm hæc ergo facultas in inferioris ordinis Prælatos conueniat, si quando à subditis interrogantur, sitne hæc vel illa causa satis idonea prandium anticipandi, vel cœnam sumendi, vel non ieiunandi, vel omnibus promiscuè vescendi, nō debent respondere, hoc se illorum conscientiis relinquere, sed vel paternè dispensare, aut quid opus sit facto, disertè exponere, aut onus ieiunij, quod hoc ipso deprecari videntur, quòd consilium petunt, in aliud pium opus commutare.

Quomodo Prælati Episcopo inferiores in ieiunij relaxatione pcedere debeāt cum suis subditis.

AT videndum est tamen, & diligenter expendendum, quam adferant causam, qui dispensationem aut legis interpretationem, aut iniuncti operis in aliud opus permutationem petunt. Neque enim illi causam satis legitimam adferunt, qui maiores carnis stimulos se experiri exponunt, dum ieiunant quàm dum cœnant. Nec illi rursum, qui propter helluandi consuetudinem difficulter inediam se ferre conqueruntur. Nec illi tandem, qui illos, quibus cum viuunt, vel inter quos agunt, Ecclesiæ ieiunia nihil curare causantur. Siquidem nihil horum omnium per se adducit ad malum, aut eam adfert difficultatem, quam homo, si strenuè pugnare velit, expugnare non valeat. Adferunt hi tamen eiusmodi causam, propter quam, si aliæ quoque iustiores accederent, faciliùs cum ipsis dispensari possit.

Qui ieiunij relaxationem petūt, causas non quasuis, sed iustas adferant oportet.

IAM si gulæ ventríque dediti, aut improborum helluonum contubernio adiuncti, à ieiuniorum lege, si aliàs ieiunare valent, exempti non sunt, nec ea tantùm de causa iure eximi inde possunt, multò minùs illi eximi hinc debent, qui pro causa suam allegāt iustitiam vel perfectionem. Nam etsi istiusmodi verè id essent,

quod

quod se esse profitentur (quod tamen verisimile non sit: quando- quidem viri perfecti & iusti suam iniustitiam & imperfectionem accusare solēt familiariùs, quàm suam iustitiam vel perfectionem venditare) adhuc D. Paulo, qui crebris ieiuniis & vigiliis corpus suum castigabat & in seruitutem redigebat, non sunt sanctiores; neque Angelis, qui in peccatum prolapsi sunt, firmiores. Nam si iustus septies cadit in die, non est quòd eiusmodi de constanti sua iustitia multa sibi pollicea̅tur. Imò verò si iusti sunt, hoc ipso propter gratiam, quam præ cæteris ampliorem sortiti sunt, & aliorum ædificationem, legem perfectiùs seruare obligantur. Nam si iusti legem non seruant, quid expectandum est ab impiis & peccatoribus?

Nulla iustitia vel perfectio absoluit à lege ieiunij.

SED nec illos quoque, qui verè iustam dispensationis causam adferunt, à toto statim ieiunio absoluere oportebit, sed ab ea tantùm parte, quam citra priuatum aut publicum aliorum detrimē- tum præstare nequeunt. Neque si à toto fortaßis superior absoluat, totam mox gratiam admittere conueniet; sed hactenus tantùm, quatenus priuata vel publica vtilitas vel neceßitas illud efflagitat. Ratio huius est manifesta: nam qui iusta neceßitate compulsus à lege vel regula recedit, ille iustam excusationem habet, qui autem voluntariè & citra neceßitatem id facit, apertè contra legem committit. Igitur qui ob causam iustam vel necessariam, quam habet vel habere se putat, plùs à lege vel regula declinat, quàm causa vel neceßitas postulat, ille in illo ampliori, neque iustè neq; necessariò exorbitat, sed iniquè & voluntariè; & per consequens in eo ampliori peccat, vt qui in illo nullam iustam exorbitandi causam habeat. Peccat hic, inquam, si rem secundùm se spectes. An autem extrinsecè propter imprudentem dispensationem liberetur à peccato, id nos hoc loco in medio relinquimus; viderint, qui talibus dispensationibus sibi blandiuntur.

Qui ieiunij legē relaxant, nō debent totam relaxare, sed eam tantùm partem, quā supplex ferre nō potest.

QVAMOBREM si corporis infirmitas, aut capitis debilitas, aut laboris aßiduitas, crebriorem sibi sumptionem exigit, nō tamen carnium aut ouorum vsum, non licebit eiusmodi ægris, aut inualidis, aut operariis carnibus vesci. Contrà verò si eiusmodi malo vel morbo teneris, qui peritorum medicorum iudicio carnium vel ouorum vsum efflagitat, non tamen crebram corporis refe-

Poteſt ciborum delectus relaxari abſq; ieiunij relaxatione & viceuerſa, ſi neceſsitas id poſtulat.

ctionem, licebit tibi carnibus vel ouis veſci, non tamen ſæpius interdiu comedere: modò tamen, quantum corpori ſuſtentando ſat eſt, vna ſimul vice ſumere, commodéq; digerere poſsis. Fateor tamē, qui eius conſtitutionis vel debilitatis ſunt, vt citra carnium eſum vitam tolerare omnino non queant, eos communi quadam ratione à ieiunij lege liberos cēſeri; poſito nihilominus, in horum albo comperiri, qui cum carnibus ieiunij legem ferre poſſunt, abſque illis autem non poſſunt, debent hi cum cæteris indicta ieiunia ſeruare & carnibus veſci.

Quilibet indicto ieiunio præſtare debet, quod poteſt, quodcunque tādem illud ſit, ab eo autem, quod nō poteſt, remiſsionem impetrare.

RVRSVM ſi quotidie per Quadrageſimam ieiunare non vales; vales tamen alternis diebus, vel ſemel aut iterum intra ſeptimanā, obligaris alternis diebus, vel ſemel aut iterum hebdomadatim id laboris ſubire. Pari modo ſi tēpore veſpertino, modico cibo ſumpto, ſiue id panis ſit & vinum, ſiue terrę vel arborum fructus, ſiue aliud quodcunque eiuſmodi, ieiunium continuare potes; eo autem ſuſtentaculo deſtitutus continuare non potes, debes veſperi aliquid ſumere & continuare ieiunium. Sic ſi vſque ad meridiem inediam ferre potes, non tamen noctu dormire, aut calefieri, niſi cœnulam, hoc eſt aliquantum plus ſumas, quàm perfecti ieiunij ratio permittit, licebit tibi veſperi cœnulam ſumere, non tamen ante ſextam vel nonam prandere. Idem de cæteris ſimilibus caſibus ſtatuatur; ſunt enim eiuſmodi frequentiſsimi, neque poſſunt omnes commodè aſsignari.

CONSTAT hinc, cùm corporum tum animarum quoq; medicos cautos hîc eſſe debere: ne videlicet, vbi neceſsitas vnum tātùm aut alterum cōcedi flagitat, ibi omnia indiſcriminatim concedant. Debent enim id ſolum indulgere, quod infirmitas vel neceſsitas poſtulat, & non amplius. Aut ne, vbi vnum propter neceſſitatem indulſerunt, ibi totum reliquum damnent, aut veluti inutile reſpuant. Comperiuntur enim inepti quidam, qui ex vno aut altero patrum dicto, quod non intelligunt, pronunciare audent; qui vnum Quadrageſimæ diem non ſeruant, eos totius violatæ Quadrageſimæ reos fieri; tum qui ita comparati ſunt, vt ieiunare nequeant, niſi veſperi aliquantum plus quàm communiter conſuetum eſt fieri, ſumant, illos à totius Quadragenarij ieiunij vinculo liberos eſſe. Sed vtrumque inconſultè & pernicioſè. Inconſultè

Imprudentia quorundam de ieiuniorum ſolutione loquentiū.

ſultè

ſultè quidem, quia contra rectę rationis dictamen, communemq; doctorum hominum ſententiam. Perniciosè verò, quia ineptiis ſuis quandoque efficiunt, vt hi, qui nihil aut modicum omnino peccaturi erant, peccent ſæpius & grauiùs. Patet ex his ergo, non omnes, qui ieiuniorum legem violant, vel non integrè ſeruant, noxæ ſemper affines fieri.

QVAE de ieiunio hoc capite & alibi expoſuimus, ea planum faciunt, ieiuniorum legem multis hoc tempore partibus leuiorem, obſeruatúq; faciliorem eſſe, quàm erat Apoſtolorum & martyrum, imò etiam atauorum & abauorum noſtrorũ ætate. Olim, vt ex Baſilio Magno, Bernardo & aliis Patribus ſuprà audiuimus, nulla ætas, nullus ſexus, nulla hominum conditio à ieiuniorum lege eximebatur; nunc tam multi ab hac regula excipiuntur, vt vix minima Chriſtianorum pars maneat reliqua. Olim potior totius anni pars ieiunio erat conſecrata (nec enim veteres contenti erant ieiunio Quadrageſimali, cæteriſque per anni circulum occurrentibus; verùm, vt ſuprà demonſtratum eſt, ſingulis ſeptimanis ter ieiuniis operam dabant, nimirum ſabbato, proſabbato, & feria quarta) nunc verò minima: Siquidem ieiunia illa ſingulis hebdomadibus recurrentia & alia prętereа complura, penitus in deſuetudinem abierunt, hoc ſolo excepto, quòd ſabbato & proſabbato & quibuſdam locis feria quarta à carnibus adhuc abſtinetur.

Ieiuniũ hac ætate multis partib⁹ facilius, quàm erat olim.

OLIM ieiunium producebatur vſque ad veſperam vel nonam diei horam; nunc pleriſque in locis horam vnam ante meridiem cœnatur. Olim, quòd ieiunia tardè admodum ſoluerentur, noctu nihil quicquam ſumebatur; nunc veſperi paſsim aliquid, & alicubi ſatis multum ſumitur. Olim ieiuniorum diebus non modò à carnibus, ouis, caſeo, cæteriſque lacticiniis abſtinebatur, verùm etiam à vino & pinguioribus piſcibus; nunc nullum piſculentorum, aut poculentorum genus excipitur, & multis prǽterea locis, ouorum & lacticiniorum vſus permittitur. Olim adeſſe debebant non vulgares cauſæ, vt cum aliquo ſuper ieiunio indicto diſpenſaretur, neque tunc quoque ieiunium tam relaxabatur, quàm in aliud pium opus permutabatur; nunc leui ſæpe de cauſa ieiunij vinculum relaxatur;

Quantum intercedat inter modernum & veterum ieiuniũ breuis notatio.

neque frequenter admodum ieiunij loco aliud opus iniungitur. Olim tandem eleemosynę, preces, aliáque eiusmodi pietatis officia ieiunio adiungebantur, ieiuniumque illis comitibus destitutum pro nihilo ferè ducebatur. Nunc istæ appendices ieiuniorúmue comites æquè atque ieiunium ipsum apud plerosque plùs satis frigent.

De conf. d. 1. solent.

Cvm tantum ergo à prisca illa seueritate & perfectione degeneratum sit hoc tempore, vt ieiunium nostrum cum priscorum ieiunio collatum, moralis abstinentiæ rationem quandoque vix assequatur, non modò morosos ingratosque sese ostendunt, qui de ieiuniorum onere queritantur & murmurant, sed graui quoq; noxa sese cōtaminant, si citra causam ea violant, vel minùs quàm par est religiosè obseruant. Verùm de ieiunio eiusdemque vi, partibus, & peristasibus satis; proximum est, vt de oratione nonnulla quoque in medium adferamus.

LAVS DEO.

DE

DE ORATIONE LIBER TERTIVS.

De deuotione, eiuſdemq́ causis & effectis.

CAPVT PRIMVM.

NTER virtutes iuſtitiæ annexas primatum obtinet religio. Appellamus autem religionem, virtutem iuſtitiæ adiunctam non abſolutè iuſtitiam; quia, licet ad alterum ſpectet, & debitum reddat, (quorum vtrumque cum iuſtitia commune habet) non reddit tamen, quantum debet, ſed quantum poteſt. Etenim ſi parentibus, aut præceptoribus, vel aliâs præclarè de nobis meritis par reddere non poſſumus, multò minùs DEO, cui totum, quod habemus & poſſumus, debemus inſolidum, par reddere poterimus. Ad perfectam autem iuſtitiæ rationem pertinet, vt id totum integrè dependatur, quod debetur. Religio virtus iuſtitiæ annexa. DEO nemo par reddere valet.

RELIGIONI autem duplices actus aſsignari ſolent: alteri interni, alteri externi. De externis, quòd latè pateant, & ad noſtrum inſtitutum non ita multùm faciant, in præſentiarum nihil; de internis ea ſolùm, quæ ad id, quod explicandum hoc loco ſuſcepimus, ſunt omnino neceſſaria, vel certè admodum opportuna. Inter internos religionis actus primas tenent deuotio & oratio. Deuotio aliud ferè nihil eſt, quàm vehemens quædam animi ad ea, quæ pertinent ad DEI cultum, debitumque eius honorem & reuerentiam applicatio; vel, eſt talis quædam voluntatis affectio, qua homo ſe ſuaque omnia promptè alacriterque diuino mancipat obſequio. Breuiter, eſt voluntas promptè famulandi DEO. Duplices religionis actus.

PRIMARIAE deuotionis cauſæ ſunt duæ: Interna vna, externa altera. Externa, quæ principatum obtinet, eſt DEVS. Hic vnus enim eſt, qui quoſcunque viſum fuerit temporis puncto deuotos, ſibique addictos efficit. Interna complectitur ea omnia, quæ ſerio animo verſa pertractataq; noſtram erga DEVM fiduciam & charitatem excitare nata ſunt. Nam cùm deuotio ſit peculiaris Deuotionis cauſæ ſunt duæ, interna vna, externa altera.

quidam voluntatis actus, omnisque eiusmodi oriatur ex aliqua intelligentia (est enim voluntatis obiectum, bonum intellectum) non potest ea animi alacritas & promptitudo, qua voluntas in res diuinas fertur, ex aliqua intellectus consideratione non proficisci.

Vniuersa meditatiõis materia, quæ latè alioqui patet, ad duo capita reduci potest.

MEDITATIONIS autem deuotionem ciere & excitare idonea materia patet latißimè. Verùm ad nostrum institutum quod spectat, tota ad duo capita reduci potest: nempe ad attentã diuinę erga nos clementiæ & benignitatis, summęq; eiusdem excellentiæ considerationem, & frequentem nostræ malitiæ miserięque contemplationẽ. Etenim cùm homo beneficia, quæ à Deo Opt. Max. iam antè accepit, subindeq; accipit; & mala itidẽ tam pœnæ q̃ culpę, quę per eiusdem misericordiam euasit & identidẽ euadit, diligenter considerat, fieri vix potest, vt ad redamandum tantum benefactorem, tanq̃ benignum parentem nõ inardescat; notum est enim illud regij vatis: *In meditatione mea exardescit ignis.* Amor aũt suaptè natura acuit & excitat deuotionem, sicut deuotio vicißim fouet & auget dilectionem. Rursum cùm suam erga Deum ingratitudinem, miseriam, imbecillitatẽ, frequentes lapsus, vanitatem, sexcentáq; eiusmodi alia crebrò serióq; mẽte pertractat, fieri planè nequit, vt sibi non displiceat, totáq; mox fiducia in DEVM reiecta, eiusdem opem & misericordiam submißè non imploret. *Ad Dominum*, clamat Propheta, *cùm tribularer, clamaui.*

Psalm. 38.

Amor acuit & excitat deuotionem.

Psal. 119.

Quid facere debeat, qui deuotionis gratiam consequi desiderat.

QVI se ergo ad deuotionẽ excitare desiderat (vt vnusquilibet Christianorum meritò desiderare debet) is primũ omnium toto pectore totáq; animi submißione Deum Opt. Max. vt pro sua immensa clementia & benignitate deuotionis gratiam impertiri dignetur, roget & obsecret: Mox grata animi memoria tam priuata quàm communia eiusdem beneficia recolat. Perpendat, inquam, secum, quòd ad Dei imaginẽ sit conditus; quòd Filij Dei morte & sanguine à dæmone, inferno, & morte assertus; quòd baptismi Sacramẽto initiatus & expiatus; quòd CHRISTI carne & sanguine toties pastus; quòd tanta patientia ad pœnitentiam expectatus; quòd tot mediis modisq; ad meliorẽ vitæ frugem excitatus; quòd ex tot animę corporisq; periculis liberatus; quòd occæcato & curioso hoc sęculo ab errore & hęresi clementer cõseruatus. Postremò ob oculos ponat defectus, quibus scatet; cogitet & doleat, se

tantis

tantis Dei beneficiis tam frequenter tamq; impudenter abusum. Expendat & damnet mentis suæ cæcitatem, voluntatis prauitatē, incensam carnis libidinem, cordis mutabilitatem, fœdam virtutum omnium orbitatem, innatam in bene agendo ignauiam, in malè operando alacritatem, frequentem sensuum mentisq; euagationem, cęterasq; vitę miserias & morum labes; certus, nisi id fecerit, & quidem crebrò & diligenter fecerit, haud temerè ad deuotionis apicem se peruenturum. Quandoquidem, vt effectus sine causa, finis absque medio, insularis portus absque nauigatione, ordinaria via non obuenit; ita deuotio quoque vel religio in actu absque meditatione, crebráque earum rerum, quas nunc obiter & ex parte tantùm attigimus, pertractatione non facilè alicui obtingit. **Deuotio exigit meditationem.**

Dicis; Si hinc diuinæ potentiæ, sapientiæ, clementiæ, maiestatis &c. inde humanę miseriæ, infirmitatis, malitię, ingratitudinis &c. consideratio, deuotionis causa existit, ergo quò quisque fuerit acutior rebusque sublimibus vel subtilibus contēplandis aptior, eò erit deuotior; At certa rerum experiētia oppositum ostendit. Videmus enim homines rudes, simplices & indoctos magnis sæpe Theologis & Philosophis multis partibus deuotiores esse. Sic quoq; magis plerunq; ad sui cōtemptum incensumq; Dei amorē inflammantur, qui incarnati Verbi œconomiam, hoc est, Christi Dñi nostri natiuitatem, vitam, crucem, mortem, resurrectionem, damnatorum cruciatus, eorundemq; miseriam, mortis, & quæ huic coniungitur, iudicij qualitatem, aliáque eiusmodi corporalia attentè considerant, quàm qui Trinitatis mysteria vel naturæ secreta anxiè indagant.

Nae ita res habet, interim ea quorundā perspicacium vel eruditorū tepiditas non prouenit ex indolis bonitate, aut præstantis eruditionis vbertate: neq; rursum nonnullorū simpliciū deuotio ex naturali eorundē tarditate per se oritur; sed vtrumq; ex bono vel malo vtriusque qualitatis vsu proficiscitur. Etenim excellenti doctrina vel ingenio præditi, eruditionis suę excellentiam, ingeniique perspicacitatem magnificantes, magisque hęc ipsa interdum quàm diuinam benignitatem admirantes, viribus suis multum tribuunt, de Deo verò rebusq; diuinis parum, aut certè multò quàm par est, minùs solliciti sunt. Cùm ergo diuinis donis ad tumo- **Vnde proueniat quòd rudes, debiles, obscuri & infortunati magis plerunq; sint deuoti, quā ingeniosi, validi, illustres, fortunati &c.**

tumorem & fastum abutantur, suamque quàm DEI gloriam studiosiùs nonnunquam aucupentur, iusto DEI iudicio in sua miseria & tepiditate deseruntur; & quod grauius est, quandoq; tanquam putidi & insanabiles omnino abiiciuntur. At verò rudes & simplices suæ simplicitatis & infirmitatis non ignari, DEO eiusdemque prouidentiæ & gubernationi se totos submittunt atque permittunt; Et quia eiusmodi homines nullum obstaculum diuino influxui ponunt, fit, vt DEVS, qui mites & humiles magni vbique facit, liberalissimè se illis communicet.

EADEM est causa, cur fœminæ pleræque omnes magis sint deuotæ quàm viri, eoque deuotiores, quò se fragiliores, hebetiores, pluribusque naturæ donis destitutas intelligunt. Pauperes rursum quàm diuites, debiles quàm sani validoq; corpore prædi-ti, obscuri quàm illustres, aduersæ fortunæ fluctibus tandem iactati quàm fortunati, adeoque, vt multò plura vota in ægritudine & aduersitate quàm in sanitate & prosperitate edantur. Interim sanitas, vel alia quæcunque fœlicitas per se non sunt causæ illius frigiditatis & indeuotionis. Nam si eruditi, robusti, fortunati &c. agnoscerent, se eiusmodi naturæ vel fortunæ beneficia ex se non habere, sed gratis à DEO accepisse, iuxta illud Apostoli: *Quid habes, quod non accepisti?* quodque strictam de omnibus rationem olim sint reddituri, & quòd, nisi DEVS pro sua bonitate illa conseruaret, temporis puncto interirent omnia, non se efferrent, sed humili pectore pro acceptis beneficiis gratias agerent, Christoque Domino, vt ea conseruaret, & ad bonum vsum dirigeret, demisso animo supplicarent.

Cur plura vota edantur in aduersitate quàm prosperitate.

1. Cor. 4.

PORRO autem quòd res sensibus obiectæ, & inter eas, quæ ad CHRISTI humanitatem pertinent, magis, dum animo pertractantur ad dilectionem, animique deuotionem quandoq; excitant quàm cœlestia, cæteraque à materia vel sensibus abstracta, isthuc non prouenit ex rei, quæ consideratur, natura, sed ex mentis nostræ conditione. Neque enim nos spiritus sumus, vt Angeli, sed caro & sanguis, iisque, quæ sub sensum cadunt, iam inde ab ineunte ætate perpetuò assueti. Quare licet diuina maiestas & bonitas animo conceptæ & pertractatæ animi deuotionem excitare secundùm se sint maximè idoneæ (est enim DEVS amabilis super omne amabile, incensus autem amor incēsum generat feruorem,

Cur sensib9 obiecta magis plerunq; moueant ad pietatem & deuotionē quā abstracta & spiritalia.

uorem, ingentemque animi deuotionem) attamen, quia homines sumus sensu præditi, carneque vestiti; quemadmodum ad diuinorum mysteriorum cognitionem egemus sensili quadam χειραγωγία, ita quoque ad obtinendam diuinam dilectionem, internamque animi deuotionem. Inter ea autem CHRISTI humanitas & quæ in illam salutis nostræ causa inciderunt, principem locum obtinent. Quod de naturalium secretorum pertractatione addebatur, leue est: Constat enim, non quæuis sublimia vel subtilia animo pertractata deuotionem parere; sed ea solùm vel potissimùm, quæ DEI dilectionem, veramq; animi submissionem procreare nata sunt. Quæ autem ad hæc non faciunt, vt rerum naturalium consideratio, deuotionem eleuant sæpe magis quàm augent. Christi humanitas & passio peridoneũ meditationis argumentum subministrant.

PARIT autem deuotio per se quidem lætitiam, per accidens verò tristitiam, sed talem, quæ fit secundùm DEVM. Quomodo autem vtrumque affectum alia & alia ratione generet, ex iis, quæ de deuotionis causa proximè in medium allata sunt, spectandum venit. Dictum est enim, deuotionem ex duplici capite dimanare; hinc nimirum ex diuinæ clementiæ pertractatione; inde verò ex nostræ miseriæ consideratione; Summa illa summi DEI erga genus nostrum clementia & bonitas animo concepta per se quidem offert causam lætitiæ, per accidens verò tristitiæ. Quandoquidem animus diuino amore incensus, DEVM totius fœlicitatis fontem apprehendit vt absentem; hoc autem absentis desiderium sua natura affligit, afflictumque cum Propheta exclamare compellit: *Sitiuit anima mea ad DEVM fontem viuum; quando veniam & apparebo ante faciem DEI.* Item: *Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum, ita anima mea desiderat ad te DEVS.* Item: *Heu me, quia incolatus meus prolongatus est.* Atverò propriæ miseriæ propriæque infœlicitatis & abiectionis contemplatio per se quidem est causa tristitię, per accidens autem lætitiæ. Nam dum iustus suum in hac lachrymarum valle exilium, suam miseriam & quotidianam crucem mente reuoluit, meritò suspirat & gemit: at verò cùm harum calamitatum finem per DEI benignitatẽ suo tempore futuram animo perpendit, gaudet in Domino, & cum Apostolo exultans dicit: *Non sunt condignæ paßiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.* Item: *Scimus, quoniam si terrestris domus no-*

Deus secũdùm se cõceptus animũ recreat, conceptus autem vt absens amanti, animo mœrorẽ generat.

Deuotio lætitiã & tristitiam parit, sed alia & alia ratione.

Psal. 41. Psal. 41. Psal. 119. Rom. 8. 2. Cor. 5.

ſtra diſſoluatur, quòd habemus domum non manu factam æternam in cœlis.

Chriſti Domini mors & perpeſſio alio & alio modo lætitiam & triſtitiam excitant.

QVOD de DEI Opt. Max. excellentia & benignitate, noſtræque naturæ infirmitate hîc aſſertum eſt, hoc ipſum ad CHRISTI paſsionem & mortem trahi quoque poteſt. Nam hæc ipſa etiam vtrumque affectum excitare nata ſunt. Triſtitiam quidem, dum pœnarum acerbitas earundemque cauſa, quæ vtique peccata noſtra fuêre, animo pertractatur; lætitiam verò, dum ſingularis illa DEI miſericordia & charitas, qui hominem vſque adeò dilexit, vt proprij Filij morte & ſanguine, vulneribus illius mederi voluerit, ſeriò perpenditur. Ad externas verò lachrymas quod attinet, eæ non modò ex vera animi triſtitia oboriuntur, verùm interdum quoque ex quadam ſenſus teneritudine contemplationiſque ſuauitate. Liqueſcit enim animus, & in lachrymas diffluit, dum immenſam illam DEI erga hominem benignitatem & clementiam intenſè expendit: Sed & in humanis quoque, dum rei afflictæ & quaſi deploratæ inopinatum aliquod gaudium vel gaudij argumentum accedit, aliquid eiuſmodi nonnunquam contingit. Comperti ſunt enim non ſemel, qui quòd præter ſpem in amicos vel liberos, quos extinctos putabant, fortè incidiſſent, præ lætitiæ magnitudine illachrymarentur, nonnulli quoque, qui omnino diſſoluerentur.

Contemplatio nō modò internam deuotionē, ſed externas quoque lachrymas excitat.

Intenſum gaudium interdum necat.

Tetrici moroſique homines perarò deuoti.

COLLIGERE hinc licet, homines moroſos, tetricos, agreſtes &c. qui abſque moleſtia & tædio cum nemine viuere, cum nullo pacatè verſari queunt, perrarò vera deuotione ornatos eſſe. Siquidem verè deuoti & ſpiritales non ſolùm ex primaria lætitiæ cauſa, quæ eſt diuina benignitas animo oblata, in Domino ſunt læti & affabiles; verùm etiam ex ſecundaria, quæ eſt priuatæ miſeriæ, prout ſanabilis olimque per CHRISTVM ſananda concipitur, conſideratio: Quandoquidem triſtitia, quæ ſecundùm DEVM eſt, qualis ſolet eſſe Sanctorum, ſemper cum gaudio coniuncta eſt. Hinc illud Auguſtini: Doleat, & de dolore gaudeat. Sic magnos quoſdam Sanctos ſemper hilares, ſemper in Domino lætos, nec non omnibus, quibus cum agebant, gratos acceptoſque extitiſſe legimus. Et de deuotione, eiuſdemq; primariis cauſis & effectis hæc breuiter; de oratione, quæ ſecundum

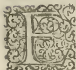
Triſtitia quæ ſecundùm Deum eſt, ſemper cum gaudio coniuncta eſt.

inter

inter internos religionis actus locum obtinet, similia ferè in considerationem veniunt.

DE ORATIONE SECVNDVM SE, eiusdemq́; partibus.

CAPVT SECVNDVM.

TSI verò oratio propter singularem virtutem & excellentiam, qua pollet, vsumque necessarium, virtus à nonnullis appellatur: imò verò virtutum omnium maxima; per se tamen non est aliqua infusa vel innata vel acquisita virtus: Quandoquidem omni omnino veræ rationis virtuti aliquod semper vitium opponitur, orationi autem nullum peculiare vitium aduersatur. Ad hæc virtus est bona mentis qualitas, qua & rectè viuitur, & nullus malè vtitur: Oratio autem neque mentis qualitas est, nec semper quoque cum bono vsu coniuncta est. Constat enim, fures, adulteros, sicarios, aliosque id genus nequam & sceleratos homines, ne in crimine vel flagitio, quod animo conceperant, deprehendantur, multùm sæpe orare. Tandem Hugo Victorinus constituit tres cõtemplationis partes, lectionem, orationem, & meditationem: sed lectio & meditatio non habentur inter virtutes: ergo neque oratio quoque inter eas censenda est, cùm ipsò authore par omnium sit ratio. Sed neque si qua virtus quoque esset, omnium statim prima vel maxima esset: Quia licet concedi posset, inter morales primatum obtinere, Theologicis tamen inferior esset, præsertim Charitate; hæc enim secundùm Apostolum inter omnes arcem tenet.

Oratio nõ est virtus propriè, sed virtutis actus.

Quamuis oratio virtus esset, non omnium tamen præstantissima esset.

EST autem oratio proprius religionis actus. Nam etsi nos nostra oratione nihil quicquam DEO Opt. Max. præstemus, si id solum spectemus, quod orantes petimus; sed aliquod potiùs beneficium ab eo expectemus; præstamus tamẽ illi aliquid, si ipsam petitionem secundùm se, vel ipsum petitionis modum consideremus. Nam quicunque aliquid ab aliquo petit, ipsamet petitione se inopem, alteriusq́; ope & gratia indigentem ostendit, adeóque illi, à quo, quod sibi deest, petit, tanquam superiori, opulen-

Oratio est actus latriæ, vel religionis.

 tiori,

tiori, & præſtantiori ſeſe ſubmittit. Rurſum quicunque alterius opem implorat, in eo, cuius fidem implorat, potentiam ad iuuandum, promptum animi ſtudium ad volendum, iuſtitiam ad iniuriam illatam vindicandum, clementiam ad offenſam condonandum, ſi venia fortè poſcatur, aliáque eiuſmodi poſita agnoſcit. Atqui hęc, aliáque his cognata de DEO concipere, vocéue vel alio ſymbolo exprimere, aliud nihil eſt, quàm honorem, cultum, & reuerentiam eĩdem tanquam primo ſummóque rerum omnium moderatori, primóq; intelligentis naturę principio & fini, bonorumq; omnium eiuſdem cauſæ deferre; hoc autem ad religionem pertinerę, nemo eſt qui dubitat. Siquidem proprium illius munus eſt, animum impellere & inclinare, vti DEVM rite decenterque colat. Oratio itaque eſt actus vel vſus religionis, quam Græci λατρέαν appellant. Et quia ſoli DEO latria debetur, conſequens fit, orationem, vt eſt proprius latrię vel religionis actus, in ſolum DEVM conuenire, verùm de hoc, loco magis idoneo poſtea.

Oratio trifariã accipitur.

CAETERVM oratio, vt ſuprà quoque meminimus, trifariam accipitur; Generaliſsimè, communiter, & propriè. Generaliſsimè ſumpta complectitur omnem honeſtam actionem. Quo ſenſu gloſſa exponit illud Lucæ: *Oportet ſemper orare, & nunquam deficere*. Homo, ait illa, nunquam deſinit orare, niſi quando deſinit iuſtus eſſe. Item: Semper orat, qui ſemper agit bona. At communi quadam ratione comprehendit omnem contemplationis, laudationis, & gratiarum actionis actum. Iuxta quam notionem Damaſcenus ſcribit: Orationem eſſe mentis in Deum aſcenſum. Auguſtinus: Pium in DEVM mentis affectum. Bernardus: Hominis DEO adhærentis affectionem, illuminatæque mentis ſtationem ad fruendum DEO, quamdiu licet. Hugo Victorinus: Conuerſionem in DEVM, per pium & humilem affectum, Spe, Fide, & Charitate ſubnixam. Iuxta eandem notionem Phariſæus in templum aſcendiſſe ſcribitur, vt oraret; & DOMINVS in montem ſolus, & Apoſtolos monuiſſe, vt vigilarent & orarent. Oratio autem propriè ſumpta, eſt interni deſiderij explicatio, vel petitio apertè vel tacitè DEO oblata.

Cap. 2. — Lucæ 18. — Matth. 14.

Oratio intellectus & voluntatis actum includit.

Ex qua orationis definitione planum euadit, quod perplexam alioqui diſputationem habet, nempe orare, neque ſolius ratio-

rationis, neque ſolius rurſum voluntatis opus eſſe, ſed vtriuſque ſimul, etſi iſtud alia & alia ratione. Etenim ſi efficax oratio depoſcit ſcientiam & meditationem; ſi ſalubriter precaturus ante precationem apud ſe conſtituere debet, quid ſit petendum, qua via vel ratione, quod petitur, impetrandũ; Tandem ſi orare, eſt mentis deſiderium ſymbolo aliquo patefacere, profectò plena oratio abſque rationis opere conſtare non poteſt. Rurſum ſi orare, eſt deſiderio in DEVM tendere, ſi ratio nihil deliberat, nihil ordinat, nihil conſiderat, quod voluntas antè non imperarit, ſi denique oratio eſt internus religionis actus, & hęc pars iuſtitię, quę omniũ iudicio in voluntate inſidet, euidens fit, voluntatis opus à perfecta oratione ſeiungi non poſſe.

ABSOLVTA proinde ſuiſq; numeris perfecta oratio vtriuſq; facultatis opus includit. Nihil enim ſeriò petitur, quod actu non deſideratur: neque ſeriò rurſum id deſideratur, quod oblata occaſione illi non panditur, qui deſideria noſtra explere poteſt, & explere nihilominus paratus eſt. Verùm enimuerò licet res ita habeat, attamen quòd orationis nomine petitio communiter deſignari & accipi ſoleat, quæ non eſt abſque interno vel externo verbo, imò verò eſt ipſamet interna vel externa locutio; concedi poteſt orationem voluntatis imperium & deſiderium ita includere, vt tamen proprium practicæ rationis opus exiſtat. Ratio autem practica hoc à theorica diſcrepat, quòd hæc tantùm apprehendat, non etiam efficiat; illa verò vtrumque præſtet.

Oratio propriè eſt practicæ rationis opus.

AT verò practica ratio bifariam aliquid efficit. Vno modo abſolutè imperando; vt cùm corporis membris, vel inferioribus viribus, vel ſubditis, in quos abſoluta poteſtas eſt, hoc vel illud ſimpliciter iniungit. Altero modo non abſolutè imperando, ſed qualitercunq; perſuadendo, vel inducendo; vt cùm ab eo aliquid concedi vel effici cupit, qui nulla ex parte ipſi eſt ſubditus. Non enim tunc imperat; ſed cum quadam animi ſubmiſsione rogat, cauſaſq; & rationes, cur hoc vel illud fieri conueniat, in medium adfert. Hoc ipſum in oratione quoque locum habet. Nam cùm rem aliquam à DEO impetrare volumus, non modò nos noſtráque omnia humiliter illi ſubmittimus, ſupplicesque eidem ſimus, verum ſi rectè cordatéq; orationem inſtituimus, nonnullas quoque rationes & cauſas, cur id, quod petimus, concedi debeat, vel

Practica ratio bifariam accipitur.

conueniat,exponimus. Vel enim allegamus illius promiſsionem, vel potentiam,vel clementiam,vel aliquam aliam eiuſdem perfectionem,vel noſtram neceſsitatem, vel hoſtium iniquitatem, vel aliquod aliud iſtiuſmodi; quæ omnia ſua mouendi & impetrandi vi pollent.

Vt quiſque affectus eſt, ita orat.

PORRO autem ad priuatos precandi modos quod attinet, tot eiuſmodi aſsignari poterunt, quót precantium ſunt affectiones:vt enim quiſq; affectus eſt,ita orare conſueuit. Conſtat namque,aliter orare,qui læto rerum ſucceſſu exultant:Aliter,qui malorum mole preſsi, animum penè deſpondent: Aliter, qui tentationibus nō vulgaribus pulſantur: Aliter qui largo ſpiritaliū conſolationum hauſtu inebriantur: Aliter,qui peccatorum veniam precibus vrgent:Aliter,qui virtutum augmentum oratione efflagitant: Aliter, qui gehennæ diuiníue iudicij terrore concutiuntur:Aliter,qui futurorum bonorum ſpe dilatantur,vel eorundem deſiderio inflammantur: Aliter, qui cœleſtium arcanorum patefactione illuminantur: Aliter, qui ſpiritus ſterilitate internáque mentis ariditate conſtringuntur: Aliter demum, qui alio alióque modo afficiuntur. Nam ex vario animorum ſtatu, tam variæ oriuntur orationum formæ, vt certo numero comprehendi vix queant.

QVOD ſi orationum diſcrimini, quod ex diuerſa orantium affectione petitur, ea addere diſcrimina lubeat, quæ peti poſſunt ex re quæ petitur;vel ex perſona,ex qua vel pro qua petitur; vel ex cauſis,propter quas petitur;vel ex principiis,è quibus oratio proximè vel mediatè proficiſcitur, modorum precandi nullum facilè modum inueniemus. His itaque quaſi infinitis, artisque rationem fugientibus poſthabitis, de ea ſolùm orationis partitione breuiter hoc loco agere placet, quæ & certior, & apud eruditos receptior eſt.

Oratiōis in ſuas partes diductio. Quid mentalis, quid item vocalis oratio.

ORATIONVM itaque alia eſt mentalis tantùm, alia verbalis aut ſcripta tantùm, alia ex vtraque mixta. Mentaliter tantùm orat,qui internum animi deſiderium,quo in DEVM propter rem aliquam fertur, nullo externo ſigno manifeſtat. Vocaliter tantùm orat, qui inter orandum vel recitandum,caſtra, vt dici ſolet, in aëre fabricat, hoc eſt, qui nihil prorſus, quid dicat, aut quô tendat, attendit. Mentaliter & vocaliter ſimul orat, qui mentis aciem

aciem in id, quod petit, vel ad eum, à quo voce vel ſcripto aliquid petit, defigit.

ORATIONVM rurſus alia eſt bona, alia mala. Bona eſt, quæ nulla debita parte, aut circumſtantia deſtituta eſt. Mala eſt, quæ praua aliqua circumſtantia vitiata eſt, aut neceſſaria aliqua parte orbata eſt. Quòd autem non omnis oratio ſit bona, id ex ſacris literis manifeſtum eſt; ſcriptum eſt enim: *Oratio eius fiat in peccatum.* Item: *Maledicam benedictionibus*, hoc eſt, orationibus *veſtris*: Siquidem omne omnino ſacrificium, cultuſque diuinus aut oratione conſtat, aut oratione perficitur.

Orationum alia bona, alia mala, & quæ vtraque.

Nullum conſtat ſacrificium citra orationem.

ORATIONVM tandem alia eſt priuata, alia publica. Hæc nomine totius Eccleſię, pro populi ſalute per publicos miniſtros, & plurimùm in publico loco funditur; illa pro ſe vel alio à priuato depromitur, & priuatim quoque frequentiùs, quamuis publicus locus neutiquam illi repugnet.

Orationum alia priuata, alia publica.

APOSTOLVS PAVLVS, vbi diſcipulum ſuum Timotheum de paſtoralis muneris ratione inſtituit, quatuor orationis mēbra vel ſpecies inſinuat. Scribit is autem in hunc modum: *Obſecro primùm omnium, fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus: hoc enim bonum & acceptū eſt coram Saluatore noſtro* DEO, *qui omnes homines vult ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* Hæc ille, qui de obſecratione, oratione, poſtulatione, & gratiarum actione loqui videtur, tanquam de diuerſis orationis ſpeciebus. Certè Caſsianus, ex ſententia Abbatis Iſaac, ad diſtinctas orationis formas iſthæc ſpectare haud obſcurè inſinuat; inter cætera autem ita ſcribit:

1. Timoth. 2.

OBSECRATIO eſt imploratio vel petitio ꝓ peccatis. Orationes ſunt, quibus DEO aliquid offerimus, vel vouemus. Poſtulationes ꝓ aliis, dum ſumus in feruore ſpiritus conſtituti, ſolemus emittere. Gratiarum actiones mēs DEO refert, cū pterita recolit beneficia, vel pſentia contēplatur; vel cùm in futurū, q̄ & quāta pręparauerit DEVS his, qui diligunt eū, proſpicit. Obſecratio de compunctione peccatorū naſcitur. Oratio de fiducia oblationū & conſumatione votorū profluit. Poſtulatio de charitatis ardore procedit. Gratiarum actio de beneficiorum DEI conſideratione generatur. Prima ſpecies pertinet ad incipientes, qui adhuc vitiorū ſuorū aculeis ac memoria remordentur. Secunda ad illos, qui in profectu ſpiritali

Coll. 9. c. 11.

Quomodo oratio, obſecratio, poſtulatio, & gratiarum actio inter ſe differant ſecundùm Caſſianum.

appe-

appetitúq; virtutum consistunt. Tertia ad eos, qui perfectionem votorum suorum operibus adimplentes, pro aliis quoque intercedere prouocantur. Quarta ad illos, qui iam, pœnalis conscientiæ spina de cordibus euulsa, securi munificentias Domini ac miserationes, quas vel in prȩterito tribuit, vel in prȩsenti largitur, vel præparat in futuro, mente purißima pertractãtes, ad illam ignitã, & quæ ore hominum comprehendi & exprimi nõ potest, orationem feruentißimam raptantur, & nonnullis interiectis subdit:

HAS quatuor supplicationum species ita Dominus exemplo suo initiari dignatus est, vt in hoc quoque impleret illud, quod de
Actor. 1. ipso dicitur: *Cœpit IESVS facere & docere.* Nam obsecrationis ge-
Matth. 26. nus assumpsit, cùm dixit: *Pater si poßibile est, transeat à me calix iste.*
Ioan. 17. Oratio est, cùm dicit: *Ego te clarificaui super terrã, opus consummaui quod*
Ioan 17. *dedisti mihi vt facerem.* Postulatio est, cùm dicit: *Pater quos dedisti mihi, volo vt vbi ego sum, & ipsi sint mecum.* Gratiarum actio est, cùm dicit:
Matth 11. *Confiteor tibi pater cœli & terræ, quia reuelasti ea paruulis.* Item: *Pater gra-*
Ioan. 11. *tias ago tibi, quoniam audisti me; Ego autem sciebam, quia semper me audis.* Hæc compendio ex Caßiano.

HAYMO Apostoli locum edifferens, quatuor illas orationis partes ita exponit, vt singulas singulis prȩcipuis sacrȩ liturgiȩ partibus accommodet. Obsecrationis nomine ea complectitur, quæ mysteriorum consecrationem antecedunt: In iis enim recolitur CHRISTI doctrina & vita: Referuntur hîc quoque Sanctorum suffragia & merita: & alia quædam ad obtestationem pertinentia. Orationis verò ea, quæ ad corporis & sanguinis CHRISTI consecrationem faciunt. Hæc enim deposcunt summam mentis in DEVM eleuationem, summamq; ad ea, quæ præ manibus sunt, attentionem. Postulationis autem ea quæ à consecratione vsq, ad Sacramenti sumptionem decurrunt: multa enim in hac parte pro viuis vitáq; defunctis certò ac determinatè petuntur. Gratiarum actionis tandem ea, quæ post communionem vsque ad sacrificij finem sequuntur.

De vit. solit. BERNARDVS obsecrationem tum demum locum habere docet, cùm homo causæ suæ parum fidens, non per se, sed per aliũ DEVM interpellat; vt si dicat, sancte Petre vel Paule, ora pro me. Orationem verò cùm per se aliquid efflagitat. Postulationem autem cùm nullius ampliùs noxȩ sibi conscius, pro se vel altero glo-

riam

riam postulat: Gratiarum actionem tandem, cùm ad eam perfectionem deuenit, vt priùs quodammodo à DEO audiri mereatur, quàm salutaria vel necessaria ab eo petat. Non multùm ab his dissident, quæ Glossa ordinaria ad Apostoli locum adfert. Monet enim, obsecratione difficilia peti; vt impij conuersionem, aut insignis alicuius calamitatis depulsionem; Oratione, virtutum, cœlestiumq; donorum ornamenta; Postulatione interminabilis vitæ fœlicitatem; Gratiarum actione autem & hæc ipsa, & cætera quoque, quæ diuinitus obtigere, quadantenus pensari.

EN omnes isti Patres de quatuor illis partibus, quas Apostolus assignat, perinde loquuntur atque de quatuor orationis speciebus, cùm tamen reipsa non sint orationis species, sed integrales orationis partes. Nam vt D. Thomas rectè alicubi annotauit, ad orationem perfectam deposcuntur tres conditiones. Harum prima est ascensus vel eleuatio mentis in DEVM: Oraturus enim animo pertractare debet DEI potentiam, clementiã, sapientiam, maiestatem, aliáq; eiusmodi, quæ inter orandum interdum quoque exprimuntur; vt cùm ita precamur: Omnipotens sempiterne DEVS &c.

Membra orationis, quę Apostolus assignat, sunt quatuor potiùs orationis partes, quàm species. 22. q. 83 a. 17.
Perfecta oratio tres conditiones deposcit.

ALTERA est petitio, quæ postulationis vocabulo exprimitur, siue determinatè aliquid petatur, vt si quis cum Salomone ita precetur: *Duo rogaui à te, vanitatem & verba mendacij longè fac à me: mendicitatem & diuitias ne dederis mihi*: siue indefinitè, vt si quis cum Psalmista DEVM eiusmodi oratione interpellet: *DEVS in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me festina*. Vel cum Publicano ita oret: *DEVS propitius esto mihi peccatori*. Vel cum cæco illo Euangelico, eiusmodi precatione CHRISTVM adeat: *IESV fili Dauid, miserere mei*. Siue factum aliquod simpliciter narret, vt si cum sororibus Lazari CHRISTVM in hunc modum compellet: *Domine ecce, quem amas, infirmatur*. Hoc petitionis genus insinuationem vocant, sicut primum postulationem, medium autem supplicationem.

Prouerb. 30.
Psal. 69.
Luc. 18.
Marc. 10.
Ioan. 11.

TERTIA & postrema est ratio impetrandi id, quod petitur. Hæc autem ex parte DEI, est illius beneficentia, clementia, sanctitas &c. propter quæ exaudiri petimus. Atque huc pertinet obsecratio, quæ aliud nihil est, quàm quædam per sacra obtestatio, vt cùm ita oramus: per crucem & passionem tuam libera nos

Quid propriè sit obsecratio.

Domine. Hoc orationis genere vtitur Ecclesia in omnibus penè precibus, quas dirigit ad patrem; semper enim sub orationis finem adiungere solet per CHRISTVM Dominum nostrum. Quin ad Filium quoque preces suas transmittens, semper ferè eius mortem vel crucem vel aliquam aliam æconomiæ illius partem interponere consueuit. Ratio verò impetrandi ex parte petentis est gratiarum actio: Qui enim dona accepta grata memoria recolunt, vt semel collata augeantur, conseruentur & perficiantur, certa quadam ratione promerentur; sicut è diuerso, qui per ingratitudinem benefactorem non agnoscunt, viam ad alia beneficia impetranda sibi quodammodo obstruunt. Pertinent ad hunc etiam locum illustria DEI opera, eiusdemque promissa & dicta, quæ precibus inter orandum interdum quoque admiscentur, vt cùm ita inuocatur: Omnipotens sempiterne DEVS, qui hoc vel illud fecisti, dixisti, promisisti, &c.

Ingratitudo beneuolentiæ fontem obstruit.

OMNES hæ partes precandíue formulæ in vna sæpe oratione comperiuntur, vt cùm Ecclesia in hunc modum orat: Omnipotens sempiterne DEVS, mœstorum consolatio, laborantium fortitudo, perueniant ad te preces de quacunque tribulatione ad te clamantium, vt omnes in necessitatibus suis misericordiam sibi gaudeant adfuisse, per CHRISTVM Dominum nostrum. Hic τὸ omnipotens sempiterne DEVS, ad orationem; Illud verò, mœstorum consolatio, laborantium fortitudo ad gratiarum actionem, τὸ autem perueniant ad te preces &c. ad petitionem vel postulationem, (Apostolus enim vtrumque pro eodem vsurpat: Nam vt ad Timotheum scribit: *Obsecro fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus*; ita ad Philippenses: *In omni oratione, & obsecratione, & gratiarum actione, petitiones vestræ innotescant apud DEVM.*) Illud denique per CHRISTVM Dominum nostrum, ad obsecrationem. Similes orandi formulæ occurrunt aliæ non paucæ. Ex quo planum fit, quę Apostolus de oratione exponit, ita seorsim in Psalmis & alibi posita comperiri, vt tamen rectiùs appellentur vnius perfectæ orationis partes integrales, quàm diuersæ orationis species. Quare non est necessum, vt orationis definitio de singulis ex æquo & reciprocè semper prædicetur; sed sat est, si de omnibus simul sumptis. Verùm de orationis partibus cæterisque, quæ ad quidditatis illius

1. Timoth. 2.
Cap. 4.

illius notitiam faciunt, satis; proximum est, vt de eiusdem qualitate & quantitate, aliisque id genus circumstantiis nonnulla quoque in medium adferamus.

De orationis qualitate, quantitate, forma cæterisque eiusdem comitibus & circumstantiis.

CAPVT TERTIVM.

VID, cuius facultatis, cuius item virtutis opus sit oratio, tum quæ eiusdem sint partes vel species, expositum est hactenus: proximum est, vt de iis nonnulla etiam proponamus, quæ ita orationi adiuncta sunt, vt propriam tamen & intrinsecam illius rationem nō ingrediantur. Etenim soláne mente DEO vota tua pendas, an mente & voce simul: rursum paucísne id præstes, an multis; manéne, an vesperi, an alia diei parte; domíne an foris, hoc est, in templóne an alio loco; corporéne erecto, an prono, vel prostrato &c. id orationis substantiam nō mutat. Nihilominus quòd hæc omnia suas difficultates habeant, eáque, quæ rem circumstant, magnam in moralibus sæpe vim adferant, prætermittere non potuimus, quin aliquid quoque hisce de rebus in medium adferremus. Pono hîc autem, duplex orationis genus esse. Alterum commune & publicum; alterum priuatum & certa quadam ratione secretum. Ad orationem publicam vel communem pertinent horæ Canonicæ, sacrificium Missæ, publicæ Litaniæ, preces funebres, aliæque eiusmodi, quę totius populi nomine & loco per publicos Ecclesię ministros persoluuntur. Ad priuatam omnes omnino preces, quæ per publicos ministros non depromuntur, vbicunque tandem vel per quoscunque promantur.

Quæ rē circumstant magnam vim habent.

IAM hoc fundamento præiacto, facile est respondere ad quęstionem, qua quæri hîc solet, mentalíne oratione vtendum sit tantùm, an verò mixta, hoc est, mentali & vocali simul. Certum est enim orationem communem & publicam solo interno mentis actu constare non posse. Oportet enim de eiusmodi precum ratione & qualitate communitati certò compertum esse; tum quò se publicorum ministrorum studio conformet,

Publica oratio solo interno mētis actu absolui non potest, & quare.

 men-

mentemque iuxta ea, quæ publicè decantantur, vel recitantur, in DEVM subleuet; tum etiam, quò suisne votis ac legibus fiat satis, an secùs, apertè cognoscat. Nam cùm per occupationes iugem statumque DEO cultum per se deferre non valeat, propriis impensis & sumptibus ministros alit, qui vicem illius expleant, próq; communi omnium salute statas solennesque preces diuinæ maiestati quotidie offerant; sacramenta itidem administrent, aliáq; id genus munera Ecclesiastica publicè obeant. Sed & ipsi quoque Ecclesiæ eiusdémue Hierarchis de ministrorum suorum fide & diligentia palàm constare debet: At nulli hac de re certò constare potest, nisi preces ordinariæ clara & intelligibili voce persoluantur.

In publicis & pręsertim liturgicis precibus bifariā peccatur.

DEBENT proinde publicæ preces mente & voce simul exolui; & quidem tali, quæ ab astantibus vtcunque intelligi queat. Qua in re bifariam à quibusdam peccatur: Sunt enim, qui, dum sacris operantur, ea, quæ ad populi informationem faciunt, eiusdémque pietatem & deuotionem excitare nata sunt, & iuxta Ecclesiæ ritum & ordinationem clara intelligibilíque voce enunciari debuerunt, voce vsque adeò submissa proferunt, vt ipsi seipsos vix intelligant, nedum alij, qui aliqua intercapedine ab altari distant. Sunt alij, qui in oppositum vitium quodammodo dilapsi, ea quæ secundùm legem receptamque Ecclesiæ consuetudinem secretò dici solent, & secretò quoque dici deberent, voce vsque adeò sublata efferunt, vt non solùm propè astantes, sed multùm quoque distantes audire valeant. At verò quanta vocis contentione in Missæ sacrificio, vel canonicis precibus opus sit, id spiritus vnctio, vel prudentium vsus, si lex defuerit, facilè demonstrauerit.

Oratio priuata solo mentis actu constare potest.

ORATIO autem priuata suóque modo libera vtroque modo persolui potest, nimirum mente tantùm, & mente & ore simul. Quòd sola mente vel solo interno animi actu orare liceat, id scriptura multis passim locis & exemplis declarat, vsusque piorum & ratio præterea ipsa validè confirmat. Quandoquidem, vt ex Damasceno, Augustino, & aliis Patribus suprà auditum est, oratio communiter sumpta, est mentis in DEVM ascensus, vel pius in DEVM affectus: atqui vt mente in DEVM ascendas, nullo opus est verborum strepitu, nullo labiorum motu:

siqui-

ſiquidem negotium hoc gemitibus & ſuſpiriis magis plerunque agitur quàm ſermonibus. Ad hæc vocali oratione hactenus tantùm opus eſt, quatenus latens animi deſiderium alteri pateſiat; DEO autem, quem ſolum præ oculis habet, qui priuatæ orationi vacat, omnia mortalium omnium vota & deſideria ſunt apertiſſima. Denique nullum extat diuinum præceptum aut humanum, quod mentalem orationem inhibeat; quicquid autem non inhibetur, hoc licitè vſurpatur.

Plures cauſę priuatam orationẽ vocem non deposcere oſtendunt.

QVOD autem mentali orationi vocalis non modò inculpatè ſed fructuosè quoque accedere queat, id nemo in dubium vocat, neque citra erroris ſuſpicionem, manifeſtæque væſaniæ notam in dubium vocare poteſt. Conſtat enim, CHRISTVM Dominum vocali oratione crebrò noſtri cauſa vſum eſſe, precandíque formulam, qua vocaliter vteremur, clementer prę ſcripſiſſe. Conſtat, idem Apoſtolos multosque alios egregios viros ſtudiosè præſtitiſſe, publicéque docuiſſe. Conſtat tandem, quicquid in nobis ſiue externum ſiue internum exiſtit, id totum à DEO ortum traxiſſe, adeóque non tantùm mentem, ſed linguam quoque cæteráque omnia corporis membra in illius honorem & cultum ſalubriter verti. Imò verò tantum abeſt, vt vocalis oratio, dummodo mentali non deſtituatur, ſit illicita aut ſuperuacanea, aut otioſa, vt multarum quoque vtilitatum ſit cauſa. Etenim cùm homines ſimus ex corpore & animo concreti, craſsisque & corporatis rebus iā inde ab ortu aſſueti, naturaliter craſſa & corporata acriùs nos mouent, quàm interna meréq; ſpiritalia.

Mentali orationi vocalis ſalubriter adiungitur.

QVOD dicimus, certæ experientiæ fides manifeſtè probat. Quàm multi & quàm admirabiles animorū motus viua doctoris voce cientur ſæpe, qui nulla priuata meditatione cieri potuiſſent? An non magis communiter frigemus, dum ingentes calamitates, quas aliquando perpeſsi ſumus, vel damna, quæ accepimus, aut diſcrimina, quæ euaſimus, ſolitaria cogitatione verſamus, quàm dum ea aliis exponimus, vel pathetice ab aliis exponi audimus? Vtiq;. Habet enim viua vox occultā quandam energiā, quæ verbis exprimi non facilè poteſt. Sic quoq; dum indignas aliorū clades, vel caſus miſerabiles ad viuum deſcriptos legimus: vel ex aliis, qui legunt aut referūt, fortè audimus, longè magis cōcitamur, quàm dum priuatim ea apud nos pertractamus.

Viua vox occultam quandam energiam ſortitur.

VALET proinde vocalis oratio ad excitandum deuotionis sensum, internamq; mentis illustrationem: Quandoquidē verba, quibus oratio contexta est, admonent, quid sit petendum, quomodo petendum, &c. Atq; hæc potissima Christo causa extitisse videri potest, cur certam vocalis orationis formulam Apostolis, cæterisq; per Apostolos præscripserit. Sanè rudibus & idiotis, qui vix aliud quicquam capiunt, quàm quod sensu aliquo hauriunt, vocalis oratio vsq; adeò est necessaria, vt ea destituti nihil omnino rectè petituri videantur.

Vocalis oratio rudibus & idiotis apprimè necessaria.

VALET eadem rursum ad conseruandam earum rerum memoriā, quas per orationem petere vel impetrare instituerамus. Tum ad coërcendam & compescendam mentem, ne multùm diuagetur. Nam cùm cogitatus res sit fluxa, nisi externo quopiam præsidio firmetur, & quasi contineatur, citò euanescit. Quod eñi fixum mansurum est, bene firmatum & radicatum sit, necessum est. Difficillimum est autem, sola mente constanter orare, vniq́ue illi quod petitur, animo immotè semper affixum esse. Verba autem adiuncta, etsi suaptè natura fluant; attamen mentem dilabentem ad institutum, hoc est, ad illud, quod legitur, vel dicitur, subinde reuocant.

Cogitatus res fluxa & inconstans.

VALET tandem ad aliorum quoque exemplum & informationem. Nam dum alij orationi nos vacare animaduertunt, & ipsi quoque, quid sibi faciendum incumbat, intelligunt. Mitto hîc, tantam quandoque internam esse deuotionem, vt ipsis etiam precantibus insciis, & propemodum inuitis, in verba quædam externa prorumpat. Motus enim virium superiorum, si fuerint vehementiores, frequenter redundant in inferiores, & propter naturalem connexionem interdum quoque in externas corporis partes.

Motus interiores, si fuerint vehementiores, redundant interdum in externū hominem.

HAEC omnia probant, vocalem orationem vtilem & salutarem esse: At verò sítne itidem necessaria, nonnullam quæstionem habet. Nobis, prolixa disputatione missa, probabilius fit, secundùm se absolutè necessariam non esse. Nam si per se absolutè necessaria esset, aut id esset necessitate finis, aut necessitate præcepti; at neutro modo videtur necessaria. Non necessitate finis: Nam quicquid obtineri potest oratione vocali, hoc ipsum etiam men-

Vocalis oratio secundùm se absolutè ad salutē non est necessaria.

mentali impetrari poteſt. Neque neceſsitate rurſum præcepti ſaltem communis; quia nuſquam in nouo, aut veteri Teſtamento cautum extat, vt priuatim orantes beatitudinem, aut aliquid ad illam faciens, vocali oratione vrgeant. Quod ſi quæ Scripturæ de vocali oratione agunt, vt plurimæ ſanè agunt, illę de ea non agunt tanquam de re præcepta, ſed tanquam de re vtili & ſalutari. Orauit ſanè CHRISTVS ſæpe vocaliter, & vocaliter orare docuit; verùm non omnis CHRISTI actio aut inſtitutio legis vim obtinet. Dixerim per ſe abſolutè, aut communi præcepto non eſſe neceſſariam: Nam qui quacunque de cauſa impeditus, mentaliter orare non poſſet, ille profectò, cùm priuata neceſſitas, aut publica vtilitas id poſtularet, vocaliter orare deberet. Idē de illo ſtatuas, qui voto, vel iuramento, vocali orationi ſe obligauit: Aut cui à confeſſario, aut alio quocunque, legitimam poteſtatem habente, tale quippiam impoſitum fuerit. Qui mentaliter orare non poteſt, aut vocaliter orare obligatus eſt, is vocaliter orare tenetur.

DE mentalis orationis neceſſitate nulla eſt controuerſia: Nam cùm vocalis per ſe non ſit neceſſaria, vt obiter iam oſtenſum eſt, ſi mentalis ſuo ſaltem loco & tempore neceſſaria non eſſet, nulla vnquam ſimpliciter neceſſaria eſſet. At hoc eſt falſum, Scripturæque & Patrum traditioni omnino diſſentaneum: Neque enim ſcriptum eſſet: *Oportet ſemper orare*. Item: *Petite, & accipietis*, multaque alia eiuſmodi, ſi ſemper liberum foret orare vel non orare; vel ſi abſque vlla petitione, deſiderata, vel ad ſalutem neceſſaria impetrare liceret. Sed neque fruſtra quoque ab Auguſtino ſcriptum eſt: Nullum credimus ad ſalutem venire, niſi DEO inuitante; nullum inuitatum, niſi DEO auxiliante, ſuam ſalutem operari; nullum niſi orantem auxilium promereri. Et à Magno Gregorio: Obtineri nequaquam poſſunt, quæ prædeſtinata non fuerint, ſed ea, quæ ſancti viri orando efficiunt, ita prædeſtinata ſunt, vt precibus obtineantur. Nam ipſa quoque perennis regni prædeſtinatio ita eſt ab omnipotenti DEO diſpoſita, vt ad hoc electi ex labore perueniant, quatenus poſtulādo mereantur accipere, quod eis omnipotens DEVS ante ſæcula diſpoſuit donare. Deniq; tantæ interdū inſurgunt tentationes & tempeſtates, vt niſi cum Apoſtolis clamemus: *Domine, ſalua nos, perimus*, omnino nobis pereundum ſit. Tenetur proinde homo nō ſolùm vitam æternam, reliquaq; ad ſalutem neceſſaria ex Charitate deſide-

Luc 11. De dogm. Eccl. Nulli adulto ſalus obtingit citra orationem. In dialog. Matth 8.

desiderare, sed ex religione quoque petere. Verùm de orationis præcepto & necessitate paulò pòst ex instituto.

Quando vocali, quando rursum mētali oratione vtendum est, id certa regula tradi non potest, sicut nec illud quoque, vtra altera sit vtilior.

CAETERVM quando solam mentalem, quando rursum mētalem & vocalem simul adhibere conueniat, id certa regula tradi vix potest. Generatim dici queat hactenus, vocali vtendum esse, quatenus ad deuotionem excitandam, vel retinēdam, vel incendendam est vtile. Quamobrem si externa verba internam deuotionem impediunt, vt eorum plerunque solent, qui magnos spiritus progressus habent: desistendum est à vocali, & veniendū vel redeundum ad mentalem. Ediuerso si mentalis oratio magnam adfert mentis distractionem, transeundum est ad vocalem. Deberent tamen hæc omnia certo quodam ordine sibi inuicem succedere: verùm vtcunque res instituatur, nunquam mentalis à vocali sciungi debet. Nam sola vocalis, qualis eorum est, qui tota orationis decursu nihil, quid dicant, aduertunt, nullius apud DEVM est ponderis. Mentalis verò vocalem per se non magnopere desiderat. Nam vt mentem sursum eleues, peccatorum veniam, aut cœlestem gratiam impetres, sat est, si sola mente vota tua DEO explices. Quilibet ergo priuatim orans, eo vtatur orandi modo, quo magis adiuuatur & incitatur ad pietatem; publicè autem, hoc est, vnà cum aliis preces fundens, nullis nouis aut peregrinis gestibus vtatur, ne aliis, quibus cum orat, offensionem offerat.

Ex his planum fit, licet mentalis oratio secundùm se absolutè haberi soleat præstantior, certò tamen definiri non posse, vtra huic vel illi homini sit salubrior vel vtilior. Nam aliis opportunior est mentalis, aliis vocalis, prout quisque affectus est. Et eisdem ad numerum vno tempore vtilior est vocalis, alio mentalis. Vox enim, vt dictum est, quandoque impedit, quandoque promouet, quandoque medio modo se habet. Verùm de mentali & mixta oratione, deque vtriusque discrimine & vsu satis. De orationis malitia & bonitate (nam hæc res ad qualitatem quoque, de qua hîc sermo est, spectat) nihil est ferè, quod iis addamus, quæ suprà exposita sunt, cùm de oratiōis diuisione agebatur, nisi hoc forsan addēdum sit, esse qui malæ orationi inter veræ rationis orationes locum ægrè concedant; sed id absque ratione, cùm æquè mali atque boni tacitè vel apertè aliquid à DEO petere queant, & sæpe petant.

petant. Fatendum eſt tamen, malos vt eiuſmodi, nunquam bonum, aut ſi bonum, nunquam tamen bene petere; ſed ſemper malum, vel malè. Malè petunt, cùm inter petendum debitam aliquam circumſtantiam omittunt. Malum verò petunt, cùm id petunt, quod citra peccatum fieri, vel impetrari aut non poteſt, aut ægrè admodum poteſt: Vt ſi quis petat iniuſtum lucrum aut Epiſcopatum.

Mali aut malè aut malum plerunq; petunt.

DE ORATIONIS QVANTITATE.

De orationis porrò menſura, hoc eſt, longitudine vel breuitate commodè aliquid dicturi, iterum hîc inter priuatam & publicam ſecernere debent. Conſtat namque, orationes communes vel publicas eo pondere eáque menſura & numero exoluendas eſſe, quo præfinitum eſt ab Eccleſia: Siquidem priuata auctoritate nihil hîc addere, nihil adimere, nihil mutare licet, verùm id ſimpliciter præſtandum & dependendum eſt, quod à maioribus conſtitutum eſt. Ad priuatas autem preces quod ſpectat, eæ orantis conſtitutioni & fini, ad quem referuntur, quoad eius fieri poteſt, accommodari debent; ſiue is boni alicuius impetratio, ſiue mali cuiuſpiam depulſio, ſiue aliud quodcunque eiuſmodi ſit: Neque enim vnus idemque precantibus omnibus ſcopus præfixus eſt, ſed alius plerunque aliis.

Priuatæ orationis menſura eſt incerta, publicæ lex Eccleſiaſtica.

Pvblicae proinde orationis menſura eſt lex vel ſanctio Eccleſiæ; priuatæ verò id, quod iam diximus, vel prudens cuiuſque orantis diſcretio. Qui enim iudicio valet, haud difficulter apud ſe ſtatuet, quouſque orationis ſtudium producere conueniat. Statuendum eſt tamen, orationes omnino liberas non facilè dici poſſe, aut nimis productas, aut nimis quoque contractas. Nam qui liberè orat, ſi prolixè orat, non peccat; ſed neq; peccat rurſum, ſi vota ſua paucis exponat.

Liberæ orationes non facilè ſunt nimis contractæ, aut nimis productæ.

Qvideo pro contractis debitis ſatisfacere deſiderat, is crebras preces fundere ſtudeat: nam quò quiſque diutius frequentiusque precatur, eò citiùs & pleniùs ſatisfacit: Quandoquidem prolixiot oratio maiori conſtat labore, maiorique difficultate; cæteris autem exæquatis maioris laboris moleſtiæue quãtitatem, maius conſequitur ſatisfactionis pondus. Qui autem vitæ æternæ meritum venatur, magis quærat orationis feruorem, internamq; animi

Vbi maior labor & moleſtia, ibi cæteris exæquatis maior contingit ſatisfactio.

 animi

animi deuotionem, quàm verborum prolixitatem. Eò namque oratio magis est meritoria, quò ex maiori charitate, maiorique spiritus feruore fuerit orta. Quare qui meritum, aut internam mentis dulcedinem aucupatur, tantisper oret, dum feruor ille spiritus perstat: Eo autem se remittente, ab oratione desistat. Siquidem natura ad id redire trepidat, & quodammodo horret, in quo antè cũ tædio & molestia versatã se meminit. Vnde Monachi Ægyptij, ne in id incommodum inciderent, crebras orationes habuisse legũtur, sed breuissimas & raptim quodãmodo eiaculatas.

Cauendum ne orationis prolixitate in tædiũ incidamus.

At obiiciat hîc fortè quispiam: Oratio continua non potest esse contracta, aut ad certam aliquam mensuram accommodata; Christus aıt & post illũ Apostolus semper, vel citra intermissionẽ orandum esse prædicãt. Idem ille, qui dixit: Oportet semper orare, & nõ deficere; dixit quoq;: orantes nolite multum loqui, quod idem sonare videtur, quod inter orandum cõtracta oratione vtamini. At quia mota difficultas non tota prorsus hac responsione sublata videtur, ne vlla antilogiæ suspicio fiat hîc reliqua, paucis explanãdum est, quid sit semper orare, quid rursum, inter orandũ non multa loqui: Siquidem de vtroq; loco non idem omnium est iudicium, nec eadem doctorum hominum interpretatio.

1. Thess. 5. Luc. 18. Matth. 6.

D. Thomas orationem non quidem secundùm se sed secundùm causam, quæ ad orandum mouet, cõtinuam esse debere admonet, etsi postea in ea sententia non persistat. Orationis autẽ causa, eodem auctore, est charitatis, hoc est, gratiæ & gloriæ desiderium. Ioan. Gerson eundẽ Christi locum edisserens, virtualiter vel habitualiter semper orãdum asserit. Virtualiter autem vel habitualiter, vt eidẽ placet, is semp orat, qui, vbi semel orare cœpit, nunquam orare per cõtrariam voluntatem desistit; ita vt ampliùs orare nolit. Origenes & Glossa ad eundẽ locum hactenus semper orandum tradunt, quatenus nunq̃ desistendum est à bene operando. Dici eñ solet; semper orat, qui semper bene agit. Huic interpretationi astipulatur Alensis quoq;. Secundùm hos ergo oratione vulgatissimè sumpta semper orandum est; dictum est namque, orationem trifariam accipi, propriè, communiter & communissimè, hoc est, impropriissimè.

2.2.q.83 act.14

3.p. nu.77.

Quomodo semper orãdum secundùm Gersonem Orig. Glossam, & alios.

Omnes isti interpretes orationem continuã ponunt & admittunt, quãuis alij alio sensu & modo: verùm ad Dominicæ parabo-

læ ſcopũ parum, ni fallor cõuenienter. Nam ſi rem rectè expendimus, Chriſtus Dñs ſimilitudine illa nõ docuit, neq; docere voluit, ſemper citra vllam omnino intermiſsionẽ orãdum eſſe; nôrat enĩ in hac mortali vita id fieri nullo modo poſſe: Voluit autẽ per illam nos admonere, non ſtatim deſiſtendum eſſe, ſi ſemel aut iterũ aut etiam ſæpius repulſam acceperimus; verùm iterum iterumq; vrgendum & inſtandum, dum voti tandem compotes euaſerimus. Quemadmodũ quoq; vidua illa non contenta fuit ſemel aut iterũ iniquum iudicem interpellare; ſed repetitis vicibus toties eũdem adiit & interpellauit, donec tandem ſua importunitate inuitũ expugnauit. Neq; enim Dñs paradigmate illo indicare voluit, viduã illam perpetuò ad iudicis oſtium hæſiſſe, donec tandem, quod beneuolentia non poterat, importunitate extorqueret, ſed crebrò eundẽ adiiſſe, frequenterq; de ſuo aduerſario vindictã expetiiſſe. Quo ſenſu dictũ ſit, ſemper orandum eſſe.

ADDO, verba illa non eſſe Chriſti, continuam orationem indicentis; ſed Euangeliſtæ, quomodo Chriſtus ſimilitudine quadã inſtanter orandum eſſe docuerit, exponentis. Quòd autem allatæ ad Euangelicam parabolam explanationes non ita ſunt planæ, vt omni prorſus difficultate careant, opoſa probatione non magnopere indiget. Ex prima ſequitur, qui Chriſto per gratiã vel charitatẽ ſemel adiũctus eſt, eum vt determinatè aliquid à Deo petat, opus non habere: parabola aũt agit de inſtanti oratione; prout vidua illa de aduerſario ſuo inſtãter vindictam petebat. Secunda ad parabolæ ſcopum minus adhuc facit: Aliud enĩ quærit illa, quàm ſimplicem rei cuiuſpiam petitionem, à qua animus per oppoſitã volũtatem nunquam reſiliat. Sed neq; verum eſt quoq;, orationẽ virtualiter vel habitualiter continuam eſſe debere. Nam re, quæ petebatur, ſemel impetrata, nõ eſt vt eam actu vel habitu ampliùs vrgeamus; & eadem necdum obtenta, quoties lubitum fuerit, deſiſtere licet, maximè ſi id, quod petitur, ad ſalutem non eſt abſolutè neceſſarium. Quin tertia quoque non ita multum cum parabola affinitatis habet: Aliud eſt namq; ab hoſte vindictã vel aliam quamcunq; rem vtilem vel neceſſariam petere; aliud bonis operibus continuò vacare. Oportet ergo ſemper, hoc eſt, inſtanter magnaq; cum contentione, quod nobis neceſſarium iudicamus, petere: neque priùs à petitione deſiſtere, quàm iudicem noſtra importunitate in ſententiam noſtram tranſtulerimus. Refutatur ſententia Thomæ, Gerſonis, Origenis, & aliorum quorundam de continua oratione.

DICIS: Esto, CHRISTI parabola continuam orationem non deposcat, deposcit tamen Apostoli admonitio: Siquidem is nulla vsus similitudine aut circuitione, absolutè sine intermißione orādum pronunciat. Concedi potest, Pauli dictum aliquātò acriùs vrgere; Sed neq; huius quoq; mens fuit, mentali aut vocali orationi perpetuò insistendum esse, ita vt nulla ab orationis studio detur cessatio, aut requies. Voluit nos autem crebras frequētesq; ad Deum preces eiaculari, ne lōgo temporis interuallo ab oratione feriātes, hostis insidiis capiamur, aut in aliquod aliud incommodum incidamus, idq; vsitata scripturę phrasi. Nam Actorum duodecimo sine intermißione pro Petro carceri mancipato oratum legimus; & tamen non fit verisimile, nullā orantibus à precatione requiem fuisse indultam. Sic quoq; Anna filia Phanuel nunquā de templo decessisse scribitur, & tamen credi vix potest, eam dormiuisse in templo, aut cibum sumpsisse in templo, aut cętera politicæ aut animalis vitę munia in templo obiuisse. Sed neq; tota quoque nocte & die ieiunabat & orabat, vt ibi asseritur; sed hæc omnia per certas tantùm temporum intercapedines præstabat.

1. Thess. 5.

Scripturæ phrasi ea assiduò fieri dicuntur, quæ fiunt crebrò.

Lucæ 2.

Lucæ 2.

RECTE proinde sine intermißione, vel semper orare dicitur, qui statis quotidie horis orat, etiamsi intermedio tempore aliud agat. Nec ab hac sententia abhorrent, quæ D. Thomas in solutione quarti argumenti in rem præsentem adfert; ait enim: Aliquis continuè orat, vel propter cōtinuitatem desiderij, vt dictum est, vel quia non intermittit, quin temporibus statutis oret, vel propter effectum, siue in ipso orante, quia etiam post orationem manet magis deuotus; siue etiam in alio, puta cùm aliquis suis beneficiis prouocat alium, vt pro se oret, etiam quādo ipse ab orando cessat & quiescit. Denique semper orandum est, sicut semper gaudendum est. Apostolus enim vtrumq; coniungit; ait namque: Semper gaudete, sine intermißione orate, atqui, vt ex Salomone didicimus, nō semper gaudendum vel ridendum est; sed suo quoque tempore flendum & plangendum. Sortiuntur enim mortalia omnia suum tempus suamq; vicißitudinem.

Qui cōtinuò vel sine intermißione orare rectè dicantur.

Semper orandū sicut semp gaudendum.

1. Thess. 5.

Eccles. 3.

SED iustus nihilominus homo eget perpetuo Dei auxilio, vel ne cadat, vel vt lapsus resurgat, vel vt à peccatis, quibus irretitus tenetur, se expediat, (sine peccato enim non viuitur) vel certè vt DEO pro offensis aliqualiter satisfaciat; gratia autem com-

muniter non datur, neque semel data conseruatur, nisi humiliter id petatur. Quicquid hîc dicitur, hoc totum cõcedi potest, verùm hinc nõ sequitur, continuæ orationi insistendũ esse. Sat est enim, si debita loca & tempora obseruentur: Siquidem prçceptum, quo ad orationem vrgemur, est vnum ex eorum numero, quæ certum à nobis actum exigunt; eiusmodi autem non obligant ad semper, vt dici solet, sed pro loci & temporis & aliarum peristaseωn qualitate. Debet proinde homo orare, sed necessitate id exigente; vt cùm sacramentum sumere, aut periculosum iter ingredi instituit; aut grandius cum Dæmone vel carne certamen inire; vel aliquod aliud negotium põderosum capessere compellitur. Verùm de hoc postea. Quando præcipuè sit orãdum, ita vt peccetur si orationi non insistatur.

QVOD verò ad multiloquium attinet, quod CHRISTVS ab orationis regno proscribere videtur; ait namque: Orantes, nolite multum loqui; non est istuc ita accipiendum, quasi prolixè orare, aut eandem rem sçpius vrgere, nefas sit, licet enim: nam & Dominus ipse in oratione frequenter pernoctabat, & in agone constitutus prolixiùs orabat, & calicis translationem tertiò deprecabatur. Sic plurimos Sanctos diem cum nocte orando transmisisse legimus. Proscribitur hîc autem & condemnatur inanis quædam gentilitiáq; in orando garrulitas. Etenim cùm pagani eos inuocarent, propitiorumque numinum loco haberent, quos homines extitisse plerique eorum nihil dubitabant; perinde cum illis agebant atque cum hominibus, erroribus, perturbationibus, cæterisque humanæ naturæ miseriis obnoxiis. Matth. 6. Lucæ 6. Lucæ 22. Quid sit inter orandum multum loqui.

QVAMOBREM vt duros aut aliàs difficiles blanda oratione inflectere, absentes voce contentiore aduocare, causæ statum nescientes informare, aliud tandem agentes cohortatione attentos reddere consueuimus; ita illi minima opinione sua præsentia composita, absentia verò sonora oratione compellabant, quò nimirum hac ratione faciliùs, quod petebant, impetrarent. Sic sacerdotes Baal diu multumque Baal DEVM suum, vt exaudirentur, inclamasse scribitur: quos proinde Elias Propheta eiusmodi sarcasmo excepit: *Clamate voce maiori, DEVS enim est, & fortè loquitur, aut in diuersorio est, aut in itinere, aut dormit, vt excitetur. Clamabant ergo voce magna, & incidebant se, iuxta ritum suum, cultellis & lanceolis, donec perfunderentur sanguine.* Sed & Dæmones quoque, quos in Iouis, 3. Reg. 18.

Dæmones citra externa indicia mortalium cogitatus cognoſcere non poſſunt.

aut Mercurij, aut Apollinis, aut Herculis, aut alterius hominis perſonam transformatos colebant, reipſa vocibus, aliiſque indiciis, aut ſignis, è quibus orantium conceptus haurirent, egebant; vt qui in illorum corda illabi, ſecretoſque eorundem cogitatus rimari non poſſent.

DOMINVS itaq; non omne multiloquium inhibet, ſed tantùm paganum vel paganorum cognatum; ait enim: *nolite multum loqui, ſicut Ethnici faciunt.* Cauſamque, cur multa temerè verba profunderent, adferens, hæc ſubdit: *putant enim, quòd in multiloquio ſuo exaudiantur.* Quæ dicit huc tendunt: Non alia illi de cauſa prolixè orant, quàm vt inuitos auerſóſue in ſententiam ſuam pertrahant, vel certè vt ignaros de cauſæ vel egeſtatis ſuæ ſtatu informent. Vnde rurſum ſubiungit: *nolite ergo illis aſsimilari. Scit enim pater veſter, quid opus ſit vobis, antequam petatis eum*; quaſi dicat: Illi clament, illi verba prodigant, illi Rhetorũ tropis & floſculis vtãtur, quibus res eſt cũ mutis inſenſatiſq; ſtatuis, aut, ſi quid eo amplius, cũ iis, qui, quid in homine eſt, ſcire non poſſunt; Vobis autẽ, quibus cum eo negotiũ eſt, qui vbiq; præſens eſt, omniáq; ſcit, priuſquã fiant, non opus eſt multis verbis, ſed iis ſolũ, quibus vota veſtra patefaciatis, meamq; potentiam & miſericordiam vos agnoſcere declaretis.

Cur pagani & infideles prolixa oratione Deos ſuos inuocabãt.

Cuiuſmodi ſint illi, qui multum loquuntur, & parum orant.

MVLTVM ergo loquitur & parum orat, qui multiloquio ſuo DEVM perinde ac hominem in ſuam ſententiam pertrahere laborat, quaſi aliter inflecti nõ queat: Quandoquidem iſtud conari vel opinari, nõ tam ſtultum eſt quàm planè impium. Multum rurſum loqui & parum orare dici poteſt, qui inhoneſta vel aliâs illicita à DEO efflagitat, eſto conciſiſsima oratione id faciat: Siquidẽ quicquid eſt contra legẽ vel rationem, hoc totum multum, imò verò nimiũ eſt; à DEO enim petenda ſunt gratia & gloria, & quæ adhæc obtinenda ſunt vtilia vel neceſſaria, nõ caduci honores, aut opes, non inimicorũ interitus, nõ huius generis alia; aut ſi quid iſtiuſcemodi petendũ eſt, abſolutè petendũ nõ eſt. Multum nihilominus loquitur & parũ orat, qui inter orandum vtitur verbis nimiũ affectatis, aut nimis exquiſitè compoſitis: tollunt hæc enim omnem deuotionis & ſpiritus guſtũ, nec placent DEO, qui candore & ſimplicitate magis capitur, quã verborũ lenocinio. Multum tandem loquitur & parum orat, qui multa verba citra neceſsitatẽ eructat, etiamſi tantùm honeſta vel licita petat. Abſit ab oratione, ſcribit

Augu-

Auguſtinus, multa locutio, ſed non deſit multa petitio, ſi feruens perſeuerat intentio: Nã multũ loqui, eſt in orando rem neceſſariã ſuperfluis verbis agere: plerumq; enim hoc negotiũ plùs gemitib. quàm ſermonibus agitur. Patet ergo ſemp orare, & nõ multa loq inter ſe non pugnare, quóue modo vel ratione bonus Chriſtianus vtrumq; p̄dictorũ p̄ſtare queat, & p̄ſtare quoq; ſuo tẽpore debeat. Epi. ad Probam.

DE ORATIONIS FORMA.

De orationis textura vel forma idem certa quadam ratione dici poteſt, quod de eiuſdem qualitate & quantitate iam dictũ eſt. Nam ſi eſt communis vel publica, ea ſolùm verborum forma recitari vel decantari debet, quę ab Eccleſia eſt præfinita: Nihil enim homini priuato circa eam rẽ immutare licet; ſed vnũ illud ſimpliciter dependendum eſt, quod maiorũ auctoritate conſtitutũ eſt, & eo quidẽ modo & ordine & verborum tenore, quo cõſtitutum eſt. Si autẽ eſt oratio priuata, cũ aliud nihil ſit orare, quàm interni deſiderij interpretem agere, poteſt vnuſquiſq; iis verbis vel ſignis inter orandũ vti, quibus deſiderium ſuum commodè decenterq; exprimat; ſi tamen vocali oratione vti placuerit: Nam ſi ea vti non voluerit, nulla opus erit externa precandi formula. Publica oratio ea verborum forma perſolui debet, quę ab Eccleſia eſt præfinita.

Vervmenimvero quòd multi paſsim comperiantur vſq; adeò rudes, vt neq; idoneos cõceptus formare, neq; vtcunq; formatos commodè exprimere valeant: Tum etiam quòd nõ omnes vbiq;, quid petere conueniat, ſatis exploratum habeant, operæprecium fuit, vt per quoſdam idoneos rei illius artifices certę quędam orationis normę conciperentur, ſcriptóq; inuulgarentur, quę & ſimplices erudirent, & à formandi labore liberarent, & inane confuſumq; multiloquium, quod ibi plerunq; accidere ſolet, vbi imperitia regnat, præpedirent, & deuotionem ſuo pondere & grauitate excitarent, & de tempore tandem, quo orationi vacandum eſt, incogitantes commonefacerent. Vbi imperitia regnat, ibi multiloquium plerunque locum habet.

Ea propter Apoſtoli, quàm ardua res ſit, commodè orare, nõ ignari, precandi methodum à Christo expetendam putauerunt. *Doce nos*, inquiunt, *orare, ſicut docuit Ioannes diſcipulos ſuos.* Quin in veteri Teſtamento quoq; multæ extabant orandi leges, multi precandi modi; quos ætatis illius ſapientes diuino ſpiritu afflati, pro diuerſis rebus impetrandis vel incõmodis auertendis conſcripſerant, populóq; communes fecerãt. At multò verò plures ſub lege Lucæ 11.

Euan-

Euangelica sunt editi. Vix vlla enim extat res, quæ honestè peti possit, de qua peculiares orationes & preces non sint conscriptæ. Est nihilominus magnus in eiusmodi orationibus delectus habēdus, ne forsan inde virus hauriamus, vbi mel quærebamus. Omniū præstantissimæ & tutissimæ sunt, quæ petuntur ex sacris bibliis; proximum locum tenent, quas vniuersalis Ecclesiæ vsus approbauit; postremum, quas diuturna particularium Ecclesiarum consuetudo recepit: Quamuis ne illæ quidem omnes satis sunt limatę & aptæ.

Triplex precū Ecclesiasticarum genus.

INTER omnes autem precandi formulas, omnium iudicio, principatum obtinet oratio Dominica; siue orationis huius dignitatem, siue fœcunditatem, siue ordinem, siue breuitatem, siue aliud quodcunque eiusmodi considerare lubeat. Est orationum omnium dignissima; quia ab eo dictata nobisque tradita, in quo omnes thesauri scientiæ & sapientiæ sunt reconditi, cuique tradita est omnis potestas in cœlo & in terra; nempe ab vnigenito summi DEI Filio. Quæ oratio, scribit Cyprianus, potest esse spiritualior, quàm quæ à CHRISTO nobis data est? à quo etiam Spiritus sanctus nobis missus est? Quæ petitio apud patrem exauditior, quàm quæ ab ore Filij, qui veritas est, prolata creditur?

Oratio dominica excedit omnes alias orationes, quodcunq; tandem spectare libuerit.
Collo. 2.
Matth. vlt.
Oratio dominica est prǽstantissima.
De orat. Domi.
Actor. 2.
Ioan. 14.

EST fœcundissima, quandoquidem nihil extat, quod iustè peti queat, quod ea in se non comprehendat. Magna, scribit idem Cyprianus, sunt orationis Dominicæ sacramenta, quia multa & magna breuiter sunt in sermone collecta; ita vt nihil prætermissum sit, quod non in precibus & in orationibus nostræ cœlestis doctrinæ compendio comprehendatur. Huic cognatum est illud Augustini: si rectè & congruenter oramus, nihil aliud petere possumus, quàm quod in oratione Dominica positum est. Et infrà: Si omnia sanctarum precationum verba percurras, quantum existimo non inuenies, quod ista oratio Dominica non includat. Et scripturarum exemplis, quod dixerat, verum esse per singulas petitiones ostendens, hæc subdit:

Oratio dominica fœcūdissima.
In exp. or. Dom.
Ad Prob.
Nihil iustè peti potest, quod dominica oratio non comprehēdat.

QVI dicit: *Clarificare in omnibus gentibus, sicut clarificatus es in nobis, vt Prophetæ tui fideles inueniantur,* quid aliud dicit, quàm *sanctificetur nomen tuum?* Qui dicit: *Ostende nobis faciem tuam, & salui erimus,* quid aliud dicit, quàm *adueniat regnum tuum?* Qui dicit: *Dirige gressus meos in semitis tuis secundùm eloquium tuum,* quid aliud dicit, quàm *fiat volun-*

Ecclesi. 36.
Psal. 79.
Psal. 118.

voluntas tua? Qui dicit: *Diuitias & paupertatem ne dederis mihi*, quid aliud dicit, quàm *panem nostrum quotidianum da nobis hodie?* Qui dicit: *Memento Domine Dauid & omnis mansuetudinis eius*, & iterum: *si reddidi retribuentibus mihi mala*, quid aliud dicit, quàm *dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris?* Qui dicit: *Aufer à me concupiscentiam ventris*, quid aliud dicit, quàm *& ne nos inducas in tentationem?* Qui dicit: *Eripe me de inimicis meis*, quid aliud dicit, quàm *sed libera nos à malo?* Et sic si per omnia sanctarum precationum verba discurras, nihil inuenies, quod in ista oratione Dominica non contineatur. Hactenus Augustinus, qui idem quoq; confirmat ex omnibus pene afflictionibus, quæ in hominẽ cadunt. Verùm non est huius loci fusiùs isthæc persequi: Pertinẽt ea enim ad singularum petitionum explanationem, quam hic non meditamur. Prouerb. 30. Psal. 131. Psal. 7. Eccles. 23. Psal. 58.

EST eadem rursum sapientissimo ordine digesta. Nam cùm oratio desideriorum nostrorum interpres sit, consentaneum est, vt votorum nostrorum ordini respondeat ordo petitionum. Est autem desiderij & executionis dispar ratio: Siquidem id postremò plerunq; obtinetur, in quod voluntas primò fertur; Vnde dici solet, quod primum est in intentione, id vltimũ est in executione. In voluntatis autem desiderium primò cadit finis: mox ea, quæ sunt ad finem; & quæ fini sunt viciniora, ea voto sunt priora; sicut è diuerso, quæ executione sunt priora, ea à fine magis sunt dissita. At finis noster DEVS est. In DEVM autem voluntas vel desiderium nostrum bifariam tendit: Vno modo absolutè, prout nimirum secundùm se summum bonum est, & huc tendit prima orationis Dominicæ petitio; petimus hac enim nominis illius sanctificationem, eiusdemque gloriam & perfectionem. Altero modo relatè; prout nimirum summum nostrum bonum est; & ad hoc pertinet secunda petitio, qua regni illius aduentum exoptamus.

Oratio dominica sapientissimo ordine digesta.

Voluntas humana bifariam in Deũ fertur, absolutè & relatè.

AD finem autem, qui DEVS est, bifariam aliquid nos promouet; vno modo per se, altero modo per accidẽs. Per se huc nos dirigit bonum vtile, quod est bipertitum. Alterum primariũ, quale est, quod directè in hunc scopum nos transmittit. Eiusmodi bonum est vitæ æternæ meritum. Meritum autem religiosa diuinorum præceptorum obseruatione præcipuè comparatur. Atque huc spectat tertia Dominicæ orationis petitio, nempe illa: *Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra.* Alterum secundarium minusque

Ad cœlestẽ beatitudinem, bifariam nos aliquid promouet, per se & per accidẽs.

principale, quo nimirum veluti instrumento externóque adminiculo ad sempiternæ vitæ fontem promouemur. Hoc autem ambimus, dum ita oramus; *panem nostrum quotidianum da nobis hodie*; siue de naturali & terreno pane id accipiatur, siue de cœlesti & transnaturali, hoc est, Eucharistico & Sacramentali. Nam vt panis naturalis inter cibos naturales primas sibi vendicat; ita Eucharistia inter cætera Sacramenta, quæ sunt quædam spiritalia alimenta.

Tria sunt, quæ à cœlesti gloria nos impediunt.

PER accidens ad DEVM cœlestemque beatitudinem prohibentis vel præpedientis remotione dirigimur. Ab vtroq; autem tria nos impediunt. Horum primum & potissimum est peccatum; siquidem vnum hoc directè à cœlesti regno excludit. Et huc tendit quinta petitio, nimirum illa: *dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*. Secundò non parum sæpe institutum melioris vitæ cursum remoratur tentatio: Efficit enim hæc, præsertim si grauior extiterit, ne promptam DEO præstemus obedientiam: Quandoquidem sua natura inclinat ad peccatum; & nisi cautio & pe̅culiare DEI auxilium adsit, frequenter in illud deiicit: & contra hanc assignatur sexta petitio, quæ est eiusmodi: *Et ne nos inducas in tentationem*. Tertiò & postremò non leue multis vinculum iniiciunt vitę huius miserię & pœnę, aliáque, quę vel ex his oriuntur, vel eas comitantur; & contra hæc facit vltima petitio, quæ talis est: *Sed libera nos à malo*. Alij alia ratione & methodo colligunt petitionum harum seriem & numerum, sed in rem præsentem sat est iam assignata.

Oratio dominica pro rerũ pondere est breuissima.

EST tandem pro rerum pondere & sententiarum grauitate breuissima. Contexuit autem CHRISTVS Dominus orationem hanc verbis paucis, primò quidem quò hinc coniiciamus, inter orandum magis vtendum esse mente & animo, quàm verborum strepitu, Patremq; misericordiarum DEVM (modò pio submissóq; pectore inuocetur) facilimos aditus prębere. Mox verò quò absq; molestia & tædio crebriùs repeti, maioríque cum deuotione & attentione dici possit: Siquidem animus orationis prolixitate defatigatus, facili negotio ad inepta dilabitur. Postremò autem quò commodiùs ab omnibus valeat edisci. Vix enim tam rudis aut indocilis quispiã comperitur, qui orationem Dominicam, saltem secundùm sententiam, dummodo velit, memoria complecti non possit. sed & verba quoq; tanta non sunt, vt perdisci non queant.

Causæ diuersæ, cur oratio dominica sit succincta.

QVAMOBREM omni excuſatione indigni videntur, qui hęc non tenent, aut vt teneant, diligentem operam non nauant. Certè Concilium Toletanum quartum CHRISTVM omnibus, vt orationem hanc dicant, præcepiſſe affirmat. At quomodo dicent, ſi ignorant? Quin Remenſe Concilium quoq; nulli Chriſtiano orationem Dominicam ignorare fas eſſe diſertis verbis pronunciat: niſi quis forſan iſthæc, aliáque ſimilia, quæ alibi leguntur, non ad verborum ſeriem referenda exiſtimet; ſed tantùm ad orationis ſententiam; omnibus enim generatim compertum eſſe debet, quid petendum ſit, quidq́ue honeſtè peti poſsit; hoc autem totū habetur in oratione Dominica. Patet ex his ergo, quot modis & partibus oratio Dominica cæteris omnibus à quibuſcunque tandem conſcriptis præſtet.

Can. 9.

Can. 2. Quiuis Chriſtianus, orationem dominicā diſcere obligatur.

NEQVE hinc tamen ſequitur, ſolis illis verbis, quæ Dominus præſcripſit, inter orandum perpetuò vtendum eſſe: vt inſulsè aliquando putauerunt & docuerunt inſani VValdenſes. Nam & ipſe CHRISTVS & Apoſtoli eiuſdem poſt ipſum alia orandi forma perſæpe vſi ſunt. *Mi pater*, ait CHRISTVS, *ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte*. Item: *Pater ſancte, ſerua eos in nomine meo, quos dediſti mihi*. Item: *Pater dimitte illis, quia neſciunt, quid faciunt*. Et Apoſtoli: *Tu Domine, qui noſti corda omnium, oſtende quem elegeris ex his duobus vnum*. Poſſumus ergo exemplo CHRISTI & Apoſtolorum, imò totius Eccleſiæ, quæ pro rerum diuerſitate, quas petit, diuerſis precationibus de more vtitur, quibuſlibet verbis, dummodo ſint commoda, ſecreta cordis noſtri vota DEO patefacere.

Licet alia oratione quam dominica vti.

Matth. 26.

Ioan 17.

Luc. 23.

Actor. 1.

AT quanquam animi deſiderium quibuſlibet idoneis verbis depromere liceat, non licet tamen aliquid deſiderare, aut petere, quod ad aliquam Dominicæ orationis partem reduci non queat. Nam, vt ex Cypriano & Auguſtino paulò antè demonſtratum eſt, quicquid piè iuſtéq; peti poteſt, hoc totum CHRISTVS oratione illa complexus eſt. Quare cùm Dominus ait: *ſic vos orabitis*, non cogimur, τὸ, ſic aduerbium; ad verborum ſimilitudinem referre, ſed ſat eſt, ſi ad rerum petendarum cognationem referamus, vt idem ſit; ſic orabitis, quod orantes ſimilia petetis. Et eodem modo exponere licet illud Cypriani: Aliter orare, quàm CHRISTVS docuit, non ſolùm ignorantia eſt, ſed etiam culpa. Sed neque CHRISTVS quoque tradidit eam formam

Nihil licet petere à Deo, quod ad aliquam orationis dominicę petitionē reduci non queat.

Matth. 6.

absolutè præcipiendo, sed tantùm erudiendo & informando ab Apostolis, vt Lucas narrat, ad hoc rogatus. Interim, vt proxime dicebamus, nullo modo culpa vacare putandi sunt, qui orationem hanc, neq; discũt, neq; dicunt, neq; vt discant & dicant incũbunt.

Porro autem soláne lingua vernacula disci & dici debeat; an verò lingua tantùm latina vel alia peregrina, hoc nos propter diuersos locorum & prouinciarum ritus & consuetudines in medio relinquimus. Generatim dici potest, qui priuatim & liberè orant, consultiùs facere, si ea lingua vel idiomate mentem suam coram Deo effundant, quam rectiùs callent. Quandoquidem affectus consequitur intellectum, vbi autem nullus eorum, quæ petuntur, vel dicuntur, habetur intellectus, aut quidam tantùm generalis, ibi ordinaria lege exiguus assurgit affectus. Quare nisi lex aut mos patrius obstet, idiotæ literarumque rudes rectiùs faciunt, si orationem Dominicam, salutationem Angelicam, symbolum fidei, præcepta Decalogi, cæteráq; fidei rudimenta ea lingua edíscant, quam vnà cum lacte hauserunt, quàm si quamuis aliam externam vel peregrinam ad eam rem adhibeant.

Oratio dominica, cæteraq;, quę ad Christianam catechesin spectant, ab iis qui latinè non callent & priuatim orant, salubriùs discuntur & dicũtur lingua vernacula quàm latina.

Dixerim, priuatim orantes consultiùs facere, si noto sermone inter orandum vtãtur, quàm si ignoto: Nam si qui sunt viri aut fœminæ, quæ horas Canonicas ex ordinis sui statuto publicè canunt aut legunt, illę instituti sui legibus accommodare se debent, & nõ promiscuè hac vel illa lingua vti. Sed & tolerabilius est quoque, si Italus, vel Hispanus, vel Gallus orationem dominicam latinè recitet, quàm si Germanus, aut Sarmata, aut Bohemus id faciat. Siquidem natiuum horum idioma cum lingua latina nullam prorsus cognationem habet, illorum satis magnã. Et hæc de orationis forma.

DE ORATIONIS LOCO.

Ad loci porrò, in quo orandum est, qualitatem quod spectat, ea ex precum discrimine, cuius semel atq; iterum iam antea mentio facta est, peti debet. Neq; enim par ratio est publicarum & priuatarum precum. Quamuis enim communes vel publicæ preces vbilibet locorum salubriter fundi queant, & pro rerũ necessitate, vel temporũ difficultate fundi quoq; nonnunquã soleant (nam & per agros & cãpos, p vrbes & vias publicas, per exercitus & nauales classes, & alia q̃uis loca ad impendentẽ cladem vel præsentem mise-

Publicæ preces pro rerũ necessitate vbilibet depromi possunt.

miseriam depellendam opportuna, stationes haberi possunt, nostraque & auorum nostrorum memoria sæpe habitæ sunt. Sed & Martyrum quoq; tempore Christi fideles in montibus & cryptis terræque cauernis, vel in priuatis ædibus multò frequentius cōuentus agitabant, quàm in publicis Basilicis; vt quæ perraræ id ætatis extarent) vsitatiùs nihilominus in locis certò ad hoc munus determinatis & destinatis, vt sunt templa publicaque oratoria, fundi haberique assolent; Quò nimirum ij, pro quibus funduntur, illi, si voluerint, sese coniungere; nec, nō riténe ac decenter ea fiant, quæ communi omnium nomine fieri debent, explorat è cognoscere valeant. Nam, vt obiter suprà indicatum est, Ecclesiæ ministri non ea de causa ex publico sacróue censu aluntur vt otientur, verùm vt quotidie pro communi omnium salute precentur, debitumq; DEO cultum deferant: Sicuti in veteri Testamento leuitæ pro cæteris omnibus tribubus, quarū sudoribus victitabāt, iugiter in tabernaculo DEO deseruiebant. Debent proinde publicæ preces publicis certisque locis persolui; sicut etiam certis statisque temporibus & horis; nisi publica forsan vtilitas, vel necessitas aliud quandoque postulauerit. Quo fine sacris initiati ex sacro censu alantur.

AT verò priuatæ & liberæ preces, imò etiam præceptæ, quæ iure vel consuetudine nullum certum locum sibi determinant, quouis loco, dummodo cæteræ circumstantiȩ non desint, depromi ac fundi possunt. Ad secretum orationis locum pertinet illud Christi: *Tu verò cùm oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio, ora Patrem tuum in abscondito, & Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.* Matth.6. Preces priuatæ vbilibet fundi possunt.
Ad quemlibet ꝓmiscuè illud Apostoli: *Volo viros in omni loco orare, leuantes puras manus sine ira & disceptatione, similiter & mulieres.* 1.Tim.2. Et illud item Prophetæ Regij: *In omni loco dominationis eius, benedicat anima mea Dominū.* Psal. 102. Et illud tandem Christi: *Veri adoratores Patrem in spiritu & veritate adorant.* Ioan.4. Siquidem spiritus, quòd partis exors sit, abstrahit à loco & tēpore. Præterea oratio exterior interioris voti vel desiderij interpres & index est: atqui interior vis animi fertur in Deum sine ordine ad certum tempus vel locum. Denique Hierem.23. cùm Dei præsentia à nullo loco excludatur; (Scriptum est em̄: *Ego cœlum & terram impleo.* Psal.138. Rursum: *Quò ibo à Spiritu tuo? Si ascendero in cœlum, tu illic es; si descendero ad infernum, ades: si sumpsero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris, etenim illuc manus tua deducet me*) nullus

quoq; locus ab illius cultu & laude vacare debet,adeóque seclusa aliorum offensione, quæ in mentali oratione locum habere non potest, in omni loco licitè adoratur & inuocatur.

VERVM enimuerò licet vbilibet locorum,etiam in stabulo,si alius cōmodior locus se nō obtulerit,Deum inuocare,eiusdemq́; fauorem & opem implorare liceat;fit id tamen conuenientiùs in locis sacris,precibusq́; fundendis ex instituto destinatis, quàm in profanis.Nam si ea omnia,quæ ad humanæ vitę vsum cōficiuntur vel administrantur,habēt sua certa & determinata loca (neq; eā eodē loco cubatur & cœnatur;idem statuatur de reliquis.singulæ enim artes,singulaq; munia,sua sortiuntur loca suasq; officinas) cur oratio,quę,vt rectè fiat, maxima attētione & studio eget, nullum peculiarem locum sibi vēdicet? Vt ergo locus sacer profanis negotiis tractandis non censetur idoneus: ita neq; locus omnis profanus vocalibus præsertim & debitis precibus ad Deum fundendis sat cōmodus videtur; adeóq; si domi oratorium vel alius opportunus locus desit,consultissimum & decētissimum est,orationis causa publica templa adire.

Satius & vtilius & decētius quoque est in sacro quàm in profano loco orationem facere.

SED neq; solùm decens est,orationis causa sacra loca frequētare;sed multis quoq; de causis vtile & fructuosum est: Quandoquidem propter cōsecrationem, Christiq; in sacrosanctæ Eucharistiæ Sacramēto,sacrarumq; reliquiarum &Angelorum præsentiam;tum ob certam quoq; DEI Opt. Max. promissionem,(neq; enim minor est virtus Episcopi cōsecrantis,piissimasq́; totius Ecclesiæ nomine preces adhibentis,quàm Salomonis)publica templa multò ad orandum,feruoremq́ue excitandum sunt aptiora, multóque ad id impetrandum, quod petitur, efficaciora, quàm loca quæcunque profana.

Sacer locus multa offert,quę deuotionem excitant & augent.

MITTO hîc piorum exemplum,quod magnā vtiq; ad excitandam deuotionem vim habet. Quis enim ad orandum se nō componat,dum alios secum agentes tam feruidas preces fundere cōsiderat?Mitto singularem eorundem,dum ad vnum aliquod opus sanctè conspirant, quiduis efficiendi vel impetrandi potentiā;notum est enim illud Christi: *Dico vobis, quia si duo ex vobis consenserint super terrā,de omni re, quācunq petierint, fiet illis à Patre meo,qui in cœlis est.* Iam si tantam vim habet duorum, aut trium consensus ad impetrandum, quid non impetrabitur si aliquot millia, vt sæpe fit,in vnum

Matth.18.

Concursus orātium auget orationis vires.

vnum coierint? Deumq́; pro re aliqua salutari, vel necessaria suppliciter rogauerint?

MITTO tandem, locum sacrum pij cuiusdam admonitoris officio ppetuò fungi. Etenim qui horreum, vel œnopolium, aut aliũ quemcunq; eiusmodi locum profanum ingrediuntur, nihil ferè vnquam obuium habent, quod de pietate fundendísue ad Deum precibus illos cómonefaciat; sed multa potiùs, quę à precandi beneq; agendi studio seuocant. At verò vbi quis pio animi studio quodcunq; templum intrauerit, vt nullus adsit, qui exemplo, prouocet, aut consilio instiget, ex ipso statim loco lociq; cõpositione orandum esse intelligit. Atq; hinc factum videtur, vt in plerisque Germanię ciuitatibus publica templa ita sint exędificata, vt ostiis ex diametro oppositis publicam quasi semitam transeuntibus offerant, quò hac ratione ij quoq; ad orandũ prouocentur & inducantur, qui nullam fortaſsis de oratione cogitationem conceperant. Mouent enim obiecta sua natura sensus, & illi mẽtem. Patet hinc ergo, non solùm decorum esse, in locis diuino cultui dedicatis orare, verùm etiam vtile & salutare. Sed obiicis; CHRISTVS Dominus, vt paulò antè auditum est, orationem priuatam secretò vult fieri, ait enim: *Tu autem cùm oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio ora patrem tuum &c.* Secretum autem & publicum inter se pugnant. Ad hoc breuiter dici potest, publicum & priuatũ ad orationis naturam secũdùm se nihil facere. Nam cùm orare, actus sit genere suo bonus, vbilibet fieri potest, et laude dignus est, vbicunq; tandem fiat, modò rectè fiat. At verò ad orãtem quod attinet, debet is eo loco & tempore orare, quo minùs impeditur, magisq́; ad deuotionem incitatur. Si quispiam ergo eius ingenij est, vt in hominum turba orare non queat, vel cõmodè id non queat, aut sine aliqua inani gloria vel grandi distractione nõ queat, oret is domi, vel loco aliâs secreto, nisi priuatum votum, aut Ecclesiæ statutum, aut superioris mandatum aliud exigat. Contrà verò si quis solus orans plerunq; friget, cum aliis autem orans calet, aut minùs friget, is orantium multitudini sese adiungat. Denique si quis ita affectus est, vt æquè commodè publicè orare valeat, atq; priuatim, si nihil impedit extrinsecum, consultiùs facit, si publicè cum aliis, quàm solus domi oret. Rationes huius paulò antè allatæ sunt nonnullæ, quibus maioris lucis causa vnam aut alteram adhuc addo.

Templa pij cuiusdam monitoris munere funguntur.

Matth. 6.

Quiuis eo loco oret, vbi maiori spiritali fructu sese orare posse persuasum habet.

PRIMO

Honesta amant lucem.

PRIMO orare res est secundùm se honesta; iam vt turpia amant tenebras, ita è diuerso honesta amant lucem: *Qui malè agit,* inquit Christus, *odit lucem; & non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius. Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, vt manifestentur opera eius, quia in Deo sunt facta.* Mox publicè orare non parum facit ad diuini cultus amplificationem proximiq́ue ædificationem; Certum est enim, quò plures ad publicam orationem conueniunt, eò diuinum cultum augustiorem populiq́ue deuotionem auctiorem reddi: Neque enim frustra à Domino nostro dictum est: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videāt opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui est in cœlis.* Pertinet huc quoque illud Petri: *Conuersationem vestram inter gentes habentes bonam, vt ex bonis operibus vos considerantes, glorificent* DEVM. Denique qui publicè orant, ab erroris vel hæresis suspicione, in quam fortè deuenire poterant, sese vindicant. Quis enim eum de religione rectè sentire diceret vel iudicaret, quem nulla re impeditum ad nullum vnquam publicum orationis locum, nisi vi pręcepti fortè adactum, prodire cerneret? Addi hîc potest, si in locis publicis orare res esset mala vel minùs bona, DEVM per Spiritum suum nunquam suasurum fuisse, vt publica orationis loca non sine ingentibus sumptibus passim erigerentur & instituerentur.

Ioan. 3.

Publica oratio diuinum cultū ornat, & proximum ædificat.

Matth. 5.

1. Pet. 2.

Cur Dominus precaturos secretum cubiculi petere hortetur.

Illud autem Christi: *Tu cùm oraueris &c.* non condemnat eos, qui publicè orant; condemnat autem insulsam pharisæorum ambitionem. Consueuerant enim illi in Synagogis & angulis platearum stantes orare, quò ab hominibus viderentur, piiq́ue ac religiosi vulgo haberentur, quod orandi studium, vt vanum & fastu plenum, Deo placere non potuit. Sed neque præcepti quoque vim Christi dictum obtinet, sed tantùm consilij. Ostendit enim infirmis viam, per quam incedentes ab inani gloria & turba inter precandum liberi esse queant: Confutat hîc nihilominus quorundam paganorum errorem; putabant hi enim, DEVM quasi loco circumscriptum, in solis delubris supplicum preces audire, quod & falsum & cogitatu planè ineptum erat. Mysticè autem clauso ostio intra cubiculum orant, qui vbicunque tandem orationi vacent, irruentibus malorum cogitationum turbis nullum locum præstant, curasq́ue seculares, & quicquid tandem ferventi orationi impedimentum adferre potest, studiosè eliminant. Verùm de orationis loco satis.

Matth. 6.

Quid sit mysticè in cubiculo orare.

De

De orationis tempore, quæ necessaria videbantur, exposita sunt iam antè: Quòd si quid adhuc reliquum est, illud, vbi de horis Canonicis seorsùm differetur, cõmodiùs explicabitur. Hîc vnum id solùm monuerim, nempè, publicas preces tempori, quod vel lege præfinitum, vel more receptum est, accommodari debere; priuatim autem orantes quauis diei hora orationi salubriter vacare posse. Fallũtur enim, qui solis dominicis & festis diebus orãdum putant; nam etsi dies illi peculiari quadam ratione pietati & deuotioni nuncupati & consecrati sint, cæteris tamen diebus ab oratione non est prorsus abstinendum. Sanè qui manè, antequã ordinarium opus adoriuntur, & vesperi rursum, priusquam quieti sese dedunt, breui saltem oratione sese non muniunt, illi Christiani hominis officium nimis supinè & negligenter obeunt, magnęque ruinæ periculo sese exponunt.

Non solùm festis, sed etiã pro festis diebus orandum est.

De corporis compositione & situ, cæterisq; gestibus & cæremoniis, quarũ cùm in publica tum in priuata quoq; oratione vsus est, sacræ literę nihil, quod pręcepti vim prę se ferat, tradunt. Scribit sanè Paulus: *Volo viros in omni loco orare leuãtes puras manus.* Et alio loco: *Flecto genua mea ad patrẽ domini nostri Iesu Christi etc.* Sed neq; per hoc, vt inter orãdum genua incuruemus, neq; per illud, vt manus subleuemus, mandat. Verùm verbo & exẽplo, vti castas humilesq; preces fundamus, tantùm suadet. Sed neq; sacri quoq; Canones aliud ferè his de rebus decernunt, quàm vt ad Euangelij lectionẽ stetur, ad nominis Iesu pronunciationem genu flectatur, ad versiculum, Gloria Patri & Filio &c. assurgatur, ne ad cõmunem orationem inter Pascha & Pẽtecosten genua curuentur. Quamobrẽ in publica oratione vnusquilibet Ecclesiæ suæ ritum & consuetudinem obseruet: in priuata autem id sequatur, quod in finem, in quem tendit, præ cæteris vtilius fore arbitratur.

1 Timoth. 2.

Ephes. 3.

De corporis, gestibus & cæremoniis, quas inter orandum adhibere oportet, Scriptura & Canones pauca præscribunt.

Hvgo Victorinus de externis eiusmodi ritibus & cæremoniis, scribit alicubi in hunc modum: Sunt quædam in Ecclesia Sacramenta; in quibus etsi principaliter salus non consistit, tamẽ ex his salus augetur, inquãtum deuotio exercetur. Et ex iis quædam constant ex rebus, qualia sunt aquæ aspersiones, susceptio cinerũ, benedictio florum, cereorum, & huiusmodi. Aliqua cõstant ex factis; qualia sunt signaculũ crucis, exufflatio exorcizationis, expãsio manuum, incuruatio genuum, & huiusmodi. Aliqua cõstant in

Ceremoniarum rerumq; Sacramentalium aliæ constant rebus, aliæ factis, aliæ dictis.

dictis, vt Trinitatis inuocatio. Signa proinde corporalia & gestus, quæ in oratione adhibentur, suam quoq; significationẽ habent.

Quare Orientẽ versus oretur, plures extant causæ.

CAETERVM vt in quauis oratione duo minimùm se offerunt, vnus nimirum, qui rogat, alter qui rogatur: ita orantium gestus duo designant. Alterum ex his pertinet ad Deum, qui inuocatur; alterũ ad hominẽ, qui inuocat. Ad Deum spectat vultûs ad Orientem cõuersio; Significatur hac enim, vt sol & lux, quæ inde oriuntur, & quendam inter sui ordinis res principatũ obtinent, hęc quidem inter corporeas qualitates, ille verò inter cætera cœli luminaria; ita Deum, ad quem oratio dirigitur, naturas oẽs procreatas immenso interuallo post se relinquere. Cùm ad orationẽ stamus, scribit Augustinus, ad Orientem cõuertimur, vnde cœlum surgit, non tanquam hîc habitet Deus, quasi cæteras mundi partes deserens, qui vbiq; locorum præsens est, non locorum spaciis, sed pręsentia maiestatis; sed vt admoneatur animus ad naturã excellentiorẽ sese conuertere, hoc est, ad Deum, cùm ipsum corpus, quod terreum est, ad corpus cœleste excellentius conuertitur.

Lib. 2 de serm. Dom. mont.

Lib. 4. cap. 13.

DAMASCENVS communi huic rationi addit quasdam alias: Deus, scribit ille, paradisum non ad Occidentem, sed ad Orientẽ, vbi hominẽ plasmauit, posuit: quem inde quoq; propter trãsgressionem, expulit. Antiquam igitur patriam inquirentes, & oculum ad ipsum conuertentes, Deum adoramus. Moyses quoq; tabernaculum, velum, & propitiatorium Orientem versùs habebat: Et in Salomonis templo porta Domini ad Orientem statuta erat: Et Christus crucifixus ad Occidentem spectabat: Et assumptus ad Orientem ferebatur, & sic illum Apostoli adorauerũt; ipsum igitur expectantes ad Orientem adoramus. Hæc Damascenus & alia quædam in eandem sententiam.

Christus in crucem actus Occidentem spectabat.

Deus ibi magis esse dicitur, vbi peculiariùs operatur.

ADDI his potest, licet Deus ex æquo sit vbiq;, attamen quòd recepto loquendi modo, ibi magis esse perhibeatur, vbi peculiariùs operatur, (familiariùs enim dicitur, esse in cœlo, quàm in inferno, aut in alio quouis loco) fieri, vt certa quadam ratione magis censeatur esse in Oriente quàm in Occidente: Quandoquidem in sublunari hoc orbe pleraque omnia per corporum cœlestium motum, qui ex oriente cœli parte exordium facit, moderatur & efficit. Ob hãc igitur efficiendi vim, quæ in ea cœli regione euidentior existit, DEVM in Oriente collocamus, eundemq; adora-

adoraturi Oriētem versùs ora conuertimus. Iudæi porrò, ne cum idololatris, qui solem orientem, reliquaque astra, quæ inde exurgunt, adorabant, conspirare viderentur, intra templum constituti Occidētem versùs adorabant: Extra templum autem, vbicunque terrarum egissent venerationis causa, templum versùs perpetuò se incuruabant.

Quò Iudæi sese cōuerterint intra vel extra tēplum oraturi.

AD DEI itaq; maiestatem designandā pertinet, quòd contra Orientem adoramus: Cætera ferè, vt sunt genuflexio, prona adoratio, pectoris tunsio, manuum subleuatio vel cōplicatio, aliaq; eiusmodi complura, ad nos potiùs quàm ad DEVM spectant. Sunt isthæc enim certi quidam interni hominis indices. Nulla itaque ex eiusmodi cæremoniis est otiosa, tametsi publicè non quæuis sint adhibendæ, sed eæ solùm, quæ iure neminē offendere queāt. At de præcipuis orationis circumstantiis satis; si quæ sunt aliæ, eæ ibi commodiùs explicabuntur, vbi de efficacis orationis adminiculis & impedimentis peculiarem disputationem instituemus.

Cuiusmodi cæremoniæ & gestus publicè inter orādum adhibendi.

De orationis vi cùm pro se, tum pro aliis quoq; fusa.

CAPVT QVARTVM.

HACTENVS de præcipuis orationis partibus, vulgatioribusque eiusdem circumstantiis disputatum est; nunc ordinis ratio postulat, vt de illius vi & efficacitate nonnulla quoque in medium adferamus: Siquidem cuiusque rei quidditatem consequitur sua vis & operatio, vnde de ipsius natura iudicium fieri queat. Nam quale est vnumquodq;, talia operatur, & vice versa, tale est cuiusque opus, quale est illius esse vel natura, vnde dimanat. Orationis autem vis est tanta, vt vix vllus orationis modus eam consequi valeat. Neq; enim vllum malum extat tantum, quod orationis virtute profligari non possit; neq; vllum rursus bonum tam illustre, quod eiusdem ope & adminiculo obtineri non queat.

Vnaquæuis res & natura suam sortitur vim, suamq; operationem.

ORATIO enim, vt summatim vires illius ob oculos ponam, noxas sanat: *Serue nequam omne debitum dimisi tibi, quia rogasti me, nonne oportuit & te misereri conserui tui?* Est hìc sermo de noxarum, non de pecuniarū debito. Oratio dæmones fugat: *Hoc genus dæmoniorū non eiicitur,*

Cap. 18. Matth.

Lucæ 18. Matth. 17.

Iacob. 5. *eiicitur, nisi in ieiunio & oratione.* Oratio corporis languores sanat: *Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros Ecclesiæ, et orent super eum, et oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus.* Oratio fluxam &
Esai. 38. caducam hanc vitam prorogat: *Et orauit ad Dominum Ezechias, & dixit: Obsecro Domine &c.* sequitur: *Audiui orationẽ tuam, & vidi lachrymas tuas, Ecce ego adiiciam super dies tuos quindecim annos.*

ORATIO pacem & tranquillitatem conciliat: *Obsecro primùm*
1. Tim. 2. *omnium, orationes fieri pro omnibus, vt quietã & tranquillam vitã habeamus.*
Baruch 4. Oratio ab hostibus & inimicis liberat: *Clamate ad Dominũ, et liberabit*
Esai. 38. *vos de manu principum iniquorum.* Item: *Audiui orationem tuam, de manu Regis Assyriorum eruam te, & ciuitatem istam, & protegam eam.* Oratio
Exod. 17. victoriam impetrat: *Cùm Moyses leuaret manus, vincebat Israël.* De hoc effectu ingentem exemplorum vim suppeditant Machabæorum
Iacob. 5. libri. Oratio animi tristitiam & ægritudinem sedat: *Tristatur aliquis in vobis, oret æquo animo, & psallat.* Oratio soli vbertatem & pluuiam
Iacob. 5. obtinet. *Multum valet deprecatio iusti assidua: Elias homo erat similis nobis passibilis, et oratione orauit, vt non plueret super terram, & non pluit annos tres, & menses sex. Et rursum orauit, & cælum dedit pluuiam, & terra dedit fructum suum.*

Iacob. 1. ORATIO parit sapientiam & intellectum: *Si quis indiget sapientia, postulet eam à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat.* Et alio
3. Reg. 3. loco: *Quia postulasti verbum hoc, et non petiisti tibi dies multos, nec diuitias, aut animas inimicorum tuorum; sed postulasti tibi sapientiam ad discernendum iudicium: Ecce feci tibi secundùm sermones tuos, & dedi tibi cor sapiens & intelligens in tãtum; vt nullus ante te similis tui fuerit, nec post te surrecturus sit.*
Gen. 25. Oratio sterili vtero fœcunditatem impertit: *Deprecatus est Isaac Dominum pro vxore sua, eò quòd esset sterilis, qui audiuit eum, & dedit conce-*
1. Reg. 1. *ptum Rebeccæ.* Sic Anna Helcanæ vxor Samuelem & alios liberos precibus à DEO impetrat.

Daniel. 13. ORATIO eruit à probro & morte, vt patet de Susanna, Sara Ra-
Tob. 3. 8. guelis filia, & aliis præterea quam plurimis: Oratio iratum Deum placat, eiusdemq; manũ ab intenta clade cohibet: *Cur Domine ira-*
Exod. 32. *scitur furor tuus contra populum tuum? Quiescat ira tua; Esto placabilis super nequitiam populi tui. Et placatus est Dominus, ne faceret malum quod locutus fuerat aduersùs populum suum.* Oratio cœlum & paradisum ape-
Lucæ 3. Lucæ 23. rit: *IESV Baptizato & orante apertum est cælum.* Et infrà: *DOMINE, memento mei, cùm veneris in regnum tuum; Dixit illi IESVS:*

Amen

Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso. Denique nihil ita est arduum, nihil tam difficile, quod per orationem aut factum non sit, aut certè fieri non possit; stat enim immotum DEI verbum: *Quæcunque petieritis in oratione credentes, accipietis*. Matth. 21.

POTERAT sane hæc sola effectuum orationis enumeratio factęque à CHRISTO sponsionis allegatio, sat esse ad persuadendum & euincendum, admirabiles esse sanctarum precum vires: Verùm quòd frequens admodum cùm in scholis tum in publicis quoque concionibus hac de re incidere soleat mentio, quodque ad excitandum orantium studium non parum valeat exploratum habere, quantæ pię orationis siut facultates, in rem fore existimaui, si aliquantò latiùs & ordinatiùs de orationis efficacia hoc loco differerem. Frequens mentio de orationis viribus in publicis concionibus.

CAETERVM cùm variæ precum sint formæ variæq; earundem effectiones; prout ex variis fontibus nascuntur, vel ad varios fines referuntur, ad nostrũ tamen institutum quod attinet, commodè omnes ad tria capita reduci possunt. Certum est, omnem omnino orationem vndecunque profectam, vel ad quemcunque finem relatam, aut viuam esse, aut mortuam, aut mortiferam. Viuam dicimus, quæ nascitur ex charitate; mortuam, quæ ex bono virium naturalium vsu dimanat, nõ tamen ex gratia; mortiferam, quæ intrinsecè noxam aliquam includit, qualis est, quæ fertur in rem secundùm se illicitam: vt si quis petat re vel vxore aliena potiri, aut inimicum occidere, aut aliud quodcunque flagitium designare. Omnis omnino oratio aut viua est, aut mortua, aut mortifera.

ET quia qualis est oratio, talis est orator; vel contrà veriùs qualis orator, talis est oratio, sequitur, triplex orantium genus esse. Alij enim sunt iusti, alij peccatores, alij peccantes; peccantes fundunt orationem mortiferam; peccatores mortuam; iusti viuam: siue pro se illam fundant, siue pro aliis. Nam etsi non pari fructu pro se quis oret & pro altero, attamen cuiuscunq; tandem conditionis peccator extiterit, vt pro se ita pro altero quoq; orare potest. Nihilominus quòd charitatis ordo suadeat, & naturæ quoque lex doceat, priùs propriæ, quàm alienæ, salutis rationem habendam esse (iubemur enim proximum diligere non ante nos, aut supra nos, sed secundùm vel iuxta nos, vel sicut nos ipsos; ita vt modus proximi diligendi petendus sit ex modo, quo nos ipsos Triplex peccatorum genus.

diligere obligamur) priùs explicandum est, quid oratio conferat suo auctori, quàm quid alteri, pro quo fortè depromitur.

Oratio generatim accepta trifariam valet, per modum meriti, solutionis, & impetrationis.

Non omnis oratio est meritoria, aut satisfactoria, aut impetratoria. Si quid tamen valet, ad aliquid istorum valet.

SOLET autem dici, orationem generatim acceptam trifariam valere, nimirum per modum meriti, per modum solutionis vel satisfactionis, & per modum impetrationis; non quòd omnis omnino oratio tria hæc semper & certò præstet (planum est enim, orationem mortiferam neque vitæ æternæ meritoriam, neque satisfactoriam, neque ordinaria quoque lege impetratoriam esse: Hoc ipsum etiam de mortua dici potest: nam etsi hæc nonnunquam impetret, precantíque in solutum cedat, neutrum tamen horum ex se, vel ex lege habet, sed tantùm ex DEI Opt. Max. liberalitate. Sic etiam non omnis oratio meritoria & satisfactoria, semper quoq; est impetratoria; & vice versa, non omnis impetratoria, semper quoque est meritoria vel satisfactoria) sed quòd omnis omnino orationis fructus, qui latissimè alioqui patet, ad tria hæc membra referri soleat; sensus enim allegatæ sententiæ est: Quicquid boni oratio de se fundit, hoc totum pertinet ad vitæ meritum, aut ad satisfactionem, aut certè ad rei petitæ impetrationem.

Vnde habeat iusti oratio, vt vitę æternæ sit meritoria.

QVOD autem iustorum oratio sempiternæ vitæ sit meritoria, prolixa probatione nō indiget: Etenim si omnis omnino formatæ virtutis actus cœlestis gloriæ est meritorius, vt fatentur orthodoxi omnes, quantò magis iustorum oratio, quæ præstantissimæ virtutis, nempè latriæ vel religionis opus est, id erit? At non habet iusti hominis oratio illam vim ex se, siue ex natura sua, sed ex DEI gratia liberalíque eiusdem promissione, sicut reliqua omnia opera meritoria: charitas enim & gratuita sponsio sunt, quæ dant illis vitam & pondus. Quòd si alterutrum horum excluseris, cœlestem gloriam iure petere nequaquam valebis; notum est

1. Cor. 13. enim illud Apostoli: *si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* Et alterum illud eiusdem: *Non*

Rom. 8. *sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.* Constat hinc, propriæ rationis meritum tria includere, nimirum opus humanum, DEI gratiam, & eiusdem pactionem; verùm non est huius loci disputare de merito, aut de iis, quæ ad constituendam plenam meriti rationem deposcuntur. Solùm

Propriè rationis meritum tria includit, opus humanum, Dei gratiam, & eiusdem pactionem.

autem

autem ostendere volui, iustorum orationem vitę æternæ esse meritoriam: hoc autem meritum pendere ex tribus capitibus.

Iustorum oratio de iustitia est satisfactoria, iniustorũ non item.

Est eadem quoque satisfactoria: Quandoquidem generali quadam ratione omne omnino viatoris opus verè & propriè meritorium simul quoq; solet esse satisfactorium: & è diuerso omne opus propriè & de rigore iustitiæ satisfactorium, gratiæ & gloriæ consueuit esse meritorium. Neque enim audiendi videntur, qui ad iustitiæ amussim per opera mortua Deo satisfieri posse contendunt, tametsi is pro sua benignitate insigníque liberalitate eiusmodi opera frequenter in solutum admittat, iustáque mercede pensare soleat. Decet namque summam illius clementiam, vt peccatores ad se confugientes recipiat, eorundemque opera moraliter bona, etsi vitæ spiritu destituta, aliquo etiã loco & precio habeat; interim istiusmodi opera non sunt propriè satisfactoria, multò verò minùs meritoria. Quare si Devs illa in pœnarum condonationem nõ admitteret, peccator iniquè secum agi, iure conqueri non posset: hoc autem posset, si propriè & de lege satisfactoria forent, vt notum est satis.

Oratio suapte natura carni est molesta, & vnde hæc molestia perueniat.

Adhaec vt opus aliquod apud Devm sit satisfactorium, sat est, si ex charitate sit ortum, carnisque sensui sua natura molestum. Vtrumque autem comperitur in iustorum oratione. Neque enim vllus omnino potest esse iustus & gratia destitutus. Quòd autem orare, carni eiusdemq; sensui sit molestum, præter certam experientiam ratio manifesta demonstrat. Etenim cùm ardens oratio mentem ad Devm subleuet, sensus autem rationem ad ima trahat: nempè ad ea, quę carni sunt suauia, necessariò inter sensum & rationem intestina quædam pugna exurgit; hæc verò, quòd ratio, dum feruidè oratur, victoriam obtineat, carnem naturaliter affligit. Rursum quicunque orationi seriò incumbunt, hinc suam inopiam, miseriam, infirmitatem, ingratitudinem, aliáque eiusmodi; inde verò Dei maiestatem, gloriam, potentiam, cæterasque eiusdem perfectiones expendunt; at vtriusque rei consideratio animo tristitiam ingenerat: Siquidem miseriæ concipiuntur vt præsentes, vt verè quoque præsentes sunt, Devs autem, qui solus hisce mederi potest, vt absens. Denique piorum oratio includit cordis compunctionem, & Dei super omnia dilectionem; vtrumque autem doloris sensum adiunctum habet.

Allegarem in hunc locum ſcripturas & veteres patres, verùm cùm eandem ſatisfaciendi vim tribuant orationi, quam ieiunio & eleemoſynæ, de quibus fusè ſuprà actum eſt, ſuperuacaneum duco. Eſt itaque oratio non ſolùm vitæ ſempiternæ meritoria, ſed pœnarum quoque expiatoria.

Est eadem tandem impetratoria: Hæc aſſertio cùm ex multis CHRISTI Domini promiſsis multiſque exemplis & ſcripturarum teſtimoniis paulò antè allatis, & quæ in rem præſentem, ſi opus id foret, adferri adhuc poſſent, ſit manifeſta, accuratiorem probationem nullam poſtulat. Solùm monuerim, vt non omnis oratio impetratoria ſimul etiam eſt meritoria aut ſatisfactoria (conſtat namq; Diuos in cœlo multa nobis impetrare, qui tamen nullum meritum colligunt; neque vllum rurſum domeſticum debitum exoluunt; ſic quoque iniuſti & peccatores DEVM enixè inuocantes, eiuſdemque opem & miſericordiam ſubmiſsè implorantes, perſæpe votorum compotes euadunt, qui tamen, quòd charitate deſtituantur, neque merentur, neque propriè quoque ſatisfaciunt) ita non omnem quoque orationem meritoriam aut ſatisfactoriam, ſemper etiam impetratoriam eſſe. Cauſa huius eſt, quià non omnes iuſti eas conditiones adhibent, quæ oratio impetratoria depoſcit. Quæ autem iſtæ ſint, id poſtea explicabitur ex inſtituto.

Nõ omnis meritoria õratio ſemper quoque eſt impetratoria.

Qvae obiter hactenus expoſita ſunt, ea planum faciunt, quantum cuiuſq; rationis oratio priuatim pro ſe fuſa proſit, prodeſſéue poſsit. Etenim viua, gratiæ & gloriæ eſt meritoria, pœnarumque temporalium expiatoria. Impetratoria autem non eſt ſemper, ſed tum demum, cùm cõditionibus, quæ ad rem petitam certò impetrandam habentur neceſſariæ, eſt ornata. Mortifera autem neque temporariam neque ſpiritalem vitam, neque vllam etiam promeritarum pœnarum relaxationem promeretur; ſed mortem tantùm & maiorem condemnationem. Sed neque de lege quoque poſtulata impetrat; quòd ſi quandoque impetrat, in noxæ & pœnæ augmentum impetrat. Concedit enim DEVS aliquid interdum iratus, quod negat placatus. Oratio tandem mortua, neque de iuſtitia eſt meritoria, neque de lege eſt ſatisfactoria. Eſt tamen vtrumque nonnunquam ex gratia. Eſt autem eiuſmodi oratio ſæpenumero impetratoria. Audit enim DEVS peccatores

Oratio mortua ſæpe impetrat, & ex gratia pœnarum debita expiat.

catores frequenter & libenter, dum ad ſalutem vtilia vel neceſſaria humiliter petunt. Patet id de Magdalena, Publicano, Zachæo, Latrone in cruce, & aliis penè innumeris, quos Scripturæ in exéplum nobis proponunt.

QVARE etiam mortua oratio ſuas vires ſuosque fructus & vſus habet, eosque varios: Diſponit enim ad gratiam & peccatorum remiſsionem; Impetrat bona temporaria & magna interdum imperia; Impedit peccatum ſi erat pręcepta, vel aliâs debita; Generat bonos habitus, vitiisque cùm aliis, tum iis præcipuè, quæ ipſi magis aduerſantur, vt ſunt ſuperbia, inanis gloria, & alia eiuſmodi, potẽter obſtat; Retinet Angelorum cuſtodiam; Excitat diuorum interceſsionem; Deniq; tam multa bona procreat & impetrat, vt nunquam ab ea deſiſtendum ſit, vtcunque tandem homo ſeſe affectum inueniat. Hæc de valore orationis pro ſe fuſæ hactenus.

Iniuſtorum oratio nõ eſt ſupervacanea, ſed multorum bonorũ ſæpe cauſa.

QVID porrò virium oratio pro aliis fuſa habeat, id ex illorum ſtatu & qualitate præcipuè ſpectari debet, pro quibus funditur. Continentur hi autem ſub quadruplici diſcrimine: Etenim hominum alij etiamnum verſantur in hoc ſeculo; alij cum CHRISTO triumphãt in cœlo; alij expiantur in purgatorio; alij tandem propter ſcelera ſua plectuntur in inferno; à quibus eos non diuello, qui detinentur in puerorum limbo, eſto hi ſeuſilis pœnæ expertes viuant.

Quatuor hominũ genera quatuor diſtinctis locis ſeiuncta.

PRECES pro illis fuſæ, quos certò conſtat, cœleſti beatitudine iam donatos, non ſunt cordatæ neque officioſæ; ſed ſtultæ, & illis, pro quibus funduntur, quadantenus iniurioſæ. Iniuriã enim facit martyri, vt eſt apud Auguſtinum, qui pro martyre orat. Aſt idem iudicium eſt de martyre, & de quouis alio, ad claram DEI viſionem admiſſo. Quamobrem, qui pro infantibus poſt ſuſceptum Baptiſmi Sacramentum extinctis orant, aut pro illorum ſalute ſacra fieri curant, non modò inutilem operam nauant, ſed certo quoq; errore ſeſe detineri declarant. Quod ſi verò officium illud ei præſtatur, quem cœlo inſitum eſſe certò, hoc eſt, per iudicium Eccleſiæ non conſtat, opera non perditur; Nam præter meritum, quod oranti hinc obuenit, ipſi quoque beato, pro quo oratur aliquod accidentarium gaudiũ inde prouenit: Gaudent enim Sancti, cùm intelligunt, amicos vel domeſticos ſuos pio quodam

Pro iis, quos certò beatos eſſe cõſtat, nõ eſt orandum.

affectu preces sui causa offerre, aliáque pietatis munia obire. Sed & excitantur hac ratione quoque, ne sint ingrati ad ἀντίδωρα præstanda.

A T verò preces illorum causa depromptæ, qui detinentur in purgatorio, prosunt illis, vt vel citiùs inde liberentur, vel certè vt remisiùs ibi torqueantur; notum est enim illud Augustini: Quibus prosunt, ad hoc prosunt, vt plena fiat remisio, aut tolerabilior damnatio, hoc est, pœna, quę in purgatorio irrogatur. Et illud eiusdem: Orationibus sanctę Ecclesię, & sacrificio salutari, & eleemosynis, quæ pro eorum spiritibus erogantur, non est dubitandum mortuos adiuuari, vt cum eis misericordiùs agatur à Domino, quàm eorum peccata meruerunt; hoc enim à patribus, hoc est, Apostolis, traditum vniuersa seruat Ecclesia. Verùm de hac controuersia alibi actum est diffusè.

In Enchir.

De verb. Apost. Serm. 34.

Pro animabus, quæ detinentur in purgatorio, orandum.

T A N D E M qui studio pro iis orant, quos apud inferos torqueri probabiliter existimant, vel quòd in Caluiniana, vel Lutherana, vel alia quacunque hæresi, vel alio lethali & publico crimine impœnitentes vitæ finem fecerint, vel quòd sibi ipsi mortē sponte attulerint, illi neque Ecclesiæ legi eiusdémue consuetudini, neque diuinæ quoque voluntati satis consentaneè orant. Vult enim D E V S in mortifero peccato extinctos, absolutéque damnatos in æternum citra vllam pœnarum relaxationem punire. Sed & Ecclesia quoque pro talibus orare non intermitteret, si alicuius præsidij capaces essent. Verùm qui imprudētes pro damnatis orant, (quales sunt, qui eos in purgatorio detineri credunt, qui apud inferos pœnas luunt) non peccant, sed Christiani hominis officium præstant, tametsi nullum prorsus sua oratione inferni mancipiis auxilium aut solatium adferant.

Pro iis, quos in mortali peccato extinctos esse cōstat, non est orādum.

S V N T qui piorum preces aliáq; pia opera hactenus damnatis prodesse opinātur, quatenus per illa à pœnis temporariis, quas pro noxis venialibus, aut peccatis lethalibus semel condonatis debebant, liberari valeant. Verùm hæc opinatio non modò cum communi illo axiomate pugnat, quo asseritur & creditur, nullam apud inferos redemptionem esse; sed cum communi quoque orthodoxorum omnium cōsuetudine. Nemo enim ex professo pro iis orare solet, quos certæ damnationi obstrictos putat. Augustinus quoque non magis se pro patre oraturum profitetur, si illum damna-

Cōmuni Ecclesiæ & bonorum omnium consuetudini aduersantur, qui pro damnatis orant, vt à venialium peccatorum debito soluantur.

damnatum certò sciret, quàm pro diabolo. Denique (nec enim in hisce immorandum est) diues ille epulo ne guttam quidem refrigerij, cùm studiosè illam quæsiuisset, inuenire potuit; & tamē dubium nullum est, quin inter peccata mortalia, propter quæ dānationem incurrerat, multa quoq; venialia cōflasset, quę in vita per pœnitentiam non expiauerat, à quibus tamen, si illorum sententia vera esset, in inferno constitutus absolui potuisset. Taceo hîc, damnatos prorsus indignos esse, quibus vlla omnino suffragia applicentur. Nam cùm tales sint capitales DEI hostes, diu noctúq; conuiciis blasphemisq́; vocibus ipsum impetētes, quis pro iis rogare instituat? Certò itaq; dānatis, sicut & certò quoq; beatis mortaliū preces nihil prosunt, adeóq; pro talibus nunquā orare licet.

ORATIONES autem, quas viui pro viuentibus DEO offerunt, tam iis, qui offerunt, quàm iis etiam, pro quibus offeruntur, vtiles ac salutares esse, demonstrant quàm plurima scripturarum exempla, confirmantq́; innumera sanctorum Patrum dicta, praxisq́; & consuetudo Ecclesiæ perpetua: Quandoquidem iam inde à religionis exortu semper receptum fuit, vt alteri pro alteris orarent: atqui incassum planè alter pro altero interpellaret, si vnius interpellatio alteri nihil conferre posset. Verùm vt hoc certum & apud omnes rectè sentientes indubitatum est; ita à multis sæpe quæsitū & dubitatum est, ecquidnam vnius oratio alteri præstare queat. Sunt enim, qui orationi pro altero depromptæ nimium tribuunt; alij rursum, qui nimis parum; alij demum, qui non id, quod debebant, sed aliud, quod nō debebant, prout de rebus dubiis, vel non satis exploratis varia iudicia emergere solent.

Vt certum est, viuorum preces viuētibus prodesse posse, & multū sæpe prodesse solere, ita non satis compertū esse, quomodo, quáue via vel ratione illis prosint.

VIDETVR autem quæstionis huius decisio ex duplici capite præcipuè pendēre: nempe ex illorū discrimine, qui pro aliis orant; & ex eorum rursus, pro quibus alij orant. Hoc autem discrimen est quadripartitum. Aut enim iustus orat pro iusto; aut iustus pro iniusto; aut iniustus pro iniusto; aut iniustus pro iusto. Huic quadripartitæ distinctioni adde alteram illam de triplici orationis valore. Ostensum est enim, iustorum preces æternæ vitæ meritorias, promeritarum rursum pœnarum expiatorias vel satisfactorias, & eius tandē, quod petebatur, impetratorias esse; aut, quod in idem redit, valere per modum meriti, per modum solutionis, & per modum impetrationis. Hac distinctione posita, duo statim

discutienda hîc sese offerunt. Alterum est, quid iusti oratio in ratione meriti, satisfactionis, vel impetrationis conferat iniusto vel alteri iusto. Alterum est, quid per viam meriti, solutionis, vel impetrationis iniusti oratio conferre valeat iusto vel alteri iniusto. De vtroque capite disputari posset prolixè, verùm quia aliô festinamus, perstringemus capitum horum membra compendio.

Sit itaque primum in hac controuersia quæsitum, iustíne oratio alteri iusto valeat ad vitæ meritum, siue ad gratiæ incrementum; iniusto verò ad obtinendam primam iustificationis gratiam. Ad vtrumque valere defendunt nonnulli. Allegant in sententiam suam Gregorium, qui edisserens illud Euangelistæ:
Cap.7.Matth. *Videns* IESVS *fidem illorum, dixit paralytico: confide fili, remittuntur tibi peccata tua*, ita scribit: Quantum valet apud DEVM fides propria, apud quem tantum valuit fides aliena? Hîc insinuatur, aiunt illi, offerentium fidem contulisse paralytico ad peccatorum remissionem, adeóque ad impetrandam primam gratiam; siquidem nullius peccati remissio contingit sine gratia. Allegant & illud
Cap.16. Lucæ quoque: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cùm defeceritis*, hoc est, ex charitate excideritis, per pauperum preces *recipiamini in æterna tabernacula*; hæc autem receptio ponit gratiam
1.Ioan.5. & charitatem. Et illud rursum Apostoli Ioannis: *Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat, & dabitur illi.* hîc rursum per aliorum preces vita promittitur peccantibus peccatum nou ad mortem. Atqui peccatum nō ad mortem, est quoduis peccatum mortiferum, excepto finalis impœnitentię peccato, quod peccatum in Spiritum sanctum appellari consueuit. Et illud tandem
Cap.5. Iacobi: *Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum; & oratio fidei saluabit infirmum, et si in peccatis fuerit, remittentur ei.* Iam si iustorum preces valent ad impetrandam primam gratiam, multò magis valebunt ad acceptæ gratiæ augmentationem: Siquidem longè difficilius est, vitam amissam recuperare, quàm in accepta vita progressum facere. Hæc illi, nec malè, si de congrui impropriæue rationis merito, quod donantis gratia & liberalitate, nō etiam operis dignitate nititur, id astruunt. At si ad meritum iustitiæ vel condigni, quod dicunt, referunt, vt fortè referunt, nulla ratione admitti possunt.

Ad iustificationis beneficiũ obtinẽdum necessariò deposcitur proprij cordis motus in adultis.

AT multò verò minùs admitti debent, si omnem illius, pro quo oratur, synergiam, modò diuinæ gratię obicem non ponant, hinc excludant. Nam vt quis ex iniusto euadat iustus, aliquem omnino doloris sensum cordisque pœnitentiam, tum informem quoque fidem & spem, & alia quędam eiusmodi in medium adferat necessum est; nihil autem ex his omnibus per se proximè alterius oratio progignit, nedum iustitiam ipsam. Dixerim, alterius orationem nihil eiusmodi per se proximè progignere. Nam mediatè, hoc est, remota quadam dispositione, hæc omnia per orationem confici possunt, etsi non semper conficiantur: Siquidem piorum preces frequenter mouent DEVM, vt gratia præueniente peccatorem ad fidem, spem, & charitatem, interioremq́; pœnitentiam excitet, excitatumq́; plena iustitia donet.

Nullus mortalium alteri primã gratiam, aut gratiæ augmẽtum ex cõdigno mereri potest.

QVOD autem vnius oratio vel intercesio alteri primam gratiam, vel gratiæ augmentum ex condigno non promereatur, id operosa probatione non indiget. Nam cùm cuilibet gratię, etiam minimæ, ex æquo sua respondeat gloria, sicut cuiq; merito suum respondet pręmium, si vnus ex alterius opere proximè consequeretur gratiam vel gloriam, omnino vnus pro alterius opere coronaretur, quod DEVS per Prophetam Ezechielem prolixè negat: Docet enim filium patris iustitiam vel iniquitatem non portaturum; neque patrem rursum filij; sed vnumquemlibet onus suum deportaturum, rationemque pro se ipso redditurum. Docet idem quoque Apostolus non vno loco, scribit enim: *Quæ seminauerit homo, hæc & metet.* Item: *Vnusquisq; onus suum portabit, propriamq; secundùm laborem suum, mercedẽ accipiet.* Item: *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisq; propria corporis prout gessit, siue bonum siue malum,* aliaque multa eiusmodi. Denique receptissimum in scholis axioma est, solum CHRISTVM alteri ex cõdigno gratiam & gloriam mereri potuisse.

Ezech. 18.
Galat 6.
1. Cor. 3.
2. Cor. 3.

Merito congrui vnus alteri gratiam, aut peccatorum remisionem mereri potest.

VERVNTAMEN quòd vnius meritum in alterum de lege non transfertur, hoc non impedit, quò minùs DEVS liberaliter & citra legem vni propter alterius intercesionem, vel primam gratiam, vel gratiæ incrementum impertiri queat: Quandoquidem aliud est, aliquẽ præmio promerito defraudare, quod DEVS nunquam facit; aliud bonum aliquod indebitum ad alterius preces impertiri. Nam quòd paterfamiliâs tantum illis dedit, qui ad

horam vndecimam in vineam venerant, quantum illis, qui totius diei pondus & æstus tulerant, hoc est, à prima diei hora ad noctem vsque laborauerant, id meræ liberalitatis & gratiæ fuit: At hæc interim liberalitas nihil de pacta promeritaq; mercede ademit primis. Neque auctoritates paulò antè allatæ, si rectè expendantur, aliud probant.

Paralytic⁹ Matthæi 9. citra propriam fidem & spem non est iustificatus.

Matth. 9.

NAM ad primam quod spectat, certum est, paralyticum non obtinuisse gratiam, aut peccatorum remissionem sine propria fide & pœnitentia; frustra namque dixisset ad illum IESVS: *Confide fili, remittuntur tibi peccata tua,* si nullam ille de CHRISTI clementia spem concepisset. Itaq; propria fide & pœnitentia interueniente, peccatorum remissionẽ & gratiam obtinuit. Contulit nihilominus aliorum fides & pietas ad vtrumq; non parum: Effecit enim, vt CHRISTVS fortiùs illum ad se traheret. Neque enim pari omnes vi, DEI spiritu tanguntur, qui ab illo tanguntur, sed alij maiori, alij minori.

Quomodo diuites per pauperes transmittantur ad æterna tabernacula.

SECVNDA minùs ad rem facit; neque enim defectio illa lapsum à gratia dicit; sed casum à præsenti vita. Piè autem defuncti hactenus per pauperes ad æterna illa tabernacula admittuntur, quatenus illorum precibus maturiùs à pœnis purgatoriis liberantur. Neque enim vllus iis ad cœlum patet aditus, qui quocunque pœnarum debito etiamnum irretiti tenentur. Vel hactenus sanè diuites pauperum & egenorum præsidio euehuntur ad æterna tabernacula, quatenus illorum intercessione, veluti merito quodam congrui ad primam iustificationem disponuntur, vel omnino etiam perducuntur.

In tract. de purgat.

Quid sit peccatum ad mortẽ, vel non ad mortem.

QVID porrò sit peccatum ad mortem, pro quo orandum non sit; quid rursum peccatum non ad mortem, expositum est alibi; nunc solùm monuerim, peccatum ad mortẽ haud inscitè illud appellari, in quo quis apertè citra vllam prorsus pœnitentiæ significationem intermoritur: vt cùm quis sciens volensque seipsum perimit, vel post conflatam hæreseos, simoniæ, vsuræ, vel alterius cuiuscunq; flagitij labem, Sacramentum pœnitentiæ contemnit, in eoque contemptu, vitæ finem facit. Illud è diuerso peccatum non ad mortem, quod ante mortem per pœnitentiam deletum est, etsi non prorsus expiatum, oratio autem in talismodi peccatis

catis

catis vita defunctis hactenus dat vitam, quatenus sua vi à pœnis, & debitis, quibus obstricti à regno arcebantur, illos liberat.

TANDEM quod ex Apostolo Iacobo adfertur, id ad extremę vnctionis Sacramentum, quod perinde ac cætera nouæ legis Sacramenta, ex se, siue ex vi operis, obice semoto, gratiam & peccatorum remissionem confert, pertinet. Quod si huc referre non lubet, quô tamen referri omnino debet, idem hîc sit responsum, quod iam antè responsum est sæpe, nimirum presbyterorum orationem saluare infirmum non proximè, sed mediante pœnitentia veraque animi conuersione, quam ij ægro, sua oratione gratiosè à DEO impetrant. Patet ergo, orationem iusti tanti roboris non esse, vt alteri citra propriam illius synergiam per iusti meriti viam primam gratiam, aut gratiæ incrementum obtinere valeat.

MAIOREM aliquantò difficultatem habet, iustorúmne preces aliorum causa fusæ ex condigno sint satisfactoriæ. Nam etsi multi de absoluta iustitia satisfactorias esse defendant, certamq; rationem à se stantem habere videantur; (nam si Petrus id integrè dependit nomine Ioannis; quod Ioannes Paulo debebat, Paulus iure nihil ampliùs à Ioanne exigere valet) attamen sententia hęc non omni prorsus nodo caret. Quandoquidem si eiusmodi satisfactio esset iusta absolutè, oporteret extare aliquam legem, qua DEVS se obligasset ad acceptandam vnius precationem vel aliam quamcunq; satisfactionem in pœnarum, quas alius debet, compensationem; sed talis forsan nulla extat; vel si qua extat, eam, qui eiusmodi satisfactionem absolutè iustam esse contendunt, in medium proferre deberent.

Dubium habet nō omnino nullum, vnus ne pro altero ex condigno satisfacere queat.

EXEMPLVM, quod pro ratione adferunt, tametsi sit vsitatum, non est tamen satis euidens: Siquidem aliud statuendum videtur de debito reali vel pecuniario, aliud de personali vel pœnali. Nam si quis propter scelus patratum, vel flagitium designatum promeritus est mortem, vel fustigationem, vel aliam pœnam, & adsit quispiam, qui sponte, vel rogatus, vel precio conductus eiusmodi pœnam vel ignominiam pro altero subire velit, non obligatur iudex talem commutationem admittere. Pari modo si quis propter delictum quodcũq; ad metalla vel triremes damnatus alium, qui locum suum expleat, comparet, eundemq; magi-

Non idem videtur iudicium de debito pœnali & pecuniario, quãtum ad hoc vt vnus iustè pro altero satisfaciat.

magiſtratui, à quo ad eiuſmodi pœnam condemnatus fuerat, offerat, ſatis manifeſtum eſt,magiſtratum eiuſmodi compenſationem recipere lege non teneri;eſto in rei locum ſuffectus reo ipſo multò ſit fortior,multóque ad impellendum remos aptior. Quãobrem niſi communis ſententia,& fundamentum præterea, quo indulgentiæ nituntur,ex parte obſtaret, defendi fortaſsis poſſet, eiuſmodi preces ex liberali & ordinaria DEI acceptatione magis ſatisfactorias eſſe, quàm ex abſolutæ iuſtitiæ lege. Etenim cùm is benignus ſit, nolitque cum infirmo plaſmate, ſummo iure agere ordinariè, ſemper tamen liberè, vnius ſatisfactionem pro altero admittere conſueuit.

QVID autem iuſti oratio impetrare queat iniuſto, id peculiarem explicationem non poſtulat:Siquidem ex iis, quæ de orationis vi ex Scripturis allata ſunt, ſatis apertè id conſtat. Solùm hîc repetiuerim, qui quinque ciuitatibus propter decem iuſtos,ſi tot fortè in iis comperti fuiſſent, parcere voluit: qui D. Pauli interceſsione ducentas ſeptuaginta animas à naufragio liberauit: qui toti Iſraëli propter vnius Moyſis orationem pepercit:qui tandem vniuerſam Abimelechi familiam à ſterilitatis vinculo propter Abrahæ interceſsionem abſoluit,aliaque multa & mira propter amicorum ſuorum preces præſtitit, eum vni iniuſto minimè defuturum, ſi iuſtus quiſpiam humiliter id efflagitauerit,ipſeque iniuſtus ſibi non defuerit, hoc eſt, ſaluti ſuæ obicem nullum poſuerit. Quòd ſi qui iuſti pro iniuſtis deprecantes non audiuntur, propter iniuſtorum indignitatem, aut aliquod occultum impedimentum non audiuntur.

Gen.18. Act.27. Exod.32. Gen.20.

Quòd iuſti pro iniuſtis orantes non ſemper audiuntur, id ex praua iniuſtorũ diſpoſitiõe plerunq; prouenit.

SIT ita, inquis; at hinc tamen nondum ſatis liquidum euaſit, iuſtíne oratio alteri per modum debitæ impetrationis valeat; ita vt DEVS de iuſtitia obſtrictus ſit concedere, quod iuſtus pro iniuſto vel altero iuſto petit, modò ex parte illorum nihil obſit, an tantùm ex gratia? Sanè cauſam grauem nullam video, cur peculiaris hac de re quæſtio inſtitui debuerit. Satis enim compertum eſt, quicquid precibus à Deo impetratur,id illius benignitate & miſericordia veriùs niti quàm vlla noſtra iuſtitia. Sed & inter alias quoq; efficacis orationis conditiones vna eſt, vt qui certò impetrare velit quod petit, pro ſeipſo & non pro alio oret. Quamuis ergo iuſti pro aliis iuſtè orantes frequenter impetrent non

Quicquid precibus à Deo impetratur,id totum veriùs illius gratia, quàm vlla noſtra iuſtitia nititur.

non modò temporalia, vt sunt opes, honores, liberi, sanitates, aliaq; eiusmodi complura; verùm etiam spiritalia, vt sunt boni cordis motus, piæ inspirationes, præsidia contra tentationes dæmonisque insidias, & dona quædam interdum rara & peculiaria: hęc omnia tamen impetrant non ex iustitia, sed ex mera DEI gratia, promptaque eiusdem munificentia. Et hoc nobis sat esse debet, vt impigrè pro aliis oremus, aliorumque preces vicissim auidè expetamus.

DE vi tandem orationis, quam iniustus fundit pro iusto vel pro alio iniusto, distinguendum est. Nam si iniustus orat pro alio iusto vel iniusto, in persona Ecclesiæ, vel vt minister Ecclesię vel alterius cuiuslibet non iniusti loco, oratio illius efficax esse potest, vt qui suo nomine, vt persona principalis non agat, sed tantùm vt minister alterius loco. Quòd si verò orat vti persona priuata, sua oratione parum plerunque efficit, vt quæ sit mortua, spiritalique vita omnino destituta: mortuum autem, vt eiusmodi, vitalem operationem edere nequit. Interim DEVS Opt. Max. cuius benignitati nullus modus aut terminus præfigi potest, etiam talem orationem nonnunquam admittit: Nulla est itaq; veræ rationis oratio (oratio enim mortifera, orationis nomen vix meretur) quæ alteri prodesse non queat, etsi causa aliqua impedita non semper prosit.

Iniusti oratio prodest alteri, si orat vt minister Ecclesiæ.

VERVM enimuerò licet apud omnes orthodoxè sentientes certũ sit, orationis robur ad alios quoq; sese diffundere, quæstionem tamen nõnullam habet, an vis illa eò minor semper euadat, quò ad plures sese effundit. De hoc dubio non idem omnium est iudicium, nec idem respondendi modus. Sunt, qui orationem pro multis fusam æquè singulis prodesse iudicent, ac si pro vno tantùm promeretur. Probant: Oratio inter bona spiritalia habetur; Spiritus autem, cùm partis expers sit, cuicũq; communicatur, totus communicatur. Adhęc oratio eo ferè modo ad illos se habet, quibus applicatur, quo lux tedæ ad illos, quibus pręfertur, aut vox præconis ad eos, quibus regium aliquod edictum promulgatur: Atqui vox & lux integra singulis citra vllum omnino alterius pręiudicium communicantur. Denique Hieronymus alicubi asserit, nihil minùs accipi, dum Psalmus pro cunctis animabus recitatur, quàm dum pro singulis decantatur.

Non mediocriter de cons. d. 5.

VERVM vt hæc sententia est parum recepta, ita rationes & firmamenta, quibus nititur, sunt parum quoque firma. Non primum; constat namque latum discrimen intercedere inter spiritum & bonum spiritale: spiritus enim sua natura sectionem fugit, bonum aūt spiritale tam secundùm se, quàm secundùm effectum diuisionem admittit: Planum est enim, omnem omnino orationem suis constare partibus, sed & malum quoq;, quod illius vi profligatur, & bonū rursum, quod per eandem impetratur, non est indiuiduum. Nam & virtutes & dona & gratia, & cætera omnia eiusmodi minimùm secundùm intētionem diuidua sunt; admittunt namque hæc omnia gradus & incrementa. Sic pœnæ quoque malum non est partium exors: Habet enim illud suos gradus, suasque durationes. Culpæ lethales inter se quidem sunt sectiles; aliud enim malum est adulterium, aliud furtum &c. attamen quòd nulla ex illis gratiæ præsentiam ferat, quando ex animæ regno abscedunt, omnes simul abscedunt, & non successione quadam vna post alteram. Nihilominus quòd ea ipsa abscesio non contingat sine pœnitentia, quæ, vt omnis alia dispositio, recipit gradus, fit vt oratio respectu culpę quoque diuiduum effectum sortiatur.

Non idē est spiritus & bonum spiritale, hoc em̄ diuiduū est, ille nequaquam.

NEC secundum rursum, quia vox & lux non liberè agunt, sed naturaliter & necessariò, adeóque in æque propinqua æqualiterque disposita ex æquo agunt. Neq; enim in illarum potestate situm est, vnius aures acriùs ferire, alterius remisiùs; aut vnius oculos clariùs perfundere, alterius obscuriùs; oratio autem eiusdemque vis procedit ex orantis intentione, dependetque ex acceptantis voluntate. Potest hic enim acceptare, pro quibus voluerit, & ille fundere, pro quibus visum fuerit. Quod si similitudo, quæ ex lucis aut vocis ratione petitur, aliquid efficaciter probaret, probaret vtiq; plus quàm oporteret, puta orationem tam iis prodesse, pro quibus non funditur, quàm iis, pro quibus funditur: iisque magis, qui melioris sunt animi. Siquidem fax, quæ in Domini gratiam accenditur, æquè præbet lucem infimo atriensi famulo ac ipsi Domino. Sic lectio, quæ in heri gratiam instituta est, æquè erudit seruos præsentes & audientes ac herum ipsum, & illos magis, qui melioris sunt indolis. Idem statuatur de musica cęterisque similibus.

Lux & vox non liberè agunt, sed naturaliter & necessariò, oratio autem eiusdemq; vis depēdet ex causa libera.

NEC

NEC tertium denique; siquidem Hieronymus loco citato nullam de orationis valore fert legem, aut promulgat sententiam: Solùm autem illorum notat inscitiam, qui maius operæprecium ponebant in orationum numero & multitudine, quàm in earundem feruore & pondere. Scribit autem in hunc modum: Non mediocriter errant, qui bono magno præferunt mediocre bonum. Nonne rationabiliter homo dignitatem amittit, qui vel ieiunium Charitati, aut vigilias præfert sensus integritati? Vt propter abstinentiam immoderatam, aut indiscretam Psalmorum aut officiorum decantationem, aut amentiæ aut tristitiæ notam incurrat? Nunquid multitudine verborum flecti DEVS, vt homo, potest? Non enim verbis tantùm, sed corde orandus est DEVS. Quapropter melior est quinque Psalmorum decantatio cum cordis puritate & serenitate ac spiritali hilaritate, quàm totius Psalterij modulatio cum anxietate cordis ac tristitia. Hæc Hieronymus, quæ nihil planè statuunt de orationis valore.

D.5. de cons.

Hieronym⁹ falsò allegatur pro orationis valore pro multis fusæ.

SED & simpliciter quoque verum est, quod ex Hieronymo adfertur, si ad meriti vel impetrationis rationem referatur. Tantum enim vel amplius quoque meretur, qui pro centum simul orat, quantum qui pro vno tantùm. Sic quoque æquè facile est, donum vel bonum quodcunque impetrare pro mille ac pro vno solo; si non ex orationis pondere, certè ex DEI liberalitate. Denique totam hanc sententiam cum suis fundamẽtis funditus euertit perpetua vniuersalis Ecclesiæ consuetudo: Etenim si tantum prodesset oratio singulis, dum pro multis offertur, quantum si pro vno solo, semper orandum esset pro omnibus & nunquam pro singulis; & tamen Ecclesia, quam pios omnes imitari decet, subinde orat, sicut & Missas quoque celebrat, pro peculiaribus personis & rebus.

Non minus meretur & interdũ non minus quoque impetrat, q orat pro multis, atque qui pro paucis.

Cõsuetudo Ecclesiæ apertè demõstrat orationem minùs prodesse singulis, dũ pro multis offertur, quàm dum pro vno solo.

SVNT alij, qui orationi, de qua hîc sermo est, triplicem valorem assignent, proprium nimirum vel principalem, communem, & medium. Nam vt quoduis pium opus primò omnium suo prodest auctori, mox viuis totius Ecclesiæ membris, iuxta illud: Particeps sum omnium timentium te, postremò illi, in cuius gratiam suscipitur; ita oratio quoque proprius primariúsue viuæ orationis valor, qui vtique vitæ æternæ meritum est, in

Psal. 118.

Triplex cuiusq; pij operis valor iuxta quorundam sententiã.

alterum non transfertur, neque transferri poteſt: Et vt maximè poſſet, precator tamen in alterum transferre non deberet; committeret enim quadantenus contra charitatis ordinem diuinamque inſtitutionem: Vult enim DEVS vnicuique reddere ſecundùm proprium, & non ſecundùm alterius meritum. Idem quoque de illo aſſeri poteſt, quod myſticis Eccleſiæ membris ex alterius bono opere obuenit. Nam ſi diuina ordinatione ex quolibet iuſti opere aliquid redundat in alios iuſtos, quodcunq; tandem illud ſit, propter quod cum omnibus bonis operibus, quæ fiunt in Eccleſia, communicari verè dici poſſunt, illud ſanè non poterit illis adimi, & pro orantis arbitrio in alium transferri: Eſſet hoc enim & contra diuinam ordinationem, & contra communem illam communicationis legem.

MEDIVM autem valorem vt ſibi aſſeruare, ita cuilibet quoque idoneo adiungere licet. Quòd autem medius hic valor ponendus ſit, ex recepto Eccleſiæ vſu manifeſtum eſt: Orat hæc enim per miniſtros ſuos non ſolùm pro viuis & defunctis promiſcuè, verùm etiam pro hoc vel illo viuo vel defuncto determinatè: At fruſtra id faceret, ſi nihil prorſus haberet, quod huic vel illi ſpeciatim adiungere poſſet. Iam ſi medius hic orationis valor, qui ſolus pro orantis arbitrio communicabilis eſt, finitus eſt, vt citra vllam controuerſiam eſt, (ſi enim totus orationis valor finitus eſt, & ita finitus, vt infinitus eſſe non poſſit, multò magis pars eiuſdem valoris finita erit) planum mox fit, orationem minùs profuturam ſingulis, ſi multis ſimul applicetur, quàm ſi vni tantùm. Hoc autem eſt, quod in quæſtionem vocabatur, quodque de orationis valore vſitatiùs tradi conſueuit.

VERVM enimuerò, licet quæ de definito orationis & partium eiuſdem valore hoc loco dicuntur, ſint veriſsima; (neque enim poteſt vllius omnino orationis vis infinita aut incircumſcripta eſſe) attamen quod de tripertito cuiuſq; boni operis fructu hîc & alibi paſsim traditur, nō omnis prorſus difficultatis expers videtur. Primò namq; communis ille valor non ſolùm viuis CHRISTI membris, hoc eſt, iuſtis Deumq; timentibus prodeſſe videtur, verùm etiam mortuis, hoc eſt, iniuſtis & peccatoribus, CHRISTO tamen per fidei ſacramentum incorporatis: Nam & CHRI-

CHRISTVS pro omnibus mortuus & passus est,& Apostolus pro omnibus hominibus orationes & obsecrationes fieri iubet,& Ecclesia publicè pro omnibus orat, & CHRISTVS Dominus non pro amicis tantùm, sed pro inimicis quoque & persecutoribus orare mandat;inimici autē & persecutores, vt eiusmodi,non sunt iusti.Pręterea si solis iustis,vt iusti sunt,communis hic valor communicaretur, consequens fieret, quò quisq; foret iustior,eò plus de eiusmodi valore percepturum, adeóque magis iusti minùs iustis aliquod præiudicium procrearent, quod non videtur verisimile. Deniq; anathema vel excommunicatio iniustis adueniens, cæteris incommodis hoc quoque adiungere communiter dicitur, quòd illos priuet non modò sacrorum susceptione, sed omnium quoque bonorum, quæ in DEI Ecclesia fiunt, participatione.

1.Timoth. 2.
Rationes ostendētes, bona opera, quæ in Ecclesia fiūt, communi quadam ratione non solùm iustis prodesse, verumetiam iniustis.

ADHAEC valor ille generalissimus, quem asignant, aut est finitus, aut infinitus. Non infinitus; aliâs enim cuilibet iusto ex quolibet alterius iusti opere obueniret bonum infinitum, quod est prorsus incredibile, & vt res à DEO sunt constitutæ,prorsus impossibile. Si est autem finitus, vt sanè est, ergo quò plures sunt iusti in Ecclesia, eò minus de communi hoc valore participabunt singuli; atque ita præiudiciale & detrimentosum esset iustis,multos in Ecclesia esse iustos.Et quamuis dici ad hoc queat,quantum hinc decedit,tantum inde,nempe ex multiplicatis plurium iustorum meritis, accedere, falleret hæc tamen exceptio, si tantùm paruulos baptizatos ad iustorum numerum aggregari poneretur;illi enim nulla habent merita propria, neque per ætatem habere possunt,quæ aliis communicentur.

TANDEM non iniuria quæri hoc loco posset; ecquidnam sit communis hic valor, qui in omnia & singula viua Ecclesiæ membra ex quouis bono opere redundare asseritur. Nam si est gratia gratum faciens,sequitur,paruulos regeneratos,ante rationis vsuram extinctos non saluari sola Baptismali gratia.Cùm enim multa quotidie in DEI Ecclesia bona opera edantur, & ipsi sint eorum omnium, quæ fiunt, participes, continuò crescent in gratia: At hoc est contra communem doctorum hominum sententiam, & contra ipsam quoque veritatem.Sequitur nihilominus,adultos nihil quicquam operis molientes, imò somno vacantes in gratia

progressus facere, & cùm pondus gloriæ respondeat quantitati gratiæ, sequitur tandem, vnum propter alterius opus essentiali gloria donari, quod apertè pugnat cum scriptura Christíque & Apostolorum doctrina: Asserunt enim, vnumquemque accepturum, prout gessit in proprio corpore.

Si autem communis hic valor non est gratia, neque gloria, neq; aliquid aliud, quod veri meriti rationem subeat, sicut reuera non est, nisi forsan remotè & impropriè, erit itaque satisfactio, vel boni cuiuspiam impetratio. Solet enim dici, orationem valere per modum meriti, satisfactionis, & impetrationis. At neutrum videtur certum, nam vt pro eo satisfaciam, aut bonum aliquod illi impetrem, de quo nihil cogito, neque cogitare valeo, id videtur admodū admirabile. Nihilominus demus, omnibus istis tribus modis, & aliis præterea nonnullis prodesse, ne quod de Sanctorum communione credimus & profitemur, in dubiū vocare, vel communi doctorum hominum sententiæ obniti videamur; quæri adhuc posset bonúmne illud, quod vni ex alterius bono opere obuenit, obueniat ipsi ex gratia; hoc est, ex mera Dei liberalitate, an ex iustitia: Non ex iustitia, vt videtur, quia Devs nunquam promisisse legitur, se quodcunq; bonum vel donum ei impertiturum, pro quo speciatim nihil petitur. Multò verò minùs, se ex quolibet iusti hominis opere aliquid decerpturum, quod adiungatur cæteris Ecclesiæ membris. Si autem datur non ex lege; sed ex mera gratia & liberalitate, consequens fit, quod de generalissimo illo valore scribitur, non tam certum & apertum esse, quàm certò & apertè passim recipitur & asseritur.

De valore medio similis quæstio moueri posset: An nimirum valor hic sit gratia gratum faciens, aut aliquod veræ rationis meritum. Si est gratia aut vitæ meritum, contra charitatis ordinem committit, qui pro alio orat, aut aliud bonū opus eidem applicat. Nam & debita gloria se priuat, & Devm remissiùs quàm par est amat: Quandoquidem gratiæ magnitudinem cōsequitur magnitudo dilectionis. Si est autem quiddam à vitę merito vel gratia diuersum, puta satisfactio, defensio, conseruatio, exuscitatio, vel impetratio, &c. quæro, vt antè, an quod inde obuenit, obueniat ex gratia, an ex iustitia: nō ex iustitia propter causas antè assignatas; si autem ex gratia, quod opinio habet, fundamento nō satis certo nititur.

nititur: Siquidem quæ ex ſola DEI liberalitate dependent, ea quandoque eueniunt, quandoque non eueniunt. Cùm ergo de medio hoc valore non habeatur certa reuelatio, neque certa promiſsio, neque expreſſa quoque ſcripturæ traditio, neque auctoritas tandem omni exceptione maior, dubitari queat, conſultúmne ſit, de eo pronunciare tanquam de re modis omnibus certa.

Non ſemper neque certò obuenit, quæ ex ſola gratia obueniũt.

SED neq; ſatis conſtanter quoq; hîc loquũtur: Dicunt enim, ſi oratio vel aliud bonũ opus applicetur vni alicui in primo gradu, & poſtea alteri, & rurſum alteri, & ſic deinceps in gradibus inferioribus, illis etiam ſecundarias illas applicationes prodeſſe: neq; primo tamen ex multiplicatis illis applicationibus quicq̃ omnino decedere. At difficile eſt intellectu, quomodo totus hic medius valor maneat penes primũ, & ſecundariis nihilominus aliquod inde emolumentũ obueniat. Niſi forſan dixerint, quod primo obuenit, ex iuſtitia obuenire, quod autem aliis, ex gratia & liberalitate. At iam ſæpe dictum eſt, quod fit ex pura gratia & liberalitate, id ad certam regulam reduci non poſſe. Sequitur hinc quoq; medium illum valorẽ non eſſe determinatũ; vt qui pluribus prodeſſe queat citra alterius præiudicium. Patet itaq; quod de triplici orationis valore traditur, non parum multis difficultatibus expoſitum eſſe.

Quod de communi, proprio, & medio orationis valore dicitur, magnis difficultatibus expoſitum eſſe.

ILLO proinde, quod de communi, proprio, & medio orationis valore dicitur, pro ſuo valore in medio relicto; eo autẽ, quod de orationis valore in ratione meriti, ſolutionis, & impetrationis paulò antè explicabatur, repetito, ad id, quod in quæſtionem vocatum eſt, paucis reſponderi poteſt, orationem pro multis fuſam per viam ſolutionis vel ſatisfactionis non tantum prodeſſe ſingulis, quantum profuiſſet, ſi vni tantùm, aut paucioribus fuiſſet applicata: ſiquidem orationis vis in ratione ſatisfactionis non eſt infinita, ſed finita; prout orantis quoque feruor, conatus, charitas, & ipſius rei difficultas, & cætera omnia, quæ orationem comitantur, ſunt finita, ſuiſque limitibus circumſcripta; atqui omne finitum in partes diſſectum, fit minus.

Oratio per viam ſolutionis plus prodeſt, ſi paucis applicetur, quã ſi multis.

CAETERVM plúſne valeat oratio per modum ſatisfactionis iis, qui maiori pollent ſanctitate, illud diſputatione non indiget; ſiquidem oratio non prodeſt alteri per viam ſolutionis ex ſe aut naturaliter, ſed tantùm ſecundùm orantis intentionem & voluntatem. Quamobrem ſi is, dum pro multis precatur, pro multis ſatisfacere inſtituit, pro multis, quod ad ſe attinet, & operis ſatis-

Oratio per viam ſatisfactiõis multis applicata, nõ prodeſt illis magis, qui aliis ſunt ſanctiores.

satisfactorij ratio fert, satisfaciet; si æqualiter, equaliter; si inæqualiter, inæqualiter. Neq; exemplum, quo quidam oppositum probáre nituntur, ad rem facit: aiunt enim, medicinam ibi potentiùs operari, vbi compererit subiectum magis dispositum: Quandoquidem medicina operatur naturaliter, nimirum secundùm ægri corporis modum. Si tamen subiectum esset omnino indispositum, hoc est, mortifero peccato obnoxium, nihil illi prodesset impensa satisfactio per modum iustitiæ, sed tantùm per modum liberalis cuiusdam donationis; DEVS enim nullo modo admittere tenetur, quod pro peccatore offertur, etsi clementer sæpe admittat.

Oratio per viam meriti congrui, aut per modum liberalis cuiusdã impetrationis æquè impetrare & mereri potest pro multis atq; pro vno.

SI autem consideremus orationem, vt valet per viam meriti congrui (condignum enim meritum hìc locum non habet) vel per modum liberalis cuiusdã impetrationis, in idem penè redit, pro multísne ores, an pro paucis. Nam cùm hic valor non nitatur certa aliqua lege, sed sola DEI liberalitate, potest is æquè illam admittere pro mille ac pro vno; pro iniusto & scelerato ac pro iusto. Solet nihilominus familiariùs admittere pro iustis quàm pro iniustis; vsitatiùs rursum pro magis iustis quàm pro minùs iustis. Veruntamen quia DEVS neque ex certa promissione, neque ex operis quoque natura obligatus est id concedere, quod pro altero petitur, non est certum semper, an oblatas preces admittat, quibúsue ex pluribus petita indulgeat.

AT credi nihilominus potest, liberè & amicè illud facere, quod amicus amici causa facere consueuit. Vt ergo amicus amici preces pro altero oblatas, (modò iustum & honestum sit, quod petitur) plerunque admittit; ita DEVS quoque eiusmodi preces frequentiùs admittit. Attamen si id non faceret, non posset de vlla omnino iniustitia insimulari; quia nihil debet homini, quod
Exod. 32. ipsi certò non promisit. Ex Scripturis habemus, DEVM aliquan-
2. Cor. 12. do iniustis pepercisse propter iustorum preces: Interdum verò ne
Ezech. 14. ipsos quidem iustos, pro se orantes audiuisse: Quandoque autem oppositum factum legimus, puta iustos supplices ipsi factos à clade impendēte liberasse: iniustos autem & sceleratos in interitum ruere permisisse. Quæ omnia ostendunt, orationis euentum non semper constantem & certum esse.

TANDEM

TANDEM ad meritum proprium quod spectat, non minùs communiter merentur, qui pro multis precantur quàm qui pro paucis, aut vno tantùm; imò plerunque magis. Eò namq; cæteris exæquatis vnumquodq; opus est magis meritoriũ, quò ex maiori charitatis feruore est ortum; at eò incensior videtur charitas, quò ad plures sese diffundit. Sed & dubium quoque nullum est, quin CHRISTVS eiusmodi orandi modum tradiderit, qui DEO omnium sit gratissimus, at tota Dominica oratio multitudinis numero est accommodata.

Communi lege non minùs merentur, qui pro multis simul orat, atque qui pro vno tantùm.

DIXERIM, orationem magis plerunq; meritoriam esse, quę pro pluribus funditur. Nam qui maiori ardore, deuotione, vel attẽtione oraret pro vno aliquo sibi charo, quàm pro multis, plus mereretur pro vno illo orando feruidè, quàm pro multis tepidè. Sic magis satisfactorium & interdum non minùs meritorium est, orare pro inimicis & persecutoribus, quàm pro amicis, quia hoc illo minoris difficultatis est, secundùm se tamen absolutè vt melius est amare amicum & iustum, quàm inimicum & iniustum; ita melius est quoq; orare pro iusto & amico, quã inimico & iniusto. Quamuis autem oratio pro multis fusa sæpe magis sit meritoria, non semper tamen est magis impetratoria: Quia in magno hominum cœtu multi semper comperiuntur, qui eo beneficio indigni sunt, quod intercessor sua oratione impetrare nititur. Verùm de orationis viribus satis; proximum est, vt de iis nunc agamus, quæ orationis vim promouere vel impedire nata sunt.

De præparatione, aliisq; nonnullis, quæ orationis vim, si adsint, promouere nata sunt.

CAPVT QVINTVM.

MAGNAS esse orationis vires, illustresq; eiusdem fructus, ostensum est hactenus: Verùm quòd magna ea in re appareat disparitas (comperiuntur enim, qui plurimùm hîc proficiunt; alij qui parum aut nihil omnino; nonnulli quoque, qui detrimentum ex sua oratione capiunt) priùs vnde nam tanta illa disparitas proueniat, inuestigandum videtur, quàm vlla omnino de orationis necessitate disputatio instituatur; nam alicundè prouenire indubitatum est.

Non omnes, qui orationi vacant, parẽ ex oratione fructũ referunt.

Tres sæpe in oratione personæ interueniunt.

Caeterum cùm tres in oratione personæ interuenire queant,& sæpe quoque interuenire soleant; vna quæ orat, altera, ad quam oratio dirigitur, siue cuius auxilium imploratur, quæ plerunque Devs est; tertia, pro qua oratur, necessum est,vt illa effectuum dissimilitudo, vel ex dispari illorum qualitate nascatur, qui orationem fundunt; aut ex diuersa eorum conditione & statu,pro quibus oratur,vel certè ex dissimili illius volũtate, ad quem oratio dirigitur,quod tamen non admodum fit verisimile. Nam etsi Devs Opt. Max. liberè donet: (neque enim vlli debitor est, nisi certa aliqua promissione seipsum debitorem alicuius constituerit) attamen quia summè bonus summéque benignus & potens est, nulli, quod ad se quidem attinet, opem suam denegat. Prouenit itaque discrimen illud aut ex eorum discrimine, qui orationi incumbunt, aut ex eorum sanè, pro quibus preces fiunt.

Ex parte precantis oratio perficitur & vitiatur, vt quoduis aliud opus humanum; nempe ex obiecto, fine, modo, tempore, loco,cæterisque substantiam illius comitantibus vel circumstantibus. Vt ergo ieiunium,eleemosyna,aliáque pietatis officia Deo sunt grata & fructuosa, quæ omnibus suis necessariis circumstantiis ritè sunt ornata, suisque partibus & qualitatibus integrè perfecta;ita quoque oratio.Rursum vt eleemosyna, vel ieiunium, vel aliud quodcunque opus genere suo bonum,censetur vitiosum,& ob id inutile, quòd vna vel pluribus necessariis partibus vel circumstantiis destituitur; & eò quidem vitiosius,quò pluribus magisque necessariis partibus & circumstantiis destituitur; ita quoque oratio.

Orationem eadē inficiunt vel perficiunt,quę ieiunium vel eleemosynam.

Quomodo oratio vitium contrahat ex obiecto, fine vel modo.

Ex parte obiecti oratio vitiatur, cùm petitur aliquid iniustum, aut inhonestum, aut immoderatum, hoc est,petentis conditioni vel sorti non satis consentaneum, etiamsi secundùm se non sit turpe aut inhonestum; vt si pes sua sorte non contentus, ambiat ea,quæ sunt oculi,aut manus ea, quæ sunt cordis vel capitis.Ex fine deformatur oratio,quando precator orationem suam non refert ad Dei gloriam, vel aliam honestam causam, sed ad iniquam sui existimationem, vel ad aliam quamcunque rem turpem. Ex modo vitium contrahit oratio, dum ea per solas preces ambiuntur, quæ diuina ordinatione & institutione, labore, studio,

dio, consilio, aliisque id genus mediis obtinenda sunt, vel certè absque illis obuenire communiter solita non sunt. Ex loco, tempore, cæterisque similibus similia inconuenientia peti possunt: satis enim compertum est, non omnia conuenire omni loco aut tempori.

At quia rectum est μέτρον sui & obliqui, haud difficulter de iis constabit, quæ orationis fructum impediunt, si certò de iis constiterit, quæ eiusdem vires & robur augere nata sunt. Sunt autem eiusmodi tria potissimùm, præparatio videlicet, deuotio, & attentio. De deuotione primariisque eiusdem causis actum est tractationis huius initio. Quæ autem de peculiaribus quibusdam eiusdem causis, ibi prætermissa sunt, ea ad segmenti huius finem breuiter adiicientur. De attentione autem, quòd latè pateat, pluresque difficultates offerat, peculiare caput instituemus. De præparatione verò ea solùm hoc segmento in mediũ adferentur, quæ vel necessaria vel ad rem admodum opportuna videbuntur.

Tria orationis fructum augere nata sunt.

Caeterum ad idoneam præparationem multa deposcuntur, & eò quidem plura & maiora, quò precaturus qui audiatur minùs videtur aptus. Pluribus enim præsidiis indiget peccator, vt petita consequatur, quàm iustus; & hic rursum plura, quàm cœlesti gloria iam donatus. Primus autem præparationis gradus, quo ad maiestatis thronum aditum sibi munire peccator debet, est admissorum scelerum cognitio & detestatio. Meritò enim eiusmodi propter peccatorum sordes se non modò, qui quicquam à Deo impetret, indignum censebit; verùm etiam qui in illius conspectum, aliquid ab eo petiturus, prodeat. Quòd si delictorum recordatione eum doloris sensum non capit, quem iure capere debebat, saltem doleat, quòd iustum doloris sensum adferre non valeat.

Quomodo precator affectus esse debeat, q oratione sua aliquid à Deo impetrare studet.

Verum quia sunt quædam scelera, quæ maximè obstant, quò minùs Devs precationem nostram audiat, vt vis, rapinæ, cædes, insontium oppressiones, aliáque his cognata, qui repulsam ferre non volunt, manum contineant à cæde & sanguine, omníque alia violentia & crudelitate; linguam à conuiciis & maledictis; cæteras denique animæ vires à cæteris flagitiis & noxis. Constat enim, hæc omnia orationis robur vel omnino frangere, vel multùm certè infirmare; notum est illud Esaiæ:

Orationis fructũ præcipuè impediunt vis, pauperumque oppressio.

Cap.1. *Cùm extenderitis manus vestras, auertam òculos meos à vobis, & cùm multiplicaueritis orationem, non audiam; manus enim vestræ sanguine plenæ sunt.* Imò verò non modò à pauperum vexatione eum desistere oportebit, qui aliquid à DEO impetrare voluerit, verùm benignè quoque eisdem facere; scriptum est enim: *Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur.* Est itaque primus præparationis gradus pœnitentia: quæ vsque adeò ad hanc rem est necessaria, vt iustos quoque nedum iniustos & peccatores à sui accusatione orationis exordium facere conueniat.

Prouerb.21.

Prouerb.18.

SED nunquid, ais, peccant, aut frustra omnino laborant, qui citra pœnitentiam orant? de priuata oratione neutrum est asserendum; de publica nonnulli dubitant; sed citra causam, nisi forsan de liturgicis & sacramentalibus precibus agant, non etiam de horis Canonicis. Nam si peccator horarias, vel alias quascunque preces publicè citra aliorum scandalum recitans vel decantans peccat, aut peccat propter irreuerentiam, eò nimirum, quòd indignus sit, qui DEVM, aliquid ab eo petiturus, adeat; vel ratione officij, ea videlicet de causa, quòd munus publicè precandi gratiam exigat. At neutrum horum rationi videtur consentaneum. Non primum, nam aliâs homini peccatori ne priuatim quidem DEVM rogare eiúsue opem implorare fas esset: Nam ad irreuerentiam quod attinet, par vtrobique est ratio. Sed hoc falsum & à ratione alienum est: Quandoquidem homo peccator diuino naturalíque iure seipsum diligere obligatur; potest ergo, imò verò animæ & corporis sui salutem optare debet. Quodcunque autem desiderare fas est, hoc à DEO expetere nefas non est. Neque secundum rursum, nam si ratione officij nefas id foret, consequens fieret, qui ius dicere, aut sacra profiteri, aut aliud quodcunque munus ex officio obire tenerētur, eos, nisi in charitate id obirent, noxam incursuros: Siquidem illud Deuteron. *Quod iustum est, iustè exequere*, quod contra communem sententiam allegare solent, ex æquo affatur omnes, cuicunque honesto muneri mancipatos; sed nullus, opinor, facilè istuc admiserit: Esset enim legem CHRISTI, quæ iugum suaue & onus leue appellatur, in onus importabile vertere. Non ergo peccant, qui peccato aliquo præsertim occulto constricti preces Canonicas publicè decantant vel recitant, multò verò minùs qui priuatim orant.

Nō peccant, qui peccatis obstricti Deum inuocant.

Cap.16.

Matth.11.

AT quamuis res ita habeat, distinguendum est tamen inter peccantes & peccatores, hoc est, inter eos, qui peccati reatu tenētur obstricti, cuiusmodi sunt, qui DEVM aliquando offenderunt, neq; tamen ex animo adhuc resipiunt; & eos qui actu in id, quod lege vetitum est, feruntur, siue qui id à DEO petunt, quod citra certam noxam obtinere non possunt. Quandoquidem solus peccati reatus (modò scandalum desit) veræ orationis rationem non tollit; tollit tamen bonam effectus illius partem: Siquidem eiusmodi oratio, neque de condigno est meritoria, neq; de iustitia quoque est satisfactoria. At verò qui prudentes improba efflagitant, DEVM, quod nefarium est, peccati auctorem & promotorem constituunt; sunt tamen qui non solùm peccantes, sed eos etiam, qui ita comparati sunt, vt neque à peccato desistant, neque desistere proponant, ob insignem impudentiam, qua beneficium ab eo petunt, à cuius offensa desistere non volunt, citra nouam culpam orare non posse contendant; verùm horum sententia à ratione & iugi CHRISTI suauitate est prorsus aliena; sicut illorum quoque, qui dubitant, inter deprauaténe vel vitiosè orātes censendi sint, quia ita quippiam à DEO petunt, vt suam tamen voluntatem diuinæ voluntati non submittant. Quandoquidem nemo nescit, insignis cuiusdam insolentiæ esse, suam voluntatem compertæ DEI voluntati nolle submittere. Quis enim eum ferat, qui non dico DEO, sed vulgari quoque homini eiusmodi petitionem offerat: Domine fiat in hac re, quod ego desidero, non quod tu decreuisti, vel iustè decernere potuisti. Taceo, hūc orandi modum disertè pugnare cum tota CHRISTI vita manifestáque eiusdem doctrina. Neque enim is orare nos docuit; Pater fiat voluntas mea; sed fiat voluntas tua, sicut in cœlo & in terra: neq; dum passionis calicem deprecabatur, suam voluntatem fieri volebat, sed Patris: *Veruntamen*, ait, *non sicut ego volo, sed sicut tu.*

Non eandem peccatorum & peccantium Deum inuocantium esse ratio.

Non benè orāt, qui suā compertæ Dei volūtati voluntatē submittere recusant.

Matth. 6.

Matth. 26.
Luc. 22.

HINC tamen non sequitur, si cui fortè DEVS damnationem suam prædixisset, vel interminatus esset, illi salutaria petere non licere: DEVS enim & natura iubent, vt nos ipsos diligamus, adeóque vt salutem nostram desideremus & procuremus, cōtra quam naturæ legem nihil existimandus est absolutè præcipere. Quamobrem damnationis prædictione vel comminatione nō obstante, homo totis viribus saluti suæ procurandæ insistere, certoq; sibi per-

Potest is licitè salutē suā procurare & pro illa Deum rogare, cui Deus dānationem est comminatus.

persuadere debet, Deum nulla bonorum aut malorum operum habita ratione istud absolutè non velle, sed finali tantùm posita obstinatione. Secùs res haberet, si certò constaret id, quod diximus, absolutè illum velle. Nam etsi non obligemur id velle, quod vult Deus consequenter vel conditionaliter, quia non tenemur velle conditionem, quam voluntas illa ponit; puta obstinationē in peccato, vel aliquid aliud eiusmodi, tenemur tamen id velle, quod certò nobis constat illum absolutè, determinatè, vel antecedenter velle, quale est, quod hîc ponebamus. At de hoc præparationis gradu satis.

ALIVD præparationis membrum vel medium assignari solet fides, de hac Christus in Euangelio ita concionatur: *Amen dico vobis, si habueritis fidem, & non hæsitaueritis, non solùm de ficulnea facietis; sed & si monti huic dixeritis, Tolle, & iacta te in mare, fiet. Et omnia quæcūq; petieritis in oratione credentes, accipietis.* Et alio rursum loco: *Si potes credere, omnia sunt poßibilia credenti.* Pertinet huc quoq; illud Augustini: Si fides deficit, oratio periit. Et illud Bernardi: Cœlesti benedictione indignus conuincitur, qui Deum dubio quærit affectu. Et illud itidem Ignatij: Noli dubio esse animo in oratione; Beatus est, qui non dubitauerit. Et illud tandem Apostoli Iacobi: *Si quis vestrûm indiget sapientia, postulet à Deo & dabitur ei. Postulet autem in fide nihil hæsitans: Qui enim hæsitat, similis est fluctui maris, qui à vento mouetur, & circumfertur. Non ergo extimet homo ille, quòd accipiet aliquid à Deo.* Hæc illi. Qui ergo orando petita vult impetrare, ne Apostoli Petri vestigiis insistat. Hic enim cùm precibus impetrasset, vt pedes super aqua ad Iesum veniret, ventiq; procellam inter ambulandū animaduertisset, statim animo cōcidit, mergiq; cœpit. Quare etiā meritò illud Christi audiuit: *Modicæ fidei quare dubitasti?* Sed Abrahamum, qui teste Apostolo, *Contra spem in spem credidit; neq; infirmatus est in fide, corpus suum emortuum considerans*, imitetur.

[Margin: Matth. 21. — Oratio, vt sit efficax, postulat fidem. — Matth. 9. — De ver. Do. — Cap. 1. — Matth. 14. — Rom. 4.]

Ex fide autem, quæ summam Dei Opt. Max. potentiam, summamque eiusdem clementiam, & misericordiam nobis ob oculos ponit, naturali quadam συνεπεία consequitur fiducia. Qui enim seriò animo pertractat, eum, quē inuocat, summè esse potentem, summeque clementem, fieri vix potest, vt non omnia bona de ipso sibi promittat, cunctaque, quæ iustè petiuerit, sese obtenturum non speret. Ast verò, præter fiduciam illam, quæ pro-

ximè

ximè ex fide procreatur, & ab efficaci oratione abesse non debet, sunt alia complura, eaque non vulgaria, quæ certam impetrandi spem faciunt. Est inprimis ipsa propensa in nos Dei voluntas. Est summa eiusdem in omnibus dictis & promissis veracitas. Est numerus eorum, qui Deum exorarunt penè infinitus. Est summus ille mediator & deprecator, qui nobis semper præstò adest, Christus Dominus, de quo ita scribit discipulus dilectus: *Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem, Iesum Christum iustum: Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris.* 1.Ioan.2.

Multa sunt quæ excitāt nostram in Deo fiduciā.

EODEM spectant hæc Apostoli Pauli: *Christus Iesus, qui mortuus est, imò qui & resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.* Rom.8. Et infrà: *Vnus enim est* DEVS, *vnus & mediator* DEI *& hominum, homo Christus Iesus.* 1.Tim.2. Et ad Hebræos rursum: *Debuit per omnia fratribus assimilari, vt misericors fieret, & fidelis pontifex ad Deum.* Hebr.2. Quamuis ergo nos, qui petita impetremus, indigni simus, attamen Christo Iesu patrono optimo intercedente, Deum nobis omnia, quæ rite per illum petiuerimus, concessurum sperare debemus. Denique nostræ deprecationis auctor est Spiritus sanctus (*accepimus enim Spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamamus Abba pater.*) Rom.8. Hic autem nostram infirmitatem, nostramque in hoc precandi munere inscitiam non modò adiuuat, sed ipse quoque gemitibus inenarrabilibus pro nobis postulat. Rom.8. Quòd si qua interdum titubatio obrepserit, voce Apostolorum vsi, dicamus: *Domine, adauge nobis fidem.* Luc.17.

AT verò haud magna cum re, fide & spe instructi ad orandum nos accingemus, si in Dei vel proximi odio obstinatè perstiterimus, hoc est, si vtriusque dilectionem vel ea, quæ viam ad illam muniunt, vt sunt pœnitentia, melioris vitę propositum, obseruandæ legis studium, aliaque eiusmodi huc non attulerimus. Nam etsi sacræ literæ non ita perspicuè & clarè de charitate agāt atque de fide & spe; ea tamen ponunt, ex quibus, vt orationis fructu certò potiare opus esse charitatis semine, non omnino obscurè colligitur. Tradunt enim, eorum preces audiri, qui Dei mādata seruant, qui Deum timent, qui conscientiam mundam obtinent, aliaque eiusmodi, quæ omnia ad charitatem pertinent: *Si*, inquit Christus, *manseritis in me, & verba mea in vobis manserint, quodcunq; volueritis petetis, & fiet vobis.* Ioan.15.

Qui orationem suam vult exaudiri, vitam suam emendet oportet.

HVC

1.Ioan 3. HVC quoque facit illud Ioannis: *Chariſsimi,ſi cor noſtrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum, & quicquid petierimus,accipiemus ab eo,quia mandata eius cuſtodimus, & ea, quæ ſunt placita coram eo, facimus.* Et illud item Prophetæ Regij: *Voluntatem timentium ſe faciet, & deprecationem eorum exaudiet, & ſaluos faciet eos.* Eſt hîc ſermo de caſto & filiali timore. Qui igitur DEVM caſtè non timet, qui eius mandata non ſeruat, neque vt ea ſeruet, quicquam penſi habet, qui conſcientiam ſuam non mundat, neque ad eius munditiam anhelat, quomodo oratione ſua rem magnam faciet? Denique ſuprà oſtenſum eſt, efficaciter precaturo neceſſariam eſſe pœnitentiam; at hæc ſi vera & conſummata eſt, ſine gratia & charitate non eſt: Fructuoſam proinde orationem facturus enixè contendat neceſſum eſt, vt ſecundùm fidem & ſpem, DEI & proximi charitatem huc quoque adferat.

Pſal. 144.

PORRO autem præter ſcelerum deteſtationem & fidem, cæteraque, quæ ad efficacem orationem neceſſaria hactenus oſtendimus, adeſſe quoque debet magna quædam animi ſubmiſsio, ſuique ipſius abiectio. Qui enim ita comparati ſunt, vt ſe propter egregias virtutes dignos qui audiantur cenſeant, illi orando laterem lauant. Contrà verò qui ita affecti ad orationem accedunt, vt ſe propter quotidianos defectus, quibus ſe obſtrictos agnoſcunt, crebraſque offenſiones & inſignem ingratitudinem omni DEI fauore, gratia, & beneuolentia indignos prorſus iudicent, illi diuinis donis ac beneficiis capeſſendis maximè idoneos capaceſque ſeſe reddunt; ſcriptum eſt enim: *Reſpexit in orationem humilium, & non ſpreuit preces eorum.* Cui cognatum eſt illud CHRISTI: *Qui ſe exaltat, humiliabitur; Qui autem ſe humiliat, exaltabitur.* Et illud Apoſtoli Petri: *DEVS ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam.* Et illud tandem Gregorij: Ille veram DEO orationem exhibet, qui ſemetipſum, quia puluis eſt, humiliter videt; qui ſibi nihil virtutis tribuit; qui bona, quæ agit, eſſe de conditoris miſericordia recognoſcit.

Qui repulſam pati nō volet, ille animi ſubmiſſionem ad orationem adferat neceſſum eſt.

Pſalm. 101.

Matth. 23. Luc. 14. 18. 1. Pet. 5. 20. Moral.

LVCVLENTVM humilis deprecationis exemplum ſuppeditat nobis publicanus ille Euangelicus, qui longè conſiſtens ne oculos quidem ad cœlum tollere audebat, ſed terram ſpectans, DEVS, inquiebat, *propitius eſto mihi peccatori.* Et mulier illa peccatrix, quæ dolore commota ſtans retrò, Domini pedes lachrymis perfun-

Luc. 18. Luc. 7.

perfundebat. Vterque quantum orationi pondus adferat humilitas Christiana satis declarat. Sed & CHRISTVS Dominus quoque insigne humilitatis exemplum in oratione præbuit, dum & genibus nixus,& in faciem prolapsus cœlestem patrem ita orauit: *Pater; si possibele est, transeat à me calix iste, veruntamen non mea, sed tua voluntas fiat.* De beata Virgine quoque legitur, DEVM illius humilitatem præ cæteris omnibus virtutibus,quibus cumulata erat, præcipuè spectasse.

Luc.22. Matth.26. Marc.14. Luc.1.

AB hac autem humilitate procul aberat Pharisæus ille, qui stans ita orabat: *DEVS gratias ago tibi,quia non sum sicut cæteri homines.* Tum illi,quos CHRISTVS Dominus in vicis & platearum angulis,quò ab hominibus viderentur, orare consueuisse commemorat. Oportet autem eum, qui salubriter precari & exaudiri vult, non solùm humilem affectum ad orationem adferre; sed humilem quoq; submissumq; intellectum. Qualem illi non adferunt, qui quadā fatali necessitate omnia euenire cōtendunt;aut Deum inferiora hæc & sublunaria,quasi aliena,& ad se nihil pertinentia, nihil quicquā curare sacrilegè statuunt.Nam etsi eiusmodi homines quandoq; orent, humilisq; precatoris speciem præ se ferant; attamen quia orationis necessitatem excludunt, fatóque vel casui omnia adscribunt,nunquam istuc ex animo faciunt,sed fictè & simulatoriè.

Luc.18. Matth.6.

Oratio quæ efficax futura est, nō solùm humilem affectum postulat,sed humilem quoque intellectum.

AD humilitatem, de qua hîc disserimus,pertinet etiā supplicum benignitas, & in rebus aduersis patientia: facilè namq; Deus illos precantes audit,qui propter Christum vel iustitiā malè habiti,vel alias iniustè vexati,vel morbo quoq; vel alia quacunq; miseria vel calamitate presi, æquo patientiq; animo ferunt. Et inter hos eos familiarisimè audire solet, qui graui iniuria à quocunq; affecti adeò vindictam nullam expetunt, vt seriò quoq; & feruidè pro persequentibus vel iniuriam inferentibus orent, magisque doleant de illorum peccato,quàm de suo incommodo. Est enim res hæc planè heroica, neque prodire potest, nisi ex magna quadam charitate animique perfectione. Quò autem quisque precator est perfectior, eò qui audiatur est dignior.

Præ cæteris facilè orantes audiuntur, qui iniuriarū immemores pro persequētibus & calūniantibus orant.

EADEM quoq; de causa solitariam vereq; religiosam vitam agentium preces efficaciores plerunq; & fructuosiores solēt esse, quàm hominum opibus cæterisq; seculi huius cōmodis affluen-

ff tium.

tium. Nam quò mēs à rebus curisq; terrenis magis eſt ſeiuncta, eò intenſiùs fertur in DEVM: Quò autem feruentiùs in DEVM aſſurgit, eò etiam ardētiores preces fundit. Quò autem preces fuerint ardentiores, eò ad quiduis impetrandum habentur efficaciores. Atque huc ſpectant, qui de orationis viribus diſputantes, eam cæteris potentiorem ſtatuunt, quæ cæteris eſt ſpiritalior. Spiritaliorem autem eam dicunt, quæ à carnalium deſideriorum terrenorumq; negotiorum ſordibus eſt defæcatior, & ab inanium phantaſmatum tricis expeditior.

Quò oratio eſt ſpiritalior eò plerunque eſt efficacior.

RITE tandem ad orationē preparatus accedit, qui ne abſq; aliarum virtutum comitatu huc accedat, quantum in ſe eſt, cōtendit. Nam qui orat, & malè agere non ceſſat, vel cæterarum virtutum actus non curat, puluerem in aërem quodammodo iactat.

Oratio aliarum virtutum comitatum depoſcit.

INTER externa autem præſidia, quæ orationem non modò ornant, ſed vires illius vehementer quoq; augent, præcipuè cenſeri ſolent ieiunium & eleemoſyna. Nam qui cibo vel potu ſunt onuſti, horum mens ita plerunque eſt oppreſſa, vt neque DEVM intueri, neque quid ſibi velit oratio ſatis cogitare valeant. Sed & eleemoſyna quoque magnam cum oratione ſocietatem habet: Quis enim cui facultas ſit benignè faciendi, neque opitulatur tamen proximo & fratri, qui aliena ope indiget, charitate ſe præditum dicere audeat? Quo autem ore is DEI auxilium implorabit, qui fratrē odit, aut miſeriam illius quaſi nihil ad ſe pertinentem deſpicit?

Ieiunium & eleemoſyna multū virium addunt orationi.

QVID? quòd non aliarum virtutum piorumq; & ſtudioſorū operum comitatus tantùm orationis robur augeat, eiuſdemque vim intendat, ſed hominum quoque comprecantium ſocietas? Fieri enim vix poteſt, vt multorum preces pacis & charitatis vinculo inter ſe coniunctorum non audiantur; neque enim fruſtra à CHRISTO dictum eſſe putandum eſt: *Si duo vel tres ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re, quamcunque petierint, fiet illis à Patre meo, qui eſt in cœlis.* Sed neque citra cauſam quoque Eccleſia Catholica cùm calamitas aliqua impendit, aut grauis aliqua neceſsitas premit, communes publicaſque preces & litanias indicit: Siquidem per Spiritumſanctum edocta intelligit, fideles plus poſſe, dum ſimul ad publicas communeſq; preces in Domino conueniunt, quàm dum ſinguli domi ſeorſum precantur.

Societas cōprecantium orationis vim intendit.

Matth. 18.

Ex

Ex hoc autem principio, quod verum & in diuinis literis fundatum est, sequitur, eam orationem efficaciorem esse, quæ pro vniuersali Ecclesiæ bono, & ex communi eiusdem præcepto funditur, quàm quæ promitur pro quocunq; priuato & liberè. Sequitur ęquè, potentiores Deoq; acceptiores illas esse preces, quæ offeruntur pro regibus, principibus, aliisq; in potestate constitutis, quàm quæ pro quibuscunq; inferioribus: siquidem quò bonum est communius, eò est diuinius. Reges autem & viri principes, cæterique in magistratu collocati communem & publicam personam sustinent.

Salubriꝰ oratur pro regibus, cæterisq; in potestate constitutis quàm pro priuatis.

DEVOTIONEM feruensq; & incensum ad Deum resq; diuinas studiũ orationis vires augere nemo dubitat. Vnde quotquot de orationis comitibus aut eiusdem circumstantiis scribunt, ad vnum oēs ardentem animi contentionem inter cęteras fructuosę orationis conditiones referunt. At dubium interim nonnullũ habet, internáne animi deuotio spiritusq; feruor orationis pondus, eiusdemq; meritum ita augeat intendatq;, vt eius oppositũ, hoc est, tepiditas, deuotionísue vacuitas noxam aliquam adducat.

Deuotio & feruor orationem vegetant, eiusq; robur augent.

SANE diuinæ literę aliquid eiusmodi insinuant; notum est em̃ illud Apocalypsis: *Vtinam calidus aut frigidus esses, sed quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo.* Hìc neutiquã obscurè indicatur, tepidos Deo inuisos esse, Deus aũt solùm peccatum, & hominem propter peccatum inuisum habet. Cognatũ huic est illud Hieremiæ: *Maledictus, qui facit opus Dei negligenter.* At idem sonare videtur tepidè facere & negligenter facere: Sicut è diuerso ardenter vel calidè facere & diligenter facere. Ad hæc Dñs per Michæam requirit, vt sollicitè coram illo ambulemus. Eandem quoq; sollicitudinẽ exigit à nobis Apostolus; ait enim: *Honore inuicē præuenientes, sollicitudine non pigri, spiritu feruentes, Domino seruientes.* Sollicitudo autem includit studium, curam, & diligentiam. Deniq; qui orationem omnis feruoris & deuotionis exortem DEO offert, haud absimilis illi videtur, qui cùm possit sanum & integrum, claudum & morbidum pecus DEO offert: in veteri autem lege nefas erat, claudum, aut cæcum, aut debile animal DEO offerre.

Apocal. 3.

Cap. 48.

Mich. 6.

Rom. 12.

PROFECTO sunt isthæc talia, quæ tepidos omnes iure meritóq; terrere & excitare debeant. Nihilominus si ad legis præuaricationem nõ deposcitur certa animi cõtentio; sed, vt legis præ-

uaricator sis veréq; dicaris, sat est, si quouis modo contra præceptum vel legem agas, videri queat talismodi animi cõtentionem vel intentionem ad legis obseruationem necessariò non deposci; sed vt peccatum vites, sat esse, si id integrè præstes, quod lege cautum erat; esto tepidè vel frigidè isthuc facias. Quemadmodum etiam, vt peccatorum condonationem consequare, sat est, si peccatum propter DEVM detesteris, etiamsi admodum remissè id fiat. Iubemur sanè DEVM ex toto corde, ex tota mente, & ex totis viribus diligere; verùm id expletur, si nihil in corde vel animo, quod diuinæ dilectioni aduersum sit, foueatur, aut si nihil supra DEVM ametur; sed omnia in ipso & propter ipsum. Denique nullum omnino diuinum aut humanum præceptum ad sui obseruationem gradualem aliquam intentionẽ animíue contentionem exigere videtur, alioqui enim præceptóne factum esset satis semper dubitaretur. Sat putatur ergo, si tanta adsit contentio, quæ ad opus præceptum suscipiendum integréq; explendum sufficiens sit: Neque quæ ex Scripturis allata sunt, si rectè intelligantur, oppositum euincunt.

Tepor orationis nõ est per se peccatum, nisi tãtus sit, vt necessariæ circumstãtiæ omissionem includat.

AD primum responderi solet, geminã circa orationem tepiditatẽ accidere. Vnam, quæ opponitur feruori vel intenso conatui illumq; excludit; & hanc Scripturas peccati nõ condemnare, etsi eandem quoq; non laudant. Alteram, quæ aduersatur debitæ diligentiæ: eamq;, quòd negligentiam ponat & aliquã etiam omissionem includat, cum noxa plerunq; coniunctã esse. Ea ergo sola tepiditas culpæ obnoxia est, quæ opus præceptum, vel aliquam eius partem omittit. Ad locum ex Apocalypsi allegatum responderi potest, Angelum eum calidum appellare, qui quod debet, ex amore facit: Frigidum, quem non virtutis studium, sed gehennæ metus ad officium adigit: Tepidum qui nec amore, nec timore ad id præstandum mouetur, quod præstare obligatur. Alij aliter hunc locum edisserunt, sed hæc expositio præ cæteris magis probatur. Michæas autem de ea sollicitudine agit, quæ omissionem excludit; & de eadem quoque loquitur Apostolus. Quod de spiritus feruore ibidem addit, vt admonitor vel concionator non vt legislator addit.

Quis dicẽdus sit calidus, quis itẽ frigidus vel tepidus.

ILLVD portò Hieremiæ; Maledictus, qui facit opus DEI negligenter, suam secum solutionem adfert. Agit enim de ea negli-

gentia,

negligentia, quæ eius rei omiſsionem adiunctam habet, quam fieri omnino oportebat. Quare emendatoria exemplaria, quibus etiam Hebraica & Chaldaica editio ſuffragantur, non legunt negligenter, ſed fraudulenter. Execratur eos enim, qui dolo malo contra Moabitas rem adminiſtraturi erant; de iis enim ibi eſt ſermo, non de precatoribus. Poſtremum autem nihil probat, aut ſiquid probat, probat, omnem omnino eleemoſynam tenuem, quando pinguior exhiberi poterat, deprauatam eſſe. Omnem item DEI & proximi dilectionem remiſſam, ſi intenſior in medium adferri quibat, vitio affinem eſſe, quod falſum eſt. Illud itaque opus metaphorica quadam locutione appellatur claudum, vel mutilum, quod vitio aliquo laborat, vel quod debita aliqua circumſtantia caret. Quamuis ergo tepiditas orationis fructum diminuat; peccatum tamen ex ſe non generat, niſi forſan ſit tanta, vt rei alicuius debitæ vel neceſſarię circumſtantiæ omiſsionem includat.

Quo ſenſu maledicti dicãtur, qui faciunt opus Dei negligenter.

DE primariis internæ deuotionis fontibus ſuprà, quę ad rem opportuna videbantur, allata ſunt. Hîc ſolùm monuerim, multa eſſe, quæ principales fontes multùm iuuare & promouere ſolent. Iuuat, exempli gratia, ardens obtinendæ deuotionis deſiderium. Iuuat animi fortitudo & in perferendis laboribus conſtantia. Opus eſt enim magno & diuturno quodam exercitio & ſtudio, vt quis ſpiritus feruorem, veramque animi deuotionem obtineat. Iuuat diligens cordis cuſtodia: Facilimè enim animus ad vanas ineptasque cogitationes dilabitur, niſi ſtudioſè inter recti limites aſsiduo coërceatur. Iuuat continua DEI præſentis memoria, Chriſtique pro peccatis noſtris paſsi frequens recordatio. Iuuant breues & iaculatoriæ preces, quas omni ferè tempore & loco adhibere licet: Vbique enim poſſumus à DEO aliquid petere, aut culpam agnoſcere, aut gratias eidem agere, aut aliquid aliud eiuſmodi animo cogitare. Iuuat crebra piorum & ad deuotionem excitandam cõſcriptorum librorum lectio. Iuuat accurata ſenſuum externorum cura. Iuuat vita ſolitaria, & quãtum per externas occupationes licet, ab hominum ſtrepitu receſsio. Iuuat locorum & & temporum, quæ excitandæ deuotioni magis conueniunt, obſeruatio. Iuuat piarum meditationum & exercitationum aſsiduitas. Iuuat religioſa corporis compoſitio, religioſorumq; geſtuum

Permultæ ſunt cauſæ, quæ primarias deuotionis cauſas plurimum adiuuant.

vſurpatio. Iuuant tandem ea omnia, quæ ad impetrandam veram animi ſubmiſsionem ſeriamque carnis mortificationem ſunt vtilia. Verùm de animi præparatione internáque deuotione, prout quædam fructuoſæ orationis conditiones ſunt, ſatis; proximum eſt, vt de attentione, quę ad efficacem orationem apprimè neceſſaria eſt, nonnulla quoque in medium proponamus.

De attentione, quatenus ad obtinendũ præcipuos orationis effectus, vel explendum orationis præceptum eſt neceſſaria.

CAPVT SEXTVM.

Veræ rationis oratio depoſcit attentionem.

ATTENTIONEM porrò, vt aliquẽ orationis effectum certò conſequare, imò verò ne orando noxam incurras, neceſſariam eſſe, extra controuerſiam eſt. Quandoquidẽ veræ rationis oratio ſecundùm Auguſtinum, Damaſcenum, & alios veteres Theologos præter tacitam vel expreſſam petitionem depoſcit mentis in DEVM aſcenſum; at qui non attendit, quid dicat; neq; quid petat; neque vt attendat quicquam curat, ſed ſciens volenſque cogitationibus ad rem nihil facientibus animũ occupat, quiduis potiùs quàm mentem in DEVM defixam habet. Adhæc vocalis oratio, de qua hîc præcipuè agitur, internæ orationis ſignum eſt. Ne ergo falſum ſignum exiſtat, conſentaneum eſt, vt is, qui voce orat, oret ſimul & mente: Mente autem abſque attentione nemo orare poteſt. Omni proinde attentione ſublata, neceſſariò aufertur mentalis oratio, adeóque vocalis oratio in ſignum falſum degenerat.

PRAETEREA orare, vt multi non inſcitè definiunt, eſt animi deſiderium ſymbolo aliquo DEO pandere, vel id, quod animus deſiderat, à DEO expetere, deſiderium autem ponit intellectus conſiderationem, eiuſdemq; ad id, in quod animus deſiderio fertur, applicationem: Siquidem nihil expetitur, quod antè non cognoſcitur. Atq; ita nulla poteſt eſſe veræ rationis oratio, quæ minimùm in exordio aliqua ſaltem attentione non fulciatur. Denique ſi oratio eſt opus humanum, vt reuera eſt, ex electione procedat oportet: Electio autem naſcitur ex intentione, vtrumque autem ponit attentionem: Quandoquidem omnem omnino

volun-

voluntatis actum antecedit cognitio, cùm voluntas in rem prorſus incognitam non feratur. Nulla eſt itaq; oratio illa, quæ omni penitus attentione deſtituitur. Atque hòc neutiquam obſcurè indicat illud Apoſtoli: *Si orem lingua, mens mea ſine fructu eſt.* Et illud 1. Cor. 14. rurſum Auguſtini: Quid prodeſt ſtrepitus labiorum, ſi mutum eſt cor? & illud tandem CHRISTI: *Spiritus eſt DEVS, & eos, qui adorant* Ioan. 4. *eum, in ſpiritu & veritate adorare oportet.* At quo modo in ſpiritu adorat, qui abſque vlla attentione adorat?

DICIS: eſto, obligatoria oratio attentionem depoſcat, attamen vt preces liberę citra peccatum poſſunt omitti (alioqui enim liberæ non eſſent) ita earundem quoque partes, conditiones, & circumſtantię inculpatè prætermitti poſſe videntur, adeóque qui liberè, hoc eſt, nulla lege, voto, aut præcepto adacti orant, non peccant, ſi mentem ab orationis ſcopo ad quæcunque aliena, & ad rem non facientia ſtudio auertant.

HAEC ratio mouit quoſdam, vt dicerent, orationem, quę ſub nullum præceptum cadit, eo rigore attentionem non depoſcere, vt peccet, qui inter orandum animo peregrinatur, quamuis data opera id faciat, hactenus tamen depoſcere, quatenus precatori fructum aliquem eſt allatura, verùm id citra iuſtam cauſam. Nam vt is, qui tempore, quo alioqui lege non tenetur, vult confiteri, aut corpori CHRISTI communicare, aut ſacris operari, niſi manifeſtum ſacrilegij crimen incurrere voluerit, ea omnia, quæ ad ſacramentalem confeſsionem, aut ad dignam communionem, vel celebrationem ſunt neceſſaria, ſtudioſè & diligenter adhibere debet; ita qui vult aliquid à DEO petere, ne irreuerentiæ noxam incurrat, reuerenter, piè, religioſè, & quantum humana fragilitas patitur, attentè & ſtudioſè iſtud faciat oportet. Siue ergo oratio ſit libera, ſiue neceſſaria, ſemper depoſcit aliquam attentionem, non ſolùm ad impetrandum id, quod petitur, verùm etiam ad irreuerentiæ peccatum deuitandum. Non modò præcepta, ſed libera quoque oratio depoſcit attentionem, vt citra peccatū oretur.

CONQVERITVR de hac negligentia Dominus per Prophetam & ipſe etiam CHRISTVS: *Hic,* inquit, *populus labiis me honorat,* Matth. 15. *cor autem eorum longè eſt à me.* Expoſtulat ea ipſa de re grauiter quoq; Lib. de ora. beatus martyr Cyprianus: Quæ, ſcribit ille, ſegnitia eſt alienari, & capi ineptiis, & profanis cogitationibus, dum Dominum deprecaris;

caris; quaſi ſit aliud, quòd debeas magis cogitare, quàm quòd cum DEO loquaris: Quomodo te audiri à DEO poſtulas, cùm teipſum non audias? & addit: Hoc eſt ab hoſte in totum non cauere, hoc eſt cùm oras Dominum maieſtatem DEI offendere. En eos ab hoſte capi & Dominum maieſtatis offendere hîc aſſerit, qui ſtudio inter orandum vagantur. Aſſerit idem quoque Hugo Victorinus, ſi, ait, cùm orationem fundimus, quodlibet aliud in corde verſamus, à culpa liberi non ſumus. Bernardus autem à voluntaria illa euagatione adeò alienus eſt, vt ne honeſtas quidem cogitationes orationis tempore admitti velit. Scribit enim, Spiritus ſanctus illa hora gratum non recipit, quicquid aliud quàm debes, neglecto eo quod debes, obtuleris.

Dominum maieſtatis offendit, q ad orationẽ non attendit.

Tra. de orat.

Ser. 49 ſup. cant.

AT quia magni refert, compertum habere, quæ quantáque attentio eſt neceſſaria, non modò vt noxam inter orandum vites, verumetiam ne orationis fructum perdas, de orationis attentione aliquantò accuratiùs diſſerere lubet. Solet autem triplex ab eruditis attentio aſsignari. Vnam ex his appellant actualem, alteram virtualem, tertiam habitualem. Harum autem quælibet aut fertur in verba, aut in verborum ſententiam, aut in orationis finem, hoc eſt, in DEVM vel in id, quod orationis præſidio conſequi nitimur: ſiue id meritum ſit, ſiue debiti ſolutio, ſiue mentis cum DEO vnio, ſiue ſpiritalis quædam animi refectio, ſiue cuiuſcunque alterius rei vtilis vel neceſſariæ impetratio. Hac porrò de triplici attentione, triplicíque eiuſdem attentionis obiecto dictione præmiſſa, & finibus nihilominus, quos precator ſpectare poteſt, obiter indicatis, ſit hæc prima aſſertio.

Triplex attentio, actualis, virtualis, habitualis, & triplex itidem attentionis obiectum.

AD obtinendum qualemcunque orationis effectum, tum ad euitandum quoque omiſsionis peccatum, aliqua ſaltem opus eſt attentione. Hæc eſt communis, & expreſsè D. Thomæ: nam argumento contra mentis euagationem, quæ inter precandum frequenter accidere ſolet, propoſito, eodemque Baſilij Magni auctoritate confirmato ita reſpondet: Dicendum eſt quòd ſi quis ex propoſito in oratione mente euagatur, hoc peccatum eſt, & impedit orationis fructũ, & contra hoc Auguſtinus dicit in regula: Pſalmis & hymnis cùm oratis DEVM, hoc verſetur in corde, quod profertur in ore. Euagatio verò mentis, quæ fit præter propoſitum, orationis fructum non tollit. Vnde Baſilius: Si debilitatus à

Oratio omni prorſus attentione deſtituta, auctorẽ ſuum certè noxæ inuoluit.

2.2. q 83. art. 13.

Reg 3.

peccato

peccato ne quis orare fixè, quantumcunque potes, teipſum cohibeas, & DEVS ignoſcit, eò quòd non ex negligentia, ſed ex fragilitate non potes, vt oportet, aſsiſtere coram DEO. Hæc ille, quibus per omnia aſtipulatur Caietanus; ſcribit is autem in hunc modum:

NOTA diligenter, quòd quia ex propoſito vagari in oratione peccatum eſt ex genere ſuo, ideo non ſolùm in oratione neceſſaria ex præcepto, ſed etiam in oratione ſpontanea tenetur orans attendere: ita quòd licet non teneatur orare, tenetur tamen, ſi orat, attentè, quantum ex parte propoſiti, orare. Et eſt ſimilis ratio in aliis virtutum actibus, quòd ſcilicet homo, ſi exercet eos, tenetur eos exercere cum debitis circumſtantiis. Et paucis interiectis, ex Baſilij Magni & D. Thomæ ſententia oſtendit, non eos ſolùm peccare, qui ex propoſito vagantur; ſed eos etiam, qui ex voluntaria negligentia incidentem mentis euagationem non coërcent: quæ omnia ea validè confirmant, quæ contra eos paulò antè allata ſunt, qui ſpontaneam euagationem in oratione libera à culpa excuſabant. Fatendum eſt tamē, minorem eſſe noxam, quæ naſcitur ex libera oratione citra attentionem deprompta, quàm quæ ex neceſſaria, quacunque tandem de cauſa ſit neceſſaria. 2.2.q.83.

Non illi modò peccant, qui in oratione data opera vagantur, verùm illi quoque, qui incidentem euagationē, cum poſſent, nō comprimunt.

SECVNDA aſſertio: Animi attentio ad obligatoriæ orationis verba hactenus eſt neceſſaria, quatenus ea debitè integréque pronuncientur. Aſſertionis huius ratio eſt manifeſta: Nam quicunque ad voces, quas in oratione vſurpat, non attendit, is manifeſto periculo ſe exponit, ne id dicat, vel certè ne ritè id dicat, quod ex lege, ſtatuto, voto, vel præcepto dicere obligatur; atqui ſcriptum eſt: Qui amat periculum, peribit in eo. Neutiquam ergo à noxa excuſari poſſunt, qui obligatoriam orationem recitantes vel decantantes, ad verba nihil attendunt.

Attentio ad verba obligatoriæ orationis hactenus eſt neceſſaria, quatenus ea ritè integréque proferantur.

QVOD ſi oratio, quæ promitur, modis omnibus eſt libera, aut eſt ea rectè, piè, prudenterque compoſita, vt ſunt ſcripturariæ, aliæque ab Eccleſia traditæ vel receptæ precationes; aut extempore eſt conflata. Si aptè concinnéque confecta eſt, non videtur opus peculiari attentione ad verba propter mutilationis vel omiſsionis periculum. Poſito namque, attentionis vitio verbum aliquod omitti, vel perperam enunciari, non ob id ſtatim aliquod peccatum conflabitur; quia oratio fuit libera, & omiſsio

Libera oratio nō tantam exigit attentionem, vt verba ritè proferantur, quātam obligatoria.

vel deprauatio, vt hîc ponimus, non fuit studio quæsita. Si autem oratio aliunde nõ est petita, sed extẽpore ab orante concepta, ne aliqua dicantur insulsa, inepta, vel malè cohærentia, (quod vtique vergeret ad aliquam numinis irreuerẽtiam adeóq; ad noxam) attẽtio ad verba est necessaria. Enimuerò si cum Rege terreno aptis grauibusque verbis agendum est, & si secùs agitur, contra bonos mores peccatur, & pro gratia, quæ expetebatur, pœna interdũ reportatur, quantò magis piè prudenterq; cum cœlesti Rege loquẽdum est, tum ad exhibendum illi debitum honorem & reuerentiam, tum maximè ad id impetrandum, quod ab eo expetebatur?

Aptis verbis grauibusq; sententiis cũ Deo agendum est.

Tertia assertio: Attentio ad verborum sensum non est absolutè necessaria, ne in obligatoria quidem oratione. Hæc probatione longa non indiget: Constat enim, permultos vtriusq; sexus horarias preces publicè & quidẽ cum merito decantare, quarum tamen sententiam non capiunt, neq; quòd linguę, qua decantantur, ignari sint, capere omnino possunt; sed neque vt capiant, vllæ prorsus leges compellunt. Sat est enim, si mentem ad Devm, ad quem omnis oratio tandem refertur, dirigant, & verba bene proferant. Sed neq; qui intelligunt quæ legunt, verborum sensum ea ratione obseruare tenentur, vt peccent si non obseruent. Nam cùm ea, quæ recitant, aptè sint composita, ritéq; proferre & mentem ad Devm referre queant, etiamsi ad vocum sententiam non attendant, iure suo vtentes, ad alia quàm ad verborum sensum attendere possunt. Consultè tamen faciunt, qui non solùm ad orationis finem, sed ad verborum quoq; sententiam attendunt. Verùm quia difficile est, ad plura simul attẽtionem adferre, quilibet id hîc consectetur, quod suæ infirmitati magis conuenire, vel suo instituto magis seruire existimauerit. Quare qui eô, quô tendunt, commodiùs venturos se sperant, si attendant, ne in verborũ prolatione errent, & in ea attentione persistere deliberãt, in ea, dum Dominus melius quippiam largiatur, persistant. Idem suo modo statuatur de cæteris attentionibus. Interim vt ea, quæ occupatur circa legitimam verborum pronunciationem, est maximè necessaria; ita quæ fertur in finem, omnium est præstantissima.

Attentio ad verborum sensum vtilis est, necessaria tamen nõ est, ne in obligatoria quidem oratione.

Qvarta assertio: vt orationis debitum soluas, actualis attentio ad singula verba aut verborum sensum non est necessaria. Hęc recipitur ab omnibus, nec iniuria: Nam si eum, qui horas Canonicas,

nicas, vel alias quascunq; obligatorias preces persoluit, toto orationis curriculo actu semper ad verba, aut ad verborum sensum, aut ad orationis finem intentum esse oporteret, quotiescunque mens præter institutum inde ad alia quędam, vt fieri solet, dilaberetur, preces interea loci persolutas repetere necessum foret; at istud iugum esset humanæ imbecillitati prorsus importabile. Vix enim orationem Dominicam citra aliquam animi distractionem perorare possumus, nedum preces vsque adeò prolixas & varias, quales sunt horæ Canonicę. Adde his, Ecclesię præceptum magis cadere super debitam vocum prolationem, quàm super quamcunq; internam mentis actionem: Quandoquidem illa de merè internis animi actibus certum iudicium facere, aut sententiam ferre omniuo non valet; vt qui nisi externo aliquo indicio manifestētur, hominem prorsus lateant. Et quamuis illa pro sua pietate peroptet, cùm preces tum cętera omnia, quę iniungit, ita expleri, vt explentes fructum inde capiant; attamen hoc pium & sanctum illius desiderium ea vi non stringit, vt si quando in cassum cedat, peccatum semper adducat: modò tamen externum opus, quod iniunctum fuerat, integrè fiat.

Actualis attentio per totã orationem neq; necessaria, neque humanæ imbecillitati possibilis.

Ecclesia de actibus merè internis non iudicat, neq; leges fert, neque iudicare potest.

IVBET sanè illa, vt diurnum nocturnumq́ue officium, quantum Dominus dederit, deuotè & studiosè celebretur, & vt hoc fiat, ratio & æquitas omnis postulat; verùm ea sanctio, vt eruditis quibusdam placere video, ad externam corporis compositionem magis spectat, quàm ad internã animi cõstitutionem. Vult enim, magnáque cum seueritate iniungit, ne quid exteriùs designetur, quod cum attentione pugnet, aut internam animi deuotionem impedire valeat. Fauet huic sententiæ & interpretationi tametsi minus tutę minusq; communi Clementina, eadem omnino de re edita. Nam etsi ea ipsa etiam deuotionis mentionẽ faciat, attamẽ ex totius canonis serie & congestione minimè obscurè constat, quicquid eo loco statuitur, inhibetur, vel ordinatur, hoc totũ pertinere ad externũ corporis statum, externamq́; morũ ac motuum cõpositionẽ. Vult enim, vt Ecclesiarũ pastores, abusibus omnib9, q in Ecclesiastica officia & loca irrepserãt, pscriptis, sollicitè curẽt, vt diuinum officiũ in cathetralibus & collegiatis Ecclesiis debitè, reuerenter, & deuotè, hoc est, quod ad externum hominem attinet, maturè, grauiter, & religiosè celebretur. Fauent eidem quo-

De cele. miss. c. dolentes.

que omnes illi Theologi, qui eos Ecclesiæ præcepto satisfacere negant, qui orationis tempore, studio & quasi data opera in iis rebus vel actibus se occupant, qui sua natura cum debita attentione & deuotione pugnant. At multò clariùs & planiùs fauent huic doctrinę illi, qui Ecclesiam internos mentis actus per se percipere non posse contendunt, sed tantùm per accidens & quasi secundariò, ea nimirum mandando, quæ attentionem excitare vel conseruare nata sunt: vel ea inhibendo, quæ internos deuotionis vel attentionis sensus impedire solita sunt. Secundùm hos ergo qui inter orandum animo peregrinantur, etiamsi studio id faciant, magis contra diuinam, vel naturæ legem peccant, quàm contra Ecclesiæ constitutionem.

AT iure hisce obieceris: qui studio vagatur, non orat; si quidem vocalis oratio, vt fundamentum ponit mentalem, hoc est, studium aliquid à DEO petendi vel impetrandi; vtrumque autem deposcit attentionem: Si ergo nulla adest attentio, nulla aderit oratio, & ex consequēti, Ecclesiæ statuto, quę indicit orationem, non fiet satis. Ad hoc respondent illi, aliud est verè orare, aliud horas canonicas recitare. Hoc autem Ecclesia præcepit, non etiam illud; quia hoc ponit internum mentis actum, non etiam illud. Quamuis ergo studio vagans propriè non orat, si tamen nihil eorum omittit, quæ dicere debebat, indictas preces verè recitat, atque ita Ecclesiæ statuto facit satis.

VERVM licet hæc responsio sit acuta, non est tamē satis firma: Constat enim, ministros Ecclesię institui, nō vt quouis modo recitent, vel preces murmurēt, sed vt pro se & pro populo apud DEVM intercedant. Antè ad hęc oratio diducta fuit in priuatam & publicā; At priuata vt sit oratio, deposcit attentionem: Ergo & publica. Deniq; Ecclesia orationē indicens indicit actū humanū: at quod citra vllam prorsus attentionem effunditur, hoc neq; oratio est, neq; actus humanus est. Quāuis ergo quod de Ecclesiæ potestate circa actus internos dicitur, aliqua ratione niti videatur, longè tamen rectiùs, multòq; tutiùs defenditur, prout multi quoq; graues & eruditi Theologi simpliciter defendunt, Ecclesiā ad deuotionē & attentionē, cęterosq; mētis actus hactenus obligare posse, quatenus ordinē dicūt ad actus externos adeoq; decreto illo, quod suprà allegatū est, nō modò ad externā corporis compositionem

Can. dolentes, de missa. cele.

vt

vt ibi dicebatur, ſed ad internam quoque animi deuotionem & attentionem certa quadam ratione obligare voluiſſe; Atque ita quotquot horas Canonicas vel alias preces obligatorias citra vllam prorſus attentionem recitant, Eccleſiæ præceptum non explere. Iniunxerat hæc enim deuotionem & attẽtionem, quam illi non adhibuerunt, neq; adhibere curauerunt. Et quia iuxta hanc legem idem eſt non recitare, & citra vllam attentionem recitare, conſequens fit, id totum inſtaurandum & repetendum eſſe, quod abſque vlla prorſus actuali aut virtuali attentione recitatum fuerat: Sicut & illud quoque, quod alio quàm debiti ſoluendi animo recitatum vel decantatum erat. In vniuerſum ergo tres ſunt cauſæ, propter quas preces antè dictas repetere oportet. Prima ex his oritur ex conſcientia recitantis, cùm nimirum aliquam illarum partem ſe omiſiſſe exiſtimat: Siquidem partem illam, de qua probabiliter dubitat, ne omiſsionis periculo ſeſe exponat, inſtaurare debet. Altera eſt ſolutionis defectus, cùm videlicet dixit, ſed non eo animo, vt ſatisfaceret debito. Tertia & poſtrema neglectus omnis prorſus attentionis. Sunt qui quartam adiiciant, quando nimirum inter recitãdum, peccatum aliquod interuenerit. Verùm hoc citra iuſtam cauſam: neque enim maioris operæ eſt, ſatisfacere ſtatuto Eccleſiæ quàm diuinæ aut naturali legi. Vtrique autem per actus vitio aliquo contaminatos, ſatisfieri poteſt. Dicis, qui inter orandum inani gloria, vel alio modo aut via peccat, non præſtat actum bonum, ſed malum: Eccleſia autem orationem indicens, indicit actum bonum. Reſpondetur, vt Eccleſia id ſolùm præcipit, quod ex obiectio ſeu genere ſuo bonum eſt; ita ſtatutis illius fieri poſſe ſatis per actus genere ſuo bonos & honeſtos, etiãſi mala aliqua circumſtantia fuerint contaminati. Quare ſi horarum canonicarum integritati aliud nihil defuit, quàm quòd in peccato, vel non abſque peccato fuerint recitatæ vel decantatæ, non erit opus de integro illas repetere.

Quod citra vllã attentionem recitatur, vt legi ſatisfiat, repeti debet.

Tres vniuerſè ſunt cauſæ, propter quas preces antè recitatæ repeti debent.

An verò horam inchoatam, ob aliquam autem cauſam non abſolutam, qualiſcunque tandem illa extiterit, dum ad orandum redditur, ab exordio repetere oporteat, id dubitant quidam. Nobis veriſimilius fit, eiuſmodi à capite inchoationem ſupererogationis eſſe veriùs quàm neceſsitatis: ſiquidem penſo diurno integrè ſemel perſoluto, nihil reſtat ampliùs, quod perſoluatur: Sed

Hora inchoata & ob cauſam nõ abſoluta, vt a capite denuò inchoetur non eſt neceſſarium.

& nullum quoque extat Ecclesiæ præceptum, quod eiusmodi repetitionem iubeat, aut recepta consuetudo, quæ confirmet. Non caret tamen omni prorsus culpa, horam inchoatam citra necessitatem, aut iustam causam notabili spacio interrumpere. Verùm de quarta assertione satis.

Ad nullum communem orationis fructum perpetua actualis attentio est necessaria.

QVINTA assertio: vt eos orationis fructus assequaris, qui sunt illi cum cæteris bonis operibus communes, hoc est, vt orando merearis, vel pro conflatis debitis facias satis, meliorque euadas, non est necessum, vt toto orationis decursu actu semper ad verba aut verborum sensum, vel orationis scopum attendas; sat est autem, si in orationis exordio id præstes, & in eiusdē progressu præstare studeas; etiamsi quod studes, non obtineas. Hæc etiā operosa probatione nullo modo indiget: siquidem ad orationis verba, aut verborum sensum, vel aliud quodcūq; eiusmodi, actu semper attendere, res est non modò ardua, verùm in hac infirmitate & mortalitate planè impossibilis: DEVS autem & Ecclesia non obligant ad difficillima nedum ad impossibilia. Adhæc oratio censeri solet inter cætera pietatis officia: Sed illa non exigunt, vt operi intentus toto operis lapsu actu semper ad opus vel operis finem attendat; sed sat est, si initio id faciat, opusq; pio studio inchoatum vsq; dum ad finem perducat, impigrè semper persequatur. Deniq; quicquid tandē statuatur de fine, certè si actualis attentio ad verba, aut verborum sensum, ad meritum vel satisfactionem absolutè foret necessaria, qui horas Canonicas lingua ignota decantāt, vel recitant, sua illa decātatione nihil plerunq; mererētur, vt qui verborum sententiam non intelligant, & ægrè admodum ad verba semper attendere valeant. Sed quis hoc dicere audeat?

Spiritalis dulcedo, quam oratio fundere solet, deposcit actualem attentionem. Habitualem attentionem ad orationē adferre non est satis.

NIHILOMINVS vt internū feruorem & spiritalem dulcedinē ex oratione haurias, necessarium est, vt actu in verborum sensum, vel Deum, qui præcipuus orationis scopus est, vel aliquid aliud hisce cognatum intendas; siquidem ad eum motum ciendum virtualis attentio non est satis, multò verò minùs habitualis. Imò verò ad nullum omnino orationis effectum obtinendum vna hæc sat esse videtur, nisi forsan ad debiti solutionem: Siquidem eiusmodi attentio & intētio in dormiente, aut quiduis aliud ab oratione alienum agente extare nonnunquam potest.

QVOD autem actualis attentio, saltem in orationis exordio, ad meren-

merendum, vel satisfaciẽdum, imò etiam ad peccatum vitandũ, sit necessaria, probatum est iam antè, & cõfirmatur denuo eiusmodi ratione. Nullũ opus potest esse meritoriũ aut satisfactoriũ, quod non sit humanũ: Sed quod ex nulla attentione aut intentione ortũ est, id humanũ dici satis propriè non potest; quandoquidẽ homo per rationem & voluntatẽ est homo. Cùm ea ergo oratio, quæ omni prorsus attẽtione & intentione tam in exorsu q̃ in progressu destituta est, humanũ opus dici rectè non queat, fit, vt inter opera meritoria aut satisfactoria censeri nullo iusto titulo valeat.

Actualis attentio in orationis exordio est necessaria.

IDEM incommodum inferre licebit, si orationem spectemus, vt in præceptum cadit. Nam cùm præcepta non dentur brutis, sed hominibus, necessum est, vt expleantur ex certa deliberatione, & non ex sola imaginatione, quæ brutis animantibus cum homine cõmunis est; deliberatio autem requirit attentionẽ. Cùm itaq; actualis attentio per totam orationẽ non sit necessaria, tametsi ab orationis exordio abesse non debeat, & habitualis sola ad obtinendos communes orationis effectus, communi doctorum hominum sententia, non sit satis, consequens fit, virtualem ad id, quod diximus, impetrandum & sat esse, & necessariam quoq; esse; neq; enim plures assignari solent attentionis species. Durat hæc autem tantisper, dum succedat illi voluntaria à re instituta aliena cuiusque rei cõsideratio. Vbi enim incipit voluntaria mentis euagatio, ibi desinit virtualis attentio.

Virtualis attentio ad obtinendum cõmunes orationis effectus sat est.

Quousq; se porrigat virtualis attentio.

HABET aũt quæstionem nonnullam, an dum inter orandum occurrit nobilis aliquis conceptus, aut consideratio rei alicuius admodũ vtilis vel illustris, tantisper orationis cursum suspendere liceat, & ad rei occurrentis considerationem animum cõuertere, donec animo factum sit satis, & tunc orationem inchoatam persequi. Paucis respondetur, dum quis priuatim orat, id nefas non esse, secùs dum publicè cum aliis orationi vacat. Nihil aliud, scribit Bernardus, dum psallitis, præter id, quod psallitis, cogitetis; nec solas dico vitandas cogitationes vanas & otiosas, sed vtiles quoq; vitandæ sunt illa hora & loco. Salubria sunt, sed minimè salubriter inter psallendum ea reuoluitis. Spiritus sanctus enim illa hora gratum non recipit, quicquid aliud quàm debes, neglecto eo, quod debes, obtuleris. Hæc Bernardus de bonis cogitationibus in publica oratione occurrentibus.

Priuatim orantes, si experiuntur nobiles aliquos cõceptus, non tenentur illos propter orationis continuationem reiicere.

Ser. 49. sup. cãt.

AT

AT verò cùm attentio ad orationem vſque adeò ſit neceſſaria, vt nulla veræ rationis oratio ſit, nec eſſe poſsit, quæ minimùm in exordio actualem, in progreſſu autem actualem vel ſaltem virtualem attentionem non ſortitur (ſola enim habitualis non eſt ſatis) ob humani autem ingenij mobilitatem, aliqualem inter orandum attentionem retinere, res ſit admodum ardua, quærat hîc meritò quiſpiam, quid opus ſit facto, vt orationi operam dantes aliquantò ſimus attentiores & deuotiores, quàm communiter eſſe conſueuimus? Sanè qui ſtudiosè & religiosè ea vſurpant, quæ ſuprà, cùm de præparatoriis orationis legibus agebatur, expoſita ſunt, illi multò minus laboris hîc habent, quàm cæteri, qui horum nihil curãt nec adhibere ſtudent. Præter hæc autem multum ad comparandam & conſeruandam attentionem profuerit, ſi priùs quàm cor noſtrum coram DEO effundimus, animo pertractauerimus, quales nos ſimus, qui preces fundimus, tum cuiuſmodi is ſit, cuius opem imploramus; hinc quinam illi, pro quibus oramus; poſtremò quid ac quale ſit illud, quod oratione impetrare ſatagimus, quibusq; verbis id proponere & perurgere conuenienter debeamus. Hæc enim omnia attentionis ſtudium plurimùm promouent.

Aliquot ſaluberrima remedia ad comparandã & retinẽdam in oratione attentionem.

QVI ergo deuotè attenteque orare deſiderat, ante omnia à ſe ipſo exquirat, tu quis es merito vel peccato? Quis ſtatu, ordine, vel profeſsione? Quis iniuncto miniſterio vel gratuito DEI beneficio? aliaq; eiuſmodi. Quis merito? peccator, incertus in odióne an in amore finiturus ſis vitam. Scriptum eſt enim: *In multis offendimus omnes.* Rurſum: *ſi dixerimus, quia peccatum non habemus, veritas in nobis non eſt.* Item: *Omnia in futurum ſeruantur incerta.* Quo ſtatu, ordine, vel iniuncto munere? fortè ſacerdotio initiatus, aut monachum indutus, aut animarum curator, aut talis quiſpiam, qui peculiari quadam ratione ad orationis miniſterium ſis mancipatus & obligatus. Quis tandem ſingulari DEI beneficio? Creatura ratione & mente prædita, ad DEI imaginem condita, Chriſti ſanguine redempta, ad cœleſtem gloriam, niſi per te ſteterit, deſtinata. Horum omnium conſideratio nata eſt deuotionem & attentionem augere: Nam quis ad orationem diligenter frequẽterque ſe non componat, ſi ſe peccatorem inter vitam & mortem medium conſtitutum? ſi ſe ad orandum pro ſe & aliis conſecra-

Iacob. 3. 1. Ioan. 1. Eccl. 9.

Deum oraturus conſideret, quis ſit merito vel peccato, ordine vel profeſsione, vel ſingulari Dei beneficio.

ſecratum & deſtinatum? ſi ſe non hoſtem aut tyrannum, ſed clementiſsimum & benigniſsimum parentem precaturum animo verſet?

Mox iterum iterumq; conſideret, ſecumq; perpendat, quis, qualis, quantusque ſit, ad quem orationem dirigit: Et in ipſo ſtatim meditationis ſuæ veſtibulo occurret illi DEVS, cuius ſapientiam nihil latet, cuius potentiam nihil æquat, cuius bonitatem nulla peccatorum vis ſuperat, cuius iuſtitiam nulla aſtutia, aut potentia fallere aut infirmare valet. Hîc iam eiuſmodi conceptum apud ſe formet: ſi à terreno & mortali principe aliquid petiturus, aut verba alioqui coram illo facturus, vti ſolet tanta attentione, tantaque conſideratione & obſeruatione, ne quid contra decorum, aut debitam reuerentiam committat, quantam equidem attentionem, ſtudium, & diligentiam adhibere debeo, vt ſummum illud numen conuenienter decenterque compellem? Secundùm DEVM autem occurrũt diui, quorum interceſsionem & patrocinium fortaſsis exquirere percupier; cum quibus eò etiam maturiùs & attentiùs agendum erit, quò terrenis principibus ſunt digniores, Deoque coniunctiores & acceptiores, vel ad hoc aut illud beneficium nobis à DEO impetrandum potentiores: Quandoquidem vt gratiarum ſunt diuiſiones in terra, ita etiam in cœlo.

Orationem facturus perpendat quis, qualis, quantusq; ſit, ad quem orationẽ dirigit,

PERPENDAT tertiò, quæ petiturus eſt, ſi tamen rectè petiturus eſt, non eſſe vulgaria aut parua, ſed præſtantiſsima. Neque enim res parua eſt regnum DEI eiuſdemque iuſtitia; liberari à peccato, à diabolo, ab inferno; ornari virtutibus & donis cœleſtibus; qualia orationis præſidio communiter peti ſolent, ſed longè maxima. Atqui quò maiora ſunt, quæ petuntur vel deſiderantur, eò qui ſapiunt, maiorem diligentiam, maiusq; ſtudium & attentionem adhibere conſueuerunt, vt commodè ea proponant, gratioſeq; impetrent.

Quò maiora ſunt, quæ p preces obtinere ſatagimus, eò maiorem attentionem adhibere debemus.

EXPENDAT quartò illorum ſtatum, conditionem, neceſsitatem, &c. pro quibus oraturus eſt. Nam quò digniorem locum obtinent, qui precibus noſtris ſubleuantur, vel nobis in Domino coniunctiores ſunt, eò maiorem diligentiam maioremq; attentionem adhibere ſoliti ſumus, vt exaudiamur. Offeret ſe hic autem ipſemet, qui orationem fundit, iuxta illud ſapientis: *Miſerere* Eccl. 30.

 animæ

anima tuæ, placens Deo. Offerent se iusti, qui expiantut in purgatorio, pro quibus tantò frequentiùs & attentiùs supplicandum est, quantò seueriùs plectuntur, minusq; seipsos iuuare possunt. Offerent se principes, & Ecclesiæ proceres, quorum causa & salus eò studiosiùs DEO cōmendanda est, quò illorum ruina maius parit scandalum, eorumq; probitas & sanctitas cedit in maius Ecclesiæ vel reipublicæ emolumentum. Offerent se tandem mali & scelerati Diaboli laqueis miserè irretiti, eiusdemque iugo grauissimè pressi, Pro quibus eò enixiùs frequētiusq; orandum est, quò illorum status est periculosior, damnationiq; vicinior.

Quò maiores vel egētiores sūt pro quibus oramus, eò prudentiùs & attentiùs orationem instituere debemus.

COGITET quintò & postremò, quibusnam verbis causam suam apud DEVM agere velit; neque enim omnia ęquè sunt idonea. Si oratione Dominica, vel alia à Prophetis vel Apostolis vel ab ipsa etiam Ecclesia tradita vti placuerit, minùs ipsi laborandum erit, vt necessitatē, qua premitur, aptè proponat: Sunt enim eiusmodi preces aptissimis sententiis & verbis contextæ. Interim magnopere hîc ipsi enitendum erit, vt summa cum reuerentia & attentione proponat: Sunt enim verba illa non hominis commenta, sed certa Spiritus sancti oracula. Quòd si verbis propriis & quasi extempore natis rem suam agere malit, summa opus erit attētione, ne insulsis vel ineptis vtatur. Quod incommodum quia rerum imperitis facillimè euenire potest, consultiùs faciunt, si precibus ex sacris Bibliis petitis, vel ab Ecclesia cóscriptis DEVM interpellent, eiusdemq; opem implorent, quàm si proprij capitis commentis ea in re vtantur.

Rerum rudes & imperiti consultiùs faciunt, si compolita antè, quàm si extemporaria oratione inter orandum vtantur.

SED dicis, quæ ex Bibliis petita familiariter in Ecclesia vsurpantur, ea maiorem partem nihil cum iis commune habere videntur, quæ nobis desunt, communiterq; peti solita sunt. Quid enim facit Genesis, aut Exodus, aut Esaias, aut Psalmus: Quare fremuerunt gentes; aut Euangelium Lucæ, aut Epistola ad Romanos, aut quiuis alius sacrorum Bibliorum codex (nullus est enim, ex quo non aliquid sumatur, publicisque Ecclesiæ officiis & precibus adhibeatur) ad peccatorum remissionem? aut diuinæ gratiæ communicationem? aut cœlestis gloriæ consecutionem? aut ad aliquid aliud eiusmodi, quæ vsitatiùs expetere consueuimus? Ad hoc dici potest, veræ rationis orationem præter petitionem complecti pium & humilem in DEVM affectum,

inter animi autem affectus, qui orantis instituto deseruiunt, principatum obtinere amorem, animi submissionem, & indignationem. Primum progignit diuinæ laudis commemoratio; primo proximum nostræ miseriæ explicatio; postremum hostilis nequitiæ & improbitatis expositio, eiusdemque nequitiæ vel insolentiæ exaggeratio.

DIVINI amoris studio admirationis & congratulationis affectio adiungi plerunque solet. Nam vt ex diuinæ clementiæ & benignitatis consideratione exoritur dilectio; ita ex maiestatis & fœlicitatis eiusdem commemoratione exurgit admiratio & congratulatio. Amamus enim benignos, admiramur potentes, congratulamur fœlicibus. At verò humiliationis sensui doloris & timoris sensus plurimùm adesse cōsueuit. Vt enim ex propriæ vilitatis & infirmitatis contemplatione enascitur animus submissus & humilis; ita ex malorum, quæ pertulimus, vel etiamnum perferimus recordatione, doloris sensus oboritur; ex consideratione autem malorum vel miseriarum impendentium timor consurgit. Affectioni tandem indignationis contra iniquos & sceleratos adiungitur ferè ardens vindictæ zelus, & certa quædam de misericordia & iustitia DEI fiducia. Cùm ergo Scripturæ sacræ & præcipuè Psalmi ea plerunq; exponant, quæ pertinent ad diuinæ bonitatis, potentiæ, maiestatis, beatitatis &c. laudem & commendationem, aut ad nostram miseriam & calamitatem, aut certè ad hostium nostrorum crudelitatem & iniustitiam, semper offerunt aliquam mentis in DEVM erigendæ materiam. Mentem autem vel affectum in DEVM subleuare, tacitè est orare, etiamsi nihil omnino determinatè petatur. Addo his, qui priuatim orant, non quibuslibet Scripturæ locis vti solere: sed iis tantùm, quæ instituto suo magis conueniunt. De quinta assertione hæc dicta sint.

Quo sensu & modo scripturæ, quarum in Ecclesiasticis officiis vsus est, ad aliquam orationis speciem reduci queant.

SEXTA & postrema assertio; vt proprium orationis effectum consequare, hoc est, vt certò id impetres, quod petis, non sat est, si attentè & studiosè ores, sed opus est præterea, vt piè & perseueranter id facias, eaque petas, quæ sint salutaria, & id quidem pro te ipso. Hæc est Glossæ, vbi edisserit illud Lucæ; Quis ex vobis habens amicum, &c. & omnium penè veterum & recentiorum Theologorum; imò ipsius quoq; CHRISTI: Neque

Oratio impetratoria quatuor deposcit conditiones.

Cap. 11.

enim is omnes promiscuè sese exauditurum promisit, sed eos vel solùm vel potissimùm, qui aliquid patrem in nomine illius petituri essent; ait enim: *Amen amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.* Hæc aliis verbis eandem ferè animo sententiam offerunt, quam Glossa. Indubitatum est enim, illos piè non petere, qui in CHRISTI nomine non petunt: Constat namque, totum, quod habemus & possumus, à Patre per CHRISTVM in nos descendere.

Ioan. 16.

Piè nõ petit, qui per Christum non petit.

PARI modo qui perituras opes, honores, hostium clades, aliaque eiusmodi petunt, non petunt quid, hoc est, aliquid stabile & salutare; sed quiddam fluxum & casui obnoxium: Siquidem ea sola rectè aliquid dicuntur, quæ ad salutem, quæ æterna est, faciunt: Nam temporalia vnà cum tempore fluunt, nec vnquam in eodem statu consistunt. Sic quoque, qui, vbi semel repulsam acceperunt, statim ab orando desistunt, non agunt cum DEO, tanquam cum pio parente, (nam etsi benigni parentes interdum differunt & prorogant, nunquam tamen in finem abiiciunt) sed tanquam cum hospite & peregrino. Quòd tandem certò impetraturus pro se ipso orare debeat, id æquè atque cætera ex ipsius literæ contextu patet; non enim dicit: *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit aliis, sed dabit vobis.* Idem sonant reliquæ illius promissiones, vt: *Quæcunq; petieritis in oratione credentes, accipietis.* Item: *Quodcunque volueritis petetis, & fiet vobis, &c.* Qui ergo certò vult obtinere, piè petat, cõstanter petat, salutaria petat, pro se ipso petat.

Quinam sint illi, qui inter orãdũ dicantur aliquid petere.

Ioan. 15.

Matt. 21.

PIE autem petit, qui ex fide, spe, & charitate petit, vel non absque illis petit. Non absque fide orat, qui de DEI potentia propensaque in nos voluntate nihil dubitat. Non absque spe supplicat, qui de DEI benignitate & misericordia per fidem edoctus, certam de impetrando fiduciam concipit, eaque armatus ingenuè, haud secùs ac filius cum patre solet, cum DEO agit. Non absque charitate orat, qui omnia, quæ desiderat, in DEVM summè dilectum ordinat. Exempli causa, petit vitam æternam, quò indissociabili charitatis vinculo DEO vnitus, illum in secula seculorum laudet; petit animi robur aut de tẽtatione victoriam, ne fortè à dæmone vel mundo vel carne superatus, ab illius amicitia excidat; petit sanitatem, necessariamq; vitę sustentationem, aliaq;

aliaque eiusmodi externa, quò faciliùs ad scopum sibi præfixum veniat. Charitas ergo omnia in DEVM ordinat: Spes consequendi fiduciam præstat: Fides de donatoris potentia & liberalitate informat.

HINC conficitur, eos absolutè piè non orare, qui mortifero peccato obstricti orant; siquidem charitate, quæ ad orationem absolutè piam est necessaria, carent. Neq; hi tamen, si DEI misericordiam, aut peccatorum veniam, aut aliquid aliud istiusmodi humiliter à DEO efflagitant, cum pietate pugnant aut peccant; quin potiùs DEO gratum sibíque vtile opus præstant; peccarent autem si qua illicita peterent, vel quæcunq; licita malo fine, modo, vel animo peterent. Sic minùs quoque piè orant, qui de DEI in nos studio hæsitant; notum est enim illud Iacobi: *Si quis indiget sapientia, postulet à Domino: postulet autem in fide, nihil hæsitans.* Iacob. 1. Piè autem humiliterque orant, qui suam ingratitudinem, tepiditatem, vilitatem, infirmitatemque animo pertractantes, qui petita à DEO impetrent, indignos se planè iudicant.

PIE rursum orat, qui ordinatè orat: ordinatè autem orat, qui per media ordinaria ad finem præfixum contendit. Exempli causa, ad peccatorum remissionem per pœnitentiam; ad vitam æternam per gratiam, diuinorumque præceptorum obseruationem; ad scientiam & sapientiam per studium & vigilias; ad opes vitæ vel statui necessarias per laborem & industriam; siquidem si quis hæc aliáque similia per solam orationem, absque vllo prorsus labore, obtinere vellet, cùm labore alioq; & industria obtinere posset, ille vtique non tam oraret, quàm DEVM tentaret. Quare iure Matth. 20. quoque reprehensi sunt filij Zebedæi, quòd priùs cogitarent de regno & triumpho, quàm de cruce & pugna. Sunt itaque hæc omnia frequenter petenda, sed interim media ordinaria, quibus Orationis pietas latè patet. ad illa peruenitur, neutiquam sunt negligenda. Piè tandem orat, qui ea omnia, quãtum vires ferunt, adhibet, quæ ex parte orantis adhiberi debent, quæ vtique sunt minimè pauca; pertinent huc enim ea omnia, quæ de attentione, deuotione, præparatione, aliisque consimilibus suprà explicata sunt.

ALTERA impetratoriæ orationis conditio est assiduitas vel perseuerantia. Hæc ex eo potissimùm spectatur, ad quem oratio dirigitur. Dominus namque quod petimus & ipse dare instituit,

consultò nonnunquam differt, quò ardentiùs petamus, feruentiusque in illum nos conuertamus. Etenim vt pusillum aquæ in ignem coniectæ ignis ardorem excitat, ita res dilata desiderium inflammat. Facit id quoq; vt donum ambitum tandem aliquando impetratum maiori loco habeamus. Minoris enim plerunq; fiũt, quę facili labore obueniunt. Vnde Augustinus: Ipse Dominus, qui vult dare, differt dare, vt ampliùs desideres ipsum dilatum, & vt desiderando capax inueniaris, vt cùm venerit, ampliùs implearis. Rursum: Qui nos hortatur vt petamus, & cui displicet si non petimus, si aliquando tardiùs dat, commẽdat dona sua, non negat ea; quoniam diu desiderata dulciùs obtinentur, data verò citò vilescunt. & infrà: Quædam non negantur, sed vt commodo tempore dentur differuntur. Fit hoc tandem propter perseuerantiæ meritum. Nã quò diutius vrgemus, pertinaciusq; instamus, eò auctius apud DEVM meritũ nobis cõparamus, ipsiq; chariores euadimus.

De ver. Domini. Cur Deus petita non statim semper concedat, sed quę dare vult sępe differat.

Lucæ 18.

PERSEVERANTIAE vim egregiè nobis declarat CHRISTVS improbi cuiusdã iudicis exemplo. Nam etsi is DEVM non timeret, neq; hominem vllum reuereretur, attamen assiduitate magnáq; viduæ ab aduersario iniustè oppressæ importunitate victus, cessit tandem illius postulationi. Sic Chananæa quoq; dum orãdo perseuerat, non id solùm, quod voluit, impetrauit; sed à CHRISTO etiã laudari promeruit. Est itaq; crebris precibus insistendum, neque statim, vbi semel aut iterum frustra orauimus, desistendũ, ne operam perdamus, ac leopardis, qui si primo aut secundo assultu prędam, quam insequuntur, nõ assequuntur, persequi mox desinunt, similes habeamur: Neq; enim satis est ad obtinendum, quòd iusti sumus, quòd amici sumus, quòd semel aut iterũ maiestatis thronum adiuimus; sed opus est perseuerantia & quadam importunitate. Virtutis pondus, scribit alicubi Gregorius, oratio non habet; quam nequaquam perseuerantia continui amoris tenet. Perseueranter autem is propriè petit, qui obtinendi desiderium per oppositam voluntatem non interrumpit; neq; per peccatum, quò minùs impetret, obicem ponit, & illud nihilominus, quod semel aut sæpius quoque vrsit, suo tempore vrgere non desinit.

Matth. 15. Marc. 7.

Leopardorum ingenium & natura.

In mor.

TERTIA conditio ad id impetrandum, quod petitur, necessaria, sumitur ex parte obiecti, hoc est, ex earum rerum natura & qualitate, quæ petuntur. Nam qui certò à DEO vult audiri, ea petere

petere debet, quæ ad DEI gloriam & ad animæ vel corporis salutem sunt vtilia vel necessaria; cuiusmodi sunt ea omnia, quæ continentur in septem Dominicæ orationis petitionibus. Petimus hîc enim non tantùm DEI gloriam & vitam æternam cæteráque omnia, quæ ad hæc obtinenda sunt necessaria vel opportuna, vt legis obseruationem, quotidianam corporis sustentationem, &c. sed eorum quoque amotionem, quæ internam externamque hominis salutem impedire nata sunt: Cuius generis sunt carnis, Dæmonis, & mundi tentationes, animi vel corporis ægritudines, tyrannorum, hæreticorum, vel infidelium vis, aliæque eiusmodi pestes complures. Quòd si homo iis, quæ oportuit, adhibitis, quod petit non semper impetrat, cogitare debet, saluti suæ non expediuisse, vt id impetraret quod petebat. Sæpe enim quod è salute nostra est, non satis intelligimus; & interdum quoque id, quod petebat, non accipit, sed aliud salubrius. Quicquid comprehēdit oratio Dominica hoc totum licitè petitur.

POSTREMA efficacis orationis conditio est, vt precator pro se ipso petat. Id vt certò impetres, deposci ex scripturis paulò antè in eam rem allegatis colligunt eruditi, potestque illorum collectio eiusmodi ratione confirmari. Vt oratio sit efficax, ab omni impedimento immunis sit oportet; at nullum est impedimentum, quod per DEI gratiam à nobis ipsis amoliri non queamus, ab aliis autem, nisi ipsi quoque velint, non possumus, cùm aliorum voluntas in nostræ voluntatis potestate non sit posita. Cùm ergo in aliis sæpe hæreant impedimenta, quæ ipsi tollere non volunt, nos autem propter causam iam allatam tollere nequeamus, non est mirum, si pro aliis orantes nō semper audiamur. *Noli orare pro populo isto, dicebat Dominus, nec assumas pro eis laudem, & orationem, neque obsistas mihi, quia non exaudiam te.* Et infrà: *Si steterit Moyses & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum.* Causa huius erat, quia populus ille erat omnino indignus, pro quo Sancti orantes exaudirentur. Erat enim grauissimis sceleribus obstrictus, neque vllam de pœnitentia, aut vitæ emendatione cogitationem suscipiebat. Hier. 7. Cap. 15.

DIXI mirum non esse, si pro aliis orantes nō semper audiantur Sancti, vel alij quicunque idonei; siquidem iusti imò etiam iniusti & peccatores multa sæpe pro aliis impetrant: Verùm id non semper nec certò, quia nō ex lege, sed ex mera gratia: Sæpe namq;

DEVS

DEVS nonnullos audit ex quadam benignitate, & interdum ex quadam indignatione, quos ex lege audire non obligatur, quia nimirum non præstant, quod secundùm legem ab ipso præscriptam præstitum oportuit. Neque enim omnes promiscuè se auditurum spopondit, sed eos, qui patrem quid peterēt in nomine illius. Qui ergo certò vult audiri, pro se oret, constanter oret, piè oret, & salutaria petat. Quòd si ex his quatuor aliquod defuerit, & nihilominus, vt sæpe fit, audiatur, cogitet, se nō audiri ex legis iustitia, sed ex legislatoris gratia. Verùm de bonæ & fructuosæ orationis cōditionibus & peristasibus satis; proximum est, vt de orationis necessitate nonnulla quoque proponamus. Nam quæ hactenus proposuimus & exposuimus, ea omnia ad orationis vim & vtilitatem pertinent.

Qui conditionibus ad impetratoriam orationē necessariis non adhibitis audiūtur, non ex lege, sed ex mera Dei liberalitate audiuntur.

De orationis necessitate & erroribus, qui de hac necessitate quandoq; extitère & alicubi etiamnum extant.

CAPVT SEPTIMVM.

RATIONEM rectè institutam, suisque partibus & circumstantiis rite ornatam magni roboris esse, illustresq; fructus de se fundere, ostensum est hactenus: verùm quia non omnia vtilia, ad salutem sunt necessaria, vt de consiliis Euangelicis & aliis quam plurimis manifestò constat, ne quis orationem ita vtilem esse admittat, vt eius tamen necessitatem prorsus neget, vel in quęstionem vocet, paucis hoc capite demonstrandum existimaui, cùm publicam tum priuatam quoque orationem ita salutarem esse semper, vt interdum quoque ad spiritalis vitæ salutem & conseruationem sit necessaria.

Non omnia vtilia ad salutē sunt necessaria.

EXTITERVNT autem hac de re duo oppositi errores. Alter eorum, qui orationis necessitatem absolutè negabant, contra quem præcipuè hoc segmento certamen nobis erit; est enim altero multò perniciosior. Alter illorum, qui eiusdem vsum & energiam nimiùm extollebant. Putabant hi, spiritalis vitæ sensum absque continua oratione consistere non posse; Tum quia scriptum est; *oportet semper orare, & non deficere*, tum maximè, quia homo ne

De orationis necessitate duo oppositi errores extitère.

cadat

cadat, vel vt lapsus resurgat, semper eget DEI gratia eiusdémque præsidio & ope; hæc autem citra orationem ordinaria via non impetratur.

HAC erronea opinatione contaminati fuerunt Messaliani, quos alio nomine Psallianos & Euchetas appellant. Tantum autem illos orasse asserit Augustinus, vt iis, qui audiunt, incredibile videatur. Iidem suæ illi continuæ orationi tantum virium tribuebant, vt eam solam, cæteris omnibus seclusis, ad salutem sat esse prædicarent. Certè Adelphius qui, vt historia Tripart. refert, sectę illius Coriphæus & quasi dux habebatur, non Baptismum sed studiosam orationem Dæmones fugare palàm asserebat. Addebat, Dæmone orationis vi iam profligato, Spiritum sanctum aduenire, suóque aduentu corpus & animam ab omni miseria & infirmitate liberare; eumque in modum vtrunque in omni sanctimonia & bono confirmare, vt homo de cætero neque ieiunio neq; vllo alio, quod carnem refrænet, adminiculo opus habeat. Præter hos extiterunt alij, qui orationem vsque adeò efferebant, vt diuinam quoque prouidentiam eiusdémque ordinem & dispositionem vi illius frustrari & mutari posse defendere non dubitarent.

Lib. de hæres. hær. 57.

Adelphij & aliorum Psallianorũ errores de orationis virtute.

VERVM sunt hæc omnia absurda, neque quibus refutandis multum operæ insumatur satis digna. Et quidem ad primam assignati erroris partem quod attinet, satis compertum est, DEVM nihil vnquam homini præcepisse aut iniunxisse, quod in hac mortali vita expleri nulla ratione posset: at nemo mortalium omnium perpetuò citra vllam intermissionem orationi incumbere potest. Nam & dormiendum est, quo tempore nullus rationis vsus est, nec esse potest; hic autem ad orationem omnino est necessarius; siquidem oratio iuxta August. & alios est mentis ad DEVM ascensus. Sic quoque manducandum & bibendum, &, ne desit quod manducetur vel bibatur, laborandum est; ast qui his ex instituto vacat, orationi ex instituto vacare non valet; nisi id totum fortè orationem appellent, quod propter DEVM vel aliam honestam causam suscipitur, iuxta illud Apostoli: *Siue manducatis, siue bibitis, siue aliud quid facitis, omnia ad laudem DEI facite.* Verùm de hoc orationis genere illi non agebant, alioqui inter hæreticos censi non fuissent, neque illorum oratio fidem, vt Augustinus refert, excessisset. Quandoquidem piorum hominum proprium est, omnia

Nemo mortaliũ citra intermissionẽ orare potest oratione propriè dicta.

1. Cor. 10.

dicta, facta, & cogitata sua ad DEI laudem & gloriam, quoad eius fieri potest, referre. Quod ergo de continua oratione asserunt, non modò à fide, sed ab humana quoque ratione prorsus alienum est.

FVNDAMENTA, quibus nituntur, iam antè euersa sunt: Dictum est enim, ad comparandam vel conseruãdam DEI gratiam, Sathanæque insidias propulsandas & illicitos carnis motus comprimendos sat esse, si oretur suo tempore & loco, quando nimirum opportunitas id suadet, vel necessitas postulat, vel maiorum
Lucæ 18. lex iubet. Pari modo ostensum est, illud CHRISTI: *Oportet semper*
1.Thess. 5. *orare*; & illud item Pauli: *Sine intermissione orate*, non exigere continuam orationem, sed tantùm frequentem. Nam vt ex Augustino & aliis suprà ostensum est, semper orat, vel sine intermissione orat, qui statis horis quotidie diuinam opem implorat: siue id manè faciat, siue vesperi, siue alia quacunque diei parte. Se-
Ad c. 18. Luc. cundùm Bedam porrò is semper orat, qui iuxta Ecclesiæ ritum septies in die orat, iuxta quod Dauid quoque aiebat: *Benedicam*
Psal. 33. *Domino in omni tempore*, hoc est, certis horis quotidie. Denique tam CHRISTVS quàm Apostolus hyperbole quadam, quæ in scripturis admodum vsitata est, orationis studium & assiduitatem nobis commendant.

Sola oratio ad salutem satis non est.

QVOD autem sola oratio, cæteris omnibus exclusis, ad salutem satis non sit, scriptura passim ostendit; notum enim est illud
Ioan. 3. CHRISTI: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non intra-*
Lucæ 13. *bit in regnum cœlorum.* Et illud eiusdem: *Nisi pœnitentiam egeritis, omnes*
Matth. 6. *simul peribitis.* Et illud item: *Nisi iustitia vestra abundauerit plùs quàm Scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum.* Et illud
Matth. 6. tandem: *Si nõ dimiseritis hominibus peccata eorum; nec pater vester dimittet vobis peccata vestra.* Mitto cætera vtriusque Testamenti testimonia: Perabsurdum est ergo dicere, hominẽ per solam orationem, cæteris omnibus virtutum actibus seclusis, vitam æternam consequi posse.

Phanaticus error est, ea orationi tribuere, quæ tribuebant illi Psalliani.

AT multò absurdiùs asseritur, earum virium esse assiduam orationem, vt hominem secundùm corpus & animam impatibilem, futurorum contingentium præscium, à ieiuniorum & omni alia lege liberum reddere queat. Si enim Apostolus Paulus cæteríq;, qui spiritus primitias acceperant, à carnis stimulis immunes

non

non viuebant,neque citra miraculum viuere poterant,multò minus reliqui,qui tanta gratia cumulati non ſunt, vtcunque orationis ſtudio incumbant, ab eiuſmodi inſultibus & hoſtibus immunes viuent. Oratio enim, vt maximè ferueat,fomitem in hac vita non extinguit,ſed tantùm ne nimiũ inſoleſcat,comprimit,quamuis ne hoc quidem per ſe ſolam.

AST omnem abſurditatis modum excedit, quod de orationis vi in fruſtraudo vel euertendo diuinæ prouidentiæ ordine & diſpoſitione adfertur. Quandoquidem vt in DEVM nulla cadit nec cadere poteſt mutatio, ita nec in eiuſdem quoque prouidentiam, vt quæ non ſit alia quàm ipſamet illius οὐσία. Vnde Eccleſia: DEVS cuius prouidentia in ſua diſpoſitione non fallitur. Ad hæc ſi diuina prouidentia æternáue eiuſdem diſpoſitio penderet ab humana voluntate,vel à quocunque alio hominis opere;ſicut vtique pẽderet, ſi per humanas preces mutari poſſet, nihil in rerum vniuerſitate certum foret, ne ipſa quidem diuina prædeſtinatio, quæ præcipua diuinæ prouidentię portio exiſtit. Denique vt æternum per temporale non poteſt effici; ita nullo modo per idem quoque poteſt euerti, aut mutari, aut à ſuo curſu impediri. Error eſt proinde intolerandus docere, diuinam prouidentiam per iuſtorum,aut quorumlibet aliorum preces mutari poſſe.

Diuinæ prouidentiæ ordo & ſeries nullius orationis vi fruſtrari, aut impediri poteſt.

PATET hinc alio fine & animo rogari DEVM, alio hominem: Non enim rogamus DEVM, quò noſtra oratione illum flectamus,aut ab æterno voluntatis ſuæ decreto abducamus (compertum enim habemus, vnum illum eſſe, qui de nolle flecti non poteſt in velle,aut de velle in nolle,aut de vno velle aut nolle in aliud velle aut nolle,neque nunc aliquid velle aut nolle, quod ab æterno non voluerit) Rogamus autem illum, quò prouidentiæ illius ordinem exequamur, hoc eſt, vt id precum noſtrarum præſidio aſſequamur, quod ab æterno eiuſmodi medio & inſtrumento aſſequi nos voluit. Tum rurſum,vt nos ipſos ad pietatem & deuotionem excitemus, noſtrarumque miſeriarum contemplatione & propoſitione ad piam quandam noſtri ipſorum ſympathiam prouocemus. At verò hominem rogamus, vt noſtra oratione illum permoueamus, hoc eſt, de nolente volentem, aut contrà de volente nolentem efficiamus.

Alio fine & animo rogatur Deus, alio homo.

Aliæ sunt leges terrestris fori, aliæ fori cœlestis.

Et quia alia est ratio fori cœlestis, alia terrestris, fit, vt reus aliter causam suam agere soleat, & agere quoque debeat apud DEVM, aliter apud hominem. Enimuerò criminis confessio apud ciuilem iudicem plerunque obesse consueuit, apud cœlestem autem tantum abest vt obsit, vt sæpe etiam multùm prosit. Eò namque meliorem causam nostram apud DEVM reddimus, minoríque negotio veniam impetramus, quò sinceriùs peccata nostra prodimus, seueriusque nos ipsos condemnamus, nullam obtendentes excusationem, nulla vtentes delicti extenuatione. Curiæ

Prouerb. 28.

cœlestis lex hæc est: *Qui abscondit scelera sua, non dirigetur*, qui autem non absque cordis gemitu confessus fuerit, eáque reliquerit, misericordiam consequetur. Item: *Si nosmetipsos diiudicaremus, non vtiq. à Domino iudicaremur.* Per hanc legem rex Dauid in DEI consistorio veniam & misericordiam impetrauit; aiebat enim: *Confitebor aduersùm me iniustitiam meam Domino; & tu remisisti impietatẽ peccati mei.* At verò in curia seculari longè aliter res habet: ibi enim sui accusatio, admisśique criminis confessio, si non mortem, certam sanè pœnam aut multam confitenti reo adducit.

1. Cor. 11.

Psal. 13.

Cùm homo peccatũ detestatur, aut peccatorum veniã precatur, mutatur ipse, nõ etiam Deus.

Si ergo peccatorum venia vis potiri, teipsum ex animo accusato, teipsum iudicato, teipsum condemnato, & voti compos euades; non per mutationem DEI, sed per mutationem tui. Cũ enim peccator peccatum incipit detestari, mutatur, quia habet peccati detestationem, qua antè destituebatur. Pari modo si eorundem petit condonationem, vel CHRISTI gratiam, vel aliud quodcunq; eiusmodi, iterum mutatur, quia formauit petitionẽ, quam antè non formauerat. DEVS autem, siue peccatum deleat, siue gratiam præstet, siue quodcunq; aliud faciat, nullam subit mutationem, quia nihil recipit, quod antè nõ habebat: quia quod facit hoc temporis articulo, id ab æterno facere voluit. Quemadmodũ enim homo offensus nõ mutatur, dum inimico noxã condonat, si certò antè decreuerat, veniam se concessurũ, quocunq; tandem tempore inimicus illam peteret; ita DEVS quoque nullo modo mutatur, dum ad hominis petitionem veniam, aut quamcunque aliam gratiam largitur; siquidem ab omni æternitate ad talem & propter talem petitionem tale beneficium impertiri statuerat. Nulla itaque orationis vi DEVS, ab eo quod semel decreuerat, abducitur, aut à prouidentiæ suæ ordine dimouetur.

QVOD

QVOD si qui ex orthodoxis Patribus sunt, qui DEVM Sanctorum precibus flecti dicunt, illi aliud nihil suo illo loquẽdi modo significare volunt, quàm DEVM Opt. Max. id per & propter huius vel illius orationem facere vel concedere, quod absq; eiusmodi oratione effecturus vel concessurus non erat. Exempli causa; DEVS ab ęterno Paulum ad sese conuertere statuerat, sed non absque medio. Quia ergo Stephani oratio, vt placet Augustino & aliis, fuit occasio vt Saulus conuerteretur, dici aliqua ratione potest, B. Stephanum sua oratione DEVM flexisse: Siquidem DEVS propter Stephani intercessionem aliquid fecit, quod absque illa facturus non erat; hoc ipsum tamen citra vllam sui mutationem: Quandoquidem non iam tum primùm, cùm Stephanus preces fundebat, sed ab omni æternitate talem effectum per talem causam producere constituerat. Idem statuatur de cæteris similibus; par enim omnium est ratio.

Quomodo eorũ sententia exponi debeat, q Deum Sanctorũ precibus flecti tradunt.

ET quamuis de eiusmodi DEI dispositione certò nobis non constet, neque citra reuelationem certò constare queat, attamen multis scripturarum exemplis & documentis adducti probabiliter credere possumus, DEVM nobis vel aliis per orationem hoc vel illud bonum conferre decreuisse. Quòd si is non per hoc, sed per aliud medium nos ad salutis portum adducere decreuerit, adhuc feruenter orantes operam non perdimus. Nam oratio, vt suprà ostensum est, non solùm impetrandi vim habet, verùm etiam merendi & satisfaciendi. Porrò autem quòd plurimi clades, quas DEVS illis comminatus fuerat, precibus euasisse leguntur, id non arguit DEI ordinationem esse mutabilem; arguit autem eiusmodi comminationes vel denunciationes non fuisse absolutas, sed certæ conditioni astrictas. Nam si absolutæ fuissent, nullis precibus redimi potuissent. Quamuis ergo orationis vires sunt magnę, non sunt tamen tantæ, vt diuinæ prouidentiæ ordinem mutare, aut hominem per se, cæteris virtutum actibus seclusis, seruare, aut impatibilem reddere, aut ab omni obedientiæ iugo eximere valeant. Rursum licet oratio loco & tẽpore sit obligatoria, adeóque ad salutem necessaria; attamen vt saluus fias, non est necessarium, vt cõtinuò orationi insistas. Verùm de iis, qui orationis vim nimiùm extollunt, satis.

Quãdo Deus id non infert, quod cõminatus fuerat, euentu ipso ostendit, cõminationem suam non fuisse absolutam, sed conditionatam.

ALII oppositam quasi viam ingreſsi omnem omnino orationem ſuperuacaneam pronunciant. Hoc errore tenētur ij omnes, qui aut diuinam prouidentiam negant, aut humanę voluntatis libertate è medio ſublata, omnia quadā fatali & ineuitabili neceſſitate euenire blaſphemant. Etenim ſi DEVS res humanas nō curat, fruſtra ad illum funduntur preces: Rurſum ſi omnia neceſſariò eueniunt, nequicquam laborant, qui, ne hoc vel illud fiat, vel vt hoc vel illud fiat, oratione efficere contendunt: Omnino enim fiet vel non fiet, in quamcunq; tandem partem ſe verterint; neque enim magis DEI ſcientia poteſt falli, aut eius prouidentia à ſuo curſu præpediri, quàm ipſe mutari. Non eſt ſanè huius loci, de DEI prouidentia, aut arbitrij libertate, aut vtriuſque inter ſe cōcordia diſputare: Attamen quò de orationis neceſsitate, quam illi negant, conſtet clariùs, prætermittere nō potuimus, quin obiter aliquid ſaltem de his attingeremus.

Quotquot diuinam prouidentiam negāt, aut humanæ voluntatis libertatem impugnant, orationis neceſsitatem è medio tollunt.

CONTRA Arabes igitur & Epicuræos cæteroſq; omnes, qui diuinam prouidentiam in totum vel in partem negant, breuiter eiuſmodi ratio inſtitui queat. Si DEVS res, quas condidit, (condidit autem omnes, etiam minimas: *Omnia enim per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil*) non curat, vel ſingula ſecundùm cuiuſque rationem & proprietatem non adminiſtrat, ob id vtique non curat, vel quia curare vel adminiſtrare non nouit, vel quia non vult, vel quia non poteſt. Si neſcire dixeris, ignorantiæ & rerum inſcium; ſi nolle, negligentem & inuidum; ſi non poſſe, debilem ac infirmum facis: At nihil horum citra manifeſtam impietatem de DEO dici aut cogitari poteſt. Adhæc cùm ad exactam prouidentiæ rationem perfecta ſingulorum ſolùm depoſcatur cognitio, efficaxq; cum abſoluta poteſtate voluntas vnumquodque ſecundùm naturæ ſuæ conditionem & proprietatem dirigendi & promouendi in ſuum finem, & tria hæc ſummè in Deum conueniant, nemo niſi vel mentis inops vel malitia occæcatus diuinam prouidentiam in dubium vocare valet. Denique ſi DEO cura eſt de omnibus, vt Scripturæ teſtantur, ſi paſſer non cadit in terrā abſq; eiuſdem voluntate, ſi omnia, vt quartodecimo Sapientię capite legitur, gubernat prouidentia, quomodo apud Chriſtianos de illius prouidentia vlla adhuc quæſtio hærere poteſt?

Ioan. 1.

Aliquot graues rationes oſtendentes diuinam prouidentiam.

Sap. 6.
Matt. 10.

IAM ſi res vita ſenſuq; deſtitutæ, ſi bruta animantia, ſi cætera omnia

omnia ſublunaria diuinæ prouidentiæ & gubernationi ſubſunt, vt ſubeſſe breuiter iam oſtenſum eſt,& indubitata fide tenendum eſt,quantò magis eidem ſuberit homo,omniaque eiuſdem ſtudia & opera? Siquidem quò vnumquodque eſt nobilius, primóque principio propinquius, eò diuinæ prouidentiæ rationem participat pleniùs. Inter omnia autem,quæ ſub aſpectum cadunt,homo propiùs ad DEVM accedit:vt qui ſecundùm illius imaginem & ſimilitudinem procreatus,ſempiternæ fœlicitatis capax ſit. Homo proinde ſingulari quadam ratione diuinę prouidentię ſubditur; quod CHRISTVS Dominus hoc ipſo etiam clarè indicat,quòd omnes illius capillos numeratos alibi affirmat.

Quò vnſquodque primo principio eſt viciniꝰ, eò diuinę prouidentiæ rationē participat pleniùs.

Matth. 10.

CAETERVM cùm DEVS peculiarem hominis curam & prouidentiam habere dicitur,non eſt id ita accipiendum,quaſi is alio actu curet hominem vel Angelum (par eñ vtriuſq; eſt ratio) alio cætera omnia. Vnico eñ ſimpliciſsimo actu adminiſtrat omnia, cùm ſuperiora tum inferiora.Neq; ita rurſum quaſi maior aut intenſior cura ſit illi de vna re quàm de alia; cognoſcit enim,diligit, & dirigit omnia infinita quadam ſcientia, amore, & beneuolētia. Dicitur aūt ob id peculiarem rationis compotis creaturæ prouidentiam & curam habere,quia quod ad ſe attinet,ordinauit illam ad peculiarem finem, puta ad ęternam fœlicitatē, idq́; per media peculiaria,nimirum per merita & dona tranſnaturalia. Cętera aūt omnia per media communia & naturalia promouentur in ſuos fines. Sic idem quoq; peculiarem iuſtorum curam & prouidentiam habere perhibetur. Nam quæcunq; illis accidunt;ſiue illa æterna ſint ſiue temporalia;ſiue proſpera ſiue aduerſa;ſiue laude,ſiue vituperatione digna, omnia tandem vertuntur in illorum ſalutem. Hinc Apoſtolus: *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Et vt electis diuina diſpoſitione omnia vertuntur in bonum; ita reprobis ſua culpa omnia cedunt in laqueum. *Creaturæ*, ſcribit Sapiens, *in odium factæ ſunt, & in muſcipulam pedibus inſipientium*, hoc eſt,peccatorum.

Quo ſenſu Deus peculiarem hominis prouidentiam habere dicatur, & peculiariſsimam electorum.

Rom. 8.

Sap. 14.

QVOD autem hæc prouidentia humanā libertatem, aut rerum contingentiam è medio non tollat,id prolixa probatione nō magnopere indiget. Etenim ſi DEI prouidentia abſolutam rebus,quę ſub illam cadunt(cadunt autem ſub eam vniuerſę)neceſſitatem imponeret, cauſæ ſecundariæ ad vnam omnes neceſſariæ forent:

Diuina prouidentia neq; rerum contingentiam, neque humanæ voluntatis libertatem tollit.

forent: Siquidem vnusquilibet effectus non à prima aut remota causa contingens, liber, aut necessarius dicitur, sed à proxima. Homo enim liberè generari dicitur, quia proxima productionis illius causa liberè agit, & tamen sol, & reliqua astra, quæ ad generationem eius coëunt, necessariò agunt. Atqui permultæ in rerum vniuersitate extant causæ, quæ non necessariò, sed liberè vel contingenter agunt: Quandoquidem ad sensum patet, innumeras propemodum esse, quæ deficere & impediri possunt, subindeque deficiunt & impediuntur.

Ad vniuersitatis perfectiõem pertinent non solùm necessaria, sed etiã contingentia & libera.

ADHAEC diuinæ prouidentiæ est, vniuersitatis ordinem, totamq; eiusdem perfectionem constituere & conseruare, non etiã hanc vel illam euertere aut quauis ratione labefactare: at si omnia absoluta necessitate euenirent, totus hic vniuersitatis ordo, totaque eiusdem perfectio funditùs euerteretur. Constat namq;, vniuersitatis perfectionem, ordinem, & pulchritudinem ex diuersis rerum gradibus, maximè verò ex necessariis & contingentibus (in quæ ens proximè diduci solet) conflari. Cùm ingens itaque rerum causarumq; contingenter agentium sit moles, vniuersum valde mutilum & imperfectum foret, si omnia contingentia è medio facesserent: Facesserent autem omnino, si DEI prouidentia rebus omnibus necessitatem imponeret. Denique ea opinatione, quæ vanissima est, semel admissa, non modò contingentia omnia è medio submouerentur, sed omnis quoque ortus & interitus, omnisque mutatio & motus, quibus ad illa peruenitur: Quandoquidem omne necessarium est semper; nullum occasui obnoxium est semper. Si ergo omnia essent necessaria, nihil corrumperetur, & per consequens nihil generaretur: semper enim vnius interitus vel corruptio, alterius est generatio: Atqui omnia hæc admodum sunt absurda, & non modò à ratione, sed à sensu quoque prorsus aliena.

Si omnia quæ in rerum vniuersitate existunt, essent necessaria, nihil oriretur aut interiret.

QVOD si diuinæ prouidentiæ ordo suauisq; eiusdem dispositio rerum anima menteque carentium naturas non tollit, neq; vllam in partem labefacit: sed in sua natura & proprietate singulas conseruat: multò minùs rerum anima, sensu, menteque præditarum naturas & proprietates tollet, aut destruet, vt quæ cæteris omnibus sint multò nobiliores, Deoque multò chariores. Atqui liberum arbitrium non minùs est de intrinseca hominis ratione,

Liberum arbitrium æquè est de hominis ratione, atq; mens ipsa.

tione, atque mens ipſa. Dei itaque prouidentia homini innatam libertatem nullo modo adimit.

RVRSVM ſapientis eſt, rebus ſecundùm vniuſcuiuſq; modum & conditionem vti (nam aliâs fruſtra ad vſum ſumeret. Quis enim, niſi mente captus, aſſumat ignem ad humectandum, vel aquam ad deſiccandum?) actionis autem cuiuſq; modus conſequitur rei formam; ſiquidem forma eſt actionis principium: Forma autem per quam homo, & omne omnino agens voluntarium agit, non eſt certa & determinata. Voluntas namq; agit per formam, hoc eſt, per ſpeciem ab intellectu apprehenſam; intellectus autem non apprehendit vnam aliquam certam & determinatam formam, ſed quamlibet indiſcriminatim: Quandoquidem obiectũ illius eſt ens in ſumma ſua latitudine acceptum. Sed neq; ſingula ſolùm apprehendit, verùm de ſingulis quoq; per ſpeciem apprehenſis (ſint ne videlicet ad hunc vel illum finem obtinendũ idonea, vel quæ voluntas conſectetur ſatis digna) iudicium facit. Iudicium porrò, quod fecit, offert voluntati, quæ pro ſua ingenita libertate oblatum reſpuit vel admittit. Nam vt intellectus liber eſt ad iudicandum; ita voluntas ad conſectandum vel auerſandum: Deus autem eſt ſummè ſapiens; ergo vtitur humana voluntate ſecundùm ipſius voluntatis modum, naturalemq́ue eiuſdem proprietatem. Ergo prouidentia ſua humanam voluntatem ſua libertate non orbat, ſed eandem in ſua naturali libertate confirmat conſeruatq́ue.

Forma, qua homo agit, non eſt certa & determinata.

DENIQVE diuinæ prouidentiæ eſt, bona quæ rebus indidit, augere, eaq́ue, quæ eiuſmodi bona diminuere nata ſunt, ſubmouere: At ſi DEVS per prouidentiam ſuam homini libertatem adimeret (ſicut vtique adimeret, ſi rebus prouiſis neceſsitatem imponeret) plurima non vulgaris momenti bona è medio tolleret; puta omnem virtutem omnemq́ue humanæ vitæ actionem; ſiquidem humana actio abſque libertate conſtare non poteſt, homo autem ſine vlla hominis actione, quam edat vel edere queat, belua eſt veriùs quàm homo. Quare diuina prouidentia non eripit homini libertatem. Atque hoc oſtendunt innumeræ Patrum & Scripturarum auctoritates, è quibus illuſtriores tractatu vltimo de originis peccato adduximus, inde petat, qui volet.

Abſque libertate nulla conſtare poteſt humana actio, adeoq; nulla ratio meriti aut præmij.

DICIS, assequi non satis valeo, quomodo vnum & idem ad numerum simul queat esse necessarium, & contingens vel liberum: Atqui res omnes, rerumque omnium effectus & motus, si ad DEI scientiam aut prouidentiam referas, sunt certæ & necessariæ. Imposibile est enim, vt vel hæc frustretur, vel illa fallatur. Quo ergo sensu quippiam in tota rerum vniuersitate poterit esse liberũ vel contingens? Sanè si Cardinalis S. Syxti opinatio ratione nixa est, horum inter se conciliatio faciliùs creditur, quàm commodè explicatur. Quòd si verò hoc vnum ex iis non est, quæ tantùm creduntur, statuendum secundùm eundem est, ex diuinæ prouidentiæ ad alteram contradictionis partem, determinatione non sequi, rem esse necessariam aut contingentem; fallibilem aut infallibilem; euitabilem aut ineuitabilem: sed tertium quoddam, quod neque necessarium est, neque liberum aut contingens; neque fallibile rursum aut infallibile; neque euitabile tandem aut ineuitabile; verùm medium vel tertium quoddam eminenti quadam ratione vtrumque complectens, puta necessarium & liberum vel contingens, fallibile & infallibile, euitabile & ineuitabile.

Caietanus rerũ contingentiam cum diuina prouidentia nouè planeq; obscurè conciliat.

VERVM hæc responsio multò ipsa quæstione obscurior, intellectuq; difficilior est. Quis enim capiat, etiamsi magno ingenij acumine præstet, effectum aliquem certò à DEO prouisum, vt ab eodem prouisus est, neq; necessarium esse, neq; contingentẽ, sed vtrumq; eminenter & tertium quoddã formaliter: Quandoquidem contingens est, quod potest non esse; necessarium est, quod non potest non esse; posse aũt non esse, & non posse non esse, sunt cõtradicentia; hæc aũt medium nullum admittunt, neq; per participationem, neq; per abnegationẽ: Imposibile est ergo, aliquid à DEO esse prouisum, quod tamen neq; necessarium sit, neq; contingens. Pari ratione fallibile est, quod potest fallere vel deficere; infallibile, quod non potest fallere aut deficere; hæc autem apertè sunt pugnantia, adeóq; medio destituta. Idem statuas de euitabili & ineuitabili, cæterisq; similibus.

QVI igitur paucis ab hac difficultate expedire se volet, respondeat is, diuinam prouidentiam omnem omnino effectum, vt in ipsa æternitate præsens est, efficere necessarium, (Quod eñ est, non potest eo modo, quo est, non esse) vt autem futurus est,

aliquem

aliquem quidem efficere necessarium, eum videlicet, cui præparauit causas necessarias; Aliquem rursum merè contingentem, eum nimirum, cui præparauit causas merè cõtingentes: Aliquem demum liberum, eum videlicet, cui præparauit causas verè liberas. Idem statuatur de fallibili & infallibili, euitabili & ineuitabili. Omnes namque effectus, vt in æternitate sunt præsentes, sunt infallibiles & ineuitabiles; vt verò olim expectantur futuri, aliqui ex illis sunt fallibiles & euitabiles, aliqui infallibiles & ineuitabiles, prout nimirum proximæ illorum causæ sunt necessariæ vel contingentes.

Omnis effectus vt in ipsa æternitate præsens est, necessarius est; vt aute futurus est, pro causarũ proximarum ratione, aliꝰ liber, alius necessariꝰ, alius cõtingens est.

Vt hæc doctrina, quam veram & planam existimo, habeatur clarior, aduerte quamlibet rem contingentem bifariam considerari posse. Vno modo, vt adhuc in sua causa existit, siue causa illius sit humana voluntas, siue alia quæcunq; naturalis. Alio modo, vt iam actu producta est. Quamdiu adhuc hæret in sua causa, omnino contingens vel indifferens est; potest enĩ esse & non esse. Nam antequam lego, vel scribo, vel oro, integrũm est mihi scribere & non scribere, orare & non orare, legere & non legere. At verò posteaquã reipsa iam lego, scribo, vel oro, quod antè indifferens indeterminatumq; erat, indifferens ad vtrumq; indeterminatumq; esse desinit, & incipit iam esse non solùm determinatum, verùmetiam necessarium: Sed isthæc interim determinatio vel necessitas non obstat, quò minùs hæc omnia liberè vel cõtingenter euenerint. Potuissem enim non legere, non scribere, non orare, sed quiescere vel aliud facere. Et quod de re hìc dicitur, hoc ipsum de rei cognitione, deque propositione, qua res significatur, dictum quoque accipiatur. Cognitio enim rei futuræ, nisi in causa sua sit certa, sua natura est incerta: At verò cognitio rei præsentis & iam ob oculos obuersantis, est certa. Dum enim legentem, vel scribentem, vel orantem te video, vera est hæc cognitio, & vera rursum hæc propositio; tu legis, tu scribis, tu oras; & tamen hæc cognitionis & propositionis veritas, vel ex hypothesi necessitas non impediunt, quò minùs hæc omnia secundùm naturam suam sint contingentia, cõtingenterq; euenerint: Poterant enim non euenisse.

Quiuis effectus cõtingens bifariam cõsiderari potest, vno modo vt iam actu productus est, altero modo vt adhuc in sua causa hæreret. Hoc modo est verè contingens, illo necessarius, verùm id adhuc ex hypothesi.

His adde, Devm Opt. Max. sua infinita scientia omnia contingentia, antequam eueniant, vel extra causam suam emergant,

vt in ſe ipſa ſunt, ſiue vt iam ad alteram contradictionis partem determinata ſunt, clarè cognoſcere, dilucideque intueri. Quicquid enim vnquam futurum eſt, hoc ab æterno omni illo modo, quo eſſe poteſt, ipſi præſens eſt. Hæc tamen æterna viſio, vel rerũ, quæ olim futuræ ſunt, in diuina æternitate præſentia, rerum naturas non mutat, ſed omni modo indemutatas conſeruat. Nam ad mutationem quod ſpectat, perinde ſe habet Dei notitia aut viſio ad res cõtingentes & neceſſarias, atq; mea vel alterius cuiuſcũq;. Vt ergo dum Titium actu iam currentem vel ſcribentem video, mea viſione illius curſum vel ſcriptionem neceſſariam nõ efficio; (vtrumq; enim cõtingens eſt, cõtingenterq; effectum eſt) ita nec ſummi quoq; illius monarchæ viſio vel præuiſio, illa quæ ſecundùm ſe ſunt contingentia, ſimpliciter facit neceſſaria.

Omnia futura, Deo omni modo, quo ſunt vel eſſe poſſunt, sũt præſentia.

CONTINGENTIA ergo, vt futura ſunt, incerta ſunt, vereq; & propriè contingentia ſunt: vt autem iam producta, vel ad alteram cõtradictionis partem determinata ſunt (quo modo omnia vtiq; apud Deum ſunt) & certa ſunt, & ſecundum quid quoq neceſſaria ſunt. Quod enim eſt, pro tempore, quo eſt, vt non ſit, planè impoſsibile eſt. Hæc tamen hypothetica neceſsitas non adimit illis veram contingentiæ rationem: Hæc enim non pendẽt ex huius vel illius viſione, prouiſione, vel notione, ſed ex cauſis, vnde proximè dimanant; tales enim ſunt vereque habentur effectus, quales propriæ illorum cauſæ. Patet ergo, quomodo diuina ſcientia vel prouidentia rerum contingentiam non tollat, humanæque voluntatis libertatem non infirmet; adeoque quàm putido friuoloque fundamento nitantur, qui propter certam Dei ſcientiam, indemutabilemque eiuſdem prouidentiam, orationis neceſsitatem, imò verò omnem omnino humanam actionem è medio tollunt.

Contingẽtia vt futura ſunt, incerta ſunt, vt autem præſentia vel producta, & certa, & ſecundùm quid quoq; neceſſaria ſunt.

SED neque Pelagiani quoque, & qui horum dogma ſectantur, de orationis neceſsitate ſatis orthodoxè ſentiunt. Nam ſi homo ſolis naturæ viribus ſalutem, omniaque ad ſalutem neceſſaria poteſt conſequi, vt illi impudenter ſtatuunt, profectò nullo opus erit orationis pſidio, quò iſthæc à Deo impetremus. Quorſum enim aliunde emendicabo, quod citra incommodum ex me ipſo petere valeo? Verùm horum fundamentum eſt æquè infirmum, vanum, & putidum, ac illorũ, quos hactenus oppugnamus.

Pelagianorũ doctrina orationis neceſsitati contraria.

Cer-

Certum est enim & ex Scripturis manifestum, hominem diuina gratia, aliisq; non paucis, quæ ex se petere nequit, indigere, adeóque precibus & obsecrationibus, quibus illa à DEO obtineat, opus habere.

ETENIM si nihil boni cogitare, aut velle ex nobis possumus, quomodo opera vitæ æternæ meritoria per nos edemus? Quòd isthæc autem ex nobis non queamus, disertis verbis indicat illud
Apostoli: *Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis, sed* 1. Cor. 3.
sufficientia nostra ex DEO est. Et illud rursum eiusdem: *Gratia DEI sal* Ephes. 2.
uati estis per fidem, & hoc non ex vobis: DEI enim donum est. Et illud: *DEVS* Philip. 2.
est, qui operatur in nobis velle & perficere pro bona voluntate. Et illud: 2. Cor. 2.
Nemo potest dicere Dominus JESVS, nisi in Spiritu sancto. Et illud CHRI- Ioan 6.
STI: *Nemo potest venire ad me, nisi pater traxerit illum.* Et infrà: *Sine me* Ioan 15.
nihil potestis facere. Et illud tandem Hieremiæ: *Scio Domine quia non* Cap. 10.
est hominis via eius, nec viri est, vt ambulet, & dirigat gressus suos; nempe ad salutem & vitam æternam non simpliciter ambulare solo generali DEI auxilio possumus. Eiusmodi in vtroque Testamento occurrunt alia quàm plurima.

SED obiicis: si homo DEI præcepta seruare, peccata & dæmonis tentationes, aliáq; eiusmodi incommoda ex se vitare non potest; ergo non peccat, si mandata non seruat, aut peccata non vitat, quia nemo obligatur ad impossibile. Nihil horum est impossibile cum DEI gratia, eiusdemque fauore & adiutorio, quod semper paratum est petentibus, vel gratis quoque oblatum non
repudiantibus: stat enim ille ad ostium & pulsat, manusque vltrò Apocal 3.
extendit & porrigit, si quis fortè aspiciat & apprehendat: Sed plu- Prouerb. 1.
rimi sunt, qui pulsantem non audiunt, inuitantem non sequuntur, manum porrigentem non aspiciunt. Quare à peccato non excusantur, qui præcepta illius non seruant, aut dæmonis, vel carnis, vel mundi tentamentis locum dant; quia non faciunt, quod debent, vt salui fiant. Neque hinc tamen sequitur, nullum nobis meritum apud DEVM repositum esse: Nam etsi diuina gratia principatum in merito obtineat, ipsa tamen per se absque nostra synergia, neque meritum est, neque meritum vllum generat. Verum non est huius loci de merito, aut gratiæ præsidio disputare. Solùm ostendere voluimus fundamentum, quo Pelagiani orationis necessitatem excludere contendunt, esse planè infirmum, &

Nõ excusantur à peccato qui grauioribus tentationibus succumbunt, aut diuina præcepta negligunt, quia cum Christi gratia potuerunt non succumbere, & non negligere.

ab expressa Spiritus sancti doctrina, Scripturarumque sententiâ prorsus alienum.

Hæretici extrema plerunq; cōsectantur, Ecclesia autem mediū obseruat.

CVM itaque errores, quos hactenus confutauimus, sint extremi (prout hęresi imbuti extrema ferè consectari soliti sunt; Alij enim, vt audiuimus, orationis vires eiusdemque necessitatem, nimiùm extollunt; alij contrà vsum & robur illius nimiùm deprimunt) Ecclesia mediam ingressa viam, orationem non modò vtilem & salutarem, sed ad salutem quoque necessariam prædicat. Non quòd, cæteris omnibus posthabitis, perpetua quadam contentione orationi incumbendum sit; neque quòd cætera omnia præ oratione susque dèque ferre fas sit, vt perperam docebant & volebant Psalliani: sed quòd loco & tempore, cùm nimirum necessitas vel vsus id postulat, vel legitimus magistratus mandat, piè, studiosè, ac religiosè adhibenda sit.

VERVM quò de hac necessitate planiùs constet, ex superioribus repetendum hîc est, duplicem esse orationem, vnam priuatam, alteram publicam. Et quamuis vtraq; sub præceptum interdum cadat, non eodem tamen modo hic casus contingit. Priuata enim quadam tantùm generali ratione, puta absque omni loci, temporis, vel modi determinatione sub præceptum venit. Solennis autem & publica sub certis legibus, locíque & temporis circumstantiis indici consueuit: Vnde quidam hanc determinatam, illam indeterminatam appellant. Ordiar autem à priuata, vt quæ solenni latiùs pateat: Obligat hæc enim suo loco & tẽpore omnes rationis luce vtentes; illa non omnes, sed Ecclesiæ tantùm ministros, qui sunt minima mortalium portio. Hactenus tamen publica quoque ad omnes pertinet, quatenus Ecclesiæ ministri non pro se tantùm precantur precaríq; obligantur; sed pro omnibus, maximè verò pro iis, quorum stipendiis aluntur.

Priuata oratio latiùs patet, quā publica.

QVOD ergo priuata oratio in præceptum interdum cadat, compendiò eiusmodi ratione probari queat. Quod nulla omnino lege aut statuto cautū est, hoc citra noxā perpetuò omitti potest; & vice versa; quod citra culpam omitti non potest, omnino aliqua lege cautum sit necessum est: siquidem omnis omnino culpæ obnoxia omissio, sicut & commissio quoq;, semper est contra aliquā legem, statutum, vel præceptum; atqui vt iam antè sæpe ostensum est, oratio perpetuò omitti inculpatè nō potest; ergo certa aliqua

lege

lege indicta sit necessum est. Adhæc iure naturali ea omnia præstare obligamur, citra quæ salutem obtinere non possumus: at citra orationis præsidium certa salute potiri nequaquam valemus; oratio proinde minimũ sub iuris naturalis preceptũ cadit. Maior ratiocinationis huius est manifesta. Minor probatur: Absque spe, charitate, cæterisq; Spiritus sancti charismatis salus constare non potest:ast via ordinaria nulli adulto citra orationis pręsidium hęc obtingunt,neq; semel obtenta, diu quoque absq; eiusdem adminiculo salua consistunt. Deniq; omnes obligãtur orationem Dominicam non modò scire, sed etiam recitare; omnis autem obligatio oritur ex aliquo præcepto.

Citra orationẽ adulto ordinariè non contingit salus.

Et quemadmodum ea,quæ salutem conciliare nata sunt,citra orationis beneficium communiter non obueniunt, nec diu citra illud salua cõsistunt;ita nec illa quoq; citra illius opem facilè propulsantur,quæ eandem salutem sua natura impediunt,vt sunt grauiores carnis,Dæmonis,vel mũdi tentationes,alięq; eiusmodi corporis,vel animę pestes.Quare etiã in oratione Dominica non solùm gratiam & gloriam, peccatorumq; veniam & necessariam corporis sustentationem petere edocti sumus, verùm etiam opportunam à tẽtationibus & aliis malis liberationem. De hac orationis necessitate D.Augustinus alicubi ita scribit:Nullum credimus ad salutem venire,nisi Deo inuitante;nullum inuitatum,nisi Deo auxiliante,salutem suam operari; nullum nisi orantem auxilium promereri.Hęc ille,quibus cognata scribunt alij.Oratio itaque generatim accepta salutem potituro omnino est necessaria: Nam de modo,tempore,loco,cæterisque similibus nihil per modum præcepti cautum extat.

Quę salutem impediũt, citra orationis pręsidium ægrè propulsantur.

Lib.de dogma. ecc.

Nascitvr autẽ hæc priuatæ orationis obligatio ex triplici capite;primò quidem ex cultu,quem Deo Opt.Max.propter supremum dominium, perceptáq; ab illo beneficia omni iure debemus. Est enim oratio præcipuus religionis actus. Quare etiam Ecclesia debiti huius non ignara, designauit certos dies, quibus precando, aliáq; pietatis munia obeundo hunc latriæ cultũ Conditori nostro peculiariter depẽdamus:Constat enim, primarium institutorum festorum scopum esse diuinum cultum. Quo etiam fit,vt illis diebus ea opera inhiberi soleant,quę cum hoc cultu pugnant, vel non satis conueniunt; vt sunt munia omnia externa & seruilia.

Priuatæ orationis debitum oritur ex triplici fonte.

Mox

Non minùs obligamur nos amare ſecundùm animam, quàm ſecundùm corpus.

Mox verò ex lege illa, qua obligamur non minùs nos ipſos diligere ſecundùm animam, quàm ſecundùm corpus, imò verò magis, quantò anima potior eſt corpore. Quamobrem vt quilibet iure naturali tenetur mendicare, ſi alia ratione vitam tueri nō poteſt: ita ea quoque, quæ ad animæ vitam & ſalutem ſunt neceſſaria, à DEO emendicare ſupplexq; petere; ſi ſecùs impetrare non poteſt: Atqui diuina chariſmata vſitata lege per orationem ad nos deriuantur; vult enim DEVS rogari, etſi citra rogationem ſua nobis dona impertiri queat, & interdum impertiri ſoleat. Poſtremò autem ex eo præcepto, quo iubemur proximum amare ſicut nos ipſos, maiorisque facere illius animam, quàm vel noſtri vel illius quoque corporis ſalutem. Vt ergo ſub mortis æternæ pœna proximo in extremę vitę periculo propter inopiam vel aliam cauſam conſtituto, pro viribus opitulari obſtringimur; ita ſub eadem illa pœna pro eodem in extremum æternæ ſalutis vel ſpiritalis vitæ diſcrimen adducto orare obligamur, ſi alia ratione illum iuuare non poſſumus, & ſpes eſt non parua, illum ea ratione à periculo, in quo verſatur, liberatum iri.

Pro proximo in extremo. ſalutis periculo cōſtituto, ſi alio modo eum iuuare non poſſumus, orare obligamur.

Ex iiſdem illis capitibus haud difficulter colligi poteſt, quando præceptum de orando, (quod ſecundùm ſe alioqui indeterminatum eſt) obliget, actualémue ſui obſeruationem poſtulet. Etenim ſi locus vel tempus ſe offert, qui orationis cultum exigat, vndecunq; tandem eiuſmodi exactio vim trahat; (Sunt enim plurima, quæ eam neceſsitatem parere queant) omnino qui in orationis legem præuaricari non volet, precationi operam dare debebit. Pari modo ſi vel nos ipſi vel proximus noſter tali quopiam Dæmonio correptus tenetur, quod ſine orationis præſidio profligari non valeat; aut in tali æternæ vel temporariæ vitæ diſcrimine verſemur, ex quo niſi diuinam opem humili ſubmiſſóque animo imploremus, emergere nequeamus, modis omnibus orationi vacandum erit. Denique ſi lege illa notiſsima, qua nos ipſos diligere iubemur, vitam æternam eáque omnia, quæ ad illam ſunt neceſſaria, deſiderare tenemur, tenebimur quoque eandem ſubinde expetere: Siquidem ſolum votum vel deſiderium ſine petitione, vel eiuſdem, vbi ſe offert occaſio, explicatione, non eſt ſatis conſummatū. Quòd ſi orationem ea latitudine accipias, vt idem ſit orare, quod iuſtè viuere, vel rectè agere, ſemper nobis orādum erit;-

Præceptum orationis multis caſibus obligat, potiſsimùm tamē in tribus.

erit; nunquam enim iniustè licet viuere, vel prauè agere: At hoc sensu orationis vocabulum hîc non vsurpamus.

VERVMENIMVERO licet priuata oratio ad modum iam expositum indeterminatè cadat sub præceptum, dubium tamen nonnullum habet, de mentalíne tantùm hoc accipiendum sit, an de vtraque simul. Non sat esse solam mentalem, vt saluus fias, defendunt quidam; allegant autem illud Cantici: *Fac me audire vocem tuam* Item: *Sonet vox tua in auribus meis*. Et illud Ecclesiastici: *Confitemini illi in voce labiorum vestrorum*. Et illud vatis Regij: *Voce mea ad Dominũ clamaui*. Et illud eiusdem: *Domine labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam*. Et illud Esaiæ: *Populum istum formaui mihi, & laudem meam narrabit*. Et illud Oseæ: *Reddemus vitulos labiorum nostrorum*. Allegant huc etiam CHRISTI exemplum & documentum; constat eum enim sæpenumero vocali oratione vsum esse, & vocalis orationis formulam edidisse. Addũt his auctoritatibus eiusmodi rationem: Omnia, quæ habemus & possumus, gratis à DEO accepimus; ergo omnia grato animo in illius laudem vertere debemus; ergo non solùm mente, sed lingua quoque DEVM laudare & inuocare obligamur.

Cap. 8. Can. 2. Cap. 39. Psal. 3. Psal. 50. Cap. 43. Cap. 14. Matth. 26. Luc. 6. Matth 6.

HIS tamen omnibus non obstantibus, rectiùs defenditur, prout suprà quoque obiter defensum est, priuatam orationem vocem necessariò non deposcere; neque quenquam omnino priuatim orantem ad vocalem orationem communi aliqua lege obligari. De priuatis autem debitis, vel legibus, vel obligationibus, vel necessitatibus nihil hîc dicimus. Nullum enim est dubium, qui ita stupidi aut frigidi sunt, vt meditari vel mentaliter orare planè non valeant, illos quotiescunque necessitas orationem postulat, vocales preces adhibere debere. Idem de iis quoque statuas, qui citra cõtinuam animi distractionem & euagationem sola mente orare nequeunt; & de iis itidem, qui citra aliorum offensionem à vocali oratione abstinere nõ possunt, & de iis tandẽ, à quibus lex, vel votum, vel peculiare institutum vocalem orationem deposcit. Verùm hæc omnia, & si qua id genus sunt alia, ad vocalẽ orationẽ per accidens se habent: Quæ autem talia sunt, ea legum & præceptorum rationem non subeunt; per se ergo sat est oratio interna.

Priuata oratio nõ necessariò deposcit vocem vel aliud externum signum.

NEQVE oppositum euincunt, quę pro vocali oratione paulò antè allegata sunt. Nam quæ ex Canticis & Psalmis & Osea allata

sunt, ea de vocalis orationis necessitate nihil præfiniunt. Commendant tamen externam orationem, eamque DEO gratam & Christiano homine dignam prædicant. Sic quoq; CHRISTI exemplum, eiusdemque doctrina non figit semper legem: Multa enim ille fecit & docuit, quæ tamen non iussit, neque per modum præcepti iniunxit. Vtrumq; tamen indicat, vocalem orationem rem esse vtilem, quamq; CHRISTI discipulus sedulò exerceat, idoneam. Sic tandem omnia nostra in illius obsequium sunt vertenda, verùm id liberè, vbi aliud præceptum non fuerit. Sed neque vnus quoq; est tantùm linguæ vsus, sed varius & multiplex. Quare si orando in DEI seruitium illam non conuerto, possum docendo, vel prædicando, vel ius dicendo, vel aliud quippiam eiusmodi præstando conuertere.

Christi exemplum vel factum non habet vim legis, sed consilij tantùm, etsi hoc quoque non semper.

DE mentalis porrò orationis necessitate nulla est quæstio; non solùm propter euidentes causas & rationes iam antè allatas, verùm etiam propter CHRISTI voces manifestam pręcepti formam præ se ferentes; ait enim: *Petite, & accipietis; quærite, & inuenietis; pulsate & aperietur vobis.* Hic Thomas: Non solùm petere, quæ desideramus, sed etiam rectè aliquid desiderare sub præceptũ cadit: Sed desiderare cadit sub præceptum charitatis, petere autem sub præceptũ religionis: Quod quidem præceptum ponitur Matthæi septimo, vbi dicitur: *Petite, & accipietis.* Cùm ergo præceptum hoc non sit datum de oratione vocali, vt exponit idem auctor art. 12. eiusdem quæstionis, consequens fit, vt datum sit de oratione mentali; quippe cùm nulla sit oratio, quæ ad mentalem aut vocalem non pertineat. Æquè præcepti speciem præ se fert alterũ illud eiusdem CHRISTI: *Oportet semper orare, & non deficere.* Et illud item: *Vigilate, & orate, ne intretis in tentationem.* Et illud tandem Iacobi: *Orate pro inuicem, vt saluemini.* Verùm de priuatæ orationis necessitate satis; proximum est, vt de publica quoque nonnulla disseramus: Nam etsi vsus illius tam latè non patet, atque priuatæ; patet tamen maioribus aduersariorum telis.

Matth. 7. Luc. 10. 2.2. q. 83. art. 3.

Luc. 18. Luc. 22. Matth. 26. Iacob. 5.

De iniustis illorum querelis & calumniis, qui horarum canonicarum rationem & vsum oppugnant.

CAPVT OCTAVVM.

QVI

QVI ea omnia referre, accuratéq; refutare vellet, quæ veteres hæretici aduersùs horas Canonicas, solennesque & publicas preces olim attulerunt, & nuper nati etiamnum aduersùs easdē adferunt, prolixiore oratione opus haberet; verùm quòd ad alia festinemus, quodque Thomæ VValdensis opera veteribus abundè factum sit satis; nos ea solùm hoc loco in medium adferemus & propugnabimus, quę illi impugnant, vel damnant, vel superstitionis notāt, qui hac hominū memoria Ecclesiam perturbant, Sathanæq; regnū dilatant.

Sectarij in paucis admodū inter se conspirāt.

CAVILLANTVR hi autem permulta, sed non eadē omnes, prout ætatis huius sectarij in paucis admodum inter se cōspirant; ast omnia malignè & vanè: Quandoquidem si rectè, vt par est, rem expenderent, nihil omnino in horis Canonicis earundémue partibus vel circumstantiis inuenirent, quod iure damnare, aut cuiuscunque superstitionis notare possent. Et quamuis istud apud cordatos, & erga orthodoxiam bene affectos obscurum non sit, clarius tamen euadet, si præcipua rei huius capita, potioráq; corporis huius membra in medium adduxerimus. Neque enim est animus de horis Canonicis ex instituto, hoc loco disputare; sed ea tantùm, vt paulò antè monebam, propugnare, quæ ab Antagonistis acriùs oppugnantur.

INTER cætera igitur horę Canonicę deposcunt orationem, eamque frequentem. Deposcunt certum tempus & locum: tum certum quoque modum & numerum. Deposcunt delectos homines, qui totius populi nomine & loco pensum horarium publicè, ritéque persoluant. Deposcunt tandem, vt illi, qui ad munus hoc allecti sunt, officium diligenter faciant, iustasq;, si secùs fecerint, negligentiæ suæ pœnas luant. At nihil ex his omnibus est, quod cum ratione pugnet, aut à maiorum traditione dissentiat, aut scripturis aduersum existat, aut vllam omnino mali aut vanæ religionis speciem præ se ferat.

Nihil omnino cōperitur in horis Canonicis, q cū scripturis, aut ratione, aut religione, aut maiorum traditione pugnet.

ETENIM orare secundùm se, non est malum, sed bonum & salutare, vt fatentur omnes. Nam etsi sunt, qui parum ad salutem prodesse contendant, nullus tamen sano iudicio vtens est, qui orare malum aut peccatum esse dicat. Dicunt sanè & scribunt, qui in Lutheri verba iurarunt: Omnia iustorum opera peccata esse; verùm quia hoc & contra rationem, & contra scripturā, & contra com-

Mente se destitutos demonstrāt, qui orare malū, aut peccatū esse docent.

communem ſapientum omnium ſenſum atq; conſenſum dicunt & ſcribunt; neq; de ſola oratione, ſed de omni omnino iuſtorum opere aſſerunt, non exiſtimaui, eos inter illos cenſendos, qui ſano iudicio prędìti ſunt. Quis enim niſi prorſus amens mētiſq; impotens aſſerat, CHRISTVM, Apoſtolos, Prophetas, Martyres, Sanctos deniq; omnes verbo & exemplo certatim ad id inſtigaſſe, quod de ſe peccatum erat? Atqui hi omnes, vt in vtroq; inſtrumēto videre eſt paſsim, ad orationis ſtudium inſtigabant, vt qui maximè.

NON eſt malum rurſum, ſed bonum & apprimè ſalutare, fre-
1. Theſs. 5. quenter orare. Nam & Apoſtolus, vt ſine intermiſsione oremus, monet. Et CHRISTVS, oportet ſemper orare & non deficere,
Luc. 18. clamat; & Annæ filiæ Phanuelis laudi vertitur, quòd ieiuniis & obſecrationibus noctu ac die DEO ſeruiret; & Danieli, quòd ter
Luc. 2. interdiu genibus nixus Hieroſolymam versùs oraret; & viduæ
Cap. 6.
Luc. 18. Euangelicæ, quòd apud iniquum iudicem opportunè importunè ius ſuum vrgeret; & Cornelio centurioni, quòd ſemper DEVM deprecaretur; & primitiuæ Eccleſiæ, quòd ſine intermiſsione pro
Actor. 10. Petro in vincula coniecto Dominū rogaret; & Dauidi, quòd totas noctes oratiōi vacaret. Sed & Paulus quoq; nocte & die ſeſe oraſſe
1. Theſs. 3. profitetur, quò Theſſalonicenſium faciem videre liceret, eáq;, quę
1. Tim. 5. fidei illorū deerant, expleret. Idem deſolatis viduis vt nocte & die orationibus & obſecrationibus inſtent, præfinit. Alibi Epheſiis vt pro ſe & omnib9 Sanctis omni inſtātia orent, ſeriò iniungit. Mitto
Cap. 6. hîc Aaronis poſteritatem, quæ vt precibus diuiniſq; laudibus diu
Leuit. 8. noctúq; in tabernaculo operam daret, diuinitus electa & inſtituta
Num. 3.
Deut. 18. erat: Nō itaq; nouū aut à ſcripturis alienum eſt, frequenter orare.

IAM ſi bonum & ſalutare eſt, frequenter orare, frequenſque oratio diſtincta temporum interualla depoſcat, (neq; enim preces diſtinctæ, vel eædem crebrò repetitæ in vnū temporis articulum incidere poſſunt) non erit malum orandi tempora ita inter ſe diſtribuere, vt præcipuis diei partibus reſpondeant. Primariæ autē diei partes ſunt quatuor, manè videlicet & veſpera; dies media & nox intempeſta; quas eò quiſq; obſeruat obſeruauitq; ſemper accuratiùs, quò pietati & deuotioni magis erat deditus. Pro-

Præcipuæ naturalis diei partes quatuor.

Pſal. 118. phetę Dauidi familiare erat noctu vel ſummo manè orare, etſi interdiu ab oratione nō prorſus vacaret. De nocturna oratione cō-
Pſal. 137. cionatur illud: *Media nocte ſurgebam ad confitēdum nomini tuo.* Et illud:

Memor

Memor fui noƈte nominis tui Domine. Et illud: *Meditatus ſum noƈte cum corde meo.* Et illud: *In noƈtibus extollite manus veſtras in ſanƈta, & benedicite Dominum.* Pſal. 5. Pſal 76. Pſal. 87.

De matutina verò illud: *Manè exaudies vocem meam; manè aſtabo tibi.* Pſal. 5. Et illud: *Exaltabo manè miſericordiam tuam.* Pſal. 58. Et illud: *Manè oratio mea præueniet te.* Pſal 87. Et illud: *In matutinis meditabor in te.* Et illud: *Caſtigatio mea in matutinis.* Pſal. 21. De noƈturna autem & matutina illud: *Clamabo per diem, & non exaudies: noƈte & non ad inſipientiam mihi.* Pſal 19. Et illud: *Bonum eſt confiteri Domino, & pſallere nomini tuo, ad annunciandum manè miſericordiam tuam, & veritatem tuam per noƈtem.* De veſpertina, matutina, & meridiana ſimul illud tandem: *Veſpere, & manè, & meridie narrabo, & annunciabo, & exaudiet vocem meam.* Pſal 54. Habemus hinc, regium vatem ſtata orandi tempora obſeruaſſe, puta noƈturnum, matutinum, meridianum, & veſpertinum, vt quæ cæteris ad orandum viderentur aptiora. Quare eadem etiamnum Catholica obſeruat Eccleſia.

Qvod ſi Dauid & veteres Patres, (neque enim putandum eſt, ſolum Dauidem, qui grauiſsimis regni negotiis perpetuò diſtinebatur, ſtata orandi tempora obſeruaſſe, reliquos autem pios & religioſos homines pro nihilo illa duxiſſe) habebant certas horas præfinitaq; tempora orationi deſtinata, quantò magis Chriſtianos coruſcante iam Euangelij luce, exundanteque Seruatoris Christi gratia & veritate ſuas ſtatas precandi horas & vices obſeruare oportebit? maximè verò cùm non modò veteris Synagogæ proceres ea in re habeant duces & magiſtros, ſed ipſos quoque Apoſtolos. Conſtat hos namque partim veteres æmulantes, partim legem ſuo exemplo firmantes, certa orandi tempora ſtudioſè obſeruaſſe, & quidem eadem ferè, quæ nunc in ſolennibus precibus obſeruat Eccleſia. Nam & Paulus & Sylas in carcerem coniecti media noƈte ad orationem ſurrexerunt, diuiniſque laudibus clara voce incubuerunt. Quæ quoq; oratio Deo tantopere placuit, vt eam manifeſto miraculo ſtatim cõfirmaret: Siquidem omnia carceris oſtia èveſtigio ſunt aperta, omniumq́; vincula illico ſoluta. Sic Petrus quoque & Ioannes ad nonam orationis horam in templum aſcendiſſe leguntur. Idem Petrus dum ſexta diei hora orationi incumbit, nullum hominũ genus ab Euangelij doƈtrina excludi cœleſti, ſed ſymbolico oraculo didicit.

Apoſtoli certa orandi tempora obſeruarunt, & ea ferè quæ etiã nunc in Eccleſia ſunt in vſu.

Actor. 16.

Actor. 3.

Actor. 10.

ADDE his, Apostolos non solùm noctu & interdiu de more orasse; sed aliis quoq; vt idem facerent, auctores & hortatores extitisse; notum est enim illud Pauli: *Orationi instate, vigilantes in ea, in gratiarum actione.* Et illud rursum eiusdem: *Quæ verè vidua est, instet obsecrationibus & orationibus noctu & die.* Et illud item Petri: *Estote prudentes & vigilate in orationibus.* Et infrà: *Sobrij estote & vigilate, quia aduersarius vester Diabolus, tanquam Leo rugiens circuit, quærens, quem deuoret.* Tandē Apostolus graui reprehensione excipit Corinthios, quòd ad publicam orationem, quæ vtiq; statis temporibus & horis habebatur, citra ordinem, debitamq; modestiā & grauitatem conuenirent; scribit enim: *Quid ergo est fratres? Cùm conuenitis, vnusquisq; vestrûm psalmum habet, doctrinam habet, apocalypsin habet, linguam habet, interpretationem habet; Omnia ad ædificationem fiant.* Et quibusdam interiectis, ita demum concludit: *Omnia honestè & secundùm ordinem in vobis fiant.* Cuiusmodi autem ordo in publicis congresibus & precibus seruandus sit, id ibi plenè non præscribit, sed tantùm ex parte. Habemus ergo, non modò veterum Patrum, sed Apostolorum quoq; ætate non absq; certo ordine, temporumq; intercapedine orationi vacatum fuisse.

Coll. 4. 1. Tim. 5. 1. Pet. 4. 1. Pet. 5. 1. Cor. 14.

SED quid CHRISTVS? nullúmne ille eius rei exemplum, aut documentum nobis reliquit? Vtique; scriptum est enim: *Exiuit in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei. Et cùm dies factus esset, vocauit discipulos suos, & elegit duodecim ex ipsis, quos & Apostolos nominauit.* Et infrà: *Erat autem diebus docens in templo; noctibus verò exiens, morabatur in monte, qui vocatur Oliueti,* nempe quò ibi orationi vacaret. Faciebatq; idipsum subinde partim solus, partim discipulorum caterua stipatus. Hinc illud Ioannis: *Sciebat autem Iudas locum, quia frequenter IESVS conuenerat illuc cum discipulis suis.*

Luc. 6. Luc. 21. Cap. 19.

QVIN & illa ipsa quoque nocte, qua à Iudæis captus est, prolixè orauit, tertioque eandem orationem repetiuit. Dubium præterea nullum est, quadraginta illis diebus & noctibus, quas ieiunus transegit in deserto, orationi, rerumque cœlestium contemplationi præcipuo studio incubuisse. Et quemadmodum familiare ipsi erat noctu orare; ita alios quoque ad vigilias, nocturnasq; preces frequenter exhortabatur. Notum est illud Marci: *Vigilate, ne cùm repente venerit, inuenerit vos dormientes. Quod aūt vobis dico, omnibus dico.* Et illud Matthæi: *Vigilate, quia nescitis, qua hora Dominus vester ventu-*

Matth. 4. Luc. 4. Cap. 13. Cap. 24. 26.

venturus ſit. Et illud eiuſdem: *Suſtinete hîc & vigilate, & orate, ne intretis in tentationem.* Et illud tandem Lucæ: *Vigilate omni tempore orantes, vt digni habeamini ſtare ante Filium hominis.* Cap. 21.

SED dicent forſan: Eſto cùm veterum, qui CHRISTI aduentum ſecula aliquot antecesſerunt; tum CHRISTI quoque & Apoſtolorum exemplo orandum ſit, & frequenter orandum ſit, & noctu orandum ſit, & aliqua etiam temporum ratio inter orãdum obſeruanda ſit: at nihil hæc omnia ad ſtatuendum ſeptenarium horarum canonicarum numerum. Neq; enim Apoſtoli ſoliciti erant de numero, multò verò minùs de modo, loco, tẽpore, cæterisq́; quæ publicis precibus nunc paſsim adhiberi conſueuerunt: Verùm vnum hoc illis ſtudium erat; nempe vt munus illud precandi ritè, hoc eſt, in ſpiritu & veritate obirent.

SANE ſi nocturno, matutino, meridiano, & veſpertino tempore, vel aliâs frequenter orare malum non eſt, vt diffusè paulò antè ex ſacris literis oſtenſum eſt; non erit quoq; malũ iis, qui Eccleſiæ obſequiis diuinoq; cultui ex inſtituto mancipati ſunt, certũ orandi modum & methodũ, quò munere ſuo fungantur rectiùs, præfinire, certumq́; precationum penſum, quod quotidie abſoluant, eiſdem præſcribere. Verùm quia plura ſunt, quæ in horis Canonicis diſplicent Antagoniſtis: Oppugnant enim perſonarum delectum, locum, tempus, modum, numerum, legis vinculum, & alia quædam eiuſmodi quò de iniuſta illorum oppugnatione & cõqueſtione, adeoq; de re tota conſtet clariùs, de ſingulis eo ordine, quo iam propoſita ſunt, ſeorſum nonnulla attingam.

Sectarij plura circa horas Canonicas cauillãtur, ſed omnia iniuſtè & ineptè.

PORRO hîc autem, quod neminem inficiaturum exiſtimo, religionem Chriſtianam illuſtrioresque eiuſdem partes tantam, vel maiorem quoque curam exigere, quantam ſecularis politia, vel quæuis alia functio externa; vt quæ cuicunque externo muneri politicoque ſtatui tantum præſtet, quantum anima corpori, cœleſtia terrenis, ſempiterna caducis. Si ergo negotia ciuilia, publicáque munia, & ea præcipuè, quæ ad totius Reipublicæ ſalutem & incolumitatem pertinent, non concreduntur quibuſlibet citra vllum delectum, neque tractantur à quibuſlibet promiſcuè; ſed à certis & ad impoſitum munus obeundum idoneis, cur ſolennis publicusq; DEI cultus committetur quibuſuis abſque vllo prorſus diſcrimine?

Religio Chriſtiana maiorem depoſcit curam, q̃ quæcunq; negotia politica.

SI,

Si, inquam, Respub. bene institutę, si prouinciæ, si regna omnia habent suos milites & satellites studio ad hoc conductos, & institutos, vt ad propulsandum iniuriam, quæ ab externo hoste inferri poterat, semper sint in procinctu: Si suos Iudices & assessores, qui controuersias, quæ inter ciues frequenter oboriuntur, iustè prudenterq; dirimant: Si suos prætores & lictores, qui improborum scelera legitimis pœnis coërceant: Si alios quamplurimos magistratus, qui alia aliaq; in Repub. munia obeant; Cur Catholica Ecclesia mystica CHRISTI sponsa nō habeat suos ministros, qui sacra conficiant & porrigant? Qui ea, quæ ad fidem & mores faciunt, populo è suggestu proponant? Qui diuinas laudes totius populi nomine die noctúq; publicè decantēt? Qui cętera tandem Ecclesiastica omnia ex professo curent & administrent?

Ecclesia nō minùs eget suis propriis ministris, magistratibus, & stipendiariis, quàm Respubl.

RVRSVM si Iudæorum Synagoga alebat suos pontifices & sacerdotes, aliosque inferioris ordinis ministros ex Leuitica tribu delectos & assumptos, quibus solis fas erat sacra tractare & procurare, diuinasque laudes publicè concelebrare, adeò vt capitale esset, si quis alius in illud munus se intrusisset. Si gentium populus habebat suos flamines & protoflamines, suosque auruspices & diuinos, qui soli sacra administrabant, Deorum oracula consulebant, hymnosque & carmina in eorundem laudem publicè concinebant: Si ciuitates & prouinciæ, quæ Lutheri vel Caluini vel alterius magistri errores complexæ sunt, alunt suos Diaconos & Pseudodidascalos, quibus solis potestatem faciunt Lutheri vel Caluini Euangelium ebuccinandi, merumq; panem & vinum, corporis & sanguinis CHRISTI loco, distribuendi, ægros animam agentes in concepto semel errore confirmandi; Cur CHRISTI Ecclesia non habeat, qui ex instituto apud DEVM pro communi populi salute iugiter intercedant, & quosdam quasi secundarios μεσίτας inter DEVM & homines sese constituant?

Sectariorū ministri corporis & sanguinis Christi loco merum panem & vinum distribuunt.

DENIQVE si in ciuitatibus bene compositis & institutis, nō cuilibet promiscuè quodlibet mechanicum opificium tractare licet, ne quod inde detrimentum respub. capiat, vel aliqua noxia confusio inter ciues emergat; sed iis tantùm, qui hanc vel illam artem probè didicerunt, eiusq; rei publicum testimonium à suo magistratu retulerunt: quæ, obsecro, ratio suadet, vt quiuis citra vllum delectum ad sacrorum procurationem admittatur? An nō sapien-

sapientum omnium iudicio, ars artium est, sacra rite tractare, decenterq; administrare? Nihil est ergo, cur ob id Ecclesiam in culpã vocent, quòd hîc nõ absq; delectu agat, non solùm in admittẽdo, verùmetiam in obligando. At de obligatione loco postea magis idoneo; habet em̃ ea res peculiarẽ apud Antagonistas difficultatẽ.

Ars artiũ est, sacra rite tractare & administrare.

Hoc ipso ariete ea quati & euerti quoque possunt, quæ contra definitum publicę orationis locum & tempus obiiciunt Aduersarij. Etenim vt negotia publica non tractantur quolibet loco promiscuè, sed certo peculiarique ratione ad isthæc deputato, puta in curia vel domo ciuica, vel alia quauis æde publica ad eiusmodi munia destinata: Neque quolibet rursum tempore, sed certo & præfinito, nimirum ante vel post prandium, semel aut sæpius intra hebdomadam, annum, mensem, &c. Neque quouis tandem modo, sed certo, exempli causa, cum strepitu vel absque strepitu, publicè vel secretò; cum examine vel absque examine, & sic de cæteris (variant hæc enim pro negotiorum, quæ tractantur, ratione plurimùm) ita etiam publicæ preces non quouis loco, tempore, aut modo indici, aut persolui debent, sed certo & præfinito. Quandoquidem vbi certa tempora & loca certis negotiis & muniis non sunt præfinita, ibi plerunque nullus seruari solet ordo; vbi autem ordo deest, ibi nihil perpetuum aut certum esse potest: Qui enim nulli tempori astricti sunt, facilimo negotio de die in diem, de hora rursum in horam differunt, & tandem, vt quotidiana experimenta euidenter ostendunt, nihil faciunt.

Citra legitimũ ordinẽ nihil potest esse perpetuum aut certũ.

Adhaec si gentium & Iudæorum populus habuit sua delubra & fana, sua tabernacula & templa, sua quoque stata tempora, quibus numini, quod colebant, precibus & sacrificiis litabant, & suum nihilominus litandi, precandique ritum: Si cuiusuis generis & factionis Sectarij publicas ædes, horreis vel theatris quàm templis similiores obtinent, in quas ad profanam suam cœnam sumendam, suorumque ministrorum spermologiam audiendam frequentes cõueniunt: Si iuxta Sapientis dictum omnia sua tempora, addo & sua etiam loca habent; (neque enim eodem loco reus iudicatur & capite plectitur) cur publicæ solennesque preces non haberent sua præfinita loca & tempora? Deniq; cùm horæ Canonicæ non in huius vel illius priuati gratiam, sed in totius

Diuersa munia & ministeria diuersa deposcunt loca & tẽpora. Eccl. 3.

populi vtilitatem celebrentur & decantentur, cur ea ratione non instituerentur, vt populus, si vellet, eas adire & frequẽtare posset? Ast hic aditus nullo modo obtineri poterat, nisi certa loca & tempora definirentur, in quibus ordinariè persoluerentur. Verùm de tempore paulò pòst latiùs: Est enim temporis ratio cum horarum numero ita coniuncta, vt ab ea diuelli vix queat.

Preces publicæ certo ordine & pondere præscribi debuerunt.

IAM si necessum erat, vt ad publicam orationem certæ deputarentur personæ, quæ munus illud ex instituto obirẽt, certa rursum loca & tempora, in quibus obirẽtur, multò magis necessariũ erat, vt certa psalmorum, lectionum, antiphonarum, aliorumque eiusmodi ratio & ordo assignaretur: Quãdoquidem si isthæc vnicuiq; Ecclesię, vico, vel oppido libera relinquerẽtur, multò maior dissimilitudo, rerumq; confusio oriretur, quàm si de loco, aut tẽpore nihil certi decerneretur. Adhæc quæ totius populi nomine publicè procurantur vel administrantur, ea non modò cum certo pondere & mensura, verùm cum summa quoq; prudẽtia & grauitate institui debent; at ea prudentia, iudiciiq; maturitas nõ reperitur in singulis, sed tantùm in paucis, puta in Reipublicæ Christianę proceribus, primariisq; eiusdem membris. Non debet proinde id hîc fieri, quod cuiq; lubet, sed quod certa lege definitum est: Quemadmodum isthuc in aliis quoq; rebus ad Rempub. vel Ecclesiam pertinentibus obseruari consuetum est.

Quicquid circa horas Canonicas obseruatur, hoc totũ rationis dictamini & populorum omnium consuetudini maximè est consentaneũ.

PRAETEREA vt apud populum Christianum vnus agnoscitur DEVS, vna fides, vnum baptisma; ita vnus quoque, quantum per regionum & temporum rationem licet, externus cultus obtineat oportet; at hic nullo modo constare posset, si nihil firmi aut certi ea de re statutum aut traditum extaret, sed cuilibet collegio, oppido, vel vico, quid precum Canonicarum loco dicere vellet, integrum foret. Denique quæ de personis, locis, temporibus, cæterisque cognatis hactenus exposita sunt, ea rationi vsque adeò sunt consentanea, vt gentes verum DEI cultum ignorantes solo naturæ instinctu hæc omnia obseruauerint quàm studiosissimè. Habebant enim illæ (vt & Patres quoque, qui legem Mosaycam antecesserunt) suos Sacerdotes, suas aras, suas hostias, suas preces, imò verò suas quoque execrationes & excommunicationes. Apud Iudæos autem omnia ad externum DEI cultum pertinentia vsque adeò DEO ipso auctore erant certa & definita,

finita, vt ne latum quidem culmen à præfinitis recedere fas esset.

At torquet interim aduersarios septenarius horarum Canonicarum numerus; sed id citra vllam iustã causam. Neq; enim heri aut nudiustertius hic numerus est natus, verùm vnà cum ipsa Ecclesia exortus, vel vt rectiùs dicam, à veteris Ecclesiæ Patribus acceptus, indéque per Apostolos, legitimosq; eorundem successores ad nos translatus. Fatetur eñ Dauid, septies interdiu DEVM se laudare consueuisse, quod vtiq; neque solus faciebat, neq; sine auctore faciebat, sed ad aliorum piorum exemplũ, quod tum celebre extabat. Sed neq; Petrus & Ioannes ad nonã orationis horam ad templum ascẽdisse; neq; Petrus orationis causa ad sextam superiora domus petiisse; neque Cornelius nona diei hora, qua haud dubio orationi intentus erat, Angelum ad se introeuntem vidisse; neq; Paulus & Sylas media nocte ad orationem surrexisse; neq; Daniel tandem ter interdiu, nimirum tertia, sexta, & nona Hierosolymam versùs orasse diceretur, nisi ea tempora peculiari quadã ratione apud Iudæos orationi deputata & consecrata fuissent. Sed & nihil quoq; vani aut superstitiosi hic numerus præ se fert: Imò verò multæ & magnæ extiterunt & extant causæ, cur hic potiùs quàm vllus alius præfiniri debuerit.

Precum horariarum numer⁹ ex veteri Ecclesia in nostrã translatus.

Psal. 118.

Actor. 3.

Actor. 10.

Actor. 16.

Dan. 6.

VERVM priusquam vel ex parte illas assignem, quæro ab Antagonistis, ij ne, qui peculiari ratione ad hoc instituti sunt, vti totius populi nomine & loco diuinas laudes decantent, iugesque precatores & intercessores pro communi omnium salute apud DEVM existant, semel duntaxat interdiu DEVM inuocare, debitasque eidem laudes & gratiarum actiones persoluere debuerint, an sæpius. Non semel tantùm, quia neq; populi voto, neq; diuino quoque præcepto hac ratione factum fuisset satis. CHRISTVS enim Dominus vt semper, Apostolus autem vt sine intermissione oremus iubet, nisi quis forsan existimet, semel tantùm, hoc est, continuò citra vllam interpolationem orandum esse; verùm hoc propter causas suprà allatas, & vulgo quoq; satis notas, fieri nullo modo potest: Ergo sæpius. Quod si sæpius, quæro rursum ab iis, bis ne, an ter, an quater, & sic deinceps? At quemcunque tandem numerum assignauerint, semper recurret eadem illa quęstio: Cur bis & non ter? vel cur ter vel quater, & non quinquies, vel sexies, vel decies, atque ita de cęteris,

Luc 18.
1. Thess. 5.

Nullus horarũ numerus potuit assignari, qui sectariorum telis non esset expositus.

PLACVIT autem maioribus noſtris, vt ſeptenis vicibus id fieret; idque iis horis & temporibus, quæ præ cæteris ad orandum viſæ ſunt magis idoneæ; ſiue naturalem temporum qualitatem ſpectes; ſiue myſteriorum, quæ in illa inciderunt, rationem conſideres. Norunt enim, qui iudicio & rerum vſu valent, ſeriam orationem tempus pacatum & à turbis quietum depoſcere; at noctu ſilent omnia. Norunt ęquè, auroram cibo iam plenè concocto, ad orandum & contemplandum aptiſsimam haberi. Norunt nihilo-ſeciùs, diei primitias cœleſti numini conſecrandas, eidemq; pro fida noctis cuſtodia ex animo gratias agendas eſſe. Norunt, pij Chriſtiani vocabulo indignos cenſendos, qui priùs ſomnum capiunt, quàm contra noctis pericula, Satanæque tentamenta precibus ſe muniant, Deoq; Opt. Max. de diurna luce fœliciter tranſacta gratias agant. Norunt tandem, tota reliqua, hoc eſt, intermedia diei parte ab omni orationis ſtudio feriatum, eſſę minimè conuenire; adeóq; intelligunt, publicæ orationis tempora, etiam ſi ſolam rationem ducem ſequamur, commodiſsimo modo inter ſe diſtributa eſſe.

Preces Canonicæ iis horis ſunt aſsignatæ, quæ p̄ cæteris ad orandum viſæ ſunt magis idoneæ.

MYSTICAS porrò ſeptenarij numeri rationes alij alias aſsignant, prout in ſymbolicis illis alia aliiș, quę ad rem facere videntur, occurrere ſolent. Ante principalem aũt, quam Eccleſia potiſſimùm ſpectaſſe videri poteſt, ex vulgaribus illis referã nonnullas. Primò ergo vt CHRISTVS IESVS vna oratione, quam Dominicam appellamus, complexus eſt ſeptem diſtinctas petitiones, vel ſeptem diſtincta rerum genera, quas iuſtè deſiderare & petere licet; ita Eccleſia aſsignauit ſeptem diſtincta publicę orationis tẽpora, quibus vel ea ipſa petamus, vel pro antè collatis gratias agamus. Mox ſpiritalis vitæ ratio abſq; Spiritus ſancti donis conſtare non poteſt; hæc autem citra orationis præſidium obuenire temerè non ſolent: Cùm ergo ſeptem ſint Spiritus ſancti chariſmata, ęquum eſt, vt ſeptenis vicibus cœleſte numen eorundem cauſa adeamus, ſuppliciterq; inuocemus. Tertiò quæcunque condita ſunt, in hominis commodum condita ſunt; homo proinde pro omnibus & ſingulis Conditori debet laudem & gratiarum actionem: Atqui DEVS opus, quod fecerat, die ſeptimo cõpleuit. Hæc ratio tangitur in hymnis, quæ per ſeptimanam ad cuiuſq; diei veſperas decantantur vel recitantur.

Plures rationes myſticę cur preces publicæ in ſeptem partes ſunt diſtributæ.

Geneſ. 2.

QVAR-

QVARTO nemo lapſus reſurgit, ſed neque reſurgere quoque poteſt abſque peculiari DEI Opt. Max. gratia; hæc autem, vt ſuprà ex Auguſtino audiuimus, non obtingit ſine oratione: Iuſtus autem ſepties in die cadit, vel cadere certè poteſt; ergo ne cadat, vel vt lapſus reſurgat, per ſe vel per alterum ſepties oret oportet. Quintò numerari ſolent ſeptem mundi ætates, in quarum ſingulis magna quædam opera effecta, indultáque ſunt generi noſtro illuſtria quædam beneficia, maximè verò in poſtrema: In ea enim Filius DEI noſtri cauſa homo factus, paſſus, & mortuus eſt. Ne ergo tantorum munerum auctori ſimus ingrati, æquum eſt, vt per nos, vel per alios ad hoc initiatos & deputatos ſepties DEVM laudemus, gratesque eidem dicamus. Sextò lex, vt tradit Apoſtolus, vmbra erat futurorum; atqui ſuprà oſtenſum eſt, ſi non ab omnibus Iudæis promiſcuè, certè à melioribus & ſanctioribus ſepties interdiu & noctu orationi vacatum fuiſſe. Septimò & poſtremò ſeptenarius hic precum horariarum numerus per ſeptem tubas, quarum ſonitu proſtrati ſunt muri Hiericho, adumbratus videtur. Nam vt hoſtium munitiones per illas corruerunt; ita Diaboli machinationes ſeptenis hiſce diuinarum laudum buccinis veluti validis quibuſdam baliſtis, aut arietibus quaſſatæ diſſoluũtur & proſternuntur.

Vltima mundi ætate magna, planeq; illuſtria Dei beneficia humano generi obtigerunt.

Ioſuæ 6.

VERVMENIMVERO licet Eccleſia ad hæc omnia, vel ad horum aliqua fortè reſpexerit, nullum tamẽ ex his primaria cauſa extitiſſe videtur, cur publicas preces in ſeptẽ partes diſtribueret, easque eo ordine & tempore, quo iam olim fieri conſueuit, recitari vel decantari iuberet. Cauſam autem cõſilij decretíue huius principem habuit ſalutarem CHRISTI ſeruatoris noſtri perpeſſionem: Hanc enim per eiuſmodi preces grata memoria recolere, perpetuóque celebrare & decantare voluit, eáque recordatione, iugíque celebratione ad noua beneficia viam ſibi munire; ſiquidem digna pro acceptis beneficiis gratiarum actio, eſt regia via ad impetrandum nouum à DEO beneficium. Sed iam quid ſingulæ horæ cum ſingulis crucis myſteriis cognatum habeant, paucis expendamus.

Eccleſia horas Canonicas, earũdemq; tempora accommodauit præcipui[illegible] ni [illegible] myſteriis & partib.

SERIES ſalutaris perpeſsionis breuiter eiuſmodi extitit. Sub noctem CHRISTVS Dominus cum diſcipulis ſuis cœnat, auguſtiſsimumque corporis & ſanguinis ſui Sacramentum conſecrat.

Dominicæ passionis series paucis comprehẽsa.

Mox hymno dicto vnà cum vndecim exit ad montem oliueti, ibidemque ter patrem, vt calicem si fieri queat, à se transferat, ardentibus precibus rogat, singulisq; vicibus Apostolos, vt orent & vigilent admonet; & prolixiùs orans sanguineum sudorem sudat. Paulò pòst à Iudæis captus circa noctis medium exhibetur Annæ & Caiphæ. Hic colaphis cæsus, totáque deinceps nocte vsque ad auroram variè ludificatus, summo manè Pharisæorum & seniorum populi concilio sistitur. Hinc porrò veluti blasphemus mortisque reus ad Pilatum abducitur. Pilatus rei exitum nullum inueniens, in innocentem IESVM mortis fert sententiam.

HORA tertia proinde CHRISTVS Dominus flagellis cæsus, spinis coronatus, arundine percussus, ad crucis supplicium abripitur. Hora sexta in crucem agitur. Hora nona, posteaquam spiritum emisisset, lancea cõfoditur; vesperarum hora à cruce deponitur. Circa noctem tandem syndone inuolutus & aromatibus conditus in sepulchrum infertur. Iam horæ precésue canonicæ ad eum modum ab Ecclesia sunt institutæ & distributæ, vt singulæ respondeant singulis perpessionis CHRISTI mysteriis, singulisque primariis eiusdem perpessionis partibus; ne videlicet earum memoria è filiorum suorum pectoribus vnquam excidat, ipsáque de tam illustri inauditóque beneficio, erga sponsum suum, à quo tantopere dilecta est, gratam sese declaret.

Cur preces Canonicæ passionis partibus sint accommodatæ.

PRECES matutinæ in eorum memoriam celebrantur, quæ Dominus IESVS tota nocte partim in horto, partim in Annæ & Caiphæ domo perpessus est. Porrò autem vt nox tota diducitur in quatuor vigilias, ita solennes matutinarum preces quatuor complectuntur partes, nimirum tres nocturnos & laudes; quæ olim, vt Hieronymo, Isidoro, Thom. VValdensi, Cosmæ, & aliis nonnullis placet, ita erant distributæ, vt primus nocturnus absolueretur prima noctis vigilia, secundus secunda, tertius tertia, atque istud per diuersos Ecclesiæ ministros. Laudes verò sub postremam noctis vigiliam, hoc est, circa auroram, idque per totum initiatorum cœtum. Postea verò humanæ infirmitatis habita ratione preces matutinæ vnà cum laudibus simul dici cœperunt: Atque hoc à quibusdam prima noctis vigilia, hoc est, vesperi post cœnam; ab aliis verò postrema vel circiter, hoc est, summo manè, ab

Matutinæ preces quatuor comprehendunt partes, que olim quatuor distinctis noctis vigiliis decantabantur.

ab aliis secunda vel tertia, hoc est, paulò ante vel post mediam noctem. Primum obseruant plerique horas Canonicas priuatim recitantes. Secundum Ecclesiæ Cathedrales & collegiatæ. Tertium monasticen professi & alij prætereà nonnulli pij.

TRES nocturni, quorum singuli tribus constant Psalmis, totidemque lectionibus, respondent tribus illis interpolatis vicibus, quibus CHRISTVS Dominus orauit in horto; etsi non illis solis, vt paulò antè dicebatur. Prima autem in illorum memoriam & commemorationem peragitur, quæ CHRISTVS Dominus pertulit à summo manè vsq; ad tertiam. Tertia in eorum, quę inde vsq; ad sextam. Sexta in eorum, quæ tribus horis perpessus in cruce: Reliqua in eorum, quæ inde acciderunt vsque ad sepulturam.

Quid singulę horæ cum singulis passionis Christi partibus cognatum habeát.

ADDO his, CHRISTVM Dominum non solùm iis horis & temporibus, quæ iam attigimus, varia perpessum esse, sed validè & feruidè quoque ad mortem vsque precatum esse: Tum quò nobis ostenderet, ecquidnam cùm grauibus quandoq; iactaremur tentationibus, vel magnis vrgeremur periculis, facere nos oporteret; tum etiam quò singulas perpessionis suæ partes hac ratione cœlesti patri acceptiores, adeóque ad merendum vel satisfaciendum efficaciores redderet.

Christus toto passionis tempore orationi, quátum licuit, intentus fuit.

ET quidem in cruce & antequam à Iudæis caperetur, vocali oratione vsum esse, planum est ex Euangelio. An autem in aliis passionis suæ articulis vocaliter orarit, id ex Euangelistis certò non constat. Interim dubium nullum est, quin mentali oratione singulos dolores & cruciatus suos æterno patri seriò commendarit, votisque ardentibus pro omnium salute obtulerit. Si enim mentem ad DEVM semper erectam, eleuatamque habebat, maximè cùm magnum illud cruentumque sacrificium pro totius mundi salute cœlesti patri offerebat, erectam habuisse putandus est. Etenim si summi pontifices, qui CHRISTI typum gerebant, in sancta non introibant absq; prece & sanguine, multò minùs magnus ille sacerdos, qui patri dextera assidet in cœlestibus, vt non sine sanguine; ita quoque non sine prece seipsum in holocaustum obtulit. Magnæ proinde Ecclesiæ fuerunt causæ, cur Canonicas preces numero septenario indiceret; iisq; temporũ interuallis & discriminibus celebrari & peragi vellet, quibus iam olim de more celebrantur & peraguntur.

ADDVNT

ADDVNT his quidam alias nonnullas ex eorum temporum ratione petitas, quibus CHRISTVS Dominus peculiare aliquod opus patrauit, aut beneficium in genus nostrum contulit: Etenim circa noctis medium in hanc lucem editus est: Postrema noctis vigilia vel etiam citiùs propter iustificationem nostram ex mortuis exuscitatus est, quo etiam tempore natiuitas illius per angelos pastoribus annũciata est. In crepusculo vespertino, vt quidam, in matutino autem, vt alij volunt, verbum in vtero virgineo caro factum est. Quare etiam vbi Catholica religio obtinet, manè & vesperi campanæ pulsu ad orationem signum datur. Manè orto iam sole post resurrectionẽ suam apparuit Magdalenæ & aliis mulieribus: Tertia (quando etiam Apostolis cæterisque, qui cum illis erant, impertitus est Spiritum sanctum) vt quibusdam placet, Petro; Sexta Iacobo, Nona duobus discipulis euntibus in Emaus; vesperi omnibus simul; Ad cœlos tandem circa meridiem vel horas aliquot post meridiem, ascendisse creditur; quo etiam tempore ad sanctorum Patrum Limbum descendit.

Christus Dominus circa noctis medium in lucẽ editus, & vitæ post mortẽ restitutus est.

Marc. vlt. Actor. 2. 1. Cor. 15. Luc. vlt. Ioan. 20. Marc. vlt. Actor. 1. Matth. 27. Ephes. 4.

ET vt horum omnium nihil omnino extaret, adhuc sola Catholicæ Ecclesiæ voluntas, illustrisque veterum patrum auctoritas sat nobis hîc esse deberet; vix vllus enim comperitur antiquus scriptor, qui vel omnium vel aliquarum certè Canonicarum horarum non meminerit. Cyprianus: In illis horarum spaciis (loquitur de tertia, sexta & nona) ter trinitatis sacramentum denotatur. Nam à prima hora vsque ad tertiam trinitas horarum completur. Rursum peracta tertia à quarta vsque ad sextam, altera est trinitas. Deinde à septima vsque ad nonam, trinitas tertia completur. Hæc ergo horarum spacia iam pridem spiritualiter determinantes adoratores DEI, statutis & legitimis ad precem temporibus seruiebant. Hæc Cyprianus de temporibus, quę Iudæi inter orandum obseruabant.

In expo. orat. domi.

Cypriani sententia de tertia, sexta & nona.

VERVM quòd nos in maiori luce, absolutioréque lege versemur, monet nos eo horarum numero contentos esse non debere; addit proinde: Sed nobis, fratres dilectissimi, præter horas antiqtus obseruatas orandi nunc & spacia & sacramenta creuerunt: Nam & manè orandum est, vt resurrectio Domini in matutina oratione celebretur, quod olim Spiritus sanctus designauit in Psalmis dicens: *Quoniam ad te orabo Domine, manè exaudies vocem meam.*

Psal. 5.

Manè

Manè astabo tibi & contemplabor te. Et iterum per Prophetam loquitur, dicens: diluculo vigilabunt ad me, dicentes: Eamus & reuertamur ad Dominum DEVM nostrum. Recedente item sole, & die cessante, necessariò rursum orandum est. Nam quia sol CHRISTVS verus est, & dies verus, Sole ac die seculi recedente quando oramus & petimus, vt super nos veniat denuo lux, CHRISTI precamur aduentum, lucis æternæ gratiam præbiturum. Hìc obliquè tanguntur omnes horæ, quæ hucusque obseruantur & decantantur in Ecclesia DEI: Siquidem matutinæ orationis nomine complectitur matutinas cum laudibus & primam. Nomine autem vespertinæ precis, vesperas & completorium designat; reliquas verò suis propriis vocabulis appellat. Cyprianus obliquè exponit oẽs horas Canonicas.

FACIT huc quoque illud Basilij Magni: Horæ à sanctis viris precibus ad DEVM & laudibus dicatæ sequendæ sunt; ait enim magnus Dauid: *Media nocte surgebam ad confitendum nomini tuo, super iudicia iustitiæ tuæ.* Rursum ait: *Vespere, & manè, & meridie narrabo, & annunciabo, & exaudiet vocem meam.* Et hæc quoque generali quadam ratione omnes horas in Ecclesia receptas complectuntur. De nocturnis precibus concionatur illud Hilarij: *Memor fui nocte nominis tui.* Scit præcipuè nocturno tempore diuini esse à nobis numinis recordandum. Scit tum maximè custodiam DEI legis à nobis esse retinendam, cùm subrepunt animo impuræ cupiditates, cùm stimuli vitiorum per recens assumptum cibum corpus exagitant: Tum DEI nomen recordandum est, tum custodienda eius lex est, pudicitiam, continentiam, timorem DEI statuens. Nouit hoc præcipuè tempore Dominum esse orandum, deprecandum, promerendum, dicens alio loco: *Lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo,* non est periculoso nocturnarum vigiliarum otio animus relaxandus, sed in omnibus deprecationibus, in confessionibus peccatorum occupandus est, vt cùm maximè corporeis vitiis detur opportunitas, tum præcipuè eadem vitia diuinæ legis recordatione frangantur. Hactenus Hilarius de nocturnis precibus, déque grauibus nocturnarum precum causis Dæmonisque insidiis.

De institu. relig. Psal. 118. Psal. 54. Ad Psal. 118. Dæmones nocte præcipuè castis corporibus & mentibus insidiantur. Psal. 6.

AD nocturnas & diurnas horas simul pertinet illud Hieronymi, horam tertiam, sextam & nonam; diluculum quoque & vesperam nemo est qui nesciat, & in eadẽ epistola rursum; bis nocte, Epist. ad Eust.

nn terque

terq́ue ad orandum ſurgendum eſt; & ad caput ſextum Danielis: Has tres horas, nimirum tertiam, ſextam & nonam, quas Propheta Daniel quotidie celebrare ſolitus erat, & Eccleſiaſtica traditio intelligit. Et ad Demetri: Præter pſalmorũ & orationis ordinem, quæ tibi hora tertia, ſexta, nona, ad veſperam, media nocte, & manè ſemper exercenda eſt, ſtatue quot horas ſanctam Scripturam addiſcere debeas. Et in Epitaphio Paulæ: manè, hora tertia, ſexta, & nona, veſperi, noctis medio per ordinem pſalterium cantabat.

Paulæ Romanæ cõſuetudo in horis Canonicis.

MVLTA hîc dicit Hieronymus obſeruatione digna, primò diurnas, nocturnasq́ue horas, quas ſuis ille nominibus appellat, vſq; adeò notas eſſe, vt nemo illas neſciat. Mox orationes & pſalmos, quæ manè, veſpere, tertia, ſexta, nona, & noctis medio per id tempus de more dicebantur (vnde etiam traditionem Eccleſiaſticam vocat) nunquam intermittere licere. Poſtremò noctu bis aut ter ad orationem ſurgendum, quæ res certo nobis argumento eſt, ætate Hieronymi tres matutinarum nocturnos tribus diſtinctis temporibus dici conſueuiſſe: puta prima, ſecunda & tertia noctis vigilia: Siquidem laudes, vt ex hymnis, qui ferialibus diebus ad laudes decantari ſolent, notum eſt, quarta noctis vigilia, hoc eſt, circa auroram celebrabantur. Ad quem ritum diſertè quoque alludunt hæc Valeriana: Vigilias tribus horis diſpertimus nocturnis, vt non ſolùm verbo, ſed & facto quoque tres vigilias prædicemus, de quibus ait Dominus; Beati ſunt ſerui illi, quos cùm venerit Dominus, inuenerit vigilantes &c.

Tempore P. Hieronymi ter noctu ad preces ſurgebatur.

Li. 1. c. de Mat.

Luc. 12.

AT quia cauillabitur hîc fortè quiſpiã, Hieronymum & alios veteres non omnium horarum Canonicarum conceptis verbis meminiſſe (vix vſquam enim extat memoria Completorij, rarò etiam Primæ) adeóque illorum ætate non ſeptem, ſed quinque tantùm aut ſex obtinuiſſe, ſubiicere hoc loco placet Concil. Agathenſis decretum, quod ætatem noſtram mille propemodum ſupra ducẽtos annos anteceſsit. Decretum Concilij ita ſonat: Preſbyter manè matutinali officio expleto, penſum ſeruitutis ſuæ videlicet primam, tertiam, ſextam, nonam, veſperamq́ue perſoluat: ita tamen vt horis competentibus iuxta poſsibilitatem, aut à ſe, aut à ſcholaribus publicè compleantur. Deinde peractis horis & infirmis viſitatis, ſi voluerit, exeat ad opus rurale ieiunus, vt iterum neceſ-

De cel. Miſſ. c. 1.

necesſitatibus peregrinorum & hoſpitum ſiue diuerſorum commeantium infirmorum atque defunctorum ſuccurrere poſsit, vſque ad ſtatutam horam pro temporis qualitate, Propheta dicēte: *Septies in die laudē dixi tibi.* Qui ſeptenarius numerus à nobis impletur, ſi matutinali, primæ, tertiæ, ſextæ, nonæ, veſperę & completorij tempore, noſtræ ſeruitutis officia perſoluamus. Nam de nocturnis vigiliis idem ipſe Propheta ait: *media nocte ſurgebam &c.* ergo his temporibus laudes Creatori noſtro ſuper iudicia ſuæ iuſtitiæ referamus. His clarius de horarum Canonicarum numero, ſingularumque appellatione dici nihil poteſt. De modo autem Can. 30. eadem Synodus hæc adiungit:

Pſal. 118.

Septem horas Canonicas propriis ſuis nominibus deſignat Syn. Agathenſis.

Pſal. 118.

ET quia conuenit, ordinem Eccleſiæ ab omnibus æqualiter cuſtodiri, ſtudendum eſt vbique ſicut fit, & poſt Antiphonas collectiones per ordinē ab Epiſcopis vel Presbyteris dici; & hymnos matutinos vel veſpertinos decantari diebus omnibus, & in concluſione matutinarum vel veſpertinarum & miſſarum poſt hymnos capitella de pſalmis dici; & plebem collecta oratione ad veſperam, ab Epiſcopo cum benedictione dimitti.

MITTO hoc loco Iſidorum, qui de vigiliis nocturnis, earundemque cauſis, & tertia item, & ſexta, & nona latè philoſophatur. Ambroſium, qui aues ad matutinas & veſpertinas laudes decantandas nos inuitare aſſerit. Cubituræ namque, quaſi diei munere læte iam peracto, æthera cantu demulcere, exortóque ſole quaſi iuſtas DEO Creatori laudes referentes, eandem muſicam denuo inſtaurare ſolent. Auguſtinum, qui ritum pſalmorum & hymnorum decantandorum à CHRISTO & Apoſtolis ad nos defluxiſſe affirmat. Iulianum Apoſtatam, qui Caſsiodoro referente Eccleſiaſticum pſallendi ritum ad gentium ſacerdotes tranſtulit, ne Eccleſiæ honeſtas paganis eſſet admirationi. Et reliquos tandem omnes, qui partim ex inſtituto, partim aliud agentes ea de re ſcripſerunt. Puto enim horarum Canonicarum numerum, diurnumq; earundem vſum iis rationibus, ſymbolis, & auctoritatibus munitum eſſe, vt Antagoniſtarum telis non facilè ceſſurus ſit.

Lib. 1. cap. 19.

Ad Pſal. 118.

Ad inquiſ. Ianu.

Cur Iulian⁹ Apoſtata Canonicarum horarum ritum tranſtulerit ad Paganos.

AT dicent forſan: ſint ſanè ſeptem horæ Canonicæ, quæ ſtatis temporibus certiſque locis dicantur integrè; at fiat hoc liberè, ne quis legis vel ſtatuti cuiuſpiam occaſione laqueus cōſcientiis iniiciatur. Inſulſa eſt hęc ratio; etenim ſi militibus, ſi iudicibus,

si seruis, si omnibus denique, qui in aliquo publico munere vel magistratu versantur, leges feruntur, quæ ad fidam impositi muneris procurationem adigant, & iure feruntur; (siquidem ea est naturæ nostræ infirmitas & ignauia, vt, nisi adsit aliquis semper stimulus, quo ad officium faciendum perurgeatur, parum aut nihil plerunque facere soleat) cur Ecclesiæ ministris nullæ statuentur leges, quibus vel dirigantur, vel ad officium ritè obeundum compellantur? An non æquè illi calcaribus egent, ac alij homines? An non meritò formidare hîc licet, si liberum esset impunè, hoc est, citra vllam legalem pœnam vel DEI offensionem iniunctum munus omittere, perpaucos fore, qui ex animo illud facerent?

Insulsa eorum est ratio, qui ministris liberum relinqui volunt, preces Canonicas soluere aut omittere.

PRAETEREA si Ecclesia multas tulit leges & sanctiones de officio Archidiaconi, Archipresbyteri, primicerij, sacristæ, Custodis, Vicarij, Iudicis delegati, Legati, Iudicis ordinarij, de censu & & exactione de clandestina desponsatione, déque similibus aliis sexcentis, cur nõ etiã de publicarum orationum ratione? An non ęquè probrosa & noxia esset hac in re negligentia, ac in aliis quàm plurimis, de quibus seueræ latæ sunt leges? Denique si populares pœnis & legibus compelluntur, & iure optimo compelluntur, vt soluant decimas, frugum primitias, aliáque id genus Clericorum iura vel stipendia; cur Clerici vicissim non cogentur, vt præstent DEO & populo debita obsequia? An non iniquissima lex esset, si Rex vel princeps quispiam cogeretur militi menstruum, vel annuum, vel vitalitium stipendiũ dependere, & miles è diuerso non cogeretur ad propugnandam principis vel patriæ salutem? Hæc clarè, vt opinor, ostẽdunt legem de horarum Canonicarum penso latam iustam, & sanctam esse.

Nõ minùs æquũ est vt Ecclesię ministri per leges compellãtur ad horarũ pensum, quàm vt sæculares adigantur ad decimarum solutionem.

AT quò eleutheropolitis illis pleniùs fiat satis, addo prædictis, nullum de horis Canonicis extare præceptum, quod omnes absolutè obliget; quicquid enim ea de re cautum extat, hoc totum est conditionatum illos solum ligans & obligans, qui Ecclesiæ immunitatibus, priuilegiis, & fructibus gaudere volunt: hoc est, eos tantùm, qui sponte nullo cogente, Ecclesiasticum vel monasticum institutum complexi sunt. Quare horas Canonicas recitare vel decantare est quoddam verius onus publico & honorario muneri annexum, quàm absolutum per se præceptum.

Etenim vt nemo alieno principi militare tenetur, nisi stipendiis vel prærogatiuis, quæ suis ille militibus proponit, potiri voluerit: ita nemo omnium Ecclesiæ seruire, vel monasticen profiteri obstringitur, nisi ob commodorum spem, vel perfectioris vitæ desiderium, vltro id expetiuerit. Verùm enimuerò vt ad vnū omnes, qui præmia militantibus proposita consequi volunt, impigrè pugnare, intrepideque belli periculis sese exponere obligantur; ita quoque qui Ecclesiæ emolumentis, priuilegiis, & immunitatibus frui exoptant, ea onera subire, & bona fide præstare debent, quæ suis illa ministris imponit. Qua quidem in re nulli prorsus fit iniuria; nihil enim decentius, æquius, aut rationi cōsentaneum magis, quàm vt ij, qui sentire volunt aliqua commoda aliâs indebita, vicissim sentiant labores, & incommoda, quæ rebus illis commodis vel fructuosis sunt annexa. Et quod hîc dictum est de horis Canonicis, hoc ipsum quoq; dictum accipiatur de cœlibatu, deque aliis nonnullis sacerdotij dignitati indiuulsè annexis.

Nemo absolutè ad horarum Canonicarum pensum cogitur, sed is tantùm onus illud pstare obligatur, qui beneficiis, prærogatiuis, & immunitatibus Ecclesiasticis vult potiri.

CAETERVM lex, de qua hîc sermo est, non obligat omnes, sed tria tantùm hominum genera, nimirum sacris initiatos, sacerdotium vel beneficium Ecclesiasticum cum clericali titulo pacatè obtinentes, & religiosos choro mancipatos, etiamsi in sacris ordinibus constituti non sint; Videntur hi tamen ex quadam recepta consuetudine ad horarias preces magis obligari, quàm ex vlla omnino lege aut sanctione, quæ ea de re lata sit. Quare etiam sola superioris volūtate è choro, cuius muniis mancipati fuerant, in laicorum ordinem, vbi nulla lege aut cōsuetudine ad horas Canonicas obligantur, transferri possunt: & vice versa laicorum albo semel ascripti, si præposito ita visum fuerit, chori officiis mancipari queunt. At istud fieri nullo modo posset, si monachatum professi communi iure ad horas Canonicas obligarentur.

Tria hominum genera ad horas Canonicas obligantur.

PORRO autem quòd ij omnes, qui maioribus ordinibus initiati sunt, etiamsi nullum beneficium Ecclesiasticum possideant, ad precum horariarum pensum quotidie dependēdum obligentur, id nemo orthodoxè institutus in dubium vocat. Sed & naturalis quoque ratio æquum id esse, minimè obscurè demonstrat. Nam quotquot ad munus aliquod publicum aut ad quemcunq; honoris gradum admittūtur, illi omnes iure, meritóq; onus illud

subire debent, quod tali muneri vel honoris gradui iustè adiunctum est: Ecclesia autem magnis mota rationibus precum horariarum pensum maioribus ordinibus adiũxit; quare omnes sacris initiati quotidie horas Canonicas persoluere obligantur. In maioribus autem cõstituti, si Ecclesiastico beneficio carent, non videntur cõmuni aliqua lege ad certas preces obligari, ita vt noxam incurrant, si illas fortè nõ persoluant. Consultè tamen & rectè faciunt, qui id præstant, quod locorum ordinarij pro diœcesium consuetudine iniungere solent. Cùm enim tales priuilegiis & immunitatibus Ecclesiæ gaudeant, par est, vt huius rei causa aliquid etiam præstent, quodcunq; tandem illud sit.

Sacris initiati ad recitandum vel decantandũ horas Canonicas obligantur.

RVRSVM quòd ij omnes, qui sacerdotium cũ sacerdotali vel clericali titulo posſident (nam qui seculari titulo beneficij cuiuspiam fructus percipiũt, vt quibusdam locis cõmunis collegij Medicus, Quæstor, Theologus, Concionator, Ludirector, aliiq; eiusmodi; tum ij quoq;, qui studiorũ causa pensionem aliquã super alterius beneficium aſsignatam habent, ab hoc onere immunes cẽseri solent) horarias preces quotidie recitare obstringantur, etiãsi sacrum ordinem nullum susceperint, id illis clàm esse non potest, qm̃ cur huic vel illi hoc vel illud beneficium aſsignetur, non ignorant. Intelligunt autem pleriq; omnes, Clericos nõ secùs sese habere ad sua beneficia, siue ad sacerdotiorum suorũ emolumenta, atq; se habent milites ad sua stipendia: ludimagistri ad sua didactra, & cæteri mercenarij ad sua salaria. Vt ergo militi nullum debetur stipendium, si nullos militares labores subit; Ludimagistro nullum didactrum, si nullũ instituit, famulo mercenario nullum salarium, si nulli Domino operas suas præstat; ita Clerico quoq; nullum debetur beneficium, hoc est, sacerdotij cuiuscunq; census, si nullum Ecclesiæ præstet obsequium. Ordinarium autem obsequium vel officium, quod Ecclesia ab omnibus & singulis beneficiariis exigit, est precum horariarum pensum.

Titulo seculari beneficium aliquod obtinẽtes, non obligantur ad horas Canonicas.

HINC sequi videtur, qui beneficij cuiuspiam titulum obtinent, sine vllis omnino fructibus, eos ratione beneficij ad horarum Canonicarum debitum lege nõ teneri. Vbi enim nulla proposita est merces, ibi nulla extare videtur obligatio ad laborem. Est hìc sermo de iis, qui beneficij, cuius titulum habent, fructus nõ carpunt, neque vt maximè id studeant, carpere possunt. Secùs de iis sta-

iis ſtatuendum eſt, qui carpere potuiſſent,ſi voluiſſent,aut etiamnum poſſent,ſi vellent. Idem nonnulli de iis ſtatuunt, qui tenuiſſimum beneficium obtinent. Tenuiſsimum vocant, quod nullo modo ad vitę ſuſtentationem ſat eſt.Sunt tamen,qui nudum titulum ad obligandum quempiam ad precum horariarum onus ſat eſſe putāt,nedum tenue aliquod beneficium; verùm licet horum ſentētia magis fortaſsis ſit ſecura, videtur tamen plùs ſatis dura.

SECVNDVM mitiorem itaq; ſententiam à perſoluendo horarum Canonicarū debito excuſantur,qui nullos, aut certè quàm tenuiſsimos ex beneficio quod habent, fructus percipiunt. Excuſantur hinc illi etiam,qui nullum habent breuiarium,neq; habere poſſunt: Quod illis vſu venire poſſet,qui ſeruitute infidelium premerentur,vel in aliqua ſolitudine verſarentur,vel tanta inopia tenerentur, vt horarium codicem parare non poſſent. Tum oculis capti, vel ita cæcutientes caligantéſue, vt commodè legere nequaquam valeant, cæteriq; grauiori morbo preſsi. Interim quos morbus excuſat, nō excuſat ſemper à toto, ſed ab ea tantùm parte, quam citra grauiorem valetudinis offenſionem recitare non poſſunt.Idem ſtatuatur de aliis impedimēto aliquo irretitis:Quiuis enim tenetur hîc præſtare quod nō incommodè poteſt. Tum ij rurſum omnes, qui ſimul orare & munus illud, quod magis vtile vel neceſſarium eſt,obire non valent. Tum illi denique omnes, qui iuſta de cauſa à Pont. Max. ab eo onere exempti ſunt. Illi porrò, qui aliqua Eccleſiaſtica cenſura irretiti tenentur, vt ſunt excommunicati, exauctorati, ſuſpenſionis vel interdicti vinculo innodati ab hoc debito non ſunt liberi. Debent enim ſi publicè non licet,priuatim illud perſoluere; alioquin commodum ex ſuo peccato reportarent.

Qui excuſentur ab horis Canonicis, & qui ſecùs.

QVID illis fiet,qui citra vllam iuſtam cauſam horas Canonicas omittunt? ſanè quotquot citra cauſam iuſtè excuſantem, debitum hoc diſſoluere omittunt,ad vnum omnes,ſi communi doctorum ſententiæ fides eſt,vt ſanè eſt magna, graue peccatum incurrunt, & fructus nihilominus beneficij, pro omiſsionis ratione deperdunt: quemadmodum id ex Concilij Lateranenſis decreto iuſtè,ſanctéq; ſuper ea re edito planè,& planiùs adhuc ex PII V. extrauagante cognoſcere licet. Habet hæc autem de verbo ad verbum in hunc modum:

Citra cauſam horariarū precum penſum omittētes peccatum cōmittunt, neq; fructus ſuos faciunt.

Seſſ. 9.

PIVS Episcopus seruus seruorum DEI, ad perpetuam rei memoriam. Ex primo Lateranensi Concilio pia & salubris sanctio emanauit, vt quicunque habens beneficium Ecclesiasticum cum cura & sine cura, si post sex menses, quàm illud obtinuerit, diuinũ officium legitimo cessante impedimento non dixerit, beneficiorum suorum fructus pro rata omissionis officij & temporis suos nõ faciat; sed eos tanquam iniustè perceptos in fabricas ipsorum beneficiorum, vel pauperum eleemosynã erogare teneatur. Veruntamen multorum animi suspensione tenentur, cuiusmodi ratæ prædictæ ratio sit habenda.

NOS huic rei euidentiùs & expressiùs prouidere volẽtes statuimus, vt qui horas omnes Canonicas vno vel pluribus diebus intermiserit, omnes beneficij seu beneficiorum suorum fructus, qui illi, vel illis diebus responderent, si quotidie diuiderentur; qui verò matutinum tantùm, dimidiam; qui cæteras omnes horas, aliam dimidiam; qui harum singulas sextam partem fructuum eiusdem diei amittat: Tametsi aliquis choro addictus non recitans, omnibus horis Canonicis cùm aliis præsens adsit, fructusq́; & distributiones fortè aliter assignatas, sola præsentia iuxta statuta, consuetudinem, fundationem, vel aliâs sibi lucri fecisse prætendat.

Canonici cæterique beneficiarij præsentes & non recitantes cadunt in pœnã in nõ recitantes decretam.

IS etiam præter fructuum & distributionum amissionem; item ille, qui primis sex mensibus officium non dixerit, nisi legitimum impedimentum ipsum excusauerit, graue peccatum intelligat se admisisse. Declarantes præstimonia, præstimoniales portiones, & qualiacunq; alia beneficia, etiam nullum omnino seruitium habentia obtinentes, cum prædictis pariter contineri; at quicunque pensionem, fructus, aut alias res Ecclesiasticas, vt Clericus percipit, eum modo prædicto ad dicendum officium paruum B. MARIAE virginis decernimus obligatum, & pensionum, fructuum, rerumque ipsarum amissioni obnoxium. Hæc Concilium & Pontifex in eos, qui horas Canonicas nulla re impediti non recitant. & non immeritò: Siquidem fructus beneficiorum sunt eorum stipendia, qui Ecclesiæ militant. Quare communiter dici consueuit; beneficium datur propter officium. At de horis Canonicis pro instituti nostri ratione satis.

De cantu

De cantu Ecclesiastico, iniquoq; illorum studio, qui illum veluti rem insulsam & superstitiosam impugnant.

CAPVT NONVM.

AST nondum conquiescunt aduersarij; dicunt enim: Sit sanè septenis interdiu vicibus orandum; sint pœnæ & culpæ obnoxij, qui ad munus hoc deputati remissiùs, quàm par est, agũt: Sint salutaria & Christiano homine non indigna cętera, de quibus actum est hactenus. At quorsum hîc opus est sublata voce? aut concentu Musico? an non is rem visu dignam committeret, qui à viro principe cantando quippiam efflagitaret, quãtò magis à DEO? Quorsum spectat tanta in vna re, in qua summam consensionem esse oportebat, varietas? Vix enim vnum collegium reperitur, quod cum altero in horarum Canonicarum ratione consentiat. Quorsum tandem alia multa, quæ quandam secularem leuitatem præ se ferunt veriùs, quàm aliquam Ecclesiasticam grauitatem?

DE cantu, cuius in horis Canonicis, cæterisq; officiis diuinis frequens & celebris in DEI Ecclesia vsus est, succinctè aliqua dicturus, pono hîc duo tanquã quoddam futuræ disputationis fundamentum. Alterum horum est, publicæ orationis (ad hanc enim solam, quæ de cantu disputantur, pertinent; priuata enim oratio nullo eget vocum strepitu, siue pro ipso orante fundatur, siue pro altero) scopum & quasi munus proprium tripartitum esse. Primò partium illius est, DEVM veluti summum rerum omnium opificem, cõmunemq; totius vniuersi Dominum & administratorem laudare, dignisque encomiis & elogiis euehere: mox pro collatis donis & beneficiis gratias eidem agere, postremò quæ animo vel corpori necessaria videntur, suppliciter ab illo petere. *Tripartitũ publicæ orationis munus.*

ALTERVM est, publicæ orationi, vt publica est, cantum non repugnare: Siquidem oratio vt publica est, inter cætera deposcit, vt ea ratione instituatur, quò in publicam hominum notitiam venire queat: Tum quò Ecclesiæ eiusdemque magistratui palàm constet, sacro ministerio mancipatos munus, ad quod obeundum consecrati, publicóque stipendio conducti sunt, fideliter obire; tum maximè quò populus certò intelligat, se perpetuos *Cantus publicæ orationi, vt publica est, non repugnat, sed multis modis in eã quadrat.*

& certos apud DEVM Optimum Maximum patronos & intercessores habere, quorũ precibus & intercessionibus suas preces, suaq; desideria & vota si velit, coniungere valeat. Iam si publica oratio populo, populique ducibus innotescere debet, eò quod ad hanc quidem conditionem attinet, præstantior, suoque fini affinior erit, quò secundùm se extiterit manifestior. Magis autem & clariùs innotescit, dum tractim & clara voce decantatur, quàm dum tumultuariè, vt communiter fieri solet, tantùm recitatur. Cantus proinde publicæ orationi adeò non repugnat, vt in illam quoque maximè conueniat.

DEO summa, quæ humana voce exhiberi potest, Laus debetur.

AT multò minùs repugnat idem publicæ orationi, si consideretur, vt diuinæ laudis, aut gratiarum actionis, aut propriæ precationis rationem subit. Nam cùm DEVS sit infinitè bonus, infinitè sapiens, infinitè potens, modis denique omnibus infinitus, summa, quæ humana voce exhiberi potest, laus illi debetur. Inter voces autem humanas sonoræ & harmonicæ principatum obtinent. Etenim quæ paucis nota volumus, ea mussitamus veriùs quàm eloquimur; quæ multis, clara voce efferimus; quæ omnibus, ea non solùm magna cum animi voluptate & exultatione ebuccinamus & celebramus; sed versibus etiam & canticis latè inuulgare studemus. Quare veteres poëtæ præ cæteris in hoc incumbebant maximè, nempe vt Deorum laudes, præclaraque heroum facta graui, sonoroq; carmine decantarent. Sed & multorum quoque sententia est, in cœlesti illa patria, vbi perfectissima laus futura est, non defuturam vocalem laudem vocibus & numeris suauissimè modulatam.

In cœlo nõ defutura laus vocalis.

RVRSVM cùm ingentia dona & beneficia à DEO Opt. Max. acceperimus, maioráque àb eodem adhuc expectemus, æquum est, vt summo, perfectissimoque vocis actu eidem gratias agamus; talis autem, vt modò dicebatur, est vox sonora & harmonica, hoc est, certis numeris, modulisque astricta. Denique tota ferè orationis vis & ratio posita est in mentis ad DEVM eleuatione; atqui vt ex ingenti animi lætitia, spiritusque exultatione cantus sua spontè interdum erumpit; ita ad excitandam mentis deuotionem omnium aptissimus habetur. Quod dicimus certa experientiæ fide constat. Scimus enim, non rarò compertos esse, qui musica ita afficerentur, vt ad organorum vel vocum suauiter sonan-

Cãtus suaui vocum concentu modulatus apprimè aptus ad ciendam deuotionem.

ſonantium concentum in quendam mentis exceſſum abriperentur. Certè Auguſtinus vir alioqui grauis ad cantus Eccleſiæ lachrymas ſe continere nequaquam potuiſſe ingenuè fatetur, ſed & communiter quoque dici conſueuit, ad quemuis motum animi ciendum aptiſsimum inſtrumentum eſſe muſicam. Quare etiam triſtibus & lætis & medium ſtatum obtinentibus, tum concitandis & rurſum ſedandis animis, variiſq; affectibus mouendis plurimùm paſsim adhibetur.

Lib. 9. conf.

Muſica mouendis variis animi motibus inſtrumentum aptiſſimum & vſitatiſsimum.

ADDE carmen iis præcipuè accini ſolere, qui vel incensè amantur, vel ſumma fœlicitate potiuntur, vel glorioſam de immani aliquo hoſte victoriam retulerunt. DEVS autem eſt ſummè fœlix, imò omnis veræ fœlicitatis & beatitudinis origo & fons. Eſt idem quoq; infinitum amoris obiectum; vtpotè totum & ſuum & noſtrum & totius creaturę bonum. Eſt nihilominus triumphator omnium illuſtriſsimus & glorioſiſsimus, vt qui ſua cruce diabolum, infernum, peccatum, & mortem ipſam potentiſsimè debellarit. Si ergo filiæ Iſraël Dauidi & Saulo è prælio redeuntibus cecinerunt ἐπινίκια; ſi Moyſes cum vniuerſo exercitu ſuo propter vim Pharaonis proſtratam victoriale carmen DEO cecinit, quantò æquius eſt, vt nos CHRISTO Domino noſtro laudes & ἐπινίκια canamus, qui triumphum vſque adeò glorioſum de totius mundi tyrannno retulit?

Qui bus carmina & odæ accini ſoleant.

1. Reg. 18.

Exod. 15.

TANDEM licet præcipua diuini cultus ratio poſita ſit in actibus internis; nihiloſeciùs vt ſacrificium noſtrum ſit plenum, illa etiam in DEI laudem & honorē ſalubriter impendimus, quæ nobis maximè ſunt naturalia (nam & illa ipſa quoq; DEO ſunt gratiſsima) at canere homini eſt naturaliſsimum. Canunt enim docti & indocti, pueri & ſenes, viri & fœminæ, & cuiuſq; tandem conditionis & ordinis homines. Sed & nulla quoque extat aut extitit quandoque natio aut ſecta, quæ in Deorum ſuorum laudem carmina aliqua decantare non conſueuerit.

Canere omni hominum generi familiariſſ. & naturaliſſ.

IMO illi ipſi, qui Catholicæ Eccleſiæ cantum hoſtiliter hoc tēpore inſectantur, totum ſuum cultum in elumbas quaſdam cantilenas tranſtuliſſe videntur. Vix enim aliud in illorum Synagogis auditur, quàm aut mendaciis refertæ ſpermologiæ, aut craſsis erroribus fartæ promiſcuæ multitudinis cantiunculæ. An non hîc cum veteribus Arrianis magis ſe facere palàm oſtendunt,

Cuiuſmodi cultus in ſectatiorū Synagogis obtineat.

quàm cum veris Christianis? Etenim cùm illi hymnos & cantica Ecclesiæ non ferrent, non quòd cantum secundùm se odissent, sed quòd CHRISTI diuinitati, quæ in sacris illis odis cōtinebantur, & populo religiosè inculcabantur, infesti essent, Ecclesiæ Catholicæ carmina furiosè exploserunt, suas autem cantiones blasphemis in CHRISTVM vocibus refertas in illorum locū suffecerunt. Idem planissimè faciunt, & iam antè fecerunt ętatis huius sectarij: Quandoquidem reiectis vetustissimis & grauissimis orthodoxæ Ecclesiæ hymnis, suas prophanas odas, aut suis certè cōmentis prophanatos psalmos ad nauseā vsq; ingeminare non desinunt. Verùm de rationibus & argumentis, quæ canticis Ecclesiasticis luculenter patrocinantur, satis; proximum est, vt nonnulla quoque ex Scriptura & Patrum doctrina, veterumque ritu & consuetudine de Ecclesiastico cantu in medium adferamus. Antagonistæ enim rationibus parum tribuunt, vt qui aliud nihil crepare soleant, quàm aut scripturam, aut puriorem antiquitatem.

Ætatis huius sectarij in publico cantu Arrianorum æmuli.

ET quidem quo precandi ritu vsi sint illi in publicis locis, qui Mosaicam legem antecesserunt; id ex Scripturis non est euidens, nisi forsan quod Genesis quarto de inuocatione Enos, & tertio & quarto decimo eiusdem libri de inuocatione Abrahę legitur ad sonoram & publicam orationem referendum videatur. Nam cùm ante Enos natum Adam, Abel, & Seth, eorundemque familiæ ex animo DEVM inuocauerint, eidemque religiosè admodum sacrificauerint, quomodo verè dici potest Enos cœpisse inuocare nomen Domini, nisi ille instituerit aliquem nouum & ante id tempus inusitatum inuocationis modum, quo Noë deinde, & Abraham, & reliqui Sancti, qui legem præcesserūt, in publicis, solennibusq; precibus vsi sunt? Sanè videtur id oppidò probabile, facitq; rem hanc non parum probabiliorem paganorum ritus vulgò tum temporis receptus. Constat namq; ætate Abrahę & multò etiā antè vsitatissimū apud idololatras fuisse varij generis carmina & odas Deorum sacrificiis adhibere. Quem vtriq; ritū nō aliundè mutuauerant quàm à veris veri DEI cultoribus. Est enim perquā familiare diabolo eiusdemq; ministris, orthodoxorum studia & consuetudines simiarum more in plerisq; æmulari; ne videlicet publicè habeantur omnino profani, populumq; deceptum facilius ea ratione in errore semel concepto detineant.

Quo sensu Enos dicatur cœpisse Deum inuocare.

Diabolus eiusdemq; ministri in publico cultu, Dei, ministrorumq; eiusdem simiæ.

VERVM

VERVM vtcunque tandem ea inuocatio, quam Enos primus omnium inchoasse dicitur, accipiatur (neque enim magnum aliquod ea in re præsidium colloco) certum & ex plurimis scripturæ locis manifestum est, omne genus carminum & musicorum instrumentorum apud eos, qui sub Moysi lege vixerunt, fuisse receptissimum. Nam vt de aliis nihil nunc dicam, totum certè regij
Prophetę psalteriũ si non primariò, secundariò sanè ad hoc à Spiritu sancto dictatum videtur, vt omnis generis vocibus & organis in DEI laudem & honorem publicè decantaretur. Ad musicam — *Psalterium in publicam Dei laudẽ à Spiritu sancto dictatum.*
vocalem pertinet illud: *Cãtabo Domino, quia bona tribuit mihi.* Et illud: Psal. 12.
Cantabimus & psallemus virtutes tuas. Et illud: *Cantate ei canticum nouum;* Psal 32. Psal. 149.
laus eius in Ecclesia sanctorum. Et illud: *Cantabo fortitudinem tuam.* Et il- Psal 58.
lud: *Cantate DEO, psalmum dicite nomini eius.* Et illud: *Laudabo nomen* Psal 67.
Domini cum cantico. Et illud: *Exultabunt labia mea, cùm cantauero tibi.* Et Psal 68. Psal 70.
illud: *Cantabo DEO Iacob.* Et illud: *Misericordias Domini in æternum* Psal 74.
cantabo. Et illud: *Cantate Domino omnis terra: Cantate Domino, & benedi-* Psal. 88.
cite nomini eius. Et illud: *Cantate Domino Canticum nouum.* Et illud: *Can-* Psal. 95. Psal 98.
tate & psallite, & exultate in Cythara & voce psalmi. Et illud: *Misericor-* Psal 100.
diam & institiam cantabo tibi Domine. Et illud: *Cantabiles mihi erant iu-* Psal. 118.
stificationes tuæ. Et illud: *Et cantent in viis Domini.* Psal 134.

AD instrumentalem autem illud: *Laudate Dominum in sono tu-*
bæ, laudate eum in psalterio & Cythara; Laudate eum in tympano & choro: Psal. 150.
laudate eum in chordis & organo; Laudate eum in cymbalis bene sonantibus,
Laudate eum in cymbalis iubilationis. Et illud: *Confitemini Domino in cy-* Psal. 32.
thara, in psalterio decem chordarum psallite illi. Cantate ei canticum nouum, Psal 42.
bene psallite illi in vociferatione. Et illud: *Confitebor tibi in cythara.* Et Psal 56.
illud: *Confitebor tibi in vasis psalmi, veritatem tuam, DEVS psallam tibi in* Psal 70.
cythara. Et illud: *Sumite psalmum, & date tympanum psalterium iucundum* Psal 80.
cum cythara. Buccinate in Neomenia tuba in insigni die solennitatis vestræ.
Hæc omnia & alia multa in eandem sententiam vnus Propheta & Rex Iessæus Dauid.

AST non constitit hîc religiosissimi principis deuotio, verùm vltra progressa, magnam quoque cantorum omnisq; generis musicorum vim instituit, qui Psalmos, quos ille Spiritu sancto dictante ediderat, ad DEI Opt. Max. laudem diuersis organis, modulatisque vocibus iugiter in tabernaculo decantarent. Qua de re primo Paralipomenon ita scriptum extat: *Isti sunt quos constituit*

 Dauid

Dauid ingentem cantorum & musicorum vim in Dei laudem instituit.

Dauid super cantores domus Domini, ex quo collocata est arca; & ministrabant coram tabernaculo testimonij canentes, donec Salomon ædificaret domum Domini in Hierusalem; stabant autem iuxta ordinem suum in ministerio. & infrà:

NVMERATI sunt Leuitæ à viginti annis & supra, & inuenta sunt triginta octo millia virorũ, ex his electi sunt & distributi in ministerium domus Domini viginti quatuor millia; propositorum autem & Iudicum sex millia; porrò quatuor millia ianitores, & totidem psaltes canentes Domino in organis, quæ fecerat ad canendum. Et infrà rursum: *Igitur Dauid & magistratus exercitus segregauerunt in ministerium filios Asaps, & Heman, & Idithum, qui prophetarunt in cytharis, & psalteriis, & cymbalis secundùm numerum suum dedicato sibi seruitio seruientes.* Et cap.13. eiusdem libri: *Porrò Dauid & vniuersus Israël ludebant coram DEO omni virtute in Canticis, & in cytharis, & in psalteriis, & tympanis, & cymbalis, & tubis.* Et capite 15. rursum:

ET dixit Dauid principibus Leuitarum, vt constituerent de fratribus suis cantores in organis musicorum, nablis videlicet, & lyris, & cymbalis, vt resonaret in excelsis sonitus lætitiæ. Constitueruntque &c. Et cap. proximè sequenti: *Constituit Dauid coram arca Domini de leuitis, qui ministrarent & recordarentur operum eius, & laudarent Dominum DEVM Israël. Iehiel super organa psalterij & lyras, Asaph autem vt cymbalis personaret. Banaias verò & Iaziel sacerdotes canerent tuba iugiter, coram arca fœderis Domini.* Et lib.2.cap.7. *Sacerdotes autem stabant in officiis suis, & leuitæ in organis carminum Domini, quæ fecit Dauid Rex ad laudandum Dominum: Quoniam in æternum misericordia eius hymnos Dauid canentes per manus suas; porrò sacerdotes canebant tubis ante eos.*

Vsus cantorũ & musicorũ apud veteres celeberrimus.

SED neque solus Dauid DEO cecinit, variáque carmina in eiusdem laudem instituit, sed alij præterea complures, qui illum partim antecesserunt, partim secuti sunt. Nam & Moyses propter submersum in mari rubro Pharaonem Domino Epinicion cecinit: fecit idem etiam eius soror Maria. Tum Anna Samuelis mater, & Delbora, & Baras, & Iudith, & Esaias, & Abacuc, & Ezechias &c. Sed & Saulum quoque filium Cis, posteaquam gregem prophetarum, ante quos ibat psalterium, & tympanum, & tibia, & cythara, obuiam habuisset, prophetiæ spiritum hausisse, vnáque cum cæteris cecinisse & vaticinatum esse legimus. Sic Elizæus psalten adduci iussit, eóque canente manus Domini super illũm cecidit,

Exod.15. 1 Reg.2. Iud.5. Iud.16. Esa.5.42.23. Abac.3. 1.Reg.10. 4.Reg.3

cecidit, moxque, quæ futura erant, certò prædixit. Mitto alia; longum enim foret, si quis ea omnia in hunc locum referre vellet, quæ de veterum carminibus & odis prodita extant. Cùm ergo hæc omnia peculiari DEI spiritu fuerint facta & instituta, tantóque feruore & spiritu à sanctis illis viris frequentata, cur notatur Ecclesia, quòd diuinas laudes certo quodam ordine & modo publicè, solenniterque decantet?

AT nouum Testamentum hîc prorsus silet, inquit aduersarius. falsum est: nam etsi hac in re vetus non æquet, non tamen prorsus silet. Etenim Matthæi 26. inter cætera ita scriptum comperimus: *Dico vobis non bibam amodò de hoc genimine vitis, vsque in diem illum, cùm illud bibam vobiscum nouum in regno patris mei. Et ὑμνήσαντες*, hoc est, vbi hymnum vel laudem DEO decantassent, *exierunt in montem oliueti.* De hymni autem ratione est cantus; siquidem Græcis idem est ὑμνῶ, quod Latinis decanto vel carmine celebro, vnde Augustinus: Hymni sunt laudes DEI cum Cantico. Si sit laus, & non est DEI, non est hymnus. Oportet ergo vt sit hymnus, vt habeat hæc tria, & laudem, & DEI, & Canticum. Eiusdem sententiæ sunt, quæ ea de re scribit Isidorus: Hymnus, ait, est canticum laudantium DEVM propriè; Aut hymni sunt cantus concinentes laudem DEI. Quod si sit laus, & non est DEI, non est hymnus. Quamobrem si, vt Matthæus & Marcus referunt, CHRISTVS vnàcum discipulis suis post vltimam cœnam celebratam ὕμνησεν, consequens fit, vt vnà cum discipulis suis DEO laudem & gratiarum actionem decantarit; Atque hoc disertis verbis asserit Synodus Toletana quarta.

Quid sit hymnus propriè, & quæ de illius ratione. Ad Psal. 72.

Li. 6. c. 34. etym. De hymni ratione tria.

DE hymnis canendis, exponit illa, Saluatoris & Apostolorum exemplum habemus. Nam & ipse Dominus hymnum dixisse perhibetur, Matthæo Euangelista testante, *& hymno dicto exiuerunt in montem oliuarum*. Et Paulus Apostolus ad Ephesios scribit, dicens: *Impleamini Spiritu sancto, loquentes vobismetipsis in psalmis, & hymnis, & Canticis spiritalibus.* Iam si hymnus non constat sine cantu, vt ex Augustino & Isidoro & Concilio Toletano manifestum est, & ex voce ipsa validè confirmari potest, consequitur, Apostolum Paulum & Sylam nocturnas DEO laudes concinuisse: Quandoquidem Actorum sexto decimo ita de illis legimus: κατὰ δὲ τὸ μεσονύκτιον παῦλος καὶ σίλας προσευχόμενοι

Can. 11.

Matth. 26.

Cap 5.

Christus cum Apostolis, Paulus item & Silas Deo laudes decantarunt.

ὕμνουν

ὕμνουν τὸν θεόν, hoc eſt,circa mediam noctem Paulus & Sylas orãtes DEO laudes decantabant.

SPECTAT ad hunc etiam locum Canticum Prophetæ Zachariæ, Canticum Simeonis,Canticum Virginis matris,Angelorum δοξολογία. Nam etſi ex Euangeliis certum non eſt, CHRISTO recens nato concentu muſico diuinas laudes decantaſſe Angelos, ſatis tamen ex illis compertum eſt, clara & lætabunda voce deprædicaſſe; quod idem eſt ferè quod ceciniſſe. Sed & Eccleſia quoque Catholica hoc ipſo modulata voce vſos inſinuat, quòd illorum carmen inter cætera ſcripturarum Cantica cenſet. Adhæc Concilium Toletanum quartum Angelos δοξολογίαν illam: *Gloria in altiſsimis DEO, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis*, decantaſſe diſertè affirmat.

Noui Teſtamenti Cantica quæ, & quot.

Cap. 12.

QVIA, ait, nonnulli hymni humano ſtudio in laudem DEI atque Apoſtolorum & Martyrum triumphos compoſiti eſſe noſcuntur:ſicut hi,quos beatiſsimi Doctores Hilarius & Ambroſius condiderunt, quos quidam tamen reprobant pro eo, quòd de Scripturis ſanctorum Canonum vel Apoſtolica traditione non exiſtunt:Reſpuant ergo,& illum hymnum ab hominibus compoſitum,quem quotidie publico priuatóque officio in fine omnium pſalmorum dicimus: Gloria & honor Patri, & Filio, & Spiritui ſancto in ſecula ſeculorum amen. Nam & illum hymnum, quem nato in carne CHRISTO Angeli cecinerunt; Gloria in excelſis DEO, & in terra pax, & reliqua, quæ ſequuntur ibi, Eccleſiaſtici Doctores compoſuerunt; Ergo nec ipſi in Eccleſiis canendi ſunt, quia in ſacrarum Scripturarum libris non inueniuntur. Hæc Synodus Toletana de Angelorum δοξολογία. Cuius ſententiæ Leo eius nominis nonus planis verbis aſtipulatur. Scribit enim: Hi duo ſolummodo hymni ab Angelis in nouo Teſtamento inueniuntur decantati Alleluia, & Gloria in excelſis DEO, quos pariter in ſeptuageſima intermittimus, quia peccato veteris hominis à conuentu Angelicæ iubilationis expulſi,in huius miſeræ vitę Babylonem, ſuper flumina eius ſedemus & flemus, dum recordaremur illius Syon,in qua DEVM decet hymnus.

Ab Ambroſio & Hilario varii hymni compoſiti.

De conſ. d. 1. c. Hi duo.

Duo Angelorũ hymni.

Pſal. 136.

Pſal. 64.

DICIT autem in nouo Teſtamento duos tantùm Angelorum hymnos extare: ſiquidẽ extat alius Eſaiæ ſexto, quem itidem

vel

vel decantarunt vel ſonora & clara voce deprompſerunt, vel depromere veriùs nunquam deſinunt, vtcunque tandem in corporis expertes ſpiritus vocis vſus cadat. Habet autem textus in hunc modum: *Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum & eleuatum, & plena erat domus à maieſtate eius. Et ea quæ ſub ipſo erant, replebant templum. Seraphim ſtabant ſuper illud: Sex alæ vni, & ſex alæ alteri, duabus velabant faciem eius, & duabus velabant pedes eius, & duabus volabant, & clamabant alter ad alterum: Sanctus, ſanctus, ſanctus, Dominus* DEVS *exercituum, plena eſt omnis terra gloria eius.* Hæc ibi, quæ choros in Eccleſia orthodoxa olim futuros minimè obſcurè adumbrabant. Nam vt Seraphin illa alternatim ad ſe inuicem clamabant: ita chori alternis ſibi inuicem reſpondent, laudeſque diuinas decantant. Sed & in omni quoque ſolenniori Miſſæ ſacrificio idem ille ſeraphicus hymnus non abſque muſica ſymphonia adhiberi ſolet.

Eſai.6.

Angeli alternis Deo laudem decantant.

SIMILIS quædam Angelorum viſio diuinas laudes alternatim decantantium, vt refert Nicephorus, obtigit itidem Ignatio tertio à D. Petro Antiochenorum Epiſcopo. Quæ autem is ea de re commemorat, eiuſmodi ſunt: Morem antiphonarum, hoc eſt, alternis per reſponſionem carminum concinendorum Eccleſia antiquitus iam inde ab Apoſtolis accepit. Diuinum namque Ignatium, qui tertius in Eccleſia Antiochena à Petro Apoſtolo Hierarcha fuit, & cum Apoſtolis omnibus plurimo tempore vixit, quum per extaſin animi conſternatus eſſet, viſionem nouam vidiſſe ferunt, ſanctos ſcilicet Angelos alternis & ſibi inuicem reſpondentibus carminibus ſanctam Trinitatem hymnis & laudibus vehentes; & ipſe primus hanc concinendi formam Antiochenorum Eccleſiæ dedit. Vnde quaſi à fonte in alias Eccleſias DEI omnes eiuſmodi conſuetudo eſt propagata. Hæc Nicephorus, quæ iiſdem penè verbis exponit hiſtoria Tripartita. Habemus autem hinc duo obſeruatione cum primis digna: Alterum horum eſt, alternis diuinas laudes canere non humanum commentum, ſed cœleſte planéque diuinum inſtitutum eſſe; vtpote ex ipſis Angelis acceptum. Alterum eſt, ritum illum alternis & quaſi per choros canendi non heri natum; ſed Apoſtolorum ætate in Eccleſia inchoatum, indéque ad nos vſque perpetua quadam ſerie propagatum eſſe.

A tẽporib9 Apoſtolorũ Eccleſia choros egit, alternisq; cecinit.

Lib.6.cap.8.

Alternis canere non humanum commẽtum ſed cœleſte inſtitutum.

Hier. ecc. c. 3. Lib. 2. ca. 16. de relig. Alexan.

Cvi rei præter alios ſacer Dionyſius & ipſe Apoſtolorum diſcipulus, & Iudæorum eruditiſsimus Philo luculentum quoque teſtimonium perhibent. Dionyſius: Pſalmorum ſancta modulatio, quæ omnibus fermè ſacerdotalibus myſteriis iūgitur, & ſubſtantiæ ratione cohæret, ſummo omnium myſterio deeſſe non debuit. Philo: Eſt in vnoquoque ferè agro ædes ſacra, quæ appellatur σεμνεῖον vel μοναστήριον, in quo illi ab aliis ſeiuncti vitæ piæ myſteria obeunt. Nihil eô vel cibi vel potionis vel aliarum rerum, quę ad corporis vſum neceſſarię ſunt, omnino ſecum apportant; ſed leges & oracula à Prophetis diuinitus edita, hymnosque ibi recolunt, & alias denique res, quibus diuina ſcientia & vera erga Devm pietas creſcat & perficiatur. Et infrà: Ita planè non modò contemplationi ſolùm ſe dedunt, ſed & cantiones & hymnos variis metri carminum cuiuſque modi numeris grauiter fuſis, ad Dei honorem & laudem conficiunt.

Cantus & hymnorum vſus celebris in Alexandria in Eccleſiæ exordio.

Epiſt. ad Imper. Traia.

His ſatis conſentanea ſunt, quæ ſcribit Plinius ſecundus de ſuæ ætatis Chriſtianis. Affirmabant autem hanc fuiſſe ſummam vel culpæ ſuæ vel erroris, quòd eſſent ſoliti ſtato die ante lucem conuenire, carmenque Christo quaſi Deo dicere ſecum inuicem. Addit ibidem: Vnus ex omnibus conſurgēs in medio pſalmum honeſtis modulis concinebat, & præcinenti ei vnum verſiculum, omnis multitudo reſpondebat. Hæc omnia planum faciunt, tempore Apoſtolorum cantum in Eccleſia Dei publicè fuiſſe receptum; etſi fortè non ea ſolennitate & frequentia, qua poſtea. Nam cùm Eccleſia in cunis adhuc vagiens vix haberet domū, in qua latitaret, nulli mirum videri debet, ſi tum nō habuerit ſplendida templa, in quibus diuinas laudes publicè decantaret.

Lib. 1. ca 6. offi.

De pſallendi vtilitate Iſidorus ita ſcribit: pſallendi ſuauitas triſtia corda conſolatur, gratioſas mentes facit, faſtiditos oblectat, mentes excitat, peccatores ad lamenta inuitat. De hac ipſa conſolatione, ſpiritalique oblectatione Diuus Auguſtinus alicubi ita ſcribit. Quantum fleui in hymnis & canticis tuis ſuaue ſonantis Eccleſię tuæ vocibus commotus acriter; Voces illæ influebant auribus meis, & eliquabatur veritas tua in cor meum; & ex ea æſtuabat inde affectus pietatis, & currebant lachrymæ, & bene mihi erat cum eis.

Varij & miri Eccleſiaſtici cantus effectus & fructus.

Lib. 9. c. 7. Conf.

Non longè cœperat Mediolanenſis Eccleſia genus hoc conſola-

ſolationis & exhortationis celebrare, magno ſtudio fratrum concinentium vocibus & cordibus. Nimirum annus erat aut nõ multò amplius, cùm Iuſtina Valentiniani Regis pueri mater hominẽ tuum Ambroſium perſequeretur hæreſis ſuæ cauſa, qua fuerat ſeducta ab Arrianis. Excubabat pia plebs in Eccleſia mori parata cũ Epiſcopo ſuo ſeruo tuo. Ibi mater mea ancilla tua ſolicitudinis & vigiliarum primas partes tenens, orationibus viuebat. Nos adhuc frigidi à calore ſpiritus tui, excitabamur tamen ciuitate attonita atq; turbata. Tunc hymni & Pſalmi vt canerentur ſecundùm morem orientalium partium, ne populus mœroris tædio tabeſceret, inſtitutum eſt; & ex illo in hodiernum retentũ, multis iam & penè omnibus gregibus tuis & per cætera orbis imitantibus. Hæc Mediolani. Simile quid tempore Chryſoſtomi accidit Conſtantinopoli, qua de re Nicephorus ita ſcribit:

Mediolani tempore Ambroſij & Auguſtini hymni & pſalmi vt publicè canerentur inſtitutum.

PORRO populus Conſtantinopolitanus nocturnis, matutinisque hymnis maxima alacritate incubuit, ex eiuſmodi primùm cauſa: Arriani ſub Theodoſio ſacris ędibus expulſi, extra vrbis mœnia Eccleſias conuentusq; ſuos agebant. Priùs autem nocturno tẽpore in publicis porticibus cõgregati, atq; in choros ſuos ſegregati carmina quædam alternis antiphonarum modo ſibi inuicem reſpondentia, ad hæreſis ſuæ placita accommodata, concinnè canebant, & noctẽ multam in eiuſmodi pſalmodia conſumebant. Sub aurorã autem publicè ea concinentes extra vrbem, in ea, vbi Eccleſias habebant, loca prὸcedebant. Faciebant id autẽ maximè ſolennioribus feſtorum dierum temporibus, & prima, eademque vltima hebdomadis die, quam Dominicam vocamus: quibus temporibus etiam ſynaxes in Eccleſiis fieri ſolent. Poſtea verò cantus tales ad contentionem quoq; inſtituebant: Vbinam ſunt, dicentes, qui trinitatem eiuſdem ſubſtantię & eiuſdem honoris colunt. Hæc & alia eiuſmodi verba carminibus aſpergebant.

Lib. 13. cap. 8.

Arriani publicis profanisq; cantionibus in Trinitatis odiũ concinnatis Rempu. Conſtantinopolitanam perturbant.

SED etiam Ioannes ne aliqui ex Eccleſia ſua eius generis cãtibus demulſi, ab illis ſeducerẽtur, ad eundem modum contra illos pſalmodiam inſtituit. Et breui ea celebrior, quàm aduerſariorum eſſet, facta eſt; vt quæ & multitudine & honorifico progreſſu illos ſuperaret. Nam eam cruces argenteæ cereos argenteos habentes præibant, Eudoxia Imperatoris coniuge impenſas ad eam rem præbente, quæ hoc Briſoni cubiculi ſui præfecto iniunxit,

Chryſoſtomus contra Arrianos hymnos ſcribit & inſtituit.

vt hymnorũ cantus procuraret, & ad eum vſum quàm plurimum lucernarum pararet. Quare ad æmulationis ardorem perciti ad vindictam ſe contulerunt, & manus cum noſtris conſerere ſunt aggreſsi. Adhuc enim ex ea, quam antè habuerãt, potentia & dominatione, animis flagrabant, & ad pugnam committendam parati erant, noſtrosq; adeò deſpiciebant.

Arriani hymnorum cauſa cum orthodoxis congrediuntur, pluresque vtrinque cadunt & vulnerantur.

ITAQVE nocte quadam inter ſe congreſsi non pauci vtrinq; ceciderunt, & Briſon Imperatricis cubiculariorum Eunuchorum princeps in fronte lapide ictus eſt. Hac verò de cauſa commotus Imperator tales Arrianorum proceſsiones ſuſtulit. Catholica autem Eccleſia principio eiuſmodi pſalmodiæ hymnorumque canendorum inde ſumpto, ad hunc vſq; diem conſuetudinem eam retinet, & ſacris cantilenis operatur. Hæc Nicephorus, quibus ea ſubiũgit, quæ de D. Ignatio paulò antè retulimus. Eadem penè ad verbum habet Socrates lib. 6. ca. 8. Adiungerem his Ambroſium, Lactantium, Gregorium Nazianzenum, Auguſtinum, Rabanum, Bedam, & alios præterea ex veteribus, qui de Eccleſiaſtici cantus vſu & vetuſtate ſcripſerunt complures; verùm quia ex ſcripturis cæterisq;, quæ hactenus expoſita ſunt, res eſt manifeſta, déq; primo Antagoniſtarum argumento diſputatum eſt ſatis, ſuperſedeo.

Qua occaſione hymni in Conſtãtinopolitana Eccleſia recepti & conſeruati.

QVOD verò non idem vbique pſallendi, aut celebrandi, aut precandi ritus obtineat (Hoc enim eſt, quod ſecundo loco cauillabantur Antagoniſtæ) illud non eſt tanti momenti, vt propterea horas Canonicas ab Eccleſia proſcribere oporteat: Siquidem diſparitas illa neque aduerſatur iuſtitiæ, neq; fidei, neque religioni, neque ipſius quoq; rei naturæ. Non eſt contra iuſtitiam; nam etſi illi, qui ex decimis, populíque oblationibus vitam tolerant, iure diuino & naturali pro communi populi ſalute orare obligentur; attamen quid, quantũ, quando, vbi, quomodo, &c. id neq; diuino, neq; naturali iure determinatum eſt: Sed ea determinatio Eccleſiæ, prælatorumque eiuſdem prudentiæ integrè relicta eſt. Quare ſi bona fide id præſtant Eccleſiæ miniſtri, quod Eccleſia, in qua DEO deſeruiunt, exigit, ſuo muneri faciunt ſatis.

Miniſtri Eccleſię muneri ſuo faciunt ſatis, ſi id præſtant, quod imponit vel ordinat Eccleſia, in qua deſeruiunt.

NEQVE eſt rurſum contra fidem aut religionem, quia varietas illa non eſt index diuerſæ religionis, aut diſparis fidei, ſed diuerſorum donorum, chariſmatum, ac gratiarum, quæ in Eccleſia comperiuntur; habetque ſuas illa peculiares rationes, maximè quod

Diuerſitas rituũ & cæremoniarũ diuerſarũ Eccleſiarum, index eſt diuerſorum do-

quod ad diuersos vnius eiusdemque Ecclesiæ ritus & consuetudines attinet; siquidem diuersa tempora diuersas exigunt preces, diuersosque ritus & cæremonias. Neq; enim eadem conueniunt tempore læto & mœsto, die festo & profesto, feriis quadragesimalibus & paschalibus.

norum & charismatum, non diuersę fidei aut religionis.

NEQVE est tandem contra rei naturam; quandoquidem cuiusque rei natura & vsus spectandus est ex loco, tempore, personis, aliisque eiusmodi. Vbi ergo hæc variant, & rei quoque status & vsus mutetur oportet. Quamobrem vt in politicis non iidem vbique sunt mores, viuendiue ritus, neque idem semper corporis cultus &c. nec esse quoque commodè possunt, & tamen hæc disparitas nullam omnino in rebuspublicis vel regnis conciliat deformitatem, sed magnum potiùs decorem & venustatem; ita nõnulla rituum & cæremoniarum dissimilitudo, quæ vel in vna Ecclesia diuersis temporibus, vel in diuersis Ecclesiis eodem tempore inuenitur, nullam prorsus monstrositatis speciem præ se fert, sed magnam potiùs pulchritudinem & elegantiam.

Disparitas rituũ & cæremoniarũ pro locorum & temporũ diuersitate venustatẽ parit in Ecclesia veriùs, quã deformitatem.

DIXERIM nonnullam rituum dissimilitudinem nullam parere deformitatem: Nam etsi diuersæ vel eædem etiam Ecclesiæ in accidentariis, minusque principalibus partibus nonnihil inter se discrepant; in primariis tamen & quasi formalibus oppidò inter se conspirant? Constat enim, nullam esse, quæ horis Canonicis non adhibeat psalmos, hymnos, lectiones, preces, versiculos, antiphonas, aliaque eiusmodi: Verùm pro locorum ratione aliæ plures, aliæ pauciores; & eædem pro temporum qualitate modò plures modò pauciores adhibent. Sed & omnes, quæ sub eodem Metropolitano degunt, iisdem ferè psallendi & celebrandi legibus & ritibus vtuntur. Loquimur hìc de Ecclesiis cathedralibus & collegiatis, non de conuentualibus. Nam vt religiosi ab aliis Clericis secularibus, differunt instituto; ita quoque psallendi, diuinaque officia obeundi modo. Qui tamen modus vt licitus, legitimusque sit, ab Episcopo vel Pontifice Maximo approbatus sit oportet.

Omnes Ecclesiæ in primariis ritibus & cęremoniis cõueniunt, maximè verò, q̃ sub eadem metropolitana cõtinentur.

OPTARENT quidam, vt omnes omnino Ecclesiæ vsui & ritui Ecclesiæ Romanæ, quæ Ecclesiarum omnium mater & magistra est, sese accommodarent: Verùm quia iam olim oppositum multis locis receptum est; & quia rursum omnis omnino mutatio in re-

Ecclesia Romana Ecclesiarum omnium magistra.

in rebus præſertim magnis, & propter diuturnum vſum in naturam quodammodo verſis ſolet eſſe periculoſa, videtur id potius optandum, quàm tentandum. Quò tamen vnaquælibet Eccleſia ad Eccleſiæ Romanæ ritus acceſſerit propius, eò erit grauior & ab omni reprehenſione, quod ad eam rem attinet, remotior.

Qvi priuatim horas Canonicas recitant, faciliori negotio, à ſuæ Eccleſię conſuetudine & more ad Romanæ Eccleſię morem & conſuetudinem tranſire poſſent; ſed neque hoc quoque abſque ratione, ſuique ordinarij permiſsione ſatis conſultum videtur. Eſt enim membrum omne ſuo corpori non conformatum deforme: Cui malo hoc quoq; accedit, quòd illi, qui priuatim recitant vnum & alterum, publicè facilimè confuſionis cuiuſpiam occaſionem offerant. De vigiliis mortuorum, de officio Virginis matris, de litaniis, de pſalmis gradualibus vnuſquilibet, qui errare vel peccare non vult, id hîc ſeruet, quod Pivs V. Pontifex Maximus ea de re ſtatuit.

Membrum ſuo corpori nō conformatum deforme.

Ad temporis conformationem quod ſpectat, qui precum horariarum penſum publicè perſoluũt, tempori ab Eccleſia diœceſana vel metropolitana præfinito, quoad eius fieri poteſt, ſeſe accommodent. Quod ſi ob certam aliquam cauſam id nō valent, ſaltem certum orandi tempus obſeruare ſtudeant. Nam alioqui plebem, quam ędificare debent, grauiter offenderent, & in legem nihilominus committerent. Qui autem priuatim horas Canonicas recitant, illi quacunque tandem hora recitauerint, neminem quidem offendunt, at culpa tamen non prorſus vacant, ſi citra vllam cauſam vel nimiùm prorogant, vel nimium quoque anticipant. Satius eſt tamen anticipare, quàm nimiùm differre. Vnde qui grauioribus negotiis diſtinentur cōſultè faciunt, ſi manè antequam opus aliud adoriantur, id totum abſoluant, quod veſperas vel Completorium antecedit.

Qui priuatim horas Canonicas recitant, neque nimiùm anticipēt, neq; nimiũ rurſum prorogent.

De Miſſ. cel. c. presbyt.

Qvae autem horæ ante priuatam Miſſam recitari debeant, diſputant nonnulli. Quidam priùs ſacris operari, quàm dicta ſit prima, illicitum iudicant: Alij preces matutinas vnà cum laudibus abſolutas eſſe, ſat eſſe exiſtimant. Nonnulli denique neutrum horum neceſſarium putant; ſed dubito an ſatis ſanè: Nam etſi priuatæ Miſſæ cum horis Canonicis neceſſariam connexionem non habeant, neque vllum fortaſsis Eccleſiæ decretum ex-

Miſſam citra grauem cauſam ante dictas matutinas celebrare non licet.

tet,

tet, quod, ne quis ante dictas matutinas celebret, iubeat; attamen perpetua Ecclesiæ consuetudo contrarium docet & obseruat. Nihilominus si qua necessitas incumberet, aut euidens vtilitas id postularet, non esset cum noxa coniunctum, ante dictas matutinas sacris operari.

SIC quoque si quis ea tenetur infirmitate, vt matutinas vel alias horas sine magna difficultate dicere non valeat, Missam autem citra magnam molestiam celebrare queat, poterit is, horis Canonicis prætermissis, Missam celebrare. Porrò Missæ solennes non solent dici ante tertiam vel sextam; imò verò quadragesimalium ieiuniorum tempore vsq; ad nonam, hoc est, vsq; ad tertiam horam post meridiem olim prorogabantur. De loco, eiusdemq; discrimine nulla est difficultas. Qui enim priuatim dicunt, quolibet loco dicere possunt, qui autem publicè, loca peculiariter ad id deputata obseruare debent. Ieiuniorũ tempore Missę olim aliquot horas post meridiem celebrabantur.

TANDEM cùm quædam publicis precibus admisceri cauillantur, quæ secularem leuitatem sapiant veriùs, quàm Ecclesiasticam grauitatem, quorsum tendant non assequor. Nam instrumenta musica, varius ministrorum ornatus, thymiasis, multaque id genus alia, præter vsum vetustissimum, valida quoq; ex Scripturis & in scripturis firmamenta habent. Fatemur tamen, in iis omnibus abusum aliquem nonnunquam contingere posse. Verùm propter nonnullum abusum bonarum rerum vsus è medio tolli non debet. At de horis Canonicis, cæterisque, quæ ad orationis rationem secundùm se spectant, dicta sunt multa satis. Restat, vt explicemus, cuius sit orare; tum cuius rursum gratia vel opera imploranda veniat, siue ad quem oratio dirigi debeat: postremò pro quibus personis vel rebus orare conueniat vel etiam oporteat. Legitimus vsus propter abusum non tollendus.

De iis, quibus orare conuenit, vel non conuenit.

CAPVT DECIMVM.

ETSI oratio non solùm hominibus & Angelis, sed tropo quodam diuinis quoque personis tributa interdum comperiatur (dicitur namque Spiritus sanctus inenarrabilibus gemitibus pro nobis interpellare) Roman. 8.

lare)in nullam tamen secundùm se absolutè acceptam orare cõuenit; Siquidem propriè rationis oratio ponit indigentiam, naturæque & potestatis disparitatem, & certam nihilominus virium dimensionem. In diuinis autem nulla est substantiæ, aut potestatis, aut maiestatis diuersitas, nulla cuiuscunq; rei egestas, nulla virium dimẽsio: Vt enim tres diuinæ personæ vnius sunt essentiæ; ita vnius quoq; sunt potentiæ, opulentiæ, & omnipotentię. Quare imaginaria quadam ratione posito, vni ex tribus aliquid deesse, hoc indigens frustra ab altera quacunq; peteret: Quippe cùm totum id desit vni, quod deest alteri, & id totum rursum adsit vni, quod adest alteri.

In diuinas perso nas non cõuenit oratio.

CVM ergo nemo id ab altero petere aut quærere soleat, quo ipse abundat, vnaquæque autem hypostasis id totum integrè habeat, quod simul omnes: Rursum cùm omnis omnino oratio aliquam inopiam & potentiæ disparitatem necessariò ponat (petit namq; inferior aut miserior à superiori vel opulentiori, quod sibi deest) singulæ autem diuinæ personæ sint opulentissimæ & inter se æqualissimæ: Tandem cùm trium diuinarum hypostaseωn vna sit voluntas, vna potentia, vna scientia, adeoque quicquid vult, scit, vel potest vna, hoc ipsum quoque velit, sciat, & possit alia, (opera enim Trinitatis ad extra sunt indiuisa) fit vt oratio, quæ est actus latriæ, quæ ipsa etiam inter pares & omnipotentes locum non habet, in diuinas personas nullo modo conueniat.

Plures causæ cur in diuinas perso nas oratio non conueniat.

PONITVR sanè à quibusdam in Patre auctoritas; ast illa nullam dicit præeminentiam, aut disparitatem, sed solùm originis ordinẽ; quicquid enim habet Pater, hoc totũ habet Filius & Spiritus sanctus: Nihilominus hoc ipsum quod habet Filius, hoc à se nõ habet, accepit autem à Patre; et quidquid habet Spiritus sanctus, hoc totũ accepit & accipit à Patre & Filio. Quapropter cùm Spiritus sanctus gemitibus inenarrabilibus pro nobis interpellare, aduocare, vel preces offerre, vel aliquid aliud eiusmodi nostri causa præstare asseritur, hoc totum accipiendum est causaliter, nullo modo formaliter. Ipse enim suo aduentu efficit, vt homo de peccatis & miseriis suis gemat, & diuinam opem ardenter imploret, vt ad cœlestia intimè adspiret. Paucis eo sensu Spiritus sanctus dicitur gemere vel interpellare, quo frigus pigrum vel ignauum, ager vel dies lætus, cibus vel locus salubris. Tribuuntur autem

Quo sensu auctoritas pona tur in Patre.

Quo sensu vel modo Spiritus sanctus pro nobis orare vel interpellare dicatur.

tem Spiritui sancto familiariùs deprecatio, gemitus, interpellatio, aduocatio, aliaque similia, quàm Patri aut Filio, quia ipsi appropriatur bonitas vel benignitas; eius autem proprium est, supplicum preces suscipere, & promouere. Constat hinc ergo, orationem neq; in Spiritum sanctum, neque in vllam aliam personam diuinam absolutè conuenire.

Cur spiritui sancto potiùs tribuatur deprecatio, vel intercessio, quàm aliis personis.

SED dicis; CHRISTVS est persona diuina, vt qui verus naturalisque æterni Patris Filius existat: Hic autem inter homines adhuc agens integras noctes in oratione transigebat, & hoc ipso quoque tempore ab oratione non cessat, vt qui fidum semper patronum & aduocatum apud DEVM pro nobis agat. Non est ergo vniuersè verum, orandi officium in diuinam hypostasin nō conuenire. Totum quod de incarnati verbi oratione hîc dicitur, verum est; At totum illi, quod capitis huius initio assertum est, nihil omnino aduersum est. Diximus enim, orationem diuinæ personæ secundùm se absolùtè non conuenite, quod rectè dictum est: At verò vt CHRISTVS Dominus non solùm DEVS, sed simul quoq; homo est; ita illius hypostasis nō solùm diuinę, sed humanę quoq; naturæ hypostasis est; vt quæ humanam naturam ęquè verè & propriè sustentet & terminet, atq; hypostasis Petri vel Pauli, Petri vel Pauli naturam sustentat & terminat.

Lucæ 6.

1.Ioan.2.

Christo conuenit oratio secūdùm naturā assumptam.

QVAMVIS ergo orare verè & ptopriè in CHRISTVM quadret, vereq; & propriè orauerit frequenter, hoc tamen in illū non conueniebat secundùm naturam diuinam, hoc est, vt diuinæ tantùm naturę hypostasis erat, sed secundùm naturam assumptā, siue vt hypostasis illius humanam naturam sustentans erat, secundùm quam vtiq; & Patre & seipso quoq; minor erat, & indigens erat, & omnipotens nō erat; adeoq; qui oraret, modis omnibus idoneus erat. Sed & multas quoq; cur oraret, & crebrò oraret, iustas causas habebat: Inuitabat enim huc orationis meritū; inuitabat virtutis exemplum; inuitabat veritatis assumptæ naturæ argumentum; inuitabat tandem suscepti muneris officium.

Multæ erant Christo causæ, cur frequenter & ardenter oraret.

INVITABAT meritum, quia CHRISTVS Dominus sua oratione & obsecratione ea nobis promeritus est, quę nostris nos viribus promereri nullo modo valebamus. Nisi enim is partes suas interposuisset, indigni planè eramus, qui in Dei conspectum prodiremus, nedum qui votorum compotes efficeremur. Etenim vt

Per Christū patefactus est nobis aditus ad Patrem.

non sui, sed nostri causa patiebatur & moriebatur; ita quoq; non sui, sed nostri causa precabatur. Hactenus tamen ad se quoq; hæc pertinebant, quatenus resurrectionis gloriam nominisq; claritatem per ea consequi debebat.

Christus datus nobis in Redemptorem, Ducem & Pastorem.

INVITABAT rursum virtutis exemplum: Quandoquidem CHRISTVS Dominus non solùm datus est nobis in Redemptorem & Legislatorem, verùm etiam in morum, hoc est, vitæ disciplinæque magistrum & ducem: *Exemplum*, ait, *dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.* Et alio loco: *Discite à me, quia mitis sum & humilis corde.* Et cōmuniter dici solet, totam CHRISTI vitam, nostram esse instructionem. Quò Ambros. alludens de CHRISTI oratione ita scribit: Pernoctabat Dominus IESVS in oratione, non indigens petitionis auxilio, sed statuens nobis imitationis exemplum. Nam si ille orabat, qui nullius rei egebat; vt qui de sua beatitudine certus iam esset, imò verò secundùm potiorem sui partem re ipsa beatus iam erat; quantò magis iis orandum est, qui multis indigent, quotidieque cum carne, mundo, & diabolo incerto Marte dimicant?

Ioan. 13.
Matth. 11.
Ad Psa. 118.

INVITABAT nihilosecius assumptæ naturæ veritas, quandoquidem si nihil orasset, si nihil à DEO petiuisset, non leuem malè affectis suspicionem obtulisset, se neq; hominem esse, neq; verè à DEO missum esse. Quare apud Ioannem ita orat: *Pater gratias ago tibi, quoniam audisti me: Ego autem sciebam, quia semper me audis, sed propter populum, qui circumstat, dixi vt credant, quia tu misisti me.* Inuitabat tandem suscepti muneris ratio: Siquidem Sacerdotis & Pontificis munere fungebatur; Pōtificum autem & Sacerdotum est, mediatores & intercessores esse inter DEVM & hominem. Quapropter vt ad illū pertinebat, pro peccatis populi sacrificare; ita quoq; preces offerre. Atque huc spectat illud Apostoli:

Cap. 11.

Christus sacerdotis & pontificis munus sustinebat & exercebat.

OMNIS Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis, quæ sunt ad DEVM, vt offerat dona & sacrificia pro peccatis. Neq; quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à DEO tanquam Aaron. Sic & CHRISTVS non clarificauit semetipsum, vt Pontifex fieret; sed qui locutus est ad eum: Filius meus es tu, &c. Et subdit: *Qui in diebus carnis suæ preces, supplicationesq; ad eum, qui posit illum saluum facere à morte, cum clamore valido & lachrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia.* Hæc Paulus ad rem, de qua hîc agimus, admodum apposite.

Hebr. 5.
Psal. 2.
Hebr. 5.

CAETE-

CAETERVM quòd asserit hoc loco Apostolus, Pontificē nostrum pro sua reuerentia auditum esse, & CHRISTVS ipse, se semper à Patre audiri, hoc non de omnibus promiscuè accipiendū est, sed de iis præcipuè, quæ absoluta voluntate petebat. Constat em̄, pro calicis translatione Patrem ter rogasse, neq; tamen, quod tertio rogauerat, impetrasse. Sic quoq; deuotas preces pro illis fudit, qui illum crucifigebāt, quiq; per Apostolorum prædicationē in illum credituri erant, & tamen non omnes sunt conuersi, aut post conuersionem salute potiti. Sic tandem feruenti oratione petebat, vt discipuli illius seruarentur à malo, & tamen non omnes seruati sunt, neq; à malo pœnæ, neq; à malo quoq; culpæ; quia in his omnibus expressa vel tacita conditio latebat. Quod si absolutè rogasset, certò vtiq; pro omnibus exauditus fuisset.

Ioan. 11.

Christus Dominus in iis omnibus exauditus, quę absolutè petebat.

Luc. 23.
Ioan. 17.
Ioan. 17.

PORRO autem quomodo, quibúsue gestibus, vel sermonibus CHRISTVS Dominus iam nunc oret in cœlo, id certò nobis nō constat. Quidam tam non ipsum, quàm ipsius merita (vt quæ in perpetua, recentiq; semper DEI memoria & acceptatione sint) orantis munus obire dicūt. Alij sola humanitatis, cornmq; quę in illa pertulit, ostensione orare asserūt. Nam vt pauperum in publicis viis expositorum plagæ, nuditas, miseriæ &c. ipsis tacentibus interpretatiuè orant; ita, vt illis placet, CHRISTI humanitas propter nos atrociter vulnerata, dirisq; modis tractata & excarnificata continuò causam nostram apud DEVM agit. Nonnulli vera postulatione, etsi non seruili, vel tali, quali vtebatur dum agebat in carne mortali, Patrem adire contendunt.

Quo modo vel ritu Christus in cœlo nunc oret incertum.

HAEC postrema sententia, quod spectat ad diuersum precādi modum, cum Apostoli doctrina omnino cōgruit: Siquidem dum in diebus carnis suæ preces & supplicationes obtulisse asserit, satis ostendit nunc cùm dexterâ Patri assidet, omnemq; in cœlo & in terra potestatē obtinet, vel simpliciter nō orare, vel certè eo modo nō orare, quo orabat olim, dum adhuc versabatur in corruptibili carne. Attamē quia secūdùm naturā assumptam & Deo, & seipso quoq; infinitis partibus minor est, eritq; semper, non pugnat cum illius statu, etiā suppliciter pro nobis orare, pro se enim non orat; quippe cùm nihil illi desit ampliùs, quod per orationē impetrare debeat. Quamuis ergo diuinę hypostasi orare per se non cōuenit, conuenit hoc illi tamen, vt humanam naturam sustentat.

Christus non eo modo nūc orat, quo orabat cùm in terris adhuc degeret.

AT verò vt orare in DEVM non conuenit, propter summam illius perfectionem; ita in bruta animantia non conuenit propter naturalem eorundem imperfectionem: Siquidem oratio, vt suprà explicatum est, est actus rationis, vtpotè mentis ad DEVM ascensus; bruta autẽ ratione destituuntur, neq; DEVM cognoscere possunt, vt qui sub sensum, quo illa solo vtuntur, nõ cadat, neq; beatitudinis, ad quam omnia, quę ritè petuntur, proximè vel mediatè referuntur, sunt capacia, neq; vlla tandem libertate, quæ ad orationem est necessaria, potiuntur. Dicuntur sanè coruorum pulli DEVM inuocare, nõ quòd quicquam omnino illis cum vera oratione sit commune, sed quòd suaui diuinæ prouidẽtiæ dispositione id consequantur, in quod naturali desiderio feruntur. DEVS enim liberaliter pro sua clementia pascit omnia.

Bruta animantia neque Deum inuocant, neque eundem per naturæ conditionem inuocare valent.

Psal. 146.

ET quemadmodum brutis, cæterisque ratione destitutis propter causas iam assignatas orare non conuenit; ita pro ipsis, vt bruta animantia sunt, orare temerarium fuerit. Oratur sanè nonnunquam etiam pro brutis, ne videlicet peste lædantur, aut alia clade vel miseria opprimantur, vel extinguãtur; sicut oratur quoque pro terræ frugibus, cæterisque in hominum vsum venientibus. At istud non propter ipsa bruta, sed propter hominem, qui in illis læditur, vel damnum patitur. Cùm ergo brutis, cæterisque inferioribus propter naturales illorum defectus & imperfectiones, ex quibus nonnullas iam retulimus, orare non conueniat; DEO autem hoc ipsum propter eminentissimam eiusdem perfectionem repugnet, consequens fit, vt orare in solos homines & Angelos, qui inter duo illa extrema medium quodammodo obtinent, propriè congruat.

Quo sensu oretur pro brutis animalibus vel terræ frugibus.

SED neq; omnibus quoq; Angelis & hominibus orare propriè conuenit. Certum est enim, Angelis apostatis vel non conuenire, vel certè non satis propriè conuenire: Siquidem propriæ rationis oratio deposcit pium mẽtis ad Deum affectum; in dęmonibus aũt nulla est sanctitas, nulla pia in Deum affectio. Est eñ illorum volũtas in Dei odio obfirmatissima. Adhęc si dęmones verè & ꝓpriè orarent, aut ꝓ se orarent, aut pro aliis: Non orant aũt pro se; compertum ẽ ñ habent, bonum, quod amiserunt, se nulla orationis vi recuperarẽ; malũ verò, in quod incurrũt, se nullo vnq̃ tempore expugnare posse. Intelligunt nihilosecciùs, tantã esse animi sui malitiã & obsti-

Etsi dæmones aliquid à Deo interdum petant, non tamẽ illum propriè inuocãt aut adorant.

& obstinationem, vt voluntatem ad bonum aliquod & salutare consilium inflectere non valeant. Neque ignorant tandem, veræ rationis orationem earum rerum petitione præcipuè constare, quæ saluti deseruiunt, se autem ad salutis portum nunquam peruenturos. Cùm ergo hæc omnia exploratè sciant, nolunt orando operam perdere.

NEQVE pro aliis rursum orant, quia cùm summè sint inuidi, neminem salute potiri desiderant; quin potiùs vnicũ hoc studium habent, vt omnes à DEO auertant, vnáque secum ad æternum exilium pertrahant. Denique verè orantis est, humiliter sese DEO subdere, votorumque expletionem submissè & patienter ab eodem expectare: Dæmones autem, quòd sint superbissimi, nullo modo DEO se subdere in animum inducunt. Petiuerunt sanè potestatem in Iob, & in omnes liberos & facultates illius; tum in Gerasenorum quoque porcos, votíque compotes euaserunt: verùm petitio illa non fuit vera oratio, vt quæ ad proximi exitium & detrimentum ex instituto referretur. Velle autem proximum sine vlla iusta causa lædere, res adeò decens aut æqua non est, vt sua quoque natura sit turpissima & ab omni æquitate alienissima. Indulsit nihilominus DEVS prauæ illorum voluntati, non quòd ea indulgentia Diabolo vellet gratificari, sed quò suam potestatem, Diaboli verò imbecillitatem ostẽderet; tum etiam quò beati Iob virtutem & patientiam ea flagellatione orbi patefaceret, vel certè quò occultum aliquem illius næuum puniret. Nam etsi Iob iustus & simplex esset, non erat tamen absque vllo prorsus peccato, & vt ille modis omnibus insons fuerit, non erant tamen omnes insontes, quorum porci magno numero in mari perierunt. Patet ergo, orationem in Dęmones non conuenire, vel non propriè conuenire.

Demones neque pro se, neq; pro aliis orant.

Iob 1. Matth. 8. Lucæ 8. Marc. 5.

Cur Dominus Diabolo indulserit potestatem in Iob, & in quosdam alios.

INCITANT illi ad orandum quosdam nonnunquam, non quòd ex oratione, aut vllo alio bono opere oblectationem aliquam capiant, sed quòd oratione intempestina, vel nimis assidua, vel contra superioris mandatum deprompta oranti perniciem moliantur. Et quod hîc de dæmonibus, eorundemque oratione dictum est, hoc ipsum de cæteris omnibus damnatis dictum accipiatur: Est enim par vtrobique ratio, par malitia, par obstinatio. Quod ad vtrorumque autem studia spectat, differunt hoc solùm

Cur demõ quosdam incitet ad frequentem orationem.

quòd dæmonibus permiſſum eſt extra infernum circumuolitare, etſi forſan non omnibus, hominesque ad peccati cœnum allectare, hoc autem humanis ſpiritibus æterno ſupplicio mancipatis ordinariè non conceditur. Verùm quod attinet ad mentis obſtinationem, animi à DEO auerſionem, ſuperbiam, deſperationem, cæteráque incommoda, quæ damnatos vrgent, nullum inter hos & illos diſcrimen intercedit; Solùm miſeriarum gradibus inter ſe diſcrepant. Vt ergo dæmones neque pro ſe, neque pro aliis orant; ita neque cæteri quoque perpetuis inferorum cruciatibus addicti.

Par ferè ratio in omnibus dæmonum & damnatorum.

DE illis autem, qui in purgatorio detinentur, non idem omnium eſt iudicium. Quidam quòd certam præfinitamque pœnam taxatam habeant, nihilque ampliùs mereri valeant, neque pro ſe neque pro aliis precari contendunt. Alij contrà & pro ſe & pro aliis interpellare aſſerunt. Multi pro ſe tantùm, non etiam pro aliis orare defendunt, quorum ſententia eſt receptior. Pro ſe orare extra controuerſiam eſt: Nam cùm diuinæ miſericordiæ capaces exiſtant (aliâs enim Eccleſia Catholica fruſtra pro illis oraret) Deumque ardenter ſuper omnia diligant (ſunt enim in gratia confirmati) ac propter ſalutis beneficium iugem gratiarum actionem omni iure DEO Conditori debeant, nullum eſt dubium, quin magno deſiderio ad fontem illum viuum anhelent, debitamq; gratiarum actionem eidem perſoluant, nec non cauſam ſuam toto animo illi commendent; hęc autem omnia ad orationem pertinent.

Animę in purgatorio detentæ p ſe orant.

ADHAEC quicunque graui aliqua pœna exercentur, quam aliorum ope euadere queant, ſtatim natura ipſa impellente ad illorum benignitatem & fidem conuertere ſe ſolent, à quibus certum præſidium ſperant; at quotquot purgatoriis pœnis exercentur, DEI miſericordia, piorumque opera id conſequi poſſunt, vt ab illis vel omnino abſoluantur, vel mitiùs certè torqueantur; ergo DEI clementiam & benignitatem feruenter implorant; neque ad alios quoque interna ſuſpiria eiaculari ceſſant; notum eſt enim illud Iob: *Miſeremini mei ſaltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me*, quod vniuerſalis Eccleſia per Spiritum ſanctum edocta illorum perſonæ accommodat, qui expiantur & detinentur in purgatorio. Denique deeſt illis bonum, ad quod toto pectore ad ſpirant,

Animę in purgatorio non ſolùm Dei clemẽtiam; ſed aliorũ quoq; interceſsionem implorant.

ſpirant, certóque intelligunt, per DEI miſericordiam & aliorum interceſsionem pertingere ad illud poſſe; ergo tam hac quàm illa potiri ex animo deſiderant, hoc autem aliud nihil eſt, quàm preces ad alios tranſmittere, aut aliorum opem tacitè implorare.

VERVMENIMVERO licet purgatoriis cruciatibus mancipati mentales preces fundant; illorum tamen oratio non eſt meritoria, neque propriè quoque ſatisfactoria; Sunt enim extra viam etſi id citra terminum. Sed neque plenè quoque & propriè ſpiritalis ſuauitatis ſenſum generat; ſiquidem propter ingentem pœnarum acerbitatem guſtus ille & ſpiritalis ſuauitas non ita hauritur in purgatorio, vt ſolet in cœlo, vel in huius etiam vitæ ſtadio. Eſt autem propriè impetratoria, hoc eſt, quæ impetret idonea; nam & gratia eſt informata, & ab amico pectore profecta, & ad eum directa, cuius clementia modum omnem tranſcendit. Atq; hoc ſat eſt, vt pro ſe ſaltem orent. Preces eorũ, qui detinent̃ in purgatorio, neq; meritoriæ, neque propriè quoq; ſatisfactoriæ ſunt.

IAM ſi illi orant, quos purgatoriæ pœnæ etiamnum exercent, multò magis orabunt, qui iam olim cum CHRISTO in cœleſti gloria triumphant; quippe quibus ea omnia ſuppetant, quæ illis, qui detinentur in purgatorio, & aliquid eo etiam amplius. Nam & mente & ratione præditi ſunt perinde atque illi; & iuſti rurſum, charitatéque ornati æquè ac illi; neque id totum adhuc conſecuti ſunt, cuius capaces ſunt, & quo olim certò potituri ſunt; & virtute tandem infinita præditi non ſunt, ita vt id totum ſtatim, quod cupiunt, ex ſe habere valeant. Hæc autem omnia planè demonſtrant & pro ſe & pro aliis quoque orare. Atq; hoc Spiritus ſancti oracula, pluraq; Catholicæ Eccleſiæ decreta non vno loco affirmant. Sãcti cœleſti gloria iã potiti, & pro ſe & ꝑ aliis quoque orant.

AT obiiciet hîc fortè quiſpiam: Sancti in patria CHRISTO, quatenus per naturam vel gratiã licet, ſeſe conformant: at is neq; pro ſe orat, cùm bonis omnibus affluat, neq; quicquam omnino ampliùs deſideret; neque pro aliis rurſum; alioqui, CHRISTE fili DEI viui ora pro nobis, dicere fas eſſet, at id vſus non habet. Ad hæc Diui omnes probè compertum habent, quid DEVS his vel illis impertiri velit, vel non velit; cùm ergo fruſtraneam operam ſumere non velint, pro iis, quos DEVM abieciſſe vident, non orant; neque pro illis rurſum, quorum illum miſereri certò decreuiſſe intelligunt. Denique aliquid oratione impetrare

ad

ad meritum pertinere videtur; Sancti autem nihil quicquam amplius merentur, cùm sint in termino. Quod si præteritorum meritorum ratione impetrare dixeris, consequens mox fiet, eos facilius impetraturos, qui maiorum apud DEVM meritorum extiterint, adeóque quò quisque haberetur maior, eò familiarius illius patrocinium imploraretur, efficaciusque patrocinaretur, quod tamen communiter fieri non videmus.

VERVM hæc omnia maiori ex parte iam antè sunt soluta: Ostensum est enim, CHRISTVM frequenter pro nobis orasse, & etiamnum orare, etsi non eo modo, quo olim, dum inter homines adhuc versabatur. Sed neque Sancti quoque eo modo nunc orant, quo dum in viuis adhuc agebant, quãuis de eo modo certò nobis non constet. Quòd autem non dicimus: CHRISTE fili DEI ora, vel intercede pro nobis, sicut dicimus: Petre vel Paule ora, vel intercede pro nobis, non vna est causa. Primò licet CHRISTVS verus sit homo, fratribus suis per omnia asimilatus, excepto peccato, est nihilominus verus quoque DEVS, Patri & Spiritui sancto in nullo disimilis, DEI autem non est rogare aut petere, sed petita concedere; etsi interim secundùm formam assumptam rogare vel petere ipsi non repugnet. Quamobrem Ecclesia Catholica eos æmulata, qui CHRISTVM inuocarunt, quando etiam nunc in mortali carne versabatur, nunquam orat: CHRISTE intercede, vel ora pro nobis; sed semper, CHRISTE adiuua nos; IESV fili Dauid miserere nostri; CHRISTE præceptor vel Domine salua nos. Mox CHRISTO post resurrectionem etiam secundùm naturam assumptam, data est omnis potestas in cœlo & in terra; in summam autem potestatem magis conuenit mandare, disponere, & ordinare, quàm seruiliter orare, alteriúsue opem implorare. Postremò Ecclesia ab eo orandi modo studio abstinet, ne Arrianis, Nestorianis, cæterisque CHRISTI diuinitatem inficiantibus fauere videatur.

Cur Christum more aliorũ sanctorum non inuocemus plures graues causæ.

Matth. 15. Marc. 9. Matt. 9. 15. Marc. 10. Luc. 8. Matth. vlt.

SED & secundum quoque iam dudum antè dilutum est: dictum est enim, DEI voluntatem ita in hunc vel illum finem ferri, vt media tamen, quæ ad eiusmodi finem obtinendum opportuna vel necessaria iudicat, neutiquã negligat, aut negligi sinat. Quamuis ergo Sancti intelligant, DEVM hunc vel illum ad hoc vel illud bonum promouere certò statuisse (quod tamen certum non est; neque

Deus communiter non vult finẽ citra ordinaria media. quæ proinde boni omnes adhibere cõtendunt.

neque enim ad illorum beatitudinem pertinet, quid de hoc vel illo ab æterno decretum ſit, exploratum habere, ſimul tamen intelligunt, non ſine mediis hoc decreuiſſe. Cùm ergo inter ordinaria media primas facilè obtineant preces, diuinæ voluntati & ordinationi ſeſe conformantes ſtudioſè illas adhibent. Quod de ordinariis mediis hîc dicitur, eiuſmodi exemplo declaro; DEVS Abrahę promiſerat fore,vt ſemẽ illius multiplicaretur in immenſum. Poſt hanc autem promiſsionem Iſaaco legitimo illius hæredi & ſucceſſori obtigit vxor ſterilis;cuius ſterilitatem, vt ſcripturæ teſtantur,Iſaac ſuis precibus ſanauit, quæ proinde cœleſtis benedictionis,promiſſęque multiplicationis fuerunt medium,& illud quidem adeò neceſſarium, vt ſine illo promiſsio facta euentum ſortitura nunquam fuerit.

AD tertium reſpondetur,Sanctos in Patria nihil ampliùs mereri; verùm meritorum vi, quæ in vita collegerant, ea impetrare, quæ diuinæ voluntati conſentanea petunt, aut quæ DEVS per illorum preces efficere iam inde ab æterno conſtitutum habebat. Neque hinc tamen ſequitur, ſanctiorum vel celebriorum patrocinia præ cæteris ſemper imploranda. Nam vt in terris non plus ſemper poſſunt in gratuitis,qui maiorum ſunt meritorum,maioríſue ſanctitatis,ita neque in cœlo quoque. Singuli enim in cœlo & in terra ſuas habent gratias,ſuáq; dona & priuilegia,prout DEO vnicuique diſtribuere viſum fuerit; plerunque maiora eduntur miracula & maiora humano generi conferuntur beneficia per minores Sanctos:ſiue DEVS per hoc indicare velit,eiuſmodi dona gratis data non pendere ex cuiuſpiam merito, ſed ex libera ſua voluntate; ſiue Sãctos, qui alioqui obſcuriores erant,hac ratione mundo illuſtriores reddere ſtudeat; ſiue eorum fidei & deuotioni, qui magis quandoq; afficiuntur erga vnum,quàm erga alium, per hæc ſeſe accommodare quærat.Patet ergo,beatorum ſpiritus non ſine oratione vitam in cœlo traducere.

Cur Deus per minores minúſue illuſtres ſanctos maiora plerunque miracula edat.

QVOD ſi Sancti non pro ſe tantùm,ſed pro aliis quoq; orant, vt obiter iam indicatum eſt; non eſt putandum,Angelos omnino hîc feriari; Siquidem non minor eſt ratio, cur ipſi pro mortalium genere intercedant,quàm quicunque alij: Quandoquidem diuino decreto ad eorum cuſtodiam & miniſterium deputati ſunt, qui olim ſalutis hæreditatem capturi ſunt: Quo fit vt præcipua

Angeli pro humani generis salute orant, præcipuè verò pro iis, quorum curam gerunt.

quadam ratione illis incumbant ea procurare, quæ clientulorum suorum salutem promouere nata sunt: Cuiusmodi inter cætera sunt fides, spes, charitas, gratia, opera bona, aliaque id genus similia. Cùm hæc ergo illi per se largiri non queant (gratiam enim & gloriam, & quæ necessariam cum his connexionem habent, solus DEVS impertit) restat vt à DEO petant. Quod sedulò illos facere expositum habemus Danielis decimo, Matthęi decimo octauo, Psalmo nonagesimo, Tobiæ duodecimo, Apocalypsis octauo, & aliis quibusdam locis euidenter.

Luc. 15. Esai. 33.

AD HAEC, vt scripturæ disertè testantur, Angeli de mortaliũ bono gaudent: *Est enim gaudium in cœlo super vno peccatore pœnitentiam agente*, & de illorum ruina vicissim dolent. Ne illis ergo desit iusta lætitiæ causa, vel ne qua offeratur occasio mœstitię, hoc est, res talis, quæ sua natura mœstificandi vim habeat (siquidem nullus reipsa in illos dolor aut tristitia cadere valet) orant ne mali quippiam generi nostro eueniat, bonumq́; quod deest, maturè eidem obueniat. Cùm ergo impendens vel præsens malum per se non posssint semper arcere vel impedire; neque bonum rursum desideratum conferre, reliquum est, vt ab illo semoueri vel exhiberi illud expetant, qui vnus quoduis malum amoliri & quoduis bonum impertiri potest. Denique ea omnia comperiuntur in Angelis, quæ ad proprij nominis precatorem deposci solent. Nam & mente pollent, & charitate ardent, & sua intercessione multùm apud DEVM valent, & infinita tandem potentia, ita vt quicquid velint, per se statim possint, absolutè carent. Superest ergo, vt quæ per se nequeunt, ea à DEO quærant, hoc autem est precatorem agere.

Quicquid ad precatoris rationem deposcitur, hoc totum in Angelis comperitur.

PORRO autem pro aliísne tantùm orent Angeli, an etiam pro se ipsis, ideo quidã dubitant, quia iam olim plena beatitudine potiti videntur: Neq; enim illi, vt cæteri beati, secundam stolam, hoc est, corporum suorum resurrectionem expectant, vt qui corporeæ concretionis omnino expertes viuant. Verùm si idem est orare, quod mente in DEVM ascendere, vel animi sui desiderium DEO patefacere, & Angeli mentem in DEVM semper erectã, defixamq́; habent, bonumq́; quod obtigit, perpetuũ esse desiderant, & quod adhuc expectãt, certò & citò obuenire exoptant, causam nullam video, cur sui quoque gratia orare negari debeat.

Angeli sui quoque causa preces offerunt.

QVOD

QVOD autem totum illud nondum obtinent, quod expectant, communis doctorum hominum sententia habet. Vix enim comperias celebrem scriptorem, qui post communem carnis resurrectionem illorum gaudiũ consummatum iri non afferat; siue quòd tunc demum omnia incarnati verbi mysteria plenè intelligent; siue quòd detrimentum, quod lucifero cum cohortibus suis ruente acceperāt, iam tum instantatum cernent: Siue etiam quòd de tot hominum salute intensum gaudium capient. Si enim gaudium est in cœlo super vno homine pœnitentiam agente, vt modò dicebamus, quanta erit lætitia & exultatio de tot millibus hominum ex mundi huius naufragio ad æternæ salutis portum adductis? Orant itaque Angeli non pro aliis tantùm, sed pro se quoque. Pro aliis, vt salui fiant: pro se, quò votorum compotes fiant, quóque DEO Opt. Max. debitum honoris cultum deferant; siquidem oratio inter latriæ actus primas facilè obtinet; & quò tandem meritas gratias pro acceptis beneficiis agant. Constat namque, gratiarum actionem inter alias etiam orationis species referri. Luc. 15.

VENIO ad viatores, in quos oratio propriè conuenit. Sunt hi autem bipartiti: alij enim sunt iusti, alij iniusti. Iustis orationis præsidio opus esse nemo sano iudicio vtens ambigit. Nam etsi stant, cadere tamē possunt. Quamdiu enim hîc viuitur, mens humana de bono ad malum auerti, & de malo rursum ad bonum conuerti potest: Hoc habet per gratiam; illud per naturam. Sed & semper quoque aliquid inuenit, in quo proficiat, cùm ad summum nunquam perueniat, neque in hac vita peruenire queat. Semper tandem pro quo satisfaciat; cùm in multis quotidie offendamus omnes, intráque & extrà hostem, cum quo pugnet, obuiam semper habeat: Ad hęc omnia autem obtinenda aut euadenda opus est gratia, quæ absq; orationis ope communiter non impetratur. Iusti orationis præsidio multis modis indigent.

IAM si iustis conuenit & expedit orare, multò magis id conueniet & expediet iniustis & peccatorib⁹; vt qui multò maioribus & efficacioribus præsidiis indigeant, vt salui fiant, quàm iusti. Nam cùm spiritaliter sint mortui, Diaboliq; laqueis irretiti, opus habent auxilio, quo à morte exsuscitentur, déque inferni & Diaboli laqueis, aliisq; miseriis & sordibus, in quibus iacēt, eruantur. Iniusti maiorib⁹ præsidiis indigēt, quàm iusti, vt salui fiant; ad eoq; feruentiùs & frequentiùs orare deberent quàm illi.

Quæ omnia etiam eò ardentiùs petere & vrgere debent, quò grauior & periculosior est mors peccati, quàm alia quæcunque incommoda. Iusti autem eo liberationis beneficio non egent, alioqui iusta ratione inter iustos censeri non possent.

NEC obstat his, scriptum esse, DEVM peccatores non audire; sunt enim hæc verba cæci necdum plenè satis de omnibus illuminati. Quod si cæci dictum inter Spiritus sancti oracula reponendum contendas, non de omnibus peccatoribus indiscriminatim, quod dicit, accipias; sed de insigniter obstinatis; vel de iis certè, qui ipsa oratione peccant, cuiusmodi sunt, qui illicita à DEO efflagitant. Nam etsi peccatores, qui à peccatis desistere fixum, deliberatumque habent, & aliquo iam propter admissa scelera doloris sensu tanguntur, non prorsus indigni videantur, qui diuinam clementiam implorantes exaudiantur; attamē qui ita orant, vt peccata peccatis semper agglomerent, neque vllam prorsus de emendanda vita cogitationē suscipiant, haud magna cum re DEI misericordiā implorant; notum est enim illud Prophetæ: *Cùm multiplicaueritis orationem, non exaudiā; quia manus vestræ sanguine plenæ sunt.* At verò multò, qui audiantur, indigniores sunt, qui inimici mortē aut alterius vxorem, aut aliquid aliud istiusmodi à DEO poscunt.

Quo sensu Deus non exaudit peccatores.

Esai. 1.

NEQVE tamen qui vni alicui, vel pluribus quoque sceleribus obstinati adhærent, ab oratione, eleemosyna, aliisque pietatis officiis desistere debent, sed impigrè illis incūbere, si fortè DEVS illorum misereatur, potentique gratiæ suæ manu ad se quandoq; rapiat. Etenim vt peccatores, dum vitæ spiritum trahunt, nunquam de salute desperare debent; ita nunquam ab iis operibus desistere, quæ salutem promouere nata sunt. Nam si DEVS Diabolum interdum audit in hominū perniciem, cur obstinati peccatoris cor tandem emollire non queat, si hac vel alia simili oratione infinitam illius clementiam subinde pulset: Domine IESV ne me in finem deseras. Vel; IESV fili Dauid, qui Saulum in Christianorum cædem crudeliter anhelantem admirabili virtute ad te conuertisti, ne me tandem in peccatis meis interire sinas. Verùm de iis, ad quos orare vel non orare pertinet, satis.

Nemo quantū-libet in peccato obstinat⁹ in hac vita orationis p̄sidium negligere debet.

De iis, quorum auxilium implorare licet, vel non licet.

CAPVT VNDECIMVM.

EXPLI-

XPLICATVM est, cuius sit orare vel non orare, proximum est, vt ecquisnam rogandus vel inuocandus sit, siue ad quemnam orationem dirigere oporteat, vel non oporteat, paucis quoque inquiramus & explanemus. Nam etsi ex iis, quæ antè, cùm de orationis quidditate ageremus, exposita sunt, id colligi vtcunque queat, attamen quòd non desint, qui DEVM rogare superuacaneum ducant, eò quòd is omnia nostra desideria & vota, commoda item & incommoda, priusquam ea proponamus, nota exploratáq; habeat, paratiorq; sit ea explere, quàm nos proponere vel explanare; vel certè quòd nostra oratione id mutare nequeamus, quod ille ab æterno decreuit: Alij rursum (quòd orare sit actus latriæ, quæ in solum DEVM quadrat) qui nullum omnino præter vnum ipsum inuocandum existimant: Alij tandem, qui vnà cum ipso vel secundùm ipsum homines quoque & Angelos auxilij vel patrocinij causa salubriter adiri affirmant, non erit abs re, maioris lucis causa nonnulla etiam de hac controuersia in medium adferre. Ordiar autē ab eo, quod apud omnes ratione vtentes cæteris est certius, nempe à DEI Opt. Max. inuocatione.

De inuocatione diuersæ opiniones, modiq; dicendi.

IGITVR quòd DEVS in omni omnino discrimine & necessitate ex intimo corde sit inuocandus, vt cætera omnia, quæ sunt penè innumera, hîc taceam, id naturæ, qua constamus, impulsus & ratio ipsa tantùm non sublata voce clamat, & publicus mortalium & gentium omnium vsus validissimè confirmat. Quis enim vnquam compertus est, qui in graui vitæ, fortunarum, aut famæ periculo, aut in alia quacunque insigni necessitate constitutus DEVM, vel id, quod pro DEO colebat, nō inuocaret? eiusq; opem ex animo non imploraret?

Deus in omni omnino discrimine & necessitate non modò licitè sed cum merito quoque inuocatur.

AT clariùs de rei huius vsu constabit, si ea paucis in mentem reuocauerimus, quæ per fidem, quæ naturæ cognitionem multis partibus excedit, didicimus. Didicimus per hanc autem, qui DEI præcepta non seruant; qui dæmoni, carni, mundo, prauisque eorundem suggestionibus locum dant; qui omne mortiferorum peccatorum genus non vitant, illos vt eiusmodi sunt, cœlesti beatitudine potiri nequaquam posse: Mox absque peculiari DEI auxilio nihil horum omnium constanter caueri, aut fœliciter vnquam obtineri; Scriptum est em̄: *Sine me nihil potestis facere.* Postremò

Matth. 19.
1. Cor. 6.
Fides Dei inuocationem necessariam docet.
Ioan. 15.

mò Deum Opt. Max. vt ſua dona, neceſſariaq; ſalutis præſidia ſubminiſtret, velle rogari: *Petite, ait, et accipietis: quærite et inuenietis: Pulſate, & aperietur vobis*, quaſi dicat; Si nihil petieritis, aut quæſiueritis, nihil accipietis aut inuenietis: Si non pulſaueritis, nunquã intromittemini. Cùm itaq; res noſtrę ita habeãt, ſequitur, quotquot in quocunq; ſalutis periculo conſtituti perire non volunt, Dei opem implorare debere; adeoque eos omnes fœdiſsimè errare & labi, qui Deum rogare vel inuocare ſuperuacaneum aſſerunt.

Luc. 11.

ADHAEC non minores ſunt cauſæ, cur DEVM inuocemus, quàm cur eundem amemus & veneremur: Si illum ergo amamus propter infinitam illius bonitatem, ingentiaq; beneficia, quę contulit; ſi eundem rurſum propter immenſam eiuſdem gloriam & maieſtatem colimus & veneramur, par eſt, vt eũdem quoque propter inſignem noſtrã miſeriam & inopiam, quibus ſolus ille mederi poteſt, humili ſubmiſſoq; animo inuocemus. Certum eſt eñ, nullam veram vitam, nullam ſalutem, nullam veram fœlicitatem aut ſanitatem citra DEI gratiam & amicitiam ſubſiſtere poſſe. Atqui vt is ſolus gratiæ, reliquorumq; omnium ſpiritalium donorũ fons & origo eſt; ita ſolus quoq; is eſt, qui horum impedimenta, vt ſunt carnis vel mundi tentationes, dæmonis inſidiæ, aliaque eiuſmodi complura, efficaciter ſubmouere poteſt. Rogandus eſt proinde, vt hæc quidem clementer velit propulſare, illa verò liberaliter donare & conſeruare.

Eadem lege tenemur Deũ inuocare; qua amare & venerari.

DENIQVE omnes illæ Scripturæ, rationes, & auctoritates, quæ probant, orationem ſalute potituro eſſe neceſſariam, ſimul quoq; probant, DEVM ſuo tempore ſubmiſsè rogãdum, humiliq; pectore inuocandum eſſe. Siquidem is vnus eſt, ad quem omnis omnino oratio proximè vel mediatè trãſmitti, & à quo id totum, quod nobis deeſt, impetrari debet. Rationes autem, quæ probare videbantur, ſuperuacaneum eſſe DEVM rogare, ſolutæ ſunt iam antè. Verùm ne vllus prorſus ſcrupulus reliquus hîc fiat, adhibebo ſingulis vnum adhuc aut alterum verbum.

Quicquid probat orationẽ ad ſalutem neceſſariam, ſimul probat Deum inuocandum eſſe.

QVOD ergo omnia noſtra vota & deſideria DEO ſint nota, id nemo negat, neq; quiſquam ſana mente vſus negare poteſt. Aſt hinc tamen nequaquam ſequitur, DEVM non eſſe rogandum vel inuocandum. Neque enim ea de cauſa deſideria noſtra DEO proponimus vel exponimus, quaſi is ea ignoret (nouimus enim

vnum

vnum illum non modò omnium etiam occultiſsimorum conſcium, verùm omnium quoq; piorum votorum & deſideriorum certiſsimum auctorem eſſe) ſed quò humili, ſubmiſſaq; miſeriarum noſtrarum confeſsione, planaq; & ſyncera earundem propoſitione & explicatione, faciliùs, quod petimus, impetremus. Quemadmodũ vt cognato exemplo rem hanc nõnihil illuſtrem, licet confeſſarius quædam interdum non ignoret, quæ pœnitens deſignauit, attamẽ quò plena venia potiatur, debet ea omnia, quę contra DEVM vel proximum ſciens, volensq; perpetrauit, confeſſario integrè, fideliterq; quatenus in mentem veniunt, proponere & exponere. Facimus id quoque, quò eius voluntati fiat ſatis, qui nos petere, quærere, & pulſare iuſsit.

Proponim⁹ Deo deſideria noſtra, non quò ea cognoſcat, ſed quò illa propter noſtram petitionem expleat.

Luc. 11.

AD alterum reſpondemus, vt antè reſponſum eſt; nempe nõ ideo nos Deum inuocare, quò voluntatem eius flectamus, verùm quò id expleamus & impetremus, quod is per noſtras preces explendum vel impetrandum conſtituit. Voluit enim ab æterno, vt hoc vel illud ab hoc vel illo fieret, propter hunc vel illum̃ finẽ. Sed neq; abſurdè quoq; aſſeritur, DEVM nõ quidem ſecundùm ſe, ſed ſecundùm noſtrum intelligendi & explicandi modum modò in hanc, modò in illam ſententiam flecti: Exempli cauſa, hodie velle dicitur hunc vel illum lethali crimine obſtrictũ ęterno ſupplicio mancipare, cras ipſum eundem ex animo iam conuerſum ſempiterna vita donare; totque, vt nos loqui conſueuimus, imò verò vt Scripturæ ipſæ paſsim loquuntur, contingunt hìc vnius ſententiæ mutationes, quot vnius eiuſdemq; de hoc in illum ſtatum oppoſitum tranſitiones. Eiuſmodi autem non ſolùm in tota vita, ſed in vno quoque die accidere poſſunt plurimæ.

Quo ſenſu Deus modò in hanc, modò in illam ſentẽtiam flecti dicatur.

ATQVE huc pertinent, quæ Scripturæ, Patres, & nonnulla quoq; Concilia de diuinæ ſententiæ mutatione prædicãt. Immutabilis DEVS, ait Concilium Toletanum, idemq; ſemper exiſtens, Deiq; ſumma natura ſępe ſua in ſacris literis legitur promiſſa mutaſſe, & pro miſericordia temperaſſe ſententiam. Vnde licet ſit impaſsibilis & incommutabilis, crebrò tamen eius iuramenta leguntur, & pœnitentia, quæ ſacris extant myſteriis, adoperta. Iurare namq; Dei eſt, à ſeipſo ordinata nullatenus conuellere: pœnitere verò, eadem ordinata, cùm voluerit, immutare. Sic enim per Hieremiam dicit: *Repentè loquar aduerſùs gentem, & aduerſùs regnum,*

Can. 2.

22. q. 4 Immutabilis.

Cap. 18.

vt era-

eradicem, & destruam, & disperdam illud. Si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo, agam & ego pœnitentiam à malo, quod cogitaui vt facerem eis. Ad quod Prophetæ dictum Ambrosius alludens, ita scribit: Nouit DEVS mutare sententiam, si tu noueris corrigere delictum.

Lib. 2. in Luc.

At quomodo, inquis, idem mutabilis & immutabilis dicitur? Iam dixi DEVM secundùm se absolutè immutabilem esse & immutabilem verè dici, respectu autem nostri mutabilem interdum vocari. Quod vt rectiùs intelligatur, aduerte DEVM bifariam aliquid velle. Vno modo absolutè; & quia hæc voluntas nullum necessarium ordinem dicit ad vllam omnino causam secundam, sed tota integrè dependet à se ipsa, fit, vt per opera nostra non mutetur, nec mutari queat. Altero modo non absolutè, sed certa quadam lege & conditione, & quia hæc voluntas respicit humanorum operum qualitatem, & aliquatenus ab iis etiam dependet, fit, vt non semper expleatur, verùm iuxta operum mutationem, sæpe in hanc vel illam partem mutetur; non quidem secundùm se, sed secundùm nos, nostrúmue intelligendi modum, qui rem metimur non secundùm se, sed secundùm statum, quem hoc vel illo temporis articulo obtinet. Ab æterno enim DEVS Paulum eo instanti, quo esset iniustus, voluit punire, pro alio rursum momento, quo esset iustus, eundem voluit coronare, eaque voluntas perstat, perstititq; semper immobilis ac indemutata.

Deus dupliciter aliquid vult, ab solutè & conditionatè; hoc vel le nō semper impletur, illud semper.

EXEMPLO, quod hìc exponitur, eiusmodi declaro: sit Princeps vel Rex quispiam, cui DEVS omnia & singula serui sui consilia & opera patefecerit, isque primo statim principatus sui auspicio certò apud se statuat, toties seruum illum ex aula proscribere, quoties ille contra officium fecerit, aut crimē aliquod proscriptione dignum admiserit; toties rursum eundem in gratiam recipere, vel in aulam reuocare, quoties vera pœnitudine ductus veniam supplex efflagitarit, hocque semel constituto certa quadam vicissitudine seruum è domo eiiciat, & eiectum rursum admittat, certum est, principis voluntatem, quod quidem ad seruum illum attinet, toto illo tempore semper fuisse similem. Nam quod nunc vult, hoc voluit antè, & quod nunc non vult, hoc nec antè quoq; voluit. Tota aūt mutatio, quæ hìc accidit, accidit circa seruum & tempus: hic em̄ hoc temporis articulo probus est, & Domini sui gratia dignus; alio rursum improbus, & Domini sui gratia indignus.

SED

SED instas nihilosecius: DEVS ab æterno sciuit hoc vel illud futurum vel non futurum: Si futurum sciuit, necessum est fieri; sin autem oppositum sciuit, omnino non fiet. Ergo omnis oratio nostra est superuacanea? Hoc argumentum iam dudum antè discussum est, breuiter nunc dixerim, DEI scientiam rei naturã nihil mutare. Quamobrem quod secundùm se cõtingens est, quale est illud, quod causam proximam liberam vel cõtingentem sortitum est, hoc ęterna DEI cognitione nõ obstante, manet semp contingens. Adde vt hoc vel illud sciuit futurũ vel non futurum; ita quoque per & propter hoc vel illud medium futurum vel nõ futurum sciuisse, puta per vel propter orationem, vel aliam quamcunque eiusmodi causam. Addo denuò, si vulgatum illud argumẽtum aliquid probaret, probaret quoq; nullum prorsus opus tentandum, vel negotium adoriundum esse: Siquidem de vnaquaq; re præuisum est, quid olim de ea futurum, vel non futurum est.

Dei scientia rei naturã non mutat.

QVAMVIS ergo hęc: si DEVS hoc sciuit vel ordinauit, omnino erit, & contrà, si hoc vel illud non sciuit, vel non ordinauit, omnino non erit, perinde ac illa, si Titius currit, celeriter mouetur, necessaria est necessitate consequentiæ, vel ex certa quadam hypothesi; non est tamen necessaria necessitate consequentis, vel secundùm se simpliciter: Quia hoc consequens, Mæuius saluabitur, vel non saluabitur, non est necessarium secundùm se, sed planè contingens, quia à causa contingente planè dependens. Denique licet DEVS promptior sit ad dandum, quàm homo ad accipiendum (nam hoc quoque inter argumentandũ tangebatur) Oratio tamen non est superuacanea: Quia vult vt petamus, & iubet vt petamus; idq; nõ solùm propter nostram vtilitatem, verùm etiam propter suam gloriam. Esset enim profusionis veriùs quàm liberalitatis illustria dona, qualia sunt omnia dona spiritalia, alicui non petenti obtrudere. In causa proinde maneat DEVM adorare, eundemq; suppliciter inuocare, neutiquam vanum aut superfluum, sed vtile, planeq; necessarium esse.

Duplex necessitas consequẽtis & cõsequentiæ.

Deus vt sua nobis dona impertiat rogari vult.

AT quæstionem interim nonnullam habet, sub Deitatisne vel Essentiæ nomine inuocandus sit DEVS, an verò sub personæ vel personalis cuiuspiam proprietatis ratione? Dubium est, inquam, oratióne ad DEVM, vt DEVS vel potẽs vel sapiens, vel bonus est, transmitti debeat; an verò vt Pater, vel Filius, vel Spiritus sanctus

Oratio familiaris dirigitur ad Deum vt Deus est, quàm vt Pater vel Filius, vel Spiritus sanctus est.

ctus est? disputant hac de re quidam prolixè, sed non ita magna cum re. Paucis responsio est, vtrumque citra errorem fieri posse; alterum interim, nempe prius, non modò familiariùs, sed multò quoque rectiùs & eruditiùs fieri. Neque enim alia de causa DEVM inuocamus, eiusdemque opem imploramus, quàm vt desiderium nostrum impleat, eaq; quæ petimus, clementer concedat: atq; ea impletio vel concessio non pertinet ad paternitatem secundùm se; aut filiationem secundùm se, aut processionem secundùm se, sed ad DEI sapientiam, potẽtiam, & clementiam. Etenim vt summè sapiens est, nouit quid nobis desit (penetrat enim omnes etiã intimos cordis nostri recessus) intelligit nihilominus, qua via, quáue ratione, quod deest, explere debeat. Vt autem summè potens est, totum quod petimus, summa facilitate præstare potest. Vt deniq; summè benignus & clemẽs est, haud grauatim, quod iustè petimus, impertiri solitus est. Atqui tria hæc non personarum propria, sed essentiæ sunt attributa.

ADHAEC omnes nostræ petitiones, si tamen petitionis nomine indignę non sunt, proximè vel propinquè ad cœlestem beatitudinem referuntur, hoc est, omnes eò tendunt, vt tandem aliquando beati efficiamur; DEVS autem vt personalibus proprietatibus propriè non est beatus, sed seipso suáue essentia; ita iisdem quoque propriè non beat, sed seipso. Demum inuocamus DEVM, vt aliquam ad nos, cæterasque res procreatas habitudinem sortitur, puta vt conditor, vel liberator, vel iustificator, vel glorificator est; hæc autem omnia ad essentiam pertinent. Non enim creat, aut gubernat, aut conseruat, aut liberat, aut glorificat, vt Pater, aut Filius, aut Spiritus sanctus, sed vt DEVS. Personæ enim vt tales, non referuntur ad creaturas, sed ad seipsas. Clarum est namque, Patrem per suam paternitatem non esse Patrem creaturæ, sed Filij: Neque Filium rursum creaturæ Filium, sed Patris: Neque Spiritum sanctum denique creaturæ Spiritum, sed Patris & Filij.

Deus seipso beat & beatus est.

CVM itaq; res ita habeat, oratio ordinaria lege non magis dirigenda est ad vnam personam, quàm ad aliam: Siquidem nihil potest vna præstare, quod non alia; imò verò nihil potest vna præstare absq; alia, cùm opera Trinitatis ad extra sint prorsus indiuisa. Quod si voce tenus ad vnam quandoq; referatur petitio, & nõ ad

Cùm vna persona seorsum ab altera inuocatur, mos ab orationis consortio alterã excludere non debet.

ad aliam, mens tamen nullam omnino ab orationis consortio secludere debet. Etenim si quis inuocaret Patrem solum, vel Filium solum, vel Spiritum sanctum solum, quasi impensiùs affectus vel incensiùs raptus erga vnam diuinam hypostasim, quàm erga aliã, is aut apertè erraret, aut certè aperti erroris speciem præ se ferret: Quandoquidem intẽsior vel incensior dilectio ad vnam quàm ad aliam personam subindicaret vnam altera vel clementiorem, vel potentiorem, vel sapientiorẽ, &c. quod blasphemum est cogitare; omnes enim eandem ad numerum habent clementiam, potentiam, & sapientiam, sicut eandem quoque naturam.

ÆQVE grauiter hîc erraret, qui tres diuinas hypostases animo pertractans, ideo ad vnam potiùs preces suas dirigeret quàm ad aliam, quòd existimaret, se faciliùs ab vna impetraturum, quod petit, quàm ab alia, vel aliquid ab vna obtinere posse, quod non ab alia; Exempli causa sapientiam à Filio & non à Patre vel Spiritu sancto; potentiam à Patre & non à Filio vel Spiritu sancto; Benignitatem vel mansuetudinem à Spiritu sancto & non à Patre vel Filio. Est enim eadem ad numerum facultas, eadem largiendi facilitas omnium. Sic tandem non parum fœdè & perniciosè impingeret, qui ea de causa inuocaret vnam & non aliam, quòd vni latriæ cultum deferre vellet & non alteri: Siquidem tribus vna debetur latria, idem honor, eadem adoratio, eadem & reuerentia.

Errant, qui faciliùs aliquid ab vna quàm altera persona impetrare se posse putant.

QVICVNQVE ergo ita vnam adorat vel inuocat, vt aliã inde excludat, quacunq; tandẽ de causa excludat, grauissimè errat, & in manifestam hæresin minimè obscurè inclinat. Nam etsi forsan animo nullos gradus in Trinitate ponit, suo tamen facto ponendos ostẽdit; Vel ergo oratio dirigẽda est ad omnes simul, hoc est, ad DEVM absolutè; vel ita ad vnam, vt aliæ tamen ab orationis cõsortio nequaquam excludãtur. Et hoc religiosè obseruat Catholica Ecclesia; nam etsi modò ad Patrem, modò ad Filium, modò ad Spiritum sanctũ orationem dirigit, plerunq; tamen in fine, vel in alia orationis parte omnes personas simul coniungit, prout omnes quoq; sunt in singulis, & singulæ rursum in omnibus.

Ecclesia omnes personas in vna eademq; oratione plerunq; cõiungit.

QVOD autem orthodoxa Ecclesia inter orandum interdum hanc, interdum illam personam exprimit; aut modò ad hanc, modò ad illam orationem dirigit, hoc non ideo facit, quòd aliquid

ab vna expectet, quod non ab alia, vel quòd vnam aliquid præstare credat, quod non aliam: Sed quia aliquid petit, quod maiorem cognationem habet cum idiomate vnius personæ, quam cum appropiato alterius personæ. Quamuis enim trium hypostaseωn vna ad numerum sit potentia, vna sapientia, vna bonitas, attamen Patri, qui omnis principij expers est, peculiari quadam ratione adscribitur potentia: Filio, qui ex fœcunda Patris memoria, eiusdémue intellectu ab omni sempiternitate natus est, & nascitur, sapientia: Spiritui sancto, qui à Patre & Filio per modum amoris indemutabiliter procedit, benignitas vel clementia. Secundùm hos itaque idiotismos Ecclesia quandoque ad vnam, quandoque ad aliam personam dirigit preces suas, cæteris tamen nunquam seclusis.

Cur Ecclesia modò ad hanc, modò ad illam personam orationem dirigat.

FACIT hoc ipsum quoque quò filios suos in sacratissimæ Trinitatis mysterio validiùs confirmet. Nam hoc ipso, quòd modò Patrem, modò Filium, modò Spiritum sanctum innocat, in vna diuina natura tres distinctas hypostases existere apertè declarat, quod Iudæus & tota Paganorum cohors negat. Adde his quam plurimas orationes, quæ ad Patrem, vel ad DEVM sub nomine Patris diriguntur, non dirigi ad illum, vt Pater est nomen personale, sed vt est nomen essentiale tribus commune. Tandem solo Patre nominato omnes nominatæ intelliguntur; nam & omnes sunt in Patre, & omnes originem à Patre trahunt. Quare etiam quidam ex veteribus Scriptoribus Patrem totius Deitatis principium vel fontem vocant: Non quòd essentia generet vel generetur, sed quia personæ, in quibus est essentia; imò quæ idem sunt cum sua essentia, à Patre fluunt, originémue ab eo ducunt.

Pater in diuinis est nomen essentiale & personale.

ANTIQVI non ita frequenter ad Spiritum sanctum orationem destinabant, etsi ad illum quoque destinarent, vt manifestum est ex litaniis, & aliis quibusdam publicis Ecclesiæ precibus: non quòd non æquè inuocandus sit, fueritq; semper Spiritus sanctus, atque Pater vel Filius; sed quòd vsitatius sit donatorem inuocare, quàm donum ipsum; Spiritus sanctus autem Patris & Filij donum appellatur. Interim æquè seipsum & in se & in suis etiam donis impertitur ac Pater & Filius.

Cur veteres familiariùs inuocauerint seorsũ Patrem vel Filium quàm Spiritum sanctum.

OBSER-

OBSERVANDVM est hîc quoque, licet oratio familiariùs in DEVM tendat, sub ratione essentiæ quàm personæ, multò tamen receptius esse DEVM inuocari quàm Deitatem, vel aliud quodcunque illius attributum in abstracto. Nam etsi DEVS & Deitas in diuinis sint idem, non eundem tamen significandi modum habent. Quare multa de DEO asserta sunt vera, quæ de Deitate affirmata apertè sunt falsa. Rectè dicitur, DEVM gignere & gigni, producere & produci; non rectè autem Deitatem vel diuinam essentiam gignere vel producere, gigni vel produci. Denique quod plerisque precibus in Ecclesia DEI vsitatis addi consueuit illud: Per Dominum nostrum IESVM CHRISTVM, vel per eundem Dominum nostrũ &c. nulla alia est causa, quàm quòd omnia dona spiritalia per CHRISTVM, eiusque meritum à DEO in nos deriuantur. Et hæc de DEI inuocatione, inuocationisq; eiusdem modo & ratione hactenus. Cur pleræque omnes Ecclesiæ orationes côcludantur per Dominũ nostrũ Iesum Christũ &c.

AT verò vt certum & apud omnes mente vtentes indubitatum est, DEVM inuocandũ esse: ita à quibusdam iam olim in quęstionem vocatum est, an præter DEVM, vel iuxta DEVM, vel secundùm DEVM, quosdam quoque alios inuocare, eorundémue opem vel intercessionem implorare liceat. Verùm nõ video causam, cur hac de re prolixè disputari debeat: quippe cùm maior controuersiæ huius portio vna sola distinctione è medio submoueri queat. Aduerte ergo, orationem bifariam ad aliquem dirigi, vno modo vt petita concedat; altero modo, vt eadem per viam meriti, vel intercessionis ab eo, penes quẽ concedendi auctoritas vel facultas est, impetret. Priori modo omnes nostræ petitiones ad DEVM transmitti debent; hic enim solus vitam æternam, ad quam vnam proximè vel mediatè spectant omnes omnino veræ rationis preces, impertiri potest. Atque huc tendit illud Augustini: Non nisi à Domino petere debemus, quod speramus. Et illud eiusdem: Quid igitur oportet te orare, nisi id, quod cupiunt boni & mali? sed ad quod perueniunt non nisi boni: quasi dicat nihil quicquam. Et illud rursum Anselmi: Liquidissimum est hunc solum esse, quem omnis alia creatura secundùm totum suum posse oportet diligendo venerari, & venerando diligere, de quo solo prospera sunt speranda, ad quem solum in aduersis confugiendum, cui soli pro qualibet re supplicandum. Mitto aliorum Oratio bifariam ad aliquem dirigitur. Euch. c. 18. Epist. ad Prob. In monolog.

Patrum dicta, quæ de solius DEI adoratione & inuocatione concionantur.

POSTERIORI modo ad eos omnes orationē inculpatè dirigere licet, qui in quacunque re per modum meriti, intercessionis, vel suffragij iuuare nos possunt. Quod etiam discrimē Ecclesia in suis precibus accuratè & religiosè vbique obseruat. Etenim DEVM vel quamcunque diuinam hypostasin inuocans, perinde cum eo agit ac cum absoluto rerum omnium Domino, infinita virtute & maiestate prædito: At verò Sanctorum patrocinia implorans, nihil magni illis tribuit, sed nudam tantùm intercedendi facultatem. Multum enim, vt quiuis facilè intelligit, inter hæc intercedit: Petre vel Paule ora pro nobis, & hæc: Pater de cœlis DEVS, vel Fili Redemptor mundi DEVS, vel Spiritus sancte DEVS miserere nobis; inter hæc rursum: omnes Sancti intercedite pro nobis, & hæc: Ab omni malo libera nos Domine, vel propitius esto nobis Domine. Denique omnes orationis formulæ, quibus Ecclesia vtitur, clarißimè indicant, ingens discrimen esse inter creatoris & creaturæ inuocationem.

Ecclesia aliter Deum, aliter diuos inuocat.

AT quæ, inquis, aut quales sunt res illæ procreatæ, ad quas tanquam ad quasdam patronas, vel aduocatas preces dirigere liceat? nullæ omnino ex iis omnibus, quæ mente vel ratione destitutæ sunt: Quandoquidem oratio est actus rationis, quo DEO vel alteri desideria nostra pandimus & explicamus; rationis autem expertia huius explicationis nullo modo sunt capacia. Ad hæc omnis omnino oratio huc tendit, vt rogatus vel inuocatus per se id, quod petitur, præstet; aut si id nequeat, ab altero, penes quem præstandi facultas est, petat, intercedendóque impetret; neutrum autem horum est naturæ brutæ mentéue destitutæ. Denique rebus rationis luce exortibus nullus per se debetur cultus, neq; latriæ, neque duliæ, vt quæ naturæ ordine in hominis seruitium sint deputatæ; omnis autem inuocatio aliquem secum cultum adfert. Qui enim alterius opem implorat, altero inferiorem se iudicat, si nō simpliciter, saltem secundùm id, quod ab altero petit. Vtimur sanè iumentorum obsequio, verùm hoc non per modum rogationis vel supplicationis, sed per modum imperij, vel absoluti veriùs Dominij; siquidem brutis propriè non imperamus.

Res inanimæ, menteq; destitutæ nō sunt inuocandæ.

Omnis veræ rationis inuocatio duliæ vel latriæ cultum includit.

SED

SED neque ad omnem quoque rem intelligentem, rationéue vtentem oratio dirigi debet. Indubitatum est namque, perditionis filios inferorum suppliciis iam olim mancipatos inuocare nullo modo fas esse: tum quia capitales DEI hostes existunt: tum rursum quia nullum nobis salutis præsidium adferre possunt; tum denique quia propter inuidiam, incensúmque in eos omnes, qui DEO quouis modo cohærent, odium, nullum adferre cupiunt, etiamsi per impossibile aliquod adferre possent. At multò verò minùs pro quacunque re dæmones inuocare licet, esto more & modo idololatrico illud non fiat. Nam cùm ad vnum omnes infestissimi DEI Opt. Max. totiusque humani generis sint inimici, acri, indefessóque studio perpetuò ad hoc incumbentes, vt quam plurimos secum rapiant ad perditionem, nullo modo commercium cum illis habere, aut illorum opem implorare licitum est.

Damnati nullo modo sunt inuocandi, multò verò minùs dæmones.

IMO verò tantum abest vt illos liceat inuocare, vt per modum deprecationis eosdem quoque adiurare non liceat: Quandoquidem eiusmodi adiuratio quandam beneuolentiæ vel amicitiæ speciem præ se ferret; talismodi autem cum dæmonibus habere nullo modo fas est. At diuino nomine inuocato, licet illos adiurare ne nobis noceant, vel ne aliis quibuscunque detrimentum aliquod adferant; huc enim præcipuè spectant Ecclesię exorcismi. Peccant tamen hîc non parum, qui illos adiurant, vt secretum aliquod reuelent, vel vt rem aliquam occultam patefaciant, vel vt obsequium aliquod præstent: Siquidem dæmonum magisterio, vel eorundem famulatu vti, pertinet ad genus quoddam domesticæ familiaritatis, quam, vt modò aiebam, cum illis inire nefas est; constat enim, inter discipulum & magistrum, inter seruum rursum & Dominum quandam familiaritatem intercedere. Quod si qui Sancti aliquid illis imperasse comperiuntur, hoc peculiari DEI instinctu fecère veriùs, quàm ordinaria lege aut potestate. Sed neq; maleficium quoque dæmonis improbitate conflatum, per aliud maleficium soluere licet: nam & hoc ipsum quoque sapit quandam familiaritatem, domesticumque vsum, quem cum capitali DEI hoste habere nequaquam fas est. Patet hinc ergo, non omnem creaturam mente vel ratione præditam inuocare licere.

Non licet dæmones adiurare per modum deprecationis.

Non licet secreta à dæmonibus exquirere, aut illorum magisterio, aut obseqio, aut familiaritate vti.

SED

SED & nullam quoq; ne apud eos quidem, qui CHRISTVM vnicum apud DEVM μεσίτην nostrum esse magna vi contendunt, quæstionem habet, viuos pro viuentibus salubriter orare, adeóq; viuos viuorum opem & intercessionem licitè, inculpatéque implorare. Nam præterquam quòd communis mortalium omnium consuetudo palàm id probet, diuina quoque scriptura innumeris exemplis & argumentis disertè illud ipsum confirmat: imò verò grauibus verbis non vno loco mandat. An non hæc CHRISTI
Matth. 5. vox est? *Orate pro persequentibus & calumniantibus vos!* An non hæc Ia-
Lucæ 6. cobi? *Orate pro inuicem, vt saluemini!* An non hæc Pauli? *Obsecro fieri*
Iacob 5. 1. Tim. 2. *obsecrationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus!* An
Genes. 20. non Abraham orat pro Abimelech, & tota illius familia? An non
Genes. 25. Isaac pro sterili Rebeca? An non Iob pro amicis? An non Moyses
Iob 42. Exod 34. pro populo idololatra & sorore Maria? An non pro Petro vniuer-
Nume. 11. sa Ecclesia? An non Apostoli pro Cananæa? An non Apostolus
Actor. 12. Matth. 15. pro Collossensibus, Corinthiis, Philippensibus, Hebræis & aliis? Denique scriptura tam multa rei huius exempla & documenta suppeditat, vt vix vllus futurus sit finis, si quis ea omnia in hunc locum conferre instituat. Porrò autem an illi, qui verbo, vel scripto, vel alio modo viuentium opem, & apud Deum intercessionem implorant, verè & propriè dicantur orare vel inuocare, hoc nos in medio relinquimus. Sat nobis sit eiusmodi actum orationis nomine vulgò designari.

IAM si illorum preces, qui in hac mortali vita etiamnum degunt, & de sua salute & beatitudine adhuc incerti sunt, salubriter implorātur, vt sectarij magnis vocibus testatum faciunt, omnesq; tam docti quàm indocti lubenter concedunt, quantò magis illorum patrocinia nobis expetenda & imploranda sunt, qui iam fœlices cum CHRISTO regnant? nihilque quòd pro sua salute sint anxij, reliquum ampliùs habent?

VERVM licet vna hæc ratio ad firmandam Sanctorum inuocationem per se solam abūdè sat esse queat; nam cùm prima orationis radix sit charitas (ob id enim pro hoc vel illo oro, quia hoc vel illud bonum illi opto) quæ in beatis est ardentissima & consummatissima, amentiæ est dubitare, cœlo ne donati pro viatoribus preces fundant; nihilominus quòd nouatores sanctissimum & antiquissimum hunc inuocandi ritum, veluti profanum & heri

natum

natum petulantiſsimè inſectentur; lubet hoc loco pauca quædam adferre, quæ orthodoxam veritatem dilucidè confirment, ſectariorumque vanitatem palàm oſtendant. Nam exactè de hac controuerſia diſputare, non eſt huius loci; depoſceret hæc res enim integram tractationem. Sed & alibi quoque de Sanctorum cultu & inuocatione, tum de venerandis eorundem reliquiis, ſacriſque iconibus, ea publicè propoſuimus, quæ ad veritatem ſtatuendam & falſitatem refutandam ſat eſſe videbantur.

Sectarij Diuorũ inuocationi infeſti.

PORRO hîc autem vnum tanquam certum, & apud eos etiam, qui hîc nobiſcum non faciunt, indubitatum; puta quod ad intercedendi vel patrocinandi munus attinet, idem eſſe iudicium de Angelis & cæteris beatis. Nam etſi ſpecie inter ſe non conſentiant, in donorum tamen & chariſmatum tranſnaturalium ſuſceptione, & communicatione inter ſe conſpirant. Æquè enim homo eiuſdémue ſpiritus gratiæ & gloriæ capax eſt, ac Angelus. Æquè rurſum hominum ſalutem deſiderat, eandemque, quod in ſe, procurat & promouet, atque Angelus. Æquè tandem ea omnia in verbo cognoſcit, quę ad fœlicitatem ſuam faciunt, ac Angelus: Imò verò multi in his multos Angelos multis partibus excellunt; ſicuti multi viciſsim à multis Angelis hîc excelluntur. Atqui Angelos pro hominibus orare, eorundemque ſalutem auidè ſitire & procurare, nemo, modò Catholicam Eccleſiam audiat, aut ſcripturarum auctoritatem recipiat, dubitat. Etenim Tobiæ 12. inter cætera ita legimus:

Beatorum ſpiritus gratia & gloria cum Angelis communicant, natura nõ item.

QVANDO orabas cum lachrymis, & ſepeliebas mortuos, & eleemoſynas dabas, ego orationem tuam obtuli Domino. Aſt aliud nihil eſt, preces DEO offerre, quàm ſuppliciter eundem rogare, vti pro ſua clementia eas admittere & explere dignetur. Neque enim Angelus DEO preces noſtras offert, quò illi noſtra deſideria, noſtrámue neceſsitatem patefaciat: nouit enim, oculis Domini nuda & aperta eſſe omnia, verùm quò clientuli ſui cauſam ſua interceſsione & commendatione fauorabiliorem reddat. Atque hoc ſatis manifeſtũ eſt ex orationis filo, qua Raphael loco citato vtitur. Spectat ad idem quoque illud Ioannis:

Tob. 12.

Quo ſenſu & modo Angeli mortaliũ preces Deo offerant.

STETIT Angelus ante altare, habens thuribulum aureum; & ſunt ei data incenſa multa, vt daret de orationibus Sanctorum omnium ſuper altare aureum, quod eſt ante thronum. Et aſcendit fumus incenſorum de orationibus

Apocal. 8.

de manu Angeli coram DEO. Hæc ſanè minimè obſcurè indicant, Sanctorum deſideria, eorundemque preces & vota Angelorum miniſterio DEO Optimo Maximo præſentari & commendari.

AT enim quia non deerunt fortè, qui cauſabuntur, aliud eſſe orare pro altero, aliud alterius preces DEO offerre, vel commendare, adfero alium Scripturæ locum, qui de Angelorum in-
Zach. 1. terceſsione planis verbis concionatur; etenim Zachariæ primo Angelus Domini eiuſmodi orationem inſtituit: *Domine exercituũ, vſq; quo tu non mifereberis Hieruſalem, & vrbium Iudæ, quibus tu iratus es?* Hic Prophetæ locus nulla exceptione poteſt infirmari, nulla iuſta cauillatione eludi, niſi quis forſan ita deſipiat, vt Angelos maiorem hominum curam ante Verbum incarnatum habuiſſe exiſtimet, quàm poſt illud hominem factum. At nemo, opinor, ea veſania tenetur.

Matth. 18. FACIT huc quoque illud CHRISTI: *Videte ne contemnatis vnum ex his puſillis. Dico enim vo* [illegible]*, quia Angeli eorum in cælis ſemper vident faciem patris mei, qui eſt in cælis.* Hîc Hilarius: Periculosè contemnitur, cuius deſideria ac poſtulationes ad æternum & inuiſibilem DEVM ambitioſo Angelorum famulatu ac miniſterio
Hil. ad Pſal. 129. prouehuntur. Et clariùs ad Pſalmum 129: Interceſsione Angelorum non natura DEI eget, ſed noſtra infirmitas. Miſsi enim ſunt
Hebr. 1. propter eos, qui hæreditabunt ſalutem, DEO nihil ex eis, quæ agimus, ignorante, ſed infirmitate noſtra ad rogandum & promerendum ſpiritalis naturæ miniſterio indigente. Hæc Hilarius ad locum Matthæi & Pſalmum centeſimum vndetrigeſimum. Et illud tandem Danielis:

Cap. 10. NEMO *eſt adiutor meus in his omnibus, niſi Michaël princeps veſter;* ſenſus enim eſt: Nemo eſt, qui cauſam veſtram peculiari ſtudio apud DEVM propugnet, quíue pro vobis peculiariter oret, niſi Michaël & ego. Vnde Hieronymus locum hunc periphraſticõs ediſſerens ita ſcribit: Ego ſum Angelus ille, qui offero DEO orationes tuas, & nullus eſt alius, qui adiutor meus ſit, rogando pro vobis DEVM, niſi Michaël Archangelus, cui creditus eſt populus Iudæorum. Similia de Angelorum interceſsione comperies apud Auguſtinum, Ambroſium, Chryſoſtomum, Gregorium Nazianzenum, Gregorium Nyſſenum, Baſilium Magnum,

Magnum, & alios veteres, à quorum citatione breuitatis causa abstineo.

IAM si Angeli ante Verbum incarnatum tantam non hominum solùm, sed locorum quoque & prouinciarum curam habebant, cur post Verbum hominis causa hominem factum omnem de homine curam & cogitationem abiiciant? Rursum si Angeli, qui humanæ naturæ miserias nunquam experti sunt, neq; natura cum homine communicant (sunt enim carnis, cæterorumq;, quæ carnem consequũtur, vel cum carne coniuncta sunt, omnino expertes) pro hominibus orant, eorundémque salutem tam anxiè procurant, cur diuorum spiritus, qui certo experimento didicerunt, quanta, quamque asſidua & periculosa nobis cum carne, dæmone, & mundo sit lucta, non eundem vel multò quoque ardentiorem dilectionis effectum erga nos gerant, ostendantque? Atqui ex ardenti dilectione ardens nascitur iuuandi, promouendíque studium. Cùm ergo mortalium spiritus cœlesti gloria iam donati, alia via fratres suos iuuare non queant, quàm pro illorum salute apud DEVM intercedendo & interpellando, (siquidem non est illis permissum Angelorum more versari in terris, hominumque custodiam & curam habere) quis dubitet, quin ardentissimas pro illis preces fundant? illorumque causam, quanta vi possint, apud DEVM promoueant?

Angeli humanæ naturæ miseriã nunquã experti.

TANDEM existimandum non est, neq; citra apertam amentiam existimari potest, minus illos velle, aut posse, aut nosse, qui iam cum CHRISTO in cœlesti gloria triumphant, quàm norant, aut poterant, aut volebant patres, qui ante orbem redemptum detinebantur in limbo. Constat enim, hos multis partibus minus nouisse, voluisse, & potuisse, vt qui necdum ab omni pœna & debito absoluti, neque clara DEI visione, ex qua vna vt omnis perfecta beatitudo, ita omnis quoque perfecta cognitio & dilectio hauritur, potiti essent. Cùm hi ergo feruidas pro populo suo preces funderent, (scriptum est enim: *Vidit Iudas Machabæus Oniam prætendentem manus, & pro omni Iudæorum populo orantem. Post hæc autem vidit alium virum ætate & gloria mirabilem, de quo dixit Onias: Hic est fratrum amator & populi Israël: hic est, qui multùm orat pro populo, & vniuersa ciuitate Hierusalem Hieremias Propheta DEI &c.*) cur Sancti, qui multò, vt modò aiebam, maioris charitatis,

Plus volunt & possunt modò Diui in cœlo, quàm olim patres in limbo.

2. Machab. vlt.

facultatis & perfectionis sunt, causam nostram apud DEVM negligerent?

NEQVE est, vt quispiam, quod Iudas vidit, somnium extitisse cauilletur: Nam vt ibidem exponitur, non erat vulgare vel vanum aliquod somnium, sed ὄνειρον ἀξιόπιστον, hoc est, somnium fide dignum: Quale etiam fuit somnium Ioseph, cui Angelus
Matth. 1. κατ' ὄναρ quoque apparuisse legitur, id quod ipse etiam rei euentus manifestè comprobauit. Obtinuit enim clarissimam contra blasphemum Nicanorem Victoriam. Et cui, quæso, mirum videri debeat, si Onias, si Hieremias, si Moyses, si Daniel, si Noë, si Iob viri sanctissimi pro suis ciuibus & contribulibus orare soliti erant, cùm diues Epulo apud inferos ardens, se fratrum suorum cura tangi non dissimularet; aiebat enim: *Rogo te pater Abraham,*
Luc. 16. *vt mittas Lazarum in domum Patris mei; vt testetur illis, ne & ipsi veniant in hunc locum tormentorum*. hæc ille: quocunque tandem animo vel consilio hanc gratiam ab Abrahamo expetiuerit. Nulla est ergo causa, cur sectarij vel alij quicunque Oniæ vel Hieremiæ intercessionem in dubium vocent. Quod enim illi fecerunt, hoc quotidie faciunt non iusti tantùm, sed multi quoq; iniusti & scelerati: imò ipsi quoq; sectarij, esto plurimi ex illis in sua hæresi sint planè obstinati, & à DEO prorsus alieni.

IAM si Synagogæ proceres tanto cum feruore pro communi populi sui salute quondam contendebant; si damnati suorum curam non penitus abiiciunt; si non modò iusti, sed impij quoque & scelerati pro se inuicem orare, mutuasque preces deposcere non negligunt, quis dicere audeat, gloriosissimos Christianæ fidei principes, electos DEI athletas, iustos seculi huius
De vene. Sancto. ca. Gloriosus. iudices, vera, vt Bonifacius loquitur, mundi lumina, CHRISTI redemptoris nostri Apostolos, qui in carne viuentes sanguine suo Ecclesiam fundauerunt, sanctissimos quoque, clarissimosq; viros, per quorum fidelissima & diligentissima studia Ecclesiæ sacra Euangelia eluxerunt, & reliquos noui Testamenti Patres, quasi nostri oblitos ab intercedendi officio cessare? præsertim cùm vt hoc faciant præclarum CHRISTI Domini nostri exemplum ob oculos propositum habeant. *Quis est, qui condemnet?* scribit Apostolus, *CHRISTVS IESVS, qui mortuus est, & resurrexit, qui etiam interpellat pro nobis?* Simile huic est illud Ioannis: *Si quis pecca-*

peccauerit, aduocatum habemus apud DEVM, IESVM CHRISTVM *Dominum nostrum; Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris.* Hęc de CHRISTI intercessione duo illustres Apostoli. De Diuorum autem patrocinio hæc Augustinus: Non est credendum, tunc viscera misericordię amissuros Sanctos, cùm fuerint plenissimæ & perfectissimæ sanctitatis, vt qui tunc etiam orabant pro inimicis, cùm ipsi sine peccato non erant. Rom. 8. 1. Ioan. 2. Lib. 22. c. 18. de ciuit.

QVOD si sancti Angeli, cæterique Diui nullis prouocati precibus, pro fidelium salute apud communem Patrem tanto studio intercedunt, quid, obsecro, piaculi fuerit, si vltroneo illorum officio agnito, id quod cupiunt, & spontè agunt, porrò agere vt pergant ab iis petamus? adeóque cum Chrysostomo, Gregorio Nazianzeno, Gregorio Presbytero, Hieronymo, & aliis eiusdem fidei & religionis sectatoribus, hoc aut illo simili orationis genere illos compellemus? Chrysostomus: Cœlestis militiæ princeps, rogamus te nunc indigni, vt tuis intercessionibus munias nos. Greg. Nazianzenus: Tu autem sacrum & diuinum caput, ex alto nos respice, & carnis stimulum instructionem à DEO nobis datam, aut tuis siste precibus, aut fortiter me ferre persuade. Greg. Presbyter: Tu autem beate pater, scenæ veræ spectator & mysta, tui sis memor Gregorij. Hieronymus: Vale ô Paula & cultoris tui vltimam senectam orationibus tuis iuua; fides & opera tua te CHRISTO sociant, præsens faciliùs, quòd postulas, impetrabis. Rursum Nazianzenus: Tu verò Cypriane, nos ab alto propitius respice, nostrumque sermonem & vitam dirige, & sanctum ouile hoc pasce, aut vnà rege, ac reliqua, quantum possibile est, ad meliora dispone. In liturg. In orat. funebri pro Bas. In vita Grego. Nazian. In Epita. Paulæ. Orat. 19 in Cypria.

AVGVSTINVS: O MARIA, quis tibi dignè valeat iusta gratiarum ac laudum præconia rependere, quæ singulari tuo assensu mundo succurristi perdito? Quas tibi laudes fragilitas humani generis persoluat, quæ sola tuo commercio recuperandi aditum inuenisti? Accipe itaque qualescunque exiles, qualescunque meritis tuis impares gratiarum actiones: & cùm susceperis vota, culpas nostras orando excusa. Admitte nostras preces intra sacrarium exauditionis tuæ, & reporta nobis antidotum reconciliationis. Sit per te excusabile, quod per te ingerimus, fiat impetrabile, quod pia mente poscimus. Accipe quod offerimus; redona Ser. 18. de Sanct.

quod rogamus; excusa quod timemus, quia tu es spes vnica peccatorum; per te speramus veniam delictorum, & in te beatissima nostrorum expectatio est præmiorum. S. Maria succurre miseris, iuua pusillanimes, refoue flebiles, ora pro populo, interueni pro Clero, intercede pro deuoto fœmineo sexu, sentiant omnes tuum iuuamen, quicunque celebrant tuam commemorationem. Adsiste parata votis poscentium, & repende omnibus optatum effectum. Sint tibi studia asiduа orare pro populo DEI, quę meruisti benedicta Redemptorem ferre mũdi, qui viuit & regnat in sæcula sæculorum, Amen. Hęc omnia de vnius gloriosę Virginis intercessione magnus Augustinus.

Augustinus B. Virginẽ prolixè inuocat, Chrysost. Michaëlem, Nazian. Basiliũ. Hierony. Paulã Romanã & alij alios.

SIMILIA complura inuenias apud veteres Scriptores, & pręcipuè apud Cyrillũ, Andream Hierosol. Proclum Cyzicenũ, Theodotum Ancyrę Episcopũ, Ioan. Damascen. & alios his adhuc vetustiores. Missas hîc facio peculiares p̃candi formulas, quibus Ecclesia iam inde ferè à sui exordio in anniuersariis Diuorũ solennitatib. vti cõsueuit: Cuiusmodi inter cæteras penè innumeras, quę in Gręcorum & Latinorũ liturgiis & horologiis (hoc em̃ nomine appellãt illi Canonic. horarũ codices) passim sunt obuię, sunt hę:

FAMVLORVM tuorum, quæsumus Domine, delictis ignosce; vt qui tibi placere de actibus nostris non valemus, Genitricis Filij tui Dñi nostri IESV CHRISTI intercessione liberemur. Item: Omnipotens æterne DEVS, qui nos omnium Sanctorum tuorum merita, sub vna tribuisti celebritate venerari, quęsumus, vt desideratam nobis tuæ propitiationis abundantiam multiplicatis intercessoribus largiaris. Tandem, (finis enim non esset, si quis omnes huc referre instituat) DEVS qui conspicis, quia nos vndiq; mala nostra perturbãt, præsta, quæsumus, vt beati Ioannis Apostoli tui intercessio gloriosa nos protegat, & ad vitam perducat ęternam, per Dominum nostrum IESVM CHRISTVM, &c.

Vniuersalis Ecclesia inuocat diuos cum Christo triumphantes.

DICIS: Esto Angeli, cæteriq; cœlesti gloria donati sedulò pro nobis intercedant, totaq; antiquitas & vniuersa Ecclesia iam inde ab exordio Diuorum patrocinia piè semper, religioseq; implorarint, hinc tamen non sequitur, quemquam omnino mortalium ad idem faciendũ obligari; siquidem particularium facta non faciũt legem. Detur sanè, hinc non sequi, Diuorum inuocationẽ esse pręceptam; euidenter hinc tamen sequitur, rem esse licitam Chri-

stia-

ſtianæq; religioni conſentaneam, adeoq; ab omni idololatriæ ſpecie prorſus alienam. Eſſet enim flagitium longè maximũ, toti Eccleſiæ, totiq; venerandæ & ſanctiſsimæ antiqtati idololatriæ crimen impingere. Sequitur nihiloſeciùs, cultũ eſſe non modò vetuſtum, longaq; conſuetudine validè confirmatũ, ſed legi quoq; & rationi oppidò conſentaneũ: Siquidẽ nefas eſt credere, vniuerſalẽ Eccleſiam, totq; ſanctiſsimos ac doctiſsimos viros aliquid familiariter vſurpaſſe, quod diuinæ legi, aut rectæ rationi eſſet diſſentaneum.

Inuocatio Diuorum in Eccleſia DEI vſitata res eſt ab omni idololatriæ crimine prorſus aliena.

SEQVITVR tandem, rem eſſe vtilem & ſalutarem: Nam ſi Diui ſua interceſsione cauſam noſtram promouere nullo modo poſſent, neq; illi pro nobis intercederẽt, vt qui fruſtraneam operam ſumere non vellent; neq; viri cordati illorum patrocinia tam familiariter implorarent: implorant autem certatim, vt paulò antè audiuimus: Vtilem proinde operam Diui ſua aduocatione nobis nauant, & vtilem nihilominus ſalutaremq; rem præſtant, qui illorum fidem frequenter implorant. Cuius rei Eccleſia nõ ignara, quotieſcunque graui aliqua neceſsitate premitur, vel periculo minimè leui vrgetur, toto nixu & ſtudio ita ad DEVM ſeſe cõuertit, vt ſemper ferè Diuorum patrocinia & interceſsionem principali orationi adiungere vel interſerere conſueuerit. Quod dicimus ex litaniarum ſerie, quæ ante mille annos apud orthodoxos receptæ fuerũt, luce meridiana clarius eſt. Etenim exordio à DEI diuinarúmue hypoſtaſeωn inuocatione facto, fit mox ꝓgreſsio ad Angelorum, cæterorumq; Diuorum ſuffragia. Iterum fit reditio ad DEVM, ſed non abſq; meritorum & myſteriorum CHRISTI liberatoris noſtri commemoratione & allegatione.

Diuorum inuocatio res vtilis & ſalutaris.

Litaniarũ vſus peruetuſtus.

HANC Diuorum inuocationem, meritorumq; eorundẽ allegationẽ patriarcha Iacob vitæ præſentis finem iam facturus, ſingulari ſtudio poſteritati ſuæ commendaſſe viſus eſt, ait enim: *DEVS, qui me paſcit ab adoleſcentia mea vſq; in præſentẽ diem: Angelus, qui me eruit de cunctis malis, benedicat pueris iſtis, & inuocetur* בָהֶם, hoc eſt, inter illos, vel *in eis nomen meum, & nomen patrum meorum, Abraham & Iſaac.* Hîc Auguſtinus: Iacob benedicens nepotes ſuos filios Ioſeph, ait inter cætera: Et inuocabitur in his nomen meum, & nomen patrum meorum. Vnde notandum eſt, nõ ſolùm exauditionem, ſed inuocationem quoq; dici aliquando, quæ nõ DEI, ſed hominum ſint. Hæc ille de teſtamentaria Patriarcharum inuocatione.

Geneſ. 48.

Lib. 1. cap. 100. Loca de Geneſ.

QVOD

Qvod autem Augustiniana hæc interpretatio sit germana, id, vt cætera desint, ex sola Synagogæ praxi colligi potest. Nam quotiescunque Iudæorum proceres insigne aliquod beneficium à Deo voluissent impetrare, vel grauem aliquam cladem, quæ illorum ceruicibus impēdere videbatur, depellere, statim Patriarcharum merita & nomina allegabāt. Hinc illæ aliæq; similes precationes: *Quiescat, obsecro Domine, ira tua, & esto placabilis super nequitiam populi tui. Recordare Abraham, Isaac, & Iacob, quibus iurasti per temetipsum Deus.* Rursum: *Ne, quæso, Domine auferas misericordiam tuam à nobis, propter Abraham dilectum tuum, & Isaac seruum tuum, & Israël sanctum tuum.* Demum: *Omnipotens Deus Israël, audi nunc orationē mortuorum Israël, & filiorum ipsorum, qui peccauerunt ante te.* Hæc sanè minimè obscurè indicant, certò apud Iudæos creditum fuisse illos, qui cum pietate dormitionem acceperant, etiamsi antè sine peccatis non vixissent, pro sua posteritate & natione preces subinde fundere consueuisse; siquidem frustra, imò falsò planè diceretur: Audi Devs orationem mortuorum Israël, si Israëlitæ vita functi, pro suo populo vel non orassent, aut certè orare crediti non fuissent: & vt istud certò illis persuasum erat; ita illorum patrocinia efflagitare, eorundemq; merita publicè allegare nihil quicquam dubitabant.

Synagoge praxis & vsus in piorū inuocatione & meritorum eorundem allegatione.
Exod. 32.
Dan. 3.
Baruch 3.

Ad eandem Sanctorum inuocationem secula aliquot ante omnem legem scripto propositam, veluti iam tum vsitatam Eliphas Themanites hortabatur flagellatum Iob quoq;: *Voca*; ait, *si est, qui tibi respondeat, & ad aliquem Sanctorum conuertere.* Quod ipsum etiā siue hoc monitore excitatus, siue diuinitus vtile id esse edoctus, fideliter præstitit. Quandoquidem illud: *Miseremini mei, miseremini mei saltem vos amici mei;* Augustinus non aliò, quàm ad Diuorum vel sanctorum Angelorum inuocationem pertinuisse existimat. Nam locum hunc edisserens inter cætera ita scribit: Vt pro se deprecentur, aut certè Sanctos, vt pro pœnitente orent, videtur postulare.

Iob. 5.
Iob amicorum monitu inuocat Sanctos.
Cap. 19.
Annotat. in Iob ca. 19.

Et vt quædam ex his Diuorum inuocationem disertè non constituerent, adhuc sola Ecclesiæ auctoritas, perpetuo orthodoxorum omnium sensu atque consensu instructa, quæ Sanctorum cultum & inuocationem tanquam rem vtilem & salutarem nobis commendat, vsuque & exemplo quotidie inculcat, potenterque persua-

persuadet, tanti roboris est, vt eam citra manifestam temeritatem in quæstionem vocare nullo modo liceat. Etenim si insolentissimę cuiusdam vęsanię genus est vel vni ex veteribus Theologis sine graui auctoritate, aut euidenti ratione sese opponere, quantæ temeritatis & impudentiæ erit, toti Christiano orbi, totique antiquitati ac sanctorum Patrum cœtui insolenter absq; vlla ratione vel auctoritate oppedere? Erat in animo ad maiorem Antagonistarum confusionem veterum de præsenti hac controuersia sententias in medium adferre, vt in aliarum quarundam controuersiarum explicatione fecimus; verùm quia de Sanctorum inuocatione obiter hîc tantùm disputamus, sola locorum, vnde hæ peti queant, indicatione contentus ero.

Insignis insolentiæ scelus est toti Christiano orbi absq; ratione & auctoritate sese opponere.

QVI igitur nosse desiderant, quid veteres de Sanctorum inuocatione tenuerint, publiceq; docuerint, ij legant Dionysij Areopagitæ Apostolorum discipuli cœlestem hierarchiam c.3. & li. de di.no.c.3. Hilarium ad Ps.124. Epiphanium lib.3.tom.1.hæres.75. Irenæum li.5.cont.hæres. Ephrem sermone de laudibus sanctorũ Martyrum. Grego.Nyss.in vita Theodori. Hierony. contr. Vigil. Rufinum lib.2.cap. 33. histo. Eccles. Nectarium in narratione de Theodoro Martyre, & 40. Martyrum. Gaudentium in anniuersario Philastrij. Victorem Vticensem de persecutio: Vandalica li.3. Fulgentium sermone de laudibus Mariæ. Eusebium Emyssen. in hom.de SS. Genesio, Epipodio, & Alexandro. Sulpitium lib.2.de vit.D.Martini. Dorotheum Episcopum de vita Esaię & Hieremię. Eusebium Cæsar.lib.6.ca.5. hist. Eccles. Iustinian. libro primo C. tit. 20. & in Nouell. const. 42. Procopium de ædific. Euphrasium histor. Eccles. cap.13. & lib. 6. cap.3. Gregorium Magnum lib.5. epistola 19. & lib.7. epistola 12. Gregorium Turonensem de Martyrum gloria, Ephodium ad Faustum. Fortunatum in Epitaphio Euphrasię. Cassiodorum ad Psal.21. Andream Hierosolymitanum de salut. Mariæ. Iustum in cant. Cyrill. Hieros. Cateches. Clementem lib.8. cap.18. & 19. Const. Apost. Cornelium PP. epistola decretali. Euseb.lib.4.cap.15. Tertullianum de coron. Milit. Theodoritum li.8. de Martyribus. Leonem primum de S. Petro & Paulo. Prudentium in hymno de S. Laurentio, Eulalia, Vincẽtio, Cassiano, &c. Paulinum Nolanum ad Seuerum, Bernardum, ser.66. in Cant. Maximum Taurinensem Episcopũ in natali sanctorum

Nazarij & Celsi, Thomam, Bonauenturam, Albertum, Durandum, & reliquos Scholæ Patres 4.dist.45.

QVOD si qui sunt, vt multi vtiq; sunt, qui horum auctorum monumentis destituuntur, & aliquid nihilominus, quo cõtra Antagonistarum importunitatem se tueãtur, in promptu habere cupiunt, allegẽt ij illud Iacobi fratris Domini: Commemorationem faciamus sanctissimæ, immaculatæ, gloriosissimę, benedictę Dominæ nostræ matris DEI & semper Virginis Mariæ, ac omnium Sanctorum & iustorum, vt precibus & intercessionibus eorum, omnes misericordiam cõsequamur. Et illud Cypriani; Innocentes pueri ab Herode occisi in ordine Sanctorum primum habent locum, & secretorum conscij diuinorum, clementiam DEI pro nostris exorant laboribus. Et illud Basilij: Sæpe laborastis, sæpe operam dedistis, vt vnum orãtem pro vobis inueniretis; Quadraginta sunt hi, vnam orationis vocem emittentes. Et paucis interiectis hæc subdit: Qui aliqua premitur angustia ad hos confugiat: Qui rursum lætatur, ad hos oret; Ille vt à malis liberetur, hic vt duret in rebus lætis. Et illud Synodi sextæ:

In liturg.

De stell. & mag. Sermo. de 40. Martyr.

VNVSQVISQVE Christianus solo DEO creatore suo adorato, inuocet Sanctos, vt pro se intercedere dignẽtur apud diuinam maiestatem. Hæc faciant, quibus Basilicæ locus est, in Basilica; qui verò in itinere, aut pro qualibet occasione in syluis aut agris est, vbicunq; eum ipsa hora matutina vel vespertina inuenerit. Et illud Synodi septimæ: Cum DEI timore omnia agamus, postulãtes intercessiones, incõtaminatæ Deiparæ & semper Virginis Dñæ nostræ Marię. Item sanctorũ Angelorum omniumq; Sanctorum. Et illud Synodi Chalcedonensis: S. Martyr Flauianus oret pro nobis. Hunc locum, qui propter synodi auctoritatẽ & vetustatem apprimè illustris est, Centuriatores Magdeburgici, vt cætera solent, quę causæ suæ minùs fauent, fraudulenter suppresserunt. His non dissimilia adferri poterãt ex Synodo Nicena secunda, Ephesina prima, Florentina, Francofordiana, Tridẽtina &c. sed superuacaneum duco: Nam si semel nobis certò persuasum est, Concilia œcumenica legitimè congregata de fide vel moribus statuentia errare non posse, sat est, si vel vnius Concilij decretum adsit. Qui verò ita comparati sunt, vt Concilia in vtroq; errare posse arbitrentur, illis per nullas vnquam Synodorum definitiones fiet

Can. 7.

Actor. 6.

Actor. 11.

Magdeburgici Cẽturiatores illustrem locum Synod. Chalced. qui de Sanctorũ inuocatiõe agit fraudulẽter suppresserunt.

ſatis. Dicent enim æquè erraſſe ſecundum, tertium, quartum, & ſic deinceps, ac primum.

NEQVE verò putandum eſt, Sanctos ita generatim pro vniuerſa Eccleſia intercedere, vt non etiã ſpeciatim pro hoc vel illo Eccleſię membro nonnunq̃ interpellẽt: *Pro hac*, inquit Dauid, *iniquitate mea, orabit ad te omnis Sanctus in tempore opportuno.* Hieremias quoq; & Onias & Angelus Dñi ſanctus non deprecabuntur pro orbis ſalute vniuerſi, ſed hic quidem pro Iuda Machabæo, populoq́; eidem cõmiſſo, ille verò pro ciuitate ſancta, & cæteris Palæſtinæ oppidis determinatè. Pari modo Archangelus Raphael nõ cuiuſlibet preces promiſcuè in conſpectu DEI recitat, eaſdemq; quod in ſe quidem eſt, explendas curat, ſed Tobię & Sarę ſolùm. Pſal. 13. 2. Machab. vlt. Zach. 1. Iob 12.

QVOD ſi cœlites generatim tantũ & non ſpeciatim pro mortalium incolumitate intercedunt, vt falſò & abſq; vllo prorſus rationis fundamento quidam aſſerunt, cur Eccleſia ad peculiares Diuos peculiares preces inſtituit? Cur DEVS ſingulis ſingulos & non omnibus vnum duntaxat Angelum cuſtodem præficit? Cur ſancti inſignisq; eruditionis viri pro hac vel illa re vel homine ſigillatim, & nõ generatim pro omnibus ſemper orant? Cur iidem tandem modò huius, modò illius Diui patrocinium ſpeciatim expetunt, & non omnium ſimul? Aſt id non faciunt, aut certò ordinariè non faciunt. D'ui non generatim pro omnib⁹ ſolùm, ſed ſæpe ſpeciatim quoq; pro hoc vel illo intercedunt.

CYPRIANVS: Memores ô Corneli ſimus inuicem, et ſi quis noſtrûm hinc prior diſceſſerit, apud miſericordiarum patrem non ceſſet oratio. Chryſoſtomus: O pater Nicolae, fungere legatione apud CHRISTVM Dominum, vt animæ noſtræ ſalutem conſequantur. Auguſtinus: Nec ſic arbitror Nebridium inebriari ex illo fonte viuo, vt obliuiſcatur mei, cùm tu Domine, quẽ potat ille, ſis noſtri memor. Hieronymus: Bleſilla filia tua ô Pãula pro te iam Dominum rogat. Gregor. Nazianzenus: Tu autem Athanaſi è ſupernis propitius nos reſpice, & populum hũc ſanctum dirige. Damaſcenus: Domina & mater ſanctiſsima, quæ DEVM meum peperiſti, amputata eſt dextera mea ob ſanctas & diuinas imagines. Tu qua de cauſa Leo ſęuiat non ignoras, proinde quanto citiùs ſuccurre; Dextera enim altiſsimi, quæ de te incarnata eſt, per tuas interceſsiones multas fecit virtutes: Sanet oro hanc meam dexteram tuis precibus. Lib. 1. epiſt. ad Cornel. In liturg. Lib. 9. c. 3. cõfe. De obit. Bleſil. ad Paulam. Orat. 18. in Athanaſ. Ioan. Hieroſol. in vit. Damaſ.

QVANTOS porrò fructus adferat specialis oratio vel inuocatio, id quotidiana exempla probant, & plurima huius rei monumenta in publicis locis erecta, ad oculum penè demõstrant. Piè, scribit Theodoritus, fideliterq; precatos, ea maximè cõsequi, quæ desiderant, testantur illa, quæ votorum rei dona persoluunt, manifesta nimirum adeptæ sanitatis indicia. Nam alij quidem oculorum, alij verò pedum, alij porrò manuum simulachra suspendunt ex auro, argentoq; confecta. Hæc itaq; omnium spectaculo exporrecta, testantur morborum depulsionem, cuius ipsa certissima signa sunt, à sanitatẽ consecutis allata. Hæc, inquam, sepultorum ibi martyrum quæ sit virtus, ostendunt; Martyrum virtus, quem ipsi coluerunt DEVM, verum esse DEVM declarat. Huc quoq; spectat illud Basilij Magni: Potest re ipsa & opere sæpissime nobis compertum esse, inuocationem Sanctorum ad intercedẽdum pro nobis non solùm placuisse, verùm etiam iis, qui Sanctos, modò tamen piè & absq; superstitione inuocassent, magno & admirando solatio, auxilio, & bono cessisse.

Lib. 8. Græc. affect.

Donariorũ vsus ad Diuorũ monumenta ob recuperatam sanitatem suspensorũ res antiquissima.

In mor.

NEQVE turbare aut à Diuorũ inuocatione alienos nos reddere debet, quòd magnum inter nos in sublunari hoc orbe cõstitutos & Sanctos supra cœlos oẽs mobiles euectos spacium interiectũ est. Nam si Abraham epulonem illum Euangelicum interno tm̃ mentis strepitu inclamantem potuit audire, & epulo vicissim eundem Abrahamum responsantem percipere, inter quos tamẽ magnum chaos firmatũ erat; Si Elizęus puerũ Giezi cum Naaman Syro procul negotiantẽ veluti coram astantẽ videre, eidemq́; quę sibi, suæq́; posteritati olim euentura erant, prædicere; Si idem vates arcana Regis Syriæ cõsilia, quæ ille cum seruis suis secretò aduersùs Israëlem inibat, deprehẽdere, Israëlitarumq́; Regi patefacere; Si Samuel Saulo patris sui asinas repertas, aliaq́; ꝑmulta, quæ ipsi euentura erant, indicare; Si reliqui Prophetæ humanis infirmitatibus adhuc cincti ea certò pronunciare possunt, quæ à sola DEI voluntate dependent; Si Apostolorum princeps occultam Ananię & Saphirę conspirationẽ deprehendere; Si Stephanus deniq; in Iudęorũ concilio positus Filium hominis à dextris virtutis DEI stantem valuit contueri, cur Sancti, qui immensum illud speculum, in quo omnia relucent, irreuerberata mẽtis acie perpetuò cõtemplantur, preces ad se directas non intelligant; maximè cùm ea co-

Lucæ. 16.

4. Reg. 5.

4. Reg. 6.

1. Reg. 9. & 10.

Actor. 5.

Actor. 7.

ea cognitio ad illorum felicitatem non parum faciat? grauesque Theologi citra vllam hæsitationem istud de illis sentiant, publicéque doceant?

AVGVSTINVS: Animæ non clamorem vocis sed cordis audiunt: & se fideliter inuocantibus subueniunt. Nec magis clamosas preces audiunt, quàm eas, quæ sine voce vel in lingua vel in corde tantùm fiunt: quia neque à nobis verba, sed voces cordis tantùm audiuntur; cæterùm verba mente videntur. Cùm ergo animæ nostræ aliquid secundùm DEVM desiderant, & hoc sibi à DEO per Sanctos dari, siue corde, siue lingua, siue voce postulant, animæ Sanctorum, quibus idem est audire, quod videre, & è conuerso, non voces, sed verba intuentes, desiderata eis à DEO impetrant, vt habetis scriptum; desiderium pauperum exaudiuit Dominus. Et aliquot capitibus ante hûc locum ita scribit: Cùm Sanctos in oratione inuocatis, sic oportet de eis cogitare constitutis in gloria æternæ claritatis, scilicet splendidissima lumina longè præ solis fulgore lucentia, qui omnia bona pleniter in DEI visione habeant, & coniunctis se inuocantibus potenter subueniant.

De cog. veræ vitæ cap.37.

Sancti piè inuocati, æquè internas atque externas voces diuina quadam vi excitati, percipiunt.

Psal.10.

Cap.9.

HVC quoque facit illud Gregorij Magni: Sicut hi, qui adhuc viuentes sunt, mortuorum animæ quo loco habeantur ignorant; ita mortui vitam in carne viuētium post eos, qualiter disponatur, nesciunt, quia & vita spiritus longè est à vita carnis, & sicut corporea & incorporea diuersa sunt in genere; ita etiam distincta cognitione. Quod tñ de animabus sanctis sentiendum non est, quia quæ intus DEI omnipotentis claritatē vident, nullo modo credēdum est, quia foris sit aliquid, quod ignorent. Quod si nihil est foris, quod ignorāt beati, ergo oēs nostras preces, omniáq; nostra desideria & vota explorata habēt. Et illud rursum Basilij Magni:

Lib.12. cap.13. mor.

Sancti diuina claritate illustrati, quicquid quouis modo ad se pertinet clarè per illam lucē cognoscunt.

VIRGO seipsam primùm conscientiamque suam reuerebitur, etiamsi valde sit sola. Deinde sibi astantem custodem Angelum. Et infrà: Quid per singula pergam? ipsas Angelorum infinitas multitudines & vnà Patrum beatissimos spiritus reuerebitur; nullus enim ex iis est, qui non singula vbique consideret. Et illud tandem Hugonis Victorini: Non est incredibile, animas Sanctorum, quę in abscondita facie DEI veri luminis illustratione lætantur, in illius contemplatione ea, quæ foris aguntur, intelligere, quantum vel illis ad gaudium, vel nobis ad auxilium pertinet.

Lib. de Virg.

Li.2. p.16. c.vlt. de Sacr.

Sicut enim Angelis ita & sanctis quoque, qui DEO assistunt, petitiones nostræ innotescunt in Verbo DEI, quod contemplatur. Hæc patres illi de beatarum animarum cognitione, quibus astipulatur vniuersa Theologorum Schola. Nam etsi de cognitionis huius modo nonnulla inter Scholę Theologos est controuersia, de reipsa tamen nulla penitus.

Sanctos petitiones nostras exploratas habere, commune axioma est, interim cognitionis huius modus, non est vsq; adeò certus.

IMO ipsum quoq; Euangelium eorundem sententiæ astipulatur; scriptum extat hîc enim: *Gaudium est Angelis in cælo super vno peccatore pœnitentiam agente.* Iam si Angelos reliquosq; cœlites (idem namq; de omnibus est iudicium) afficit peccatorum pœnitentia, afficiet eosdem quoq; iustorũ ruina: Siquidem eiusdem charitatis est gaudere de læto proximi successu, & dolere de tristi eiusdẽ casu. At peccatorum resipiscentia eosdẽ afficit, vt CHRISTVS disertis verbis testatur; ergo eosdem quoq; afficiet iustorũ ruina. Vtraq; autem affectio ponit cognitionẽ: Nam vt nemo tristatur de malo prorsus ignoto; ita nemo quoq; lętatur de bono prorsus incognito. Patet ergo Angelos, cæterosq; beatos hominum omnium & singulorũ lapsus & pœnitentias vel simpliciter, vel hactenus certè compertas habere, quatenus id ad illorum munus vel statum pertinet. Siue eiusmodi cognitionem hauriant ex verbo, in quo certa quadam ratione relucent omnia, siue ex peculiari reuelatione, quod magis videtur probabile, siue alio quocunque modo.

Luc. 15.

Mortaliũ lapsus & pœnitẽtiæ cœlestibus spiritibus compertæ.

CAETERVM dum Angelos vel alios quoscunq; cœlesti gloria iam donatos fratrum suorum miseriis affici dicimus, aliud nihil significare volumus, quàm aliquem eiusmodi effectum edere, cuiusmodi illi solent, qui verè lugent. Idem accipiatur de cęteris eorundem pathematis & affectionibus; siquidẽ verus luctus nullum in iis locum habet. Sancti, scribit Augustinus, & sine ira puniunt, quos accipiunt æterna lege puniendos, & miseris sine miseriæ cõpassione subueniunt, & iis periclitantibus, quos diligunt, sine timore opitulantur. Nihilominus tamen istorum nomina passionum consuetudine locutionis humanę in eis vsurpantur, propter quandam operum similitudinem, non propter affectionum infirmitatem; sicut DEVS quoque secundùm scripturam irascitur, nec vlla tamen passione turbatur. Hæc Augustinus.

Li. 9. c. 5. de ciui. Quo sensu Sãcti cæteríque beati dicãtur tristitia vel dolore affici.

PORRO autem quòd diui vltrò vel precibus nostris prouocati pro nobis apud DEVM intercedunt, fidosq; mortalium patronos

&

& aduocatos frequenter apud eundem agunt, hoc ſupremi illius Mediatoris officio adimit nihil prorſus. Nam etſi & hunc & illos quoq; inuocemus, non vno tamen modo, nec ſimili mentis affectione id facimus: Siquidem CHRISTVM inuocamus vt patrem, vt ſeruatorem, vt vnicum ſalutis noſtræ auctorem; quippe qui ſolus ſua ſacratiſsima morte & cruce ad patrem iter nobis aperuit. Cui proinde ſoli vnà cum Patre & Spiritu ſancto hoſtias & ſacrificia offerimus, decimas & primitias exoluimus, & cætera omnia, quæ ſoli DEO iure debentur, humiliter impendimus. Sanctos autem imploramus, vt cauſæ noſtræ patronos & promotores, vt CHRISTI domeſticos & amicos, vt ſecundarios quoſdam ad vnicum illum inter DEVM & hominem μεσίτην & interceſſorem mediatores & interceſſores. Opus eſt mediatore ad mediatorem CHRISTVM, ſcribit Bernardus, nec alter nobis vtilior, quàm MARIA. Et in alio ſermone de eadem matre Virgine ita ſcribit: Tenentes, chariſsimi, hanc viam, ſtudeamus ad ipſum per eam aſcendere, qui per ipſam ad nos deſcendit; per eam venire in gratiam ipſius, qui per eam in noſtram miſeriam venit. Et addit: Per te acceſſum habeamus ad filium, ô benedicta inuentrix gratiæ, genitrix vitæ, mater ſalutis, vt per te nos ſuſcipiat, qui per te datus eſt nobis.

Non eodẽ modo inuocatur Christus; & diuorum cœtus.

Sermon. vlt. de aſſumpt.

PRAETEREA ſi Diuorum preces ſummi & certa quadam ratione vnici illius mediatoris muneri quicquam omnino derogarent, multò magis eorum patrocinia & interceſsiones eidem derogarent, qui in vitæ huius ſtadio conſtituti cum carne, mundo, & Diabolo adhuc confligunt; ſunt hi enim multò minùs CHRISTO vniti & quaſi vnum quiddam cum ipſo effecti, vt nemo ignorat, quàm lumine gloriæ perfuſi; ſiquidem multò arctior ſublimiorque eſt vnitio illa, quæ fit per gloriam, quàm quæ per gratiam vel ſolam fidem. Aſt illorum preces, vt obiter iam antè indicatum eſt, & ex ſcripturis planiſsimum eſt, nihil quicquam illi derogant, ſed quiddam potiùs externi ſplendoris eidem conciliant. Conſtat namque, Apoſtolos perſtudioſè id ſemper quæſiuiſſe, quod ad CHRISTI gloriam illuſtrandam & amplificandam quam maximè facere intelligebant; illi autem non modò pro aliorum ſalute indefeſsè DEVM interpellabant, ſed aliorum preces & interceſsionem anxiè quoque expetebant.

Interceſsio Sanctorum Chriſti interceſsioni nihil quicquã derogat, ſicut neque illud quoque, quod preſidij cauſa viator viatorem interpellat.

VT

VT igitur mediatoris functione per omnia salua & incolumi viui pro viuentibus apud DEVM intercedunt, & iuxta CHRISTI & Apostolorum doctrinam salubriter intercedunt; ita illi quoque, de quibus est hîc sermo;& id quidem multò feruētiùs & frequentiùs, quàm dum in mortali corpore adhuc degebant. Si Paulus cùm hîc esset, scribit Chrysostomus, vsque adeò dilexit homines, vt cùm dissolui cuperet & esse cum CHRISTO,ex animi proposito elegerit hîc esse: imò verò anathema fieri pro fratribus suis secundùm carnem, multò sanè magis illic feruentiorem amorem ostendit.

Ad c.6. Rom. serm. vlt.

HVC etiam facit illud Hieronymi: Si Apostoli & Martyres adhuc in corpore constituti possunt orare pro cæteris, quando pro se debent esse solliciti, quanto magis post coronas & triumphos?Et infrà:Vnus homo Moyses sexcentis millibus armatorum impetrat à DEO veniã, & Stephanus imitator Domini & primus martyr in CHRISTO pro suis persecutoribus veniam deprecatur,& postquam cum CHRISTO esse cœperint,minùs valebunt? & illud rursum Ambrosij: Petrus & Andreas tunc cùm viuerent, potuerunt rogare pro viduis, nunc omnia possunt pro nobis & pro omnibus impetrare. Et illud tandem Augustini:Exauditus est Stephanus,vt eius oratione deleretur peccatum,quod commiserat Saulus. Commendemus igitur nos orationibus eius, multò enim magis nunc exauditur pro oratoribus suis à regnante Domino nostro IESV CHRISTO. Similia apud eundem leguntur super Exod.cap.108. Serm.244. de tempore, de spiritu & anima cap.95. lib.medit. cap.29. de cura pro mortuis agenda cap.5.& 6. De ciuitate lib.22. cap.8. & cont.Faust.lib.20. cap.21. de spiritu & litera lib.1.cap.59.de cognit.lib.1.cap.39.& alibi frequenter.

Hier. cont. Vigil.

Lib. de vidu.

Ser. 1. de Sanct.

AT verò cùm Ecclesia per Sanctorum preces viam nobis ad CHRISTVM ostendit,non est id ita accipiendum,quasi rectè citra cuiusquam Sancti intercessionem ad ipsum, aut per ipsum ad patrem accedere non liceat;licet id enim,& frequentissimè vsurpatur,indicat autem quid rectè,Catholicéque fieri queat, quídue difficilioribus temporibus fieri magnopere expediat. Poterat sanè Centurio Euangelicus nulla legatione interposita, rectâ ad CHRISTVM ire, moribundíque serui exuscitationem efflagitare; sed quia indignum se censebat, qui proximè per se CHRISTVM conue-

Licet Diuis prætermissis rectâ ad Christum & per Christũ ad Patrem contendere, sed nõ semper expedit.

conueniret, mirificè sua illa animi submißione & fide Seruatori nostro placuit,& expetitum nihilominus sanitatis beneficium citra vllam moram obtinuit. Matth 8. Lucæ 17.

VERVMENIMVERO haud magna cum re is diuorum suffragia & intercesßionem efflagitat; qui in peccatorum sordibus iacens, de vitæ emendatione nihil cogitat. Debent enim Sancti aliquid in nobis recognoscere de suis virtutibus, vt scribit Augustinus,vt dignētur pro nobis Domino supplicare: Quare si segnes, desidesq; fuerimus, nec iustus, nec Propheta, nec Apostolus nobis patrocinabitur. Non quasi desides & otiantes de aliorum meritis pendeamus, scribit Chrysostomus, habent enim & quidem maximam vim orationes Sanctorum, sed tunc profectò cùm nos idipsum quoque per pœnitentiam postulamus, & ad meliora studia confugimus. Et hæc de Sanctorum inuocatione breuiter, quæ maiorem partem desumpta sunt ex capite tertio disputationis, quam inter alias de Diuorum cultu & innocatione, eorundemq; reliquiis & imaginib⁹ superioribus annis Ingolstadij ꝓposuimus. Ser.2. & 22. de marty. Ad c.16. 1.Cor. hom.42.

De iis pro quibus orandum, vel non orandum est.

CAPVT DVODECIMVM.

VAESTIO, quæ hîc tractanda proponitur, paucis, si qua necesßitas vrgeret, absolui posset; Interrogatus namque pro quibus orare conueniat, liceat, aut expediat, breuisßimè pro iis omnibus & solis respondere is queat, quibus precibus nostris, vt vitam æternam consequantur, vel faciliùs consequantur, prodesse valemus. Cuiusmodi sunt illi soli, qui etiamnū in hac mortali vita peregrinantur à Domino, vel propter peccatorum reliquias exercentur in igne purgatorio. Nam quicquid infra hominem positum est, hoc totum æternæ fœlicitatis capax non est, sancti autem Angeli, cæterique cœlesti gloria iam potiti, re nulla, quæ nostris precibus impetrari valeat, indigent. Dęmones tandē & cæteri dānati pluribus egent, sed quia peccatis suis obstinato animo adhærent, per nullas preces ad vitam æternā promoueri valent. Verùm quòd in his omnibus occurrant quædam, quæ nonnullam explicationem postulāt, de membris obiter hîc iam prælibatis aliquantò articulatiùs disserere placet. Duo tantùm hominum genera pro quibus orandum est.

xx Et

Homo æquè obligatur pro se ipso orare, atque seipsum diligere.

Et quidem vnumquemlibet mortalium pro se orare posse, & orare quoque pro se debere, id extra omnem controuersiam est. Nam præterquam quòd charitatis ordo postulat, vt homo secundùm Devm seipsum diligat, omnis quoque rectè instituta oratio huc tendit, vt bonum, quod non habetur, per orationem impetretur, vel vt habitum conseruetur & augeatur; vel certè vt malum, quod cruciat, auferatur, aut quod impendet, coërceatur, vel aliò transferatur. At quilibet se suamque salutem verè & ex animo diligens, hæc omnia iure meritòque desiderare & consectari potest, imò verò desiderare & consectari debet. Quicquid autem licitè desideratur, hoc licitè quoque petitur. Ad hæc fructus, quos pia oratio de se fundit, sunt planè admirabiles; sed quilibet non modò inculpatè eiusmodi fructus optare & efflagitare valet, verùm etiam si seipsum non odit, exoptare & efflagitare necesse habet. Denique vnumquemlibet ea quærere & procurare oportet, quæ ad obtinendam vitam sunt necessaria; hæc autem citra orationis præsidium ordinariè non impetrantur nec impetrari possunt, licitè ergo istiusmodi expetuntur.

Qua lege proximum obligamur diligere, eadem tenemur pro eo quoque orare.

Qvod autem quilibet pro aliis orare queat, & interdum etiã orare debeat, id iisdẽ illis argumentis & rationibus demõstratur, quibus modò demonstratur pro se ipso orare posse & debere. Nã qua lege & ratione proximũ obligamur diligere, eadẽ etiam obligamur pro eodem orare, eiusdemq; salutem promouere, & Deo commendare: atqui sub æternę salutis discrimine tenemur ipsum diligere, cùm hæc dilectio inter præcipua legis naturæ & Euangelicæ præcepta contineatur: Siquidem Christvs Dominus interrogatus, quod esset magnum, hoc est, primarium in lege mandatum, ita respondet: *Diliges Dominum Devm tuum, ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua, hoc est maximum & primum mandatum. Secundum autem est simile huic: Diliges proximum tuum sicut teipsum: in his duobus mandatis vniuersa lex pendet & Prophetæ.* (Matth. 22.) At verò alterum diligere, aliud nihil est quàm alteri bene velle, vel bonum aliquod eidem optare; ille autem alteri bonum non desiderat, vel non admodum intensè desiderat, qui oblata opportunitate & nonnulla etiam vrgente necessitate desideratum bonum eidem procurare non studet. Bona autem spiritalia, quòd in nostra potestate non sint posita, alia commodiori ratione quàm orationę alteri procurare non possumus.

Quid sit alterũ diligere.

Prae-

PRAETEREA vt vnius corporis capitisque membra sibi mutuò seruiant seséque mutuò iuuent defendantque, id non modò charitatis lex suadet, sed ipsa etiam rei natura postulat: Atqui omnes vnius corporis & capitis membra sumus; æquum proinde & rationi quoque consentaneum est, vt pro inuicem oremus, pro inuicem solliciti simus, mutuáque onera portemus, præsertim cùm CHRISTI lex non modò disertis verbis id iubeat, sed propria quoque vtilitas potenter suadeat: siquidem pro aliis orantes & meritum colligimus, si rectè id facimus, & ad id impetrandum, quod petimus, facilem viam nobis munimus. Deniq; extant quàm plurimæ scripturarum exhortationes, quæ partim in genere pro omnibus, partim in specie pro hoc vel illo hominum genere preces à nobis efflagitant.

Vtile & salutare est ꝑ aliis orare.

CAETERVM quòd proximorum nomine varij mortalium ordines comprehendantur: Nam & beati sunt proximi; & aliquo etiam modo damnati sunt proximi (communicant enim nobiscum natura etsi non gratia) & pœnis purgatoriis mancipati sunt proximi, & non modò iusti, sed cuiuscunque etiam generis iniusti & peccatores, vt sunt hæretici, pagani, excommunicati, &c. sunt proximi, quæstionem nonnullam habet, pro iis ne omnibus orare liceat, expediat, vel oporteat.

Proximi notio nomenque latè patet.

HABET sanè hoc quæstionem nonnullam, sed non admodum difficilem, certum est enim, pro iis orare non licere, quos cœlesti beatitudine donatos esse certò constat: Siue ea certitudo proueniat ex communi orthodoxorum sententia, siue ex publica Ecclesiæ doctrina, siue vndecunque aliunde. Siquidem idem est iudicium de martyribus & cæteris beatis, pro martyre autem orans adeò sua oratione illum non honorat, vt manifesta quoque iniuria afficiat. Nam hoc ipso quòd pro illo orat, quippiam illi deesse, quod per orationem, quam pro eo fundit, impetrare posit, facto ipso declarat: hoc autem aliud nihil est, quàm reipsa ostendere beatum non esse: implicat enim aliquem verè perfectéque beatum esse, & nostræ adhuc opis egentem esse.

Pro certò beatis orare non licet.

Iniuriam facit martyri, q orat pro martyre & quare.

AD hæc vbi nulla vrget miseria, aut premit inopia, ibi nulla opus est releuante misericordia, aut adiuuante gratia; sed beati ad vnum omnes immunes sunt ab omni miseria, & nullius penitus

Cuiusmodi orationis cuiusque ferè sit scopus.

rei inopia laborant: Quamobrem cùm omnis omnino oratio huc tendat, vt aliquam subleuet penuriam, aut aliquam submoueat miseriam, cõsequitur, pro spiritibus beatis nullo modo orandum esse. Sed & posito quoque, aliquid deesse Sanctis ad obtinendam perfectam beatitudinem, adhuc nostræ orationis præsidio non indigerent: Nã cùm Deo sint coniunctissimi, eidemq; charissimi, & in plerisq; omnibus de eiusdem voluntate certi, longè faciliùs per se impetrarent, quicquid deesset, quàm per quemcunq; alium in hac mortali vita adhuc constitutum.

Salus plerorumque hinc emigrãtiũ nobis est incerta, adeoq; pro omnibus defunctis salubriter oratur.

Cvm itaque cœli ciues nullius rei, quæ pro præsenti rerum statu illis debeatur, egere certò sciamus, neque dubitemus quoq; quin ad quiduis impetrãdum sint efficacissimi (siquidem nulla in illis est impetrandi indignitas, aut repulsæ dignitas, & nulla rursum de eorum euentu, quæ adhuc expectant, ambiguitas) non modò superuacaneum est de industria pro illis orare, sed stultum quoque planéque temerarium. Verùm si res incerta est, vt de plerisque hinc decedentibus incerta esse solet, nihil obstat quò minùs pro iis oretur; Cedunt enim eiusmodi preces in gratiarum actionem, & in qualemcunque etiam accidentariam eorundem gloriam: Gaudent enim de bonorum operum fructu, déque peculiari sui in terris memoria, sed vtrumque in Domino.

Nullo modo ꝑ iis orare licet, quos communi Ecclesiæ iudicio constat esse damnatos.

At multò verò minùs pro iis orandum est, quos communi Ecclesię iudicio certò dãnatos esse constat. Quales sunt ij omnes, qui mortifero peccato obstricti, vitæ finem fecerunt: Siquidem studio pro talibus orare, aliud nihil esset, quàm certa quadã ratione contra certum Dei decretum pugnare. Certa enim fide nouimus, quotquot in lethali crimine citra pœnitentiã extinguuntur, eos ad vnum omnes in ignem æternum amandari, indéque nullo vnquã tempore emergere, vel certè nunquam ita inde emergere, vt eò redire necesse non habeant: Siquidem in inferno nulla est redemptio. Adhæc vt paulò antè indicatũ est, pro iis tantùm orandum est, qui precibus nostris adiuuari possunt; Damnati autem, quòd pœnitentiæ capaces omnino non sint, nullis precibus à damnationis vinculis liberari queunt. Deniq; communis theologorum sententia est, hoc homini mortem esse, quod Diabolo casus; Diabolus autem semel lapsus nunquam ampliùs resurgit, neque resurgere potest. Quamobrem quod de principe Traiano fertur,

Hoc homini mors, quod Diabolo casus, & vice versa.

aut

aut extra communem legem factum est, aut certè iudicium illius vsq; ad illud tempus suspensum fuisse putandum est; potest enim DEVS propter causam aliquam, quam ille futuram cognoscit, iudicium ad tempus suspendere: quemadmodum extraordinaria quadam lege aliquando suspendisse legitur, & eorum omnium suspendisse creditur, quos Apostoli vel alij sancti viri in infidelitate vel alio grauiori peccato exstinctos in vitam reuocarunt.

SED obiicis: Ecclesia nonnunquam etiam pro damnatis orare videtur; Siquidem in sacris, precibusque funebribus multa vsurpat, quæ magis in damnatos quadrant, quàm in eos, qui detinentur in purgatorio: Cuiusmodi inter cætera sunt illa; libera eas, Domine, de ore leonis, de pœnis inferni, de morte æterna, de profundo lacu, de iudicio vltionis, aliaque eiusmodi non pauca? Ad hoc argumentum dilucidè & fusè à nobis responsum est in tractatu de purgatorio: inde solutionem petat, qui volet: nunc obiter dixerim, non omnes precandi formulas vsu receptas ad scholasticam amussim confectas esse. Maius enim priscorum studium fuit fidelium deuotionem excitare, quàm omnes vbique propriè loquendi formulas anxiè obseruare; Ecclesia autē omnes orationes illas toto animo, totaq; mentis intentione ad eos solos refert, qui expiantur in purgatorio, quod propter loci & ignis & pœnarum cognationem, &, vt quibusdam placet, identitatem iisdem passim nominibus designatur, quibus infernus.

Non omnes preces Ecclesiasticæ ad Scholasticam amussim sunt confectæ.

ORAT ergo misericordiarum Patrem ne fideles vita iam defunctos demergat, aut cadere sinat in obscurum vel infernum, vel profundum lacum, hoc est, ne in purgatorium iam deiectos, diu multumque in eo detineat; verùm pro sua misericordia citò inde eripiat. Neque si quis Ecclesiæ voces sensu plano, omni prorsus tropo secluso, accipiendas contendat, causam statim obtineat. Nam etsi DEVS Opt. Max. nunquam illos in damnatorum infernum demersurus sit, qui in illius gratia vitæ finem fecerunt; attamen si absoluta potestate vti vellet, propter acceptā iniuriam; imò verò citra vllam acceptam iniuriam, facere id posset, adeoq; non frustra rogatur ne id faciat. Quod hîc dicimus, CHRISTVS Dñs dum ita concionatur: *Ne terreamini ab his, qui occidunt corpus; timete autem eum, qui posteaquam occidit corpus, habet potestatem mittere in gehennā,* neutiquam obscurè confirmat. Quæ enim dicit huc tendunt: Ea

Quamuis Deus illos qui in purgatorio detinētur nunquā condemnet, potestate tamē absoluta vius condemnare posset.

Luc. 12.

mea est potestas, vt omnes in quocunq; statu vitæ munere pfunctos in gehennam mittere queam, si velim: Hac tamen potestate non semper vtor; me proinde magis quàm tyrannorum gladium timete. Hanc sententiã CHRISTI verba de plano offerunt, neq; aliter veteres Theologi hunc Euangelistæ locũ exponunt: Igitur, scribit Theophylactus, non omnino posteaquã occidit, mittit in gehennam, sed potestatem habet mittẽdi: Ne igitur cessemus per eleemosynã & intercesſiones propitium reddere eum, q potestatem habet mittendi, non semper autẽ potestate hac vtentem, sed & valentem remittere quiddam. Et eodem illo capite rursum:

Ad cap. 12. Luc.

VIDES quòd non dixerit, metuatis eum, qui posteaquam occiderit, mittit in gehennam, sed habentem mittendi potestatem: Non enim semper, qui moriuntur peccatores, mittuntur in gehennam, sed sunt in potestate DEI, vt etiam dimitti posſint. Hoc aũt dico propter oblationes & distributiones, quæ fiunt pro defunctis, quæ nõ parum conducunt etiam his, qui in grauibus peccatis mortui sunt. Hæc Theophylactus Bulgaræ Episcopus, quæ purgatorij fidem, eaq́ue, quæ diximus, ita confirmant, vt quædam tamen ex iis commoda expositione indigeant. Neque enim, quæ de DEI potẽtia hîc asserit, de ordinaria potentia accipienda sunt, sed tãtùm de absoluta; Sic quoq; quod de grauibus peccatis subiungit, ad peccata mortifera in vitæ huius statione per veram pœnitentiam non condonata, referri non potest, sed ad lethalia per pœnitentiam quo ad noxam quidem hîc inducta, quo ad pœnam autem debitam in partem adhuc reliqua.

Theophylacti oratio de potentia Dei & grauiorum peccatorũ remisſione commodè exponenda.

QVOD autem hæc Theophylactica purgatorij fidem disertè constituant, patet: Dicit namq; quosdã defunctos esse, pro quibus orandum sit, propterea quòd DEVS illos in gehennam mittere queat, etiamsi nõ mittat; Iam hîc ex illis quæro, qui purgatorium negant, et Theophylactum pro se stare falsò affirmant, vbínam sint illi? Non in terra, quia iam in viuis esse desierunt; Nec rursum in cœlo? quia pro talibus non est orandum, vt paulò antè ostensum est perspicuè: Nec etiam in inferno? asserit enim in gehennam necdum missos esse, mitti tamen posse; Nec deniq; sunt in Patrum aut puerorum limbo? quia nihil penitus cum illis pueris aut Patribus commune habent. Cùm ergo nullus alius sit locus, quàm purgatorium, sequitur necessariò, Theophylactum de iis

Locus elegans et euidens Theophylacti p purgatorio.

de iis ex instituto agere, qui expiantur in emendatorio illo igne.

QVAMVIS ergò, (vt ad argumenti solutionem reuertamur) ex purgatorio certò liberandi sint omnes, qui in eo detinentur, non frustra tamen rogatur DEVS, vt inde liberet, vel ne in infernum demergat: quia si vellet posset eò præcipites agere, vel inde nō liberare. Neque nouum aut inusitatum est pro iis orare, quæ certò euentura sunt, sua tamen natura eiusmodi sunt, vt certò euenire nō queant. Decreuerat, exempli causa, DEVS certò carnem suscipere, & quidem eo modo, tempore, & loco, & tamen grata fuit illi oratio Sanctorum, qui pro eius aduētu feruidè orabant. Sic certò rursum statuit omnibus verè & ex animo pœnitentibus veniam dare, & tamen placet illi pœnitentis oratio, qua precatur, vt dignam pœnitentiam acceptare dignetur. Sic tandem sanctè promisit, se Ecclesiæ œcumenicisq; Conciliis legitimè congregatis nunquam defuturum, & tamen grata sunt illi vota & preces, quibus illius præsentia & assistentia religiosè expetitur.

Earum quoque rerum causa salubriter orari, q̄ certò euenturæ sunt.

ORATIONES porrò, quas Ecclesia pro illis fundit, de quorū salute dubitat, nō eò ptinent, quasi suis precibus eorum pœnā abolere, aut diminuere studeat, q iam ardent apud inferos, suāq; pœnam certa mēsura & pondere taxatā habent (nouit eīn tales salute potiri non posse) referuntur aūt eiusmodi preces ad eos, qui vsq; adeò pditè vixerant, vel tam tepidè conuersi mortem obierant, vt dubium sit nō parū, dignine sint, quibus suffragiorū præsidia, quæ pro illis fiunt, applicētur, esto sub vitæ finem pœnitudine ducti, in purgatorio detineantur. Nam etsi efficacium suffragiorū basis sit gratia, cōmuniq; lege ij oēs illorum capaces censeri soleant, qui non absq; gratia vitę finem fecerunt, nihilominus, vt magnis quibusdā Theologis non sine ratione placet, prēter cōmunem legem fit, vt ij, qui aliis cùm potuissent & debuissent, suffragari contempserunt, vel pœnitentiā vsq; ad vltimum vitæ hiatum studio distulerunt, suffragiorū fructu, quæ illorum causa fiunt, DEO prateritā illorum negligentiam puniente, nō plenè semper potiantur. Orat proinde Ecclesia, si tales promeriti non sint, vt per communia vel priuata suffragia à taxatis pœnis liberentur, hactenus saltem illis prosint, quatenus aliquantò mitiùs remissiúsue puniantur, quàm alioqui puniendi erāt. Constat ex his ergo pro iis orare nō licere, quos Ecclesia certò iudicat dānatos, inferniue cruciatibus mancipatos.

Quō spectent orationes, quas Ecclesia pro iis fundit, de quorum salute dubitare videtur.

Non omnibus semper prosunt suffragia etiamsi gratia destituti non sint.

EST

Est autem ardenter, fideliterq; pro iis orandum, qui expiantur in purgatorio, vel in eo expiari probabiliter creduntur, vt qui orationis præsidio magnopere indigeant, suffragiorumq; præsidio subleuari queant. Posset id fusè & validè probari; verùm cùm ex Scripturis & sanctorum Patrum monumentis, perpetuaq; Ecclesiæ praxi sit notissimum, & alibi prolixè & validè à nobis demonstratum, nullum est operæprecium nouam hîc denuò ea de re tractationem instituere, maximè verò cùm frustra cum iis laboretur etiam in politicis, qui vniuersales ritus, perpetuasq; maiorum traditiones & consuetudines non recipiunt: Nisi forsan recepti ritus vel consuetudines sint tales, quæ cum lege, aut ratione, aut diuinarum scripturarum auctoritate pugnent, quod hîc locum non habet. Scripturæ enim disertè astruunt sanctum & salubre esse pro defunctis orare, vt à peccatis soluantur: Astruunt idem etiã quàm plurima Ecclesię Catholicæ decreta, innumeraq; sanctorum Patrum testimonia, & confirmant tandem multa humanæ rationis argumenta. Quare verbum ea de re hîc ampliùs non addo.

In ope. de purg.

Salubriter pro iis oratur, qui detinentur in purgatorio.

Sed quid de viatoribus, nunquid pro iis omnibus orandum est? Omnino; siquidem nullus mortalium est, cui gratiam & peccatorum remissionem, adeóque vitam æternam optare non debeamus. Iubemur namque proximum diligere sicut nos ipsos, nobis autem hæc omnia desiderare & procurare obligamur. Adhæc si pro aliquo in hac vita etiamnum constituto orandum non esset, maximè pro eo orandum nõ esset, qui in peccatis planè obstinatus videtur; pro talibus autem orandum est, & sæpe & feruidè orandum est. Nam vt Augustinus & alij Patres docent, de nullo desperandum est, quam diu vitæ huius spiritum duxerit: Quam diu enim viuitur, de morte ad spiritalem vitam per Dei gratiam patet reditus. Quare etiam Apostolus Paulus pro omnibus hominibus orationes, obsecrationes, & postulationes fieri iubet. Iacobus quoque neminem à communi oratione excipit: *Orate*, ait, *pro inuicem vt saluemini*, & vterque ad Christi doctrinam & vitam consentaneè. Constat enim illum non pro iustis tantùm, sed pro omnibus mortẽ oppetiisse: Imò pro peccatoribus præcipuè: ait namque: *Non veni vocare iustos, sed peccatores.* Ecclesia tandem pro omnibus orat, etsi non semper pro omnibus publicè. Docet sanè

Matth. 22.

Pro omnib9 viuentibus quantumlibet obstinatis orandum est.

1. Tim. 2.

Iacob 5.

Marc. 2.

1. Ioan. 1.

ſanè Ioannes, pro iis orandum non eſſe, qui peccant peccatum ad mortem, verùm is, vt alibi oſtenſum eſt, non loquitur de viuentibus; ſed de iis, qui in mortifero peccato citra vllam veram pœnitentiam, aut veræ pœnitentiæ ſignificationem extincti ſunt.

DICIS: Fruſtra pro iis oratur, qui gloriam aut peccatorum remiſsionem conſequi non poſſunt: Præſciti autem & qui in Spiritum ſanctum peccant, neutrum queunt. Prçterea pro illis orandum non videtur, pro quibus non orat Eccleſia: Sed hæc pro hæreticis, excommunicatis, paganis, catechumenis, Iudæis, aliiſque ſimilibus orare non ſolet. Sed neque pro illis quoque orare tenemur, quos ſecundùm corpus & animam iure occidere poſſumus: In bello autem iuſto non modò paganos & infideles mactare licet; verùm etiam fideles & Chriſtianos. Quotquot autem in tali bello perimuntur, ſecundùm corpus & animam pereunt, vt qui vel infideles exiſtant, vel iniuſti belli peccato ſeſe contaminent. Denique pro altero orare, & alteri dira imprecari inter ſe pugnantia videntur: Sed Dauid & alij Prophetæ improbis & ſceleratis dira paſsim imprecantur; non eſt ergo vniuerſaliter verum, pro omnibus promiſcuè, nemine prorſus excepto, orandum eſſe.

VERVM licet hæc nonnullam difficultatem adferant, eſſe tamen in hac vita, pro quibus orare non liceat, euidenter non probant. Nam ad primum quod attinet, licet peccatum in Spiritum ſanctum irremiſsibile perhibeatur, nō eſt tamen eiuſmodi ſimpliciter; niſi quis forſan peccati huius nomine finalē impœnitētiam deſignatam exiſtimet: Conſtat enim, permultos peccare in Spiritum ſanctum, qui tamen conuertuntur & ſalui fiunt. Appellatur nihilominus peccatum illud irremiſsibile, quia difficulter remittitur: Siquidē qui ex deſtinata animi malignitate malè agunt, non ea facilitate ad veniam admittuntur, aut ad veniam aſpirant, qua illi, qui ex inſcitia vel infirmitate labuntur. Quamobrem Philoſophus ſtudio vel ex certa malitia peccātes ſimpliciter ἀμεταvοήτους pronunciat. Attamen quòd tales etiamnum in vita degant, neque voluntatem in malo ſimpliciter adhuc obfirmatam habeant, orare pro illis licet; imò verò pro huiuſmodi orare omnino oportet: Nam & maximè egent, & diuinæ miſericordiæ præſidio ad ſanam mentem redire adhuc valent.

Cur peccatū in Spiritum ſanctū irremiſsibile dicatur, cùm ſæpe tamen remittatur.

At sunt interim, qui in hoc peccati genere quadam potiùs insinuatione vtendum putant, quàm oratione, aut postulatione, aut aperta petitione. Quemadmodũ, exempli causa, Maria & Martha sanationem vel excitationem Lazari, per quem, vt Hugoni Victorino & aliis quibusdã placet, obstinati peccatores designãtur, veriùs insinuarunt, quàm apertè petiuerunt. Quô etiam Bernardus alludens alicubi ita scribit: Non audeo apertè dicere, Domine veni, suscita mortuum nostrum, corde tamen suspenso tremulus intus clamare non cesso. Sed & Augustinus quoq; fatetur propter rei difficultatem, eiusdemq; grauitatem & magnitudinem, pro talis peccati remißione gemendum & suspirandum esse magis, quàm orandum. Tandem vtcunq; CHRISTI dictum exponatur, vel pro iis oretur, qui peccatũ in Spiritum sanctum admisisse dicuntur, certum est, nullum flagitium esse tantum, quod per veram pœnitentiam in hac vita aboleri non queat.

Ioan. 11.

Quo orationis genere vtẽdum ad profligãdum peccatum in Spiritum sanctum scelidũm quosdam.

Ad id quod de præscitis obiiciebatur, respondent quidam, vt nemini in hac vita subtrahenda est correctio fraterna, quia nescitur, quem DEVS proiecerit; ita pro omnibus indiscriminatim orandum esse, quia in hac vita præsciti à prædestinatis secerni non possunt. Verùm ex hac doctrina sequitur, pro præscitis in cõmuni vel pro iis, quos præscitos vel incorrigibiles esse certò constaret, orare non licere: Quod consectarium tametsi durum videatur, ratione tamen & CHRISTI exemplo quadantenus fulcitur. Ratione quidem, quia oratio, quæ finem, ad quem dirigitur, cõsequi non potest, frustra funditur; CHRISTI verò exemplo, quia licet is frequenter orarit, nusquam tamen disertè pro præscitis orasse cõperitur; Imò verò alicubi incredulos & obstinatos omnes à sua oratione excludere videtur. Ait enim: *Ego pro eis rogo, non pro mundo rogo; sed pro his, quos dedisti mihi, quia tui sunt: & non pro iis tantùm, sed pro iis, qui credituri sunt per verbum eorum in me.* Ex eadem quoque solutione sequitur, si cui DEVS damnationem suam reuelasset, eum pro se ipso orare non debere. Quod ipsum quoq; consectarium æquè durum videtur atq; alterum illud.

Tõ. 22. q. 83. 7.

An Christus pro præscitis quandoq; orarit.

Ioan. 17.

Vt illud ergo, quod prima fronte durum apparet, nonnihil mitigetur, aduerte DEVM aliquem reprobasse vel reiecisse bifariam intelligi posse: Vno modo absolutè, nullius omnino operis aut qualitatis personæ habita ratione; & contra eiusmodi volunta-

Cùm Deus aliquẽ reprobat, aut reprobare dicitur, bifariã id intelligi potest.

luntatem, modò certò de ea constiterit, non est nitendum, oppositum quacunque oratione vrgendo; quia eiusmodi obnixus esset frustraneus, & suo quoq; modo temerarius. Altero modo DEVS reiicit vel reprobat non absolutè, sed ex causa penes reprobatum hærente, puta propter scelera, quæ in reprobato hærere, & ad finem vsq; vitæ hæsura videt, & hoc modo reprobat quoscunq; reprobat. Neq; enim, vt est apud Augustinum, DEVS priùs est vltor, quàm homo sit peccator, pro eiusmodi autem præscitis salubriter oratur, quandoquidem illorum damnatio maiorem partem dependet ex libero eorundem arbitrio. Possunt namque si velint oblatam DEI gratiam admittere, & pœnitere, sicut eâdem quoq; possunt repudiare. Neque qui pro talibus orant, diuinæ voluntati sese opponunt, sed eidem oppidò sese conformant: Vult is enim pro omnibus orari, vt salui fiant.

Deus neminem reprobat citra præuisum peccatum.

SED & dato quoq; hunc vel illum certò periturum esse, eiusq; rei certa documenta extare, adhuc oratio locum haberet: Siquidem hoc casu posito orare licet, vt morti destinatus minùs peccet, & ex consequenti minores pœnas apud inferos luat, quandoquidem liberari à noxarum parte, est liberari à parte pœnæ. Ad quem orationis vsum D. Bonauentura alludens, iis, qui de sua finali salute fluctuabant, ita dicere solitus erat; Age, fac bonum, de bono opere nunquam condemnaberis.

Etiam illis pro eis oratio prodesse potest, qui certò perituri credũtur.

QVOD ex orationis CHRISTI ratione petebatur, parum vrget: Fieri enim non potest, vt fide destituti vel mundo addicti, vt eiusmodi, salui fiant. Quamobrem vt CHRISTVS non orauit, nisi pro iis, qui vel iam tum mundo mortui, in illum credebant, vel olim credituri erant, vt salute potirentur; ita neque nos quoque orare debemus, vt infideles, aut mundo dediti, aut quocunque peccato obstricti, quatenus eiusmodi sunt, salutem consequantur: Hoc enim pugnaret cum ratione & ordine, quem DEVS instituit. Orandum est autem, vt infideles ad fidem, & peccatores ad pœnitentiam conuertantur, & mundo eiusdemque vanitatibus dediti mundo moriantur, & ita tandem salui fiant. Et hoc sensu CHRISTVS mundanos & infideles à sua oratione nequaquã exclusit; Exclusit autem hactenus tantùm, quatenus in sua infidelitate, aut mundana vanitate perseuerarent. Pro iustis ergo orandum est, vt in iustitia perseuerantes salui fiant,

Quo animo orandum sit pro mũdanis vel infidelibus vt salui fiant.

pro peccatoribus autem & infidelibus & mundanis, vt mundo ſpreto, peccatoque & infidelitate abiecta, ad Devm ex animo conuertantur, & per eiuſmodi conuerſionem vitam æternam conſequantur.

Ad alterum conſectariũ, quod ex allata argumenti ſolutione inferebatur, eodem modo reſpondendum eſt, quo iam reſpõſum eſt ad primum. Nam ſi cui Devs patefaceret, ſeſe velle ipſum abſolutè, nullius prorſus boni vel mali operis habita ratione, ad infernum detrudere, (id quod nunquã fecit neq; vnquam facturus eſt) pręſcitus eiuſmodi pœnã deprecari non deberet, ne videlicet Dei voluntati ſeſe opponeret; Si aũt non abſolutè ſe id velle indicaret, ſed ea tantùm lege & conditione, niſi vitam & mores corrigeret, vel à peccatis deſiſteret; Quemadmodum per ſcripturas iam olim id reuelauit, & quotidie per ſuos miniſtros inculcare non deſinit, pro ſe vtiq; orare deberet. Conſtat ergo pro pręſcitis & incorrigibilibus orandũ eſſe, niſi omnib. modis ſint incorrigibiles, quod in hac vita locũ non habet: Quamdiu enim decurrit pręſens hęc vita, correctionem ſperare licet. Devs enim viuentibus non negat ſuã gratiam & miſericordiam, modò faciãt quod in ſe eſt; adeoq; pro omnibus orandum eſt, etiam pro peſsimis. Verùm poſt hanc vitam, ſi adſit peccatum mortale, nulla ſperanda eſt correctio.

In hac mortali vita nemo abſolutè incorrigibilis, adeoque pro omnibus viuentibus orandum eſt.

Cvm verò inter progrediendum allegatur, Eccleſiam pro paganis, hęreticis, excõmunicatis, &c. orare non ſolere, id allegatur, quod apertè falſum eſt; Eccleſia enim pro omnibus viuentibus orat, cuiuſcunq; demum ſtatus, ordinis, ſectæ, aut conditionis illi fuerint. Nouit em̃, Chriſtum pro omnibus mortuum eſſe, Deum item velle, omnes ſaluos fieri, & ad agnitionẽ veritatis venire: Neque ignorat, Apoſtolum pro omni hominum genere orationes, poſtulationes & obſecrationes indixiſſe, eundẽq; fideles cõiuges, ne infideles deſerant, ſi qua conuerſionis ſpes eſt, fideliter admonuiſſe. Fatendum eſt tamen, & fatemur libenter, Eccleſiã propter graues cauſas pro excõmunicatis, hæreticis, paganis, catechumenis, & Iudęis, publicè ordinariè non orare; verùm aliud eſt, ſimpliciter pro hoc vel illo non orare, aliud palàm non orare. Certum eſt enim, non ſolùm publicas preces efficaces apud Devm eſſe, verumetiam priuatas. Orat proinde Eccleſia pro omnibus ſalutis quouis modo capacibus, etſi non pro omnibus publicè.

1. Tim. 2.

1. Cor. 7.

Eccleſia pro omnib⁹ hominibus orat, ſed nõ pro omnib⁹ publicè.

Ad

Ad tertium reſpondetur, poteſtatem occidendi hoſtem in bello iuſto, legem, qua pro proximo orare obligor, nequaquam infirmare: ſiue enim propria auctoritate legitimum bellum adminiſtro, ſiue ſub legitimo duce ſtipendia facio, ſi alia ratione ius meum obtinere, aut ad ſcopum mihi præfixum peruenire non valeo, iure contumaci hoſti, vitam adimo. Sed interim non ſolùm deſiderare, ſed ſi tempus ſuppetit, orare quoq; debeo, vt de iniuſtitia ſua pœnitentiam agat, ne ſecundùm vtrumque hominem ſimul pereat. Quod ſi reſipiſcere, ſuumque peccatum agnoſcere & deteſtari non voluerit, non occidentium ſed ſua culpa perit: Debebat enim ab iniuſto bello deſiſtere, vel certè de iniuſtitia ſua pœnitentiam agere. Idem de illis ſtatuatur, qui cum moderamine inculpatæ tutelæ latrones vel quoſcunque inuaſores vel oppreſſores fortè occidunt.

Quomodo citra peccatum hostē in bello iuſto perimere liceat, etiamſi illum interiturum certò conſtet.

Ad vltimum dicitur, imprecationes illas, quas viri ſancti in obſtinatos peccatores, coniuratoſque Dei hoſtes interdum depromere videntur, quaſdam futurorum euentuum denunciationes eſſe veriùs quàm abſolutas imprecationes. Quod enim ad illorum mentem attinet, idem eſt confundantur, pereant, mendicent, gladio conſumantur, &c. quod confundentur, peribunt, mendicabunt, gladio conſumentur. Quod ſi veræ rationis orationes vel imprecationes ſunt, vt quidam non improbabiliter defendunt, non tendunt in ſceleratorum perniciem, ſed ſalutē. Etenim cùm ad eum improbitatis ſtatum adducti ſunt, vt nullis ampliùs admonitionibus acquieſcant, Sancti imprecantur illis varij generis flagella, quò per hæc admoniti & excitati ad ſe redeāt, Deumq; ex animo quærant, ac ita ſalui tandem fiant. Vnde ſecundùm Auguſtinum Prophetæ & alij ſancti perfectique viri non imprecantur Dei inimicis mala, vt homines ſunt; ſed vt impij, omniſque æquitatis & honeſtatis inimici ſunt. Optant, inquā, illis, vt pereant quatenus tales ſunt, vel quod in idem redit, optant vt impietate abiecta tales eſſe deſinant, Deique amici fiant. Eſt itaq; pro omnibus orandum, pro bonis videlicet & malis, pro amicis & inimicis, pro fidelibus & infidelibus, pro Catholicis & Hæreticis, pro domeſticis & peregrinis, pro Magiſtratibus & ſubditis: Siquidem hi omnes ex charitate ſunt diligendi; non eſt tamen par vel æqua ratio vel obligatio pro omnibus orandi. Nam vt charitas non eſt

Quo ſenſu accipiendæ ſunt imprecationes Sanctorum, quæ in ſcripturis paſſim obuiæ ſunt.

expers ordinis, ita neque oratio quoque. Verùm de iis, pro quibus orandum, satis.

Quid inter orandum petendum sit, quídue honestè & licitè peti possit.

CAPVT XIII. ET POSTREMVM.

PORRO autem quid à DEO petendum sit, honestéue peti possit, id ex orationis definitione, quam Damascenus assignat, planum euadit; docet is autem aliud nihil esse orare, quàm decentia à DEO petere. Cæterùm decentia omnia, quæ sub iustam petitionem quauis ratione cadunt, communi quadam ratione ad duo capita referri possunt; puta ad mali depulsionem, & boni adeptionem: siquidem duabus hisce rebus perfecta beatitudo cōtineri videtur. Vbi enim abest omne malum, & adest omne bonum, ibi nulla infœlicitatis superest portio.

Omnia quæ honestè petūtur, ad duo capita referri possunt.

BONVM autem, quod quidem ad nostrum institutum attinet, est bipertitum. Alterū simpliciter & per se eiusmodi est; alterum secūdùm quid tale est. Hoc bonum & malum vsum admittit; illud bonum tantùm. Ad hoc bonorum genus spectat peccatorum remissio, vita æterna, fides, spes, charitas, cæteræq; virtutes. Ad illud omnia naturalia; siue ea sint interna animæ vel corporis bona, vt sunt agilitas, fortitudo, pulchritudo, ingenij perspicacitas, ciuilis vel politica prudentia, rerum naturalium vel transnaturalium scientia; siue externa, vt sunt amicitiæ, diuitiæ, liberi, Magistratus, dignitates, principatus, principum gratia, & cætera fortunę bona. Pertinent ad hoc genus quoque supernaturalia per se non sanctificantia, quæ alio nomine appellari solent gratiæ gratis datę, vt est donum linguarum, interpretatio sermonum, gratia sanitatum, donum miraculorum & propheriæ, aliáque eiusmodi complura. Hæc petere licet, sed non absolutè, verùm quatenus ad ea sunt vtilia, vel necessaria, quæ per se simpliciter sunt bona, quę proinde absolutè petere fas est.

Bonum, quod iustè petitur, generatim est bipertitum, absolutè tale, & secūdùm quid eiusmodi.

ET quia oppositorum æqua ferè est ratio vnáque tractatio, vt duplicis ordinis & rationis est bonum, ita duplicis quoq; generis est malum: Alterum simpliciter, alterum secundùm quid est tale; hoc

Duplicis generis & ordinis malū est, simpliciter nimirū & secundùm quid.

hoc medium, illud absolutè malum appellare licet. Absolutè malum est malum culpę. Hoc enim secũdùm se bonum vsum habere non potest; quippe quod à summo bono, quod DEVS est, simpliciter abducat, & ad Diabolum æternamque damnationem rectâ adducat, cuius proinde depulsio absolutè petenda est. Secundùm quid malũ, est malum pœnæ: siue id proueniat ex primogenio vel alio quocunq; peccato, siue infligatur à DEO, siue illo permittente irrogetur à Diabolo, siue vndecunq; aliunde adueniat. Pertinent huc quoque cuiuscunque generis tentationes. Et quoniam hoc malum bonum & malũ vsum recipit (tentationes namq; & cætera vitę huius incommoda aliis proficiunt ad mortem, aliis ad vitam) eius depulsionem hactenus expetere licet, quatenus saluti expedit. At iam de singulis pauca quædam seorsum.

QVOD igitur vitam æternam, fidem, spem, charitatem, aliáq; his cognata absolutè petere liceat, id clarè constat ex oratione Dominica; simpliciter hîc enim petimus: *Sanctificetur nomen tuum: adueniat regnum tuum, fiat voluntas tua, &c.* Constat idem rursum ex multis aliis scripturæ locis; legimus hîc enim: *Ostende nobis Domine faciem tuam, & salui erimus. Dirige me in semita recta,* plurimáque id genus alia. Constat tandem ex perpetua Ecclesiæ praxi: Omnipotens, orat illa, sempiterne DEVS, da nobis fidei, spei, & charitatis augmentum, & vt mereamur assequi quod promittis, fac nos amare quod præcipis. Item: DEVS virtutum, cuius est totũ quod est optimum, insere pectoribus nostris amorem tui nominis: & præsta in nobis religionis augmentũ, vt quæ sunt bona nutrias, ac pietatis studio, quæ sunt nutrita, custodias. Mitto alias, sunt enim plures, quàm quæ hoc loco commodè referri queant, aut referri debeant. De absolutè malis par est ratio. Licet enim horum depulsionem æquè absolutè petere, atque absolutè bonorum adeptionem; neque hoc vllus in dubium vocat.

Matth. 6. Psal. 79. Psal. 26. Psal. 5.

QVOD ea rursum, quæ ad præsentem hanc vitam sustentandam necessaria habentur, citra noxam petere liceat, id in iisdem illis fontibus pari claritate lucet. Etenim vt in oratione Dominica legimus: *Fiat voluntas tua, Dimitte nobis debita nostra, &c.* ita in eadem quoque legimus, *panem nostrum quotidianum da nobis hodie.* Rursum vt per scripturas edocti oramus: *Ostende nobis Domine misericordiam tuam, adauge nobis fidem &c.* ita oramus quoque; *victui*

Matth. 6. Psal. 84. Luc. 17. Prouerb. 30.

meo tribue necessaria. Denique vt Ecclesia à DEO petit fidem, spem, charitatem; ita eadem quoque petit pluuiam, serenitatem, sanitatem, temporalium abundantiam, pacem, tranquillitatem, &c. Adhæc communi Theologorum sententia ea omnia licet petere, quæ citra peccatum licet desiderare, cùm aliud nihil sit oratio, quàm interni desiderij interpres; atqui animæ & corporis commoda, & quæ sunt his annexa, citra peccatum desiderare licet: ergo etiam petere.

Ea omnia à Deo licet petere, quæ citra peccatum licet desiderare.

DENIQVE ea inculpatè desiderare & petere licet, sine quibus ad scopum vel terminum præfixũ, hoc est, ad vitam æternam peruenire nemo valet. Ad terminum autem contendimus per viam; at via est præsens hæc vita (quare etiam viatorum appellationem sortimur) porrò autem præsens hæc vita absque cibo & potu cæterisque, quæ horum nominibus continentur, transigi nullo modo potest. Quamobrem totum illud, citra quod humanæ vitæ infirmitas consistere non potest, petere licet; imò vnumquemlibet petere oportet; quippe cùm hoc ipsum quoque citra DEI auxilium obtineri non queat. Petuntur hæc tamen non propter se, sed propter aliud: Quemadmodum, verbi gratia, medicina propter sanitatem, & cætera vtilia propter honestum aliquem finem.

Ea, citra quæ præsens hæc vita cõstare non potest, absolutè petere licet.

TANDEM quòd media illa bona & mala, siue ea corporis fuerunt, siue animæ, siue fortunę, absolutè expetere aut deprecari non conueniat; sed eatenus tantùm, quatenus ad salutem est vtile, vel necessarium, patet; quia licet horum absentia vel præsentia prodesse queat, potest tamen interdum quoque obesse. Cùm ergo sæpe nobis incertum sit, (*quid enim oremus sicut oportet, nescimus*) profuturáne sint an obfutura, consultè Christíque exemplo & doctrinę consentaneè faciemus, si rem totam in DEI voluntatem reiecerimus, cum ipso dicentes: *Veruntamen non mea, sed tua voluntas fiat*, vel, vt habemus in oratione Dominica: *Fiat voluntas tua, sicut in cælo & in terra.* Nam & Paulus liberationem à carnis stimulo & Sathana colaphizante vrgebat, quæ tamen liberatio saluti illius non expediebat, & filij Zebedæi sessionem ad dexteram & sinistram ambiebant, quæ ex illorum re non erat, eo saltem sensu & modo, quo illi eam petebant. Quare iustam quoque reprehensionem incurrerunt.

Rom. 8. Matth. 26. Matth. 6. 2. Cor. 12. Matth. 20.

QVAE

QVAE hactenus exposita sunt, ea ostendunt non quarumlibet moralium virtutum vsum à quibusuis promiscuè rectè semper peti. Constat namque, quasdam id genus virtutes esse, quarum actus citra corporis vel fortunæ bona absolutè constare non possunt. Si ergo corporis vel fortunæ bona absolutè petenda non sunt, vt ostensum est paulò antè, neque illæ quoque virtutes secundùm actus exercitium absolutè expetendæ erunt, quæ sine illis bonis constare nequeunt. Tales virtutes sunt liberalitas, munificentia, bellica fortitudo, castitas coniugalis, & aliæ id genus complures. Dixerim nō à quibusuis promiscuè rectè peti absolutè; nam si quis actu diues & auarus est, non peccat, si liberalitatis donum absolutè petat. Sic quoque intemperans coniugatus non malè facit, si coniugalis castimoniæ gratiam absolutè à DEO petit. Idem statuatur de reliquis similibus.

Non omnium moralium virtutum vsus rectè semper petitur.

SEQVITVR hinc etiam, superflua vel ad quotidianum vitæ vsum non necessaria petere, secundùm se nefas non esse. Nam & licitum est, diuitias habere, & meritorium est, eas in pauperes vel alias pias causas, puta in diuini cultus amplificationem, in captiuorum redemptionem, in pauperum puellarum dotem, in fidei defensionem, aliáque eiusmodi erogare. Est tamen eiusmodi superuacaneorum petitio, tametsi cōditionata, qualis omnino esse debet, periculosa; notum est enim illud Salomonis: *Mendicitatem & diuitias ne dederis mihi, ne fortè saturatus alliciar ad negandum, & dicam, vbi est Dominus?* Et illud rursum Prophetæ Regij: *Melius est modicum iusto, super diuitias peccatorum multas.* Et illud tandem CHRISTI: *Facilius est Camelum intrare per foramen acus, quàm diuitem in regnum cœlorum.* Idem diuitias appellat spinas, quòd diuitis mentem distrahant, variis curis & cogitationibus animum eiusdem discerpant & quasi conuulnerent.

Prouerb. 30. Psal 16. Matth. 19. Luc. 18. Marc. 10. Matth. 13. Marc 14.

DICIS: CHRISTVS Dominus omnia vitæ necessaria vltrò iis obuentura promittit, qui regnum cœlorum ex animo quæsiuerint; ergo nullum est operæprecium, temporaria inquirere, aut eorundem causa DEVM interpellare? Responsio est, CHRISTVM temporariorum bonorum inquisitionem aut petitionem non inhibere; inhibere autem nimis anxiam de eiusmodi rebus curam & solicitudinem; ait enim: *Nolite soliciti esse dicentes, quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? Hæc enim omnia inquirunt gētes.*

Lucæ 8.

Matth 6. *Scit enim pater vester, quia his omnibus indigetis*. Quòd autem illorum petitionem aut conquisitionem absolutè non prohibeat, planum est ex ipso literę cõtextu: Siquidem hoc ipso, quòd monet, primò quærendum esse regnum cœlorum eiusdemque iustitiam, apertè insinuat, secundariò ea quoque petere & conquirere licere, quæ ad iter illud conficiendum, quod ad cœleste regnum ducit, sunt necessaria; cuiusmodi inter cętera, vt CHRISTVS ipse loco allegato non dissimulat, sunt victus & amictus; subdit namque: Scit enim pater vester, quia his omnibus indigetis. Quod si his indigemus; petere ergo inculpatè possumus: Nam quicquid ad hanc vel illam vitam est necessarium, hoc omni iure expetere fas est. Denique iubemur orare; *panem nostrum quotidianum da nobis hodie*; panis autem quotidiani nomine ea omnia complectitur Dominus, quibus præsens hæc vita sustentatur.

Christus Dominus tẽporariorũ curam aut conquisitionem nõ prohibet, prohibet autem curã de iis rebus nimis anxiam.

NON prohibet ergo rerum temporalium inquisitionem, sed nimiam de eiusmodi rebus sollicitudinẽ, & hoc meritò; siquidem nimia illa sollicitudo & anxietas perturbat quietũ animæ statum, munit certam ad multa vitia & peccata viam. Vix enim à fraudibus, dolis, & aliis iniustitiæ partibus abstinent, qui opibus congerendis tãtopere inhiant. Ad hęc cùm motus ad terrena & cœlestia sint planè oppositi: quò terrenorum studium magis intẽditur, eò cœlestium desiderium magis remittitur. Deniq; animus terrenis immersus & à cœlestibus prorsus seuocatus, in omne peccati genus præceps fertur: id quod Apostolus eo ipso clarè indicat, quòd auaritiam omnium vitiorum radicem appellat, eandemque idololatriæ nomine designat.

Cur Dominus inhibeat curam de rebus ad vitæ sustentaculũ necessariis nimis anxiam.

1. Tim. 6. Ephes. 5.

EX prædictis colligi quoq; potest, quando, quáue ratione aut modo suam vel alterius mortem desiderare vel petere liceat. Etenim si magnæ & iustæ huius desiderij vel petitionis extant causæ, vel quæ tales esse videntur, adhibita ea conditione, de qua paulò antè diximus, puta si DEO ita visum fuerit, vel si morituri saluti id expediuerit, citra peccatum, suam vel alterius mortem optare vel petere licebit. Ea autem conditione seclusa, etiamsi appareant aliquę causę, quę id petere vel desiderare fas esse aliquatenus persuadeant, nequaquã id optare, aut petere fas fuerit. exemplo vno aut altero id declaro.

Citra conditionẽ nullius mortem optare, aut desiderare licet.

EST

Est quispiam bene sibi conscius, metuit, ne in eo mentis statu diu persistat, non peccat, si cum Paulo priùs dissolui cupiat, & esse cum Christo; quā denuo in Dei offensam cadat. Sic audio aliquem plurima damna Ecclesię vel Reip. inferre, vel quia Tyrannus est, vel quia pertinax & inquietus hæreticus est; peto si nunquam ad sanam mentem est rediturus, sed mala malis peccatáque peccatis semper additurus, vt Devs illum è medio tollat, ne vel pluribus sceleribus miseram animam suam oneret, vel pluribus quoq; noceat, nihil ea petitione charitati dissentaneum designo. Nō peccant, qui pri⁹ mori, quàm Deum offendāt, exoptant.

Ad eundem modum cognosco aliquem lubricum peccatisq; assuetum, hoc tamen tempore verè ad Devm conuersum, nullum scelus cōmitto, si orauero, vt Devs priùs illum hinc ad se euocet, quàm denuo in pristinas sordes recidat. Denique quia probabile sit, infantes, qui apud hæreticos vel schismaticos nascuntur & renascuntur, omnino perituros, si apud illos adoleuerint, vitęque finem fecerint, nō pecco, sed saluti illorum consultū cupio, si ante rationis vsuram hinc abripi desidero vel peto. Nullo tamē modo, si de Dei voluntate certò non constat, vt communiter de ea constare non solet, ad eorum internecionem consilium dare licet, multò verò minùs auxilium. Hoc enim facere aliud nihil esset, quàm Dei auctoritatem sibi sumere, & vniuersam Remp. Christianam turbis & insontium cædibus implere. Nullo modo ad insontis mortē cooperari licet.

Denique vt capiti huic totíque libro finem tandem imponam, nunquam ea desiderare, aut petere licet, quibus bene vti nullus mortalium valet: qualia sunt peccata, vel quæ peccatum adiunctum habent. Nunquam proinde petere licet priuatam de inimicis vindictam, ex iniusto bello victoriam, vires ad opprimendum pauperem, vel alios quoscunque insontes, occasionem vel potestatem committendi adulterium, vel aliud quodcunque flagitium. Et vt hæc aliáque similia à Deo petere non licet, ita nefas quoque est, auxilium ad eiusmodi perpetranda ab illo efflagitare. Velle enim vt Devs cuicunque peccato patrocinetur, aliud nihil est, quàm velle illum peccati auctorem efficere, quod impium est planissimè. Nunquā ea desiderare, aut petere licet, quibus nemo mortaliū rectè vti potest.

Haec ergo de iis, quæ inter orandum petere licet, vel non licet breuiter: Nam accurata eius rei tractatio pertinet ad Dominicę orationis explicationem, quam bonis de causis hîc attingere

Lucæ 6. non lubuit. CHRISTVS Dominus, qui nostri causa totas sæpe
Lucæ 18. noctes in oratione transegit, semperq; orandum esse docuit, feruidæ orationis, veræque deuotionis & humilitatis spiritum pro sua immensa clementia nobis impertiatur. Idemque in omnem æternitatem ab omnibus laudetur, piéque & religiosè inuocetur, AMEN.

ETSI per CHRISTI gratiam confidam, nihil his libris, quod orthodoxæ fidei, aut sacris moribus quouis modo aduersetur, contineri; attamen quia homo sum & labi possum, si quid fortè eiusmodi vel in hisce, vel in aliis quibuscunque libris, tractatibus, aut disputationibus, quas vnquam edidi, extaret, hoc totum nūc & in omne deinceps æuum Romanæ Ecclesiæ, omniumq; rectiùs sentientium correctioni, censuræ, atque iudicio toto animo submitto. Absit enim à me, vt aliquid obstinatè defendam, aut prudens in lucem edam, quod Catholicæ fidei, in qua natus, & in hunc vsque diem religiosè constanterque educatus sum, quauis via aut ratione contraueniat.

Hunc librum de Eleemosyna, Ieiunio, & Oratione Catholicum & doctum esse censeo, adeoque typis dignissimum.

BARTHOLOMÆVS VISCHERVS
Theologiæ Doctor, & eiusdem facultatis pro tempore Decanus in Academia Ingolstadiana.

RERVM LOCORVMQVE ILLVSTRIORVM TOTIVS OPERIS INDEX.

A.

Qui

B.

Christianus.

Charitas.

Cibus.

Cibos

Eccle-

Tria

Horam

I.

Ieiunium.

Locus.

Locus.

Lucrum.

Lusus.

Lutherus.

Lux.

M.

Machabæi.

Magistratus. Superior.

Magus.

Malum.

Maledictus.

Manè.

Quod

Pro-

Bonum

Vitam

Quæstus, quære lucrum.

Quatuor temporum ieiunium.

Præferiarum seu Vigiliarum ieiunium.

R.

Ratio.

Pau-

Spiri-

Quis

FINIS HVIVS INDICIS.

ERRATA, *quæ in contextum irrepſerunt, ſic corrige.*

Pagina 13. lege eos. 128. operi. 29. atqui. 31. ſpiritalis. 33. indicat. 35. ſuſtentent. 38. transferret. 47. abſolutè. 49. eiuſdemq́;. 52. efficerentur. 63. vt Eleazaro Damaſco Abrahami. 80. notum. 82. introitu. ibid. Pagos &c. 83. exilium. 90. commentitiorum. 92. ſcrutare. 96. obſoletam. 103. Sacramenta. 121. benigniſsimus. 135. depositor. 138. cenſetur. 140. At verò. 153. credulitatem. 159. cadit. 178. prima. 213. conſummationem. 238. contemptus Dei, temp. 295. acratiſmo. 253 quàm procul. 255. diurnum. 261. Quod ij. 274. iuſſum. 376. adferretur. 280. hinc. 291. & practica. 292. indices. 296. institutione. 313. violatum. 342. idoneæ. 364 inſtas. 365. numina. 399. ponat. 405. proprius. 413. conuitiis. 426. diſtinctione. 429. conqueſtione. 458. tanto magis. 465. pono hîc. 480. qui. 531. catecheſ. 16. & 5. myſtag. 544. Bulgariæ. 476. quot. 483. riſu 486. continebatur & inculcabatur. 490. recordamur.

Quæ verò in marg. annot. ad hunc modum.

Pagina 45. lege ſummi bon. ibid. ſeruatur. 179. interdicit. 182. poſt Chriſtum natum. 188. accommodata. 251. baſis. 274. noxa. 280. indicium. 237. Daniel. ibidem &c. Cætera, quòd pauca & leuia ſint, lectoris iudicio permittimus; fieri enim vix poteſt, vt interdum non litera aliqua interuertatur, aut virgula vel comma aliquod non deſideretur, aut redundet.